

DECISION ON ADMISSIBILITY AND MERITS

Case no. CH/99/1987

Spasoja MACURA

against

THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

The Human Rights Commission within the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, sitting in plenary session on 6 November 2004 with the following members present:

Mr. Jakob MÖLLER, President
Mr. Miodrag PAJIĆ, Vice-President
Mr. Želimir JUKA
Mr. Mehmed DEKOVIĆ
Mr. Andrew GROTRIAN

Mr. J. David YEAGER, Registrar
Ms. Olga KAPIĆ, Deputy Registrar
Ms. Meagan HRLE, Deputy Registrar

Having considered the aforementioned application introduced to the Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina pursuant to Article VIII(1) of the Human Rights Agreement ("the Agreement") set out in Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina;

Noting that the Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina ("the Chamber") ceased to exist on 31 December 2003 and that the Human Rights Commission within the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina ("the Commission") has been mandated under the Agreement pursuant to Article XIV of Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina entered into on 22 and 25 September 2003 ("the 2003 Agreement") to decide on cases received by the Chamber through 31 December 2003;

Adopts the following decision pursuant to Articles VIII(2) and XI of the Agreement, Articles 5 and 9 of the 2003 Agreement, and Rules 50, 54, 56, and 57 of the Commission's Rules of Procedure:

I. INTRODUCTION

1. The applicant is a citizen of Bosnia and Herzegovina of Serb origin. He is the pre-war occupancy right holder of an apartment in Kamengrad, Municipality of Sanski Most, in the Federation of Bosnia and Herzegovina, which he left due to war hostilities. The case concerns his attempts to regain possession of this apartment. The applicant lodged an application to the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees ("CRPC"), which issued a decision recognising his occupancy right. This decision has not been executed, however.

2. The case raises issues under Articles 6, 8, and 13 of the European Convention on Human Rights ("the Convention").

II. PROCEEDINGS BEFORE THE CHAMBER AND THE COMMISSION

3. The application was introduced on 26 July 1999 and registered on the same day. The applicant is represented by Ms. Vesna Rujević, a lawyer from Banja Luka.

4. On 6 June 2003 the Chamber decided to transmit the application to the respondent Party for its observations on the admissibility and merits. The respondent Party submitted its observations on 13 August 2003. The applicant's observations were received on 18 September 2003 and 6 May 2004. The respondent Party's additional observations were received on 3 November 2004. These observations were transmitted to the applicant and respondent Party respectively.

5. On 16 January 2004 and 5 November 2004 the Commission considered the admissibility and merits of the application, and on the latter date it adopted the present decision.

III. ESTABLISHMENT OF THE FACTS

A. Repossession proceedings before the administrative bodies of the Municipality of Sanski Most

6. The applicant was the pre-war occupancy right holder over an apartment located at Omladinska no. 8 in Kamengrad, near Sanski Most. On an unspecified date, the applicant left his apartment due to the armed conflict. He fled to Banja Luka where he presently lives. Thereafter, Mr. Z.O. moved into his apartment.

7. On 4 August 1998 the applicant filed a repossession request for the apartment with the Sanski Most Municipal Service for Spatial Planning, Resources and Environmental Protection (*Služba za prostorno uređenje, resursa i zaštitu okoline*, "the Municipal Service").

8. On 16 October 1998 the Municipal Service rejected his request on the grounds that the applicant had transferred his occupancy right over the apartment to Mr. Z.O. in an exchange contract concluded on 14 June 1998. The applicant, who denies having concluded any such contract, appealed to the Cantonal Ministry for Construction, Spatial Planning and Environmental Protection (*Kantonalno ministarstvo za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoline*, "the Ministry").

9. As there was no swift decision on the applicant's appeal by the Ministry, on 17 February 1999 the applicant initiated an administrative dispute due to the "silence of the administration" before the Cantonal Court in Bihać. The Cantonal Court, on 6 July 1999, declared itself not competent to decide on the claim and rejected the applicant's claim. It stated that the introduction

of new housing laws following the first instance procedural decision of 16 October 1998 made it impossible for the Court to rule on his claim in an administrative dispute.

10. On 4 August 2000 the Ministry issued a procedural decision rejecting the applicant's appeal (see paragraph 8 above) on the grounds that an unauthorised representative lodged the appeal because the applicant's wife signed it. In addition it stated that the appeal was filed out of time. It appears that the applicant did not initiate an administrative dispute against this decision.

B. Repossession proceedings on the basis of the CRPC decision

11. On 25 June 1998, the applicant lodged an application to the CRPC with a view to having his occupancy right over the apartment confirmed. On 2 May 2000 the CRPC issued a decision confirming the applicant's occupancy right as of 1 April 1992, cancelling all legal acts thereafter affecting this right, if contrary to the applicant's free will. Mr. Z.O., the current occupant of the apartment, submitted a request for review of the 2 May 2000 CRPC decision. On 24 July 2001 the CRPC rejected his request for review of its decision. The temporary occupant again requested review of the CRPC decision, and the CRPC rejected this request on 5 March 2002.

12. On 19 February 2001 the applicant requested the Administration for Property-Legal and Housing Affairs of Sanski Most Municipality (*Općinski organ uprave nadležan za imovinsko-pravne i stambene poslove*, "the Housing Administration") to enforce the CRPC decision of 2 May 2000. On 24 April 2001 the Housing Administration issued a procedural decision authorising the enforcement of the CRPC decision of 2 May 2000 and ordering Z.O. to vacate the premises within 15 days.

13. It appears that Z.O. submitted an appeal against the 24 April 2001 procedural decision on the grounds that he was the owner of the apartment because he had entered into a purchase contract for the purchase of the apartment that was verified by the Municipal Court in Sanski Most on 21 March 2000.

14. On 26 December 2003, the Municipal Service issued a conclusion on suspension of the proceedings for enforcement of CRPC decision. It appears that neither the applicant nor Z.O. initiated court proceedings to establish the validity of the alleged exchange contract of 14 June 1998.

IV. RELEVANT LEGISLATION

A. The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina – Annex 7, Agreement on Refugees and Displaced Persons

15. The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina (the "General Framework Agreement") was signed by the Republic of Bosnia and Herzegovina, the Republic of Croatia, and the Federal Republic of Yugoslavia ("the Parties") in Paris on 14 December 1995. Annex 7 to the General Framework Agreement deals with refugees and displaced persons and in accordance with Article VII of Annex 7 an Independent Commission for Displaced Persons and Refugees, later renamed the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees ("the CRPC"), was established.

16. The CRPC shall receive and decide any claims for real property in Bosnia and Herzegovina, where the property has not voluntarily been sold or otherwise transferred since 1 April 1992, and where the claimant does not enjoy possession of that property (Article XI). The CRPC shall determine the lawful owner of the property—a concept that the CRPC has construed to include an occupancy right holder—according to Article XII(1). According to Article XII(7), decisions of the CRPC are final and any title, deed, mortgage, or other legal instrument created or awarded by the CRPC shall be recognised as lawful throughout Bosnia and Herzegovina.

17. The Parties shall cooperate with the work of the CRPC, and shall respect and implement its decisions expeditiously and in good faith (Article VIII).

B. The Law on the Cessation of the Application of the Law on Abandoned Apartments

18. In 1998, at the time the applicant filed his repossession request with the Municipal Service, the Law on the Cessation of the Application of the Law on Abandoned Apartments ("the Law on Cessation", Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina ("OG FBiH") nos. 11/98, 38/98, 12/99, 18/99, 27/99, 43/99, 31/01, 56/01, 15/02, 24/03 and 29/03) governed the restoration of pre-war occupancy rights of displaced persons and refugees. The Law entered into force on 4 April 1998 and has been amended numerous times thereafter.

19. According to Article 1 of the Law on Cessation, the Law on Abandoned Apartments (Official Gazette of the Republic of Bosnia and Herzegovina nos. 6/92, 8/92, 15/92, 13/94, 36/94, 9/95 and 33/95) and the regulations passed thereunder were no longer to be applied. The competent administrative bodies would decide about the rights of occupancy right holders to return to their apartments. According to Article 2 of the Law on Cessation, all administrative, judicial and any other decisions enacted on the basis of the regulations referred to in Article 1, terminating occupancy rights shall be null and void. Article 3 of the Law on Cessation stipulates that the occupancy right holder of an apartment declared abandoned shall have the right to return in accordance with Annex 7 of the General Framework Agreement.

C. The Law on Implementation of the Decisions of the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees

20. The Law on Implementation of the Decisions of the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees ("the Law on Implementation", OG FBiH, nos. 43/99, 51/00, 56/01, 27/02, and 24/03) regulates the enforcement of decisions of the CRPC.

21. CRPC decisions relating to an apartment for which there is an occupancy right shall be enforced by the administrative body for housing affairs in the municipality where the apartment is located (Article 3, paragraph 3). CRPC decisions shall be enforced if a request for enforcement has been filed with the relevant organ. The following persons are entitled to file such a request: (1) The right holder specified in the CRPC decision and his or her heirs in relation to real property owned by citizens (Article 4, paragraph 1) and relating to apartments for which there is an occupancy right; and (2) the occupancy right holder referred to in a CRPC decision and the persons who, in compliance with the Law on Housing Relations, are considered to be members of the family household of the occupancy right holder (Article 4, paragraph 2).

22. The right to file a request for enforcement of a CRPC decision confirming a right to private property is not subject to any statute of limitation (Article 5, paragraph 1). A request for enforcement of a CRPC decision confirming an occupancy right must be submitted within 18 months from the date when the CRPC decision was issued, or for decisions issued before this Law entered into force, within 18 months from the entry into force of this Law (Article 5, paragraph 2, as amended by the High Representative effective from 28 October 2000; the previous time limit was one year).

23. The request for enforcement of a CRPC decision shall include two photocopies of a CRPC decision relating to real property owned by citizens, and three photocopies of a CRPC decision relating to an occupancy right (Article 6). The administrative organ responsible for the enforcement of a CRPC decision is obliged to issue a conclusion on permission for enforcement within a period of 30 days from the date when the request for enforcement was submitted and shall not require any confirmation of the enforceability of the decision from the CRPC or any other body (Article 7 paragraphs 1 and 2). The conclusion shall contain:

1. in case of property or apartments that have been declared abandoned, a decision terminating the municipal administration of the property;
2. a decision on repossession of the property or apartment by the right holder or other requestor for enforcement;
3. a decision terminating the right of the temporary user (where there is one) to use the property or apartment;
4. a time limit for the enforcee to vacate the property;
5. a decision on whether the enforcee is entitled to accommodation in accordance with applicable laws;
6. a requirement that the premises shall be vacated of all persons and possessions, other than those belonging to the person authorised to return into possession.

24. According to Article 7, paragraph 5 the time limit for vacating the house or apartment shall be the minimum time limit applicable under the Law on the Cessation.

25. Article 7, paragraphs 7 and 8 (enacted by the High Representative on 15 May 2003, and replacing Article 12(a)) provide as follows:

“In case a person claims a legal interest in the property or apartment at issue which was acquired after the date referred to in the operative part of the Commission decision and can show a valid contract on exchange or transfer of rights, the competent administrative organ shall suspend proceedings and shall refer the parties to the competent court according to the provisions of the Law on Administrative Procedures ... regulating preliminary issues, in order to rule on the allegation.

“Exceptionally, in the case where a person claims a legal interest in the property or apartment at issue which was acquired after the date referred to in the operative part of the Commission decision, in which the competent administrative organ issued a conclusion on permission of enforcement prior to the date of entry into force of this Law and that has not yet been enforced, the competent administrative organ shall *ex officio* suspend enforcement proceedings pending a final judicial decision on the matter, under the condition that an interested party provides evidence that he/she has initiated proceedings before the competent court and can show a valid contract on exchange or transfer of rights.”

26. Article 9 states that a decision of the CRPC is enforceable against the current occupants of the property concerned, regardless of the basis on which they occupy it.

27. Paragraph 2 of Article 12 of the Law on Implementation contains an exclusive list of grounds for an appeal against the conclusion on the permission of enforcement of the decision of the CRPC. They are as follows:

- “(a) The decision of the Commission upon which the conclusion on the permission of enforcement was based has not been issued at all or is revoked by the Commission in its reconsideration proceedings;
- (b) The enforcee is entitled to alternative accommodation or the time limit provided for the enforcee to vacate the property is not in accordance with the applicable laws; or
- (c) Other reasons for appeals against conclusions on the permission of enforcement which are in accordance with the Law on Administrative Procedure.”

D. The Law on Administrative Proceedings

28. The provisions of the Law on Administrative Proceedings (OG FBiH, nos. 2/98 and 48/99), insofar as they are relevant to the present case, are summarised below.

29. Article 271 states that execution of a decision shall be carried out against the person who is ordered to fulfil the relevant obligation. Execution may be conducted *ex officio* or at the request of a party to the proceedings. *Ex officio* execution shall occur when required by the public interest. Execution that is in the interest of one party shall be conducted at the request of that party.

30. Article 272 states that execution shall be carried out either through an administrative or court procedure, as prescribed by the law. The execution of decisions of the type concerned in the present case (i.e. reinstatement into property rights) is to be carried out by an administrative procedure.

31. Under Article 274(1), administrative execution shall be carried out by the administrative body that issued the first instance decision, unless a different procedure is provided for by law.

32. Article 283 states that if the person against whom execution is ordered does not comply with the decision, the administrative body that made the decision shall ensure the execution of the decision. The administrative body shall warn the person against whom execution is ordered that if he or she does not comply with the decision within a specified period, forceful means shall be employed to ensure execution of the decision. If he or she fails to comply with the decision within this specified period, the threatened means shall be applied and further stronger means shall be threatened.

33. Article 284 provides for the use of direct force to ensure the execution of a decision that cannot be executed using the procedure provided for under Article 283 above.

E. The Law on Administrative Disputes

34. Article 1 of the Law on Administrative Disputes (OG FBiH nos. 2/98 and 8/00) provides that the courts shall decide in administrative disputes on the lawfulness of second-instance administrative acts concerning rights and obligations of citizens and legal persons.

35. Article 22, paragraph 3 provides that an administrative dispute may be instituted also if the administrative second instance organ fails to render a decision within the prescribed time limit, whether the appeal to it was against a decision or against the first instance organ's silence.

V. COMPLAINTS

36. The applicant claims that his right to respect for his home (Article 8 of the Convention), his right to peaceful enjoyment of his possessions (Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention), his right to a hearing within reasonable time (Article 6 of the Convention) and his right to an effective remedy (Article 13 of the Convention) have been violated. He also alleges that he has been discriminated against in the enjoyment of these rights on the basis of his Serb origin.

VI. SUBMISSIONS OF THE PARTIES

A. The respondent Party

37. The Federation of Bosnia and Herzegovina objects, in its observations received on 13 August 2003 and 3 November 2004, to the admissibility of the application on the ground that the domestic proceedings on the appeal of Z.O. are still pending. It suggests that the Commission declare the application inadmissible *ratione materiae*, claiming that the issue of validity of the exchange contract the applicant allegedly concluded is exclusively for the domestic courts to

determine. It further alleges that the applicant has failed to initiate proceedings before a competent court for the annulment of the 14 June 1998 exchange contract.

38. As to the merits of the complaint relating to the applicant's right to respect for his home, as protected by Article 8 of the Convention, the respondent Party is of the opinion that there has been no violation. The respondent Party further states that there has been no violation of Articles 6 and 13 of the Convention in this case.

B. The applicant

39. The applicant denies having entered into any contract to exchange his apartment in Kamengrad with that of Z.O.'s apartment. The applicant maintains his complaints and claims that the remedies available to him are ineffective.

VII. OPINION OF THE COMMISSION

A. Admissibility

40. The Commission recalls that the application was introduced to the Human Rights Chamber under the Agreement. As the Chamber had not decided on the application by 31 December 2003, in accordance with Article 5 of the 2003 Agreement, the Commission is now competent to decide on the application. In doing so, the Commission shall apply the admissibility requirements set forth in Article VIII(2) of the Agreement. Moreover, the Commission notes that the Rules of Procedure governing its proceedings do not differ, insofar as relevant for the applicant's case, from those of the Chamber, except for the composition of the Commission.

41. According to Article VIII(2)(a) of the Agreement, the Commission must consider whether effective remedies exist and whether the applicants have demonstrated that they have been exhausted. In the *Blentić* case (case no. CH/96/17, decision on admissibility and merits of 5 November 1997, paragraphs 19-21, Decisions on Admissibility and Merits 1996-1997) the Chamber considered this admissibility criterion in the light of the corresponding requirement to exhaust domestic remedies in the former Article 26 of the Convention (now Article 35(1) of the Convention). The European Court of Human Rights has found that such remedies must be sufficiently certain not only in theory but in practice, failing which they will lack the requisite accessibility and effectiveness. The Court has, moreover, considered that in applying the rule on exhaustion it is necessary to take realistic account not only of the existence of formal remedies in the legal system of the Contracting Party concerned but also of the general legal and political context in which they operate, as well as of the personal circumstances of the applicants.

42. In the present case, the respondent Party alleges that the applicant's complaints are outside the Commission's competence *ratione materiae*, claiming that the issue of validity of the exchange contract the applicant allegedly concluded is exclusively for the domestic courts to determine. It argues that the applicant has failed to initiate proceedings before a competent court for the annulment of the 14 June 1998 exchange contract (see paragraph 37 above). However, pursuant to the amendments to the Law on Implementation enacted by the High Representative on 15 May 2003, in particular Article 7, paragraphs 7 and 8 (which replaced the earlier Article 12(a), see paragraph 25 above), it is for the party asserting to have acquired a right under an exchange contract, and thus claiming that the exchange contract is valid, to initiate court proceedings against the person seeking enforcement of a CRPC decision.

43. The Commission notes that the applicant filed a request with the CRPC with a view to being reinstated into his apartment. The CRPC issued a decision confirming his occupancy right, from which it follows that he is entitled to seek the removal of the temporary occupants from the apartment. This decision has not been enforced, however, despite the applicant having submitted a timely request for enforcement of the CRPC decision on 7 February 2001. The competent

administrative organ issued a procedural decision authorising enforcement on 24 April 2001. More than three years after this procedural decision was issued, however, the competent authorities have not yet implemented the decision, nor is there any indication that it will be implemented in the near future.

44. In these circumstances, the Commission is satisfied that the applicant could not be required, for the purposes of Article VIII(2)(a) of the Agreement, to pursue any further remedy provided by domestic law.

2. Manifestly ill-founded

45. The applicant alleged that he was discriminated against in the enjoyment of the rights guaranteed under the Convention. He did not provide further substantiation of this allegation, however. It follows that the application is manifestly ill-founded in that regard, within the meaning of Article VIII(2)(c) of the Agreement. The Commission therefore decides to declare this part of the application inadmissible.

3. Conclusion as to admissibility

46. As there are no other grounds for declaring the application inadmissible, the Commission concludes that the application is admissible under Articles 6, 8, and 13 of the Convention. The Commission decides to declare the remainder of the application inadmissible.

B. Merits

47. Under Article XI of the Agreement, the Commission must next address the question of whether the facts found disclose a breach by the Federation of Bosnia and Herzegovina of its obligations under the Agreement. Under Article I of the Agreement, the Parties are obliged to "secure to all persons within their jurisdiction the highest level of internationally recognised human rights and fundamental freedoms", including the rights and freedoms provided for by the Convention and the other international agreements listed in the Appendix to the Agreement.

1. Article 8 of the Convention

48. The Commission will first examine if there has been a violation of Article 8 of the Convention in that the applicant was prevented to return to his home. The relevant parts of Article 8 of the Convention provides as follows:

- "1. Everyone has the right to respect for ... his home....
- "2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as in accordance with the law...."

49. The Commission notes that the applicant used to live in his apartment and used it as his home until he was forced to leave. The Chamber has previously held that the links persons in situations similar to the applicant retained to their dwellings were sufficient to have those dwellings considered their "homes" within the meaning of Article 8 of the Convention (see case no. CH/97/58, *Onić*, decision on admissibility and merits of 12 January 1999, paragraph 48, Decisions January-July 1999; and case no. CH/97/46, *Kevešević*, decision on the merits of 15 July 1998, paragraphs 39-42, Decisions and Reports 1998).

50. The Commission therefore finds that the applicant's pre-war apartment is to be considered his home for the purposes of Article 8 of the Convention.

51. The Commission recalls that the CRPC issued a decision confirming the applicant's right to repossess his apartment. The applicant has been unable to regain possession of his apartment,

however, due to the failure of the authorities of the Federation of Bosnia and Herzegovina to deal effectively, in accordance with the applicable laws, with his request for enforcement of the CRPC decision. The result of the Federation of Bosnia and Herzegovina's inaction is that the applicant has not been able to return to his home, and that creates an ongoing interference with the applicant's right to respect for his home.

52. The Commission must therefore examine whether this ongoing interference is in accordance with paragraph 2 of Article 8 of the Convention.

53. According to Article 7 of the Law on Implementation, the competent administrative organ is obliged to issue a conclusion authorising the enforcement of a CRPC decision within 30 days from the date of the request for such enforcement. The applicant received such a decision from the administrative authorities, but it has not been enforced to date. The Commission notes that according to Article 7, paragraph 8 of the Law, in cases where the competent administrative organ issued a conclusion on permission of enforcement prior to the date of entry into force of this paragraph, the competent administrative organ shall *ex officio* suspend enforcement proceedings pending a final judicial decision on the matter, under the condition that an interested party provides evidence that he or she has initiated proceedings before the competent court and can show a valid contract on exchange or transfer of rights. The respondent Party did not submit any evidence that Z.O. initiated any such proceedings. Accordingly, the failure of the competent administrative organ to implement the procedural decision authorising the enforcement of the CRPC decision is not "in accordance with the law".

54. Because the interference with the applicant's right to respect for his home referred to above is not "in accordance with the law", it is not necessary for the Commission to examine whether it pursued a "legitimate aim" or is "necessary in a democratic society".

55. In these circumstances, the Commission concludes there has been a violation of the applicant's right to respect for his home as guaranteed by Article 8 of the Convention.

2. Articles 6 and 13 of the Convention

56. Article 6, paragraph 1 of the Convention provides, in relevant part, as follows:

"In the determination of his civil rights and obligations ..., everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law...."

57. Article 13 of the Convention provides as follows:

"Everyone whose rights and freedoms as set forth in this Convention are violated shall have an effective remedy before a national authority notwithstanding that the violation has been committed by persons acting in an official capacity."

58. The applicant alleges violations of the rights guaranteed by these provisions. The respondent Party states that there have been no violations of these Articles in the applicant's case.

59. The Commission, having regard to the violations of the applicant's rights in connection with Article 8, does not consider it necessary to examine the application under these provisions.

VIII. REMEDIES

60. Under Article XI(1)(b) of the Agreement, the Commission must next address the question of what steps shall be taken by the Federation of Bosnia and Herzegovina to remedy the established breaches of the Agreement. In this connection the Commission shall consider issuing orders to

cease and desist, monetary relief (including pecuniary and non-pecuniary damages), as well as provisional measures.

61. In his submissions, the applicant asks to be swiftly reinstated into possession of the apartment at Ulica Omladinska no. 8 in Kamengrad, Municipality of Sanski Most. He also requests compensation for pecuniary and non-pecuniary damages.

62. The Commission considers it appropriate to order the respondent Party to take all necessary steps to enforce the CRPC decision of 2 May 2000 without further delay, and no later than three months from the date of receipt of the present decision.

63. With regard to possible compensation, the Commission considers it appropriate to award a sum to the applicant in recognition of the sense of injustice he has suffered as a result of his inability to regain possession of the apartment, especially in view of the fact that he has taken all necessary steps to have the CRPC decision enforced.

64. Accordingly, the Commission will order the respondent Party to pay the applicant the sum of 2,000 Convertible Marks (*Konvertibilnih Maraka*, "KM") in recognition of the sense of injustice he has suffered, within one month from the date of receipt of the present decision.

65. In accordance with its decision in *Turundžić and Frančić* (case nos. CH/00/6143 and CH/00/6150, decision on admissibility and merits delivered on 8 February 2001, paragraph 70, Decisions January-June 2001), the Commission considers that the sum of 100 KM per month is appropriate to compensate the applicant for the loss of use of the apartment and any extra costs for each month he has been unable to be reinstated into his apartment. The Commission considers it appropriate that this sum should be payable from 1 June 2001, the first day of the month following the month in which the temporary occupant was obliged to vacate the apartment pursuant to the conclusion on the permission of enforcement of the CRPC decision of 24 April 2001 up to and including April 2005, amounting to a total of 4,600 KM, to be paid within one month from the date of receipt of the present decision. The monthly sum of 100 KM shall continue to be paid until the end of the month in which the applicant regains possession of the apartment.

66. The Commission further awards simple interest at an annual rate of 10% (ten percent) running from the due dates of the payments ordered in paragraphs 64 and 65 on the sums awarded or any unpaid portion thereof from the due dates until the date of settlement in full.

IX. CONCLUSIONS

67. For the above reasons, the Commission decides,

1. unanimously, to declare the application admissible in relation to Articles 6, 8, and 13 of the European Convention on Human Rights;

2. unanimously, to declare the remainder of the application inadmissible;

3. unanimously, that the non-enforcement of the decision of the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees of 2 May 2000 constitutes a violation of the right of the applicant to respect for his home within the meaning of Article 8 of the European Convention on Human Rights, the respondent Party thereby being in breach of Article I of the Human Rights Agreement;

4. unanimously, that it is not necessary to consider the complaints under Article 6 and Article 13 of the European Convention on Human Rights;

5. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to take all necessary steps to enforce the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees decision of 2 May 2000 without further delay, and no later than three months after the date of receipt of the present decision;
6. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay to the applicant the sum of 2,000 (two thousand) Convertible Marks ("*Konvertibilnih Maraka*") by way of compensation for the sense of injustice he suffered, within one month from the date of receipt of the present decision;
7. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay to the applicant the sum of 4,600 (four thousand six hundred) Convertible Marks ("*Konvertibilnih Maraka*") as compensation for the loss of use of the apartment till the end of April 2005, within one month from the date of receipt of the present decision;
8. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay to the applicant 100 (one hundred) Convertible Marks ("*Konvertibilnih Maraka*") for each additional month that he continues to be unable to live in his pre-war apartment as of 1 May 2005 until the end of the month in which he is reinstated, each of these monthly payments to be made within 30 days from the end of the month to which they relate;
9. unanimously, that simple interest at an annual rate of 10 % (ten per cent) shall be paid on the sums awarded in the conclusions 6, 7, and 8, from the due dates of the payments ordered until the date of final settlement of all sums due to the applicant under this decision; and
10. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to report to it, or its successor institution, within three months of the date of receipt of the present decision on the steps taken by it to comply with the above orders.

(signed)
J. David YEAGER
Registrar of the Commission

(signed)
Jakob MÖLLER
President of the Commission

ODLUKA O PRIHVATLJIVOSTI I MERITUMU

Predmeti br. CH/99/2005 i 121 drugih¹

Radinka POPOVIĆ i 121 drugih podnosilaca prijava

protiv

BOSNE I HERCEGOVINE

I

FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, na zasjedanju Velikog vijeća od 6. jula 2005. godine, sa sljedećim prisutnim članovima:

Gosp. Miodrag PAJIĆ, predsjednik
Gosp. Mehmed DEKOVIĆ, potpredsjednik
Gosp. Želimir JUKA, član
Gosp. Mato TADIĆ, član
Gosp. Miodrag SIMOVIĆ, član

Gosp. Nedim ADEMOVIĆ, arhivar

Razmotrivši gore spomenutu prijavu podnesenu Domu za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: Dom) u skladu sa članom VIII(1) Sporazuma o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: Sporazum) sadržanom u Aneksu 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini;

Konstatujući da je Dom prestao postojati 31. decembra 2003. godine i da je Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Komisija) dobila mandat prema sporazumima u skladu sa članom XIV Aneksa 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini koji su zaključeni u septembru 2003. i januaru 2005. godine (u daljnjem tekstu: Sporazum iz 2005. godine) da odlučuje o predmetima podnesenim Domu do 31. decembra 2003. godine;

Usvaja sljedeću odluku u skladu sa članom VIII(2)(d) Sporazuma, čl. 3. i 8. Sporazuma iz 2005. godine, pravilom 50. stavom 1(h), kao i pravilom 21. stav 1(a) u vezi sa pravilom 53. Pravila procedure Komisije:

¹ Cjelokupna lista sa brojevima predmeta i imenima podnosilaca prijava, koji su obuhvaćeni ovom Odlukom, priložena je u Aneksu na ovu Odluku.

I. UVOD

1. Podnosioci prijava su građani Bosne i Hercegovine. Prije raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: SFRJ), ulagali su devize kod bivših komercijalnih banaka u toj zemlji. Zbog rastuće nestašice deviza i drugih ekonomskih problema isplata sredstava sa ovih "starih" deviznih štednih računa progresivno je ograničavana po zakonima koji su stupili na snagu početkom 1990-tih.

2. Neposredno pred početak, kao i u toku oružanih sukoba u Bosni i Hercegovini, podnosioci prijava uglavnom nisu bili u mogućnosti da podižu novac sa svojih štednih računa. Također, svi njihovi pokušaji da podignu novac u poslijeratnom periodu bili su odbijeni bez obrazloženja ili uz pozivanje na zakone koje su usvojile SFRJ, Republika Bosna i Hercegovina i kasnije Federacija Bosne i Hercegovine.

3. Neki od podnosilaca prijava pokrenuli su postupke pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu, kako bi ostvarili svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje, međutim, do danas ti postupci nisu okončani.

4. U skladu sa zakonima, koje je Federacija Bosne i Hercegovine usvojila u toku 1997. i 1998. godine, a posebno Zakonom o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije (u daljnjem tekstu: Zakon o potraživanjima građana), potraživanja po osnovu stare devizne štednje trebala su biti riješena u procesu privatizacije imovine u društvenom i državnom vlasništvu. Prema Zakonu o potraživanjima građana, stanja devizne štednje su trebala biti evidentirana na "Jedinstvenom računu građana" koji je vodio Federalni zavod za platni promet. Umjesto isplate štednje, taj Zavod je izdavao certifikate u odgovarajućem iznosu. Prema relevantnim zakonskim odredbama, ovi certifikati su se mogli koristiti u procesu privatizacije za kupovinu stanova, poslovnih prostora u državnom vlasništvu, dionica preduzeća ili drugih sredstava. Ova procedura je sačinjena kako bi se riješila potraživanja građana i na taj način zaštitio sistem isplate javnog duga i spriječio kolaps bankovnog sistema.

5. Dom je 9. juna 2000. godine uručio svoju Odluku o prihvatljivosti i meritumu u predmetu CH/97/48 i dr, *Poropat i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, koja se odnosi na zahtjeve podnosilaca prijava za ostvarenje potraživanja po osnovu stare devizne štednje. Dom je odlučio da su Bosna i Hercegovina i Federacija Bosne i Hercegovine prekršile prava podnosilaca prijava na mirno uživanje imovine prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija). Dom je naredio, *inter alia*, da Federacija Bosne i Hercegovine treba "izmijeniti i dopuniti program privatizacije tako da postigne pravičnu ravnotežu između općeg interesa i zaštite imovinskih prava podnosilaca prijava kao imalaca stare devizne štednje".

6. Od 2. novembra 2000. do 8. februara 2002. godine, Federacija je dopunila razne odredbe Zakona o potraživanjima građana u pokušaju da izvrši naredbu Doma iz odluke *Poropat i drugi*.

7. Međutim, Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je 8. januara 2001. godine donio odluku kojom se utvrđuje da ključne odredbe Zakona o potraživanjima građana nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine. Na taj način, efikasnost i daljnja primjena ovog Zakona su dovedeni u pitanje.

8. Dom je 11. oktobra 2002. godine uručio odluku o prihvatljivosti i meritumu u predmetu broj CH/97/104 i dr, *Todorović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* (u daljnjem tekstu: odluka *Todorović i drugi*). U ovoj odluci, Dom je odlučio, *inter alia*, da stanje pravne nesigurnosti koje proističe iz odluke Ustavnog suda Federacije, te činjenica da Federacija nastavlja da primjenjuje zakone koji su proglašeni neustavnima, nepostojanje odgovarajućih izmjena tih zakona, te nedostupnost obeštećenja na domaćim sudovima, sve zajedno, predstavlja nesrazmjerno uplitanje u imovinska prava podnosilaca prijava, čime Federacija Bosne i

Hercegovine krši prava podnosioca prijava na mirno uživanje imovine u skladu s članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Dom je utvrdio da je i Bosna i Hercegovina prekršila član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju po osnovu opće angažovanosti i odgovornosti Države za staru deviznu štednju, te njenog nepreduzimanja odgovarajućih radnji s tim u vezi. Dom je naredio, *inter alia*, da Federacija Bosne i Hercegovine, u roku od šest mjeseci od dana donošenja odluke, donese relevantne i obavezujuće zakone i propise kojima se jasno reguliše problem stare devizne štednje na način koji je u skladu sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

9. Dom je 4. jula 2003. godine uručio odluku o daljnjim pravnim lijekovima u predmetu broj CH/97/48 i dr, *Poropat i drugi*, uključujući sve podnosiocce prijava iz prethodnih odluka *Poropat i drugi* i *Todorović i drugi*. Dom je zaključio da ni Bosna i Hercegovina, niti Federacija Bosne i Hercegovine, nisu preduzele nikakve relevantne korake za izvršenje odluka Doma, čime su nastavile s kršenjem prava podnosioca prijava prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Dom je, zbog toga, smatrao odgovarajućim da naredi daljnje pravne lijekove, uključujući, *inter alia*, isplatu novca svakom od podnosioca prijava. Dom je, između ostalog, naredio da se u roku od jednog mjeseca od datuma uručjenja odluke, svakom konkretnom podnosiocu prijave isplati iznos od 2.000 konvertibilnih maraka (u daljnjem tekstu: KM), ili puni iznos njene/njegove stare devizne štednje, u zavisnosti od toga koji je iznos manji, te da će teret ovih isplata snositi tužene strane podjednako.

10. Dom je 7. novembra 2003. godine uručio Odluku u prihvatljivosti i meritumu u predmetu broj CH/98/377 i dr, *Đurković i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske*. U ovoj Odluci, Dom je zaključio, *inter alia*, da situacija u Federaciji Bosne i Hercegovine u pogledu stare devizne štednje, uzeta u cjelini, stavlja pojedinačan i pretjeran teret na mnoge štetiše, uključujući i podnosiocce prijava. Dom je priznao napore Federacije da uspostavi "pravičnu ravnotežu" raznim izmjenama i dopunama važećih zakona koje su uslijedile nakon usvojenih odluka Doma. Međutim, zaključuje se da kakav god da je bio mogući uticaj tih izmjena, odlukom Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, njihova efikasnost je dovedena u pitanje. Dom je utvrdio da stvoreno stanje pravne neizvjesnosti – nastavljena primjena zakona u svjetlu odluke Ustavnog suda Federacije, nedostatak blagovremenih odgovarajućih izmjena tih zakona i očigledna nemogućnost obraćanja domaćim sudovima – stvara neproporcionalno uplitanje u imovinska prava podnosioca prijava. U pogledu odgovornosti Bosne i Hercegovine, Dom je ostao na stanovištu da je Država generalno odgovorna za pitanja u vezi sa starom deviznom štednjom.

11. Na tragu novih rješenja, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je 20. novembra 2004. godine usvojio Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 64/04), (u daljnjem tekstu: Zakon o izmirenju obaveza). Novim zakonom Federacija Bosne i Hercegovine je utvrdila da će se sveobuhvatno izmirenje unutrašnjeg duga prema fizičkim i pravnim licima izvršiti na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine. Utvrđeno je da se unutrašnji dug, između ostalog, odnosi i na obaveze po osnovu stare devizne štednje ostvarene do najnižih poslovnih jedinica banaka na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, u iznosu koji se utvrđuje prema verifikaciji obaveza na način propisan istim Zakonom. Međutim, u odnosu na obaveze po osnovu stare devizne štednje deponovane u Ljubljanskoj banci i Invest banci, Zakon o izmirenju obaveza je izričito propisao da će se iste rješavati u procesu sukcesije imovine bivše SFRJ.

12. Predmetne prijave se odnose na zahtjeve podnosioca prijava da ostvare svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje, deponovane isključivo u bankama Bosne i Hercegovine i njihovim poslovnim jedinicama na teritoriji današnje Federacije Bosne i Hercegovine. Čini se da su, na podlozi zakonske regulative iz 1997. i 1998. godine, banke prebacile staru deviznu štednju ovih podnosioca prijava na Jedinstvene račune građana u Federalnom zavodu za platni promet (u daljnjem tekstu: Zavod), osim u određenim predmetima gdje podnosioci prijave izričito navode da njihova devizna štednja nije evidentirana na Jedinstvenom računu građana.

13. Prijave pokreću pitanja u vezi sa pravom podnosioca prijava na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i pravom na pravičnu raspravu u razumnom roku po članu 6. Evropske konvencije.

II. ČINJENICE U PREDMETIMA

A. Činjenice u pojedinačnim predmetima

1. Predmet broj CH/99/2005, Radinka POPOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

14. Prijava je podnesena Domu 2. aprila 1999. godine i registrovana istog dana.

15. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke i Privredne banke u Sarajevu. Čini se da je iznos njenog pologa kod Privredne banke 3.364,23 DEM, a kod Jugobanke 84.056,9379 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 7. februara 2005. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 88.291,95 KM.

16. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

2. Predmet broj CH/99/3088, Jasmina LJUCA protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

17. Prijava je podnesena Domu 1. novembra i registrovana 2. novembra 1999. godine.

18. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugoslovenske izvozne i kreditne banke Beograd, ekspozitura Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa 56.164,21 ATS i 14.748,46 DEM.

19. Podnositeljica prijave navodi da je htjela iskoristiti svoju deviznu štednju u procesu privatizacije, ali nijedna banka nije htjela preuzeti obaveze Jugoslovenske izvozne kreditne banke Beograd, tako da Agencija za privatizaciju Federacije Bosne i Hercegovine nije bila u mogućnosti konvertirati njenu deviznu štednju u certifikate.

3. Predmet broj CH/99/3124, Elvira PETROVIĆ protiv Bosne i Hercegovine

20. Prijava je podnesena Domu 5. novembra i registrovana 8. novembra 1999. godine.

21. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa 11.954,39 DEM, 3.191,04 SEK, 1.687,67 USD, 138,55 ATS, 147,61 FRF, 41,85 DEM, 24.063,33 ITL, 2,12 SEK, 1.205,69 CHF i 2,69 USD.

22. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

4. Predmet broj CH/00/3498 Hava MAŠIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

23. Prijava je podnesena Domu 11. januara i registrovana 18. januara 2000. godine.

24. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla i Tuzlanske banke d.d. Tuzla. Čini se da je iznos njenih pologa na jednoj štednoj knjižici kod Privredne banke 1,52 DEM, na drugoj 73.225,54 DEM, a na trećoj 9.927, 91 (oznaka valute nije vidljiva iz priložene kopije štedne knjižice), te na jednom računu kod

Tuzlanske banke 11.463,87 DEM, i na drugom 84.609,92 DEM. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda od 2. decembra 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 97.674,56 KM.

25. E.G, kćerka podnositeljice prijave, je 17. marta 2005. godine dostavila pismo Komisiji, u kome navodi da je podnositeljica prijave umrla. Prema rješenju o nasljeđivanju Općinskog suda u Gradačcu, broj 0-198/04, od 31. avgusta 2004. godine, kćerka podnositeljice prijave E.G. je nasljednik prvog nasljednog reda, sa dijelom $\frac{1}{2}$, novčanih sredstava stare devizne štednje podnositeljice prijave, koja se vode na Izvodu sa jedinstvenog računa, broj: 0802934188313, od 2. decembra 1999 .godine.

26. Podnositeljica prijave je 5. januara 2000. godine podnijela prigovor na prenos sredstava stare devizne štednje na Jedinственi račun građana Tuzlanskoj banci d.d. Tuzla.

5. Predmet broj CH/00/3500, Osman VEHABOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

27. Prijava je podnesena Domu 11. januara i registrovana 18. januara 2000. godine.

28. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo-Osnovna banka Tuzla. Čini se da je ukupan iznos njegovog pologa na jednoj knjižici kod Privredne banke 32.769,54 DEM, a na drugoj 7.069,04 DEM. Podnosilac prijave je ovlašten da raspolaže na sredstvima na deviznoj štednoj knjižici S.V. kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos pologa S.V. 1.687,73 DEM.

29. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

6. Predmet broj CH/00/3505, Vahdet ARSLANAGIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

30. Prijava je podnesena Domu 12. januara i registrovana 18. januara 2000. godine.

31. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini da je ukupan iznos njegovih pologa 65.227,95 DEM. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 20. februara 2001. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 65.227,95 KM.

32. Podnosilac prijave je 19. aprila 2004. godine podnio zahtjev Agenciji za privatizaciju Federacije Bosne i Hercegovine radi ostvarenje potraživanja po osnovu stare devizne štednje.

7. Predmet broj CH/00/3506, Enver KARIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

33. Prijava je podnesena Domu 12. januara i registrovana 18. januara 2000. godine.

34. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugoslovenske izvozne i kreditne banke u Sarajevu. Čini se da je iznos njegovih pologa 1.118,86 GBP, 0,68 CAD, 615,06 CHF, 10.686,27 DEM, 778,17 USD i 1.135,64 FRF. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 4. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 1.966,50 KM.

35. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

8. Predmet broj CH/00/3507, Rabija KARIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

36. Prijava je podnesena Domu 12. januara i registrovana 18. januara 2000. godine.

37. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugoslovenske izvozne i kreditne banke u Sarajevu. Čini se da je iznos njenih pologa 26.537,11 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 4. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 28.348,41 KM.

38. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

9. Predmet broj CH/00/3510, Firdeza HUSKIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

39. Prijava je podnesena Domu 13. januara i registrovana 18. januara 2000. godine.

40. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 26.582,81 CHF. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 17. septembra 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 29.694,75 KM.

41. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

10. Predmet broj CH/00/3511, Olga KLIKOVAC protiv Federacije Bosne i Hercegovine

42. Prijava je podnesena Domu 13. januara i registrovana je 18. januara 2000. godine.

43. Podnositeljica prijave je ovlaštena da rasplaže sredstvima na deviznoj štednoj knjižici S.V. kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla. Čini se da je iznos pologa S.V. 109.292,94 FRF. Podnositeljica prijave je dostavila Komisiji i izvod sa Jedinstvenog računa građana Zavoda. Međutim, zbog loše fotokopije, podaci na izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda su nečitki.

44. Podnositeljica prijave je 14. juna 1999. godine podnijela prigovor na pretvaranje deviznog štednog uloga u certifikate Tuzlanskoj banci d.d. Tuzla. Takođe, podnositeljica prijave se, u vezi devizne štednje, obraćala Ombudsmenima Federacije Bosne i Hercegovine – ured u Tuzli, koji su je 30. avgusta 1999. godine uputili da podnese prijavu Domu.

11. Predmet broj CH/00/4214, Hamdija PANDŽA protiv Bosne i Hercegovine

45. Prijava je podnesena Domu 29. februara i registrovana 1. marta 2000. godine.

46. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 8.658,65 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 15. februara 2000. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 8.813,01 KM.

47. Podnosilac prijave navodi da se kao član Udruženja deviznih štediša Bosne i Hercegovine pridružio kolektivnoj tužbi pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

12. Predmet broj CH/00/4216, Velinka BJELIĆ protiv Bosne i Hercegovine

48. Prijava je podnesena Domu 29. februara i registrovana 1. marta 2000. godine.

49. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 15.940,02 DEM.

50. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

13. Predmet broj CH/00/4220, Nermina KAPETANOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine

51. Prijava je podnesena Domu 2. marta i registrovana 6. marta 2000. godine.

52. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 9.583,59 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 18. novembra 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 9.684,09 KM.

53. Podnositeljica prijave navodi da se kao član Udruženja deviznih štediša Bosne i Hercegovine pridružila kolektivnoj tužbi pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

54. Podnositeljica prijave je 9. februara 2004. godine podnijela Federalnoj agenciji za privatizaciju zahtjev za povrat stare devizne štednje.

14. Predmet broj CH/00/4221, Bećir KAPETANOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine

55. Prijava je podnesena Domu 2. marta i registrovana 6. marta 2000. godine.

56. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 2.343,19 USD.

57. Podnosilac prijave navodi da se kao član Udruženja deviznih štediša Bosne i Hercegovine pridružio kolektivnoj tužbi pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

15. Predmet broj CH/00/4222, Stjepan BRZICA protiv Federacije Bosne i Hercegovine

58. Prijava je podnesena Domu 2. marta i registrovana 6. marta 2000. godine.

59. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 5.811,48 DEM i 1.929,42 DEM.

60. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

16. Predmet broj CH/00/4223, Ivo ĆOSIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

61. Prijava je podnesena Domu 2. marta i registrovana 6. marta 2000. godine.

62. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 24.750,91 DEM i 521,64 DEM.

63. Podnosilac prijave je 18. marta 2005. godine dostavio Komisiji pismo u kojem navodi da je iznos od 4.454,90 DEM iskoristio u procesu privatizacije za otkup svoga stana. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 9. decembra 2000. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 21.009,72 KM.

64. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

17. Predmet broj CH/00/4224, Sabaheta MALIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

65. Prijava je podnesena Domu 2. marta i registrovana 6. marta 2000. godine.

66. H.M, otac podnositeljice prijave, polagao je sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 218.617,87 ATS. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 30. aprila 1999. godine, iznos potraživanja oca podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 31.268,99 KM. Podnositeljica prijave je dostavila punomoć na osnovu koje može neograničeno raspolagati cjelokupnim iznosom stare devizne štednje H.M.

67. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

18. Predmet broj CH/00/4228, Milenko JEFTIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

68. Prijava je podnesena Domu 3. marta i registrovana 6. marta 2000. godine.

69. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 919,84 DEM i 44.315,96 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 18. marta 2005. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 46.049,42 KM.

70. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

19. Predmet broj CH/00/4229, Zorka JEFTIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

71. Prijava je podnesena Domu 3. marta i registrovana 6. marta 2000. godine.

72. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 20.481,22 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 21. marta 2005. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 20.853,29 KM.

73. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

20. Predmet broj CH/00/4230, Mirjana MARJANOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

74. Prijava je podnesena Domu 3. marta i registrovana 6. marta 2000. godine.

75. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 10.602,41 DEM, 8.529,19 DEM i 4.620,62 DEM. Prema

izvodu sa Jedinственог računa грађана Zavoda, od 21. marta 2005. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 24.247,76 KM.

76. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

21. Predmet broj CH/00/4231, Vukosava KOPRIVICA protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

77. Prijava je podnesena Domu 3. marta i registrovana 6. marta 2000. godine.

78. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa 2.860,31 DEM. Prema izvodu sa Jedinственог računa грађана Zavoda, od 18. marta 2005. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 2.789,62 KM.

79. Podnositeljica prijave je 18. maja 2004. godine podnijela Federalnoj agenciji za privatizaciju zahtjev za povrat stare devizne štednje.

22. Predmet broj CH/00/4232, Fadil PIRIJA protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

80. Prijava je podnesena Domu 3. marta i registrovana 6. marta 2000. godine.

81. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo i Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Jugobanke 9.420,10 DEM i 5.109,52 DEM, a kod Privredne banke 45,90 USD i 1.318,99 USD. Prema izvodu sa Jedinственог računa грађана Zavoda, od 25. oktobra 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 14.722,69 KM.

82. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

23. Predmet broj CH/00/4234, Stjepan RUPČIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

83. Prijava je podnesena Domu 3. marta i registrovana 6. marta 2000. godine.

84. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo i Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Jugobanke 102,35 DEM. Podnosilac prijave navodi da je polagao sredstva u Privrednoj banci, ali svoje navode nije potkrijepio relevantnom dokumentacijom. Prema izvodu sa Jedinственог računa грађана Zavoda, od 6. januara 2001. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 43.067,02 KM.

85. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

24. Predmet broj CH/00/4546, Gojko KOSTOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

86. Prijava je podnesena Domu 6. aprila i registrovana 7. aprila 2000. godine.

87. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Jugobanke 5.778,81 DEM na jednoj, te 633,94 DEM na drugoj knjižici. Prema izvodu sa Jedinственог računa грађана Zavoda, od 14. novembra

2002. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje 6.104,13 KM.

88. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

25. Predmet broj CH/00/4556, Zumreta KURBEGOVIĆ-HRNJIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

89. Prijava je podnesena Domu 7. aprila 2000. godine i registrovana istog dana.

90. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa kod Jugobanke 3.369,85 DEM na jednoj, 4.000,73 DEM na drugoj, 13.597,89 DEM na trećoj, te 412,52 DEM na četvrtoj štednoj knjižici.

91. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

26. Predmet broj CH/00/4557, Mira KONJOKRAD protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

92. Prijava je podnesena Domu 7. aprila 2000. godine i registrovana istog dana.

93. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa kod Privredne banke 2.147,88 DEM, 1.474,54 FRF, 16.955,89 LIT i 701,57 ŠFRS. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 3. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 3.410,07 KM.

94. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

27. Predmet broj CH/00/4560, Aiša DALAGIJA protiv Federacije Bosne i Hercegovine

95. Prijava je podnesena Domu 7. aprila 2000. godine i registrovana istog dana.

96. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo i Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa kod Jugobanke 1.233,15 USD na jednoj, te 6.666,45 USD i 0,55 DEM na drugoj štednoj knjižici. Čini se da je iznos njenih pologa kod Privredne banke 9.280,61 DEM.

97. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

28. Predmet broj CH/00/4604, Ilija JURIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

98. Prijava je podnesena Domu 10. aprila i registrovana 11. aprila 2000. godine.

99. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, filijala Konjic. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Privredne banke 3.649,04 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 29. maja 2001. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 3.676,11 KM.

100. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

29. Predmet broj CH/00/4605, Anđelko KAVELJ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

101. Prijava je podnesena Domu 10. aprila i registrovana 11. aprila 2000. godine.

102. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Privredne banke 17.701,56 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 28. februara 2001. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 17.837,78 KM.

103. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

30. Predmet broj CH/00/4626, Anđelka MEDAN protiv Bosne i Hercegovine

104. Prijava je podnesena Domu 10. aprila i registrovana 11. aprila 2000. godine.

105. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa kod Jugobanke 2.676,69 USD na jednoj; 1620,92 USD i 6.669,41 DEM na drugoj, te 371,44 DEM, 0,39 USD i 18.487,04 LIT. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 17. marta 2005. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 9.907,00 KM.

106. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

31. Predmet broj CH/00/4977, M. M. protiv Federacije Bosne i Hercegovine

107. Prijava je podnesena Domu 25. maja i registrovana 26. maja 2000. godine.

108. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke. Čini se da je iznos njenih pologa 151,13 AUD, 37.133,17 DEM, 1.666,38 ITL, 315,96 SEK, 398,82 CHF, 9.915,95 USD i 8.816,66 ATS. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 15. avgusta 2002. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 45.615,37 KM.

109. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

32. Predmet broj CH/00/4981, Bahrija POPOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

110. Prijava je podnesena Domu 26. maja i registrovana 29. maja 2000. godine.

111. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 8.472,22 DEM, 276,19 USD i 117,9 AUD.

112. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

33. Predmet broj CH/00/4997, Branislav POPIĆ protiv Bosne i Hercegovine

113. Prijava je podnesena Domu 29. maja i registrovana 30. maja 2000. godine.

114. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke. Čini se da je iznos njegovih pologa 8.333,95 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana

CH/99/2005 i 121 drugih

Zavoda, od 2. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 8.438,43 KM.

115. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

34. Predmet broj CH/00/5000, Ksenija KRAJIŠNIK protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

116. Prijava je podnesena Domu 29. maja i registrovana 30. maja 2000. godine.

117. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke. Čini se da je iznos njenih pologa 4.599,1 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 19. februara 2001. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 4.371,91 KM.

118. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

35. Predmet broj CH/00/5326, Miloje TRIFUNOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

119. Prijava je podnesena Domu 6. jula i registrovana 10. jula 2000. godine.

120. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke. Čini se da je iznos njegovih pologa 4.842,59 DEM, 10,60 USD i 14,81 CHF. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 22. marta 2005. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 4.895,97 KM.

121. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

36. Predmet broj CH/00/5552, Marko JUKIĆ protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine

122. Prijava je podnesena Domu 14. augusta i registrovana 15. augusta 2000. godine.

123. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa kod Privredne banke 121.036,47 DEM.

124. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

37. Predmet broj CH/00/5554, Vahida KRKO (novo prezime KRKA) protiv Federacije Bosne i Hercegovine

125. Prijava je podnesena Domu 14. augusta i registrovana 15. augusta 2000. godine.

126. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke u Sarajevu. Čini se da je iznos njenih pologa kod Jugobanke, prema kopiji izvoda Union banke od 9. februara 1998. godine, 13.556,47 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 3. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 13.801,17 KM.

127. Podnositeljica prijave je, u svom pismu od 26. aprila 2005. godine, obavijestila Komisiju da je došlo do promjene njenog prezimena iz ranijeg KRKO u KRKA. Ona je dostavila i rješenje

Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, Policijska uprava Stari Grad, broj: 05/3-13-01-752/02 od 29. oktobra 2002. godine, kojim potvrđuje svoje navode o promjeni prezimena.

128. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

38. Predmet broj CH/00/5555, Ante KOVAČ protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine

129. Prijava je podnesena Domu 14. augusta i registrovana 15. augusta 2000. godine.

130. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke 9.960,94 DEM.

131. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

39. Predmet broj CH/00/5558, Ljubomir JANJIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

132. Prijava je podnesena Domu 14. augusta i registrovana 15. augusta 2000. godine.

133. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke 638,60 DEM.

134. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

40. Predmet broj CH/00/5559, Samija KRKO protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

135. Prijava je podnesena Domu 14. augusta i registrovana 15. augusta 2000. godine.

136. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke u Sarajevu. Čini se da je iznos njenih pologa kod Jugobanke, prema kopiji izvoda Union banke od 6. februara 1998. godine, 16.196,29 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 2. decembra 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 16.383,47 KM.

137. Podnositeljica prijave je, u svom pismu od 26. aprila 2005. godine, obavijestila Komisiju da je kao član Udruženja za zaštitu deviznih štediša Bosne i Hercegovine podnijela tužbu u Strazburu.

138. Podnositeljica prijave se nije obraćala drugim domaćim ili međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

41. Predmet broj CH/00/5560, Radoš ŠARANČIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

139. Prijava je podnesena Domu 15. augusta i registrovana 16. avgusta 2000. godine.

140. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke u Sarajevu. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Jugobanke, prema kopiji izvoda Union banke od 20. aprila 1998. godine, 46.152,36 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 2. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 46.647,65 KM.

141. B.P, kćerka podnosioca prijave, je, u svom pismu od 9. maja 2005. godine, obavijestila Komisiju da je podnosilac prijave doživio moždani udar, te da je rješenjem Osnovnog suda u

Herceg Novom broj R.280/2004, od 7. marta 2005. godine, lišen potpune poslovne sposobnosti. B.P. je obavijestila Komisiju da je postupak radi postavljanja staraoca podnosioca prijave u toku, te da nije došlo do raspolaganja sa sredstvima stare devizne štednje podnosioca prijave.

42. Predmet broj CH/00/5561, Koviljka MARKOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

142. Prijava je podnesena Domu 15. augusta i registrovana 16. augusta 2000. godine.

143. M.M. je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke u Sarajevu. Podnositeljica prijave je supruga preminulog M.M, koja je je po osnovu rješenja o nasljeđivanju Općinskog suda I Sarajevo broj: O-1448/98, od 25. jula 1998. godine, proglašena zakonskim nasljednikom drugog reda sa dijelom 1/1 za zaostavštinu koja se odnosi na staru deviznu štednju preminulog M.M. kod Jugobanke. Čini se da je iznos pologa kod Jugobanke 3.165,08 SFRS i 10.037,08 DEM, što je konstatovano i u gore spomenutom rješenju o nasljeđivanju. Podnositeljica prijave je dostavila izvod sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 26. aprila 2005. godine, prema kojem je iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje 4.930,43 KM.

144. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

43. Predmet broj CH/00/5567, Jozo ZEČEVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

145. Prijava je podnesena Domu 16. augusta i registrovana 30. augusta 2000. godine.

146. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke 23.985,11 DEM.

147. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

44. Predmet broj CH/00/5568, Velinka KOVAČ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

148. Prijava je podnesena Domu 16. augusta i registrovana 30. augusta 2000. godine.

149. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke u Sarajevu. Čini se da je iznos njenih pologa kod Jugobanke 131,81 USD, 376,84 ASCH, 582,34 DEM i 113,09 SFRS.

150. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

45. Predmet broj CH/00/5569, Lozo DAMJAN protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

151. Prijava je podnesena Domu 16. augusta i registrovana 30. augusta 2000. godine.

152. Podnosilac prijave je polagao devizna sredstva kod Privredne banke Sarajevo i Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke 35,45 DEM, a kod Jugobanke, prema kopiji štedne knjižice i izvoda Union banke od 15. aprila 1998. godine, 9.048,59 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 1. decembra 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 9.115,35 KM.

153. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

46. Predmet broj CH/00/5570, Nada SAMARDŽIJA protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

154. Prijava je podnesena Domu 16. augusta i registrovana 30. augusta 2000. godine.

155. O.S. je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Podnositeljica prijave je kći preminulog O.S, koja je po osnovu rješenja o nasljeđivanju Općinskog suda II Sarajevo, broj: O-302/99, od 26. marta 1999. godine, proglašena zakonskim nasljednikom prvog reda sa dijelom 1/1 za zaostavštinu koja se odnosi na staru deviznu štednju preminulog M.M.-a kod Privredne banke. Čini se da je iznos pologa kod Privredne banke 750,92 USD.

156. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

47. Predmet broj CH/00/5572, Filip KOPRIVICA protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

157. Prijava je podnesena Domu 16. augusta i registrovana 30. augusta 2000. godine.

158. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke u Sarajevu. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa kod Jugobanke, prema kopijama izvoda Union banke od 21. aprila 1998. godine, 46.462,81 DEM. Prema izvodu sa Jedinštenog računa građana Zavoda, od 20. oktobra 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 43.194,32 KM.

159. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

48. Predmet broj CH/00/5640, Zina HAŠIMBEGOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

160. Prijava je podnesena Domu 1. septembra i registrovana 4. septembra 2000. godine.

161. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu Jugobanke Sarajevo. Čini se da je, prema izvodu Union banke, iznos njenih pologa 2.250,66 DEM. Prema izvodu sa Jedinštenog računa građana Zavoda, od 4. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 2.280,66 KM.

162. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi potraživanja stare devizne štednje.

49. Predmet broj CH/00/5669, Marin SUČIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

163. Prijava je podnesena Domu 5. septembra i registrovana 13. septembra 2000. godine.

164. Podnosilac prijave je polagao devizna sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Ukupan iznos njegovih pologa je 5.118,56 DEM. Prema izvodu sa Jedinštenog računa građana Zavoda, od 4. maja 2005. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 5.189,67 KM.

165. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi potraživanja stare devizne štednje.

50. Predmet broj CH/00/5673, Sadžida HASAGIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

166. Prijava je podnesena Domu 5. septembra i registrovana 13. septembra 2000. godine.

167. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njenih pologa 26.686 DEM. Prema izvodu sa Jedinštenog računa građana Zavoda, od 14. januara 2001. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 26.883,17 KM.

168. Podnositeljica prijave je član Udruženja za zaštitu deviznih štediša Sarajevo i dala je saglasnost da se pokrene postupak pred Evropskim sudom u Strazburu.

51. Predmet broj CH/00/5674, Rabija HASANBEGOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

169. Prijava je podnesena Domu 5. septembra i registrovana 13. septembra 2000. godine.

170. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 9.847,28 DEM. Prema izvodu sa Jedinštenog računa građana Zavoda, od 30. novembra 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 9.920 KM.

171. Podnositeljica prijave je član Udruženja za zaštitu deviznih štediša Sarajevo i dala je saglasnost da se pokrene postupak pred Evropskim sudom u Strazburu.

52. Predmet broj CH/00/5694, Najla HELIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

172. Prijava je podnesena Domu 6. septembra i registrovana 13. septembra 2000. godine.

173. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla. Čini se da je iznos njenih pologa 41.257,27 DEM. Prema izvodu sa Jedinštenog računa građana Zavoda, od 22. decembra 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 41.666,61 KM.

174. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi potraživanja stare devizne štednje.

53. Predmet broj CH/00/5695, Aida MUJKIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

175. Prijava je podnesena Domu 6. septembra i registrovana 13. septembra 2000. godine.

176. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Tuzlanske banke Tuzla. Čini se da je iznos njenih pologa 39.800,00 DEM. Prema izvodu sa Jedinštenog računa građana Zavoda, od 22. decembra 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 39.800,00 KM.

177. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi potraživanja stare devizne štednje.

54. Predmet broj CH/00/5696, Rizah MEŠKOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

178. Prijava je podnesena Domu 6. septembra i registrovana 13. septembra 2000. godine.

179. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Tuzlanske banke Tuzla i Privredne banke Sarajevo Osnovna banka Tuzla. Čini se da je iznos pologa kod Tuzlanske banke 10.138,94 DEM. Iznos pologa kod Privredne banke nije moguće utvrditi iz priložene

dokumentacije. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 17. jula 2000. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 10.854,94.

180. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi potraživanja stare devizne štednje.

55. Predmet broj CH/00/5697, Budimka HUKIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

181. Prijava je podnesena Domu 6. septembra i registrovana 13. septembra 2000. godine.

182. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Tuzlanske banke Tuzla. Čini se da iznos njenih pologa kod Tuzlanske banke 14.750,00 DEM.

183. Podnositeljica prijave je ovlašteno lice za raspolaganje sredstvima sa deviznih štednih knjižica njenog supruga, M.H, koja su polagana kod Tuzlanske banke Tuzla, Privredne banke Sarajevo-Osnovna banka Tuzla i Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos pologa kod Privredne banke 20.498,14 USD i 7.858,86 FRF, kod Jugobanke 16.258,28 USD, a kod Tuzlanske banke 5.685,72 DEM, 1.564,63 FRF i 3.183,85 USD. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 5. maja 2000. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 90,264,59 KM.

184. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi potraživanja stare devizne štednje.

56. Predmet broj CH/00/5702, Zdravka TODORVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

185. Prijava je podnesena Domu 7. septembra i registrovana 13. septembra 2000. godine.

186. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo i Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa kod Privredne banke 2.291,17 DEM, a kod Jugobanke 1.915,24 DEM i 738,18 SEK. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 16. septembra 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 4.454,16 KM.

187. Podnositeljica prijave se obraćala Federalnoj Agenciji za privatizaciju radi vraćanja stare devizne štednje na devizne račune.

57. Predmet broj CH/00/5703, Veljko TODORVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

188. Prijava je podnesena Domu 7. septembra i registrovana 13. septembra 2000. godine.

189. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 1.406,15 DEM. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 9. maja 2005. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 0,00 KM.

190. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi potraživanja stare devizne štednje.

58. Predmet broj CH/00/5704, Nada JOKIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

191. Prijava je podnesena Domu 7. septembra i registrovana 13. septembra 2000. godine.

192. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Prema izvodu Union banke Sarajevo od 3. februara 1998. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 13.075,45 DEM.

193. Podnositeljica prijave, u dopisu Komisiji od 6. maja 2005. godine, navodi da je jedan dio devizne štednje u iznosu od 10.127,00 DEM potrošila za kupovinu stana, a ostatak od 3.057,15 DEM je ostalo. Prema izvodu sa Jedinštenog računa građana Zavoda, od 2. oktobra 1999. godine iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 3.057,15 KM.

194. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi potraživanja stare devizne štednje.

59. Predmet broj CH/00/5705, Enes SALIHBEGOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

195. Prijava je podnesena Domu 8. septembra i registrovana 13. septembra 2000. godine.

196. Podnosilac prijave je polagao devizna sredstva na štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njegovih potraživanja 10.837,19 DEM. Prema izvodu sa Jedinštenog računa građana Zavoda, od 1. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 10.917,12 KM.

197. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi potraživanja stare devizne štednje.

60. Predmet broj CH/00/5709, Kornelija KOCELJEVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

198. Prijava je podnesena Domu 8. septembra i registrovana 13. septembra 2000. godine.

199. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Prema izvodu Union banke Sarajevo, od 24. marta 1998. godine, čini se da je ukupan iznos njenih potraživanja 6.778,25 DEM. Prema izvodu sa Jedinštenog računa građana Zavoda, od 3. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 6.899,10 KM.

200. Podnositeljica prijave se obraćala Federalnoj Agenciji za privatizaciju radi vraćanja stare devizne štednje na devizne račune.

61. Predmet broj CH/00/5790, Niko UDOVIČIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

201. Prijava je podnesena Domu 26. septembra 2000. godine i registrovana istog dana.

202. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, filijala Zenica, ekspozitura Žepče. Čini se da je iznos njegovih pologa 5.657,98 DEM. Prema izvodu sa Jedinštenog računa građana Zavoda, od 28. februara 2001. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 5.699,71 KM.

203. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

62. Predmet broj CH/00/5797, Rajka JOKIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

204. Prijava je podnesena Domu 26. septembra i registrovana 27. septembra 2000. godine.

205. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo, ekspozitura Ilidža. Čini se da je iznos njenih pologa 2.231,7581 DEM i 8.333,565 DEM. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 16. septembra 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 10.734,42 KM.

206. Podnositeljica prijave je navela da je Jugobanci uputila zahtjev za povrat deviznih sredstava i omogućavanje raspolaganja sa njima. Jugobanka je, 29. juna 2000. godine, obavijestila podnositeljicu prijave da nije moguće izvršiti povrat deviznih sredstava prebačenih na Zavod za platni promet.

63. Predmet broj CH/00/5805, M.V. protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske

207. Prijava je podnesena Domu 27. septembra i registrovana 28. septembra 2000. godine.

208. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke, Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 1.113,36 DEM, 742,75 USD, 856,01 USD, 135,66 BEC, 227,28 ATS i 4,60 CHF.

209. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

64. Predmet broj CH/00/5806, Rosa MILIĆ protiv Bosne i Hercegovine

210. Prijava je podnesena Domu 27. septembra i registrovana 28. septembra 2000. godine.

211. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 92.285,643 DEM i 5.303,3058 DEM.

212. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

65. Predmet broj CH/00/5807, Ivan TOLJUŠIĆ protiv Bosne i Hercegovine

213. Prijava je podnesena Domu 27. septembra i registrovana 28. septembra 2000. godine.

214. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo, ekspozitura Travnik. Čini se da je iznos njegovih pologa 4.462,1476 DEM.

215. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

66. Predmet broj CH/00/5808, Mira TOLJUŠIĆ protiv Bosne i Hercegovine

216. Prijava je podnesena Domu 27. septembra i registrovana 28. septembra 2000. godine.

217. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo, ekspozitura Travnik. Čini se da je iznos njenih pologa 1.486,65 DEM, 534,55 ATS i 1.201,27 CHF.

218. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

67. Predmet broj CH/00/5810, Marica TOLJUŠIĆ protiv Bosne i Hercegovine

219. Prijava je podnesena Domu 27. septembra i registrovana 28. septembra 2000. godine.

220. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo, ekspozitura Travnik. Čini se da je iznos njenih pologa 38,53 CHF, 84,15 ATS, 3,41 USD i 44,64 DEM.

221. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

68. Predmet broj CH/00/5811, Ivan TOLJUŠIĆ protiv Bosne i Hercegovine

222. Prijava je podnesena Domu 27. septembra i registrovana 28. septembra 2000. godine.

223. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo, ekspozitura Travnik. Čini se da je iznos njegovih pologa 217,02 DEM i 112,48 CHF.

224. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

69. Predmet broj CH/00/5812, Miroslav TOLJUŠIĆ protiv Bosne i Hercegovine

225. Prijava je podnesena Domu 27. septembra i registrovana 28. septembra 2000. godine.

226. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo, ekspozitura Travnik. Čini se da je iznos njegovih pologa 162,72 DEM i 168,86 CHF.

227. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

70. Predmet broj CH/00/5813, Irena TOLJUŠIĆ protiv Bosne i Hercegovine

228. Prijava je podnesena Domu 27. septembra i registrovana 28. septembra 2000. godine.

229. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo, ekspozitura Travnik. Čini se da je iznos njenog pologa 225,38 CHF i 108,34 DEM.

230. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

71. Predmet broj CH/00/5828, Ilija BARBARIĆ protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske

231. Prijava je podnesena Domu 29. septembra 2000. godine i registrovana istog dana.

232. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo, filijala Zavidovići. Čini se da je iznos njegovog pologa 8.154,14 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 1. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 8.214,29 KM.

233. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

72. Predmet broj CH/00/5874, Ana MARTINOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske

234. Prijava je podnesena Domu 5. oktobra 2000. godine i registrovana istog dana.

235. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 19.431,58 ATS.

236. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

73. Predmet broj CH/00/5876, Biljana OVADIJA protiv Bosne i Hercegovine

237. Prijava je podnesena Domu 6. oktobra 2000. godine i registrovana istog dana.

238. Podnositeljica prijave je ovlaštena da raspolaže sredstvima na deviznoj štednoj knjižici H.B, kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos pologa H.B. 1.198,52 DEM i 2.265,38 USD.

239. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

74. Predmet broj CH/00/5877, Hanka BRITVAR protiv Bosne i Hercegovine

240. Prijava je podnesena Domu 6. oktobra 2000. godine i registrovana istog dana.

241. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 381,95 DEM.

242. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

75. Predmet broj CH/00/5884, Dragica TANASKOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

243. Prijava je podnesena Domu 9. oktobra i registrovana 10. oktobra 2000. godine.

244. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 20.474,35 DEM. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 11. septembra 2000. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 20.869,70 KM.

245. Podnositeljica prijave je 12. maja 2004. godine podnijela zahtjev Agenciji za privatizaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine, radi ostvarenja potraživanja po osnovu stare devizne štednje.

76. Predmet broj CH/00/5891, Nevenka GAĆINOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

246. Prijava je podnesena 10. oktobra 2000. godine i registrovana istog dana.

247. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke u Sarajevu. Čini se da je ukupan iznos njenih pologa 1.032,8 DEM i 55,04 USD. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 2. septembra 2000. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 1.131,99 KM.

248. Podnositeljica prijave navodi da je kao član Udruženja za zaštitu deviznih štediša Bosne i Hercegovine podnijela tužbu pred Sudom Bosne i Hercegovine i Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu.

77. Predmet broj CH/00/5907, Sanela TUFO protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

249. Prijava je podnesena 13. oktobra 2000. godine i registrovana istog dana.

250. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njenih pologa 3.567,81 DEM. Prema izvodu sa Jedinственog

računa građana Zavoda, od 16. maja 2000. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 3.567,81 KM.

251. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

78. Predmet broj CH/00/5910, Stanka RADOŠ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

252. Prijava je podnesena 13. oktobra 2000. godine i registrovana istog dana.

253. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njenih pologa 2.432,33 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 1. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 2.476,59 KM.

254. Podnositeljica prijave takođe postavlja zahtjev za povrat stare devizne štednje koju je naslijedila iza smrti svog supruga I.R, polagane kod Privredne banke Sarajevo, osnovna banka Zenica (sada Investiciono-komercijalna banka Zenica). Čini se da je ukupan iznos pologa I.R. kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Zenica 8.903,39 DEM. Prema rješenju o nasljeđivanju Općinskog suda u Žepču, broj 0-88/99, od 16. avgusta 1999. godine, podnositeljica prijave je nasljednik prvog nasljednog reda, novčanih sredstava svog supruga I.R, sa devizne štedne knjižice Investiciono-Komercijalne banke u iznosu od 8.969,06 KM, evidentirane na izvodu sa jedinstvenog računa, broj 3010947194271, od 1. maja 1999. godine, sa dijelom $\frac{3}{4}$. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 1. maja 1999. godine, iznos potraživanja I.R. po osnovu stare devizne štednje je 8.969,06 KM.

255. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

79. Predmet broj CH/00/5973, Salem KUNOVAC protiv Federacije Bosne i Hercegovine

256. Prijava je podnesena Domu 24. oktobra 2000. godine i registrovana istog dana.

257. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa 8.600,00 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 1. decembra 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 8.663,44 KM.

258. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

80. Predmet broj CH/00/5974, Hajra KUNOVAC protiv Federacije Bosne i Hercegovine

259. Prijava je podnesena Domu 24. oktobra 2000. godine i registrovana istog dana.

260. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa 11.500,00 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 2. marta 2000. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 11.584,84 KM.

261. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

81. Predmet broj CH/00/5975, Eduard BOŠNJAK protiv Bosne i Hercegovine

262. Prijava je podnesena Domu 24. oktobra 2000. godine i registrovana istog dana.

263. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo i Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke 482,48 DEM, a kod Jugobanke 122,27 CHF i 2.344,40 USD. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 21. februara 2005. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 4.545,09 KM.

264. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

82. Predmet broj CH/00/5986, Ljubinka ĆIROVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

265. Prijava je podnesena Domu 27. oktobra 2000. godine i registrovana istog dana.

266. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je, prema izvodu Union banke dd Sarajevo od 1. aprila 1998. godine, iznos njenog pologa 9.618,4821 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 4. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 9.700,88 KM.

267. Podnositeljica prijave je navela da je njena devizna štedna knjižica ukradena iz stana u toku oružanih sukoba, te da je zbog toga 4. juna 1996. godine Općinskom sudu II u Sarajevu podnijela tužbu protiv Jugobanke, radi izdavanja nove devizne štedne knjižice. Tužena strana, Federacija Bosne i Hercegovine, je u svojim zapažanjima navela da je u vanparničnom postupku, koji je podnositeljica prijave pokrenula radi izdavanja nove devizne štedne knjižice, podnositeljica prijave 18. decembra 1997. godine povukla prijedlog, te je Općinski sud istog dana donio rješenje kojim je prihvaćeno povlačenje prijedloga. Navedeno rješenje postalo je pravosnažno danom donošenja, jer se podnositeljica prijave odrekla prava na žalbu. Podnositeljica prijave je u svom pismu, koje je primljeno u Komisiju 27. aprila 2005. godine, navela da je prijedlog za izdavanje nove devizne štedne knjižice povukla zato što se Općinski sud oglasio nenadležnim za postupanje, te ju je uputio da svoja prava ostvari kod Doma za ljudska prava.

83. Predmet broj CH/00/5995, Grozdana SKOKO protiv Bosne i Hercegovine

268. Prijava je podnesena Domu 30. oktobra 2000. godine i registrovana istog dana.

269. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa na jednoj štednoj knjižici 4.001,0599 DEM, a na drugoj štednoj knjižici 3.625,6148 DEM.

270. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

84. Predmet broj CH/00/6330, Asim VATREŠ protiv Bosne i Hercegovine

271. Prijava je podnesena 8. novembra 2000. godine i registrovana istog dana.

272. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke u Sarajevu. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Jugobanke 8.884,97 DEM.

273. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

85. Predmet broj CH/00/6338, Subhija SERDAREVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

274. Prijava je podnesena 9. novembra 2000. godine i registrovana istog dana.

275. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke u Sarajevu. Čini se da je iznos njenog pologa kod Jugobanke 1.147,8973 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 3. maja 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 1.147,9 KM.

276. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

86. Predmet broj CH/00/6342, Jela PAREŽANIN protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

277. Prijava je podnesena 10. novembra 2000. godine i registrovana istog dana.

278. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na dvije štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa na jednoj knjižici 3.091,42 BEF, 10.239,28 DEM, 1.388,55 SEK, 1.550,90 CHF i 441,42 USD, a na drugoj knjižici 649,28 DEM.

279. Podnositeljica prijave ističe da njena devizna štednja nije prenesena na certifikate. Njeno potraživanje po osnovu stare devizne štednje nije evidentirano u izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 24. februara 2005. godine.

280. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

87. Predmet broj CH/00/6343, Ana BABIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

281. Prijava je podnesena 10. novembra 2000. godine i registrovana istog dana.

282. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Privredne banke Sarajevo 71.540,37 DEM

283. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

88. Predmet broj CH/00/6344, Ahmo KRIŽEVAC protiv Federacije Bosne i Hercegovine

284. Prijava je podnesena 10. novembra 2000. godine i registrovana istog dana.

285. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Tuzlanske banke. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Tuzlanske banke 8.583,84 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 1. juna 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 8.648,48 KM.

286. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

89. Predmet broj CH/00/6348, Husein SKROBANOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

287. Prijava je podnesena 13. novembra 2000. godine i registrovana istog dana.

288. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Jugobanke 5.342,1552 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 8. novembra 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 5.412,76 KM.

289. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

90. Predmet broj CH/00/6368, Žiko ŽIVKOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine

290. Prijava je podnesena 20. novembra 2000. godine i registrovana istog dana.

291. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke. Čini se da je iznos njegovih pologa 7.010,6505 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 26. decembra 2000. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 7.075,32 KM

292. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

91. Predmet broj CH/00/6369, Stipo GAGULA protiv Bosne i Hercegovine

293. Prijava je podnesena 20. novembra 2000. godine i registrovana istog dana.

294. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 6.500,52 DEM.

295. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

92. Predmet broj CH/00/6372, Magdalena PULJIZ protiv Bosne i Hercegovine

296. Prijava je podnesena 20. novembra 2000. godine i registrovana istog dana.

297. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke. Čini se da je iznos njenih pologa 4.449,2860 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 8. februara 2000. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 4.449,29 KM.

298. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

93. Predmet broj CH/00/6376, Ljubinka RADOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine

299. Prijava je podnesena 21. novembra 2000. godine i registrovana istog dana.

300. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na dvije devizne štedne knjižice kod Jugobanke. Čini se da je iznos njenih pologa na jednoj knjižici 37.601,3653 DEM, a na drugoj 6.296,8178 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 15. oktobra 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 43.898,18 KM.

301. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

94. Predmet broj CH/00/6380, Josip RAKOCI protiv Bosne i Hercegovine

302. Prijava je podnesena 21. novembra 2000. godine i registrovana istog dana.

303. Podnosilac prijave je polagao sredstva na dvije devizne štedne knjižice kod Jugobanke. Čini se da je iznos njegovih pologa na jednoj knjižici 18.500,8 DEM i na drugoj knjižici 1.240,25 USD, 4.436,65 ASCH i 5.012,51 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od

20. maja 2000. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 26.587 KM.

304. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

95. Predmet broj CH/00/6381, Anđelka RAKOCI protiv Bosne i Hercegovine

305. Prijava je podnesena 21. novembra 2000. godine i registrovana istog dana.

306. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke. Čini se da je iznos njenih pologa 24,84 GBP, 386,32 CAD, 0,96 DEM i 260 (valuta nije čitljiva). Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 22. maja 2000. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 620,59 KM

307. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

96. Predmet broj CH/00/6619, Slobotka RADOVANOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

308. Prijava je podnesena Domu 18. decembra i registrovana 19. decembra 2000. godine.

309. B.R, suprug podnositeljice prijave, je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke 17.641,71 DEM. Podnositeljica prijave, rješenjem o nasljeđivanju Osnovnog suda u Srpskom Sarajevu, broj: O-130/2000, od 9. maja 2000. godine, određena je nasljednikom iz prvog nasljednog reda iza umrlog supruga, a na zaostavštini koju čine devizna novčana sredstva u iznosu od 17.642,83 DEM, sa dijelom 1/1. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 21. marta 2005. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 17.642,83 KM.

310. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

97. Predmet broj CH/00/6624, Alma HAJDAREVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

311. Prijava je podnesena Domu 18. decembra i registrovana 19. decembra 2000. godine.

312. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Tuzlanske banke d.d. Tuzla. Čini se da je iznos njenog pologa kod Tuzlanske banke 670,00 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 17. septembra 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 678,13 KM.

313. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

98. Predmet broj CH/00/6625, Fatima HAJDAREVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

314. Prijava je podnesena Domu 18. decembra i registrovana 19. decembra 2000. godine.

315. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Osnovne banke Tuzla. Čini se da je iznos njenog pologa 3.361,35 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 13. januara 2000. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 3.389,28 KM.

316. A.H, kćerka podnositeljice prijave, je 26. maja 2005. godine obavijestila Komisiju da je podnositeljica prijave umrla 2002. godine, ali da je nakon završenog ostavinskog postupka, ona proglašena nasljednikom dijela zaostavštine podnositeljice prijave koji čine novčana potraživanja po osnovu stare devizne štednje u iznosu od 3.389,28 DEM, sa dijelom 1/1. Kćerka podnositeljice prijave je dostavila Komisiji rješenje o nasljeđivanju Općinskog suda u Tuzli, broj: O.254/2003 od 2. februara 2004. godine.

317. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

99. Predmet broj CH/00/6649, Mikan KANTAR protiv Federacije Bosne i Hercegovine

318. Prijava je podnesena Domu 22. decembra 2000. godine i registrovana istog dana.

319. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke 31.589,86 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 16. septembra 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 31.826,91 KM.

320. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

100. Predmet broj CH/00/6650, Darinka KANTAR protiv Federacije Bosne i Hercegovine

321. Prijava je podnesena Domu 22. decembra 2000. godine i registrovana istog dana.

322. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Privredne banke 7.000,62 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 13. januara 2000. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 7.052,75 KM.

323. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

101. Predmet broj CH/00/6651, Iva KRSTANOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

324. Prijava je podnesena Domu 22. decembra 2000. godine i registrovana istog dana.

325. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 12. januara 2000. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 32.412,55 KM.

326. M.K, sin podnositeljice prijave, je 23. marta 2005. godine obavijestio Komisiju da je podnositeljica prijave umrla 2002. godine, ali da je on nakon završenog ostavinskog postupka, zajedno sa svojom braćom i sestrom, proglašen nasljednikom dijela zaostavštine podnositeljice prijave koji čine novčana potraživanja po osnovu stare devizne štednje u iznosu od 32.412,55 DEM, sa dijelom 1/5. Sin podnositeljice prijave je dostavio Komisiji rješenje o nasljeđivanju Općinskog suda II u Sarajevu broj: O:1705/02, od 3. decembra 2002. godine.

327. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

102. Predmet broj CH/00/6652, Anđa KRSTANOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

328. Prijava je podnesena Domu 22. decembra 2000. godine i registrovana istog dana.

329. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Jugobanke 14.654,99 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 12. januara 2000. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 14.901,30 KM.

330. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

103. Predmet broj CH/01/7746, Branislava TEOFANOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

331. Prijava je podnesena Domu 30. jula 2001. godine i registrovana istog dana.

332. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Privredne banke 5.072,13 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 16. septembra 1999. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 5.112,43 KM.

333. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

104. Predmet broj CH/01/7793, Marko BOŠKOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

334. Prijava je podnesena Domu 10. augusta i registrovana 14. augusta 2001. godine.

335. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Jugobanke 6.632,42 DEM i 8.598,72 ATS. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 15. juna 2005. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 7.915,25 KM.

336. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

105. Predmet broj CH/01/7818, Hasan PAŠOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

337. Prijava je podnesena Domu 20. augusta i registrovana 21. augusta 2001. godine.

338. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo i Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke 12.248,81 DEM, a kod Jugobanke 744,62 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 16. septembra 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 13.118,96 KM.

339. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

106. Predmet broj CH/01/8434, Sulejman HALILČEVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

340. Prijava je podnesena 13. novembra i registrovana 14. novembra 2001. godine.

341. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Osnovne banke Tuzla, kasnije u knjižici označena kao PBS-Osnovna banka Tuzla, filijala Tuzla, zatim Tuzlanska banka d.d. Tuzla, filijala Tuzla. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Osnovne banke Tuzla 9.257,32 DEM.

342. Podnosilac prijave u prijavi navodi da se obraćao Ombudsmenima Federacije Bosne i Hercegovine i da mu je savjetovano da podnese prijavu Domu za ljudska prava.

343. Podnosilac prijave se nije obraćao drugim domaćim ili međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

107. Predmet broj CH/01/8449, Mustafa TEKAČ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

344. Prijava je podnesena 19. novembra 2001. godine i registrovana istog dana.

345. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, filijala Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke Sarajevo, filijala Sarajevo 2.689,17 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 19. novembra 1999. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 2.717,43 KM.

346. Iz prijave se čini da se podnosilac prijave nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

108. Predmet broj CH/01/8450, Šefik FAZLINOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

347. Prijava je podnesena i registrovana 19. novembra 2001. godine i registrovana istog dana.

348. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Jugobanke Sarajevo 17.914,14 DEM.

349. Čini se da se podnosilac prijave nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

109. Predmet broj CH/02/11006, Hilmija JERKOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

350. Prijava je podnesena Domu 20. augusta i registrovana 21. augusta 2002. godine.

351. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo i Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke 725,57 DEM, a kod Jugobanke 2.797,44 DEM, 120.985,82 ATS, 1.088,42 CHF i 4.628,70 USD. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 4. septembra 2001. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 28.783,52 KM.

352. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

110. Predmet broj CH/02/12407, Snježana PRŽULJ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

353. Prijava je podnesena 5. novembra 2002. godine i registrovana istog dana.

354. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Osnovne banke, Jugobanka Sarajevo, ekspozitura Novi Grad. Iz kopije devizne štedne knjižice je vidljivo da je zadnjih devet isplata, u periodu od 2. decembra 1992. do 17. decembra 1993. godine, izvršila Jugobanka Kraljevo, tako da je iznos njenog pologa 2.494,20 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 27. maja 2005. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 0,00 KM.

355. Podnositeljica prijave, u svom pismu od 27. maja 2005. godine, navodi da je pokrenula postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava i Sudom Bosne i Hercegovine preko "Udruženja građana za povrat stare devizne štednje BiH i dijaspori".

111. Predmet broj CH/02/12408, Zora PRŽULJ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

356. Prijava je podnesena 5. novembra 2002. godine i registrovana istog dana.

357. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Osnovne banke, Jugobanka Sarajevo, ekspozitura Novi Grad. Iz kopije devizne štedne knjižice se čini da je zadnjih devet isplata, u periodu od 2. decembra 1992. do 17. decembra 1993. godine, izvršila Jugobanka Kraljevo, tako da je iznos njenog pologa 4.728,64 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 27. maja 2005. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 0,00 KM.

358. Podnositeljica prijave, u svom pismu od 27. maja 2005. godine, navodi da je pokrenula postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava i Sudu Bosne i Hercegovine preko "Udruženja građana za povrat stare devizne štednje BiH i dijaspori".

112. Predmet broj CH/03/14398, Rade POPOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

359. Prijava je podnesena Domu 14. jula 2003. godine i registrovana istog dana.

360. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Jugobanke 1.350,59 DEM, 56,61 FRF i 5.535,97 ŠFRS.

361. Čini se da se podnosilac prijave nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

113. Predmet broj CH/03/14453, Vera MARKOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

362. Prijava je podnesena Domu 25. jula 2003. godine i registrovana istog dana.

363. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Jugobanke 795,59 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 13. juna 2005. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 0,00KM.

364. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

114. Predmet broj CH/03/14457, Vicko VIDOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

365. Prijava je podnesena Domu 28. jula 2003. godine i registrovana istog dana.

366. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke 28.111,70 DEM.

367. Čini se da se podnosilac prijave nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

115. Predmet broj CH/03/14493, N.D. protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

368. Prijava je podnesena Domu 31. jula 2003. godine i registrovana istog dana.

369. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Jugobanke 25.686,68 DEM, 103.255,79 ITL, 754,09 USD i 1.310,39 ATS. Prema izvodu sa Jedininstvenog računa građana Zavoda, od 22. januara 2001. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 30.647,93 KM.

370. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

116. Predmet broj CH/03/14553, A.T.P. protiv Bosne i Hercegovine

371. Prijava je podnesena Domu 22. augusta 2003. godine i registrovana istog dana.

372. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Osnovne banke Tuzla. Čini se da je iznos njenog pologa kod Osnovne banke Tuzla 433.170,04 ATS. Prema izvodu sa Jedininstvenog računa građana Zavoda, od 3. aprila 2000. godine, iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 62.375,74 KM.

373. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

117. Predmet broj CH/03/14873, Joka MIŠUR protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske

374. Prijava je podnesena 2. decembra 2003. godine i registrovana istog dana.

375. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Osnovne banke, Jugobanke Sarajevo, agencija Centar, kasnije u knjižici označena kao Jugobanka, Jubbanka d.d. Sarajevo, ekspozitura Stari Grad. Podnositeljica prijave priložila je kopiju prednje strane devizne knjižice na svoje ime, te kopiju strana br. 1 i 2 knjižice, gdje na stranici 2, broj deviznog računa nije vidljiv, a iznos pologa je 2.195,92 DEM.

376. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

118. Predmet broj CH/03/14883, Alojzije LUČIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

377. Prijava je podnesena 4. decembra 2003. godine i registrovana istog dana.

378. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke-Jubbanka d.d. Sarajevo, ekspozitura Ilidža i kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Jugobanke-Jubbanka d.d. Sarajevo, ekspozitura Ilidža 17.074,97 DEM, a kod Privredne banke Sarajevo, prema potvrdi Central Profit banke d.d. Sarajevo broj 339 od 27. aprila 1998. godine, 1.988,01 DEM.

379. Podnosilac prijave, u pismu od 1. juna 2005. godine, obavijestio je Komisiju da se učlanio u udruhu starih deviznih štediša.

380. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

119. Predmet broj CH/03/14884, Ana LUČIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

381. Prijava je podnesena 4. decembra 2003. godine i registrovana istog dana.

382. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo, kasnije u knjižici označena kao Jugobanka Jubbanka d.d. Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Jugobanke Jubbanka d.d. Sarajevo 431,96 USD.

383. Podnositeljica prijave je, u pismu od 1. juna 2005. godine, obavijestila Komisiju da se učlanila u udruhu starih deviznih štediša.

384. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

120. Predmet broj CH/03/14896, Milovan MILUTINOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

385. Prijava je podnesena 8. decembra 2003. godine i registrovana istog dana.

386. Podnosilac prijave je polagao sredstva na dvije štedne knjižice kod Jugobanke, Jubbanka d.d. Sarajevo i na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Sarajevo, ekspozitura Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Jugobanke, Jubbanka d.d. Sarajevo na jednoj knjižici 162.063,97 FRF i 739,89 USD, a na drugoj knjižici 23.078,93 FRF i 77,53 USD. Podnosilac prijave je dostavio kopiju svoje devizne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Sarajevo, ekspozitura Sarajevo, gdje je na stranici broj 2, u redu broj 14, rukom dopisano "poništeno"; u redu broj 15 iste stranice sa datumom od 19. august 1992. godine, u rubrici "ISPLATE", upisan iznos od 496,89 dinara; u redu broj 16 iste stranice sa datumom od 24. septembra 1992. godine, u rubrici "ISPLATE", upisan iznos od 513,84 dinara, sva tri navedena reda ovjerena od banke u Titogradu nečitkog naziva, tako da krajnji iznos na stranici broj 2 je 42.277,18. Komisija primjećuje da, mada u redovima od 1-13 stranice broj 2, uplate i isplate se odnose na FRF, ne može sa sigurnošću utvrditi da je krajnji iznos na stranici od 42.277,18 u istoj valuti, zbog navedenih isplata u dinarima. Na stranici broj 6 knjižice kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Sarajevo, ekspozitura Sarajevo, čiju kopiju je podnosilac prijave takođe dostavio, naznačen je iznos od 205.164,16 FRF.

387. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

121. Predmet broj CH/03/14940, Miloš SPAJIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

388. Prijava je podnesena 16. decembra 2003. godine i registrovana istog dana.

389. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, filijala Zenica, kasnije u knjižici označena kao PBS-Osnovna banka Zenica, zatim Investiciono-komercijalna banka d.d. Zenica. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Privredne banke Sarajevo, filijala Zenica 5.748,14 DEM i 1.138,26 ASCH. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 24. maja 2005. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 0,00 KM.

390. Podnosilac prijave u prijavi navodi da se obraćao guverneru Centralne banke Bosne i Hercegovine radi isplate 2.500 KM, ali da nije dobio odgovor. Podnosilac prijave takođe navodi da je pokušao prebaciti svoju štednju u banku u Doboj, da bi kćerci dao novac za otkup stana, ali mu to nisu dozvolili.

391. Podnosilac prijave se nije obraćao drugim domaćim ili međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

122. Predmet broj CH/03/14985, Ilija JEDRINOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine

392. Prijava je podnesena 19. decembra i registrovana 31. decembra 2003. godine.

393. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla, filijala Srebrenik, kasnije u knjižicama označena kao Tuzlanska banka d.d. Tuzla, filijala Srebrenik. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla, filijala Srebrenik na jednoj knjižici 127,39 DEM (priložena je i kopija stranice 3 devizne knjižice, na kojoj iznos nije u potpunosti vidljiv, niti je vidljiva valuta), a na drugoj knjižici 962,40 CHF. Podnosilac prijave priložio je takođe kopiju prednje strane devizne knjižice na svoje ime, gdje je označeno da se knjižica izdaje u valuti SFRS, te kopiju strane broj 1 knjižice, gdje broj deviznog računa nije vidljiv, a iznos pologa je 48.128,76 CHF. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 21. jula 2003. godine, iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 59.980,72 KM.

394. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

B. Usmeni i pisani nalaz i mišljenje vještaka prof. dr. Dragoljuba Stojanova, iz odluke Poropat i drugi.

395. S obzirom na značaj u rješavanju predmeta, Komisija ponavlja stav Dragoljuba Stojanova, profesora na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, u predmetu *Poropat i drugi*.

(a) Pisano mišljenje

396. Gosp. Stojanov je potvrdio da je interes naroda u SFRJ, da ulažu novac na devizne štedne račune za koji je vlada nudila garancije, bio potican stalnim padom vrijednosti dinara. Vlada je pokušala da stabilizira državnu ekonomiju i tokom godina, posebno 1991. godine, pravo raspolaganja tom ušteđevinom bilo je znatno ograničeno i limitirano na male iznose. Međutim, štednja nije u potpunosti zamrznuta. Od 1990. godine bilo je moguće ulagati i raspolagati sa takozvanom "novom" deviznom štednjom bez ograničenja.

397. Komercijalne banke u jugoslovenskim republikama deponovale su svoje devize kod Narodne banke Jugoslavije na dobrovoljnoj bazi i po osnovu ugovora, koje je bilo inače samo *pro forma* ili knjigovodstvena transakcija, tako da je veliki dio deviza ostao kod komercijalnih banaka. Gosp. Stojanov nije znao šta se desilo sa tim novcem nakon što je Republika Bosna i Hercegovina postala nezavisna.

398. Gosp. Stojanov je bio mišljenja da komercijalne banke u Federaciji imaju obaveze prema privatnim licima koja su uložila novac na stare devizne štedne račune. Osim toga, usvajanjem zakona koji se odnose na ovu štednju, Republika Bosna i Hercegovina, Bosna i Hercegovina i Federacija Bosne i Hercegovine su, takođe, preuzele obaveze prema štedišama. Međutim, s obzirom na iznos neisplaćene stare devizne štednje – koji iznosi oko 1,8 milijardi KM (konvertibilnih maraka) u bankama Federacije – ni Federacija Bosne i Hercegovine, niti Država Bosna i Hercegovina nemaju ekonomski potencijal da isplate staru štednju štedišama.

399. Međutim, rješenje koje je odabrano za stare devizne štedne račune, odnosno njihovo pretvaranje u certifikate koji bi se koristili u postupku privatizacije, postavlja nekoliko problema: time se sigurna štednja, koja je uživala povjerenje javnosti, pretvara u oblike imovine – prvo certifikate, a onda možda dionice preduzeća - čija je vrijednost nesigurna. Isto tako, ljudi bez stanarskog prava neće moći kupiti stan po sadašnjim pravilima, a oni koji su u položaju da kupe stan certifikatima, neće uživati popust koji se daje onima koji plaćaju gotovinom. Ovo pokazuje da

se certifikati ne tretiraju kao jednaka sredstva plaćanja u odnosu na gotovinski novac. Ograničena dvogodišnja vrijednost certifikata postavlja novi problem.

400. Gosp. Stojanov je zaključio da bi bilo mnogo bolje usvojiti kombinovane metode rješavanja problema deviznih štednih računa. On je sugerisao da bi svaki štediša trebao imati pravo da pretvori, po svojoj slobodnoj volji, dio svoje ušteđevine u privatizacijske certifikate. Ostatak bi trebao biti zadržan u svom starom obliku, tj. na starim računima, i mogao bi biti pokriven javnim dugom Federacije Bosne i Hercegovine. Nadalje, napominjući da u Federaciji postoji oko 470.000 štediša čiji su pojedinačni devizni ulozi 200 KM ili manje, te da ukupan iznos ovih depozita odgovara sumi od 25 miliona KM, on smatra da bi ovu "malu" štednju Federacija trebala isplatiti ulagačima. S obzirom na konvertibilnost, trebalo bi prihvatiti plaćanje u KM.

(b) Dokazi dati na javnoj raspravi

401. Prof. dr. Stojanov je utvrdio da se pitanje deviznih štednih računa mora rješavati zajedno sa pitanjima koja se odnose na restituciju društvene imovine, vanjski dug Bosne i Hercegovine i ekonomski razvoj zemlje. Ovako usklađeno djelovanje je neophodno pošto rješenje izabrano za jedan od problema može uticati na druge.

402. On je dalje naveo da rizik da banke bankrotiraju ne bi bio jedini problem ako bi one morale isplatiti novac deviznim štedišama. Ako bi se isplate morale izvršiti u devizama, to bi moglo izazvati značajnu nesolventnost, a moglo bi narušiti i funkcionisanje Valutnog odbora u Bosni i Hercegovini. U svakom slučaju, dalje je teško procijeniti do koje će mjere svoja potraživanja pojedinačne štediše moći realizovati kod banaka u stečajnom postupku.

III. POSTUPAK PRED DOMOM/KOMISIJOM

403. S obzirom na sličnost između činjenica u predmetima i žalbenih navoda podnosilaca prijave, Komisija je odlučila da prijave br. CH/99/2005, CH/99/3088, CH/99/3124, CH/00/3498, CH/00/3500, CH/00/3505, CH/00/3506, CH/00/3507, CH/00/3510, CH/00/3511, CH/00/4214, CH/00/4216, CH/00/4220, CH/00/4221, CH/00/4222, CH/00/4223, CH/00/4224, CH/00/4228, CH/00/4229, CH/00/4230, CH/00/4231, CH/00/4232, CH/00/4234, CH/00/4546, CH/00/4556, CH/00/4557, CH/00/4560, CH/00/4604, CH/00/4605, CH/00/4626, CH/00/4977, CH/00/4981, CH/00/4997, CH/00/5000, CH/00/5326, CH/00/5552, CH/00/5554, CH/00/5555, CH/00/5558, CH/00/5559, CH/00/5560, CH/00/5561, CH/00/5567, CH/00/5568, CH/00/5569, CH/00/5570, CH/00/5572, CH/00/5640, CH/00/5669, CH/00/5673, CH/00/5674, CH/00/5694, CH/00/5695, CH/00/5696, CH/00/5697, CH/00/5702, CH/00/5703, CH/00/5704, CH/00/5705, CH/00/5709, CH/00/5790, CH/00/5797, CH/00/5805, CH/00/5806, CH/00/5807, CH/00/5808, CH/00/5810, CH/00/5811, CH/00/5812, CH/00/5813, CH/00/5828, CH/00/5874, CH/00/5876, CH/00/5877, CH/00/5884, CH/00/5891, CH/00/5907, CH/00/5910, CH/00/5973, CH/00/5974, CH/00/5975, CH/00/5986, CH/00/5995, CH/00/6330, CH/00/6338, CH/00/6342, CH/00/6343, CH/00/6344, CH/00/6348, CH/00/6368, CH/00/6369, CH/00/6372, CH/00/6376, CH/00/6380, CH/00/6381, CH/00/6619, CH/00/6624, CH/00/6625, CH/00/6649, CH/00/6650, CH/00/6651, CH/00/6652, CH/01/7746, CH/01/7793, CH/01/7818, CH/01/8434, CH/01/8449, CH/01/8450, CH/02/11006, CH/02/12407, CH/02/12408, CH/03/14398, CH/03/14453, CH/03/14457, CH/03/14493, CH/03/14553, CH/03/14873, CH/03/14883, CH/03/14884, CH/03/14896, CH/03/14940, CH/03/14985, spoji u skladu s pravilom 33. Pravila procedure Komisije istoga dana kada je usvojila ovu odluku.

404. Prijave su podnesene u periodu od 2. aprila 1999. do 19. decembra 2003. godine.

405. Komisija je, u periodu od 27. januara do 6. juna. 2005. godine, prosljedila tuženim stranama, Bosni i Hercegovini i Federaciji Bosne i Hercegovine, prijave podnosilaca radi dostavljanja pisanih zapažanja o prihvatljivosti i meritumu prema članu 6. Evropske konvencije i članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

406. Za predmete br. CH/99/2005, CH/99/3088 i CH/99/3124, tužena strana, Bosna i Hercegovina, je 24. februara 2005. godine dostavila svoja pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu, a Federacija Bosne i Hercegovine je, za navedene predmete, svoja pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu dostavila Komisiji 25. februara 2005. godine.

407. Komisija je, u periodu od 9. marta do 8. juna 2005. godine, zaprimila pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu tužene strane Federacije Bosne i Hercegovine za ostale predmetne prijave.

408. Komisija je podnosiocima prijava prosljedila pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu tuženih strana do dana donošenja ove Odluke.

409. Za predmete br. CH/01/7746, CH/01/7793, CH/01/7818, CH/02/11006, CH/03/14398, CH/03/14453, CH/03/14457, CH/03/14493, CH/03/14553, tužene strane nisu dostavile pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu do dana donošenja ove Odluke.

410. Komisija je dopisom od 18. februara 2005. godine pozvala Ured visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: Ured Visokog predstavnika) da u postupku rješavanja predmeta devizne štednje pred Komisijom učestvuje u svojstvu *amicus curiae*. Ured Visokog predstavnika je 1. aprila 2005. godine dostavio svoje mišljenje.

411. Komisija je dopisom od 24. februara 2005. godine pozvala zastupnika Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini, da u postupku rješavanja predmeta devizne štednje pred Komisijom, učestvuje u svojstvu *amicus curiae*.

412. Komisija je 14. marta 2005. godine primila mišljenje Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini.

413. Mišljenje Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini je prosljeđeno tuženim stranama 23. i 25. marta 2005. godine.

IV. RELEVANTNE ZAKONSKE ODREDBE

414. Zbog rastuće nestašice deviznih sredstava i drugih ekonomskih problema u bivšoj SFRJ, podizanje novca sa starih deviznih štednih računa je bilo strogo ograničeno zakonima koji su doneseni početkom 1990-tih godina. Poslije oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, bilo je pokušaja da se kroz legislativu privatizacije riješi nedostupnost stare devizne štednje. Međutim, nakon što su pokušaji ostvarenja potraživanja po osnovu stare devizne štednje u procesu privatizacije ostali uglavnom bezuspješni, Federacija Bosne i Hercegovine je usvojila novi zakon na osnovu kojeg stara devizna štednja postaje dio unutrašnjeg duga Federacije Bosne i Hercegovine.

A. Zakoni Republike Bosne i Hercegovine i Bosne i Hercegovine

415. Dana 11. aprila 1992. godine, nakon sticanja nezavisnosti Republike Bosne i Hercegovine, usvojena je **Uredba sa zakonskom snagom o deviznom poslovanju** iz 1992. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92). Relevantnim odredbama ove Uredbe predviđeno je sljedeće:

Član 9, u relevantnom dijelu, glasi:

Za devize na deviznim računima i deviznim štednim ulozima jamči Republika.

416. Uredba iz 1992. godine je kasnije zamijenjena **Uredbom sa zakonskom snagom o deviznom poslovanju** iz 1994. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 10/94; kasnije usvojena kao zakon, "Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/94).

Sljedeće odredbe Uredbe iz 1994. godine su relevantne:

Član 3:

Devize se mogu koristiti samo za plaćanje prema inozemstvu osim ako ovom uredbom nije drugačije određeno.

Član 12:

Domaća i strana fizička lica mogu devize držati na računu kod banke i slobodno ih koristiti.

Član 44:

Devizne rezerve čine potraživanja na računima u inostranstvu, efektivni strani novac i vrijednosni papiri izdati u inozemstvu [deponovani] kod Narodne banke [Bosne i Hercegovine] i [ovlaštenih] banaka.

417. **Odluka o ciljevima i zadacima monetarno kreditne politike**, objavljena je 9. aprila 1995. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 11/95). Tačka 12. Odluke glasi:

Deponovana devizna štednja građana trajno će se riješiti donošenjem zakona o javnom dugu Republike do kraja prvog polugodišta 1995. godine.

418. Ova Odluka je kasnije izmijenjena i dopunjena sa stupanjem na snagu 2. juna 1995. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 19/95). Izmijenjena i dopunjena tačka 12. predviđa da treba donijeti zakon o javnom dugu prije kraja septembra 1995. godine. Dalje se dodaje da, do donošenja tog zakona, Narodna banka Bosne i Hercegovine može, uz saglasnost Ministarstva finansija, isplaćivati deviznu štednju u odgovarajućem iznosu u dinarima pripadnicima Armije Republike Bosne i Hercegovine za pokrivanje troškova njihovog liječenja i liječenja članova njihovih porodica.

419. **Odluka o ciljevima i zadacima devizne politike** donijeta je 10. aprila 1996. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/96). Potvrđujući uglavnom Odluku iz 1995. godine, tačka 7. Odluke iz 1996. godine predviđala je bez posebnog određivanja datuma sljedeće:

Devizna štednja građana deponovana kod bivše Narodne banke Jugoslavije zajedno sa kamatama na ovu štednju, rješavaće se donošenjem zakona o javnom dugu Bosne i Hercegovine, ili na drugi način u sklopu ukupne konsolidacije duga Bosne i Hercegovine zajedno sa međunarodnom zajednicom.

420. Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini donio je 22. jula 1998. godine **Okvirni zakon o privatizaciji preduzeća i banaka u Bosni i Hercegovini**. On je stupio na snagu sljedećeg dana kao privremeni zakon ("Službeni list Bosne i Hercegovine", broj 14/98). Konačno, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine ga je usvojila 19. jula 1999. godine ("Službeni list Bosne i Hercegovine", broj 12/99).

B. Odluka o ratifikaciji sporazuma o pitanjima sukcesije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 10/01)

421. U sporazumu o sukcesiji SFRJ, Aneks C, u relevantnom dijelu, predviđa sljedeće:

Član 2, stav 3.

[...]

Ostala finansijska dugovanja (SFRJ) uključuju:

(a) jamstva SFRJ ili njene narodne banke Jugoslavije za štednju u čvrstoj valuti položenu kod komercijalnih banaka ili njihovih filijala u bilo kojoj državi sljednici prije datuma kojeg je ona proglasila neovisnost;

[...].

Član 7.

Jamstva bivše SFRJ ili njene NBJ za štednju čvrste valute položenu kod komercijalne banke ili neke od njenih filijala u bilo kojoj državi sljednici prije datuma kada je ta država proglasila neovisnost predmet se pregovara bez odlaganja, vodeći naročito računa o potrebi zaštite štednje čvrste valute pojedinaca. Ovi pregovori će se odvijati pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja.

C. Zakoni Federacije Bosne i Hercegovine o privatizaciji i izmjene i dopune

422. Osnovne pravne odredbe kojima se omogućava prenos stare devizne štednje na Jedinствeni račun građana radi korištenja u procesu privatizacije sadržane su u članovima 3, 7, 11. i 18. **Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije** (u daljnjem tekstu: Zakon o potraživanjima građana), koji je stupio na snagu 28. novembra 1997. godine, a počeo se primjenjivati 27. februara 1998. godine, sa izmjenama i dopunama od 5. marta 1999. godine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 27/97 i 8/99). Ti članovi su propisivali:

Član 3:

Lice koje ima deviznu štednju u bankama ili poslovnim jedinicama sa sjedištem na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine iznad 100 KM, a bilo je državljanin bivše Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i na dan 31. marta 1991. godine imalo prebivalište na teritoriji koja sada pripada Federaciji Bosne i Hercegovine stiče potraživanja prema Federaciji sa stanjem na dan 31. marta 1992. godine.

Realizacija potraživanja građana koji su na dan 31. marta 1991. godine imali državljanstvo bivše Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, a koji nemaju prebivalište na teritoriji Federacije, kao i drugih lica, koja imaju devizna potraživanja u bankama na teritoriji Federacije, u smislu ovog zakona, uredit će se posebnim propisom.

Licima iz stava 1. ovog člana s deviznom štednjom do 100 DEM banke će na njihov zahtjev isplatiti iznos štednje.

Potraživanja iz stava 3. ovog člana su isplativa nakon isteka perioda od tri mjeseca od dana primjene ovog Zakona.

Član 7:

Potraživanja iz člana 3. ovog zakona banka prenosi na Jedinствeni račun štediše.

Način prenosa potraživanja građana ... čiji se računi vode u bankama kod kojih su organizacione jedinice na teritoriji Federacije prestale s radom, uredit će se posebnim propisom Federalnog ministarstva finansija.

Član 11:

Otvaranje Jedinствениh računa vrši se po službenoj dužnosti na osnovu Jedinственоg matičnog broja građana-nosilaca potraživanja iz ovog zakona.

Jedinstveni račun predstavlja certifikat građanina.

Član 18:

Potraživanja sa Jedinstvenog računa mogu se koristiti u postupku privatizacije u roku od dvije godine od dana izdavanja izvoda sa Jedinstvenog računa, a nakon upisa potraživanja po pojedinim vrstama.

Istekom roka iz stava 1. ovog člana, potraživanja na Jedinstvenom računu se gase.

423. Nakon odluke Doma u predmetu *Poropat i drugi* u junu 2000. godine, Federacija je donijela razne izmjene i dopune ovih odredbi.

424. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 45/00) stupio je na snagu 2. novembra 2000. godine. Ovim Zakonom član 18. je izmijenjen i dopunjen na taj način da je nosiocu stanarskog prava iz člana 8a.² Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo omogućeno da može koristiti svoja potraživanja sa Jedinstvenog računa građana u roku od tri mjeseca od dana ovjere potpisa na ugovoru o kupovini pred nadležnim sudom. Izmjenama i dopunama je dodat treći stav u članu 18, koji predviđa:

Izuzetno od odredbe st. 1. i 2. ovog člana nosioci stanarskog prava iz člana 8a. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo ("Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 11/98, 22/99 i 7/00) mogu koristiti potraživanja sa Jedinstvenog računa u roku od tri mjeseca od dana ovjere potpisa na kupoprodajnom ugovoru kod nadležnog suda.

425. Dodatne izmjene i dopune stava 1. člana 18. su stupile na snagu 8. februara 2002. godine. Tim izmjenama i dopunama opći rok za korištenje certifikata izmijenjen je sa dvije godine na četiri godine, tako da cijeli član, sa izmjenama i dopunama, glasi:

Član 18.

Potraživanja sa Jedinstvenih računa građana mogu se upotrijebiti u procesu privatizacije u roku od četiri godine od dana izdavanja izvoda sa Jedinstvenog računa građana, nakon registracije svakog pojedinog potraživanja.

Po isteku roka navedenog u stavu 1. ovog člana, potraživanja sa Jedinstvenih računa se gase.

Izuzetno od odredbi stavova 1. i 2. ovog člana, nosioci stanarskog prava iz člana 8a. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 27/97, 11/98, 22/99 i 7/00) mogu koristiti potraživanja sa Jedinstvenog računa u roku od tri mjeseca od dana ovjere potpisa sa kupoprodajnim ugovorom kod nadležnog suda.

426. Pored ovih izmjena Zakona o potraživanjima građana, Federacija je donijela dodatne izmjene i dopune procesa privatizacije kako bi ublažila položaj vlasnika stare devizne štednje. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o privatizaciji preduzeća** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 45/00) je stupio na snagu 2. novembra 2000. godine. Ovim Zakonom je izmijenjen i dopunjen član 28. kako bi se certifikati po osnovu stare devizne štednje izjednačili sa gotovinom. Starom verzijom je propisano:

² Navedenim članom 8a. je regulisana kupovina napuštenih stanova od strane nosilaca stanarskih prava.

Prodaja iz člana 26.² ovog zakona vrši se uz obavezno plaćanje u novcu najmanje 35 posto ugovorene prodajne cijene.

Za svaki iznos plaćen u novcu preko 35% može se odobriti popust od 8%.

Novom verzijom je propisano:

Prodaja iz člana 26. ovog zakona vrši se uz obavezno plaćanje u novcu ili certifikatima iz temelja stare devizne štednje najmanje 35 posto ugovorene prodajne cijene.

Za svaki iznos plaćen u novcu ili certifikatom po osnovu stare devizne štednje preko 35% može se odobriti popust od 8%.

427. **Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o privatizaciji preduzeća** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 61/01) izmijenjen je član 27. stav 1. Starom verzijom je propisano:

Mala privatizacija u smislu člana 26. ovog zakona provodi se javnom prodajom, koju je preduzeće dužno pripremiti i prijaviti nadležnoj agenciji (za privatizaciju) u roku od 12 mjeseci od dana početka primjene ovog zakona.

Novom verzijom je propisano:

Mala privatizacija u smislu člana 26. ovog zakona provodi se javnom prodajom, koju je preduzeće dužno pripremiti i prijaviti nadležnoj agenciji (za privatizaciju) u roku koji odredi Agencija Federacije, i u roku važenja potraživanja građana iz Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije (certifikati itd).

428. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo** stupio je na snagu 8. januara 2002. godine (nakon datuma odluke Ustavnog suda Federacije). Novi član 24. tog zakona je izjednačio certifikate iz osnova stare devizne štednje sa novcem. Starom verzijom je propisano:

Plaćanje otkupne cijene stana vrši se jednim od platežnih sredstava i to:

a) gotovinom

b) certifikatima na temelju tražbine građana, a koji su utvrđeni posebnim propisima

Kada se plaćanje vrši novcem cijena stana se umanjuje za 20% utvrđene otkupne cijene.

Novom verzijom je propisano:

Plaćanje otkupne cijene stana vrši se jednim od platežnih sredstava i to:

a) novcem

b) certifikatima na temelju tražbine građana, a koji su utvrđeni posebnim propisima.

Kada se plaćanje vrši novcem ili certifikatom iz osnova stare devizne štednje cijena stana se umanjuje za 20% utvrđene otkupne cijene.

³ Navedenim članom 26. regulisana je prodaja preduzeća u procesu male privatizacije.

429. U pismu Domu za ljudska prava od 8. decembra 2000. godine, u vezi sa implementacijom odluke *Poropat i drugi*, Federacija navodi da ona, "preko nadležnih Ministarstava i agencija, vodi aktivnosti informisanja građana o važnosti posjeta bankama kako bi dali Jedinствeni matični broj s ciljem da omoguće prenos svoje stare devizne štednje na Jedinствeni račun građana i izdavanje certifikata kojim bi im omogućila da učestvuju u procesu privatizacije koji je u postupku jer nema drugog načina na koji bi građani Bosne i Hercegovine – imaoци stare devizne štednje, realizovali svoja potraživanja po tom osnovu na bilo koji drugi način osim putem procesa privatizacije."

430. Federacija Bosne i Hercegovine je **Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o potraživanju građana** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 57/03) izmijenila član 7. koji je glasio:

Potraživanja iz člana 3. ovog zakona banka prenosi na Jedinствeni račun štediše.

Novom verzijom je propisano:

Potraživanja iz člana 3. ovog zakona banka, na zahtjev štediše koji se podnosi u roku do šest mjeseci od dana usvajanja ovog zakona, prenosi na Jedinствeni račun štediše.

Također, izmijenjen je i član 11. koji je glasio:

Otvaranje Jedinствениh računa vrši se po službenoj dužnosti na osnovu matičnog broja građana-nosilaca potraživanja iz ovog zakona.

Novom verzijom je propisano:

Otvaranje Jedinствениh računa vrši se po službenoj dužnosti na osnovu matičnog broja građana-nosilaca potraživanja iz ovog zakona, a otvaranje Jedinствениh računa po osnovu stare devizne štednje vrši se na zahtjev štediše.

431. Također, došlo je do izmjene i člana 18. koji se odnosio na rok upotrebe certifikata u procesu privatizacije, u smislu da je rok od 4 godine produžen na 6 godina, tako da član 18. sa izmjenama sada glasi:

Potraživanja sa Jedinствениh računa mogu se koristiti u postupku privatizacije u roku od šest godina od dana izdavanja izvoda sa Jedinствениh računa, a nakon upisa potraživanja po pojedinim vrstama.

432. Član 20. Zakona o potraživanju građana je dopunjen sa dva nova stava 20a. i 20b. koji regulišu neiskorištena potraživanja podnosilaca prijave po osnovu stare devizne štednje koja su prenijeta na Jedinствeni račun, kao i sredstva koja su štediše utrošili u privatizacijske investicione fondove. Član 20. je glasio:

Direktor Agencije za privatizaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine će u roku od 30 dana od stupanja na snagu ovog zakona donijeti Uputstvo o evidenciji i realizaciji potraživanja sa Jedinствениh računa.

Novi stavovi su:

20a. Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH će neiskorištena potraživanja po osnovu stare devizne štednje koja su prenijeta na Jedinствeni račun vratiti na račun imaoца u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva štediše.

20b. Štediše koje su izvršile prijenos potraživanja iz osnova stare devizne štednje u privatizacijske investicione fondove, koja žele povratiti na svoje Jedinствene račune,

mogu podnijeti zahtjev privatizacijskim investicionim fondovima za povrat potraživanja u roku do šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

433. Federacija Bosne i Hercegovine je usvojila nove izmjene i dopune Zakona o potraživanju objavljene u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", broj 20/04, tako da je član 5. dopunjen sa novim članom 5a. koji glasi:

Član 5a. Izuzetno od člana 5. ovog Zakona potraživanje po osnovu stare devizne štednje postaje unutrašnji dug Federacije Bosne i Hercegovine koji se izmiruje u skladu sa posebnim zakonom, osim ako lice koje ima potraživanje na osnovu stare devizne štednje ne da izjavu da se ta potraživanja koriste za namjene iz člana 18. ovog Zakona.

Izjava iz stava 1. ovog člana je neopoziva i podnosi se Federalnom ministarstvu finansija u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

434. Također, izmijenjen je i član 18. koji je regulisao način korištenja sertifikata, i sada glasi:

Potraživanja sa Jedinstvenog računa mogu se koristiti u procesu privatizacije:

- za kupovinu dionica preduzeća, imovine preduzeća i druge imovine koja se bude prodavala u procesu privatizacije do 30. juna 2006. godine, pod uvjetom da učešće pojedinačne ponude ne prelazi 10% od ukupne kupovne cijene;

- za kupovinu stanova na kojima postoji stanarsko pravo do 30. juna 2007. godine u visini do 100% od ukupne cijene.

Istekom rokova iz stava 1. ovog člana potraživanja na Jedinstvenom računu se gase.

Izuzetno od odredbe stava 2. ovog člana rok za kupovinu stanova na kojima postoji stanarsko pravo može se mijenjati zavisno od donošenja i promjena propisa o restituciji.

435. Posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o potraživanju obuhvaćen je i član 20. koji sada glasi:

Agencija za privatizaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine dostavit će Federalnom ministarstvu finansija bazu podataka o stanju neiskorištenih potraživanja po osnovu stare devizne štednje na Jedinstvenom računu u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 20b. koji je davao štedišama koji su uložili svoja sredstva u PIF-ove mogućnost da traže povrat uložениh sredstava se novim zakonom briše.

436. Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je 20. novembra 2004. godine usvojio **Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 66/04), koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 1.

Ovim Zakonom utvrđuju se unutrašnje obaveze Federacije Bosne i Hercegovine prema fizičkim i pravnim licima, nastale na osnovu: neisplaćenih invalidnina, neisplaćenih penzija, neisplaćenih naknada prema dobavljačima za robe, materijale i usluge, obaveze nastale na osnovu neisplaćenih plaća i dodataka, te ostale obaveze (u daljnjem tekstu: unutrašnji dug), odnosno način pojedinačne verifikacije utvrđenih potraživanja, kao i način njihovog izmirenja.

Član 2.

Ovim Zakonom utvrđuje se sveobuhvatno izmirenje unutrašnjeg duga na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija).

Unutrašnji dug Federacije procjenjuje se u iznosu od 1.858,9 miliona KM. Ova procjena isključuje iznos obaveza za staru deviznu štednju, s obzirom na to da će se oni utvrditi u postupku verifikacije.

Obaveze unutrašnjeg duga iz stava 1. ovog člana izmiruju se isplatom u gotovini, putem izdavanja obveznica (u daljnjem tekstu: obveznice) i otpisivanjem, prema odredbama ovog Zakona.

Izmirenje svih kategorija unutrašnjeg duga, uključujući i staru deviznu štednju, neće prelaziti iznos od 10% GDP za 2003. godinu i to u neto sadašnjoj vrijednosti za sve planirane isplate svih kategorija unutrašnjeg duga.

Član 3.

Unutrašnji dug Federacije iznosi 1.858,9 miliona KM, isključujući iznos obaveze za staru deviznu štednju koji će se utvrditi u postupku verifikacije, a čine ga:

- opće obaveze u iznosu od 947,9 miliona KM,
- obaveze na osnovu kredita komercijalnih banaka u iznosu od 11 miliona KM,
- obaveze za staru deviznu štednju u iznosu koji će se utvrditi prema verifikaciji obaveza na način propisan u članu 12. ovog Zakona.

Član 9.

Federacija preuzima obaveze na osnovu stare devizne štednje ostvarene u najnižim poslovnim jedinicama banaka (ekspozitura i/ili agencija) na teritoriji Federacije. Ukoliko banka nema poslovnih jedinica onda se smatra da je sjedište banke najniža poslovna jedinica.

Obaveze na osnovu stare devizne štednje, definirane stavom 1. ovog člana, ne obuhvataju obaveze na osnovu stare devizne štednje deponovane u Ljubljanskoj banci i Invest banci, s obzirom na to da će se one rješavati u procesu sukcesije imovine bivše SFRJ.

Obaveze na osnovu stare devizne štednje iz člana 3. ovog Zakona Federacija će izmiriti isplatom u gotovini i izdavanjem obveznica.

Kamate na staru deviznu štednju od 01. januara 1992. godine otpisuju se.

Član 10.

Kad se izvrši verifikovanje potraživanja za staru deviznu štednju, na način predviđen članom 12. ovog Zakona, Vlada Federacije će posebnim propisom utvrditi metod i visinu isplate u gotovini za staru deviznu štednju svakom fizičkom licu, nosiocu stare devizne štednje, do iznosa propisanog u članu 2. ovog Zakona.

Član 11.

Gotovinske isplate za staru deviznu štednju iz člana 10. ovog Zakona izvršit će se iz budžeta Federacije u periodu od četiri godine počevši od fiskalne godine kada se završi postupak verifikovanja stare devizne štednje.

Član 12.

Verifikovanje svih potraživanja za staru deviznu štednju vršit će se na osnovu baze podataka koja je ustanovljena Zakonom o utvrđivanju i ostvarivanju potraživanja građana u postupku privatizacije ("Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 57/03, 20/04) i drugim propisima donesenim na osnovu zakona i baza podataka koje posjeduju banke.

Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju završit će se u roku od devet mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Federalni ministar finansija donijet će podzakonske akte o verifikaciji svih potraživanja za staru deviznu štednju u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 13.

Za obaveze za staru deviznu štednju koje ne budu izmirene isplatom u gotovini, u skladu sa čl. 9. i 10. ovog Zakona, izdat će se obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih potraživanja.

Član 14.

Kad se izvrši verifikovanje potraživanja za staru deviznu štednju na način predviđen članom 12. ovog Zakona, Vlada Federacije će posebnim propisom utvrditi model izdavanja obveznica propisujući rok dospijeca obveznica, visinu kamate na obveznice i dužinu grace perioda, a do iznosa koji se utvrdi kao glavica u procesu verifikovanja potraživanja na osnovu stare devizne štednje do iznosa propisanog u članu 2. ovog Zakona.

Kako bi osigurala dodatna finansijska sredstva nosiocima obveznica iz člana 13. ovog Zakona, Vlada Federacije, u svojstvu dioničara a prema važećim propisima, svojom Odlukom rasporedit će do 15% dividende iz privrednih društava sa državnim kapitalom kako bi otkupljivala javne obveznice putem ponude po tržišnoj cijeni, isplaćujući ih kako je predviđeno godišnjim budžetom, počevši od obveznica sa najnižom nominalnom vrijednosti i progresivno krenuvši ka obveznicama sa višom nominalnom vrijednosti.

Član 15.

Vlada Federacije će tri posto iznosa koji se ostvari od prodaje preduzeća JP „BH Telecom“, JP „Elektroprivrede BiH“ d.d., JP „Elektroprivrede HZHB“ d.d. i „Hrvatske telekomunikacije“ d.o.o. Mostar uplatiti na poseban račun.

Sredstva ostvarena na posebnom računu iz stava 1. ovog člana koristit će se u svrhu prijevremenog otkupa obveznica na osnovu stare devizne štednje po tržišnoj cijeni i to uključujući prioritet u isplati - otkupu obveznica vlasnika stare devizne štednje i to ponudom otkupljenja obveznica sa najnižom nominalnom vrijednosti, a potom obveznica sa višom nominalnom vrijednosti.

Federalni ministar finansija donijet će podzakonske akte o načinu raspolaganja sredstvima deponovanim na računu iz prethodnog stava, odnosno o modalitetima isplate vlasnika obveznica, shodno ostvarenju sredstava iz ovog člana.

Član 21.

Obveznice za izmirenje obaveza za staru deviznu štednju i ratnih potraživanja su vrijednosni papiri koje izdaje u cijelosti ili djelimično Bosna i Hercegovina (u daljnjem tekstu: vrijednosni papiri BiH) u ime Federacije, ili Federacija (u daljnjem tekstu: vrijednosni papiri Federacije) prema posebnom propisu.

Obveznice izdate za izmirenje obaveza za staru deviznu štednju i ratna potraživanja su utržive i prenosive i izdaju se i vode samo u elektronskoj formi.

Svi uvjeti vezani za obveznice utvrđuju se odlukom Vlade Federacije i posebnim propisom.

Za predračun obaveza na osnovu stare devizne štednje i ratnih potraživanja u KM koristi se srednji zvanični kurs Centralne banke Bosne i Hercegovine koji važi na dan donošenja odluke Vlade Federacije o emisiji obveznica u smislu ovog Zakona.

Obveznice izdate za izmirenje obaveza iz stava 2. ovog člana predstavljaju unutrašnji dug Federacije u skladu sa posebnim propisom.

Federalno ministarstvo finansija upravljat će računima sa kojih se sredstva koja su položena mogu podizati u svrhu isplate obveznice.

Član 22.

Obveznice Federacije ne podliježu propisima i odobrenju Komisije za vrijednosne papire Federacije Bosne i Hercegovine.

Član 24.

Federacija garantuje za obveznice izdate u skladu sa odredbama ovog Zakona za izmirenje unutrašnjeg duga.

Član 26.

Vlada Federacije će u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona donijeti podzakonske akte za utvrđivanje prioriteta među kategorijama obaveza za izmirenje potraživanja u skladu sa stavom 2. člana 7., članom 8. i članom 11. ovog Zakona.

D. Odluka Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

437. Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je 8. januara 2001. godine utvrdio da članovi 3, 7, 11. i 18. Zakona o potraživanjima građana nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine. Ustanovio je da su ti članovi u suprotnosti sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i time u suprotnosti sa članom II.A.2(1)(k) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i Amandmanom 5. Navedeni Sud, u svojoj odluci, nije pomenuo prethodne izmjene i dopune zakona od 2. novembra 2000. godine. Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine nije naredio nikakve posebne izmjene i dopune ili na neki drugi način propisao prelazne odredbe po kojima bi relevantni članovi trebali biti primijenjeni.

438. Odluka Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, u relevantnom dijelu, glasi:

Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine članom II A. 2. (1)(k) i Amandmanom V utvrđeno je da će Federacija osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u dokumentima navedenim u Aneksu ovog ustava [...].

Utvrđujući ustavnost članova 3., 7., 11. i 18. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije sa navedenim ustavnim odredbama i članom 1. stav 1. Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, Sud je utvrdio da odredbe članova 3., 7., 11. i 18. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

439. Odluka Ustavnog suda Federacije objavljena je 9. marta 2001. godine u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", broj 7/01.

440. Članom 12(b) dijela IV(c) Ustava Federacije predviđa se da ako Ustavni sud Federacije utvrdi da zakon, usvojeni ili predloženi zakon ili drugi propis Federacije ili bilo kojeg kantona ili općine nije u skladu sa ovim Ustavom, taj zakon ili drugi propis neće se primjenjivati, odnosno stupiti na snagu, osim ukoliko se izmijeni na način koji propiše Sud ili ukoliko Sud ne utvrdi prijelazna rješenja, koja ne mogu biti na snazi duže od šest mjeseci.

441. Federacija Bosne i Hercegovine je 14. maja 2001. godine podnijela apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine protiv presude Ustavnog suda Federacije, zavedenu kao *U 57/01*. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je, na svojoj sjednici od 20. decembra 2003. godine, rješenjem odbacio apelaciju iz formalnih razloga.

V. ŽALBENI NAVODI

442. Podnosioci prijava se generalno žale da je povrijeđeno njihovo pravo na mirno uživanje imovine, zagarantovano članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Jedan dio podnosilaca prijava se, također, žali da je povrijeđeno njihovo pravo na pravičnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, zagarantovano članom 6. Evropske konvencije. Nekoliko podnosilaca prijava navode povrede raznih članova Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima.

443. Svi podnosioci prijava traže punu isplatu cjelokupne devizne štednje, a mnogi posebno traže isplatu kamata. Također, traže kompenzaciju za duševne patnje, troškove postupka pred domaćim sudovima i Domom, te ostale troškove. Neki od podnosilaca prijava traže od Doma da naredi donošenje zakona po kojem će stara devizna štednja biti proglašena neotuđivom privatnom imovinom bez ikakvih ograničenja.

VI. ODGOVOR TUŽENE STRANE

A. Bosna i Hercegovina u vezi sa predmetima br. CH/99/2005, CH/99/3088, CH/99/3124

1. U pogledu činjenica

444. Tužena strana navodi da je, nakon dobijanja samostalnosti, odmah počela sa pravnim regulisanjem u oblasti deviznog poslovanja. To je učinjeno iz razloga što su sva devizna sredstva, među kojima je bila i devizna štednja građana, činila ukupne rezerve bivše SFRJ. Zna se da je stanje deviznih rezervi bivše SFRJ na dan 31. decembar 1990. godine iznosilo 13 milijardi USD, a na dan 31. decembar 1991. godine oko 1,5 milijardi USD. Iz ovoga proizilazi da je bivša SFRJ putem Narodne banke Jugoslavije, gdje je vršeno deponovanje svih deviznih rezervi bivše SFRJ, svjesno sklonila sve devize i na taj način onemogućila bivše republike, među kojima je bila i Bosna

i Hercegovina, da raspolažu sa deviznim rezervama koje su sa njenog područja bile deponovane kod Narodne banke Jugoslavije.

445. Tužena strana ističe da, u skladu sa gore navedenim, Bosna i Hercegovina do sada ni na koji način nije preuzela garanciju za deviznu štednju građana koja je deponovana kod bivše Narodne banke Jugoslavije, niti postoji njena obaveza da tu štednju isplaćuje građanima.

2. U pogledu prihvatljivosti

446. Tužena strana navodi da, s obzirom da podnosioci prijava nisu uopće koristili domaća pravna sredstva koja su im stajala na raspolaganju, nisu ispunjeni uslovi za prihvatljivost prijava i razmatranje merituma spora od strane Komisije do okončanja tih postupaka pred domaćim organima uprave i pravosuđa po raspoloživim pravnim lijekovima saglasno odredbama člana 26. Evropske konvencije i člana 8. stav 2a. Aneksa 6 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

447. Tužena strana ističe da iz prijava proizilazi da je ljudsko pravo podnosilaca prijava povrijeđeno u mjesecu junu 1992. godine i da je ta navodna povreda trajala čitav rat, a da su prijave podnesene više godina poslije rata. Naime, Dom/Komisija može razmatrati predmete, između ostalog, samo nakon što su iscrpljena domaća pravna sredstva i ako je zahtjev podnesen u roku od šest mjeseci od dana donošenja konačne odluke.

448. Tužena strana smatra da Komisija, u svim predmetima gdje građani potražuju isplatu stare devizne štednje mora donijeti identičnu odluku (da imaju, ili nemaju pravo na naplatu stare devizne štednje) po kojoj bi bilo utvrđeno da li Bosna i Hercegovina preuzima garancije na staru deviznu štednju od bivše SFRJ.

449. Tužena strana predlaže Komisiji da, iz gore navedenih razloga, prijave odbaci kao neprihvatljive.

3. U pogledu merituma

450. Tužena strana traži od Komisije, ukoliko ocijeni da za sada nisu ispunjeni uslovi za odbacivanje prijava, da se sačeka sa odlučivanjem o prihvatljivosti prijava do konačnog ishoda u navedenim postupcima koji se trebaju pokrenuti pred domaćim nadležnim sudovima.

451. Tužena strana navodi da je, prema njenim saznanjima do kojih se došlo u konsultacijama sa Vijećem ministara Bosne i Hercegovine, Uredom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu i dr, trenutno našla najcjelishodnija rješenja ovog problema. U takvoj situaciji, a u punoj saradnji sa Uredom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, Država Bosna i Hercegovina je kao jedino moguće rješenje prihvatila soluciju da kroz proces privatizacije državne imovine omogući deviznim štedišama obeštećenja kroz otkup te imovine kako devizne štediša ne bi ostale bez ikakve naknade. U tom cilju, Država Bosna i Hercegovina-Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, u saradnji sa Uredom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, priprema paket zakona o privatizaciji državne imovine kako na nivou države, tako i na nivou entiteta Bosne i Hercegovine.

452. Tužena strana ističe da nisu povrijeđena ljudska prava podnosilaca prijava kroz soluciju koja im se nudi predviđenim zakonskim rješenjima kao načinom punog obeštećenja, a u smislu koja su im zagarantovana Evropskom konvencijom. Tužena strana predlaže Komisiji, ukoliko ne odbaci prijave kao neprihvatljive, da odbije prijave u meritumu spora u odnosu na tuženu stranu, Bosnu i Hercegovinu, kao i da se odbiju zahtjevi podnosilaca prijava za kompenzaciju i naknadu troškova postupka.

B. Federacija Bosne i Hercegovine

1. U pogledu činjenica

453. Tužena strana ističe činjenicu, da je od dana podnošenja prijava Domu/Komisiji, preduzela regulativne mjere s ciljem da spriječi kolaps platnog sistema javnog duga i bankovnog sistema, a u svrhu zaštite vlasnika sredstava na deviznim štednim knjižicama. Naime, nakon pravosnažne presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: U-10/00 od 8. januara 2001. godine, tužena strana je donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije (u daljnjem tekstu: Zakon o realizaciji potraživanja, objavljen u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", br. 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03 i 44/04), kojim su uređena pitanja utvrđivanja i ostvarivanja potraživanja u postupku privatizacije. Zakonom su definirane vrste potraživanja građana prema Federaciji Bosne i Hercegovine, načini evidentiranja i postupka ostvarivanja ovih potraživanja u postupku privatizacije. Zakonom su definirane vrste potraživanja te između ostalog i potraživanja na osnovu stare devizne štednje.

454. Naime, u međuvremenu, tužena strana, konkretno Vlada Federacije Bosne i Hercegovine na sjednici od 15. decembra 2003. godine, donijela je Odluku o usvajanju strateškog plana za izmirenje unutrašnjih potraživanja prema Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 63/03 – u daljnjem tekstu: Odluka). Odlukom je utvrđeno da unutrašnja potraživanja prema Federaciji Bosne i Hercegovine ukupno iznose 3.263,4 miliona KM, a obuhvataju između ostalog i obaveze za staru deviznu štednju u iznosu od 1.110 miliona KM, te da će se način isplate i dinamika isplate i izvor finansiranja neisplaćenih potraživanja prema Federaciji Bosne i Hercegovine, regulirati posebnim zakonima. Tako je članom 4. Odluke određen način izmirenja obaveza prema kojem Vlada Federacije Bosne i Hercegovine planira gotovinsku isplatu vlasnicima stare devizne štednje u iznosu od 105 miliona KM, izdavanje obveznica sa nominalnom vrijednošću u iznosu od 1.005 miliona KM, sa rokom dospijeca od 20 godina, 10 godina, grace perioda i kamatom od 0,5%, koja će imati neto sadašnju vrijednost u iznosu od 452 miliona KM.

455. Nadalje, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je donio Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 66/04, od 27. novembra 2004. godine), koji je stupio na snagu narednog dana od dana objavljivanja. Ovim zakonom utvrđuje se sveobuhvatno izmirenje unutarnjeg duga na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine (član 2. Zakona o utvrđivanju). Unutarnji dug Federacije Bosne i Hercegovine prema članu 3. navedenog zakona, između ostalog čine i obaveze za staru deviznu štednju u iznosu koji će biti utvrđen po verificiranju obaveza. Obaveze po osnovu stare devizne štednje definisane članom 3. Zakona o utvrđivanju, Federacija Bosne i Hercegovine će izmiriti isplatom u gotovini i izdavanjem obveznica.

Proces verificiranja tražbina za staru deviznu štednju okončat će se u roku od devet mjeseci od stupanja na snagu ovog Zakona.

Federalni ministar finansija donijeće podzakonske akte o verificiranju svih tražbina za staru deviznu štednju u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Kako bi osigurala dodatna finansijska sredstva nositeljima obveznica iz članka 13. ovog Zakona, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine u svojstvu dioničara, a sukladno važećim propisima, svojom će Odlukom rasporediti do 15% dividende iz gospodarskih društava s državnim kapitalom kako bi otkupljivala javne obveznice putem ponude po tržišnoj cijeni, isplaćujući ih kako je predviđeno godišnjim proračunom, počevši od obveznica s najnižom nominalnom vrijednošću i progresivno krenuši s obveznicama s višom nominalnom vrijednošću.

456. Dakle, slijedom navedenih činjenica, tužena strana ističe da je, primjenom odredbi Zakona o realizaciji potraživanja i Zakona o izmirenju obaveza, utvrđena unutarnja obaveza Federacije Bosne i Hercegovine prema fizičkim licima i pravnim licima, kao i način njihovog izmirenja. Naime, izradom podzakonskog akta će biti izvršene verifikacije svih potraživanja za staru deviznu štednju, pa tako i potraživanja za staru deviznu štednju podnosilaca prijava.

2. U pogledu prihvatljivosti

457. Tužena strana smatra nespornim da je putem navedene legislative i propisa dat jasan okvir kojim su stare devizne štediša dobile konkretne pouzdane informacije u vezi sa budućim tretmanom njihove stare devizne štednje, na način koji uzima u obzir opće interese, i istovremeno ne predstavlja pretjeran pojedinačan teret na podnosiocima prijava.

458. Naime, tužena strana opravdano sumnja, a imajući u vidu vremenski period od dana podnošenja prijave do danas, da su pojedini podnosioci prijava, *uložili svoju deviznu štednju putem certifikata*, tako što su ih prodali. S tim u vezi, tužena strana podsjeća Komisiju na njenu Odluku o brisanju u predmetu broj: CH/99/2211, *Olga Terpin protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* od 9. februara 2004. godine.

459. U prilog naprijed navedenom, tužena strana ističe činjenicu da podnosioci prijava od dana podnošenja prijave Domu/Komisiji, odnosno od dana pravosnažnosti presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: U-10/00, nisu dostavili nove informacije – dokumentaciju: da li su pokušali da podignu svoju staru deviznu štednju – zatražili pomoć kod domaćeg suda.

460. Dakle, u ovakvoj konstelaciji preduzetih radnji, odnosno radnji koje će preduzeti tužena strana, unutarnji dug Federacije Bosne i Hercegovine, kojim se obaveze za staru deviznu štednju u iznosu koji će biti utvrđen po verificiranju obaveza, na način propisan u članu 12. Zakona o izmirenju obaveza, a u vezi sa odredbom stava 1. tačka 3. člana 3. Zakona o izmirenju obaveza, izmirit će se isplatom u gotovini, odnosno za obaveze za staru deviznu štednju koje ne budu izmirene u gotovini i sukladno čl. 9. i 10. Zakona o izmirenju obaveza, izdat će se obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih tražbina (član 13. Zakona o izmirenju obaveza). Kad su u pitanju obveznice za izdavanje obaveza za staru deviznu štednju, tužena strana podsjeća Komisiju na poglavlje III – Obveznice – odredbe članova od 21. do 25. Zakona o izmirenju obaveza – kojim je između ostalog utvrđen način – metod – uvjeti izmirenja obaveza za staru deviznu štednju, u vidu obveznica, za koje Federacija Bosne i Hercegovine jamči sukladno odredbama ovog Zakona za izmirenje obaveza.

461. Slijedom izloženog, tužena strana smatra da su se stekli uslovi da Komisija, primjenom odredbi člana VIII Sporazuma, prijave u rubriciranim predmetima proglasi neprihvatljivim, prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju u pogledu tužene strane Federacije Bosne i Hercegovine.

462. Slijedom navedenoga, tužena strana predlaže Komisiji da prijave podnosilaca odbaci, primjenom člana VIII(3)(b) Sporazuma, jer je predmetna stvar već riješena, na način i u skladu sa naredbama iz ranijih odluka Doma koje se tiču pitanja “stare” devizne štednje, kao i sa Odlukom Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.

3. U pogledu merituma

463. Nesporno je da potraživanja podnosilaca prijava po osnovu njihove devizne štednje predstavljaju imovinu u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

464. U skladu sa stavom 2. člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, s obzirom na ekonomske poteškoće Federacije i banaka, a da bi se spriječio kolaps bankovnog sistema, tužena strana je zakonom regulisala korištenje potraživanja građana po osnovu njihove devizne štednje. Prema ranijim zakonskim rješenjima, nije bila postignuta pravična ravnoteža između općeg

interesa i imovinskih prava imalaca stare devizne štednje, a što je utvrđeno odlukama Doma za ljudska prava.

465. Tužena strana ne osporava da potraživanja podnosilaca prijava prema bankama lociranim na području Federacije Bosne i Hercegovine po osnovu njihove devizne štednje predstavljaju *imovinu* u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Međutim tužena strana podsjeća Komisiju da član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju uključuje i tri posebna pravila, na osnovu kojih Država ima pravo da se miješa u pravo na imovinu u skladu sa javnim interesom.

466. Dakle, tužena strana je našla, u okviru svoje slobode odlučivanja, odgovarajući način i postigla traženu *pravičnu ravnotežu* interesa. Naime, u trenutnoj fazi, podnosioci prijava ili druge devizne štediša, imaju mogućnost da ostvare svoja imovinska prava u određenim iznosima za staru deviznu štednju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, s obzirom da su potraživanja po osnovu stare devizne štednje postala unutrašnji dug Federacije Bosne i Hercegovine, koji se izmiruje u skladu sa posebnim zakonom, osim ako lica – podnosioci prijava koji imaju potraživanja na osnovu stare devizne štednje nisu dali izjavu da se ta potraživanja koriste za namjene iz člana 18. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije. Tužena strana navodi da će, na osnovu utvrđenog metoda i visine, isplatiti u gotovini, odnosno ukoliko se obaveze za staru deviznu štednju, koje ne budu izmirene isplatom u gotovini, u skladu utvrđenim modelom, rokom, visinom, izdati obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih tražbina.

467. S obzirom na gore navedeno, tužena strana smatra da je u vezi sa starom deviznom štednjom podnosilaca prijava, Federacija Bosne i Hercegovine opravdala uplitanje u prava podnosilaca prijava, jer je kontrola korištenja imovine *u skladu sa općim interesom* i ima osnova u Zakonu. U prilog naprijed navedenom je i činjenica da će se konkretnim programom sukcesije i unutarnjeg duga, stara devizna štednja riješiti uspostavljanjem *pravične ravnoteže* između zahtjeva općeg interesa zajednice i zahtjeva zaštite osnovnih prava podnosilaca prijava, te je istim otklonjena neizvjesnost u pogledu statusa deviznih potraživanja koja nisu registrovana na Jedinstvenom računu građana i potraživanja koja su registrovana, ali nisu upotrijebljena u procesu privatizacije.

468. Pored naprijed navedenog, tužena strana obavještava Komisiju, da je Parlament Federacije Bosne i Hercegovine dana 31. decembra 2004. godine donio Zakon o izvršenju proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 78/04), kojim su uređeni: *način izvršenja Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu (u daljem tekstu: Proračun), upravljanja prihodima i izdacima Proračuna, te pravo i obaveze korisnika proračunskih sredstava*. Opći dio Proračuna sastoji se od bilance prihoda i izdataka te računa finansiranja, a posebni dio sadrži detaljan raspored izdataka po proračunu korisnika i vrsti izdataka.

469. Tako je Federalno ministarstvo finansija, u računu finansiranja, iskazalo zaduženja i otplate dugova *stare devizne štednje – isplate pojedincima*, sve u cilju uravnoteženja salda bilance prihoda i rashoda Proračuna.

470. Tužena strana, konkretno Federalno ministarstvo finansija, kao budžetski korisnik, je utvrdilo sredstva u Razdjelu 16 Proračuna, pozicija – Tekući Transferi; za *staru deviznu štednju – isplata pojedincima 61420*: proračuni za 2004. godinu u iznosu 6.050.000 KM – Proračuni za 2005. godinu u iznosu od 8.000.000 KM.

471. Dakle, odgovarajućim izmjenama i dopunama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije i donošenjem Zakona o utvrđivanju, tužena strana je stvorila pravnu sigurnost u pogledu stare devizne štednje, tim više što je Zakonom o izvršenju proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu, planirala određena sredstva za staru deviznu štednju – isplata pojedincima, što je Sporazum o sukcesiji

stupio na snagu 2. juna 2004. godine, iz kojih neupitno proizilazi da se stara devizna štednja rješava putem unutrašnjeg duga Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno sredstvima sukcesije.

472. Imajući u vidu naprijed navedeno, tužena strana smatra da nije prekršila prava podnosioca prijava na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

473. Izneseni argumenti potvrđuju stav tužene strane da ne postoje uvjeti za prihvatljivost prijava, te tužena strana predlaže Komisiji da prijave podnosioca proglasi neprihvatljivim, iz razloga iznesenih u ovim pisanim zapažanjima o prihvatljivosti, odnosno da primjenom odredbi člana VIII Sporazuma donese odluke o odbijanju žalbi podnosioca prijava kao očito neutemeljenih.

C. Mišljenje *amicus curiae* – Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini

474. Udruženje za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini stoji na stanovištu da su svi problemi i evidentna i flagrantna kršenja ljudskih prava u vezi sa *starom deviznom štednjom*, položenom u bankama sa sjedištem u Bosni i Hercegovini ili filijalama banaka sa sjedištem u drugim republikama na teritoriji Bosne i Hercegovine prije 31. decembra 1990. godine, proistekla iz razloga što Bosna i Hercegovina, kao pravni sljednik Republike Bosne i Hercegovine i kao jedna od pravnih sljednica SFRJ, nije poduzela potrebne radnje kojima bi zaštitila prava građanskih lica – imaoce deviznih računa i deviznih štednih uloga kod banaka odnosno filijala na dan 31. decembra 1990. godine. Štaviše, donošenjem relevantnih zakona stvorila je pravnu nesigurnost za devizne štediše u pogledu ostvarivanja prava na imovinu.

475. Republika Bosna i Hercegovina je činom izlaska iz SFRJ, prihvatanjem Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i zakona Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i donošenjem Uredbe sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona, koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92), znala da preuzima i dio obaveza i odgovornosti za deviznu štednju građana za koju je garancije dala SFRJ, pa je ovom pitanju morala posvetiti posebnu pažnju jer su je ustavne odredbe iz člana 39. Ustava Republike Bosne i Hercegovine, kojim se građanima zajamčuje pravo svojine i člana 85, kojim se zajamčuje pravo građanina da bude obaviješten, na to obavezivale.

476. Republika Bosna i Hercegovina je donijela Uredbu sa zakonskom snagom o deviznom poslovanju ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92), kojom je stavila van snage savezni Zakon o deviznom poslovanju ("Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije", br. 66/85 i 82/90). U članu 144. navedene Uredbe, Republika je utvrdila da će se pitanje dijela stare devizne štednje, u dijelu koji se odnosi na redeponovanu štednju kod Narodne banke Jugoslavije, urediti posebnim propisom. Članom 9. iste Uredbe, preuzela je jemstvo za devize građana koje su se nalazile u posjedu banaka i na računima u inostranstvu ovlaštene banke za poslove sa inostranstvom čije je sjedište bilo u Bosni i Hercegovini.

477. Ako Republika Bosna i Hercegovina nije mogla obezbijediti pravo raspolaganja deviznom štednjom redeponovanom kod Narodne banke Jugoslavije, propustila je donijeti zakon kojim utvrđuje deviznu štednju građana u posjedu banaka na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine i način raspolaganja ovim deviznim sredstvima građana uz zaštitu prava građana sa teritorija koje nisu bile pod njenom kontrolom.

478. Propuštajući da donese ovakav zakon, Bosna i Hercegovina je ostavila na volju bankama da same odlučuju o ovoj imovini građana. Banke su samovoljno odbile isplaćivati štednju i kamatu po deviznoj štednji. Jedino su visoki političari i funkcioneri uspjeli dobiti svoja sredstva nazad.

479. Potpisivanjem Okvirnog mirovnog sporazuma, Bosna i Hercegovina je preuzela ustavnu obavezu da osigura najviši standard ljudskih prava, pa time da osigura i pravo raspolaganja deviznim štedišama deviznom štednjom (Ustav Bosne i Hercegovine, član II/3.k), kao i pravo na pravično suđenje II/3.e). Treba imati na umu da je Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i

Hercegovini, sa svojim aneksima, obezbijedio Bosni i Hercegovini pravni milje da ispuni ovu obavezu.

480. Odluka Bosne i Hercegovine o ciljevima i zadacima devizne politike u 1996. godini ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 33/94), u tački 7, propisuje da Bosna i Hercegovina preuzima obavezu da će staru deviznu štednju deponovanu kod Narodne banke Jugoslavije, zajedno sa kamatom na štednju, rješavati donošenjem zakona o javnom dugu Bosne i Hercegovine ili na drugi način, u sklopu ukupne konsolidacije duga Bosne i Hercegovine zajedno sa međunarodnom zajednicom.

481. Odgovornost Bosne i Hercegovine sastoji se u tome što nakon donošenja ove Odluke ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/96) nije poduzela daljnje operativne korake u realizaciji odluke o zaštiti prava štediša i interesa države, a morala je to učiniti.

482. Bosna i Hercegovina je odgovorna i za donošenje Okvirnog zakona o privatizaciji preduzeća i banaka u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 14/98), kojim je dala izričito pravo entitetima da privatiziraju preduzeća i banke smještene na njihovom teritoriju koje nisu u privatnom vlasništvu.

483. Nadalje, Udruženje za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini smatra da su sudski organi propustili da zaštite građane tako što nisu donosili ili izvršavali pravomoćne presude u pogledu devizne štednje, čime su prekršili član 6. Evropske konvencije.

484. Odgovornost Bosne i Hercegovine je i u tome što se oglašila na stavove Doma za ljudska prava, koji je, svojom Odlukom u predmetima *Poropat i drugi*, od 10. maja 2000. godine, ukazao na ozbiljna kršenja ljudskih prava proisteklih iz odbijanja odgovornosti Bosne i Hercegovine. Osim toga, Udruženje smatra da u pogledu devizne štednje, Država nije napravila niti jedan pozitivan pomak od donošenja relevantnih odluka Doma.

485. Činjenica je da je Bosna i Hercegovina ostala pasivna i po pitanju pregovora o preuzimanju obaveza po jemstvu SFRJ za staru deviznu štednju, koji se vode pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja (Anex C Sporazuma o sukcesiji, član 7. stav 1). Bosna i Hercegovina je imala obavezu za pokretanje ovog pitanja putem Visokog predstavnika i Vijeća za implementaciju mira, čije su članice i 5 sljednica SFRJ.

486. Stupanjem na snagu Sporazuma po pitanju sukcesije, Bosna i Hercegovina i entiteti imaju obaveze po pitanju stare devizne štednje u iznosima u kojima banke nosioci obaveza po deviznoj štednji utvrde da su Bosna i Hercegovina i entiteti koristili devizna sredstva za svoje potrebe.

487. Donešeni zakoni (Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga Bosne i Hercegovine; Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga Republike Srpske; Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine; Zakon o unutrašnjem dugu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine) su prema Sporazumu o sukcesiji ništavni, a po Ustavu Bosne i Hercegovine su neustavni sa aspekta kršenja ljudskih prava. Obaveza po staroj deviznoj štednji svodi se isključivo na ugovoreni odnos banke, koja je pravni sljednik banke na dan 31. decembra 1991. godine, i štediše te po zakonu o obligacijama ne može se prenijeti na trećeg bez pristanka povjerioca – štediše u konkretnom slučaju.

488. Umjesto trošenja silnih novaca i sati u daljim zakonskim i podzakonskim manipulacijama deviznom štednjom, entiteti su dužni dati naloge bankama da aktiviraju stavke po deviznoj štednji isknjižene u pasivnu podbilancu, tj. da ih vrate u aktivu i počnu vraćati štedišama novac. Država i entiteti će vratiti onaj dio sredstava devizne štednje koji su povukli, ili koristili, za vlastite potrebe.

489. Za potraživanja devizne štednje položene kod Narodne banke Jugoslavije sa pravom reotkupa, banke moraju pokrenuti sudske postupke protiv 5 država sljednica, budući da nije postignut dogovor pred Bankom za međunarodna poravnanja.

490. Odgovornost Bosne i Hercegovine i entiteta postoji u odnosu na donošenje zakonskih mjera kojima će se stare devizne štediša zaštiti od eventualnih zloupotreba od strane banaka. Naime, politike i način isplate devizne štednje od strane banaka moraju biti jasne, transparentne i u funkciji nediskriminacije štediša.

491. Donešeni entitetski zakoni kojima se devizna štednja pretvara u javni dug, ne omogućavaju deviznim štedišama procesne garancije u smislu člana 6. Evropske konvencije.

492. U mišljenju je istaknut stav da Država nema javni interes u pogledu opravdanosti miješanja u pravo na imovinu vlasnika stare devizne štednje. U tom smislu, navodi se da Država ne raspolaže podacima o svojoj imovini, te da je miješanje u ovo pravo neopravdano pošto Država ne vodi savjesno proces privatizacije. Na taj način, Država gubi veliki dio sredstava, koja bi pomogla u rješavanju problema stare devizne štednje.

493. Budući da se radi o kršenju ljudskih prava građana Bosne i Hercegovine, a isključivo u interesu organiziranog kriminala koji dolazi iz redova međunarodne zajednice i domaćih političkih oligarhija, *amicus curiae* je mišljenja da bi Komisija trebala:

- obavijestiti i pozvati članove Predsjedništva Bosne i Hercegovine da podnesu Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine zahtjev za preispitivanje ustavnosti zakona koji se odnose na privatizaciju banaka i preduzeća, zakona o javnom dugu i zakona o zabrani izvršenja sudskih presuda;

- zatražiti i izricanje mjere zabrane dalje privatizacije preduzeća i banaka dok se ne utvrdi i usvoji program konsolidacije i vraćanja ino duga koji su preuzeli entiteti i pitanje isplate stare devizne štednje građanima u Bosni i Hercegovini uključujući i izbjegla lica;

- sugerisati Predsjedništvu Bosne i Hercegovine da traže hitno sazivanje sjednice Vijeća za implementaciju mira s ciljem dobivanja stručne i političke podrške u zaštiti prava građana Bosne i Hercegovine.

D. Mišljenje *amicus curiae* – Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu

494. Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, u svom mišljenju od 1. aprila 2005. godine, smatra da treba odustati od stavova Doma, izraženih u odlukama *Poropat i drugi* i *Đurković i drugi*, iz razloga što je Država prenijela tu nadležnost na entitete i Brčko Distrikt. Time je Država iskoristila svoju diskrecionu moć. Štaviše, Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu smatra da je nerealno očekivati da entiteti i Brčko Distrikt mogu imati iste standarde za isplatu stare devizne štednje, jer se, uključujući privatizaciju, nalaze u različitim pozicijama.

495. U pogledu obaveza entiteta i Brčko Distrikta, Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu je, uz upućivanje na podatke Međunarodnog monetarnog fonda, dao statistički pregled obaveza Države po pitanju unutarnjeg duga i pojedinih njegovih elemenata. Time je Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu ukazivao na ozbiljnost situacije.

496. U pogledu procesnih prava, naglašeno je da se pravo pristupa sudu u smislu člana 6. Evropske konvencije može ograničiti u javnom interesu, što bi bilo opravdano u slučajevima stare devizne štednje. U tom smislu, ukazano je na određenu praksu Evropskog suda za ljudska prava (presuda *National & Provincial Building Society et al. protiv Velike Britanije*, od 23. oktobra 1997. godine, broj 117/1996/736/933-935, stav 105). Osim toga, naglašeno je da se podzakonski propisi tek trebaju donijeti, tako da je ocjena zakona preuranjena.

497. Na kraju je istaknuto da postojeći zakonski okvir predstavlja proporcionalan odnos između prava pojedinca i interesa Države, pri čemu Država uživa široko polje procjene.

VII. MIŠLJENJE KOMISIJE

A. Prihvatljivost

498. Komisija podsjeća da su prijave podnesene Domu u skladu sa Sporazumom. S obzirom da Dom o njima nije odlučio do 31. decembra 2003. godine, Komisija je, u skladu sa članom 2. Sporazuma iz septembra 2003. godine i članom 3. Sporazuma iz 2005. godine, nadležna da odlučuje o ovim prijavama. Pri tome, Komisija će uzimati kriterije za prihvatljivost prijave sadržane u članu VIII(2) Sporazuma. Komisija, također, zapaža da se Pravila procedure kojima se uređuje njeno postupanje ne razlikuju, u dijelu koji je relevantan za predmete podnosioca prijave, od Pravila procedure Doma, izuzev u pogledu sastava Komisije.

1. Nadležnost *ratione personae*

499. Općenito, Komisija podsjeća da se njena nadležnost, prema članu II(2) Sporazuma, proteže na navodne ili očigledne povrede ljudskih prava gdje je takvu povredu navodno ili očigledno počinila jedna ili više strana u Sporazumu. Imajući na umu kompleksnost pravnih i ustavnih aranžmana Bosne i Hercegovine, Komisija smatra da bi bilo nerazumno očekivati od podnosioca prijave da su u stanju u svim okolnostima tačno imenovati tuženu stranu. Iz ovog razloga, Dom je uvijek smatrao da nije ograničen izborom tužene strane podnosioca prijave. Dom je, u nekoliko prilika, ispitao prijave u vezi sa tuženom stranom onako kako je to odredio sam Dom (vidi, na primjer, *Poropat i drugi*, tačke, loc. cit, 132-33).

500. S obzirom na gore navedeno, Komisija će razmotriti sve ove prijave i protiv Bosne i Hercegovine i protiv Federacije Bosne i Hercegovine.

(a) Odgovornost Bosne i Hercegovine

501. Komisija će razmotriti da li je i u kojoj mjeri rješavanje pitanja relevantnih za predmetne prijave odgovornost svake od tuženih strana.

502. Komisija podsjeća da, prema članu I Ustava, Bosna i Hercegovina nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država i tako nasljeđuje status bivše Republike Bosne i Hercegovine. U tom svojstvu, Bosna i Hercegovina uzima učešće u pregovorima koji se tiču sukcesije imovine SFRJ. Međutim, ne može se smatrati da samo taj status stvara odgovornost za bivše unutrašnje obaveze SFRJ, uključujući i onu koja proizilazi iz deponovanja deviza u Narodnoj banci Jugoslavije i garancija koje je SFRJ dala u vezi sa štednjom. Ipak, Republika Bosna i Hercegovina je usvojila zakone i propise u vezi sa deviznom štednjom (vidi CH/97/48, loc. cit, tač. 88-91 gore). Član 9. Uredbe iz 1992. godine predviđao je da Republika daje garanciju za deviznu štednju, a član 12. Uredbe iz 1994. godine glasi da građani mogu koristiti svoju štednju slobodno. Imajući u vidu da je članom 144. Uredbe iz 1992. godine određeno da isplate devizne štednje građana uložene kod Narodne banke Jugoslavije treba odrediti posebnim propisom, Dom je zaključio da je ustanovljeno da se izričita garancija i obećanje da se štednja može slobodno koristiti nisu odnosili na staru deviznu štednju nego samo na nove štedne uloge koje su građani počeli ulagati u vrijeme kada je usvojena zakonska regulativa Republike. Ipak, ostavljajući rješavanje stare devizne štednje za poseban propis, Republika je implicitno priznala odgovornost za ovu štednju. Odluke iz 1995. i 1996. godine ne samo da su pojačale ovo implicitno priznanje, već je jasno navedeno da će se pitanje stare štednje rješavati usvajanjem državnog zakona o javnom dugu ili na neki drugi način u okviru ukupne konsolidacije javnog duga države (*Poropat i drugi*, tačka 142. et sequ., *Todorović i drugi*, tačka 96, *Đurković i drugi*, tačka 202. et sequ.). Iz ovoga je jasno vidljiv kontinuitet obaveze Države od perioda raspada bivše SFRJ, pa sve do 14. decembra 1995. godine, kada su Sporazum i Ustav Bosne i Hercegovine stupili na snagu.

503. Komisija, prije svega, napominje da je Aneksom II/2 Ustava Bosne i Hercegovine propisan kontinuitet pravnih propisa, prema kojem *[s]vi zakoni, propisi i sudski poslovници, koji su na snazi na teritoriji Bosne i Hercegovine u trenutku kada Ustav stupa na snagu, ostaće na snazi u onoj*

mjeri u kojoj nisu u suprotnosti sa Ustavom dok drugačije ne odredi nadležni organ vlasti Bosne i Hercegovine. Na taj način su svi normativni akti, koji su navedeni u prethodnoj tački ove Odluke, ostali na snazi. Nakon toga datuma, Država je prema novom Ustavu dobila nove obaveze, koje su se primjenjivale/se primjenjuju na pitanje imovinskih prava u smislu člana 1. Protkola broj 1 uz Evropsku konvenciju. U alineji 4. Preambule Ustava, koja ima normativni karakter, u skladu sa III. djelimičnom odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u predmetu **U 5/98** (od 30. juna i 1. jula 2000. godine, tač. 17. *et sequ.*), propisano je da je država obavezna da *podstakn[e] opšte blagostanje i ekonomski razvoj kroz zaštitu privatnog vlasništva i unapređenje tržišne privrede.* Članom I/4 Ustava Bosne i Hercegovine, stipulisana je, između ostalog, sloboda kretanja kapitala širom Bosne i Hercegovine, dok je članom II/1, *Bosna i Hercegovina i oba entiteta [obavezna] osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. U tu svrhu postoji Komisija za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu, kao što je predviđeno u Aneksu 6 Opšteg okvirnog sporazuma.* Osim toga, članom II/6. Ustava Bosne i Hercegovine, *Bosna i Hercegovina, i svi sudovi, ustanove, organi vlasti, te organi kojima posredno rukovode entiteti ili koji djeluju unutar entiteta podvrgnuti su, odnosno primjenjuju ljudska prava i osnovne slobode na koje je ukazano u stavu 2. Konačno, [p]rava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.* Na kraju, Komisija napominje da je Država, u skladu sa članom III/1(d) Ustava Bosne i Hercegovine, direktno odgovorna za monetarnu politiku. Štaviše, član VII. Ustava označava Centralnu banku Bosne i Hercegovine kao jedini nadležni organ za monetarnu politiku u cijeloj zemlji. Tačno je da Centralnoj banci nije dato ovlaštenje da reguliše rad banaka uopšte, ili posebno deviznu štednju. Međutim, isplata štednje sa predmetnih bankovnih računa ima reperkusije na protok deviza i tako utiče na monetarnu politiku za koju je Centralna banka, kao državna institucija, odgovorna.

504. Iz ovih odredbi jasno proizilazi da je pravo na imovinu, kao jedno od fundamentalnih prava modernog demokratskog društva, obaveza Države. Država se ne može osloboditi garantovanja poštivanja ovog prava činjenicom da je, na primjer, prenijela regulisanje i implementaciju ovih oblasti na entitetske institucije. U tom smislu, Komisija napominje da je Dom, u svojoj Odluci CH/97/48 (*loc. cit.*, tačka 93) zapazio da je Okvirni zakon o privatizaciji preduzeća i banaka, koji priznaje pravo entitetima da privatiziraju imovinu preduzeća i banaka na njihovoj teritoriji koja nije u privatnom vlasništvu i predviđa da će entiteti usvojiti zakone u tom smislu pokrivajući sredstva i obaveze tako ustanovljene, usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine 19. jula 1999. godine, nakon što je Visoki predstavnik, 22. jula 1998. godine, donio privremeni zakon. Po mišljenju Doma, činjenica da je Parlamentarna skupština usvojila ovaj Zakon - koji se indirektno tiče i stare devizne štednje - je indikacija o nadležnosti Države da reguliše ove stvari, bar u formulisanju općih principa koje treba primijeniti. Komisija smatra da, i danas, činjenica da je Federacija Bosne i Hercegovine usvojila Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine, ne može osloboditi Državu obaveze da se ovo pitanje ne riješi, barem principijelno, na državnom nivou i u skladu sa članom 1. Protkola broj 1 uz Evropsku konvenciju, za koji je Država direktno odgovorna.

505. Time Komisija odbija prigovore tužene strane, Bosne i Hercegovine, da Država nije *preuzela garanciju za deviznu štednju građana koja je deponovana kod bivše Narodne banke Jugoslavije, niti postoji njena obaveza da tu štednju isplaćuje građanima.* Komisija napominje da je pitanje deponovanja novca kod bivše Narodne banke Jugoslavije faktičko pitanje, koje je Bosna i Hercegovina trebala uzeti u obzir kada je zakonski, znači, formalno preuzimala obaveze u pogledu devizne štednje. S druge strane, Država (ni Republika Bosna i Hercegovina, niti Bosna i Hercegovina) nije nikada garantovala štedne uloge imovinom i sredstvima Narodne banke Republike Bosne i Hercegovine (vidi dio Odluke vis á vis zakonodavstva Države). Iz tog razloga, likvidacija Narodne banke Republike Bosne i Hercegovine (Odluka Narodne banke Republike Bosne i Hercegovine u likvidaciji, broj 01-111/03, od 26. juna 2003. godine), i javni poziv kreditorima po osnovu potraživanja (vidi, na primjer, Obavijest o likvidaciji Narodne banke Bosne i Hercegovine, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 39/98), ne može uticati na poziciju vlasnika stare devizne štednje, bez obzira što se ova državna imovina mogla separatisati i likvidirati.

506. Komisija zaključuje da Bosna i Hercegovina ostaje odgovorna za pronalaženje zajedičkog rješenja za problem starih bankovnih računa, te smatra da su prijave prihvatljive *ratione personae* protiv Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

507. Što se tiče sudskih postupaka koje su pokrenuli neki od podnosilaca prijava i navoda o nemogućnosti drugih da pristupe sudu, Komisija zapaža da se to isključivo tiče sudstva Federacije Bosne i Hercegovine. Komisija, zbog toga, nalazi da su prijave neprihvatljive protiv Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 6. Evropske konvencije.

(b) Odgovornost Federacije Bosne i Hercegovine

508. Federacija Bosne i Hercegovine tvrdi da se ne može smatrati odgovornom za moguće povrede u ovim predmetima.

509. Komisija podsjeća da je sve zakone primjenjive na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, koji se bave bankarstvom, potraživanjima građana, privatizacijom i unutrašnjim dugom, donijela Federacija Bosne i Hercegovine i da su svi organi određeni za implementaciju zakona institucije Federacije Bosne i Hercegovine. Nadalje, žalbe podnosilaca prijava i drugih tužilaca u vezi sa deviznom štednjom su ispitali sudovi koji su nadležni samo na teritoriji Federacije. Federacija Bosne i Hercegovine je odgovorna u ovim predmetima za regulatorne mjere, odluku Ustavnog suda Federacije i druge postupke koje je preduzela u dijelu u kome su oni uticali na položaj podnosilaca prijava u odnosu na banke, a posebno, u odnosu na štedne uloge u bankama.

510. Komisija zaključuje da je nadležna *ratione personae* da razmatra predmetne prijave u odnosu na Federaciju Bosne i Hercegovine.

(c) Odgovornost Republike Srpske

511. U predmetima br. CH/00/5805, CH/00/5828, CH/00/5874 i CH/03/14873, podnosioci prijava su naveli, kao tuženu stranu, i Republiku Srpsku. Komisija, međutim, uviđa da ovaj Entitet nema odgovornosti prema "staroj deviznoj štednji" podnosilaca prijava, jer se relevantne banke i njene filijale nalaze na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine.

512. Komisija zaključuje da nije nadležna *ratione personae* da razmatra predmetne prijave u odnosu na Republiku Srpsku.

2. Stvar već riješena

513. Federacija Bosne i Hercegovine također tvrdi da predmetne prijave treba odbaciti na osnovu toga što je Dom već riješio stvar u odluci *Poropat i drugi, Todorović i drugi i Đurković i drugi* naknadnim izvršenjem tih odluka od strane Federacije putem postojećih izmjena i dopuna zakona, te mogućih budućih radnji.

514. Međutim, podnosioci prijava ne misle da je stvar riješena. Komisija smatra da usvajanje novog Zakona o unutrašnjim obavezama i dalje ostavlja otvorenim mnoga pitanja, propisujući da će se model i visina isplata regulisati naknadno posebnim propisom. Naročito, Komisija zapaža da su novim zakonskim rješenjima propisana određena ograničenja koja se tiču iznosa u kome će se vršiti gotovinske isplate, a koji bi trebao da podrži fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine. Prema tome, podnosioci prijava i dalje ne mogu da dobiju isplatu sa svojih računa, niti je trenutno u potpunosti izvjesno na koji način i do koje visine će to biti moguće. Dakle, uplitanje se nastavlja, a stvar nije riješena.

515. Ukratko, Komisija dalje smatra da trenutni status zakona koji utiče na staru deviznu štednju pokreće pitanja koja još nisu riješena. Komisija, zbog toga, neće odbiti predmetne prijave po članu VIII(3)(b) Sporazuma.

3. **Res iudicata**

516. Federacija Bosne i Hercegovine tvrdi da je Komisija, u skladu sa članom VIII(2)(b), spriječena da ispita ove predmete zbog toga što su oni u suštini isti kao stvar koju je Dom već ispitaio. Federacija posebno tvrdi da odluke Doma po istom pitanju u predmetu *Poropat i drugi, Todorović i drugi i Đurković i drugi* sprječavaju razmatranje ovih prijava.

517. Komisija podsjeća da princip *res iudicata* predviđa da je konačna presuda koju donese nadležni sud o meritumu predmeta konačna u odnosu na prava uključenih strana i predstavlja apsolutnu zabranu kasnijih postupaka koji se tiču istog potraživanja. Taj princip je izražen u članu VIII(2)(b) Sporazuma kojim je propisano da Dom *neće razmatrati prijavu koja je u suštini ista kao i stvar koju je Dom već ispitaio, ili je već podnesena na drugi postupak međunarodne istrage ili rješavanja*. Međutim, nijedan od ovih podnosilaca prijava nije uključen u odluke Doma u predmetima *Poropat i drugi, Todorović i drugi i Đurković i drugi*; dakle, princip *res iudicata* se ne može odnositi na njih.

518. Član VIII(2)(b) Sporazuma nije primjenjiv u ovom slučaju kako bi se Komisiji uskratila ovlaštenja da razmatra prijave bez obzira na slične ranije prijave pred Domom.

4. **Očigledno neosnovane**

519. Federacija Bosne i Hercegovine tvrdi da ove prijave treba odbaciti kao očigledno neosnovane.

520. Federacija Bosne i Hercegovine ne navodi nikakve dokaze za ovaj argument te Komisija smatra da ove prijave pokreću legitimna pitanja spojiva sa Sporazumom i u okviru njene nadležnosti. Prema tome, Komisija odbacuje prijedlog da se prijave moraju odbaciti kao očigledno neosnovane prema članu VIII(2)(c).

5. **Iscrpljivanje domaćih pravnih lijekova i pravilo 6 mjeseci**

521. U skladu sa članom VIII(2)(a), Komisija će razmotriti da li postoje efikasni pravni lijekovi i, ako je tako, da li su podnosioci prijava dokazali da su ih iscrpili, te da li su podnosioci prijava dokazali da su prijave podnesene u roku od šest mjeseci od dana kada je donesena konačna odluka. Komisija podsjeća da pravilo iscrpljivanja pravnih lijekova zahtijeva da podnosioci prijava dođu do konačne odluke. Konačna odluka predstavlja odgovor na zadnji pravni lijek, koji je djelotvoran i adekvatan da ispita nižestepenu odluku kako u činjeničnom tako i u pravnom pogledu. Odluka kojom je djelotvoran pravni lijek odbačen zato što apelanti nisu ispoštovali formalne zahtjeve pravnog lijeka (rok, plaćanje taksi, forma ili ispunjenje zakonskih uvjeta i sl), ne može se smatrati konačnom. S druge strane, korištenje nedjelotvornog pravnog lijeka ne prekida rok od 6 mjeseci za podnošenje prijave Komisiji.

522. Bosna i Hercegovina, vezano za predmete br. CH/99/2005, CH/99/3088, CH/99/3124, tvrdi da podnosioci prijava nisu iscrpili domaće pravne lijekove, jer nisu iskoristili sva raspoloživa pravna sredstva pred domaćim sudovima. Takva sredstva uključuju određene redovne i vanredne pravne lijekove predviđene Zakonom o parničnom postupku. Bosna i Hercegovina je, nadalje, navela da je *u svojoj dosadašnjoj praksi Evropska komisija prihvatila predmete u kojima nisu bila iskorištena sva raspoloživa efikasna sredstva, samo u dva slučaja*, smatrajući time da je ovakav pristup izrazito rijedak. Navodi da *samo sumnja u uspjeh u domaćem postupku podnosiocima prijava ne oslobađa obaveze da iscrpe domaća pravna sredstva*.

523. Komisija, na prvom mjestu, napominje da pri primjeni principa iscrpljivanja pravnih lijekova nije potrebno uzimati u obzir kvantitet odluka Evropske komisije za ljudska prava u pogledu određene problematike (čak i da nema niti jednog predmeta u relevantnom smislu), već je potrebno ispitivati u svakom pojedinom slučaju da li je pravni lijek djelotvoran ili ne, prema relevantnim zakonima države.

524. Na pojedinca se ne može staviti pretjerani teret u otkrivanju koji je najefikasniji put kojim bi se došlo do ostvarivanja svojih prava (Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 18/00*, od 10. maja 2002. godine, tačka 40, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 30/02). Djelotvornost pravnog lijeka se ne ogleda samo u činjenici da je on pravno i formalno predviđen, već i da je u praksi djelotvoran. Osnovna ljudska prava, koja štiti Evropska konvencija i Ustav Bosne i Hercegovine, moraju biti stvarna i djelotvorna kako u zakonu tako i u praksi, a ne iluzorna i teoretska. Pravni lijekovi koji su predviđeni za zaštitu prava moraju biti fizički dostupni, ne smiju biti ometani aktima, propustima, odlaganjima ili nemarom vlasti, te moraju biti u stanju štiti predmetna prava (Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 36/02*, od 30. januara 2004. godine, tačka 25, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 9/04).

525. U vezi s tim, Komisija podsjeća da je u Bosni i Hercegovini već etablirana praksa da se podnosioci prijava mogu obratiti direktno Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine ili Domu, u slučaju kada nema djelotvornih pravnih lijekova u vezi sa određenim ustavnim pravom, odnosno pravom iz Sporazuma. Tako je u svim slučajevima nerazumnog trajanja postupka zaključeno da u Bosni i Hercegovini ne postoji odgovarajući pravni lijek. Iz toga razloga, apelanti, tj. podnosioci prijava nisu se morali obratiti niti jednom domaćem organu, već direktno Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine ili Domu, tj. Komisiji, i tvrditi povredu citiranog prava (vidi, nedavno usvojene predmete Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *AP 769/04*, od 30. novembra 2004. godine, tačka 23, sa uputom na daljnju praksu Evropskog suda za ljudska prava). Nadalje, Dom je jasno naveo da činjenica da postupak još traje neće spriječiti Dom da ispita žalbene navode podnosioca prijave u vezi sa dužinom postupka (Odluka o prihvatljivosti i meritumu, CH/99/1972, *M.T. protiv Republike Srpske*, od 3. jula 2003. godine, tačka 27). Isti slučaj je bio sa pravom pristupa sudu, gdje je zaključeno da Bosna i Hercegovina i njeni entiteti i Brčko Distrikt nisu predvidjeli pravni lijek protiv povrede prava pristupa sudu (vidi, na primjer, Odluku o prihvatljivosti i meritumu Komisije, *Dmitar Arula protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, od 8. i 9. marta 2005. godine, tačka 55; Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 19/00* od 4. maja 2001. godine, tačka 12. *et sequ.*, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 27/01).

526. Komisija navodi da je prva indicija nedjelotvornog pravnog sistema u pogledu isplate stare devizne štednje činjenica da Bosna i Hercegovina do danas nije počela da isplaćuje staru deviznu štednju. Osim toga, podsjeća da su neki od podnosilaca prijava pokrenuli domaće sudske postupke kako bi im se isplatila gotovina sa njihovih računa. Nijedan od podnosilaca prijava nije do sada u tome uspio. Osim toga, Komisija uzima u obzir da su brojni postupci u toku i nakon više od pet godina od njihovog pokretanja. Konačno, sama zakonska rješenja ne dozvoljavaju trenutno da se pravomoćne presude iz oblasti ove problematike izvršavaju, jer su predviđeni drugi modaliteti isplate stare devizne štednje.

527. S obzirom na gore navedeno, Komisija smatra da ne postoje efikasni pravni lijekovi koji su dostupni podnosiocima prijava, a koje bi trebali iscrpiti. U ovim okolnostima, Komisija cijeni da je opravdano razmatrati prijave.

528. Bosna i Hercegovina, u vezi s predmetima br. CH/99/2005, CH/99/3088, CH/99/3124, tvrdi da su prijave neprihvatljive prema članu VIII(2)(a) Sporazuma, jer nisu podnesene u roku od šest mjeseci od dana donošenja bilo koje konačne odluke u predmetima podnosilaca prijava. Međutim, sadržaj svake od navedenih povreda je nastavljena situacija, a rok od šest mjeseci se ne može primijeniti sve dok se situacija ne okonča, a što ovdje nije slučaj. Treba napomenuti da je zahtjev za isplatom pravni zahtjev koji se formalno, ali i faktički, proteže od samog početka nemogućnosti isplate štedišama njihove devizne štednje. Prema tome, iako je situacija nastala prije 14. decembra 1995. godine, pravna situacija je nepromijenjena i do danas, kada je Sporazum, bez daljnjeg, na snazi. Radi se, znači, o klasičnom slučaju kontinuirane povrede (vidi, između ostalih, odluke o prihvatljivosti i meritumu Doma, CH/99/1900 i 1901, *D.S. i N.S. protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, od 6. marta 2002. godine, tačka 49; Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 23/00*, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 10/01).

529. Komisija, zbog toga, zaključuje da prijave nisu neprihvatljive prema članu VIII(2)(a).

6. Ostalo

530. U skladu sa pravilom 50. stavom 2b. Pravila procedure Komisije, Komisija briše dio prijave u predmetu broj CH/00/4234, *Stjepan Rupčić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa položenim sredstavima kod Privredne banke Sarajevo. Naime, uprkos izričitom traženju, podnosilac prijave nije dostavio kopiju knjižice, čime bi potkrijepio svoje navode. Osim toga, podnosilac prijave nije naveo razloge nedostavljanja knjižice.

531. U skladu sa pravilom 50. stavom 2b. Pravila procedure Komisije, Komisija briše dio prijave u predmetu broj CH/00/5696, *Rizah Mešković protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa položenim sredstavima kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla. Naime, uprkos izričitom traženju, podnosilac prijave je dostavio samo kopiju prednje strane knjižice, iz koje nije vidljiv iznos njegovog potraživanja po osnovu stare devizne štednje. Osim toga, podnosilac prijave nije naveo razloge nedostavljanja knjižice.

532. U skladu sa pravilom 50. stavom 2e. Pravila procedure Komisije, Komisija briše dio prijave u predmetu broj CH/00/4223, *Ivo Ćosić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa dijelom položenih sredstava kod Jugobanke Sarajevo u iznosu od 4.454,90 DEM. Naime, podnosilac prijave obavijestio je Komisiju da je iskoristio dio svoje štednje u navedenom iznosu u procesu privatizacije za otkup svog stana, zbog čega više nije opravdano da se u tom dijelu nastavi postupak pred Komisijom.

533. U skladu sa pravilom 50. stavom 2e. Pravila procedure Komisije, Komisija briše dio prijave u predmetu broj CH/00/5704, *Nada Jokić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa dijelom položenih sredstava kod Jugobanke Sarajevo u iznosu od 10.127 DEM. Naime, podnositeljica prijava iskoristila je dio svoje štednje u navedenom iznosu za kupovinu stana, zbog čega više nije opravdano da se u tom dijelu nastavi postupak pred Komisijom.

A.1. Zaključak u pogledu prihvatljivosti

534. Pošto nije utvrđen bilo koji osnov za proglašavanje prijave neprihvatljivim, Komisija proglašava sve prijave prihvatljivim prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju u odnosu na Bosnu i Hercegovinu, i u cijelosti prihvatljivim u pogledu Federacije Bosne i Hercegovine.

535. U skladu sa pravilom 50. stavom 1h. svojih Pravila procedure, Komisija zaključuje da nije nadležna *ratione personae* da razmatra prijave br. CH/00/5805, *M.V. protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske*, CH/00/5828, *Ilija Barbarić protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske*, CH/00/5874, *Ana Martinović protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske* i CH/03/14873, *Joka Mišur protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske* u odnosu na Republiku Srpsku.

536. U skladu sa pravilom 50. stavom 2b. svojih Pravila procedure, Komisija briše dio prijave u predmetima br. CH/00/4234, *Stjepan Rupčić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, CH/00/5696, *Rizah Mešković protiv Federacije Bosne i Hercegovine*.

537. U skladu sa pravilom 50. stavom 2e. svojih Pravila procedure, Komisija briše dio prijave u predmetima br. CH/00/4223, *Ivo Ćosić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, CH/00/5704, *Nada Jokić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, jer su podnosioci prijave iskoristili dio svoje devizne štednje.

B. Meritum

538. Po članu XI Sporazuma Dom će potom razmotriti pitanje da li gore utvrđene činjenice otkrivaju da su tužene strane prekršile svoje obaveze prema Sporazumu. Prema članu I Sporazuma, strane su obavezne da *obezbijede svim licima pod svojom nadležnošću najviši stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda*, uključujući prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom i njenim Protokolima.

B.1. Član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju

539. Podnosioci prijava se žale da je povrijeđeno njihovo pravo na imovinu prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Ova odredba glasi:

Svako fizičko i pravno lice ima pravo uživati u svojoj imovini. Niko ne može biti lišen imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ne utiču ni na koji način na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi se regulisalo korištenje imovine u skladu sa općim interesima ili da bi se obezbijedila naplata poreza ili drugih dadžbina i kazni.

540. Podnosioci prijava se žale da su njihova prava povrijeđena odbijanjem banaka, tj. tuženih strana, da im isplate deviznu štednju, i konverzijom te štednje u certifikate za privatizaciju, bez njihovog znanja i saglasnosti. Dalje, podnosioci prijava tvrde da radnjama koje je preduzela Federacija nije uspostavljena pravična ravnoteža između javnog i privatnog interesa, a rezultat toga je nastavljena povreda njihovih prava na imovinu.

541. Tužene strane navode da su postupci u pogledu stare devizne štednje bili opravdani i da nije došlo do povrede ljudskih prava. Bosna i Hercegovina se pozvala na saradnju sa Uredom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, te navela da Država priprema paket zakona o privatizaciji državne imovine, čija je vrijednost znatno veća od duga po staroj deviznoj štednji građana. Bosna i Hercegovina je navela da trenutna zakonska rješenja ne vrijeđaju pravo podnosilaca prijava na imovinu. Federacija Bosne i Hercegovine navodi da je nesporno da se radi o imovini podnosilaca prijava, ali da je ovo pitanje zakonski regulisano u skladu sa pravom na imovinu. Ističe, da je postignuta pravična ravnoteža između interesa Države i podnosilaca prijava, te da je otklonjena buduća nesigurnost u pogledu devizne štednje.

542. Prema jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava, član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stava i koje je opće prirode, izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stava, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uvjetima. Treće, sadržano u drugom stavu, dozvoljava da države potpisnice imaju pravo, između ostalog, da kontrolišu korištenje imovine u skladu sa općim interesom, sprovođenjem onih zakona koje smatraju potrebnim u tu svrhu (vidi Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 3/99*, od 17. marta 2000. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 21/00).

543. Uzimajući u obzir gornju tačku ove Odluke, slijedi da Komisija mora odgovoriti na tri pitanja. Prvo, da li se prava u vezi sa starom deviznom štednjom mogu smatrati *imovinom* u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju? Drugo, ako se smatraju imovinom, da li se postojećom zakonskom regulativom ili nedostatkom regulative Bosna i Hercegovina, tj. Federacija Bosne i Hercegovine mijesha u ta prava tako da uključuje zaštitu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku

konvenciju? Treće, ako je član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju uključen, da li je miješanje opravdano prema tom članu?

B.1.a. Da li se radi o imovini podnosilaca prijava?

544. Prema ustanovljenoj praksi riječ imovina uključuje širok obim imovinskih interesa koje treba štiti (vidi presudu bivše Evropske komisije za ljudska prava, *Wiggins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, aplikacija broj 7456/76, Odluke i izvještaji (OI) 13, st. 40-46 (1978)), a koji predstavljaju ekonomsku vrijednost. Koncept imovine ima autonomno značenje, a dokazivanje utvrđenog ekonomskog interesa može biti dovoljno ako se ustanovi pravo zaštićeno Evropskom konvencijom, pri čemu pitanje da li su imovinski interesi priznati kao zakonsko pravo u domaćem pravnom sistemu nije od značaja (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Tre Traktörer Aktibolag protiv Švedske*, iz 1984. godine, serija A, broj 159, stav 53).

545. Dom je u svojoj ranijoj praksi, u nekoliko predmeta, ustanovio da stara devizna štednja predstavlja imovinu u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Dom je utvrdio da, bez obzira na finansijsku situaciju banaka i opću ekonomsku situaciju u Državi i Federaciji Bosne i Hercegovine, te ograničenja u podizanju stare devizne štednje ili *de facto* blokiranje te štednje, novac koji je deponovan na računima podnosilaca prijava predstavlja ekonomsku vrijednost. Potraživanja podnosilaca prijava kod banaka po osnovu njihove devizne štednje tako predstavljaju *vlasništvo* u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju (vidi odluku *Poropat i drugi, loc. cit.*, tačka 161). Konačno, tužene strane u postupku nisu negirale ovu činjenicu. Štaviše, Federacija Bosne i Hercegovine je afirmativno potvrdila ovaj navod podnosilaca prijava.

B.1.b. Navodne povrede od strane Bosne i Hercegovine

B.1.b.1. Da li se Bosna i Hercegovina nastavila miješati u pravo na imovinu podnosilaca prijava?

546. Komisija, prije svega, napominje da je u predmetu *Poropat i dr* (*loc. cit.*, tač. 164. *et sequ.*), Dom jasno utvrdio da se Bosna i Hercegovina miješala u pravo na imovinu podnosilaca prijava zbog činjenice da je propustila da *osigura štedišama stare devizne štednje njihovo pravo na mirno uživanje njihovog vlasništva. Ovo znači uplitanje u to pravo.* Preko tri godine kasnije, u odluci *Đurković i dugi.* (*loc. cit.*, tačka 269. *et sequ.*), Dom je potvrdio miješanje Bosne i Hercegovine u isto pravo podnosilaca prijava.

547. Od ove odluke, koja je uručena 7. novembra 2003. godine, Država nije donijela niti jedan pravni akt kojim bi regulisala ovo pitanje. S druge strane, isplata stare devizne štednje nije izvršena u bilo kojem smislu. Iz ovog razloga, Komisija smatra da je Bosna i Hercegovina nastavila da se miješa u pravo podnosilaca prijava, zbog čega je neophodno da se ispita opravdanje ovakvog *propuštanja* Države da reguliše pitanje stare devizne štednje.

B.1.b.2. Da li je miješanje opravdano?

548. Prije stupanja na snagu Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, Država je bila zakonodavno aktivna u pogledu stare devizne štednje. Naime, Republika Bosna i Hercegovina je usvojila zakone i propise u vezi sa deviznom štednjom (vidi CH/97/48, *loc. cit.*, tač. 88-91; tačka 456. *et sequ.* ove Odluke). Član 9. stav 3. Uredbe iz 1992. godine predviđao je da Republika daje garanciju za deviznu štednju, a član 12. Uredbe iz 1994. godine stipulisao je da građani mogu koristiti svoju štednju slobodno. Imajući u vidu da je članom 144. Uredbe iz 1992. godine određeno da isplate devizne štednje građana uložene kod Narodne banke Jugoslavije treba odrediti posebnim propisom, Komisija smatra da je ustanovljeno da se izričita garancija i obećanje da se štednja može slobodno koristiti nisu odnosili na staru deviznu štednju nego samo na nove štedne uloge koje su građani počeli ulagati u vrijeme kada je usvojena zakonska regulativa Republike. Ipak, ostavljajući rješavanje stare devizne štednje za poseban propis, Republika je implicitno priznala odgovornost za ovu štednju. Odlukom od 9. aprila 1995. godine, ne samo da je pojačano

ovo implicitno priznanje, već je jasno navedeno da će se pitanje stare štednje rješavati usvajanjem državnog zakona o javnom dugu Republike.

549. Iako je Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini stupio na snagu nakon datuma koji su navedeni u prethodnoj tački, Komisija ponavlja da, prema članu I Ustava Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država i tako nasljeđuje status bivše Republike Bosne i Hercegovine. Komisija se, nadalje, poziva na Aneks II/2 Ustava Bosne i Hercegovine, kojim je propisan kontinuitet pravnih propisa, prema kojem *[s]vi zakoni, propisi i sudski poslovnici, koji su na snazi na teritoriji Bosne i Hercegovine u trenutku kada Ustav stupa na snagu, ostaće na snazi u onoj mjeri u kojoj nisu u suprotnosti sa Ustavom dok drugačije ne odredi nadležni organ vlasti Bosne i Hercegovine. In conclusio, svi opći akti, koji su usvojeni do stupanja na snagu Ustava Bosne i Hercegovine, ostaju na snazi u punom kapacitetu, sve dok drugačije ne odredi nadležni organ vlasti Bosne i Hercegovine. Time su i obaveze, koje je imala Republika Bosna i Hercegovina, a koje su opisane u prehodnoj tački, prešle na Državu, bez ikakvih ograničenja. Drugim riječima, jasno je vidljiv kontinuitet obaveze Države od perioda raspada bivše SFRJ pa sve do 14. decembra 1995. godine, kada je Sporazum i Ustav Bosne i Hercegovine stupio na snagu. U tom svojstvu, Bosna i Hercegovina uzima učešće u pregovorima koji se tiču sukcesije imovine SFRJ.*

550. Nakon stupanja na snagu Ustava Bosne i Hercegovine, Država je dobila nove obaveze koje se odnose na pitanja imovinskih prava u smislu člana 1. Protkola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Prije svega, Komisija napominje da tumačenje nadležnosti Države i njenih teritorijalnih cjelina treba biti, prije svega, u okviru jezičkog značenja ustavnih odredbi, a na način da se najdjelotvornije ostvari cilj koji je propisan – u konkretnom slučaju, pravo na imovinu. U alineji 4. Preambule Ustava, koja ima normativni karakter, u skladu sa III. djelimičnom odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u predmetu *U 5/98* (od 30. juna i 1. jula 2000. godine, tač. 17. *et sequ.*), propisano je da je država obavezna da *podstakn[e] opšte blagostanje i ekonomski razvoj kroz zaštitu privatnog vlasništva i unapređenje tržišne privrede*. Članom I/4 Ustava Bosne i Hercegovine, stipulisana je, između ostalog, sloboda kretanja kapitala širom Bosne i Hercegovine i garantovanje jedinstvenog tržišta, dok je članom II/1, *Bosna i Hercegovina i oba entiteta [obavezna] osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda*. Osim toga, članom II/6. Ustava Bosne i Hercegovine, *Bosna i Hercegovina, i svi sudovi, ustanove, organi vlasti, te organi kojima posredno rukovode entiteti ili koji djeluju unutar entiteta podvrgnuti su, odnosno primjenjuju ljudska prava i osnovne slobode na koje je ukazano u stavu 2. Konačno, [p]rava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima*. Na kraju, Komisija napominje da je Država, u skladu sa članom III/1(d) Ustava Bosne i Hercegovine, direktno odgovorna za monetarnu politiku. Štaviše, član VII. Ustava označava Centralnu banku Bosne i Hercegovine kao jedini nadležni organ za monetarnu politiku u cijeloj zemlji. Tačno je da Centralnoj banci nije dato ovlaštenje da reguliše rad banaka uopšte ili posebno deviznu štednju. Međutim, isplata štednje sa predmetnih bankovnih računa ima reperkusije na protok deviza i tako utiče na monetarnu politiku za koju je Centralna banka, kao državna institucija, odgovorna.

551. S druge strane, u pogledu problema devizne štednje, Država je nastavila sa zakonodavnim aktivnostima nakon stupanja na snagu Sporazuma i Ustava Bosne i Hercegovine. Tako je Odlukom od 10. aprila 1996. godine potvrđena Odluka od 9. aprila 1995. godine, a kojom je propisano da *[d]evizna štednja građana deponovana kod bivše Narodne banke Jugoslavije zajedno sa kamatama na ovu štednju, rješavaće se donošenjem zakona o javnom dugu Bosne i Hercegovine ili na drugi način u sklopu ukupne konsolidacije duga Bosne i Hercegovine zajedno sa međunarodnom zajednicom*. Država je 22. jula 1998. godine, odnosno 19. jula 1999. godine, usvojila Okvirni zakon o privatizaciji banaka i preduzeća, koji je samo formulisao određene opće principe u privatizaciji. Uprkos ovoj zakonodavnoj aktivnosti, a u skladu sa ustavnim obavezama Države, Dom je, u svojoj odluci o deviznoj štednji građana, *CH/97/48* (*loc. cit.*, tač. 164. *et sequ.*), zaključio da je Država odgovorna za povredu člana 1. Protkola broj 1 uz Evropsku konvenciju, jer je propustila da preduzme određenu radnju i tako ostavila *štedišu u situaciji u kojoj nije bilo pravne*

osnove po kojoj su oni mogli tražiti isplatu svoje štednje, bilo direktno od banaka ili indirektno od Države kroz plaćanje javnog duga. Ovakva situacija je nastavljena sve do oktobra 2003. godine, kada je Dom, u svojoj zadnjoj odluci CH/98/377 i dr. (loc. cit, tačka 204) u vezi sa štednim ulozima građana, zaključio:

[...] da Bosna i Hercegovina ostaje odgovorna za nalaz zajedničkog rješenja za problem starih bankovih računa. Bosna i Hercegovina je uključena u državne pregovore u vezi sa pitanjima kao što su odgovornosti banaka iz inostranstva (kao što su Ljubljanska banka i Unionbanka, bivša Jugobanka), prava ekonomske sukcesije, i druga pitanja koja utiču na imaoce deviznih štednih računa, uključujući i podnosiocima ovih prijava. Dom, radi toga, nalazi da su te prijave prihvatljive protiv Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

552. Od 22. jula 1998. godine, odnosno 19. jula 1999. godine, zakonodavno stanje na terenu se nije mijenjalo. Država nije donosila nikakve zakone u vezi sa unutarnjim dugom ili štednjom građana. Jedini zakon, koji je regulisao pitanje *državnog* duga, je Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutarnjeg duga Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 44/04), iz kojeg očigledno proizilazi da Bosna i Hercegovina, tj. Država, ne podrazumijeva štednju građana kao svoj dug, već dug entiteta. Drugim riječima, sva aktivnost u pogledu *stare devizne štednje* građana prenesena je na entitete i Distrikt Brčko, koji su pitanje stare devizne štednje regulisali kroz relevantne zakone o unutarnjem dugu. Na ovaj način, jasno je da se Država *de facto* i *de jure* odrekla obaveza koje su proizilazile iz legislative donesene od 1992-1999. godine, uključujući i obaveze iz Ustava Bosne i Hercegovine i Sporazuma.

553. Što se tiče samih obaveza Države, koje proizilaze iz legislative donesene od 1992-1999. godine, Država nije donijela niti jedan akt, kojim bi stavila van snage postojeću legislativu, a kojom je, u to vrijeme, direktno preuzela obaveze po osnovu stare devizne štednje. Problem bi mogao biti riješen primjenom principa *lex posterior derogat lex priori*, čime bi entiteti i Distrikt Brčko mogli preuzeti obavezu samostalnog garantovanja imovinskih prava po osnovu stare devizne štednje. Međutim, u ovom slučaju ne radi se samo o obavezi koja proizilazi iz *državnih* pozitivno-pravnih propisa, koji su derogirani donošenjem novih zakona, a koji regulišu istu materiju. Stara devizna štednja, nakon 14. decembra 1995. godine, predstavlja konstituisano imovinsko pravo u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, člana II/2/k) Ustava Bosne i Hercegovine, tj. člana 1. tačka 11. Sporazuma. Znači, radi se o pravima, koja su, s jedne strane, jasno definisana obaveza Države, a s druge strane, o pravima koja ne mogu biti derogirana i na niži teritorijalni nivo, na način na koji je to učinjeno. Iz navedenih razloga, potpuna derogacija bi mogla biti moguća da pravna pozicija podnosioca prijava nije zaštićena Sporazumom i Ustavom Bosne i Hercegovine. Drugim riječima, Država se ne može osloboditi garantovanja poštivanja ovog prava njegovim prenosom, u smislu regulisanja i implementacije, na entitetske institucije, bez da obezbijedi dovoljno garanta za adekvatno rješavanje ovog pitanja na nižem nivou u skladu sa, između ostalog, standardima iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

554. Zašto je bitno da Država načelno reguliše pitanje stare devizne štednje? Komisija primjećuje da je Federacija Bosne i Hercegovine regulisala pitanje stare devizne štednje Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine. Tim Zakonom, članom 2, *utvrđuje se sveobuhvatno izmirenje unutrašnjeg duga na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine*. Republika Srpska je pitanje devizne štednje regulisala u Zakonu o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 63/04). U članu 2. je navedeno da *[i]zmirenje unutrašnjeg duga vrši se u skladu sa odredbama ovog zakona na način koji obezbjeđuje i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Republike Srpske*. Konačno, Distrikt Brčko je sopstvenim Zakonom o podmirenju obaveza po osnovu stare devizne štednje ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 27/04) regulisao pitanje isplate devizne štednje u gotovom novcu i obavezama, vodeći računa o makroekonomskoj stabilnosti Distrikta. Prema procjenama zakonodavaca entiteta i Brčko Distrikta, ukupan dug na ime stare devizne štednje u Distriktu Brčko iznosi 94 miliona konvertibilnih maraka, u Republici Srpskoj 774 miliona

konvertibilnih maraka, dok se u Federaciji ukupan unutarnji dug procjenjuje na 1.858,9 miliona konvertibilnih maraka, od čega sigurno veliki dio otpada na staru deviznu štednju. Komisija je svjesna da je pitanje unutarnjeg duga veliko opterećenje za entitete. Njihova solventnost je interes Države, jer od toga direktno zavisi i moć Države, njena makroekonomska stabilnost. Država, s druge strane, ima obavezu da poštuje i brani princip državnog suvereniteta, što podrazumijeva i finansijsku samostalnost prema vani, ali i prema unutra. Odbrana suvereniteta Države (od čega zavisi i faktička moć prava na imovinu u konkretnim slučajevima) je takva obaveza, da Ustav Bosne i Hercegovine predviđa ne samo preduzimanje mjera u okviru datih joj nadležnosti, nego i sve ostale mjere, bez obzira čija je to konkretno nadležnost u Državi (član III/5.a) Ustava Bosne i Hercegovine. Drugim riječima, Država, u cilju odbrane forme i vrste svog političkog postojanja, može i mora preduzeti sve potrebne mjere. Prema tome, Država mora obezbijediti bezbjedno funkcionisanje svih nadležnih teritorijalnih cjelina u smislu budućih, uređenih dijelova finansijske privrede, koji će biti izloženi i u budućnosti velikim problemima i rizicima (na primjer, najava rješavanja problema restitucije). To se može postići samo na način da Država, zakonskim aktom, utvrdi principe za sve entitete i Brčko Distrikt, a koji bi bili rezultat ekonomske analize makroekonomske stabilnosti Države u kontekstu postojećeg problema.

555. U vezi s tim, član III/1(d) Ustava Bosne i Hercegovine nadležno obavezuje Državu na polju monetarne politike. Štaviše, član VII. Ustava označava Centralnu banku Bosne i Hercegovine kao jedini nadležni organ za monetarnu politiku u cijeloj zemlji. Tačno je da Centralnoj banci nije dato ovlaštenje da reguliše rad banaka uopšte ili posebno deviznu štednju. Međutim, isplata štednje sa predmetnih bankovnih računa ide danas ne preko banaka, već direktno iz entitetskih budžeta, što ima reperkusije na protok novca i deviza i tako utiče na monetarnu politiku za koju je Centralna banka, kao državna institucija, odgovorna. Prema tome, bankovni sistem, osim Centralne banke Bosne i Hercegovine, nema ulogu u pitanju stare devizne štednje.

556. Član I/4. Ustava Bosne i Hercegovine obavezuje Državu da reguliše pitanje jedinstvenog tržišta u Bosni i Hercegovini, u koje spada, između ostalog, promet kapitala. Jedinstveno tržište i liberalizacija tržišta kapitala obuhvata isključenje svakog ograničenja, tj. ne samo diskriminirajućih mjera, nego i svih drugih mjera, koje bez obzira što nemaju diskriminirajući karakter opterećuju određene grupe više nego druge. Za Komisiju je neprihvatljivo da isto pitanje, za koje je Država odgovorna, i koje je bilo na isti način tretirano sve do donošenja entitetskih zakona o regulisanju ovog problema, uključujući Distrikt Brčko, postane regulisano na sasvim nejednak način. Tako, na primjer, Federacija Bosne i Hercegovine predviđa isplaćivanje, *inter alia*, u novcu u periodu od četiri godine (član 11. Zakona), dok dospjeće obveznica još nije regulisano. Republika Srpska je predvidjela druge modalitete novčane isplate (član 15. Zakona), dok obveznice imaju rok dospjeća 30 godina (član 16. stav 1. tačka 1). Distrikt Brčko predvidio je rok od tri godine za novčanu isplatu (član 2. stav 1. Zakona), dok obveznice imaju rok dospjeća 25 godina (član 2. stav 2a. Zakona). Nejednako tretiranje je posljedica derogacije problema sa Države na entitete i Brčko Distrikt. Na taj način, različito zakonsko tretiranje će, pored zakona slobodnog tržišta, bitno i direktno uticati na tržište obveznicama u Bosni i Hercegovini, kao jedinstvenom tržišnom prostoru. S druge strane, stara devizna štednja je bila, i principijelno ostala, državni problem. U vezi s tim, Komisija napominje da je država obavezna poštovati opći princip jednakosti u pravima, kako to propisuje Ustav Bosne i Hercegovine, i to ne samo naspram ustavnih prava, već svih prava koja su propisana zakonom. Pravo na jednakost je ustavno pravo i odnosi se na sva zakonska prava. Nijedan zakonodavac ne može biti oslobođen te obaveze. Komisija uvažava stav Države da je rješavanje ovog problema na nivou entiteta i Brčko Distrikta optimalno rješenje. Međutim, Država mora dati garancije da su različita zakonska rješenja na nivoima entiteta i Brčko Distrikta neophodne mjere radi zaštite funkcionisanja finansijske privrede, monetarnog sistema, itd. Drugim riječima, Komisija uvažava stav Države da je opća ravnoteža u privredi veoma važan cilj Države. Međutim, različite mjere i različito tretiranje, koji utiču na jedinstveno tržište kapitala, su dozvoljeni ukoliko ispunjavaju pretpostavke principa proporcionalnosti (vidi presudu Suda za pravdu, predmet C-423/98, *Alfredo Albore*, Zbirka 2000, str. I-5965).

557. Država, dozvolivši da entiteti i Brčko Distrikt preuzmu operacionalizaciju i odgovornost za isplatu stare devizne štednje, nije dala niti jednu garanciju da će isplata, kako u novcu tako i u

formi obveznica, biti realizovana. Komisija smatra da je neophodno da Država da određene garancije u tom smislu. Naime, po teoriji identiteta strana, Republike Bosne i Hercegovine i Bosne i Hercegovine, a koja jasno proizilazi iz člana I Ustava Bosne i Hercegovine, prema kojem Bosna i Hercegovina nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država i tako nasljeđuje status bivše Republike Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina ima poziciju dužnika. Ne bi bilo u skladu sa principom pravne države, da se Država, kao dužnik, oslobodi u potpunosti svoje obaveze tako što bi se, preko svoje moći nadležnosti derogacije, oslobodila davanja garancija za ispunjenje obaveza u koje je ušla. Iz toga razloga, Komisija ne može prihvatiti garanciju koju daju entiteti, a pogotovo ne garanciju obezbjeđenja novca putem privatizacije javnih preduzeća, uzimajući u obzir dosadašnje rezultate iste. Konačno, davanje garancije bi omogućilo da se jača osjećaj postojanja principa kontinuiteta u smislu člana I Ustava Bosne i Hercegovine i dobre vjere u njega. Naime, podnosioci prijava, kao vjerovnici, u trenutku sklapanja pravnog posla sa državnim bankama, nisu bili opterećeni rizikom da će isplata njihove devizne štednje kad-tad propasti ili postati neutuživa. Stoga, Komisija smatra da je Država odgovorna da se ojača taj osjećaj dobre vjere u kontinuitet pravnog sistema postojanja.

558. Zbog svega navedenog, Komisija smatra da Država mora na određeni način regulisati navedenu problematiku, od čega će direktno zavisiti i uspjeh predviđenog modaliteta isplate stare devizne štednje. Komisija smatra da Država nije obavezna u potpunosti regulisati ova pitanja. Ipak, načelno regulisanje ovih pitanja, a prije svega, pitanje davanja garancije za isplatu od strane određene relevantne međunarodne institucije kapitala, ujednačavanje standarda na teritoriji cijele Države, vodeći računa o ostvarivanju jedinstvenog tržišta u Bosni i Hercegovini i makroekonomskoj stabilnosti Države, će voditi ka tome da pravo na imovinu ne bude ugroženo u budućem periodu, tj. da zakonska regulativa ispunji standarde koji su nametnuti pozitivnom obavezom za Državu, a koja proizilazi iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Komisija napominje da je zakonodavac najkompetentniji, uzimajući u obzir praktična stanovišta, da odluči koja su to pitanja na terenu, koja se načelno moraju uzeti u obzir.

559. S obzirom da Država, Bosna i Hercegovina, nije donijela određeni okvirni zakon, kojim bi načelno regulisala ova pitanja, Komisija smatra da je Bosna i Hercegovina propustila da djelotvorno zaštititi pravo na imovinu podnosilaca prijava, čime je povrijedila svoje pozitivne obaveze koje proizilaze iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

B.1.c. Navodne povrede od strane Federacije Bosne i Hercegovine

560. Pri razmatranju merituma ovih predmeta u odnosu na Federaciju Bosne i Hercegovine, Komisija mora odlučiti da li, u svjetlu najnovijih zakonskih promjena, koje su nastupile nakon odluke *Đurković i drugi*, pravna situacija u Federaciji u vezi sa starom deviznom štednjom nastavlja kršiti član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

561. Komisija, prije svega, ponavlja da se u predmetnim slučajevima radi o imovini podosilaca prijava. Prema tome, Komisija mora utvrditi da li se postojećom zakonskom regulativom Federacija Bosne i Hercegovine miješa u ta prava tako da uključuje zaštitu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju? Osim toga, Komisija mora ispitati, ako se radi o miješanju u to pravo, da li je miješanje opravdano prema tom članu?

B.1.c.1. Da li se radi o miješanju Federacije Bosne i Hercegovine u pravo na imovinu podnosilaca prijava i, ako je odgovor afirmativan, da li se ono sastoji u kontroli ili lišenju prava na imovinu?

562. Prema stanju spisa, a uzimajući u obzir postojeću zakonsku regulativu, zahtjev podnosilaca prijava odnosi se na isplatu iznosa stare devizne štednje, uključujući pripadajuće kamate. Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine predviđa poseban modalitet isplate stare devizne štednje, dok je članom 9. stavom 4. predviđeno da se kamate od 1. januara 1992. godine otpisuju.

563. U odluci *Đurković i drugi (loc. cit, tačka 244. et sequ.)*, Dom je naveo:

U odlukama Poropat i drugi i Todorović i drugi, Dom je utvrdio da je došlo do uplitanja u prava podnosilaca prijava po članu 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju na osnovu zakona koji su oslobodili banke njihovih ugovornih obaveza prema podnosiocima prijava i da je podnosiocima prijava onemogućeno da podignu svoj novac. (Poropat i drugi, tačke 170-77; Todorović i drugi, tačke 130-33). Praktično, ista situacija je ostala do danas. Dom zapaža da, u skladu sa izmjenama i dopunama, ne postoje odredbe u Zakonu o potraživanjima građana po osnovu kojih je građanin slobodan da raspolaze svojom štednjom na bilo koji drugi način osim da je pretvori u privatizacijske certifikate. Zakoni, kako su izmijenjeni i dopunjeni, nastavljaju da propisuju obavezni prenos devizne štednje iz banaka na Jedinostveni račun građana. Podnosioci prijava, a vjerovatno i druge štediše, nisu mogli i još uvijek ne mogu podignuti novac sa svojih računa. Dakle, uplitanje ustanovljeno u odluci Poropat i drugi se nastavlja barem de facto, iako de jure relevantni zakoni nisu više na snazi.

246. Uplitanje je pogoršano nemogućnošću podnosilaca prijava da dobiju obeštećenje na sudovima (vidi tačku 27 gore).

564. Komisija navodi da se od vremena donošenja ovih zaključaka situacija utoliko promijenila što je na snazi novi zakonski okvir, koji reguliše pitanje stare devizne štednje. Međutim, vlasnici stare devizne štednje još uvijek nisu dobili isplatu svoje stare devizne štednje. Novi Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ne predviđa isplatu stare devizne štednje, iako bi *normalna* situacija kod štednih uloga bila, ispunjenje ugovornih obaveza po ugovoru o štednji u skladu sa pojedinačnim ugovorima ili važećim zakonskim normama. Umjesto toga, novi Zakon je otpisao kamatu od 1. januara 1992. godine, a isplatu stare devizne štednje predvidio u sasvim drugom modalitetu – kao dio unutarnjeg duga Federacije Bosne i Hercegovine. Konačno, Komisija uviđa da izvršenje pravosnažnih presuda, donesenih u vezi stare devizne štednje još nije počelo.

565. Na osnovu izloženog, Komisija zaključuje da je Federacija Bosne i Hercegovine nastavila sa uplitanjem u imovinska prava pojedinih štediša, uključujući i konkretne podnosiocima prijava.

566. Za Komisiju ostaje da preispita kakva je priroda ovog miješanja u pravo na imovinu. S jedne strane, Komisija primjećuje da nikada nije bilo *de iure* lišenja ovog imovinskog prava (vidi, na primjer, CH/97/48 i dr, *loc. cit*, tačka 78 – mišljenje OHR-a, kao *amicus curiae*, zakonsku regulativu Republike Bosne i Hercegovine i Bosne i Hercegovine, tačku 88. *et sequ.* iste Odluke). Međutim, Evropski sud za ljudska prava je u svojoj dugogodišnjoj praksi naglasio da *de facto* lišenje imovine ne pretpostavlja, tj. ne uslovljava bilo koji formalni akt lišenja imovine. Ono obuhvata državne mjere, koje zbog svojih teških reperkusija na pravo na imovinu, imaju istu posljednicu kao i formalni akt lišenja imovine (na primjer, eksproprijacija). Jurisprudencija, pri tome, stavlja akcent na pitanje da li postoji bilo kakva korist od *preostalog* prava na imovinu nakon takvih državnih mjera. U razgraničenju prema *kontroli korištenja prava na imovinu* (stav 2. člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju), postavlja se pitanje da li postoji opravdana vjera u mogućnost daljnijeg korištenja prava na imovinu, bez miješanja države u bilo kojoj formi (vidi, na primjer, presude Evropskog suda za ljudska prava, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, od 23. septembra 1982. godine, Serija A, broj 52, st. 70-73; *Allan Jacobson protiv Švedske*, od 25. oktobra 1989. godine, Serija A, broj 163, stav 54; *Fredin protiv Švedske*, od 18. februara 1991. godine, Serija A, broj 192, stav 46. i 52. *et sequ.*, itd).

567. Gledajući retrospektivno konkretnu situaciju oko stare devizne štednje, Komisija bi mogla zaključiti da se radi o *de facto* lišenju imovine. Naime, dugogodišnja nemogućnost da vlasnici stare devizne štednje dođu do realizacije svoga prava na imovinu, s jedne strane, a propali pokušaji Države da donese i implementira određene zakone, s druge strane, vode ka ovakvom zaključku (uporedi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Papmichalopoulos protiv Grčke*, od 24. juna

1993. godine, Serija A, broj 260-B, tač. 43-45). Ipak, u svjetlu novih zakonskih rješenja, Komisija smatra da se može opravdano očekivati da Federacija Bosne i Hercegovine isplati deviznu štednju u okvirima predviđenog modaliteta. Iz toga razloga, Komisija smatra da ovaj slučaj, nakon donošenja novog Zakona, pokreće pitanje *kontrole* prava na imovinu u smislu stava 2. člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

568. Na ovaj zaključak ne utiče ni činjenica da Zakon različito tretira pitanje kamata od pitanja glavnice. Naime, Zakon ne lišava podnosiocem prijava glavnice, već predviđa određene modalitete njene isplate. Komisija zaključuje da zakonski *modus operandi* u vezi glavnice jasno pokreće pitanje kontrole prava na imovinu. Kamate, s druge strane, iako mogu biti predmet pojedinačnog utuženja, te uprkos činjenici da kamate dospijevaju i zastarjevaju sa posebnim rokovima, one se moraju principijelno posmatrati kao sporedni zahtjev u odnosu na zahtjev za isplatu glavnice, te zajedno čine cjelinu (čl. 372, 399. *et sequ.*, 1045. Zakona o obligacionim odnosima). Komisija je svjesna da se radi o periodu od 1. januara 1992. godine. Prema tome, lišavanje prava na kamatu, za period duži od 12 godina, sigurno predstavlja značajno ograničenje navedenog prava. Ipak, u svjetlu rečenog, Komisija će tretirati ovo pitanje zajedno sa pravom na glavnice kao pitanje miješanja u pravo na imovinu od strane Federacije Bosne i Hercegovine u smislu njegove kontrole – član 1. stav 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Komisija napominje da ovaj zaključak nema suštinskog uticaja na konačni ishod predmeta.

B.1.c.2. Da li je miješanje opravdano?

569. Kao što je navedeno, prema jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava, član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stava i koje je generalne prirode, izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stava, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uslovima. Treće, sadržano u drugom stavu, dozvoljava da države potpisnice imaju pravo, među ostalim, da kontrolišu korištenje imovine u skladu sa općim interesom, sprovođenjem takvih zakona koje smatraju potrebnim u tu svrhu (vidi, *inter alia*, presude Evropskog suda za ljudska prava, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, od 23. septembra 1982. godine, Serija A, broj 52, stav 61 i *Scollo protiv Italije*, od 28. septembra 1995. godine, Serija A, broj 315-C, stav 26. sa daljnjim uputama). Svako miješanje u pravo prema drugom ili trećem pravilu mora biti predviđeno zakonom, mora služiti legitimnom cilju, mora uspostavljati pravičnu ravnotežu između prava nosioca prava i javnog i općeg interesa. Drugim riječima, opravdano miješanje se ne može nametnuti samo zakonskom odredbom koja ispunjava uslove vladavine prava i služi legitimnom cilju u javnom interesu, nego mora, također, održati razuman odnos proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želi ostvariti. Miješanje u pravo ne smije ići dalje od potrebnog da bi se postigao legitiman cilj, a nosioci imovinskih prava se ne smiju podvrgavati proizvoljnom tretmanu i od njih se ne smije tražiti da snose prevelik teret u ostvarivanju legitimnog cilja (vidi Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 83/03*, od 22. septembra 2004. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 60/04, tačka 49).

B.2.c.2.a. Miješanje predviđeno zakonom?

570. Miješanje je zakonito samo ako je zakon koji je osnova miješanja (a) dostupan građanima, (b) toliko precizan da omogućava građanima da odrede svoje postupke, (c) u skladu sa principom pravne države, što znači da sloboda odlučivanja koja je zakonom data izvršnoj vlasti ne smije biti neograničena, tj. zakon mora obezbijediti građanima adekvatnu zaštitu protiv proizvoljnog miješanja (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Sunday Times*, od 26. aprila 1979. godine, Serija A, broj 30, stav 49; vidi, također, presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Malone*, od 2. augusta 1984. godine, Serija A, broj 82, st. 67. i 68). Sud je istakao da su u mnogim zakonima neizbježno upotrijebljeni termini koji su, u većem ili manjem opsegu, dvosmisleni ili neodređeni i čija je interpretacija i primjena pitanje prakse (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Silver i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, od 25. marta 1983, serija A, broj 18, stav 89).

571. Komisija ne sumnja da Zakon vezan za ovaj predmet ispunjava standarde u smislu Evropske konvencije (vidi Odluku o prihvatljivosti i meritumu Doma, *M.P. i drugi*, CH/02/8202, stavovi 144 i dalje).

B.1.c.2.b. Miješanje u javnom interesu

572. Podnosioci prijava, iako nisu *explicite* naveli, smatraju da je miješanje, tj. kontrola njihovog prava na imovinu, neproporcionalno. Udruženje za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini, u svojstvu *amicus curiae*, smatra da Država nema interes, niti ga je navela u svojim aktima. Osim toga, ovo Udruženje smatra da se Federacija Bosne i Hercegovine, nesavjesnim ponašanjem prema vlastitoj imovini, ne može pozivati na javni interes. Federacija Bosne i Hercegovine, u svom odgovoru, navodi da je donošenje ovakvih zakonskih rješenja neophodno da se spriječi kolaps bankovnog sistema, te da je Entitet morao voditi računa o makroekonomskoj stabilnosti i fiskalnoj održivosti Entiteta.

573. Komisija smatra da su ciljevi postojećih zakonskih rješenja opravdani – sprječavanje kolapsa bankovnog sistema, makroekonomska stabilnost i fiskalna održivost Entiteta. Komisija smatra da su ovi interesi postojali i bili opravdani i ranije, kada je Dom dao, u tom smislu, afirmativno mišljenje (vidi CH/97/48, *loc. cit.*, tačka 180, CH/98/377, *loc. cit.*, tačka 249). Komisija zaključuje da je ovaj interes ostao aktuelan i danas.

B.1.c.2.c. Uspostavljanje pravične ravnoteže između prava nosioca prava i javnog interesa (proporcionalnost)

574. U odlukama *Poropat i drugi*, *Todorović i drugi* i *Đurković i drugi*, Dom je utvrdio da je došlo do uplitanja u prava podnosioca prijava po članu 1. Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju na osnovu zakona koji su oslobodili banke njihovih ugovornih obaveza prema podnosiocima prijava i da je podnosiocima prijava onemogućeno da podignu svoj novac (*Poropat i drugi*, *loc. cit.*, tač. 170-77; *Todorović i drugi*, *loc. cit.*, tač. 130-133). Dom je, nadalje, našao da propisanim zakonskim mjerama nije uspostavljena *pravična ravnoteža* između općeg interesa i zaštite prava na imovinu podnosioca prijava i da one tako spadaju van slobode odlučivanja Federacije (*Poropat i drugi*, *loc. cit.*, tačka 192). Dom je u svojim odlukama istakao nekoliko nedostataka procesa privatizacije, koji su se odnosili na ograničeno važenje certifikata, jednak tretman gotovine i certifikata i sl. Dom je ustanovio da su ovo pitanja koja je Federacija morala riješiti izmjenom i dopunom programa privatizacije. Dom je smatrao da je Federacija trebala da nađe, u okviru svoje slobode odlučivanja, odgovarajuće načine da postigne traženu *pravičnu ravnotežu* interesa (*Poropat i drugi*, *loc. cit.*, tačka 204).

575. Komisija priznaje da je od 2000. godine do 2003. godine Federacija izmijenila i dopunila različite odredbe Zakona o potraživanjima građana pokušavajući da nađe rješenje za pitanje nedostataka procesa privatizacije i da izvrši odluku Doma u predmetu *Poropat i drugi*. Međutim, odlukom Ustavnog suda Federacije dalja efikasnost ovih zakona dovedena je u pitanje, s obzirom da je ovom odlukom utvrđeno da ključne odredbe Zakona o potraživanjima građana nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

576. Tužena strana, Federacija Bosne i Hercegovine, istakla je da prijašnja zakonska regulativa nije uspostavljala pravičnu ravnotežu. Međutim, Komisija zapaža da je Federacija Bosne i Hercegovine usvojila novi Zakon o unutrašnjem dugu, kojim je preuzela obaveze po osnovu stare devizne štednje ostvarene u najnižim poslovnim jedinicama banaka na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, kao dio svog unutrašnjeg duga. Zakonom je izričito propisano da će se metod i visina isplata u gotovini vršiti na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine. Tužena strana je navela da nova zakonska rješenja uspostavljaju u potpunosti princip proporcionalnosti kontrole prava na imovinu.

577. Komisija priznaje napore Federacije Bosne i Hercegovine da, u pokušajima da izvrši ranije naredbe Doma, nastoji da Zakonom o unutrašnjem dugu iznađe rješenja prihvatljiva za podnosiocce

prijava, odnosno, da nastoji postići pravičnu ravnotežu između općeg interesa i pojedinačnog tereta podnosioca prijava. Međutim, Komisija zapaža da nova zakonska rješenja predstavljaju samo okvir na osnovu kojeg treba utvrditi jasan model isplata devizne štednje podnosioca prijava. Prema tome, u svjetlu novih zakonskih promjena, koje su nastupile nakon odluke *Đurković i drugi*, postojeći zakonski okvir još uvijek ne daje jasnu i dovoljno izvjesnu pravnu situaciju u pogledu konačnog rješenja problema, što dovodi do miješanja u prava podnosioca prijava od strane Federacije Bosne i Hercegovine.

578. Komisija je došla do ovog zaključaka iz sljedećih razloga:

579. Prvo pitanje, koje se nameće u ovom kontekstu, jeste pitanje verifikacije iznosa stare devizne štednje. Drugim riječima, radi se o verifikaciji *građanskog prava*. Zakon je predvidio da [v]erifikovanje svih potraživanja za staru deviznu štednju vršit će se na osnovu baze podataka koja je ustanovljena Zakonom o utvrđivanju i ostvarivanju potraživanja građana u postupku privatizacije ("*Službene novine Federacije BiH*", br. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 57/03, 20/04) i drugim propisima donesenim na osnovu zakona i baza podataka koje posjeduju banke. Komisija napominje da od postupka verifikacije direktno zavisi postojanje ili nepostojanje prava na imovinu.

580. Svaki vlasnik stare devizne štednje mora imati obezbijeđeno pravo da aktivno učestvuje u tom postupku. U tom smislu, Zakon mora jasno predvidjeti koje tijelo će vršiti verifikaciju. Ono ne mora biti sudsko tijelo. Verifikacija se može vršiti i od strane upravnih organa. Međutim, u tom slučaju, postupak verifikacije mora, barem u jednoj instanci, imati karakter sudskog postupka pred *tribunalom*, u smislu člana 6. Evropske konvencije. To, dalje, znači da verifikacija mora biti okončana, u slučaju spora oko faktičkih ili pravnih pitanja, pred nezavisnim i nepristranim tijelom, koje bi dalo konačno mišljenje u smislu postojanja ili nepostojanja, visine i drugih važnih pitanja oko stare devizne štednje. Tu spada i pitanje konverzije deviza. Pored toga, *tribunal* ne smije biti vezan utvrđenim činjenicama upravnog organa, već mora imati mogućnost da sam preispita činjenice relevantne za svaki pojedini slučaju (u pogledu obaveze sudske zaštite u vezi sa starom deviznom štednjom i nadležnostima takvog tijela vidi *mutatis mutandis* Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, U 19/00 od 4. maja 2001. godine, tačka 23, "*Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*", broj 27/01; predmete Evropskog suda za ljudska prava, *Iatridis protiv Grčke*, od 25. marta 1999. godine, stav 58, Izvještaji o presudama i odlukama 1999-II; *Hentrich protiv Francuske*, od 22. septembra 1994. godine, Serija A, broj 296-A, stav 42; u pogledu karaktera *tribunala*, pojmu nezavisnosti i nepristrasnosti, vidi Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, U 47/03, od 15. juna 2004. godine, tačka 23, sa daljnjim uputama na praksu Evropskog suda za ljudska prava). U vezi sa institucionalnom zaštitom u postupku verifikacije, Komisija preporučuje, u cilju zaštite djelotvornog sudskog sistema, da se formira posebno tijelo na nivou Entiteta, koje bi ispunjavalo kriterije navedene u ovoj tački Odluke, a kako se redovni sudovi ne bi opterećivali eventualnim problemima mnogobrojnih imalaca stare devizne štednje.

581. Drugo pitanje se odnosi na procesna prava u postupku verifikacije. Komisija je, prije svega, zabrinuta, a što je u svom mišljenju *amicus curiae*, Udruženje za zaštitu štediša u Bosni i Hercegovini, također, istakao, za eventualne probleme oko utvrđivanja stare devizne štednje. Kao što je već istaknuto u prethodnim odlukama Doma (vidi, na primjer, CH/97/48, *loc. cit.*, tač. 171. *et sequ.*), ali i primijećeno u radu na aktuelnim predmetima, mnogi imaoci stare devizne štednje nemaju evidenciju iste na Jedinstvenom računu građana. S druge strane, turbulentnim promjenama u bankovnom sistemu, podaci o imaocima stare devizne štednje mogu biti nedostupni. Ovo, štaviše, zbog činjenice da su komercijalne banke, u principu, oslobođene izmirenja duga po osnovu stare devizne štednje, čime se kod njih gubi osjećaj odgovornosti prema obavezi čuvanja podataka. Konačno, ne smije se zanemariti činjenica da su mnogim vlasnicima stare devizne štednje nestale, izgorile ili na drugi način uništene štedne knjižice, kao osnovni dokument i *ugovor* u obligaciono-pravnom smislu. Zbog toga, Entitet, s jedne strane, mora jasno predvidjeti pozitivnu obavezu banaka u tom smislu, a pravo pristupa informacijama imalaca stare devizne štednje, s druge strane. Komisija napominje da se radi o posebno osjetljivoj grupi građana, u velikom broju, penzionerima lošeg imovnog stanja, koji se u postupku verifikacije ne smiju dodatno opteretiti administrativnim troškovima. Osim toga, ratna događanja u Bosni i

Hercegovini dovela su do toga da je veliki broj građana napustio domicilni entitet ili, štaviše, Državu. Iz toga razloga, veoma je važan medijski istup nadležnih u Entitetu, transparentnost i reduciranje troškova na minimum kod postupka verifikacije. Što se tiče samih procesnih prava, za Komisiju nije sporno da *verifikaciono tijelo* predvidi *ex offo* postupak verifikacije, čak i bez procesnog učešća imaoća devizne štednje. Međutim, ono mora promptno obavijestiti vlasnika devizne štednje o rezultatu verifikacije, kako bi se vlasnik stare devizne štednje mogao aktivno uključiti u odbranu svojih imovinskih prava pred *tribunalom* u smislu ranijih tačaka ove Odluke. Samo na taj način, neće doći do povrede prava na djelotvoran pristup sudu u smislu člana 6. Evropske konvencije (u tom smislu vidi presudu Evropskog suda u predmetu *Airey protiv Irske* od 9. oktobra 1979. godine, serija A, broj 32, stav 25; Odluku o prihvatljivosti i meritumu Komisije, CH/98/240, od 8. februara 2005. godine, tačka 113. *et sequ.*).

582. Komisija smatra da je institucionalna i procesno-pravna pitanja u smislu prethodnih tačaka ove Odluke, moguće riješiti podzakonskim aktima iz člana 12. stav 3. Zakona. Federalni ministar finansija je, na osnovu člana 12, stava 3. Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine, u maju 2005. godine, donio (1) Pravilnik o postupku verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Pravilnik o verifikaciji), (2) Uputstvo o obliku i sadržaju obavijesti o neizvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje, (3) Uputstvo o obliku i sadržaju zahtjeva za registrovanje potraživanja na osnovu stare devizne štednje, (4) Uputstvo o obliku i sadržaju potvrde o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje i (5) Uputstvo o obliku i sadržaju izvještaja o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 33, od 13. juna 2005. godine).

583. Prema Pravilniku o verifikaciji (koji je stupio na snagu 14. juna 2005. godine), banke na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine (pobrojane u članu 5. Pravilnika o verifikaciji) dužne su svoju bazu podataka provjeriti i učiniti je dostupnom za verifikaciju, sa posljednjim stanjem salda i posebnim iskazom upisane kamate, koja se odnosi na period poslije 31. decembra 1991. godine u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu Pravilnika o verifikaciji, i te podatke dostaviti u Federalno ministarstvo finansija. U slučaju da banke nisu u mogućnosti utvrditi pojedinačnu visinu potraživanja zbog nepostojanja dokumentacije ili drugih objektivnih razloga, dostaviti će Federalnom ministarstvu finansija podatke o ukupnom iznosu potraživanja za koje ne postoje pojedinačni podaci ili za koje podaci nisu usaglašeni, te će Federalno ministarstvo finansija u tim slučajevima dati posebne upute o načinu verifikacije potraživanja u roku od 30 dana od dana dobivanja tih podataka (znači, 60 dana od dana stupanja na snagu ovog Pravilnika). Vlasnici stare devizne štednje su obavezni popuniti "registracioni zahtjev" za staru deviznu štednju i predati ga u najnižu organizacionu jedinicu Agencije za finansijske, informatičke i posredničke usluge d.d. Sarajevo i Agencije za pružanje finansijskih, informatičkih i posredničkih usluga d.d. Mostar (u daljnjem tekstu: Agencija), u mjestu svog prebivališta ili boravišta, ili mjestu koje je najbliže mjestu njihovog prebivališta ili boravišta, u roku od 90 dana od dana objave Pravilnika o verifikaciji, a najkasnije do 28. augusta 2005. godine. Agencija će zaprimiti popunjene Registracione zahtjeve za staru deviznu štednju, sa odgovarajućom dokumentacijom, uspostaviti bazu podataka, koja se sastoji od podataka dostavljenih od strane Agencije za privatizaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine, uporediti ih, te izvršiti poništenje i povrat deviznih štednih knjižica, uz izdavanje potvrde o verifikovanom potraživanju koja predstavlja zvanični dokument za izmirenje obaveza iz osnova stare devizne štednje i konačno stanje potraživanja, preračunato u konvertibilne marke, u skladu sa Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine. Agencija će izvršiti i neophodnu obradu podataka i sastaviti izvještaj o izvršenoj verifikaciji potraživanja iz osnova stare devizne štednje po svakom obrađenom zahtjevu. Federalno ministarstvo finansija vršiti će nadzor nad svim aktivnostima u procesu verifikacije stare devizne štednje, a po okončanju procesa verifikacije potraživanja, Agencija će prenijeti verifikovanu /konačnu bazu podataka imalaca stare devizne štednje Federalnom ministarstvu finansija.

584. Međutim, uprkos naporima Vlade da donese ove akte i ispoštuje zakonske obaveze, Komisija ima dvije primjedbe u vezi sa podzakonskim aktima u kontekstu predmetnih slučajeva. S jedne strane, Komisija zapaža da Vlada nije uzela u obzir preporuku Komisije da formira jedno

tijelo u smislu "tribunala" iz člana 6. Evropske konvencije, koje bi, u slučaju spora oko potvrde o izvršenom verificiranju potraživanja, omogućilo imalcima stare devizne štednje da preispitaju potvrdu u materijalno-pravnom smislu u skladu sa standardima pravičnog postupka (uporedi obrazloženje iz tačke 580. ove Odluke i tačke 1229. Odluke o prihvatljivosti i meritumu, CH/98/375 i dr, *Đorđe i Besarović drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, od 6. aprila 2005. godine). S druge strane, Komisija zapaža da je, prema Zakonu o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine, koji je stupio na snagu 28. novembra 2004. godine, federalni ministar finansija trebao donijeti podzakonske akte o verifikaciji svih potraživanja za staru deviznu štednju u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona. Podzakonske akte navedene u tački 582. ove Odluke, Federalno ministarstvo finansija donijelo je u maju 2005. godine, a objavljeni su u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine" od 13. juna 2005. godine, dakle gotovo četiri mjeseca nakon predviđenog roka. Prema Pravilniku o verifikaciji, vlasnici stare devizne štednje su obavezni popuniti i predati registracioni zahtjev za staru deviznu štednju Agenciji, u roku od 90 dana od dana objave Pravilnika o verifikaciji, a najkasnije do 28. augusta 2005. godine (što je samo po sebi nelogično, jer datum objave Pravilnika o verifikaciji je 13. juni 2005. godine, te računajući rok od 90 dana od dana objave, to bi značilo da je krajnji datum roka 11. septembar 2005. godine), što je u suprotnosti sa Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine, kojim je utvrđeno da će se sam proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju završiti u roku od devet mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona, to jest do 28. augusta 2005. godine, te bi to značilo daljnje probijanje rokova datih Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine.

585. Na kraju, a u vezi sa pravima nosilaca prava na staroj deviznoj štednji, kojima su nadležni sudovi utvrdili pravosnažno njihova prava, Komisija napominje da je Entitet u obavezi da izvrši sve takve presude. Ovo je imperativ vladavine prava, u smislu člana 1/2 Ustava Bosne i Hercegovine. Ovaj princip ima prednost nad činjenicom da su pojedini sudovi odbili da procesuiraju određene zahtjeve imalaca prava na staroj deviznoj štednji, čime se stvorio različit tretman kod iste grupe nosilaca prava. U tom smislu, Komisija podržava stav Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u svom predmetu (odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 21/02*, od 26. marta 2004. godine, tač. 40, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 18/04; *AP 288/04*, od 17. decembra 2004. godine, tačka 27. *et sequ.*).

586. Treće pitanje se odnosi na otpis kamata od 1. januara 1992. godine (člana 9. stav 4. Zakona) i na modalitet isplate stare devizne štednje. Komisija je već navela da je dio unutarnjeg duga, koji se odnosi na staru deviznu štednju, veliko opterećenje za Državu i njene teritorijalne cjeline. Komisija ponavlja da je u tom smislu opravdan javni interes Države.

587. Evropski sud za ljudska prava je ustanovio da domaće vlasti uživaju široko polje procjene prilikom donošenja odluka koje su vezane za lišavanje imovinskih prava pojedinaca zbog neposrednog poznavanja društva i njegovih potreba. Odluka da se oduzme imovina često uključuje razmatranje političkih, ekonomskih i socijalnih pitanja o kojima će se mišljenja u okviru demokratskog društva bitno razlikovati. Stoga će se presuda domaćih vlasti poštivati, osim ako je očigledno bez opravdanog osnova (vidi Odluku o prihvatljivosti i meritumu Doma, CH/98/1311 i CH/01/8542, *Kurtišaj i M.K. protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, od 2. septembra 2002. godine, tačka 87; vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *James i drugi*, od 21. februara 1986. godine, Serija A, broj 98, stav 46). U predmetu *Lithgow i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (presuda od 8. jula 1986. godine, Serija A, broj 102, stav 122), koja se tiče nacionalizovanja imovine, Sud je izjavio:

Odluka da se usvoji zakon o nacionalizaciji će obično uključiti razmatranje raznih pitanja o kojima će se mišljenja u demokratskom društvu mogu, što je i razumljivo, široko razlikovati. Zbog toga, što one direktno poznaju svoje društvo i njegove potrebe i resurse, domaće vlasti su u principu u boljem položaju od međunarodnog sudije da procijene koje mjere su odgovarajuće u toj oblasti i prema tome sloboda procjene koju oni imaju treba biti široka.

588. Pri tome će pomoći i stav Evropskog suda za ljudska prava, u njegovoj odluci *Lithgow i dr. protiv Velike Britanije* (od 8. jula 1986. godine, Serija A, broj 102, st. 121. f), u kojoj je naglasio da oduzimanje imovine uz naknadu, koja ne predstavlja tržišnu vrijednost, u principu, ne predstavlja proporcionalno miješanje u pravo na imovinu nosioca prava. Međutim, pravo na imovinu iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju ne garantuje pravo na punu kompenzaciju u svim okolnostima, s obzirom da legitimni ciljevi javnog interesa, koji služe da se izvrši određena ekonomska reforma ili ostvari veća socijalna pravda, mogu imati takav značaj da opravdavaju davanje manjeg iznosa od tržišne vrijednosti. Štaviše, Evropski sud za ljudska prava je naglasio da nije nedozvoljeno, pri lišavanju imovine nosilaca prava, da se ne naknadi izgubljena dobit ili nerealizirana mogućnost upotrebe – *ususfructus* (vidi Odluku o dopustivosti bivše Evropske komisije za ljudska prava, *X. protiv Austrije*, od 13. decembra 1979. godine, aplikacija broj 7978/7, Odluke i izvještaji (OI), broj 18, tačka 3, str. 47). U citiranoj odluci je nadalje navedeno da se izgubljena korist ili dobit može naknaditi samo ako je, *lišenje* imovine direktan uzrok tome. Konačno, Komisija smatra da se ne može primijeniti isti pristup u rješavanju problema *kontrole i lišenja* prava na imovinu, koji pogađa jednu veliku skupinu ljudi, a zakonodavac predviđa globalnu soluciju, od situacije kada se država miješa u individualni slučaj. Komisija, zbog toga, smatra da je na Državi mnogo veća obaveza naknade pune vrijednosti lišenog prava na imovinu ili naknade zbog miješanja u imovinu u individualnim slučajevima, nego kada se radi o generalnom rješavanju slučajeva. Ovakve stavove Komisija podržava iz razloga što je imovina socijalna kategorija i ne može se, u pravno-filozofskom smislu, separatno, apstraktno posmatrati, već ona mora podlijevati društvenim zakonima, koji će, s jedne strane, odražavati interese pojedinca, a s druge strane, interese društvene zajednice. Upravo zbog veze društva i imovine, od pojedinca, kao vlasnika imovinskog prava, očekuje se, već od trenutka sticanja imovinskog prava, da prihvati određenu mjeru *žrtvovanja*, ako je potrebno. Samo preko ove granice, postoji obaveza za državu da se naknadi vrijednost lišene imovine, tj. *kontrole* imovine. Gdje leži ova granica, zavisi od obrazloženja iz prethodnih tačaka ove Odluke.

589. Polazeći od gore navedenog, Komisija uvažava ekspertne napore Države, da riješi problem stare devizne štednje na najdjelotvorniji način. Komisija napominje da su pravo na imovinu, pravna sigurnost i pravna jasnoća principi na kojima se mora temeljiti pravni sistem Bosne i Hercegovine u rješavanju postojećeg problema unutaršnjeg duga, tj. stare devizne štednje. Samo na taj način se može postići pravni mir u budućnosti Države. Komisija je svjesna da se problem stare devizne štednje mora rješavati u svjetlu cjelokupne situacije u kojoj se Država nalazi. Država ne može apstraktno posmatrati ovaj problem, ne uzimajući u obzir sistem i hijerarhiju vrijednosti koje je stvorio Ustav Bosne i Hercegovine. Pri tome, Komisija posebnu pažnju polaže na princip socijalne države (Preambula Ustava Bosne i Hercegovine).

590. Bosna i Hercegovina je doživjela katastrofu i razaranja, politički i privredni krah. Jedna od posljedica ovih događaja je, sigurno, neriješeno pitanje unutaršnjih obaveza Države. Bivša Republika Bosna i Hercegovina, uprkos svome kontinuitetu prema Ustavu Bosne i Hercegovine, doživjela je određenu vrstu privrednog i finansijskog sloma. S obzirom da država, kao pravno lice, ne može doživjeti formalni bankrot i nesolventnost, niti je moguće na nju primijeniti opće stečajno pravo, država mora predvidjeti druge mjere, kako bi gradila buduću, siguran privredni i finansijski sistem. Pri tome je zakonodavac *prirodni* organ za zakonodavstvo, koji ima zadatak da zakonski obradi pitanje aktive i pasive države, vodeći računa o budućnosti.

591. Pri stvaranju buduće države, zakonodavac mora voditi računa o cjelokupnoj budućoj državnoj politici i finansijskoj privredi, što je velika razlika u poređenju sa stečajnim postupkom privatnog pravnog lica. Prema tome, u tom postupku ne radi se o *obračunu* sa prošlošću, već o stvaranju osnova za budućnost. Sanacija države i stvaranje zdravog sistema je osnova uređenog razvoja socijalnog i političkog života.

592. Pri tome, zakonodavac nije obavezan niti ima zadatak da uspostavi određeni odnos između ispunjenja starih obaveza i ispunjenja tekućih obaveza, niti da suprostavi ove vrijednosti. Prema tome, pri *sanaciji* države, ne postoji obaveza zakonodavca da uspostavi pravno-obavezujuću skalu obaveza. Ona ne postoji uprkos činjenici da su određene obaveze nastale ranije, a druge obaveze

tek nastaju. Isto tako, država, pri stvaranju novog poretka, ne mora da ima obavezu ispunjavanja *novonastalih* obaveza u onoj mjeri u kojoj to dozvoljavaju stare obaveze. Ovo važi posebno u situaciji kada se država, zbog kolateralne štete, obnavlja u svakom svom aspektu.

593. Komisija napominje da *šteta*, koju su imaoi stare devizne štednje pretrpili, nije jedina koja postoji. Od početka 1990-tih, a zbog ukupnih događanja u Bosni i Hercegovini, stradali su mnogi životi, zdravlje i sloboda ljudi, druga materijalna dobra, radna mjesta, profesionalni napredak ljudi, itd. U tom smislu govore i statistički podaci koje je prezentirao Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, a koji su odraz ukupnih događanja u Državi. Prema njima, Bosna i Hercegovina ima zajednički procijenjeni dug koji premašuje sumu od 9,2 milijardi konvertibilnih maraka, od čega 4,8 milijardi otpada na obaveze nastale prije 31. decembra 2002. godine. Procijenjeno je da spoljni i unutrašnji dug iznosi u decembru 2003. godine 75% bruto godišnjeg proizvoda, što je razlog za tešku ekonomsku krizu Države (str. 2. mišljenja). Prema tome, zakonodavac, pri pomirenju svih interesa, mora voditi računa da država ima zadatak stvarati prosperitetnu državu, a ne samo popravljati uništeno i ispravljati nepravdu. Drugim riječima, u vanrednim okolnostima, država mora pomiriti prošlost i budućnost u granicama mogućeg. Prema tome, država se odgovarajućim mjerama ne nastavlja miješati u pravo, jer to nije dozvoljeno, nego preduzima mjere, kojima se usmjerava razvoj već učinjenog miješanja u pravo (uporedi odluke Saveznog ustavnog suda Savezne Republike Njemačke nakon raspada nacionalsocijalističkog sistema *Državni bankrot* (Staatsbankrott), (BVerGE 15, 126, od 23. maja 1962. godine) i spajanja Savezne Republike i Demokratske Republike Njemačke, *Zemaljska reforma* (Bodenreform), (BVerfGE 84, 90, od 23. aprila 1991. godine; vidi i presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Wittek protiv Savezne Republike Njemačke*, od 12. decembra 2002. godine, stav 50. *et sequ.*).

594. Naravno, država se mora pridržavati principa zabrane proizvoljnosti i prava na jednakost. Pri tome, moraju se forsirati određene vrijednosti, kao što je vjera u bankarski sistem. Bankarski sistem je toliko važan da je čak i Savezna Republika Njemačka priznala sve štedne uloge koji su bili ulagani u banke za vrijeme *Njemačkog Rajha*, uprkos činjenici da je ovaj nacionalsocijalistički sistem u potpunosti propao (čl. 10-30. Zakona o općim ratnim štetama, "Službeni glasnik" I, str. 1747, od 1. januara 1958. godine). Osim toga, Komisija smatra da isplata stare devizne štednje ima svoju socijalnu ulogu u podizanju općeg blagostanja građanstva. Konačno, realizacija isplate stare devizne štednje jačala bi vjeru u slovo zakona, pravnu državu i jednakost pred zakonom. Pravna sigurnost, koja proizilazi iz principa vladavine prava, nadopunjuje princip proporcionalnosti u vezi sa miješanjem države u pravo na imovinu. Komisija upućuje na jedan primjer Ustavnog suda Češke Republike (Odluka broj IV.US 215/94, od 8. juna 1995. godine), u pogledu zahtjeva za restitucijom slovačkog državljanina u Češkoj. Naime, pravno valjan zahtjev za restitucijom za vrijeme postojanja jedne države, postao je zakonski irelevantan disolucijom Čehoslovačke i tumačenjem istih zakona na novi način u novoj državi. Ustavni sud Češke Republike je, u svojoj odluci, pozivajući se na navedene principe pravne države i vjere u jednakost, naveo:

[...] Ustavni sud polazi od činjenice da je svrha kompletne restitucije da se olakšaju posljedice određenih imovinskih nepravdi, koje su se desile za vrijeme relevantnog perioda. Iako je zakonodavac bio svjestan da je nerealno pokušati da se izliječe sve nepravde, tako da je neophodno biti zadovoljan samo sa ispravljanjem nekih od njih, ovi akti [restitucije] ne mogu biti tumačeni dogmatski i neustavno, tako da u pogledu određenih ljudi stvaraju nove nepravde.

595. U konkretnim slučajevima, Komisija zapaža da je, u skladu sa novim Zakonom, Federacija Bosne i Hercegovine preuzela obaveze na osnovu stare devizne štednje, te da je predvidjela da ove obaveze izmiri isplatom u gotovini i izdavanjem obveznica nakon verifikacije potraživanja. Komisija, prije svega, uočava da je kamata otpisana za period od 1. januara 1992. godine. U odnosu na gotovinske isplate propisano je da će Vlada Federacije posebnim propisom utvrditi metod i visinu isplate i to do iznosa koji bi trebao osigurati i podržati makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine, što znači da ni u kom slučaju, još uvijek, nije izvjestan ni način, ni visina budućih gotovinskih isplata (član 10, u vezi sa članom 2. Zakona). Također, u odnosu na gotovinske isplate predviđeno je da će se isplate izvršiti iz budžeta

Federacije Bosne i Hercegovine u periodu od četiri godine počevši od fiskalne godine kada se završi postupak verifikovanja stare devizne štednje (član 11). S druge strane, u pogledu obaveza koje ne budu izmirene isplatom u gotovini, predviđeno je da će se izdavati obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih potraživanja. Svi uvjeti za obveznice, također, tek treba da se utvrde posebnim propisom Vlade Federacije (član 21. stav 3), a naročito u vezi roka dospjeća obveznica, visine kamate na obveznice i dužine *grace* perioda.

596. Što se tiče kamata, novi Zakon ih je otpisao, i to za period od 1. januara 1992. godine. Komisija smatra da je ovakav pristup razuman, objektivan i opravdan. Naime, kamata se mora shvatiti i razmatrati u predmetnim slučajevima, upravo, u duhu ovog instituta. Kamata je vrsta naknade onome koji je dao kapital na raspolaganje – naknada za upotrebu. Uzimajući u obzir da nije u potpunosti jasno u kojoj mjeri i na koji način je Država raspolagala deviznim sredstvima (Poropat i dr, *loc. cit*, stav 58, *amici curiae* mišljenje Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini, strana 25, stav 2), a zbog činjenice da postoji snažan javni interes i potreba da se Država ne optereti u budućnosti, Komisija smatra da je otpis kamata opravdan. Ovaj otpis je opravdan čak i pod pretpostavkom da su komercijalne banke raspolagale sa jednim dijelom deviznih sredstava, jer bi, u današnjim okolnostima, reaktiviranje pasive kod banaka sigurno vodilo ka narušavanju bankarskog sistema, što nije interes Bosne i Hercegovine. Konačno, Evropski sud za ljudska prava naglasio je da Država ima šire polje procjene da li je naknada za izgubljenu dobit potrebna i opravdana, nego je to slučaj sa osnovnim imovinskim zahtjevom – u konkretnim slučajevima, glavnicom (presuda *X. protiv Austrije*, *loc. cit*). Ovo iz razloga što se izgubljena dobit mora naknaditi samo ako je miješanje u pravo na imovinu direktan uzrok gubitku te dobiti, prema tome, podliježe mnogo strožim kriterijima. Prevedeno na konkretne slučajeve, Komisija zaključuje da razlog gubitku kamate nije neopravdano neisplaćivanje stare devizne štednje, već događaji koji su se desili u Bosni i Hercegovini nakon 1992. godine. Nadležnost Komisije u ovakvim slučajevima bila bi da ocijeni da li je došlo do proizvoljnosti Države u lišenju ovoga prava, što u konkretnim slučajevima Komisija ne može da potvrdi (uporedi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *James i dr. protiv Velike Britanije*, od 21. februara 1986. godine, Serija A, broj 98, st. 46. i 54).

597. Što se tiče modaliteta isplate, Komisija smatra da novo zakonsko rješenje, nije opravdano iz više razloga. Naime, novi Zakon nije još uvijek sasvim izvjesno propisao model i obim izmirenja obaveza prema podnosiocima prijava, i to na način, na koji bi podnosioci prijava mogli, s jedne strane, ostvariti svoja imovinska prava, a s druge strane, izdefinisati svoju imovinsko-pravnu poziciju za budućnost. To se odnosi, prije svega, na obveznice. Zakon mora sadržavati osnovna načela u vezi sa uvjetima, pod kojima će obveznica biti izdata. Naime, ovi uvjeti, a prije svega, vrijeme dospjeća, su okosnica miješanja u pravo na imovinu. Iz toga razloga, neopravdano je derogirati definisanje ovog prava izvršnoj vlasti. Izvršna vlast nema taj demokratski supstrat, niti nadležnost donositi demokratske zakone, kao što ima zakonodavac. Komisija ponavlja da je miješanje u pravo na imovinu, u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, moguće samo na osnovu zakona. Zato svaki zakon, koji iskorištava pravo, dato, *inter alia*, u stavu 2. člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, mora sadržavati barem načelna i okvirna rješenja, koja upravni organi mogu, podzakonskim aktima, razrađivati unutar jasno definisanih granica zakona. U protivnom, rješenja nisu donesena u smislu vladavine prava, jer se upravnim organima dozvoljava da predviđaju granice miješanja u imovinska prava, umjesto da izaberu najbezbolniju varijantu unutar datih zakonskih granica. Takvi zakoni ne ispunjavaju standard i kriterij *predvidivosti*, zbog čega nisu u skladu sa pravom na imovinu. Čak i kada bi se pretpostavljalo da je ta granica *makroekonomska stabilnost* Federacije Bosne i Hercegovine (član 2. stav 1. Zakona), ovaj pojam, sa tačke gledišta jednog prosječnog građanina, je pravno nedefinisan pojam i otvara mogućnost zloupotrebe od strane izvršne vlasti. S druge strane, upotreba ovako nejasnih pojmova je dozvoljena pod uslovom da je omogućena sudska kontrola, koja bi dala konačnu riječ u pogledu toga da li je u individualnom slučaju izvršni organ pravilno subsumirao činjenično stanje pod pravno nejasan pojam. U konkretnim slučajevima, postojeći Zakon daje mogućnost ne da se takav pojam primjenjuje na individualne slučajeve, već da se na osnovu njega rješava globalna situacija, što je van kontrole suda u pojedinačnim slučajevima (u tom smislu vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Kruslin protiv Francuske*, od 24. aprila 1990. godine, Serija A, broj 176-A, stav 24. f).

598. S druge strane, Komisija preventivno ukazuje da bi rok za dospjeće obveznica preko 15 godina bio neopravdan iz sljedećih razloga. Cilj isplate stare devizne štednje je omogućavanje njihovim vlasnicima, u opravdanim granicama moći Države, da raspoložu svojom imovinom po ovom osnovu. Vlasnici devizne štednje su, po podacima iz podnesenih prijava, ali i po navodima *amicus curiae*, Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini (str. 30), većinom starija populacija, slabe ekonomske moći i socijalno ugrožena kategorija stanovništva. Iz ovih razloga, vlasnici stare devizne štednje će biti, većinom, iz socio-ekonomskih razloga i starosne dobi, prisiljeni trgovati sa obveznicama. Velika ponuda, a predug rok dospijeća, uticati će da njihova realna vrijednost bude znatno manja od nominalne vrijednosti. Na taj način, ne bi se postigao cilj izdavanja obveznica – isplata uložene vrijednosti, dok bi puna vrijednost, po dospijeću obveznica, prešla na ekonomski jaču populaciju, što nije cilj Zakona. Komisija smatra da je maksimalan rok do 15 godina opravdan, te da čuva, s jedne strane, interes države da se ne optereti budžet u prevelikom iznosu, a s druge strane, da omogući vlasnicima obveznica po osnovu stare devizne štednje da im vrijednost ne padne ispod razumne granice. Komisija napominje da će 4-godišnja isplata stare devizne štednje u gotovom novcu, u granicama predviđenim članom 2. Zakona, pomoći da se prebrode socio-ekonomske poteškoće u kriznom i inicijalnom periodu. Ovo štaviše zbog činjenice da je 70% deviznih štediša u posjedu knjižice koja glasi na iznos ispod 1000 konvertibilnih maraka, tj. 470.000 štediša čiji su pojedinačni devizni ulozi 200 konvertibilnih maraka ili manje (mišljenje Ureda Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, str. 9, tačka 13; mišljenje eksperta, prof. dr. Dragoljuba Stojanova u Odluci *Poropat i drugi*, tačka 400. ove Odluke).

599. Na kraju Komisija upozorava da Zakon mora predvidjeti pravičnu kamatu na obveznice. U trenutku dospijeća istih, obveznice moraju imati vrijednost koja bi oslikavala realnu vrijednost uloženi deviza, uključujući prosječnu inflacionu stopu (član 14. stav 1. Zakona). Komisija, u tom smislu, ukazuje na praksu Evropskog suda za ljudska prava, koji je u predmetu *Küçük protiv Turske* (od 10. jula 2001. godine, stav 25) naglasio da država-članica povređuje član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju u slučaju da kroz duži period ne ispunjava svoje imovinske obaveze, dok vrijednost istih, zbog uticaja inflacije, opada.

600. Iz svega navedenog, Komisija smatra da je Federacija Bosne i Hercegovine, neproporcionalnim, nepotpunim zakonskim rješenjima nastavila da se miješa u pravo podnosilaca prijava na njihovu imovinu. Time je tužena strana, Federacija Bosne i Hercegovine, propustila pozitivne obaveze koje proističu iz principa zakonitosti, kao elementa inherentnog članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

B.2. Član 6. Evropske konvencije

601. Komisiji ostaje još da ispita da li je podnosiocima prijava povrijeđeno pravo na pravično suđenje u smislu člana 6. Evropske konvencije. Član 6. stav 1. Evropske konvencije glasi:

Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.

602. Komisija smatra da predmetne prijave pokreću pitanje prava na pravično suđenje u smislu prava na pristup sudu iz člana 6. Evropske konvencije. Naime, podnosioci prijava se žale da se ne mogu obratiti niti jednoj instituciji, koja bi zaštitila njihova prava na imovinu. S druge strane, neki podnosioci prijava, iz ranijih odluka, se žale da ne mogu da izvrše pravomoćne odluke u vezi sa starom deviznom štednjom. Prema tome, Komisija zaključuje da postoje dvije vrste problema – s jedne strane nemogućnost institucionalne zaštite usljed uskraćivanja prava na *pristup sudu*, a, s druge strane, nemogućnost izvršenja pravosnažnih presuda u vezi sa starom deviznom štednjom.

603. Komisija je u svojoj nedavno usvojenoj praksi još jednom ukazala na značaj prava pristupa sudu (vidi Odluku o prihvatljivosti i meritumu, CH/99/1888, od 8. i 9. marta 2005. godine, tačka 77). U tom smislu, Komisija je navela:

Nema sumnje, što je potvrđeno dugogodišnjom praksom sudskih organa u BiH, da je pravo pristupa sudu elementar inherentan pravu iskazanom u članu 6. stavu 1. Evropske konvencije (vidi odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, U 3/99, od 17. marta 2000. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 21/00). Pravo na pristup sudu iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije podrazumijeva, prije svega, široke proceduralne garancije i zahtjev za hitni i javni postupak (neobjavljena odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, U 107/03, od 19. novembra 2004. godine, tač. 7. i 21). Pravo pristupa sudu ne znači samo formalni pristup sudu, već efikasan pristup sudu. Da bi nadležni organ bio efikasan, on mora obavljati svoju funkciju na zakonit i djelotvoran način. Obaveza obezbjeđivanja efikasnog prava na pristup nadležnim organima spada u kategoriju dužnosti, tj. pozitivne obaveze države (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, Airey protiv Irske, od 9. oktobra 1979. godine, Serija A, broj 32, stav 25).

604. U dijelu o prihvatljivosti prijava (vidi tačku 525. *et sequ.*), Komisija je zaključila da podnosioci prijava, većinom, nisu iscrpljivali pravne lijekove, što nije ni potrebno jer Entitet, kao nadležan u tom smislu, nije predvidio djelotvoran pravni sistem. Samim tim, Komisija smatra da podnosioci prijava, uprkos činjenici da stara devizna štednja nije isplaćivana, kao ugovorna obaveza, nisu imali nikakvu institucionalnu zaštitu niti mogućnost da se obrate bilo kojem sudu ili drugom organu. Ovakvo stanje traje još od samog početka problema, znatno ranije nego je Sporazum stupio na snagu. Situacija se nije promijenila do danas, uprkos odlukama Doma (prije svega, *Poropat i dr, loc. cit.* tač 152-156; *Đurković i dr, loc. cit.* tač. 220-222), u kojima je *explizite* navedeno da u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine ne postoje djelotvorni pravni lijekovi, te je nađeno flagrantno kršenje prava na imovinu vlasnika stare devizne štednje. Tužena strana nije nikada ispoštovala oduke Doma u vezi s tim. Konačno, Komisija primjećuje da tek donošenjem najnovijeg zakona o regulisanju problema unutrašnjeg duga, vlasnici stare devizne štednje imaju formalno-pravno (tj, zakonsko) ograničenje prava *pristupa sudu*. Do tada, niti jedan akt nije ograničavao ovo pravo, što je Ured Visokog predstavnika, štaviše, izričito naveo u svom mišljenju, izraženom kao *amicus curiae*, u Odluci *Poropat i drugi* (tačka 79). Međutim, Komisija napominje da su prijave podnijete u periodu od 1999. do 2003. godine, znači prije stupanja na snagu navedenog zakona, te da cijelo vrijeme postoji *de facto* frustracija podnosilaca prijava oko prava *pristupa sudu*. Ova činjenica se ne može zanemariti. Konačno, uzimajući u obzir zaključke ove Odluke u vezi sa pravom na imovinu, gdje je nađena povreda, Komisija smatra da pravo pristupa sudu još uvijek nije opravdano i izbalansirano. Iz ovih razloga, Komisija ne može prihvatiti uputu na presudu Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *National & Provincial Building Society et al. protiv Velike Britanije*, od 23. oktobra 1997. godine. Naime, u ovom predmetu se radilo o *izbalansiranom* ograničenju prava *pristupa sudu* u vezi sa povratom poreza. S druge strane, Komisija naglašava da država ima veće diskreciono pravo u pogledu javnih obaveza (bez obzira što se one u konkretnom slučaju definišu kao imovina u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju), nego je to slučaj sa čistim privatno-pravnim imovinskim pozicijama, kao što je pravo na uložena devizna sredstva. U oblasti javnog prava, kontrola se svodi na zabranu arbitrarnosti, te je dovoljno da javna obaveza bude zasnovana na zakonu i da ne bude proizvoljna (vidi, na primjer, Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, U 27/01 od 28. septembra 2001. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 8/02). Samim tim, u oblasti javnog prava je mogućnost ograničenja prava na *pristup sudu* veća nego u čistim obligaciono-pravnim odnosima (ugovor o štednji).

605. Iz svega navedenog, Komisija zaključuje da je došlo do povrede prava podnosilaca prijava prema članu 6. stavu 1. Evropske konvencije, za što je odgovorna tužena strana, Federacija Bosne i Hercegovine. Tužena strana nije obezbijedila podnosiocima prijava pravo pristupa sudu i nema opravdan razlog za neizvršenje pravosnažnih presuda u vezi sa starom deviznom štednjom.

B.3. Zaključak o meritumu

606. Komisija zaključuje da su Bosna i Hercegovina i Federacija Bosne i Hercegovine povrijedile prava podnosioca prijave na imovinu koje štiti član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

607. Komisija zaključuje da je Federacija Bosne i Hercegovine povrijedila prava podnosioca prijave na pravično suđenje, u smislu prava pristupa sudu, koje štiti član 6. Evropske konvencije.

VIII. PRAVNI LIJEKOVI

608. Prema članu XI(1)(b) Sporazuma, a u vezi sa pravilom 58. stavom 1(b) Pravila procedure Komisije, Komisija mora razmotriti pitanje o koracima koje Bosna i Hercegovina i Federacija Bosne i Hercegovine mora preduzeti da ispravi kršenja Sporazuma koja je Komisija utvrdila, uključujući naredbe da sa kršenjima prestane i od njih odustane.

609. Pri utvrđivanju pravnih lijekova, Komisija će uzeti u obzir pravne lijekove koje je izrekla u svojoj sličnoj odluci, CH/98/375 i dr. *Đorđe Besarović drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, od 6. aprila 2005. godine. Naime, ova Odluka mora biti u skladu sa prethodno donesenim pravnim lijekovima, kako bi Komisija ispoštovala princip vladavine prava, iz kojeg proizilazi princip pravne sigurnosti. U pogledu Bosne i Hercegovine, neophodno je da Država, po hitnom postupku, a najkasnije u roku od 3 mjeseca od dana prijema ove Odluke, donese okvirni zakon ili drugi zakonski okvir, koji bi, u skladu sa obrazloženjem i zaključcima ove Odluke, principijelno riješio postojeći problem u vezi sa starom deviznom štednjom na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine.

610. U pogledu Federacije Bosne i Hercegovine, Komisija smatra da je neophodno da naredi tuženoj strani da u roku od 3 mjeseca od dana prijema ove Odluke izmijeni i dopuni postojeći Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine u skladu sa obrazloženjem i zaključcima ove Odluke i Odluke u predmetu CH/98/375 i dr. *Đorđe Besarović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, od 6. aprila 2005. godine. Izmjene i dopune odnose se, prije svega, na propisivanje pozitivnih obaveza banaka u vezi sa podacima, pristupom informacijama vlasnika stare devizne štednje, institucionalnom i procesno-pravnom zaštitom vlasnika stare devizne štednje, i drugim pitanjima u vezi sa modalitetom isplate devizne štednje, a u vezi sa obrazloženjem iz ove Odluke.

611. Federaciji Bosne i Hercegovine se nalaže da javno istupi u medijima i na odgovarajući način, transparentno i jasno, ukaže na prava i obaveze vlasnika stare devizne štednje.

612. Federaciji Bosne i Hercegovine se nalaže da izvrši verifikaciju potraživanja podnosioca prijave u zakonom predviđenom roku, poštujući institucionalnu i procesno-pravnu zaštitu u postupku verifikacije potraživanja.

613. Federaciji Bosne i Hercegovine se nalaže da ispoštuje zakonske rokove u vezi sa čl. 10. i 11. Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine, vodeći računa o datom roku iz prethodne tačke ove Odluke.

614. U slučaju nepoštivanja rokova, datih u prethodnim tačkama ove Odluke, Federaciji Bosne i Hercegovine se nalaže da od 1. marta 2006. godine, podnosiocima prijave isplaćuje iznos od 100 (sto) konvertibilnih maraka mjesečno, ili puni iznos njene ili njegove stare devizne štednje (za iznose ispod 100 konvertibilnih maraka), sve do ispunjenja obaveza iz zaključaka ove Odluke.

615. Komisija smatra da bi bilo opravdano da naloži Federaciji Bosne i Hercegovine da isplati svim podnosiocima prijave iznos od po 500 konvertibilnih maraka (KM) ili puni iznos njene/njegove stare devizne štednje, u zavisnosti od toga koji je iznos manji, zbog povrede prava na pravično suđenje i prava na imovinu, najkasnije u roku od tri mjeseca od dana prijema ove Odluke.

616. Komisija napominje da je u Odluci *Đorđe Besarović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* (CH/98/375), kao i u narednim meritornim odlukama povodom istog pitanja, donijela drugačiji zaključak u pogledu naknade za podnosiocima prijave. Naime, Komisija je naredila Federaciji Bosne i Hercegovine da isplati svim podnosiocima prijave paušalni iznos od 500 (petstotina) konvertibilnih maraka na ime nematerijalne štete i eventualnih troškova postupka pred nadležnim institucijama, uključujući Dom/Komisiju, zbog povrede prava na pravično suđenje i prava na imovinu. Komisija smatra da ovakav zaključak više nije potreban iz više razloga. Prije svega, od donošenja te Odluke, 6. aprila 2005. godine, prošlo je cca. tri mjeseca. Tužena strane su počele postupati u skladu sa zaključcima iz citirane Odluke, što je pozitivan pomak u principijelnom rješavanju problema stare devizne štednje. S druge strane, Komisija smatra da je potrebno da se počne sa isplaćivanjem stare devizne štednje, zbog čega je naredila u prethodnoj tački ove Odluke, da se navedeni iznosi isplate na ime stare devizne štednje, a ne na ime nematerijalne štete zbog povrede prava. Konačno, Komisija smatra, uzimajući u obzir veliki broj podnosilaca prijave pred Komisijom, ali i apelanata sa istim problemom pred Ustavnom sudom Bosne i Hercegovine, da bi isplaćivanje 500 KM na ime nematerijalne štete zbog povrede prava preoptretilo buđete entiteta.

617. Komisija, na kraju, napominje da u skladu sa pravilom broj 62. Pravila procedure Komisije, odluke Komisije konačne su i obavezne i dužno ih je poštovati svako fizičko i pravno lice. Svi organi vlasti tuženih strana u smislu Sporazuma, dužni su, u okviru svojih nadležnosti utvrđenih ustavom i zakonom, provoditi odluke Komisije. U datim rokovima, tužena strana, koja je obavezna da izvrši odluku Komisije, dužna je dostaviti obavijest o preduzetim mjerama u cilju izvršenja odluke Komisije, kako je to naznačeno u odluci. U slučaju nepostupanja, odnosno kašnjenja u izvršenju ili obavještenju Komisiji o preduzetim mjerama, Komisija donosi rješenje kojim se utvrđuje da odluka Komisije nije izvršena. Ovo rješenje dostavlja se nadležnom tužiocu i nadležnom agentu tužene strane. Komisija ističe da neizvršenje odluka Komisije, u skladu sa članom 239. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, predstavlja krivično djelo.

IX. ZAKLJUČAK

618. Iz ovih razloga, Komisija odlučuje,

1. jednoglasno, da prijave proglasi prihvatljivim protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na imovinu iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju;
2. jednoglasno, da prijave proglasi prihvatljivim protiv Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na pravično suđenje iz člana 6. Evropske konvencije;
3. jednoglasno, da nije nadležna *ratione personae* da razmatra prijave br. CH/00/5805, *M.V. protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske*, CH/00/5828, *Ilija Barbarić protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske*, CH/00/5874, *Ana Martinović protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske* i CH/03/14873, *Joka Mišur protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske* u odnosu na Republiku Srpsku;
4. jednoglasno, da briše dio prijave, u predmetu broj CH/00/4234, *Stjepan Rupčić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa navodima podnosioca prijave vezano za položena sredstava kod Privredne banke Sarajevo, jer podnosilac prijave nije dostavio kopiju knjižice, čime bi potkrijepio svoje navode;
5. jednoglasno, da briše dio prijave, u predmetu broj CH/00/5696, *Rizah Mešković protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa položenim sredstavima kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla. Naime, uprkos izričitom traženju, podnosilac prijave je dostavio samo kopiju

prednje strane knjižice, iz koje nije vidljiv iznos njegovog potraživanja po osnovu stare devizne štednje;

6. jednoglasno, da briše dio prijave, u predmetu broj *CH/00/4223, Ivo Ćosić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa dijelom položenih sredstava kod Jugobanke Sarajevo u iznosu od 4.454,90 DEM. Naime, podnosilac prijava obavijestio je Komisiju da je iskoristio taj dio svoje štednje u navedenom iznosu u procesu privatizacije za otkup svog stana;

7. jednoglasno, da briše dio prijave, u predmetu broj *CH/00/5704, Nada Jokić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa dijelom položenih sredstava kod Jugobanke Sarajevo u iznosu od 10.127,00 DEM. Naime, podnositeljica prijava iskoristila je taj dio svoje štednje u navedenom iznosu za kupovinu stana;

8. jednoglasno, da je Bosna i Hercegovina prekršila prava podnosioca prijava na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, ne preduzevši odgovarajuće radnje u vezi sa njihovom starom deviznom štednjom kako bi osigurala prava podnosioca prijava zagarantovana tom odredbom, čime je Bosna i Hercegovina prekršila član I Sporazuma;

9. jednoglasno, da je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila prava podnosioca prijava na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, ne preduzevši odgovarajuće radnje u vezi sa njihovom starom deviznom štednjom, čime je stavila pojedinačan i prevelik teret na podnosioca prijava, čime je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila član I Sporazuma;

10. jednoglasno, da je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila pravo podnosioca prijava na pravično suđenje iz člana 6. Evropske konvencije, čime je Bosna i Hercegovina prekršila član I Sporazuma;

11. jednoglasno, da naredi Bosni i Hercegovini da odmah, a najkasnije do 28. augusta 2005. godine, formira ekspertni tim, u saradnji sa entitetima i Brčko Distriktom, koji će, u skladu sa parlamentarnom procedurom, predložiti nacrt okvirnog zakona ili drugog zakonskog okvira;

12. jednoglasno, da naredi Bosni i Hercegovini da po hitnom postupku, a najkasnije u roku od 4 mjeseca od dana prijema ove Odluke, donese okvirni zakon ili drugi zakonski okvir, koji bi, u skladu sa obrazloženjem i zaključcima ove Odluke, principijelno riješio postojeći problem u vezi sa starom deviznom štednjom na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine;

13. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da izvrši verifikaciju potraživanja podnosioca prijava u zakonom predviđenom roku, poštujući institucionalnu i procesno-pravnu zaštitu u postupku verifikacije potraživanja;

14. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da ispoštuje zakonske rokove u vezi sa čl. 10. i 11. Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine, vodeći računa o datom roku iz zaključka broj 13. ove Odluke;

15. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine, u slučaju nepoštivanja rokova, datih u prethodnim zaključcima ove Odluke, da od 1. marta 2006. godine, podnosiocima prijava isplaćuje iznos od 100 (sto) konvertibilnih maraka mjesečno, ili puni iznos njene ili njegove stare devizne štednje (za iznose ispod 100 konvertibilnih maraka), sve do ispunjenja obaveza iz zaključaka ove Odluke;

16. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da javno istupi u medijima i na odgovarajući način, transparentno i jasno, ukaže na prava i obaveze vlasnika stare devizne štednje;

17. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da isplati svim podnosiocima prijava iznos od po 500 konvertibilnih maraka (KM) ili puni iznos njene/njegove stare devizne štednje, u zavisnosti od toga koji je iznos manji, zbog povrede prava na pravično suđenje i prava na imovinu, najkasnije u roku od tri mjeseca od dana prijema ove Odluke;
18. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da podnosiocima prijava isplati zateznu godišnju kamatu od 10 (deset) posto na iznose koji su im dosuđeni u zaključcima br. 15, i 17, ili svaki njihov neisplaćeni dio od dana isteka roka određenog za takvu isplatu do dana pune isplate svih iznosa podnosiocima prijava u skladu sa tim zaključcima;
19. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine i Bosni i Hercegovini da izvijesti Komisiju, svaka tri mjeseca od dana prijema ove Odluke, pa sve do izvršenja zaključaka ove Odluke, o koracima preduzetim u sprovođenju gore spomenutih naredbi; i
20. jednoglasno, da Komisija zadržava pravo da donese odluku o daljnjim pravnim lijekovima.

(potpisao)
Nedim Ademović
Arhivar Komisije

(potpisao)
Miodrag Pajić
Predsjednik Komisije

DECISION ON ADMISSIBILITY AND MERITS
(delivered on 9 May 2003)

Case no. CH/99/2007

Jandrija RAKITA

against

THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

The Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina, sitting as the First Panel on 31 March 2003 with the following members present:

Ms. Michèle PICARD, President
Mr. Miodrag PAJIĆ, Vice-President
Mr. Dietrich RAUSCHNING
Mr. Hasan BALIĆ
Mr. Rona AYBAY
Mr. Želimir JUKA
Mr. Andrew GROTRIAN

Mr. Ulrich GARMS, Registrar
Ms. Olga KAPIĆ, Deputy Registrar
Ms. Antonia DE MEO, Deputy Registrar

Having considered the aforementioned application introduced pursuant to Article VIII(1) of the Human Rights Agreement ("the Agreement") set out in Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina;

Adopts the following decision pursuant to Articles VIII(2) and XI of the Agreement and Rules 52, 57 and 58 of the Chamber's Rules of Procedure:

I. INTRODUCTION

1. The applicant, who is of Serb origin, is the former Secretary of the Association for the Hearing Impaired and Deaf Persons of Bosnia and Herzegovina ("the Association"). The applicant himself is deaf. During the war, he was placed on the "waiting list" by his employer, the Association, and subsequently his contract was terminated. On 10 May 1996, the applicant sued his employer to get his position back. As of today, his case is still pending before the organs of the Federation of Bosnia and Herzegovina. The applicant alleges a violation of his right to a fair trial and an effective remedy, his right to work and the right to be free from discrimination in the enjoyment of those rights.

II. PROCEEDINGS BEFORE THE CHAMBER

2. The application was received and registered on 2 April 1999.

3. On 20 January 2000 the application was transmitted to the Federation of Bosnia and Herzegovina ("the Federation") for its observations on the admissibility and merits under Article 6 of the European Convention on Human Rights ("the Convention") and Article II(2)(b) of the Agreement in conjunction with Article 6 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR).

4. On 3 and 20 March 2000 the Chamber received the observations of the respondent Party on the admissibility and merits.

5. On 21 April 2000 the applicant submitted to the Chamber his observations and compensation claim. On 9 June 2000 the respondent Party submitted additional observations regarding the compensation claim of the applicant.

6. On 1 June, 28 November, 4 December 2001 and 8 October 2002 the applicant submitted additional information. On 7 November 2001, 9 September and 25 December 2002 the respondent Party submitted additional information. On 20 January 2003 the applicant submitted his comment on the latest observations of the respondent Party.

7. The Chamber deliberated on the admissibility and merits of the case on 6 and 31 March 2003. On the latter date, the Chamber adopted this decision.

III. FACTS

8. On 15 January 1993 the applicant left Sarajevo, where he lived and worked, for business travel in different cities in Bosnia and Herzegovina and Croatia. The trip was approved by competent organs and his employer. Because of the conflict, the applicant was blocked in Kiseljak, unable to return to Sarajevo despite his efforts to gain transportation from the UN and four relief organisations.

9. On 17 March 1993 the Association placed him on the "waiting list", for a 12 months period, stating that he was unexpectedly kept in Kiseljak. Since he was part of the management of the Association, it was necessary to fill his position with a replacement.

10. On 16 April 1993 the Association brought criminal charges against the applicant to the First Instance Court in Sarajevo. The applicant was accused of misuse of his position *i.e.* of having misused some money that belonged to the Association.

11. Subsequently, during its session of 30 April 1993, the Association terminated the applicant's employment in application of Article 15 of the Decree with Force of Law on Employment During the State of War. On that day, the Association issued a procedural decision terminating the applicant's labour relations. The procedural decision stipulated that the applicant could appeal to a competent court against the decision within 15 days from receipt of the decision. The applicant alleges that he was informed about the decision by phone, as soon as the decision had been issued but that he

never properly received it. However, the applicant submitted a copy of the mentioned decision with the application.

12. On 1 April 1996 the applicant wrote to the Association defending his inability to return to Sarajevo and his use of the Association's goods. He further requested them to reinstate him into his pre-war position or in an alternative one.

13. On 10 May 1996, since the applicant did not receive an answer for 30 days, he started a lawsuit before the First Instance Court I of Sarajevo. He contested the termination of his employment, and sought reinstatement in his job, compensation for unpaid salaries, contributions and court costs. Up to March 2000 at least 23 hearings had been scheduled in relation to his lawsuit. Several judges have changed in charge of the proceedings. The applicant twice lodged a request for disqualification of presidents of the panel of judges, but the president of the court rejected his requests.

14. On 5 October 2000 the applicant filed a request for disqualification of the president of the Municipal Court I of Sarajevo (*i.e.* the former First Instance Court I). On 10 October 2000 the president of the Cantonal Court of Sarajevo rejected his request as ill-founded.

15. On 13 June 1996 the Association brought additional criminal charges against the applicant. The charges were amended on 30 December 1996.

16. On 20 July 1998 the Municipal Public Prosecutor Office I in Sarajevo issued an indictment and initiated criminal proceedings against the applicant on suspicion of committing the criminal offence (misuse of position or authorisation provided in Article 226 (1) of the Criminal Code of the Republic of Bosnia and Herzegovina). On 13 December 1999 the Municipal Court I of Sarajevo terminated the criminal proceedings against the applicant due to the Law on Amnesty that was enacted on 3 December 1999.

17. On 28 April 1998 the Organisation for Security and Co-operation in Europe ("OSCE"), in exercising its mandate of trial monitoring, submitted a letter to the court stating that in the civil proceedings the official court interpreter used at six of the 13 hearings was an employee of the Association and therefore presented a conflict of interest. Additionally, it states that some of the responses to questions by witnesses were not recorded or improperly interpreted.

18. On 24 April 2001 the Municipal Court I in Sarajevo issued a partial decision establishing that the applicant's claim to be reinstated into working and legal status was well-founded, but not deciding on the compensation claim. The Association filed an appeal against this decision. The applicant considered the decision contradictory and therefore also appealed against it.

19. On 8 November 2001 the Cantonal Court in Sarajevo, acting on the appeals, suspended the court proceedings and referred the case to the Cantonal Commission for the Implementation of Article 143 of the Law on Labour ("the Cantonal Commission"). As of today, the applicant's case is pending before the Cantonal Commission.

20. On 4 December 2001 the applicant filed a request for revision to the Supreme Court of the Federation, and requested the Public Prosecutor's Office to initiate a procedure for the protection of legality.

21. On 30 January 2002 the Public Prosecutor's Office I in Sarajevo informed the applicant that it finds no elements for raising a request for protection of legality.

22. On 4 July 2002 the Supreme Court of the Federation rejected the applicant's request for revision as ill-founded.

IV. RELEVANT LEGAL PROVISIONS

A. Law on Labour Relations

23. The Law on Labour Relations was published in the Official Gazette of the Republic of Bosnia and Herzegovina (hereinafter "OG RBiH") no. 21/92 of 23 November 1992. It was passed during the state of war as a Decree with force of law, and was later confirmed by the Assembly of the Republic (OG RBiH, no. 13/94 of 9 June 1994). It contained the following relevant provisions:

Article 10:

"An employee can be sent on unpaid leave due to his or her inability to come to work in the following cases:

if he or she lives or if his or her working place is on occupied territory or on territory where fighting is taking place.

...

Unpaid leave can last until the termination of the circumstances mentioned above, if the employee demonstrates, within 15 days after the termination of these circumstances, that he or she was not able to come to work earlier. During the unpaid leave all rights and obligations of the employee under the employment are suspended."

Article 15:

"The employment is terminated, if, while under a compulsory work order, the employee stayed away from work for more than 20 consecutive working days without good cause, or if he or she took the side of the aggressor against the Republic of Bosnia and Herzegovina."

B. The Law on Labour

24. The Law on Labour (Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina -hereinafter "OG FBiH"- 43/99) entered into force on 5 November 1999. The Law was amended by the Law on Amendments to the Law on Labour (OG FBiH 32/00) with the particular effect that certain new provisions, including Articles 143a, 143b, and 143c, were added and entered into force on 7 September 2000.

25. Article 5 of the Law on Labour provides that:

"(1) A person seeking employment, as well as a person who becomes employed, shall not be discriminated against based on race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, ethnic or social origin, financial situation, birth or any other circumstance, membership or non-membership in a political party, membership or non-membership of a trade union, and physical or mental impairment in respect of recruitment, training, promotion, terms and conditions of employment, cancellation of the labour contract or other issues arising out of labour relations.

"(2) Paragraph 1 of this Article shall not exclude the following differences:

1. which are made in good faith based upon requirements of a particular job;
2. which are made in good faith based on incapability of a person to perform tasks required for a particular job or to undertake training required, provided that the employer or person securing professional training has made reasonable efforts to adjust the job or the training which such person is on, or to provide suitable alternative employment or training, if possible;
3. activities that have as an objective the improvement of the position of persons who are in unfavourable economic, social, educational or physical position.

"(3) In the case of breach of paragraphs 1 and 2 of this Article:

1. Persons whose rights are violated may submit a complaint before the competent court in relation to the infringement of their rights;
2. If the complainant presents obvious evidence of discrimination prohibited by this Article, the defendant is obliged to present evidence that such differential treatment was not made on discriminatory grounds;
3. If the court finds the complaint to be well-founded, it shall make such order as it deems necessary to ensure compliance with this article, including an order for employment,

reinstatement, or the provision or restoration of any right arising from the contract of employment.”

26. Article 143 of the Law on Labour provides that:

“(1) An employee who is on the waiting list on the effective date of this law shall retain that status no longer than six months from the effective date of this law (5 May 2000), unless the employer invites the employee to work before the expiry of this deadline.

“(2) An employee who was employed on 31 December 1991 and who, within three months from the effective date of this law (5 February 2000), addressed in written form or directly the employer for the purpose of establishing the legal and working status – and had not accepted employment from another employer during this period, shall also be considered an employee on the waiting list.

“(3) While on the waiting list, the employee shall be entitled to compensation in the amount specified by the employer.

“(4) If a waiting list employee referred to in paragraphs 1 and 2 of this Article is not requested to return to work within the deadline referred to in paragraph 1 of this Article, his or her employment shall be terminated with a right to severance pay which shall be established according to the average monthly salary paid at the level of the Federation on the date of entry of this Law into force, as published by the Federal Statistics Institute.

“(5) The severance pay referred to in paragraph 4 of this Article shall be paid to the employee for the total length of service (experience) and shall be established on the basis of average salary referred to in paragraph 4 of this Article multiplied with the following coefficients:

Experience	Coefficient
- up to 5 years	1.33
- 5 to 10 years	2.00
- 10 to 20 years	2.66
- more than 20 years	3.00.
[...]	

(8) If the employee’s employment is terminated in terms of paragraph 4 of this Article, the employer may not employ another employee with the same qualifications or educational background within one year except the person referred to in Paragraphs 1 and 2 of this Article if that person is unemployed.”

27. Article 145 of the Law on Labour provides that:

“Proceedings to exercise and protect the rights of employees, which were instituted before this law has come into effect, shall be completed according to the regulations applicable on the territory of the Federation before the effective date of this law, if this is more favourable for the employees.”

C. The Law on Amendments to the Law on Labour

28. In the Law on Amendments to the Law on Labour, a new Article 143a was added to the Law on Labour as follows:

“(1) An employee believing that his employer violated a right of his arising from paragraph 1 and 2 of Article 143, may within 90 days from the entry into force of the Law on Amendments to the Law on Labour, introduce a claim to the Cantonal Commission for Implementation of Article 143 of the Law on Labour (hereinafter the “Cantonal Commission”), established by the Cantonal Minister competent for Labour Affairs (hereinafter the “Cantonal Minister”).

“(2) The Federal Commission for Implementation of Article 143 (hereinafter the “Federal Commission”), which is established by the Federal Minister, shall decide on the complaints against the procedural decisions of the Cantonal Commission.

“(3) In the case when the Cantonal Commission is not performing tasks for which it is established, the Federal Commission shall overtake the jurisdiction of the Cantonal Commission.

“(4) If a procedure pertaining to the rights of the employee under paragraph 1 and 2 of the Article 143 has been instituted before a Court, this Court shall refer the case to the Cantonal Commission, and issue a decision on suspension of procedure.”

29. In the Law on Amendments to the Law on Labour, a new Article 143c was added to the Law on Labour as follows:

“Decisions of the Federal/Cantonal Commission shall be:

1. final and subject to the court’s review in accordance with the law;
2. legally based;
3. transmitted to the applicant within 7 days.”

30. The Law on Amendments to the Labour Law further added the following Articles 52, 53, and 54:

“Article 52

“This Law shall not affect contracts and payments done between an employer and his employee in the application of Article 143 of the Law on Labour prior to the date of entry into force of this Law (i.e. 7 September 2000).

“Article 53

“This Law shall not affect final decisions issued by the Court in the period prior to the entry into force of this Law (7 September 2000) in the application of Article 143 of the Law on Labour.

“Article 54

“Procedures of realisation and protection of employees’ rights initiated prior to the entry into force of this Law shall be completed according to the regulations applicable on the territory of the Federation prior to the entry into force of this Law (7 September 2000), if it is more favourable to the employee, with the exception of Article 143 of the Law on Labour.”

D. Law on Civil Proceedings

31. Article 434 of the Law on Civil Proceedings (Official Gazette of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia no. 4/77) states that, in disputes concerning employment, the Court shall pay special attention to the need to resolve such disputes as a matter of urgency.

E. Law on Associations and Foundations

32. The relevant part of the Law on Associations and Foundations of the Federation of Bosnia and Herzegovina (OG FBiH, no.45/02) provides as follows:

Article 2

Association is [...] every form of voluntarily associating of the citizens and legal entities aimed to [...] the achievement of some common interest or goal [...]

Article 11

(1) An association shall be created by, at least, three persons or legal entities [...]

(2) An association is founded by issuing a founding act.

Article 12

The founding assembly establishes the founding act, the statute of the association and the managing bodies.

Article 17

- (1) The managing organ of the association is the assembly.
- (2) [...] the assembly consists of all members of the association.
- (3) [...] the assembly will appoint one or more persons authorised to represent the association.

V. COMPLAINTS

33. The applicant alleges that he was discriminated against in the enjoyment of his right to work. He further alleges that his right to a fair trial before an impartial tribunal within a reasonable time has been violated and that he was discriminated against in the enjoyment of that right. He finally states that the courts have not provided him with an effective remedy.

VI. SUBMISSION OF THE PARTIES**A. The respondent Party****1. Regarding the admissibility**

34. The respondent Party argues that the application should be declared inadmissible *ratione personae* because the Association is “neither a Party to the Annex 6” nor an “organ of the respondent Party, Canton, Municipality or any other individual acting according to the authorisation of the official or organ of the respondent Party”. It submits that the Association is a form of voluntary association of the citizens and legal entities, which is regulated by the Law on Associations and Foundations. The managing body of the Association is the assembly of the members which appoints the persons authorised to represent the association.

35. In addition, the respondent Party alleges that applicant’s employment was terminated on 30 April 1993 and therefore before the entry into force of the Dayton Peace Agreement. Therefore, it asks the Chamber to declare the application inadmissible *ratione temporis*.

36. The respondent Party also objects that the applicant did not exhaust all the domestic remedies and recalls that the proceedings in the applicant’s case are still pending before domestic courts.

2. Regarding the merits of the application

37. Regarding the complaints brought under the Convention, the respondent Party submits that the complexity of the applicant’s claim before the domestic courts objectively justifies the length of the proceedings. The Federation further justifies the different postponements and hearings as such:

- the need for an interpreter for the applicant and several witnesses. However, the respondent Party also recognises that during several hearings the interpreter used was an employee of the Association.
- hearings were further adjourned due to the ongoing criminal proceedings against the applicant in application of Article 12 (3) of the Law on Civil Proceedings.
- hearings were also adjourned because of the conduct of the applicant: request for the disqualification of the President of the Panel, nomination of a financial expert; twice the applicant changed/modified his claim and thereby opened for to the Association the possibility to request a period of time for its answer (Article 265 of Law on Civil Court Proceedings).
- another hearing was adjourned because the applicant was requested to provide further documents based on Article 143 of the Law on Labour.

38. The respondent Party further claims that the periods between the hearings were mainly of one or two months. Based on this information and since the applicant has not substantiated the alleged

intention of the court to delay the proceedings, the Federation considers that Article 6 of the Convention was not violated.

39. Regarding Article 6 of the ICESCR, the Federation considers that the applicant's employment was terminated in accordance with Article 15 of the Decree on the Law on Labour Relations. Therefore, he lost his right to labour exclusively due to his own acts. Consequently, the respondent Party considers that Article 6 of the ICESCR was not violated.

B. The applicant

40. The applicant alleges that he was discriminated against on religious and ethnic grounds (*i.e.* his Serb origin) in the enjoyment of his right to work. He further alleges that his right to a fair trial before an impartial tribunal within a reasonable time has been violated and that he was discriminated against in the enjoyment of that right. He finally states that the courts have not provided him with an effective remedy.

41. In his latest observations the applicant repeats his previous allegations, contests the respondent Party's objection *rationae personae*, pointing out that, according to the Law on Associations and Foundations, the Ministry is responsible for the supervision over the legality of the work of the Association.

42. He also adds that there is an administrative dispute pending before the Supreme Court of the Federation initiated by the Association of Deaf Persons of the Herzegovina-Neretva Canton, requesting the annulment of the decision on the registration of the Sarajevo Association. The applicant states that it is obvious from this action that the Sarajevo Association exists as an ethnically clean Bosniak association.

43. Finally, the applicant requests the Chamber to order the respondent Party to pay him adequate compensation for the permanent loss of the employment, because it will be very hard for him, as a deaf person, to find another job.

VII. OPINION OF THE CHAMBER

A. Admissibility

44. Before considering the merits of the case the Chamber must decide whether to accept the case, taking into account the admissibility criteria set out in Article VIII of the Agreement. In accordance with Article VIII(2) of the Agreement, "the Chamber shall decide which applications to accept [...]. In so doing, the Chamber shall take into account the following criteria: (a) Whether effective remedies exist, and the applicant has demonstrated that they have been exhausted [...] (c) The Chamber shall also dismiss any application which it considers incompatible with this Agreement, manifestly ill-founded, or an abuse of the right of petition."

1. Regarding the claim related to the termination of the employment

45. The Chamber notes that the applicant complains of discrimination in the enjoyment of his right to work due to the termination of his labour relations by the Association. However, the Chamber observes that the Association was and still is a private law entity, an association of citizens. The Chamber finds that the applicant's complaint does not concern an interference with his rights under the Agreement by the authorities of any of the signatories to the Agreement. Moreover, the Association is not capable of engaging the responsibility under the Agreement of any of the signatories to the Agreement. Therefore, pursuant to Article VIII(2)(c) of the Agreement, the Chamber declares inadmissible as incompatible *ratione personae* with the Agreement the parts of the application related to the termination of the applicant's employment contract.

2. Regarding the claim relating to the court interpreters

46. The Chamber notes that the application raises issues of fairness of the trial in that the interpreters used during the hearing should have been independent of the parties to the litigation. However, the Chamber observes that in the proceedings before the Municipal Court I of Sarajevo, the applicant failed to raise either in form or in substance the claim concerning the impartiality of the interpreters. Accordingly, the applicant has failed to exhaust domestic remedies in relation to this claim, as required by Article VIII(2)(a) of the Agreement. The Chamber therefore decides to declare this part of the application inadmissible too.

3. Conclusion as to admissibility

47. The Chamber further finds that no other grounds for declaring the case inadmissible have been established. Accordingly, the Chamber declares admissible the part of the application concerning the alleged violation of Article 6 of the Convention with regard to the length of proceedings. The Chamber declares inadmissible the remainder of the applicant's complaints.

B. Merits

48. Under Article XI of the Agreement, the Chamber must next address the question of whether the facts established above disclose a breach by the respondent Party of its obligations under the Agreement. Under Article I of the Agreement, the parties are obliged to "secure to all persons within their jurisdiction the highest level of internationally recognised human rights and fundamental freedoms", including the rights and freedoms provided for in the Convention.

49. The applicant complains about the length of the proceedings before the Municipal Court, the Cantonal Court and the Cantonal Commission. The respondent Party states that the delays were the consequence of external elements, including the need for interpreters and the conduct of the applicant. The Federation considers that the time it took for the Municipal Court to issue a decision is reasonable.

50. Article 6 of the Convention, insofar as relevant to the present case, reads as follows:

"1. In the determination of his civil rights and obligations ..., everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law...."

1. Determination of the civil character of the proceedings

51. The Chamber recalls that in its constant jurisprudence it has considered that disputes relating to private employment relations concern "civil rights and obligations". The Chamber further notes that this point has not been put at issue by the parties. Therefore, the Chamber considers that the "right" claimed by the applicant before the domestic courts is a "civil right" within the meaning of Article 6 paragraph 1 of the Convention. Consequently, the Chamber considers that Article 6 of the Convention is applicable.

2. Length of the proceedings

52. The first step in establishing the reasonableness of the length of the proceedings is to determine the period of time to be considered.

53. The proceedings before the Municipal Court I of Sarajevo initiated on 10 May 1996 were concluded on 24 April 2001 by the issuance of a partial decision declaring the applicant's claim well-founded and reserving the decision regarding the compensation claim. Both parties initiated appeal proceedings before the Cantonal Court in Sarajevo. On 8 November 2001 the Cantonal Court suspended the court proceedings and referred the case to the Cantonal Commission. As of today, the case is still pending before the Cantonal Commission. In summary, the proceedings have lasted 6 years and 11 months as of the date of the present decision, principally due to the fact that it took the Municipal Court almost five years to issue its first decision in the applicant's case.

54. The reasonableness of the length of proceedings is to be assessed having regard to the criteria laid down by the Chamber, namely the complexity of the case, the conduct of the applicant and of the relevant authorities and the other circumstances of the case (see, e.g., case no. CH/97/54, *Mitrović*, decision on admissibility of 10 June 1998, paragraph 10, Decisions and Reports 1998; Eur. Court HR, *Rajčević v. Croatia*, judgment of 23 July 2002, paragraph 36).

55. The respondent Party alleges that the length of the proceedings is primarily a consequence of the conduct of the applicant and of other external elements (see paragraphs 37 and 38 above).

56. The Chamber notes that the legal issues in the underlying case concern a labour dispute and the termination of the applicant's employment contract. The Chamber is aware that the applicant contributed to the delay of the procedure and that the parallel criminal proceedings until 13 December 1999 might have caused some further delay in the civil proceedings. However these elements do not explain why it required almost five years of proceedings to issue a first decision, having in mind that this decision is only partial.

57. Furthermore, the Chamber observes that the applicant's case is still pending before the Cantonal Commission for the Implementation of Article 143 of the Law on Labour. This Commission can only award the applicant a severance payment on the basis of finding that the applicant's employment was validly terminated on the basis that he was an employee on the waiting list. The municipal Court, however, established that the termination of the applicant's employment was illegal and found his request well-founded. The Cantonal Commission does not appear to be the appropriate organ to decide on the applicant's case. Therefore the Chamber considers that the present case has been pending for almost seven years and that the body presently in charge of it is not competent to solve it.

58. Having considered all these elements, the Chamber finds that the length of the proceedings has been unreasonable and that the respondent Party is responsible for this.

59. The Chamber therefore finds a violation of Article 6 paragraph 1 of the Convention with regard to the right to reasonable time aspect.

VIII. REMEDIES

60. Under Article XI(1)(b) of the Agreement the Chamber must address the question of what steps shall be taken by the respondent Party to remedy the established breaches of the Agreement. In this connection the Chamber shall consider issuing orders to cease and desist, monetary relief as well as provisional measures. The Chamber is not necessarily bound by the claims of an applicant.

61. The applicant in his last submissions requests adequate compensation for permanent loss of employment taking into account his qualification and requests the Chamber to find a violation of Article 6 of the Convention and Article 6 of the ICESCR.

62. The Chamber notes that it has found a violation of the applicant's right to a fair hearing within a reasonable time as guaranteed by Article 6 paragraph 1 of the Convention, but not discrimination in the enjoyment of the right to work. It considers it appropriate to order the respondent Party to take all necessary steps to ensure that the applicant's case is resolved by a final and binding decision in a reasonable time.

63. Furthermore, the Chamber considers it appropriate to award a sum to the applicant in recognition of the sense of injustice he has suffered as a result of his inability to have his case decided before the domestic organs.

64. Accordingly, the Chamber will order the respondent Party to pay to the applicant the sum of 1000 Convertible Marks (*Konvertibilnih Maraka*) in recognition of his suffering as a result of his inability to have his case decided within a reasonable time.

65. The Chamber further awards simple interest at an annual rate of 10% as of one month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure on the sum awarded in the preceding paragraph or any unpaid portion thereof until the date of settlement in full.

IX. CONCLUSION

66. For the above reasons, the Chamber decides,

1. unanimously, to declare admissible under Article 6 of the European Convention on Human Rights the part of the application relating to the length of the domestic proceedings in the applicant's civil case;

2. unanimously, to declare inadmissible the remainder of the application;

3. unanimously, that there has been a violation of the applicant's right to a fair hearing within a reasonable time under Article 6 paragraph 1 of the European Convention on Human Rights, the Federation of Bosnia and Herzegovina thereby being in breach of Article I of the Human Rights Agreement;

4. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina, through its authorities, to take all necessary steps to ensure that the applicant's case is resolved by a final and binding decision in a reasonable time;

5. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay to the applicant, no later than one month after the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure, one thousand (1000) Convertible Marks ("*Konvertibilnih Maraka*") by way of compensation for non-pecuniary damages;

6. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay simple interest at the rate of 10 (ten) per cent per annum over the above sum or any unpaid portion thereof from the date of expiry of the above one-month period until the date of settlement in full; and

7. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to report to it no later than three month after the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure on the steps taken by it to comply with the above orders.

(signed)
Ulrich GARMS
Registrar of the Chamber

(signed)
Michèle PICARD
President of the First Panel

DECISION ON ADMISSIBILITY AND MERITS
(delivered on 11 October 2002)

Case no. CH/99/2028

Nenad CRNOGORČEVIĆ

against

THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

The Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina, sitting as the Second Panel on 7 October 2002 with the following members present:

Mr. Giovanni GRASSO, President
Mr. Viktor MASENKO-MAVI, Vice-President
Mr. Jakob MÖLLER
Mr. Mehmed DEKOVIĆ
Mr. Manfred NOWAK
Mr. Vitomir POPOVIĆ
Mr. Mato TADIĆ

Mr. Ulrich GARMS, Registrar
Ms. Olga KAPIĆ, Deputy Registrar

Having considered the aforementioned application introduced pursuant to Article VIII(1) of the Human Rights Agreement ("the Agreement") set out in Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina;

Adopts the following decision pursuant to Articles VIII(2) and XI of the Agreement and Rules 52, 57 and 58 of the Chamber's Rules of Procedure:

I. INTRODUCTION

1. The applicant's father concluded a purchase contract in 1992 with the Yugoslav National Army ("JNA") for an apartment at Grbavička 66 in Sarajevo. The applicant (and his brother) inherited the apartment after the death of their parents. Neither the applicant nor his father obtained registration as the owners of the apartment with the court register. Shortly after the applicant's mother's death in 1998, military housing authorities initiated eviction proceedings against the applicant. The applicant alleges that these eviction proceedings and the refusal of the military authorities to issue the order necessary for the applicant's registration as the owner of the apartment violate his right to peaceful enjoyment of property, protected by Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights (the "Convention").

II. PROCEEDINGS BEFORE THE CHAMBER

2. The application was introduced on 8 April 1999 and registered on the same day. The applicant requested the Chamber to order the respondent Party, as a provisional measure, not to evict him from the apartment which he occupied while the proceedings before the Chamber were in progress.

3. On 12 April 1999, the Chamber issued an order for a provisional measure ordering the respondent Party to take all necessary steps to prevent the eviction of the applicant until the final decision of the Chamber.

4. The application was transmitted to the respondent Party for its observations on 13 April 1999. The respondent Party submitted written observations on 13 May 1999. The applicant submitted his written observations on 11 August 2000.

5. The Chamber deliberated on the admissibility and merits of the application on 12 April 1999, 9 November 2001, 2 and 7 September and 7 October 2002, and it adopted the present decision on the latter date.

III. FACTS

6. The applicant is Nenad Crnogorčević from Sarajevo. He states in his application that his father was the occupancy right holder over the apartment in Sarajevo, ulica Lenjinova 66, apt. no. 4 (now Grbavička 66). On 18 March 1992, the applicant's father, as a JNA retiree, concluded a purchase contract for the apartment with the Federal Secretariat for National Defence – Military Board for Civil Engineering of the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia. Under the contract, the purchase price that the applicant's father was obliged to pay was 0.00 dinars. As the armed conflict commenced, he did not register ownership of the apartment.

7. The applicant's father died on 7 March 1993, and the applicant's mother continued occupying the apartment until her death in 1998.

8. On 7 September 1998, the applicant concluded a contract on purchase of his own apartment from the Federal Ministry of Defence, located at Grbavička/I 66, apartment no. 3.

9. The applicant initiated proceedings before the Municipal Court II in Sarajevo for the establishment of inheritance. On 2 April 1999, the Municipal Court issued a procedural decision on inheritance, stating that the inheritance of the late Miodrag Crnogorčević consisted of rights and obligations under the real estate purchase contract that was executed on 18 March 1992. Nenad Crnogorčević and Dragan Crnogorčević were declared the legal inheritors of these rights and obligations. Both the procedural decision and the purchase contract refer to the apartment as located at ulica Grbavička (or Lenjinova) no. 66, apartment no. 4.

10. On 31 March 1999, military authorities informed the applicant that he had to vacate the apartment and return the keys and that otherwise the apartment would be sealed on 12 April 1999.

11. On 10 March 2000, the applicant applied to the Federal Ministry of Defence, Department Novo Sarajevo, requesting that it issue an order for registration of ownership over the apartment in question to Miodrag Crnogorčević, the applicant's father. Receiving no response in 4 months, the applicant sent a letter on 14 July 2000 to the Federal Ministry of Defence, Attorney's Office, requesting that it intervene in the case. In the letter the applicant also informed the Federal Ministry of Defence that he intended to initiate court proceedings in accordance with Article 39(d) of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right. On 4 August 2000, the Federal Ministry of Defence, Attorney's Office, informed the applicant that he had not met the requirements of Article 39(a) of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right and that the Ministry could not issue an order for registration of ownership over the apartment in question.

IV. RELEVANT DOMESTIC LAW

A. Relevant Legislation of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia

12. The applicant's father entered into a contract to purchase his apartment under the Law on Securing Housing for the Yugoslav National Army (Official Gazette of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia –hereinafter “OG SFRY”–no. 84/90). This Law was passed in 1990 and came into force on 6 January 1991. It essentially regulated the housing needs for military and civilian members of the JNA.

13. Article 20 of the Law provided that the holder of an occupancy right residing in an apartment of the JNA Housing Fund could purchase the apartment on the basis of a contract made with the authority responsible for the apartment. Article 21 laid out a method for calculating the price payable for apartments so purchased. The price was based on a valuation of the apartment, subject to a number of deductions. In particular, provisions were made for a deduction in the purchase price based on the amount of contributions made by a particular purchaser to the JNA Housing Fund. Article 23 of the Law placed an obligation on the purchaser of an apartment to submit, within 30 days of the conclusion of the purchase contract, a request to the Land Registry to register the ownership of the apartment. This Law was never recognised as part of the law of Bosnia and Herzegovina.

14. Article 33 of the Law on Basic Ownership Relations provided that the ownership over immovable property was acquired when the ownership was registered in a registry book (OG SFRY nos. 6/80 and 36/90). This Law was in force in the Federation of Bosnia and Herzegovina until 17 March 1998.

B. Relevant Legislation of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina, and after 11 April 1992, following independence, the Republic of Bosnia and Herzegovina

15. On 15 February 1992, the Government of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina issued a Decree imposing a temporary prohibition on the sale of apartments previously characterised as social property (Official Gazette of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina–hereinafter “OG SRBiH”–no. 4/92). Article 1 of this Decree temporarily prohibited the sale of socially owned apartments located in the territory of the Republic of Bosnia and Herzegovina to holders of occupancy rights in them, where sales were being concluded in accordance with the Law on Securing Housing for the JNA. Article 3 of the Decree declared invalid any purchase contract or other contract relating to a property right in such an apartment where that contract was inconsistent with the provisions of the Decree. Article 4 of the Decree prohibited courts and other state organs from notarising such contracts and from registering them either in property registers or in court registers. Article 5 of the Decree provided that the temporary prohibition on sales should remain in force until the entry into force of a law regulating, *inter alia*, the sale of apartments within the JNA's control, and at the latest for one year following the date of issuance of the Decree (15 February 1993).

16. On 11 April 1992 the Presidency of the Republic of Bosnia and Herzegovina issued a Decree with force of law according to which the Law on Securing Housing for the JNA should not be applied in the territory of Bosnia and Herzegovina.

17. On 15 June 1992, the Presidency issued a Decree which provided that all property belonging to the JNA and other state organs of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia located on the territory of Bosnia and Herzegovina should be considered as belonging to the Republic of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of the Republic of Bosnia and Herzegovina –hereinafter “OG R BiH”–no. 6/92). This Decree thereby established that the Republic of Bosnia and Herzegovina was the *de jure* owner of apartments that had previously been used by the Socialist Federal Republic of Yugoslavia.

18. On 13 March 1993, the Presidency of the Republic of Bosnia and Herzegovina issued a Decree with the force of law on the Resources and Financing of the Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina, which provided that the social resources of the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia which had been used by the JNA were placed under the temporary use and management of the Army of the Republic (OG R BiH nos. 6/93 and 17/93).

19. On 1 June 1994, the Assembly of the Republic of Bosnia and Herzegovina adopted all previously issued Decrees with legal force as Law (OG R BiH no. 13/94). Thus, all Decrees with legal force listed above were adopted as laws on this date.

20. On 12 July 1994, the Presidency of the Republic of Bosnia and Herzegovina issued a Decree with force of law amending the Law on Real Property Transactions (OG R BiH no. 18/94). Article 1 provided that contracts relating to real property transactions must be in writing and that the signatures of the contracting parties must be verified by a competent court. It further provided that any contract, relating to property transactions, that had been concluded in a manner that did not conform to the provisions of paragraph 1 of this Article shall have no legal force or effect. Article 3 of the Decree provided that written contracts concluded prior to the entry into force of the Decree were valid if the parties had fulfilled all obligations arising from the contracts completely or substantially. It further provided that contracts concluded prior to the entry into force of the Decree would be considered valid, provided the parties had their signatures certified by a competent court within six months of the entry into force of the Decree.

21. On 7 November 1994, the Assembly of the Republic of Bosnia and Herzegovina introduced a Law on the Transformation of Social Property (OG R BiH no. 33/94). The effect of this Law was to transform all property that had formerly been categorised as socially owned property into state property. This Law entered into force on 25 November 1994 and was applied as of 1 January 1995.

22. On 3 February 1995, the Presidency of the Republic issued a Decree with force of law amending the Law on the Resources and Financing of the Army (OG R BiH no. 5/95) (see paragraph 18 above). This Decree provided that, for the protection of the housing fund of the army, until the issuing of the Law on Housing in the Republic, courts and other state authorities should adjourn proceedings relating to the purchase of apartments and other properties under the Law on Securing Housing for the JNA. This Decree came into force on 10 February 1995, the date of its publication in the Official Gazette.

23. On 22 December 1995, the Presidency of the Republic of Bosnia and Herzegovina issued a Decree with force of law on the Amendments to the Law on the Transfer of Resources of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia into the property of the Republic. This Decree provided that contracts for the sale of apartments and other property concluded on the basis of, *inter alia*, the Law on Securing Housing for the JNA were invalid. This Decree also provided that questions connected with the purchase of real estate, which was the subject of annulled contracts, would be resolved under a law to be adopted in the future. This Decree came into force on 22 December 1995. It was adopted as law by the Assembly of the Republic of Bosnia and Herzegovina on 26 January 1996 (OG R BiH no. 2/96).

C. Relevant Legislation of the Federation of Bosnia and Herzegovina

24. Article 7 paragraph 3 of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right of the Federation of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina—hereinafter “OG FBiH”—nos. 27/97, 11/98, 22/99, 27/99, 7/00, 32/01 and 61/01) provides:

“If the seller does not conclude the contract upon the request of the holder of an occupancy right who wants to purchase the apartment within the deadline referred to in paragraph 2 of this Article, then the buyer shall have the right to initiate judicial proceedings.”

25. Article 10 of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right of the Federation of Bosnia and Herzegovina provides:

“Under conditions prescribed by this Law, the occupancy right holder, his/her spouse or a member of his/her close family household may purchase only one apartment.

“Any contract concluded in violation of provision referred to in paragraph 1 of this Article shall be null and void.”

26. Article 39 of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right of the Federation of Bosnia and Herzegovina provides:

“When concluding a contract on the sale of apartments under provisions of this Law, an occupancy right holder, who concluded a contract on the purchase of the apartment on the basis of the Law on Securing in JNA and the Law on Amendments to the Law on Rights and Obligations of the Federal Bodies Regarding Socially Owned Assets Used by Them (Official Gazette of the SFRY, No. 84/90), shall be recognised for the amount paid, calculated in DEM at the exchange rate valid on the day of the payment.”

27. Article 39a of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right of the Federation of Bosnia and Herzegovina provides:

“If the occupancy right holder of an apartment at the disposal of the Federation Ministry of Defence uses the apartment legally and s/he entered into a legally binding contract on purchase of the apartment with the SSNO before 6 April 1992 in accordance with the Law referred to in Article 39 of this Law, then the Federation Ministry of Defence shall issue an order for the registration of the occupancy right holder as the owner of the apartment with the responsible court.”

28. Article 39b of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right of the Federation of Bosnia and Herzegovina provides, in relevant part:

“In the event that the occupancy right holder referred to in Article 39a of this Law did not effect the payment of the total amount of the sale price of the apartment in accordance with the contract on purchase, s/he shall pay the remainder of the amount specified in the contract to the Federation Ministry of Defence....”

29. Article 39c of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right of the Federation of Bosnia and Herzegovina provides:

“The provisions of Articles 39a and 39b shall also be applicable to an occupancy right holder who has exercised the right to repossess the apartment pursuant to the provisions of the Law on the Cessation of the Application of the Law on Abandoned Apartments (“Official Gazette of the FBiH”, No. 11/98 and 18/99)”

30. Relevant to the current case, Article 19 of the Law on Housing Relations (OG SRBiH nos. 14/84, 12/87 and 36/89; OG RBiH no. 2/93; OG FBiH nos. 11/98 and 38/98) provides that only one person may be the occupancy right holder over one apartment. If the contract on use of the

apartment is concluded by one of the spouses who lives in the household, then the other spouse shall also be considered the occupancy right holder.

31. Under Article 216 paragraph 1 of the Law on Administrative Proceedings (OG FBiH no. 2/98), the competent administrative organ has to issue a decision within 30 days upon receipt of a request to this effect. Article 216 paragraph 3 provides for an appeal to the administrative appellate body if a decision is not issued within this time limit (appeal against “silence of the administration”).

V. COMPLAINT

32. The applicant alleges that the eviction proceedings and the refusal of the military authorities to issue the order necessary for his registration as the owner of the apartment in question violate his right to peaceful enjoyment of property, protected by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention.

VI. SUBMISSIONS OF THE PARTIES

A. The respondent Party

33. The respondent Party points to several domestic remedies available to the applicant, such as initiating proceedings for purchase of the apartment pursuant to Article 7(3) of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right or civil proceedings to assert the validity of the purchase contract. Considering that the applicant failed to exhaust these domestic remedies, the respondent Party argues that the application is inadmissible.

34. Furthermore, the respondent Party argues that the date of the “final decision” for the purposes of the six-month rule in Article VIII(2)(a) of the Agreement was 26 January 1996, the date of entry into force in the Republic of Bosnia and Herzegovina of the Decree with Force of Law on the Amendment to the Law on Transfer of Resources of the former SFRY. Since the application was lodged more than six months after that date, the Federation claims that the application is inadmissible under the six-month rule.

35. The respondent Party also challenges the facts presented in the application. First, it alleges that the disputed apartment was not properly purchased, because the contract price due during the war was not paid. Further, the respondent Party notes that on 23 April 1999, the applicant concluded a purchase contract for his own apartment, located at Grbavička 66/1 no. 3. Consequently, the respondent Party argues that as an occupancy right holder over another apartment (located at no.3), the applicant could not legally become the possessor of the disputed apartment.

36. As to the merits, the respondent Party maintains that no violation of Article 1 of Protocol No. 1 has occurred. First, the respondent Party claims that possessions within the meaning of the Article are limited to the applicant's own apartment, so the interference with his father's apartment could not amount to a violation of the Convention. The respondent Party then claims that the procedural decision of 2 April 1999 of the Municipal Court II of Sarajevo “only recognised rights and liabilities from the purchase contract concluded on 18 March 1992,” but did not make the applicant the owner or the occupant of the apartment.

37. The respondent Party next argues that the applicant's father had no rights to possession over the apartment pursuant to the Decree on Temporary Ban on Selling Socially Owned Apartments that was effective between 15 February 1992 and 15 February 1993. The Federation claims that the constitutionality of the Decree is outside the Chamber's competence *ratione temporis*; therefore, the Chamber must accept that the applicant had no rights to possession over the apartment. Consequently, there has been no violation of Article 1 of Protocol No. 1.

38. Finally, the respondent Party alleges that the purchase contract concluded by the applicant's father was invalid because it illegally took account of his contributions to the housing fund, such that the purchase price that the applicant's father was obliged to pay was 0.00 dinars. The respondent

Party claims that the policy of counting housing contributions towards the purchase price of apartments unfairly privileged citizens with occupancy rights over the former JNA apartments.

B. The applicant

39. The applicant first argues that he has standing as an applicant before the Chamber since his inheritance rights were established by the procedural decision of the Municipal Court II of Sarajevo of 2 April 1999.

40. The applicant then argues that the domestic remedies identified by the respondent Party are ineffective. Namely, the applicant is not obligated to initiate purchase proceedings, since he is claiming the purchase rights of his father as an inheritor. The only effective remedy available to the applicant was initiating probate proceedings to determine his rights and obligations as an inheritor. The applicant exhausted this remedy by obtaining the procedural decision of the Municipal Court II of Sarajevo of 2 April 1999.

41. As to the six-month rule, the applicant argues that until 1998, when his mother died, he had no rights to pursue and he had no standing to sue until his rights to possession as an inheritor were recognised by the procedural decision of the Municipal Court II of Sarajevo of 2 April 1999. The applicant thus claims that the date relevant for the purposes of the six-month rule is 2 April 1999. Since the application was lodged only six days later, the applicant claims that the six-month requirement has been satisfied.

42. The applicant states that the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right (OG FBiH no. 27/97) and the Instruction for Implementation of the Provisions of Articles 39(a), (b), and (c) provide that, after the death of an occupancy right holder who had purchased a military apartment before 6 April 1992, the inheritors have the right to submit a claim for registration of ownership rights. The applicant thus alleges that the Federal Ministry of Defence improperly and without grounds rejected his claim for registration of ownership rights pursuant to the Instruction.

43. The applicant also argues that his father's purchase contract is valid, contrary to the respondent Party's assertion. The reported purchase price of 0.00 dinars only reflects the fact that the buyer's housing contributions were higher than the actual purchase price. At the moment of the purchase, the buyer was in possession of the apartment as an occupancy right holder, so the purchase contract was both valid and properly executed by signatures.

44. Finally, the applicant argues that the right to inherit property rights is a possession protected by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention. Since the applicant's father had a right to register ownership of the apartment, the applicant inherited that right and is entitled to exercise it.

VII. OPINION OF THE CHAMBER

A. Admissibility

45. Before considering the merits of this case, the Chamber must decide whether to accept it, taking into account the admissibility criteria set out in Article VIII(2) of the Agreement. Under Article VIII(2)(a), the Chamber shall consider "whether effective remedies exist, and the applicant has demonstrated that they have been exhausted and that the application has been filed with the Commission within six months from such date on which the final decision was taken."

1. Exhaustion of remedies

46. In the present case the Federation objects to the admissibility of the application on the grounds that the applicant should have initiated proceedings pursuant to Article 7(3) of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right and other available domestic remedies. However, the applicant does not intend to purchase the apartment, he merely wishes to assert his rights as an inheritor and to register ownership rights over the apartment in question. The applicant availed himself of domestic remedies to confirm his rights as one of the inheritors (as established in the

procedural decision of 2 April 1999 of the Municipal Court in Sarajevo) and to request from the Federal Ministry of Defence an order to register his ownership rights over the apartment in question. In accordance with Article 39a of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right, such an order is a pre-condition for the registration of ownership. The domestic remedies suggested by the respondent Party would not advance the applicant's cause any further and thus are irrelevant. Consequently, the Chamber considers all available and effective remedies exhausted.

2. Six-month rule

47. In its observations the respondent Party argues that the "final decision" for the purposes of the six-month rule and Article VIII(2)(a) of the Agreement took place on 26 January 1996, the date of the entry into force in the Republic of Bosnia and Herzegovina of the Decree with Force of Law on the Amendments to the Law on Transfer of Resources of the former SFRY.

48. As the applicant observed, in 1996 his mother, who was then still alive, occupied the apartment. The applicant had no rights to pursue until after his mother died in 1998, and he established his rights as an inheritor on 2 April 1999. The military authorities requested the applicant to vacate the apartment on 31 March 1999. The application was filed on 8 April 1999, less than ten days after the request to vacate was received. In addition, since the applicant is still unable to register ownership of the apartment, the Chamber considers the respondent Party's actions to be an ongoing interference. Consequently, the Chamber considers that the six-month requirement of Article VIII(2)(a) of the Agreement is satisfied.

B. Merits

49. Under Article XI of the Agreement, the Chamber must next address the question whether the facts established above indicate a breach by the respondent Party of its obligations under the Agreement. In terms of Article I of the Agreement, the Parties are obliged to "secure to all persons within their jurisdiction the highest level of internationally recognised human rights and fundamental freedoms", including the rights and freedoms provided for in the European Convention on Human Rights.

50. Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention provides:

"Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.

The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to secure payment of taxes or other contributions or penalties."

1. Existence of a "possession" within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention

51. The Chamber notes that, according to the 2 April 1999 procedural decision on inheritance of the Municipal Court in Sarajevo, the applicant is one of two legal inheritors of all the rights and obligations under the purchase contract for the apartment concluded by his father on 18 March 1992. Therefore, the rights to possession at issue in this case initially belonged to the applicant's father, and thereafter were inherited by the applicant.

52. The Chamber notes that on 18 March 1992, the applicant's father concluded a purchase contract for the apartment with the former SFRY Federal Secretariat for National Defence – Military Board for Civil Engineering and he fulfilled his contractual obligations; therefore, he became entitled to ownership of the apartment. Were he still alive, the applicant's father could apply to the Federal Ministry of Defence to register his ownership rights to the apartment in question, pursuant to Article 39a of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right.

53. The Chamber next considers whether a right to register ownership of an apartment is a possession for the purposes of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention. The Chamber notes that registration of ownership merely confirms the applicant's legal rights over the apartment that has already been recognised as his inheritance. Such registration amounts to a valuable economic benefit and a recognition of an existing right.

54. The respondent Party objects to the validity of the purchase contract because it was concluded on 18 March 1992, after 15 February 1992, the date upon which the Government of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina issued the Decree imposing a temporary ban on the sale of previously socially-owned apartments (see paragraph 15 above). According to the respondent Party, Article 3 of the Decree declared invalid, in advance, any contract concluded during the time period of the temporary ban. As a result, the respondent Party contends that the contract signed by the applicant's father "could not produce any legal effect" and could not lead to his acquisition of any right to ownership of the apartment in question. Furthermore, the respondent Party submits that the question of the constitutionality of the Decree is outside the competence of the Chamber.

55. The Chamber recalls that the respondent Party has advanced these arguments in similar cases in the past and the Chamber has rejected them. The Chamber has consistently found the invalidity of a contract to purchase an apartment concluded with the JNA not established (e.g., cases nos. 96/3, 96/8, and 96/9 *Medan, Bastijanović, and Marković*, decision on the merits of 3 November 1997, paragraph 33, Decisions on Admissibility and Merits March 1996-December 1997; cases nos. CH/96/2 *et al., Podvorac and Others*, decision on admissibility and merits of 14 May 1998, paragraph 60, Decisions and Reports 1998). Accordingly, the Chamber has also consistently found that the rights realised under such a contract to purchase an apartment concluded with the JNA constitute "possessions" for the purposes of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention (see, e.g., cases nos. 96/3, 96/8, and 96/9 *Medan, Bastijanović, and Marković*, decision on the merits of 3 November 1997, paragraphs 32-34, Decisions on Admissibility and Merits March 1996-December 1997). The Chamber notes that in the present case the applicant's father has concluded such a contract under factual circumstances similar to those in the cases cited, and therefore, it sees no reason to differ from its previous jurisprudence.

56. Moreover, the Chamber takes particular notice of Article 39a of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right, which provides that the "Federal Ministry of Defence shall issue an order for the registration of the occupancy right holder as the owner of the apartment" if the occupancy right holder "uses the apartment legally and s/he entered into a legally binding contract on purchase of the apartment with the SSNO before 6 April 1992" (see paragraph 27 above). Article 39a is one of the central provisions for the recognition of privatisation of JNA apartments in the Federation. Notwithstanding the earlier temporary ban on the sale of apartments of 15 February 1992 (see paragraph 15 above), Article 39a implicitly recognises the validity of all purchase contracts concluded before 6 April 1992, such as the contract at issue in this case. Had Article 39a intended only to recognise the validity of purchase contracts concluded before 15 February 1992, it could have said so, but it does not. Therefore, Article 39a offers additional support for the recognition of the contract on purchase at issue in this case, which was concluded on 18 March 1992.

57. The Chamber is aware that the respondent Party further objects to the validity of the purchase contract in question because the purchase price appearing on the contract was 0.00 dinars. The applicant states that this arrangement merely reflected that the contributions made by the applicant's father to the housing fund exceeded the actual price of his apartment. As this reply remained unchallenged by the respondent Party, the Chamber accepts this explanation.

58. Accordingly, the Chamber considers the rights of the applicant's father under his contract of purchase for the apartment in question constitute "possessions" for the purposes of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention. Pursuant to the procedural decision on inheritance of the Municipal Court in Sarajevo of 2 April 1999, the applicant inherited all rights and obligations under the purchase contract. One such right is to be registered as the owner of the apartment with the relevant authorities, which, as described above, the applicant has been unable to do.

2. Interference with the applicant's peaceful enjoyment of his possessions and justification therefor

59. The Chamber next examines whether the respondent Party interfered with the applicant's peaceful enjoyment of his possessions. The Chamber considers that the failure of the authorities to allow the applicant to register ownership of the apartment constitutes an interference with his right to peaceful enjoyment of his possessions. This interference is ongoing as the applicant is still unable to register as the owner of the apartment. In addition, the eviction proceedings against the applicant also constitute an interference with the peaceful enjoyment of property.

60. The Chamber must therefore examine whether this interference can be justified. For this to be the case, it must be in the public interest and subject to the conditions provided by law. This means that the deprivation must have a basis in national law and that the law concerned must be both accessible and sufficiently precise.

61. The Chamber notes that Article 39a of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right prescribes that the Federal Ministry of Defence must issue an order allowing the applicant to register as the owner if an occupancy right holder concluded a contract subject to certain conditions:

"If the occupancy right holder of an apartment at the disposal of the Federation Ministry of Defence uses the apartment legally and s/he entered into a legally binding contract on purchase of the apartment with the SSNO before 6 April 1992 in accordance with the Law referred to in Article 39 of this Law, the Federation Ministry of Defence shall issue an order for the registration of the occupancy right holder as the owner of the apartment with the responsible court."

62. In the present case, the conditions of Article 39a were fulfilled by the applicant's father. As the inheritor of his father's rights and obligations under the purchase contract, the applicant attempted to exercise his right to register his ownership by applying to the Federal Ministry of Defence on 10 March 2000. The Federal Ministry of Defence, however, replied that the applicant had not met the requirements of Article 39a of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right and refused to allow the applicant register ownership. Noting that the applicant had already purchased one apartment, the Ministry reasoned that in accordance with Article 10 of the Law on the Sale of Apartments with an Occupancy Right, "the occupancy right holder, his/her spouse or a member of the family household may purchase only one apartment"; therefore, the applicant could not acquire the ownership right to a second apartment. However, the applicant did not seek to purchase a second apartment, but rather, merely to register ownership rights to the apartment he inherited from his father. Therefore, the Ministry's decision refusing to allow him to do so was not subject to the conditions provided by law.

63. Since the respondent Party interfered with the applicant's "possession" contrary to the conditions provided by law, the Chamber does not need to consider whether these actions were in accordance with the public interest. Therefore, the Chamber concludes that the respondent Party violated the applicant's right to peaceful enjoyment of possessions as guaranteed by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention.

VIII. REMEDIES

64. Under Article XI paragraph 1(b) of the Agreement, the Chamber must also address the question what steps shall be taken by the respondent Party to remedy the breaches of the Agreement which it has found.

65. The violation of Article 1 of Protocol No. 1 in this case is two-fold. First, the respondent Party interfered with the applicant's right to peaceful enjoyment of possessions by initiating eviction proceedings against him. The second interference is the failure of the respondent Party to allow the applicant to register ownership rights to the apartment. To redress these violations the Chamber will order that the respondent Party take all necessary steps to prevent the eviction of the applicant and

to allow the applicant to register as the owner of the disputed apartment. The applicant did not request any monetary compensation, and the Chamber finds no reason to award any.

IX. CONCLUSIONS

66. For these reasons, the Chamber decides:

1. Unanimously, to declare the application admissible;
2. unanimously, that the eviction proceedings initiated against the applicant constitute a violation of his right to peaceful enjoyment of his possessions within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, the Federation of Bosnia and Herzegovina thereby being in breach of Article I of the Agreement;
3. unanimously, that the refusal to register the applicant as the owner of the apartment constitutes a violation of his right to peaceful enjoyment of his possessions within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, the Federation of Bosnia and Herzegovina thereby being in breach of Article I of the Agreement;
4. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to take all necessary steps to terminate the eviction proceedings against the applicant swiftly, and in any event, not later than one month after the present decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure;
5. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to take all necessary steps to register the applicant as the owner of his apartment swiftly, and in any event, not later than one month after the present decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure;
6. unanimously, that the order for provisional measures issued on 12 April 1999 will remain in force until the applicant is registered in the land books as the owner of the apartment; and
7. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to report to it not later than three months after the present decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure on the steps taken to comply with the above orders.

(signed)
Ulrich GARMS
Registrar of the Chamber

(signed)
Giovanni GRASSO
President of the Second Panel

DECISION ON ADMISSIBILITY AND MERITS
(delivered on 11 January 2002)

Cases nos.

**CH/99/2030, CH/99/2544, CH/00/4644, CH/00/4952,
CH/00/5290, CH/00/5584, CH/00/6236, CH/00/6315, CH/00/6401,
CH/00/6565, CH/00/6587, CH/00/6590 and CH/01/7098**

**Milka RUDIĆ, Verica SIMIĆ, Radojka NEDIMOVIĆ, Sofija TROGRLIĆ,
Ognjen ŠEKARA, Ljubica MITRIĆ, Milan PREDOJEVIĆ, Njegoslav VUKOTIĆ,
Cvijan MILOVAC, Danilo NEDIĆ, Velibor VUJOVIĆ, Ivica DŽAKULA and
Radojka PETROVIĆ**

against

BOSNIA AND HERZEGOVINA
and
THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

The Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina, sitting as the First Panel on 7 December 2001 with the following members present:

Ms. Michèle PICARD, President
Mr. Dietrich RAUSCHNING, Vice President
Mr. Hasan BALIĆ
Mr. Želimir JUKA
Mr. Miodrag PAJIĆ
Mr. Andrew GROTRIAN

Mr. Ulrich GARMS, Registrar
Ms. Olga KAPIĆ, Deputy Registrar

Having considered the aforementioned application introduced pursuant to Article VIII(1) of the Human Rights Agreement ("the Agreement") set out in Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina;

Adopts the following decision pursuant to Articles VIII(2) and XI of the Agreement and Rules 52, 57 and 58 of the Chamber's Rules of Procedure:

I. INTRODUCTION

1. The applicants are citizens of Bosnia and Herzegovina. They are all pre-war occupancy right holders of apartments or owners of houses in Sarajevo, Municipalities Novo Sarajevo, Novi Grad, Centar or Ilidža. The cases concern the applicants' attempts to regain possession of their apartments or houses. All applicants have lodged applications to the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees (CRPC), which has issued decisions confirming their occupancy rights or ownership as the case may be. However, the competent authorities have failed to execute those decisions. The relevant facts of the individual cases are set out in Section III below.
2. The cases raise issues under Articles 6, 8 and 13 of the European Convention on Human Rights and under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention.

II. PROCEEDINGS BEFORE THE CHAMBER

3. The applications were introduced and registered between 8 April 1999 and 7 March 2001.
4. Between 17 January 2001 and 26 March 2001 the Chamber sent letters to the applicants asking them to inform the Chamber as to whether the situation was still the same as described in their applications. The applicants who had used the Chambers "old" application forms were also invited to specify in detail their claims for compensation or other relief. Furthermore, in the cases in which the applicants had filed requests for provisional measures the Chamber rejected the requests.
5. Between 5 April 2001 and 17 May 2001 the Chamber asked CRPC for verification that the information supplied by the applicants was correct. Between 17 April 2001 and 6 June 2001 the Chamber received the requested confirmation from the CRPC.
6. Between 7 May 2001 and 22 June 2001 the Chamber transmitted the applications to the Federation of Bosnia and Herzegovina as the respondent Party for observations on the admissibility and merits thereof. The respondent Party submitted its observations between 21 June 2001 and 23 July 2001.
7. Further observations by the applicants were received between 26 July 2001 and 26 September 2001.
8. On 4 December 2001 the Chamber considered the admissibility and merits of the applications and decided to join the applications. On 7 December 2001 the Chamber adopted the present decision.

III. FACTS

1. Case no. CH/99/2030 Milka Rudić

9. The applicant is the pre-war occupancy right holder over an apartment located at Koševo 6/III (formerly Kralja Tomislava 6/III) in Municipality Centar. The applicant left the apartment in November 1992.
10. On a date unknown to the Chamber the applicant requested the CRPC to issue a decision confirming her occupancy right.
11. On 17 December 1998 the CRPC issued a decision (Decision No. 201-3084-1/1) confirming the applicant's occupancy right.
12. On 14 June 1999 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Administration for Housing Affairs of Canton Sarajevo. However, as of the date of this decision, the applicant has not received a conclusion on the enforcement of the CRPC decision.

13. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of her apartment.

2. Case no. CH/99/2544 Verica Simić

14. The applicant is the pre-war occupancy right holder over an apartment located at Semira Frašte 13/8 (formerly Tetovska 13/8) in Municipality Novi Grad. The applicant left the apartment on 8 April 1995.

15. On 17 November 1997 the applicant requested the CRPC to issue a decision confirming her occupancy right.

16. On 21 March 2000 the CRPC issued a decision (Decision No. 204-970-1/1) confirming the applicant's occupancy right.

17. On 23 May 2000 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Administration for Housing Affairs of Canton Sarajevo. However, as of the date of this decision, the applicant has not received a conclusion on the enforcement of the CRPC decision.

18. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of her apartment.

3. Case no. CH/00/4644 Radojka Nedimović

19. The applicant is the pre-war occupancy right holder over an apartment located at Ante Babića 1/6 in Municipality Novi Grad. The applicant left the apartment 1994.

20. On a date unknown to the Chamber the applicant requested the CRPC to issue a decision confirming her occupancy right.

21. On 5 August 1999 the CRPC issued a decision (Decision No.302-2445-1/1) confirming the applicant's occupancy right.

22. On 24 January 2000 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Administration for Housing Affairs of Canton Sarajevo. However, as of the date of this decision, the applicant has not received a conclusion on the enforcement of the CRPC decision. According to the respondent Party an eviction of the temporary occupant was scheduled for 31 October 2001. However, it appears that the eviction was not carried out and that the applicant has still not regained possession of her apartment.

23. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of her apartment.

4. Case no. CH/00/4952 Sofija Trogrlić

24. The applicant is the pre-war occupancy right holder over an apartment located at Behdžeta Mutevelića 87 (formerly Rave Janković 87) in Municipality Novo Sarajevo. The applicant left the apartment during the 1992-95 war.

25. On a date unknown to the Chamber the applicant requested the CRPC to issue a decision confirming her occupancy right.

26. On 8 June 1999 the CRPC issued a decision (Decision No. 303-3328-1/1) confirming the applicant's occupancy right.

27. On 14 February 2000 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Administration for Housing Affairs of Canton Sarajevo. However, as of the date of this decision, the applicant has not received a conclusion on the enforcement of the CRPC decision.

28. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of his apartment.

5. Case no. CH/00/5290 Ognjen Šekara

29. The applicant is the owner of a house located at Trebinjska 115 in Municipality Novi Grad. The applicant left the house during the 1992-95 war.

30. On a date unknown to the Chamber the applicant filed a request to the CRPC for repossession of his property.

31. On 28 October 1999 the CRPC issued a decision (Decision No. 302-2439-1/1) confirming that the applicant was the *bona fide* possessor of the property on 1 April 1992.

32. On 8 December 1999 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Administration for Housing Affairs, Reconstruction and Cadaster of the Municipality Novi Grad, Sarajevo. An eviction of the temporary occupant was scheduled for 25 July 2001. However, the eviction was never carried out and the applicant has still not regained possession of his property.

33. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of his house.

6. Case no. CH/00/5584 Ljubica Mitrić

34. The applicant is the pre-war occupancy right holder over an apartment located at Žrtava Fašizma 4 in Municipality Novi Grad. The applicant left the apartment in 1992.

35. On a date unknown to the Chamber the applicant requested the CRPC to issue a decision confirming her occupancy right.

36. On 9 December 1999 the CRPC issued a decision (Decision No. 512-1262-1/1) confirming the applicant's occupancy right.

37. On 16 February 2000 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Administration for Housing Affairs of Canton Sarajevo. On 1 June 2001 the applicant received a conclusion on the enforcement of the CRPC decision from the Administration for Housing Affairs of Canton Sarajevo. However, the applicant has still not been reinstated into her apartment.

38. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of her apartment.

7. Case no. CH/00/6236 Milan Predojević

39. The applicant is the owner of a house located at Blažuj 78 in Municipality Ilidža. The applicant left the house during the 1992-95 war.

40. On a date unknown to the Chamber the applicant filed a request to the CRPC for repossession of his property.

41. On 12 November 1999 the CRPC issued a decision (Decision No. 701-798-1/1) confirming that the applicant was the *bona fide* possessor of the property on 1 April 1992.

42. On 25 April 2000 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Service for Abandoned Real Estate, Housing and Utilities Affairs Municipality Ilidža. On 6 September 2000 the applicant received a conclusion on the enforcement of the CRPC decision issued by the Service for Abandoned Real Estate, Housing and Utilities Affairs Municipality Ilidža. However, the applicant has still not regained possession of his house.

43. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of his house and land.

8. Case no. CH/00/6315 Njegoslav Vukotić

44. The applicant is the pre-war occupancy right holder over an apartment located at Prijedorska 11 (formerly Prijedorska 60) in Municipality Novi Grad. The applicant left the apartment in 1992.

45. On a date unknown to the Chamber the applicant requested the CRPC to issue a decision confirming his occupancy right.

46. On 4 March 1999 the CRPC issued a decision (Decision No. 511-814-1/1) confirming the applicant's occupancy right.

47. On 19 September 1999 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Administration for Housing Affairs of Canton Sarajevo. However, as of the date of this decision, the applicant has not received a conclusion on the enforcement of the CRPC decision.

48. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of his apartment.

9. Case no. CH/00/6401 Cvijan Milovac

49. The applicant is the pre-war occupancy right holder over an apartment located at Emila Zole 8/IV in Municipality Novi Grad. The applicant left the apartment during the 1992-95 war.

50. On 5 January 1998 the applicant requested the CRPC to issue a decision confirming his occupancy right.

51. On 8 June 1999 the CRPC issued a decision (Decision No. 302-3987-1/1) confirming the applicant's occupancy right.

52. On 21 January 2000 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Administration for Housing Affairs of Canton Sarajevo. However, as of the date of this decision, the applicant has not received a conclusion on the enforcement of the CRPC decision.

53. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of his apartment.

10. Case no. CH/00/6565 Danilo Nedić

54. The applicant is the pre-war occupancy right holder over an apartment located at Trg ZAVNOBiH-a 4/IV in Municipality Novi Grad. The applicant left the apartment in April 1993.

55. On a date unknown to the Chamber the applicant requested the CRPC to issue a decision confirming his occupancy right.

56. On 1 February 2000 the CRPC issued a decision (Decision No. 202-3214-1/1) confirming the applicant's occupancy right.

57. On 4 April 2000 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Administration for Housing Affairs of Canton Sarajevo. However, as of the date of this decision, the applicant has not received a conclusion on the enforcement of the CRPC decision.

58. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of his apartment.

11. Case no. CH/00/6587 Velibor Vujović

59. The applicant is the pre-war occupancy right holder over an apartment located at Semira Frašte 16/VI (formerly Tetovska 16/VI) in Municipality Novi Grad. The applicant left the apartment during the 1992-95 war.

60. On a date unknown to the Chamber the applicant requested the CRPC to issue a decision confirming his occupancy right.

61. On 17 December 1998 the CRPC issued a decision (Decision No. 303-2826-1/1) confirming the applicant's occupancy right.

62. On 9 December 1999 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Administration for Housing Affairs of Canton Sarajevo. However, as of the date of this decision, the applicant has not received a conclusion on the enforcement of the CRPC decision.

63. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of his apartment.

12. Case no. CH/00/6590 Ivica Džakula

64. The applicant is the pre-war occupancy right holder over an apartment located at Olimpijska 32/II in Municipality Novi Grad. The applicant left the apartment in December 1993.

65. On a date unknown to the Chamber the applicant requested the CRPC to issue a decision confirming his occupancy right.

66. On 8 October 1998 the CRPC issued a decision (Decision No.103-782-1/1) confirming the applicant's occupancy right.

67. On 11 December 2000 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Administration for Housing Affairs of Canton Sarajevo. However, as of the date of this decision, the applicant has not received a conclusion on the enforcement of the CRPC decision.

68. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of his apartment.

13. Case no. CH/01/7098 Radojka Petrović

69. The applicant is the pre-war occupancy right holder over an apartment located at Salke Lagumdžije 3/VI (formerly Danka Mitrova 3/VI) in Municipality Novi Grad. The applicant left the apartment during the war.

70. On a date unknown to the Chamber the applicant requested the CRPC to issue a decision confirming her occupancy right.

71. On 12 September 2000 the CRPC issued a decision (Decision No. 301-1333-1/1) confirming the applicant's occupancy right.

72. On 10 November 2000 the applicant filed a request for the execution of the CRPC decision to the Administration for Housing Affairs of Canton Sarajevo. However, as of the date of this decision, the applicant has not received a conclusion on the enforcement of the CRPC decision.

73. The applicant has also initiated other proceedings before domestic administrative and/or judicial organs to regain possession of her apartment.

IV. RELEVANT LEGAL PROVISIONS

1. The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina – Annex 4, Constitution of Bosnia and Herzegovina

74. The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina (the “General Framework Agreement”) was signed by the Republic of Bosnia and Herzegovina, the Republic of Croatia and the Federal Republic of Yugoslavia (the “Parties”) in Paris on 14 December 1995. Annex 4 to the General Framework Agreement, entitled Constitution of Bosnia and Herzegovina, deals, among other things, with the responsibilities of and relations between the institutions of Bosnia and Herzegovina and its Entities.

75. The following matters are the responsibility of the institutions of Bosnia and Herzegovina: foreign policy, foreign trade policy, customs policy, monetary policy as provided in Article VII of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, finances of the institutions and for the international obligations of Bosnia and Herzegovina, immigration policy and regulation, refugee policy and regulation, asylum policy and regulation, international and inter-Entity criminal law enforcement including relations with Interpol, establishment and operation of common and international communications facilities, regulation of inter-Entity facilities and air traffic control (Article III, paragraph 1).

2. The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina – Annex 7, Agreement on Refugees and Displaced Persons

76. Annex 7 to the General Framework Agreement, entitled Agreement on Refugees and Displaced Persons, deals with refugees and displaced persons. In accordance with Article VII of Annex 7 an Independent Commission for Displaced Persons and Refugees, later renamed Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees (CRPC), was established.

77. The CRPC shall receive and decide any claims for real property in Bosnia and Herzegovina, where the property has not voluntarily been sold or otherwise transferred since 1 April 1992, and where the claimant does not enjoy possession of that property (Article XI). The CRPC shall determine the lawful owner of the property - a concept which the CRPC has construed to include an occupancy right holder - according to Article XII(1). The decisions of CRPC are final and any title, deed, mortgage, or other legal instrument created or awarded by the CRPC shall be recognised as lawful throughout Bosnia and Herzegovina (Article XII(7)).

78. The Parties shall cooperate with the work of the CRPC, and shall respect and implement its decisions expeditiously and in good faith (Article VIII).

3. The Law on Implementation of the Decisions of the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees

79. The Law on Implementation of the Decisions of the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees (Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina 43/99 – hereinafter “the Implementation Law”) regulates the enforcement of decisions of the CRPC.

80. The administrative body responsible for property-related legal affairs in the municipality where the property is located shall enforce decisions of the CRPC relating to real property owned by citizens (Article 3 paragraph 2). Decisions of the CRPC relating to an apartment for which there is an occupancy right shall be enforced by the administrative body for housing affairs in the municipality where the apartment is located (Article 3 paragraph 3). The CRPC decisions shall be enforced if a request for the enforcement has been filed to the relevant organ. The following persons are entitled to file such a request: the right holder specified in the CRPC decision and his or her heirs relating to real property owned by citizens (Article 4 paragraph 1) and relating to apartments for which there is an occupancy right; the occupancy right holder referred to in a CRPC decision and the persons who, in compliance with the Law on Housing Relations, are considered to be members of the family household of the occupancy right holder (Article 4 paragraph 2).

81. The right to file a request for enforcement of a CRPC decision confirming a right to private property is not subject to any statute of limitation (Article 5 paragraph 1). The request for enforcement of a CRPC decision confirming an occupancy right must be submitted within 18 months from the date when the CRPC decision was issued, or, for decisions issued before this law entered into force, within 18 months from the entry into force of this law (Article 5 paragraph 2, as amended by the High Representative with effect from 28 October 2000). Before that, the time limit was one year.

82. The administrative organ responsible for the enforcement of a CRPC decision is obliged to issue a conclusion on the permission of enforcement within a period of 30 days from the date when the request for enforcement was submitted and shall not require any confirmation of the enforceability of the decision from CRPC or any other body (Article 7 paragraphs 1 and 2). The conclusion shall contain:

1. in case of property or apartments that have been declared abandoned, a decision terminating the municipal administration of the property;
2. a decision on repossession of the property or apartment by the right holder or other requestor for enforcement;
3. a decision terminating the right of the temporary user (where there is one) to use the property or apartment;
4. a time limit for the enforcee to vacate the property;
5. a decision on whether the enforcee is entitled to accommodation in accordance with applicable laws;
6. a requirement that the premises shall be vacated of all persons and possessions, other than those belonging to the person authorised to return into possession.

83. According to Article 7 paragraph 5, the time-limit for vacating the house or apartment shall be the minimum time-limit applicable under the Law on the Cessation of the Application of the Law on Abandoned Apartments (Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina nos. 11/98, 38/98, 12/99, 18/99, 27/99 and 43/99) or the Law on the Cessation of the Application of the Law on Temporary Abandoned Real Property Owned by Citizens (Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina nos. 11/98, 29/98, 27/99 and 43/99)

84. Article 9 states that a decision of the CRPC is enforceable against the current occupants of the property concerned, regardless of the basis on which they occupy it.

4. The Law on Administrative Proceedings

85. Under Article 216 of the Law on Administrative Proceedings (Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina no. 2/98) the competent administrative organ has to issue a decision within 30 days upon receipt of a request to this effect. Article 216 paragraph 3 provides for an appeal to the administrative appellate body if a decision is not issued within this time-limit (appeal against "silence of the administration").

5. The Law on Administrative Disputes

86. Article 1 of the Law on Administrative Disputes (Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina no. 2/98) provides that the courts shall decide in administrative disputes on the lawfulness of second-instance administrative acts concerning rights and obligations of citizens and legal persons.

87. Article 22 paragraph 3 provides that an administrative dispute may be instituted also if the administrative second instance organ fails to render a decision within the prescribed time-limit, whether the appeal to it was against a decision or against the first instance organ's silence.

V. COMPLAINTS

88. Each of the applicants claims that one or more of the following rights have been violated: the right to respect for their home as guaranteed by Article 8 of the Convention, the right to peaceful enjoyment of possessions as guaranteed by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, the right to a hearing within reasonable time as guaranteed by Article 6 of the Convention, the right to an effective remedy as guaranteed by Article 13 of the Convention and the right not be discriminated against as guaranteed by Article 14 of the Convention.

VI. SUBMISSIONS OF THE PARTIES

A. The Federation of Bosnia and Herzegovina

89. The Federation objects, in its observations received on 21 June 2001, to the admissibility of the applications on the ground that the domestic remedies provided by the Law on Administrative Proceedings and by the Law on Administrative Disputes have not been exhausted. In the case of Ivica Džakula (CH/00/6590) the respondent Party also argues that the application should be declared inadmissible on the ground of *lis alibi pendens*, because the applicant filed an application with the Ombudsperson for Bosnia and Herzegovina on 15 March 1999.

90. As to the merits of the complaint relating to the applicants' right to respect for their homes as protected by Article 8 of the Convention and the applicants' property rights as protected by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, the respondent Party is of the opinion that there has been no violation, because it has passed legislation which enables all persons to repossess their property.

B. The applicants

91. The applicants maintain their complaints.

VII. OPINION OF THE CHAMBER

A. Admissibility

92. Before considering the merits of this case the Chamber must decide whether to accept it, taking into account the admissibility criteria set out in Article VIII(2) of the Agreement.

93. Three of the applicants, Radojka Nedimović (CH/00/4644), Velibor Vujović (CH/00/6587) and Milan Predojević (CH/00/6236) directed their applications against both Bosnia and Herzegovina and the Federation of Bosnia and Herzegovina. The Chamber will consider the admissibility of the applications as against Bosnia and Herzegovina and the Federation of Bosnia and Herzegovina.

1. Bosnia and Herzegovina

94. During the proceedings before the Chamber, the Chamber has not received any evidence which would tend to indicate that Bosnia and Herzegovina is responsible for any of the matters that Radojka Nedimović (CH/00/4644), Velibor Vujović (CH/00/6587) and Milan Predojević (CH/00/6236) complain of. The competencies of Bosnia and Herzegovina are set out in Article III of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, contained in Annex 4 to the General Framework Agreement. These do not include matters relating to the return of property to pre-war occupants or owners. Accordingly, this matter is within the competence of the Entities. Consequently, the cases do not raise any issues engaging the responsibility of Bosnia and Herzegovina and therefore are to be declared inadmissible *ratione personae* as against that respondent Party.

2. Federation of Bosnia and Herzegovina

95. The Chamber notes that the actions complained of by the applicants are within the competence of the Federation of Bosnia and Herzegovina.

(a) Exhaustion of effective domestic remedies

96. According to Article VIII(2)(a) of the Agreement, the Chamber must consider whether effective remedies exist and whether the applicants have demonstrated that they have been exhausted. In the *Blentić* case (case no. CH/96/17, decision on admissibility and merits of 5 November 1997, paragraphs 19-21, Decisions on Admissibility and Merits 1996-1997, with further references) the Chamber considered this admissibility criterion in the light of the corresponding requirement to exhaust domestic remedies in the former Article 26 of the Convention (now Article 35(1) of the Convention). The European Court of Human Rights has found that such remedies must be sufficiently certain not only in theory but in practice, failing which they will lack the requisite accessibility and effectiveness. The Court has, moreover, considered that in applying the rule on exhaustion it is necessary to take realistic account not only of the existence of formal remedies in the legal system of the Contracting Party concerned but also of the general legal and political context in which they operate as well as of personal circumstances of the applicants.

97. In the present cases the respondent Party objects to the admissibility of the applications on the ground that the domestic remedies provided by the Law on Administrative Proceedings and by the Law on Administrative Disputes have not been exhausted. Whilst these laws afford remedies which might qualify as effective ones within the meaning of Article VIII(2)(a) of the Agreement in so far as the applicants are seeking to return to their apartments or houses and are faced with the authorities' inaction, the Chamber must ascertain whether, in the cases now before it, these remedies can also be considered effective in practice.

98. The Chamber notes that the applicants filed requests to the CRPC with a view to being reinstated into their apartments or houses. The CRPC issued decisions confirming their occupancy rights and ownership, from which it follows that they are entitled to seek the removal of the temporary occupants from the apartments or houses. However, those decisions have not been enforced despite the applicants' enforcement requests to the competent administrative organ, which have been pending between 11 and 29 months.

99. The Chamber further notes that according to Article 7 of the Implementation Law the competent administrative organ is obliged to issue a conclusion on the enforcement within a period of 30 days from the date when the request for enforcement is submitted. The Chamber interprets this provision to require the competent administrative organ, in cases in which the applicant filed a request for enforcement before the Implementation Law entered into force, to issue a conclusion on the enforcement at the latest 30 days after the date on which the Implementation Law entered into force, i.e. 30 days after 28 October 1999.

100. The Chamber also notes that it is still open to the applicants to make further attempts to have their CRPC decisions enforced. However, the applicants have already made repeated attempts to remedy their situation and they have been unsuccessful. Use of other remedies, even if successful, would also not remedy the applicants' complaints in so far as they relate to the failure of the authorities to enforce the CRPC decisions within the prescribed time-limit. Furthermore, there is no reason to suppose that the responsible authorities, which have for a long period disregarded their legal obligations to enforce the CRPC decisions, will treat the decisions of the courts with any greater respect.

101. In these circumstances the Chamber is satisfied that the applicants could not be required, for the purposes of Article VIII(2)(a) of the Agreement, to pursue any further remedy provided by domestic law.

(b) *Lis alibi pendens*

102. Regarding the respondent Party's argument that the application of Ivica Džakula (CH/00/6590) should be declared inadmissible on the ground of *lis alibi pendens* because the applicant had filed an application with the Ombudsperson for Bosnia and Herzegovina, the Chamber notes that the respondent Party, in its observations, also informs the Chamber that the Ombudsperson issued a report in December 1999 recommending the respondent Party to reinstate the applicant into his apartment.

103. The Chamber has previously held as follow (see case no. CH/98/1066, *Kovačević*, decision on review of 8 October 2001, paragraph 37 and 65):

"...the fact of the applicant's previous application to the Ombudsperson and the Ombudsperson's subsequent Report on that application does not *ipso facto* divest the Chamber of its jurisdiction to determine Ms. Kovačević application."

"The additional failure of the respondent Party to implement the Ombudsperson's Report presents an aggravating feature which increases the seriousness of these violations ..."

104. The Chamber notes that in the case of Ivica Džakula (CH/00/6590) the recommendation in the Ombudsperson's report has remained unobserved. Accordingly, the Chamber does not consider the fact that Ivica Džakula (CH/00/6590) has filed an application to the Ombudsperson and the fact that the Ombudsperson has issued a report are grounds for declaring the application inadmissible.

(c) Admissibility of the discrimination complaint

105. Regarding the claims of Verica Simić (CH/99/2544), Cvijan Milovac (CH/00/6401), Ljubica Mitrić (CH/00/5584), Milan Predojević (CH/00/6236) and Radojka Petrović (CH/01/7098) that they have been discriminated against, the Chamber notes that the applicants have not submitted any evidence to support their allegations. The Chamber is therefore of the opinion that this part of the application is unsubstantiated and manifestly ill-founded.

(d) Conclusion as to admissibility

106. The Chamber further finds that no other ground for declaring the cases inadmissible have been established. Accordingly, the applications are to be declared admissible in so far as directed against the Federation of Bosnia and Herzegovina, except for the complaints of discrimination, and inadmissible in so far as directed against Bosnia and Herzegovina.

B. Merits

107. Under Article XI of the Agreement the Chamber must next address the question whether the facts established above disclose a breach by the respondent Party of its obligations under the Agreement. Under Article I of the Agreement the parties are obliged to "secure to all persons within their jurisdiction the highest level of internationally recognised human rights and fundamental freedoms", including the rights and freedoms provided for in the Convention.

1. Article 8 of the Convention

108. Article 8 of the Convention, insofar as relevant, provides:

"1. Every one has the right to respect for...his home...

2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others."

109. The Chamber notes that all of the applicants have lived in the apartments or houses and used them as their homes until such times as they were forced to leave. The Chamber has previously held that links that persons in similar situations as the applicants in the present cases retained to their dwellings were sufficient for them to be considered to be their “homes” within the meaning of Article 8 of the Convention (see case no. CH/97/58, *Onić*, decision on the admissibility and merits of 12 January 1999, Decisions January-July 1999, paragraph 48; and case no. CH/97/46, *Kevešević*, decision on the merits of 15 July 1998, paragraphs 39-42, Decisions and Reports 1998).

110. It is therefore clear that the applicants’ apartments or houses are to be considered as their homes for the purposes of Article 8 of the Convention.

111. It is the respondent Party’s assertion that it has passed legislation which enables all persons to repossess their property and that therefore there has been no violation of Article 8 of the Convention.

112. The Chamber notes that legislation is in force in the Federation that in theory enables persons to repossess their property. However, both the Chamber and the European Court of Human Rights have held that, although the object of Article 8 is essentially that of protecting the individual against arbitrary interference by the authorities, it may also give rise to positive obligations (see e.g. case No. 96/17, *Blentić v. Republika Srpska*, decisions on admissibility and merits of 5 November 1997, Decisions 1997, paragraph 27, Eur. Court HR, *Marckx v. Belgium*, judgement of 13 June 1979, Series A no. 31, paragraph 31; Eur. Court HR, *Airey v. Ireland*, judgement of 9 October 1979, Series A no. 32, paragraph 32; Eur. Court HR, *Velosa Barreto v. Portugal*, judgement of 21 November 1995, Series A no. 334, paragraph 23). Therefore the Chamber considers that the respondent Party not only has to pass legislation but that the legislation also has to be implemented. Otherwise the legislation is not effective.

113. In the present cases the Chamber recalls that the CRPC has issued decisions confirming the applicants’ right to repossess their apartments or houses. The applicants have been unable to regain possession of their apartments or houses due to the failure of the authorities of the Federation to deal effectively, in accordance with Federation law, with their requests for the enforcement of the CRPC decisions. It follows that the result of the inaction of the respondent Party is that the applicants cannot return to their homes and that there is an ongoing interference with the applicants’ right to respect for their homes.

114. The Chamber must therefore examine whether this interference is in accordance with paragraph 2 of Article 8 of the Convention.

115. According to Article 7 of the Implementation Law, the competent administrative organ is obliged to issue a conclusion authorising the execution of the decision within 30 days from the date of the request for such enforcement. If a request for enforcement was filed before the Implementation Law entered into force, the Chamber interprets Article 7 of that Law to require the competent administrative organ to issue a conclusion at the latest 30 days after the date on which that law entered into force, i.e. 30 days after 28 October 1999. The applicants have still not received a decision on their requests to have the CRPC decisions enforced, despite the time-limit for this having expired between 10 and 24 months ago. Accordingly, the failure of the competent administrative organ to decide upon the applicants’ requests is not “in accordance with the law”.

116. As the interference with the applicants’ right to respect for their home referred to above is not “in accordance with the law”, it is not necessary for the Chamber to examine whether they pursued a “legitimate aim” or were “necessary in a democratic society”.

117. In conclusion, there has been a violation of the rights of the applicants’ to respect for their home as guaranteed by Article 8 of the Convention.

2. Article 1 of Protocol No. 1

118. The applicants complain that their rights to peaceful enjoyment of their possessions have been violated as a result of their inability to regain possession of their apartments or houses. Article 1 of Protocol No. 1 reads as follows:

“Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.

The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to secure the payment of taxes or other contributions or penalties.”

119. It is the respondent Party’s assertion that it has passed such legislation, which enables all persons to repossess their property, and that the applicants were not deprived of their rights to return into possession of their property.

120. The Chamber notes that the applicants are the owners of houses or the holders of occupancy rights over apartments. The Chamber finds that the houses concerned constitute the applicants’ “possessions” within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention. Regarding the occupancy rights over apartments, the Chamber has previously held as follows (case no. CH/96/28, *M.J.*, decision on admissibility and merits delivered on 3 December 1997, paragraph 32, Decisions on Admissibility and Merits 1996-1997):

“...[A]n occupancy right is a valuable asset giving the holder the right, subject to the conditions prescribed by law, to occupy the property in question indefinitely. ... In the Chamber’s opinion it is an asset which constitutes a “possession” within the meaning of Article 1 [of Protocol No. 1]...”

121. Accordingly, the Chamber considers that the applicants’ rights in respect of the apartments also constitute “possessions” for the purposes of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention.

122. The Chamber considers the failure of the authorities of the respondent Party to allow the applicants to regain possession of the apartments or houses constitutes an “interference” with the right to peaceful enjoyment of that possession. This interference is ongoing as the applicants still do not enjoy possession of the apartments or houses.

123. The Chamber must therefore examine whether this interference can be justified. For this to be the case, it must be in the public interest and subject to conditions provided for by law. This means that the deprivation must have a basis in national law and that the law concerned must be both accessible and sufficiently precise.

124. As the Chamber noted, in the context of its examination of the case under Article 8 of the Convention, Article 7 of the Implementation Law states that the competent administrative organ is obliged to issue a conclusion authorising the execution of the decision within 30 days from the date of a request for such enforcement. If the request for enforcement was filed before the Implementation Law entered into force, the Chamber interprets Article 7 of that Law to require the competent administrative organ to issue a conclusion at the latest 30 days after the date on which that Law entered into force, i.e. 30 days after 28 October 1999. It follows that the failure of the competent administrative organ to decide upon the applicants’ requests is contrary to the law. This is in itself sufficient to justify a finding of a violation of the applicants’ right to peaceful enjoyment of their possessions as guaranteed by Article 1 of Protocol No. 1. Accordingly, the right of the applicants under this provision has been violated.

3. Articles 6 and 13 of the Convention

125. Article 6 of the Convention, insofar as relevant, provides as follows:

“In the determination of his civil rights and obligations..., everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law...”

126. Article 13 of the Convention provides as follows:

“Everyone whose rights and freedoms as set forth in this Convention are violated shall have an effective remedy before a national authority notwithstanding that the violation has been committed by persons acting in an official capacity.”

127. Some of the applicants also allege violation of their rights as guaranteed by one or both of these provisions.

128. The Chamber, considering that it has found violations of the applicants' rights projected by Article 8 of the Convention and Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, does not consider it necessary to examine the cases under Articles 6 and 13 of the Convention.

VIII. REMEDIES

129. Under Article XI(1)(b) of the Agreement the Chamber must address the question of what steps shall be taken by the respondent Party to remedy the established breaches of the Agreement. In this connection the Chamber shall consider issuing orders to cease and desist, monetary relief as well as provisional measures. The Chamber is not necessarily bound by the claims of the applicant.

130. In their submissions the applicants request that they be enabled to regain possession of their apartments or houses. In addition, some of the applicants request compensation for one or more of the following reasons: compensation for mental suffering and for the injustice they claim to have suffered, compensation for the rent they have been forced to pay for their accommodation pending their return to their apartments or houses, compensation for legal costs, compensation for travel costs and compensation for their destroyed movable property. Verica Simić (CH/99/2544) requests the Chamber to order the respondent Party, as a provisional measure, to make an inventory list of her moveable property in her apartment and to establish the state of the apartment. Further she asks the Chamber to prohibit any disposal of her moveable property and apartment until she has been reinstated.

131. The Federation, in its observations, argued that the claims for compensation, which were submitted by some of the applicants, were ill-founded or unsubstantiated and in any case excessive.

132. The Chamber considers it appropriate to order the Federation to take all necessary steps to enforce the CRPC decisions without further delay and at latest within one month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure.

133. With regard to possible compensatory awards the Chamber considers it appropriate to award a sum to the applicants in recognition of the sense of injustice they have suffered as a result of their inability to regain possession of their apartments or houses, especially in view of the fact that they have taken all necessary steps to have the CRPC decisions enforced.

134. Accordingly, the Chamber will order the respondent Party to pay to each of the applicants the sum of 1200 Convertible Marks (*Konvertibilnih Maraka*, “KM”) in recognition of their suffering as a result of their inability to regain possession of their apartments or houses. In the particular circumstances at hand, the Chamber will also award the applicants who did not make specific claims for compensation the same sum. As the Chamber held in *Pletilić and others* (cases nos. CH/98/659

et al., decision on admissibility and merits of 9 July 1999, paragraph 236, Decisions August-December), Article XI(1)(b) of the Agreement does not preclude the Chamber from ordering a remedy which has not been requested by an applicant.

135. In accordance with its decision in *Turundžić and Frančić* (cases nos. CH/00/6143 and CH/00/6150, decision on admissibility and merits of 5 February 2001, paragraph 70), the Chamber considers it appropriate to order the respondent Party to compensate the applicants for the loss of use of their homes. The Chamber considers it appropriate that this sum should be KM 200 per month and payable from the date the time-limit for the competent administrative organ to issue a conclusion on the enforcement of the CRPC decision expired, i.e. 30 days after the applicant lodged his request up to and including November 2001. In the cases in which the applicants filed the request for enforcement before the Implementation Law entered into force, the Chamber considers it appropriate that this sum should be payable from 30 days after the Implementation Law entered into force, i.e. 30 days after 28 October 1999, up to and including November 2001. This sum should continue to be paid at the same rate until the end of the month in which the applicants regain possession of their apartments or houses.

136. With regard to the claims for compensation for destruction and deprivation of movable property in the apartments or houses, the Chamber notes that it has previously held that where it has not been shown that the alleged loss of or damage to property was directly caused by the respondent Party or any person acting on its behalf, the respondent Party cannot be held responsible (see, e.g., case no. CH/97/42, *Eraković*, decision on admissibility and merits of 14 January 1999, paragraph 65, Decisions January-July 1999). In the present cases no such responsibility can be established. The Chamber will therefore not award any compensation in this respect.

137. With regard to Velibor Vujović (CH/00/6587) claim for compensation for legal costs, the Chamber notes that the applicant has submitted evidence that he has paid a lawyer KM 200 for his assistance. However, this sum relates to the proceedings initiated before the domestic organs and not to the proceeding before the Chamber. The Chamber will therefore not award any compensation in this respect.

138. With regard to the other applicants' claim for compensation for their legal costs, the Chamber notes that they have failed to submit any evidence that they actually incurred these expenses. The Chamber will therefore not award any compensation in this respect.

139. With regard to the applicants' claim for compensation for their travel costs, the Chamber notes that they have failed to submit any evidence that they actually incurred these expenses. The Chamber will therefore not award any compensation in this respect.

140. With regard to Verica Simić's request for an order of provisional measures, the Chamber notes that the applicant has the opportunity to request the domestic organs to make an inventory list, to establish the state of the apartment and to prohibit any disposal of the applicant's moveable property and the apartment until she has been reinstated. The Chamber will therefore reject the applicant's request for provisional measures. If the competent domestic authorities fail to take reasonable steps to protect the property of Ms. Simić, then responsibility of the respondent Party for any damage might arise.

141. The Chamber further awards simple interest at an annual rate of 10% as of the date of expiry of the one-month period set in paragraph 132 for the implementation of the present decision, and on each of the sums awarded in paragraphs 134 and 135 or any unpaid portion thereof until the date of settlement in full.

IX. CONCLUSION

142. For the above reasons, the Chamber decides,

1. unanimously, to declare the applications inadmissible against Bosnia and Herzegovina;

2. unanimously, to declare the applications admissible against the Federation of Bosnia and Herzegovina under Articles 6, 8 and 13 of the European Convention on Human Rights and under Article 1 of Protocol No. 1 thereto;
3. unanimously, to declare the claims of Verica Simić (CH/99/2544), Cvijan Milovac (CH/00/6401), Ljubica Mitrić (CH/00/5584), Milan Predojević (CH/00/6236) and Radojka Petrović (CH/01/7098) that they have been discriminated against inadmissible as manifestly ill-founded;
4. unanimously, that the non-enforcement of the decisions of the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees (CRPC) constitutes a violation of the right of the applicants to respect for their homes within the meaning of Article 8 of the Convention, the Federation thereby being in breach of Article I of the Agreement;
5. unanimously, that the non-enforcement of the decisions of the CRPC constitutes a violation of the right of the applicants to peaceful enjoyment of their possessions within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, the Federation thereby being in breach of Article I of the Agreement;
6. unanimously, that it is not necessary to rule on the complaints under Article 6 and Article 13 of the Convention;
7. unanimously, to order the Federation to enable the applicants to regain possession of their apartments or houses without further delay and at the latest one month after the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure;
8. unanimously, to order the Federation to pay to the applicants, no later than one month after the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure:

to Ms. Milka Rudić the applicant in case CH/99/2030: 6000 (six thousand) Convertible Marks (*Konvertibilnih Maraka*, "KM"), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 4800 by way of compensation for the loss of use of her home;

to Ms. Verica Simić the applicant in case CH/99/2544: KM 4600 (four thousand six hundred), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 3400 by way of compensation for the loss of use of her home;

to Ms. Radojka Nedimović the applicant in case CH/00/4644: KM 5400 (five thousand four hundred), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 4200 by way of compensation for the loss of use of her home;

to Ms. Sofija Trogrlić the applicant in case CH/99/4952: KM 5200 (five thousand two hundred), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 4000 by way of compensation for the loss of use of her home;

to Mr. Ognjen Šekara the applicant in case CH/00/5290: KM 5600 (five thousand six hundred), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 4400 by way of compensation for the loss of use of his home;

to Ms. Ljubica Mitrić the applicant in case CH/00/5584: KM 5200 (five thousand two hundred), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 4000 by way of compensation for the loss of use of her home;

to Mr. Milan Predojević the applicant in case CH/00/6236: KM 4800 (four thousand eight hundred), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 3600 by way of compensation for the loss of use of his home;

to Mr. Njegoslav Vukotić, the applicant in case CH/00/6315: KM 6000 (six thousand), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 4800 by way of compensation for the loss of use of his home;

to Mr. Cvijan Milovac the applicant in case CH/00/6401: KM 5400 (five thousand four hundred), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 4200 by way of compensation for the loss of use of his home;

to Mr. Danilo Nedić the applicant in case CH/00/6565: KM 4800 (four thousand eight hundred), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 3600 by way of compensation for the loss of use his home;

to Mr. Velibor Vujović the applicant in case CH/00/6587: KM 5600 (five thousand six hundred), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 4400 by way of compensation for the loss of use of his home;

to Mr. Ivica Džakula the applicant in case CH/00/6590: KM 3200 (three thousand two hundred), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 2000 by way of compensation for the loss of use of his home;

to Ms. Radojka Petrović the applicant in case CH/01/7098: KM 3400 (three thousand four hundred), composed of KM 1200 by way of compensation for non-pecuniary damage and KM 2200 by way of compensation for the loss of use of her home;

9. unanimously, to order the Federation to pay to each of the applicants KM 200 for each further month that they remain excluded from their apartments or houses as from December 2001 until the end of the month in which they are reinstated, each of these monthly payments to be made within 30 days from the end of the month to which they relate;

10. unanimously, to order the Federation to pay simple interest at the rate of 10 (ten) per cent per annum over the above sums or any unpaid portion thereof from the date of expiry of the above one-month periods until the date of settlement in full;

11. unanimously, to dismiss the remainder of the applicants' claims for compensation;

12. unanimously, to reject Verica Simić's (CH/99/2544) request for an order of provisional measures; and

13. unanimously, to order the Federation to report to it no later than one month after the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure on the steps taken by it to comply with the above orders.

(signed)
Ulrich GARMS
Registrar of the Chamber

(signed)
Ms. Michèle PICARD
President of the First Panel

ODLUKA O PRIHVATLJIVOSTI I MERITUMU

Predmet broj CH/99/2050

R. J.

protiv

FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, na zasjedanju Velikog vijeća od 10. maja 2006. godine, sa sljedećim prisutnim članovima:

Gosp. Miodrag PAJIĆ, predsjednik
Gosp. Mehmed DEKOVIĆ, potpredsjednik
Gosp. Želimir JUKA, član
Gđa Valerija GALIĆ, član
Gđa Seada PALAVRIĆ, član

Gosp. Nedim ADEMOVIĆ, arhivar

Razmotrivši gore spomenutu prijavu podnesenu Domu za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: Dom) u skladu sa članom VIII(1) Sporazuma o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: Sporazum) sadržanom u Aneksu 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini;

Konstatujući da je Dom prestao postojati 31. decembra 2003. godine i da je Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Komisija) dobila mandat prema sporazumima u skladu sa članom XIV Aneksa 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini koji su zaključeni u septembru 2003. i januaru 2005. godine (u daljnjem tekstu: Sporazum iz 2005. godine) da odlučuje o predmetima podnesenim Domu do 31. decembra 2003. godine;

Usvaja sljedeću odluku u skladu sa članom VIII(2)(d) Sporazuma, čl. 3. i 8. Sporazuma iz 2005. godine, kao i pravilom 21. stavom 1(a) u vezi sa pravilom 53. Pravila procedure Komisije:

I. UVOD

1. R. J. (u daljnjem tekstu: podnosilac prijave), iz Semizovca, podnio je prijavu Domu protiv presude Kantonalnog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud), broj GŽ-260/98 od 22. juna 1998. godine, i Općinskog suda II Sarajevo (u daljnjem tekstu: Općinski sud), broj: PR-98/96 od 8. oktobra 1997. godine.
2. Predmet postavlja pitanja u vezi sa zabranom diskriminacije prema članu II(2)(b) Sporazuma u odnosu na član 6(1) i 7. Međunarodnog ugovora o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i u vezi sa članom 6. stavom 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija).

II. ČINJENICE U PREDMETU

3. Činjenice koje su dole iznijete proizilaze iz prijave i priložene dokumentacije.
4. Podnosilac prijave navodi da je od 1959. godine do aprila 1992. godine bio zaposlen u preduzeću "Unioninvest-montaža" – Sarajevo (u daljnjem tekstu: poslodavac). Po završetku ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini prvi put se javio poslodavcu 22. maja 1996. godine.
5. Poslodavac je donio rješenje, broj 0476/247 od 14. juna 1994. godine, kojim je utvrđeno da podnosiocu prijave prestaje radni odnos. Podnosilac prijave tvrdi da nikada nije primio ovo rješenje. Prema navodima podnosioca prijave, kada se, nakon završetka ratnih dejstava, prvi put javio poslodavcu rečeno mu je da napiše molbu za vraćanje na posao, što je on učinio. Međutim, njegova molba je razmatrana kao prigovor na rješenje o prestanku radnog odnosa, broj 0476/247 od 14. juna 1994. godine i poslodavac je 10. jula 1996. godine donio odluku, broj 10/1-2277/96, kojom se prigovor odbija.

A. Postupak pred sudom

6. Podnosilac prijave je 26. avgusta 1996. godine podnio tužbu protiv odluke poslodavca, broj 10/1-2277/96 od 10. jula 1996. godine, Općinskom sudu II u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Općinski sud). Općinski sud je donio presudu, broj PR-98/96 od 8. oktobra 1996. godine, koja je potvrđena presudom Kantonalnog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud), broj GŽ-260/98 od 22. juna 1998. godine, kojom je tužba podnosioca prijave odbijena. U obrazloženju presude se navodi da je podnosilac prijave propustio da se javi poslodavcu u zakonskom roku od petnaest dana od dana prestanka okolnosti zbog kojih nije mogao doći na posao.

B. Postupak pred Komisijom za provedbu člana 143. Zakona o radu

7. Podnosilac prijave je od poslodavca dobio obavještenje, broj 12-1-701/2000, od 5. maja 2000. godine, u kojem je obaviješten da ne može ostvariti ponovo uspostavu radnopravnog statusa, zbog prestanka radnog odnosa u skladu sa važećim zakonskim propisima.
8. Podnosilac prijave je 23. novembra 2000. godine izjavio žalbu Kantonalnoj komisiji za provedbu člana 143. Zakona o radu (u daljnjem tekstu: Kantonalna komisija) sa zahtjevom da se utvrde njegova prava iz radnog odnosa u skladu sa navedenim članom.
9. Odlučujući po žalbi podnosioca prijave, Kantonalna komisija je donijela rješenje, broj 13-04-34-Ž-2932/00, od 27. jula 2005. godine, kojim se žalba podnosioca prijave odbija kao neosnovana.

10. Protiv pomenutog rješenja podnosilac prijave je izjavio žalbu Federalnoj komisiji za implementaciju člana 143. Zakona o radu (u daljnjem tekstu: Federalna komisija). Federalna komisija je donijela rješenje, broj 03-34-1011/05, od 20. septembra 2005. godine, kojim se žalba podnosioca prijave usvaja, poništava rješenje Kantonalne komisije i nalaže poslodavcu da podnosiocu prijave uspostavi radnopravni status u skladu sa članom 143. Zakona o radu.

III. POSTUPAK PRED DOMOM/KOMISIJOM

11. Prijava je podnesena 15. aprila 1999. godine i registrovana je istog dana.

12. Prijava je prosljeđena tuženoj strani 18. avgusta 2005. godine, a pisana zapažanja primljena 7. septembra 2005. godine. Zapažanja su prosljeđena podnosiocu prijave.

13. Podnosilac prijave se u nekoliko navrata obraćao Komisiji, dostavljajući podatke o stanju u predmetu pred domaćim organima, tražeći da Komisija odluči u njegovu korist. Posljednju informaciju podnosilac prijave dostavio je Komisiji 22. novembra 2005. godine, kada je obavijestio da je postupak pred Federalnom komisijom okončan i dostavio rješenje Federalne komisije od 20. septembra 2005. godine.

IV. RELEVANTNE ZAKONSKE ODREDBE

A. Zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije

14. **Zakon o osnovnim pravima iz radnog odnosa Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije** ("Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije", br. 60/89 i 42/90) je preuzet kao zakon Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92).

Član 23.

[...]

Radniku se obavezno dostavlja pismena odluka kojom se odlučuje o ostvarivanju njegovih pojedinačnih prava, obaveza i odgovornosti.

Član 75. stav 2.

Radniku prestaje radni odnos bez njegove saglasnosti, ako je neopravdano izostao s posla pet radnih dana uzastopno.

B. Zakon Republike Bosne i Hercegovine

15. **Zakon o radnim odnosima** objavljen je u "Službenom listu Republike Bosne i Hercegovine", broj 21/92 od 23. novembra 1992. godine. Donesen je kao **Uredba sa zakonskom snagom o radnim odnosima u toku rata i neposredne ratne opasnosti** i kasnije je potvrđen od strane Skupštine Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/94 od 9. juna 1994). Na snazi je ostao do 5. novembra 1999. godine.

Zakon predviđa sljedeće relevantne odredbe:

Član 10.

Radnik se zbog nemogućnosti dolaska na posao, može uputiti na neplaćeno odsustvo u slučajevima:

- ako stanuje ili mu se radno mjesto nalazi na okupiranom području ili području zahvaćenom borbenim dejstvom,

Neplaćeno odsustvo može trajati do prestanka okolnosti iz stava 1. ovog člana, ako radnik u roku od 15 dana po prestanku okolnosti dokaže da nije mogao dolaziti na posao. Za vrijeme neplaćenog odsustva radniku miruju prava i obaveze koje proističu iz rada i po osnovu rada

Član 15.

Radniku prestaje radni odnos ako je u toku izvršavanja radne obaveze neopravdano izostao sa posla duže od 20 radnih dana uzastopno ili ako se stavio na stranu agresora i protiv Republike Bosne i Hercegovine.

C. Izjava Zajedničke civilne komisije o Sarajevu

16. Zajednička civilna komisija o Sarajevu sastala se 11. aprila 1996. godine, da nastavi sa svojim radom na implementaciji mira u Sarajevu pod pokroviteljstvom tadašnjeg Zamjenika Visokog predstavnika Michaela Steinera. U radu su učestvovali predstavnici federalnih i gradskih vlasti i srpskih građana Sarajeva, te su, između ostalog, donijeli i odluku o radnicima određenih profesija, koja je sadržavala sljedeća pravila:

- Osobe koje su prije rata obavljale određenu profesiju, imaju pravo da se vrate na svoja bivša radna mjesta bez ikakve procedure ponovnog apliciranja. Oni su već kvalifikovani. Od njih se može tražiti da podnesu službenu izjavu iz koje se vidi da imaju namjeru da se vrate na posao, ali nakon toga moraju biti ponovo zaposleni.

- Od osoba zaposlenih tokom rata može se tražiti da ponovno apliciraju. Svaki takav proces mora biti izvršen bez diskriminacije bazirane na etničkom porijeklu, a treba odražavati princip da se uzapošljavanju ogleda etnički sastav svakog područja. U slučajevima gdje radna mjesta više ne postoje, bivši zaposleni radnici bi trebali biti stavljeni na listu čekanja, dok poslovi ne budu na raspolaganju. Osobe sa tih lista neće izgubiti radni staž niti penziju.

V. ŽALBENI NAVODI

17. Podnosilac prijave navodi da mu rješenje poslodavca o prestanku radnog odnosa, broj 0476/247 od 14. juna 1994. godine, nikad nije dostavljeno, te da je 1996. godine podnio molbu za nastavak radnog odnosa, ali da je ta molba tretirana kao prigovor na rješenje o prestanku radnog odnosa. Traži da se vrati na posao i da mu se prizna radni staž u periodu od završetka ratnih sukoba u Bosni Hercegovini do dana podnošenja prijave. Podnosilac prijave navodi da je diskriminisan, jer su "neki radnici [...] vraćeni na posao, iako su se kasnije javili [...] i smatra[...] da [ga] različito tretiraju [...]".

VI. ODGOVOR TUŽENE STRANE

18. U vezi sa činjenicama, tužena strana, između ostalog, navodi da je neosnovan navod podnosioca prijave o neuručivanju rješenja o prestanku radnog odnosa od 14. juna 1994. godine, jer je isto bilo istaknuto na oglasnu ploču poslodavca, a iz sadržaja molbe za ponovno zasnivanje radnog odnosa od 22. maja 1996. godine proizilazi da je podnosilac prijave upoznat sa sadržajem navedenog rješenja.

19. Po pitanju prihvatljivosti, tužena strana navodi da u predmetu podnosioca prijave egzistira konačna odbijajuća odluka suda, te da je Dom u nekoliko navrata naveo da nema opću nadležnost

da zamijeni svojom vlastitom ocjenu činjenica i primjenu prava od strane domaćih sudova, a da se isto odnosi i na Komisiju. Stoga, tužena strana predlaže da se prijava proglašeni neprihvatljivom, kao očigledno neosnovana, shodno članu VIII (2)(c) Sporazuma.

20. U pogledu merituma prijave, tužena strana navodi da, cijeneći hronologiju postupanja sudova tužene strane, ponašanje podnosioca prijave i ostale okolnosti predmeta, u konkretnom predmetu nije došlo do povrede prava podnosioca prijave na pravično suđenje niti do prekoračenja razumnog roka u smislu člana 6. Evropske konvencije. Tužena strana predlaže Komisiji da primjenom odredbe člana VIII(2)(c) Sporazuma donese odluku o neprihvatljivosti iz razloga iznesenih u pismenim zapažanjima. Ukoliko tako ne postupi, tužena strana onda predlaže Komisiji da odbije prijavu, kao očigledno neutemeljenu iz razloga navedenih u dijelu pismenih zapažanja o meritumu.

VII. MIŠLJENJE KOMISIJE

A. Prihvatljivost

21. Komisija podsjeća da je prijava podnesena Domu u skladu sa Sporazumom. S obzirom da Dom o njoj nije odlučio do 31. decembra 2003. godine, Komisija je, u skladu sa članom 2. Sporazuma iz septembra 2003. godine i članom 3. Sporazuma iz 2005. godine, nadležna da odlučuje o ovoj prijavi. Pri tome, Komisija će uzimati kriterije za prihvatljivost prijave sadržane u članu VIII(2) Sporazuma. Komisija, također, zapaža da se Pravila procedure kojima se uređuje njeno postupanje ne razlikuju, u dijelu koji je relevantan za predmet podnosioca prijave, od Pravila procedure Doma, izuzev u pogledu sastava Komisije.

22. U skladu sa članom VIII(2) Sporazuma, Komisija će odlučiti koje prijave će prihvatiti. Pri tome će Komisija uzeti u obzir sljedeće kriterije: (a) postoje li djelotvorni pravni lijekovi i da li je podnosilac prijave dokazao da ih je iscrpio, (b) da li je prijava u biti ista kao i stvar koju su Dom/Komisija već ispitali, ili je već podnesena u nekom drugom postupku, ili je već predmet međunarodne istrage ili rješenja. Komisija će, također, odbiti svaku žalbu koju bude smatrala nespojivom sa ovim Sporazumom, ili koja je očigledno neosnovana, ili predstavlja zloupotrebu prava žalbe (c). U skladu sa članom VIII(3) Sporazuma "[Komisija] u bilo kojem trenutku svog postupka može obustaviti razmatranje neke žalbe, odbaciti je ili brisati iz razloga (a) što podnosilac prijave namjerava odustati od žalbe; (b) što je stvar već riješena; ili (c) što iz bilo kojeg drugog razloga, koji utvrdi [Komisija], više nije opravdano nastaviti s razmatranjem žalbe; pod uvjetom da je takav rezultat u skladu s ciljem poštivanja ljudskih prava."

23. U konkretnom slučaju, predmet osporavanja prijavom je presuda Kantonalnog suda, broj GŽ-260/98 od 22. juna 1998. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih po zakonima. Nadalje, osporenu presudu podnosilac prijave je primio 10. novembra 1998. godine, a prijava Domu je podnijeta 15. aprila 1999. godine, tj. u roku od 6 mjeseci, kako je propisano članom VIII(3)(a) Sporazuma. Konačno, prijava ispunjava i ostale uslove iz člana VIII(2) i (3) Sporazuma.

24. U pogledu prihvatljivosti predmetne prijave, tužena strana tvrdi da je konkretna prijava očigledno neosnovana iz razloga što se podnosilac prijave žali da su Općinski sud i Kantonalni sud u parničnom postupku pogrešno ocijenili dokaze i pogrešno primijenili pravo, te da Komisija isto kao i Dom nema opću nadležnost da zamijeni svojom vlastitom ocjenu činjenica i primjenu prava od strane domaćih sudova. S druge strane, podnosilac prijave smatra da su redovni sudovi proizvoljnim tumačenjem i primjenom materijalnog prava povrijedili njegovo pravo na pravično suđenje.

25. Komisija podsjeća da je Dom u nekoliko navrata naveo da nema opću nadležnost da zamijeni svojom vlastitom ocjenu činjenica i primjenu prava od strane domaćih sudova (vidi, na primjer, Odluke o prihvatljivosti, CH/99/2565, *Banović*, od 8. decembra 1999. godine, tačka 11,

Odluke august-decembar 1999. godine, i CH/00/4128, DD "Trgosirovina" Sarajevo (DDT), od 6. septembra 2000. godine, tačka 13, Odluke juli-decembar 2000. godine). Isto se odnosi i na Komisiju, osim ukoliko odluke redovnih sudova krše prava zaštićena Sporazumom. To će biti slučaj kad je primjena pozitivno-pravnih propisa bila očigledno proizvoljna, ili kada je došlo do povrede osnovnih procesnih prava, kao što su pravo na pravičan postupak, pravo na pristup sudu, pravo na efektivan pravni lijek i u drugim slučajevima (vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, odluka broj U-29/02, od 27. juna 2003. godine, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", broj 31/03). Međutim, kako podnosilac prijave u konkretnom slučaju ukazuje upravo na to da su primjena i tumačenje zakona bili proizvoljni, što je za posljedicu imalo kršenje njegovog prava na pravično suđenje, Komisija ima nadležnost i zadatak ispitati navode u vezi proizvoljnosti primjene prava u ovom slučaju (vidi, Ustavni sud, odluka broj AP-979/04 od 17. februara 2005. godine, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", broj 48/05).

26. Pored navedenog, Komisija zapaža da se podnosilac prijave žali na diskriminaciju u uživanju prava na rad. Stoga, Komisija smatra da predmetna prijava i u ovom dijelu pokreće pitanja spojiva sa Sporazumom, koja su u okviru nadležnosti Komisije.

A.1. Zaključak u pogledu prihvatljivosti

27. Komisija smatra da prijavu treba proglasiti prihvatljivom u cijelosti prema članu VIII(2)(c) Sporazuma.

B. Meritum

28. Prema članu XI Sporazuma, Komisija mora obraditi pitanje da li utvrđene činjenice otkrivaju da je tužena strana prekršila svoje obaveze iz Sporazuma. Kao što je već naglašeno, prema članu I Sporazuma, strane su obavezne "osigurati svim licima pod svojom nadležnošću najviši stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda", uključujući prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom i drugim sporazumima nabrojanim u Dodatku Sporazuma.

29. Komisija zaključuje da predmetna prijava mora biti ispitana u pogledu navodne povrede prava zaštićenih odredbama člana 6(1) i 7. Međunarodnog ugovora o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i u vezi sa članom 6. stavom 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija).

B.1. Diskriminacija u uživanju prava na rad, na slobodan izbor zaposlenja i zaštitu od nezaposlenosti

30. Komisija će prvo razmatrati navod o diskriminaciji prema članu II(2)(b) Sporazuma u vezi sa članovima 6(1) i 7(a)(i)(ii) Međunarodnog ugovora o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima koji, u relevantnom dijelu, glase:

Član 6(1) glasi:

Države potpisnice ovog Ugovora priznaju pravo na rad, koje podrazumijeva pravo svakog lica da dobije mogućnost da obezbijedi sebi sredstva za život slobodno izabranim ili prihvaćenim radom, te će preduzeti odgovarajuće mjere za zaštitu ovog prava.

Član 7. glasi:

Države potpisnice ovog Ugovora priznaju pravo svakome na uživanje pravičnih i povoljnih uslova rada, koji obezbjeđuju naročito:

(a) nagrađivanje koje, kao minimum, donosi svakom radniku:

(i) pravičnu platu i jednaku nagradu za rad jednake vrijednosti bez ikakve razlike,

(ii) pristojan život za njih i njihove porodice shodno odredbama ovog Ugovora[.]

31. U predmetu *Hermas protiv Federacije Bosne i Hercegovine* (predmet broj CH/97/45, Odluka o prihvatljivosti i meritumu uručena 18. februara 1998. godine, tačka 118, Odluke i izvještaji 1998. godine) Dom je smatrao da je zabrana diskriminacije središnji cilj Općeg okvirnog sporazuma kome Dom mora pridati posebnu važnost.

32. Prema članu II(2)(b) Komisija ima nadležnost da razmatra navodnu i očiglednu diskriminaciju u uživanju prava i sloboda koje se garantuju, između ostaloga, članom 6(1) i 7(a)(i) i (ii) Međunarodnog ugovora o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima u vezi sa članom II(2)(b) Sporazuma.

33. Komisija će ispitati da li je podnosilac prijave u konkretnom slučaju diskriminisan u uživanju prava prava na rad, na slobodan izbor zaposlenja i zaštitu od nezaposlenosti.

(a) Oспорavane radnje i propusti

34. Komisija zapaža da je radni odnos između podnosioca prijave i njegovog poslodavca postojao od 1959. godine, te da je u periodu od 1992. do 1996. godine podnosilac prijave bio spriječen da nastavi s radom kod poslodavca, jer je imao prebivalište na teritoriji pod kontrolom srpskih vlasti, sve dok 1996. područje Semizovca nije integrisano u Federaciju Bosne i Hercegovine. Podnosilac prijave se prvi put nakon reintegracije javio poslodavcu 22. maja 1996. godine, s molbom da nastavi radni odnos kod poslodavca. Njegov radni odnos je prestao rješenjem poslodavca, od 14. juna 1994. godine, koje je važilo retroaktivno od 4. maja 1992. godine, a koje je postavljeno na oglasnu ploču i nikad nije dostavljeno podnosiocu prijave. Molbu podnosioca prijave, podnijetu poslodavcu nakon prestanka ratnih sukoba, da nastavi radni angažman, poslodavac je tretirao kao prigovor na navedeno rješenje, te je "prigovor" odbijen, a rješenje od 14. juna 1992. godine je potvrđeno odlukom poslodavca, broj 10/1-2277/96. od 10. jula 1996. godine. Zakonitost prestanka radnog odnosa podnosioca prijave bila je predmetom ocjene Općinskog i Kantonalnog suda, koji su tužbu podnosioca prijave odbili i potvrdili zakonitost predmetnih akata poslodavca. Dakle, radnje i propusti, koje vjerovatno uključuju odgovornost Federacije Bosne i Hercegovine po Sporazumu uključuju radnje na prestanku radnog odnosa i propust ponovnog zapošljavanja podnosioca prijave nakon završetka ratnih sukoba.

35. Ove radnje utiču na uživanje prava podnosioca prijave zagarantovanih članovima 6(1) i 7(a)(i) i (ii) Međunarodnog ugovora o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Komisija je, prema tome, pozvana da ispita da li je Federacija propustila da osigura zaštitu tih prava bez diskriminacije.

(b) Različito postupanje i moguće opravdanje za to

36. Da bi ustanovila da li je podnosilac prijave bio diskriminisan, Komisija mora prvenstveno odrediti da li je sa podnosiocem prijave postupano drugačije nego sa drugima u istoj ili relevantno sličnoj situaciji.

37. Pritom, Komisija podsjeća na ustanovljenu praksu Doma po kojoj se svako različito postupanje smatra diskriminacijskim ako za njega ne postoji razumno i objektivno opravdanje, to jest, ako nije u svrhu postizanja legitimnog cilja ili ako ne postoji razuman odnos proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želi postići (vidi predmet broj CH/97/67, *Zahirović*, Odluka o prihvatljivosti i meritumu uručena 8. jula 1999. godine, tačka 120, Odluke Januar-juli 1999. godine).

38. Tužena strana ima posebnu odgovornost da opravda inače zabranjeno različito postupanje po osnovima koji se pominju u članu I(14) Sporazuma, kao što su rasa, boja kože, te etničko i

nacionalno porijeklo. U prethodnim predmetima, Dom je zauzimao slično stanovište (vidi, na primjer, gore pomenutu odluku *Hermas*, tačke 86. i dalje; vidi, takođe, gore pomenutu odluku *Zahirović*, tačke 121. i dalje).

39. Podnosilac prijave je utvrdio da je "posebno tretiran" i da nakon ratnih sukoba nije vraćen na posao, za razliku od nekih kolega koji su se poslije njega obratili poslodavcu, a ipak su vraćeni na posao. Prema proceduri, koja je usaglašena i definisana u Izjavi zajedničke civilne komisije o Sarajevu od 11. aprila 1996. godine, podnosilac prijave ima pravo da se vrati na svoje bivše radno mjesto, bez ikakve procedure ponovnog apliciranja, osim da podnese službenu izjavu iz koje se vidi da ima namjeru da se vrati na posao, a budući da je tu izjavu podnio 22. maja 1996. godine, nakon toga morao je biti ponovo zaposlen.

40. Međutim, molba za nastavak rada kod poslodavca nakon reintegracije, koja je podnijeta u skladu s procedurom iz Izjave zajedničke civilne komisije, navedene u tački 16. ove Odluke, tretirana je kao prigovor na rješenje o prestanku radnog odnosa, koji je odbijen i podnosiocu prijave je uskraćeno pravo da nastavi raditi na svom prijeratnom radnom mjestu. Komisija mora ispitati da li je na ovaj način podnosilac prijave drugačije tertian u odnosu na ostale zaposlenike u istoj situaciji i postoji li moguće opravdanje za to.

41. Komisija primjećuje da postoji poseban tretman zaposlenika, koji tokom ratnih sukoba nisu boravili na teritoriji pod kontrolom vlasti Republike Bosne i Hercegovine, te kojim tokom ratnih sukoba nisu bila dostupna njihova prijeratna radna mjesta pri regulisanju njihovog rado-pravnog statusa nakon prestanka ratnih sukoba i reintegracije određenih teritorija na području grada Sarajeva. Naime, na osnovu odredbi Zakona o radu, tokom ratnih sukoba takvi radnici su upućivani na neplaćeno odsustvo, dok traje spriječenost dolaska na radno mjesto i propisana im je obaveza da se jave poslodavcu u roku od 15 dana od prestanka tih okolnosti.

42. U pogledu propisane obaveze dokazivanja, radnik u okviru propisanog roka nije mogao ranije doći na posao, Komisija zapaža da je prema onim radnicima koji su ostali na "okupiranom području" postupano drugačije nego sa onima koji su pobjegli sa te teritorije. Prva grupa radnika je imala obavezu da se javi na bivše radno mjesto nakon prestanka okolnosti za neplaćeno odsustvo, dok od druge grupe nije traženo da je ispuni. Komisija priznaje da je razlog za različito postupanje postupak evidentiranja i utvrđivanja koliko radnika želi da nastavi raditi, što je legitiman postupak. Takođe se i sredstvo, kojim se taj cilj želio postići – obaveza javljanja, može opisati kao proporcionalno.

43. Federacija je zasnovala svoje argumente za ovakvo tretiranje podnosioca prijave na članu 10. Zakona o radnim odnosima, koji je, između ostaloga, predviđao da se radnik može uputiti na neplaćeno odsustvo ako mu se radno mjesto nalazi na okupiranom području ili području zahvaćenom borbenim dejstvom, a zakonski osnov za donošenje rješenja o prestanku radnog odnosa je bio Zakon o radnim odnosima, koji je predviđao takav prestanak ako se, između ostaloga, radnik stavio na stranu agresora ili se dvadeset dana neopravdano nije javio na posao (član 15) ili je propustio da dokaže u okviru propisanog roka da nije mogao ranije da dođe na posao (član 10). Međutim, iz dokumenata predloženih Komisiji proizilazi da podnosilac prijave nikad nije u skladu s navedenim odredbama upućen na neplaćeno odsustvo, nego mu je radni odnos prestao zbog neopravdanog nedolaska na posao dvadeset uzastopnih dana.

44. Komisija zapaža da rješenjem poslodavca, broj 0476/247 od 14. juna 1994. godine, prestaje radni odnos podnosioca prijave, počevši od 4. maja 1992. godine. Međutim, pravni osnov za ovo rješenje – Uredba sa zakonskom snagom o radnim odnosima za vrijeme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ratne opasnosti donesena je nakon ovog datuma, tj. 23. novembra 1992. godine. Štaviše, članom 10. Uredbe predviđao se prestanak radnog odnosa samo ako radnik propusti da se javi poslodavcu nakon prestanka posebnih okolnosti zbog kojih se našao na neplaćenom odsustvu. Ovaj preduslov nije mogao biti ispunjen 4. maja 1992. godine, jer je Uredba stupila na snagu 23. novembra 1992. godine. Protiv retroaktivne primjene rješenja od 14. juna 1994. posebno se može navesti argument da, prema citiranom članu 10. navedene Uredbe, sva

prava i obaveze radnika miruju, ali da ugovor o radnom odnosu ostaje važeći. Dom je ranije, u sličnom predmetu zauzeo isti stav, tj. da je retroaktivna primjena navedene Uredbe neopravdana, (vidi predmet broj CH/97/50, *Rajić*, Odluka o prihvatljivosti i meritumu, od 7. aprila 2000. godine, tač. 59-61) Stoga, Komisija i u ovom predmetu zauzima isti stav i zaključuje da je retroaktivna primjena navedene Uredbe u konkretnom slučaju bila proizvoljna i neopravdana.

45. Pored navedenog, Komisija ističe da je članom 23. Zakona o osnovnim pravima iz radnog odnosa propisano da se radniku obavezno dostavlja pisana odluka kojom se odlučuje o ostvarivanju njegovih pojedinačnih prava, obaveza i odgovornosti. Komisija je već ustanovila da takva pisana odluka nikada nije dostavljena podnosiocu prijave niti je pokušana dostava. Također, Komisija napominje da "nedostupna" stranka mora imati svog zastupnika, postavljenog po službenoj dužnosti, ako se raspravlja o njegovim/njenim pravima ili obavezama. Nadležni organi nisu ispunili ni ovu obavezu. Na osnovu izloženog proizilazi da radni odnos podnosioca prijave nije zakonito prestao u maju 1992. godine ili junu 1994. godine, kad je sporno rješenje donijeto.

46. Prema tome, odluka poslodavca od 14. juna 1994. godine je u osnovi manjkava, kao i odluka od 10. jula 1996. godine, kojom se potvrđuje prvostepena odluka, koja nikad nije, u smislu člana 23. Zakona o osnovnim pravima iz radnog odnosa, dostavljena podnosiocu prijave, te zbog toga, predstavlja povredu zakona Federacije Bosne i Hercegovine. Odluka poslodavca od 10. jula 1996. godine je, takođe, u suprotnosti sa Izjavom Zajedničke civilne komisije o Sarajevu od 11. aprila 1996. (vidi tačku 16. gore), u kojoj su se predstavnici vlasti Federacije Bosne i Hercegovine složili da se ne provodi procedura ponovnog apliciranja za osobe koje su radile prije rata, nego da se samo može tražiti izjava poslodavcu o namjeri daljnijeg rada kod poslodavca.

47. Uzimajući u obzir sve ove okolnosti, kao i praksu Doma u sličnim okolnostima (vidi predmet broj CH/97/50, *Rajić*, Odluka o prihvatljivosti i meritumu, uručena 7. aprila 2000. godine, tačke 59-61), Komisija zaključuje da je pravi razlog za prestanak radnog odnosa bila činjenica da se podnosilac prijave nije nalazio na teritoriju pod kontrolom Republike Bosne i Hercegovine. Prestanak radnog odnosa radi provođenja politike isključivanja sa posla osoba za koje se smatralo da su se pridružili agresorskoj strani uključuje različito postupanje prema pojedincima uglavnom nebošnjačkog porijekla, kao što je podnosilac prijave, i ne može se smatrati postupanjem u skladu sa legitimnim ciljem i nema razumnog i objektivnog opravdanja za ovakvo postupanje.

48. Komisija, zbog toga, zaključuje da je podnosilac prijave bio diskriminisan na osnovu nacionalnog i etničkog porijekla u uživanju prava na rad prema čl. 6. i 7. Međunarodnog ugovora o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Federacija Bosne i Hercegovine je odgovorna za ovu povredu.

49. Komisija će, nadalje, predmetnu prijavu ispitati i u pogledu člana 6. stava 1. Evropske konvencije.

B.2. Član 6. Evropske konvencije

50. Član 6. stav 1. Evropske konvencije, u relevantnom dijelu, glasi:

Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.

51. Komisija, kao prvo, treba utvrditi da li je ishod predmetnog postupka koji je rezultirao presudom Kantonalnog suda, broj GŽ-252/04 od 17. septembra 2004. godine, bio odlučujući za ostvarivanje građanskih prava i obaveza podnosioca prijave u smislu člana 6. stava 1. Evropske konvencije. Podnosilac prijave je u predmetnom postupku tražio da se poništi, kao nezakonito, rješenje poslodavca i da se vrati na posao u skladu s stručnom spremom i radnim sposobnostima.

Dakle riječ je o sporu za zaštitu prava iz radnog odnosa, zbog nezakonitog prestanka radnog odnosa. Osim toga, u skladu sa ustaljenom praksom organa Evropske konvencije, prekid radnog odnosa, iz bilo kojeg razloga, spada u građanska prava u smislu člana 6. stava 1. Evropske konvencije (vidi odluku bivše Evropske komisije za ljudska prava, *Buchholz protiv SR Njemačke*, aplikacija broj 7759/77, Odluke i izvještaji broj 12, str. 163; *Zand protiv Austrije*, aplikacija broj 7360/76, Izvještaj Komisije, stav 54). Stoga je ishod ovog postupka bio odlučujući za ostvarivanje građanskih prava podnosioca prijave, te je član 6. stav 1. Evropske konvencije primjenjiv.

52. U predmetnom slučaju, Općinski i Kantonalni sud su, ocjenjujući zakonitost prestanka radnog odnosa podnosioca prijave, odbili tužbeni zahtjev, pozivajući se na odredbu člana 75. stava 2. tačke 3. Zakona o osnovnim pravima iz radnog odnosa, kojom je propisano da će radniku prestati radni odnos bez njegove saglasnosti, ako je neopravdano izostao s posla 5 radnih dana uzastopno, te je zaključio da je tuženi donio pravilnu odluku o prestanku radnog odnosa podnosiocu prijave. Takođe su se pozvali i na član 10. Uredbe sa zakonskom snagom o radnim odnosima za vrijeme ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti, kojom je propisano da se radnik može uputiti na neplaćeno odsustvo zbog nemogućnosti dolaska na posao, koje može trajati do prestanka navedenih okolnosti, ako se radnik u roku od 15 dana od prestanka okolnosti javi poslodavcu. Nadalje, sudovi navode da kako je utvrđeno da se podnosilac prijave javio nakon proteka roka od 15 dana od reintegracije Vogošće, odnosno Semizovca, tužbeni zahtjev je odbijen, jer je po ocjeni redovnih sudova podnosiocu prijave zakonito prestao radni odnos.

53. Komisija primjećuje da podnosilac prijave osporenim rješenjima poslodavca o prestanku radnog odnosa nije bio upućen na neplaćeno odsustvo, kao preduslov da bi se u njegovom slučaju mogao primijeniti član 10. Uredbe. Prestanak radnog odnosa mu je utvrđen zbog neopravdanog izostanka s posla od 20 dana uzastopno. Nadalje, podnosiocu prijave sporno rješenje poslodavca od 14. juna 1994. godine nikad nije dostavljeno, iako je to bilo obavezno u smislu člana 23. Zakona o osnovnim pravima iz radnog odnosa, a, kao što je već utvrđeno, evidentno je da se odredba člana 10. Uredbe, u kojoj je utvrđena obaveza javljanja poslodavcu u roku od 15 dana po prestanku privremene spriječenosti dolaska na posao, i koja je stupila na snagu 23. novembra 1992. godine, nije mogla retroaktivno primijeniti 4. maja 1992. godine. U postupku okončanom osporenim presudom nije utvrđeno ni zašto je poslodavac propustio da implementira proceduru iz Izjave zajedničke civilne komisije o Sarajevu od 11. aprila 1996. godine i na osnovu molbe od 22. maja 1996. godine omogućiti ponovni radni angažman podnosioca prijave.

54. Kod ovakvog stanja stvari, Kantonalni sud je proizvoljnim tumačenjem materijalnih propisa i proizvoljnom primjenom materijalnog prava, odnosno propustom da primijeni relevantne materijalne propise na navedenu situaciju, izveo zaključak da je podnosiocu prijave zakonito prestao radni odnos kod poslodavca i odbio njegov tužbeni zahtjev, čime je povrijedio pravo podnosioca prijave na pravično suđenje.

55. Komisija zapaža da postupak implementacije člana 143. Zakona o radu ni u kom slučaju nije adekvatan da riješi osnovanost tužbenog zahtjeva koji je podnosilac prijave iznio pred redovni sud, tražeći meritornu odluku o svojim pravima iz radnog odnosa, odnosno o svojim građanskim pravima i obavezama. Osim toga, okolnost da je nakon okončanja osporenog postupka i podnošenja prijave Domu Federalna komisija donijela rješenje, broj 03-34-1011/05, od 20. septembra 2005. godine, kojim se nalaže poslodavcu da podnosiocu prijave uspostavi radno-pravni status u skladu sa članom 143. Zakona o radu, a koje po informaciji koju je podnosilac prijave dostavio Komisiji nije provedeno, niti poslodavac "ima namjeru da ga provede", nije od uticaja na meritornu ocjenu pravičnosti postupka okončanog osporenim presudom Kantonalnog suda.

56. Prema navedenom, Komisija zaključuje da je osporenim presudom Kantonalnog suda prekršeno pravo podnosioca prijave na pravično suđenje iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije.

B.3. Zaključak o meritumu

57. Komisija zaključuje da je u konkretnoj situaciji podnosilac prijave diskriminisan na osnovu nacionalnog i etničkog porijekla u uživanju prava na rad prema čl. 6(1) i 7(a)(i) i (ii) Međunarodnog ugovora o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima u vezi sa članom II(2)(b) Sporazuma i da mu je povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije.

VIII. PRAVNI LIJEKOVI

58. Prema članu XI(1)(b) Sporazuma, a u vezi sa pravilom 58. stavom 1(b) Pravila procedure Komisije, Komisija mora razmotriti pitanje o koracima koje Federacija Bosne i Hercegovine mora preduzeti da ispravi kršenja Sporazuma koja je Komisija utvrdila, uključujući naredbe da sa kršenjima prestane i od njih odustane, te novčanu naknadu.

59. Komisija je utvrdila da je podnosilac prijave diskriminisan u ostvarenju prava na rad i da je došlo do povrede prava podnosioca prijave na pravično suđenje, jer su nadležni sudovi proizvoljno primijenili i tumačili materijalno pravo. Komisija ističe da bi podnosilac prijave, da u osporenom postupku nije došlo do povrede njegovog prava na pravično suđenje i prava na rad u smislu zabrane diskriminacije, ostvario prava iz radnog odnosa, time što bi radio kod poslodavca i ostvarivao sva prava iz radnog odnosa do sticanja uslova za odlazak u starosnu penziju. Zbog toga, Komisija smatra odgovarajućim da naredi tuženoj strani da podnosiocu prijave obračuna i isplati naknadu na ime plata koje bi zaradio na svom radnom mjestu kod poslodavca u skladu s radnim iskustvom i kvalifikacijama da je uspio ostvariti sudsku zaštitu u skladu s članom 6. stavom 1. Evropske konvencije, odnosno čl. 6(1) i 7(a)(i) i (ii) Međunarodnog ugovora o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, i to za period od 22. juna 1998. godine, kad je nastupila konačna povreda ljudskih prava podnosioca prijave donošenjem drugostepene presude Kantonalnog suda, a kojom je okončan osporeni postupak i protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova, pa do sticanja zakonskih uslova za ostvarenje starosne penzije. Komisija napominje da je ovaj postupak podnosilac prijave pokrenuo pred nadležnim organom, kako se vidi iz njegovog dopisa Komisiji od 13. oktobra 2005. godine. Komisija, također, naređuje tuženoj strani da podnosiocu prijave obračuna i uplati doprinose za penzijsko-invalidsko osiguranje za period od 22. juna 1998. godine do sticanja zakonskih uslova za odlazak u starosnu penziju podnosioca prijave. Pri isplati naknade za plate i doprinose, tužena strana će uzeti u obzir ostvarena prava po osnovu rješenja Federalne komisije, broj 03-34-1011/05, od 20. septembra 2005. godine. Komisija će narediti tuženoj strani da preduzme sve potrebne korake da osigura ispunjenje prethodno obrazloženog pravnog lijeka odmah, a najkasnije u roku od 6 mjeseci od dana prijema ove Odluke.

60. Komisija, na kraju, napominje da u skladu sa pravilom broj 62. Pravila procedure Komisije, odluke Komisije konačne su i obavezne i dužno ih je poštovati svako fizičko i pravno lice. Svi organi vlasti tuženih strana u smislu Sporazuma, dužni su, u okviru svojih nadležnosti utvrđenih ustavom i zakonom, provoditi odluke Komisije. U datim rokovima, tužena strana, koja je obavezna da izvrši odluku Komisije, dužna je dostaviti obavijest o preduzetim mjerama u cilju izvršenja odluke Komisije, kako je to naznačeno u odluci. U slučaju nepostupanja, odnosno kašnjenja u izvršenju ili obavještenju Komisiji o preduzetim mjerama, Komisija donosi rješenje kojim se utvrđuje da odluka Komisije nije izvršena. Ovo rješenje dostavlja se nadležnom tužiocu i nadležnom agentu tužene strane. Komisija ističe da neizvršenje odluka Komisije, u skladu sa članom 239. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, predstavlja krivično djelo.

IX. ZAKLJUČAK

61. Iz ovih razloga, Komisija odlučuje,

1. jednoglasno, da prijavu, u vezi sa postupkom ostvarivanja prava iz radnog odnosa, okončanim presudom Kantonalnog suda u Sarajevu, broj GŽ-260/98 od 22. juna 1998. godine,

proglasi prihvatljivom u vezi sa čl. 6(1) i 7(a)(i) i (ii) Međunarodnog ugovora o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima u vezi sa članom II(2)(b) Sporazuma i članom 6. stavom 1. Evropske konvencije;

2. jednoglasno, da je prekršeno pravo podnosioca prijave na rad prema čl. 6(1) i 7(a)(i) i (ii) Međunarodnog ugovora o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima u vezi sa članom II(2)(b) Sporazuma;

3. jednoglasno, da je prekršeno pravo podnosioca prijave na pravično suđenje prema članu 6. stavu 1. Evropske konvencije, čime je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila član I Sporazuma;

4. jednoglasno, da bez odlaganja, a najkasnije u roku od 6 mjeseci od dana prijema ove Odluke, naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da podnosiocu prijave isplati naknadu plata koje bi ostvario u skladu sa svojim kvalifikacijama i radnim iskustvom na svom radnom mjestu kod poslodavca i da se izvrši uplata doprinosa za penzijsko-invalidsko osiguranje podnosioca prijave, u periodu od 22. juna 1998. godine do sticanja zakonskih uslova za odlazak u starosnu penziju, uzimajući u obzir prava koja su već ostvarena po osnovu rješenja Federalne komisije, broj 03-34-1011/05, od 20. septembra 2005. godine; i

5. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da izvršiti Komisiju u roku od mjesec dana od proteka roka navedenog u zaključku broj 4. ove Odluke, o mjerama preduzetim radi provođenja gore navedenih naredbi.

(potpisao)
Nedim Ademović
Arhivar Komisije

(potpisao)
Miodrag Pajić
Predsjednik Komisije

ODLUKA O PRIHVATLJIVOSTI I MERITUMU

Predmeti br. CH/99/2063, CH/00/4122, CH/00/4133, CH/00/4139, CH/00/4141, CH/00/4174, CH/00/4266, CH/00/4436, CH/00/4438, CH/00/4445, CH/00/4446, CH/00/4451, CH/00/5025, CH/00/5026, CH/00/5027, CH/00/5033, CH/00/5042, CH/00/5048, CH/00/5050, CH/00/5056, CH/00/5060, CH/00/5062, CH/00/5063, CH/01/6701, CH/01/6702, CH/01/6704, CH/01/6819, CH/01/6820, CH/01/6821, CH/01/6822, CH/01/6823, CH/01/6856, CH/02/8723, CH/02/8792, CH/03/13383, CH/03/14204 i CH/03/14902

Milosav MITROVIĆ, Selim ABAZA, Jusuf JAHIĆ, Šime BADURINA, Azra ČEROVIĆ, Aida JAHIĆ, Adil SIRBUBALO, Momčilo MALENICA, Suljo DEDIĆ, Dobrila MALBAŠIĆ, Milan MALBAŠIĆ, Murat HADŽIMUSIĆ, Ludmila ANDROŠEVIĆ, Dragomir ĐORĐEVIĆ, Anton MARTINA, Memiš ALIBAŠIĆ, Luka RAGUŽ, Dušanka DOBRIJEVIĆ, Rasim BAJRAMOVIĆ, Marijan JURIŠIĆ, Rifat KRIJESTORAC, Mirošava PANTIĆ, Ramiza KRIJESTORAC, Albina ČUTURILO, Tamara VUKIČEVIĆ, M. P, Anto JURČEVIĆ, Vladimir ĐURĐEV, Nada ĐURĐEV, Božana BOJIĆ, Predrag BOJIĆ, Juso TRHULJ, Jovanka KUKRIKA, Omer TURIĆ, Radomir OBRENOVIĆ, Mare MATOŠEVIĆ i Mitar ČEČAR

protiv

BOSNE I HERCEGOVINE

FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

i

REPUBLIKE SRPSKE

Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, na zasjedanju Velikog vijeća od 5. aprila 2006. godine, sa sljedećim prisutnim članovima:

Gosp. Miodrag PAJIĆ, predsjednik
Gosp. Mehmed DEKOVIĆ, potpredsjednik
Gosp. Želimir JUKA, član
Gđa Hatidža HADŽIOSMANOVIĆ, član
Gosp. Jovo ROSIĆ, član

Gosp. Nedim ADEMOVIĆ, arhivar

Razmotrivši gore spomenute prijave podnesene Domu za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: Dom) u skladu sa članom VIII(1) Sporazuma o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: Sporazum) sadržanom u Aneksu 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini;

Konstatujući da je Dom prestao postojati 31. decembra 2003. godine i da je Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Komisija) dobila mandat prema sporazumima u skladu sa članom XIV Aneksa 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini koji su zaključeni u septembru 2003. i januaru 2005. godine (u daljnjem tekstu: Sporazum iz 2005. godine) da odlučuje o predmetima podnesenim Domu do 31. decembra 2003. godine;

Usvaja sljedeću odluku u skladu sa članom VIII(2)(d) Sporazuma, čl. 3. i 8. Sporazuma iz 2005. godine, kao i pravilom 21. staom 1(a) u vezi sa pravilom 53. Pravila procedure Komisije:

I. UVOD

1. Podnosioci prijava su građani Bosne i Hercegovine. Prije raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: bivša SFRJ), ulagali su devize kod bivših komercijalnih banaka u toj zemlji. Zbog rastuće nestašice deviza i drugih ekonomskih problema isplata sredstava sa ovih "starih" deviznih štednih računa progresivno je ograničavana po zakonima koji su stupili na snagu početkom 1990-tih.

2. Neposredno pred početak, kao i u toku oružanih sukoba u Bosni i Hercegovini, podnosioci prijava uglavnom nisu bili u mogućnosti da podižu novac sa svojih štednih računa. Također, svi njihovi pokušaji da podignu novac u poslijeratnom periodu bili su odbijeni bez obrazloženja ili uz pozivanje na zakone koje su usvojile bivša SFRJ, Republika Bosna i Hercegovina i kasnije Federacija Bosne i Hercegovine.

3. Neki od podnosilaca prijava pokrenuli su postupke pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu, kako bi ostvarili svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje, međutim, do danas ti postupci nisu okončani.

4. Neki od podnosilaca prijava su se obraćali i Agenciji za privatizaciju Federacije Bosne i Hercegovine, kako bi ostvarili svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje.

5. U skladu sa zakonima, koje je Federacija Bosne i Hercegovine usvojila u toku 1997. i 1998. godine, a posebno Zakonom o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije (u daljnjem tekstu: Zakon o potraživanjima građana), potraživanja po osnovu stare devizne štednje trebala su biti riješena u procesu privatizacije imovine u društvenom i državnom vlasništvu. Prema Zakonu o potraživanjima građana, stanja devizne štednje su trebala biti evidentirana na "Jedinstvenom računu građana" koji je vodio Federalni zavod za platni promet. Umjesto isplate štednje, taj Zavod je izdavao certifikate u odgovarajućem iznosu. Prema relevantnim zakonskim odredbama, ovi certifikati su se mogli koristiti u procesu privatizacije za kupovinu stanova, poslovnih prostora u državnom vlasništvu, dionica preduzeća ili drugih sredstava. Ova procedura je sačinjena kako bi se riješila potraživanja građana i na taj način zaštitio sistem isplate javnog duga i spriječio kolaps bankovnog sistema.

6. Dom je 9. juna 2000. godine uručio svoju Odluku o prihvatljivosti i meritumu u predmetu *CH/97/48 i dr, Poropat i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* (u daljnjem tekstu: odluka *Poropat i drugi*), koja se odnosi na zahtjeve podnosilaca prijava za ostvarenje potraživanja po osnovu stare devizne štednje. Dom je odlučio da su Bosna i Hercegovina i Federacija Bosne i Hercegovine prekršile prava podnosilaca prijava na mirno uživanje imovine prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija). Dom je naredio, *inter alia*, da

Federacija Bosne i Hercegovine treba "izmijeniti i dopuniti program privatizacije tako da postigne pravičnu ravnotežu između općeg interesa i zaštite imovinskih prava podnosilaca prijava kao imalaca stare devizne štednje".

7. Od 2. novembra 2000. do 8. februara 2002. godine, Federacija je dopunila razne odredbe Zakona o potraživanjima građana u pokušaju da izvrši naredbu Doma iz odluke *Poropat i drugi*.

8. Međutim, Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je 8. januara 2001. godine donio odluku kojom se utvrđuje da ključne odredbe Zakona o potraživanjima građana nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine. Na taj način, efikasnost i daljnja primjena ovog Zakona su dovedeni u pitanje.

9. Dom je 11. oktobra 2002. godine uručio odluku o prihvatljivosti i meritumu u predmetu broj *CH/97/104 i dr, Todorović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* (u daljnjem tekstu: odluka *Todorović i drugi*). U ovoj odluci, Dom je odlučio, *inter alia*, da stanje pravne nesigurnosti koje proističe iz odluke Ustavnog suda Federacije, te činjenica da Federacija nastavlja da primjenjuje zakone koji su proglašeni neustavnima, nepostojanje odgovarajućih izmjena tih zakona, te nedostupnost obeštećenja na domaćim sudovima, sve zajedno, predstavlja nesrazmjerno uplitanje u imovinska prava podnosilaca prijava, čime Federacija Bosne i Hercegovine krši prava podnosilaca prijava na mirno uživanje imovine u skladu s članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Dom je utvrdio da je i Bosna i Hercegovina prekršila član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju po osnovu opće angažovanosti i odgovornosti Države za staru deviznu štednju, te njenog nepreduzimanja odgovarajućih radnji s tim u vezi. Dom je naredio, *inter alia*, da Federacija Bosne i Hercegovine, u roku od šest mjeseci od dana donošenja odluke, donese relevantne i obavezujuće zakone i propise kojima se jasno reguliše problem stare devizne štednje na način koji je u skladu sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

10. Dom je 4. jula 2003. godine uručio odluku o daljnjim pravnim lijekovima u predmetu broj *CH/97/48 i dr, Poropat i drugi*, uključujući sve podnosiocce prijava iz prethodnih odluka *Poropat i drugi* i *Todorović i drugi*. Dom je zaključio da ni Bosna i Hercegovina, niti Federacija Bosne i Hercegovine, nisu preduzele nikakve relevantne korake za izvršenje odluka Doma, čime su nastavile s kršenjem prava podnosilaca prijava prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Dom je, zbog toga, smatrao odgovarajućim da naredi daljnje pravne lijekove, uključujući, *inter alia*, isplatu novca svakom od podnosilaca prijava. Dom je, između ostalog, naredio da se u roku od jednog mjeseca od datuma uručenja odluke, svakom konkretnom podnosiocu prijave isplati iznos od 2.000 konvertibilnih maraka (u daljnjem tekstu: KM), ili puni iznos njene/njegove stare devizne štednje, u zavisnosti od toga koji je iznos manji, te da će teret ovih isplata snositi tužene strane podjednako.

11. Dom je 7. novembra 2003. godine uručio Odluku u prihvatljivosti i meritumu u predmetu broj *CH/98/377 i dr, Đurković i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske* (u daljnjem tekstu: odluka *Đurković i drugi*). U ovoj Odluci, Dom je zaključio, *inter alia*, da situacija u Federaciji Bosne i Hercegovine u pogledu stare devizne štednje, uzeta u cjelini, stavlja pojedinačan i pretjeran teret na mnoge štediše, uključujući i podnosiocce prijava. Dom je priznao napore Federacije da uspostavi "pravičnu ravnotežu" raznim izmjenama i dopunama važećih zakona koje su uslijedile nakon usvojenih odluka Doma. Međutim, zaključuje se da kakav god da je bio mogući uticaj tih izmjena, odlukom Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, njihova efikasnost je dovedena u pitanje. Dom je utvrdio da stvoreno stanje pravne neizvjesnosti – nastavljena primjena zakona u svjetlu odluke Ustavnog suda Federacije, nedostatak blagovremenih odgovarajućih izmjena tih zakona i očigledna nemogućnost obraćanja domaćim sudovima – stvara neproporcionalno uplitanje u imovinska prava podnosilaca prijava. U pogledu odgovornosti Bosne i Hercegovine, Dom je ostao na stanovištu da je Država generalno odgovorna za pitanja u vezi sa starom deviznom štednjom.

12. Na tražbu novih rješenja, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je 20. novembra 2004. godine usvojio Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i

Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 64/04), (u daljnjem tekstu: Zakon o izmirenju obaveza). Novim zakonom Federacija Bosne i Hercegovine je utvrdila da će se sveobuhvatno izmirenje unutrašnjeg duga prema fizičkim i pravnim licima izvršiti na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine. Utvrđeno je da se unutrašnji dug, između ostalog, odnosi i na obaveze po osnovu stare devizne štednje ostvarene do najnižih poslovnih jedinica banaka na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, u iznosu koji se utvrđuje prema verifikaciji obaveza na način propisan istim Zakonom. Međutim, u odnosu na obaveze po osnovu stare devizne štednje deponovane u Ljubljanskoj banci i Invest banci, Zakon o izmirenju obaveza je izričito propisao da će se iste rješavati u procesu sukcesije imovine bivše SFRJ.

13. Predmetne prijave se odnose na zahtjeve podnosilaca prijave da ostvare svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje, deponovane isključivo u bankama Bosne i Hercegovine i njihovim poslovnim jedinicama na teritoriji današnje Federacije Bosne i Hercegovine. Čini se da su, na podlozi zakonske regulative iz 1997. i 1998. godine, banke prebacile staru deviznu štednju ovih podnosilaca prijave na Jedinstvene račune građana u Federalnom zavodu za platni promet (u daljnjem tekstu: Zavod), osim u određenim predmetima gdje podnosioci prijave izričito navode da njihova devizna štednja nije evidentirana na Jedinstvenom računu građana.

14. Prijave pokreću pitanja u vezi sa pravom podnosilaca prijave na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i pravom na pravičnu raspravu u razumnom roku po članu 6. Evropske konvencije.

II. ČINJENICE U PREDMETU

15. Činjenice koje su dolje iznijete proizilaze iz prijave, priložene dokumentacije i pisanih zapažanja tužene strane.

1. Predmet broj CH/99/2063, Milosav MITROVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

16. Prijava je podnesena 19. aprila 1999. godine i registrovana je istog dana.

17. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke 4.958,56 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 26. decembra 2000. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 5.040,69 KM.

18. Podnosilac prijave navodi da se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama.

2. Predmet broj CH/00/4122, Selim ABAZA protiv Bosne i Hercegovine

19. Prijava je podnesena 18. februara i registrovana 21. februara 2000. godine.

20. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo. Prema potvrdi HVB Central profit banke od 7. marta 2006. godine čini se da podnosilac prijave ima 10.059,51 DEM i 308,61 USD na jednom računu i 37,64 DEM na drugom računu. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda od 3. maja 1999. godine ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 10.603,86 KM.

21. Podnosilac prijave je član Udruženja za zaštitu deviznih štediša Bosne i Hercegovine i pokrenuo je sudski spor pred nadležnim domaćim sudovima kao i Evropskim sudom za ljudska prava.

3. Predmet broj CH/00/4133, Jusuf JAHIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

22. Prijava je podnesena 21. februara i registrovana 22. februara 2000. godine.

23. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo i Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Jugobanke, prema izvodu Union banke, od 18. februara 1998. godine 9.489,38 DEM, a kod Privredne banke 710, 55 DEM na jednom računu i 6. 980,87 DEM na drugom računu.

24. Podnosilac prijave se nije obraćao domaćim niti međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

4. Predmet broj CH/00/4139, Šime BADURINA protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

25. Prijava je podnesena 22. februara 2000. godine i registrovana je istog dana.

26. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Prema izvodu Union banke od 9. februara 1998. godine čini se da je iznos potraživanja podnosioca prijave 529,86 DEM na jednom računu, 23.213,60 DEM na drugom računu i 19.049,48 DEM na trećem računu. Prema izvodu sa Jedinštenog računa građana Zavoda, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 43.559,01 KM.

27. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim niti međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja strare devizne štednje.

5. Predmet broj CH/00/4141, Azra ČEROVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne Hercegovine

28. Prijava je podnesena 22. februara 2000. godine i registrovana je istog dana.

29. Podnositeljica prijave je, prema rješenju o nasljeđivanju Osnovnog suda Trebinje, broj O-60/98 od 4. maja 1998. godine, naslijedila iza svog umrlog supruga, N.Č, devizni štedni ulog na štednoj knjižici Privredne banke Sarajevo, broj 15-10-01-0001946 sa dijelom 1/1, kao zakonska nasljednica II nasljednog reda. Suprug podnositeljice prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njegovih potraživanja 29.939,96 DEM. Podnositeljica prijave je 9. marta 2006. godine obavijestila Komisiju da je utrošila iznos od 17.297,28 KM za kupovinu stana. Prema izvodu sa Jedinsvenog računa građana Zavoda, od 10. augusta 2000. godine ukupan iznos potraživanja stare devizne štednje podnositeljice prijave je 12.642,68 KM.

30. Podnositeljica prijave navodi da je član Udruženja za zaštitu deviznih štediša Bosne i Hercegovine.

6. Predmet broj CH/00/4147, Aida JAHIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

31. Prijava je podnesena 22. februara 2000. godine i registrovana je istog dana.

32. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa, prema izvodu Union banke, od 26. marta 1998. godine, 17.625,29 DEM na jednom računu i prema izvodu Union banke, od 18. februara 1998. godine, 780,25 DEM na drugom računu.

33. Podnositeljica prijave se nije obraćala domaćim niti međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

7. Predmet broj CH/00/4266, Adil SIRBUBALO protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

34. Prijava je podnesena 7. marta i registrovana 9. marta 2000. godine.

35. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu i štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke na deviznoj knjižici 2.890,74 DEM, te na jednoj štednoj knjižici 318,10 DIN, a na drugoj 825,00 DIN. Prema izvodu sa Jedinственог računa građana Zavoda od 4. maja 1999. godine ukupan iznos potraživanja je 2.928,78 KM

36. Supruga podnosioca prijave je 13. septembra 2005. godine dostavila rješenje Općinskog suda u Sarajevu, broj O-1644/03, od 6. jula 2004. godine, kojim je okončan ostavinski postupak nakon smrti podnosioca prijave. Istim je supruga podnosioca prijave proglašena testamentarnom nasljednicom nad imovinom, koju čine nekretnina upisana u posjedovni list 567/01 k.o. Vranići sa dijelom 1/1 i nekretnina upisana u posjedovni list 568/01 k.o. Vranići sa dijelom 1/1 i zakonskom nasljednicom nekretnine upisane u Odsjek KPU broj poduloška 1209 Općina Centar sa pravom vlasništva 1/1, i novčanih potraživanja podnosioca prijave u neutvrđenom iznosu kod SIZ-a PIO. Supruga podnosioca prijave nije, prema pomenutom rješenju, nasljednik štednih uloga kod Privredne banke Sarajevo.

8. Predmet broj CH/00/4436, Momčilo MALENICA protiv Federacije Bosne i Hercegovine

37. Prijava je podnesena 24. marta i registrovana 29. marta 2000. godine.

38. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 4.729,00 DEM. Prema izvodu sa Jedinственог računa građana Zavoda, od 12. februara 2001. godine, ukupno potraživanje podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje iznosi 4.707,30 KM.

39. Podnosilac prijave je 14. februara 2006. godine dostavio pismo Komsiji u kojem je priložio kopiju izvoda iz Privredne banke Travnik gdje je njegova preminula supruga polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu u iznosu od 1.342,71 DEM.

40. Podnosilac prijave nije se obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

9. Predmet broj CH/00/4438, Suljo DEDIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

41. Prijava je podnesena 24. marta i registrovana 29. marta 2000. godine.

42. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla, filijala Gračanica. Čini se da je iznos njegovog pologa 71.121,81 DEM. Prema izvodu sa Jedinственог računa građana Zavoda, od 30. septembra 1999. godine, ukupno potraživanje podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje iznosi 71.646,37 KM.

43. Podnosilac prijave nije se obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

10. Predmet broj CH/00/4445, Dobrila MALBAŠIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

44. Prijava je podnesena 27. marta i registrovana 28. marta 2000. godine.

45. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 17.208,48 DEM.

46. Podnositeljica prijave je 16. februara 2006. godine dostavila Komisiji potvrdu o izvršenoj verifikaciji tražbina na temelju stare devizne štednje gdje je vidljivo da je podnositeljica prijave utrošila iznos od 3.137 KM u procesu privatizacije radi otkupa porodičnog stana. Podnositeljica prijave je dostavila i izvod sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 15. februara 2006. godine, gdje je ukupno potraživanje podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje 14.071,49 KM.

47. Podnositeljica prijave nije se obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

11. Predmet broj CH/00/4446, Milan MALBAŠIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

48. Prijava je podnesena 27. marta i registrovana 28. marta 2000. godine.

49. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 16.435,54 DEM.

50. Podnosilac prijave je 16. februara 2006. godine dostavio Komisiji potvrdu o izvršenoj verifikaciji tražbina na temelju stare devizne štednje gdje je vidljivo da je ukupan iznos verificiranih tražbina 6.553,42 KM i 9.813,93 KM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 15. februara 2006. godine, ukupno potraživanje podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje iznosi 16.669,74 KM.

51. Podnosilac prijave nije se obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

12. Predmet broj CH/00/4451, Murat HADŽIMUSIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

52. Prijava je podnesena 27. marta i registrovana je 28. marta 2000. godine.

53. Podnosilac prijave nije u svojoj prijavi naznačio tuženu stranu.

54. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 40.737,77 DEM

55. Podnosilac prijave je 10. februara 2006. godine dostavio Komisiji pismo sa informacijama da su njegov sin i njegova supruga prenijeli svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje na njega. Podnosilac prijave je i dostavio izvod sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 7. februara 2006. godine, te ukupno potraživanje podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje iznosi 67.336,58 KM.

56. Podnosilac prijave, u pismu od 10. februara 2005. godine, navodi da je član Udruženja za zaštitu deviznih štediša Bosne i Hercegovine te da se vodi sudski spor pred sudom u Strazburu i pred domaćim sudovima i da je podnio Agenciji za privatizaciju Federacije Bosne i Hercegovine zahtjev za povrat stare devizne štednje.

13. Predmet broj CH/00/5025, Ludmila ANDROŠEVIĆ protiv Bosne i Hercegovine

57. Prijava je podnesena 2. juna 2000. godine i registrovana je istog dana.

58. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 22.456,74 DEM i 3.751,69 USD. Podnositeljica prijave je dopisom od 9. marta 2006. godine obavijestila Komisiju da je iznos od 5.477,79 DEM pretvorila u certifikate i utrošila za otkup stana. Podnositeljica prijave, nadalje, navodi da je dala na zajam L.M. iznos od 3.016 DEM i da joj je vraćen iznos od 3.040 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog

računa građana Zavoda, od 7. marta 2006. godine ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 20.641,32 KM.

59. Podnositeljica prijave navodi da je član Udruženja za zaštitu deviznih štediša Bosne i Hercegovine i da je pokrenula postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava.

14. Predmet broj CH/00/5026, Dragomir ĐORĐEVIĆ protiv Bosne i Hercegovine

60. Prijava je podnesena 2. juna 2000. godine i registrovana je istog dana.

61. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njegovih potraživanja, prema izvodu Union banke od 10. aprila 1998. godine, 7.684,52 DEM.

62. Podnosilac prijave se nije obraćao domaćim niti međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

15. Predmet broj CH/00/5027, Anton MARTINA protiv Bosne i Hercegovine

63. Prijava je podnesena 2. juna 2000. godine i registrovana je istog dana.

64. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Prema izvodu Union banke od 25. aprila 1998. godine čini se da je iznos potraživanja podnosioca prijave 5.319,11 DEM. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 19. oktobra 1999. godine ukupan iznos potraživanja po osnovu stare devizne štednje podnosioca prijave je 5.367,63 KM.

65. Podnosilac prijave se nije obraćao domaćim niti međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja strare devizne štednje.

16. Predmet broj CH/00/5033, Memiš ALIBAŠIĆ protiv Bosne i Hercegovine

66. Prijava je podnesena 2. juna 2000. godine i registrovana je istoga dana.

67. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla, poslovna jedinica Kalesija. Čini se da je iznos njegovih pologa 21.275,50 DEM.

68. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

17. Predmet broj CH/00/5042, Luka RAGUŽ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

69. Prijava je podnesena 5. juna, a registrovana je 6. juna 2000. godine.

70. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa 8.912,32 DEM.

71. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

18. Predmet broj CH/00/5048, Dušanka DOBRIJEVIĆ protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske

72. Prijava je podnesena 5. juna i registrovana 6. juna 2000. godine.

73. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa na jednoj deviznoj štednoj knjižici kod Jugobanke 13.442,61 DEM, 11.606,94 USD, i na drugoj štednoj knjižici 314,99 DEM, 8.341,26 ITL, 1.543,69 USD, 314,99 DEM, 0,38 ATS, 0,02 FRF, 2648, 18 GBP.

19. Predmet broj CH/00/5050, Rasim BAJRAMOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

74. Prijava je podnesena 5. juna i registrovana 6. juna 2000. godine.

75. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke 18.293,44 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 26. januara 2000. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 18.293,44 KM.

20. Predmet broj CH/00/5056, Marijan JURIŠIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

76. Prijava je podnesena 6. juna i registrovana 7. juna 2000. godine.

77. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, filijala Tuzla. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke na jednoj štednoj knjižici 4.360,09 DEM, na drugoj štednoj knjižici 48.765,04 DEM, na trećoj štednoj knjižici 8.530,8 DEM i na četvrtoj štednoj knjižici 43.104,03 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana, od 3. juna 2000. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 106.757,42 KM.

21. Predmet broj CH/00/5060, Rifat KRIJESTORAC protiv Federacije Bosne i Hercegovine

78. Prijava je podnesena 7. juna i registrovana 8. juna 2000. godine.

79. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, filijala Tuzla. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke na jednoj deviznoj štednoj knjižici 22.128,92 DEM i na drugoj štednoj knjižici 79.074,74 DEM.

22. Predmet broj CH/00/5062, Mirošava PANTIĆ protiv Bosne i Hercegovine

80. Prijava je podnesena 7. juna i registrovana 8. juna 2000.

81. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo i Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Privredne banke 3.638,82 DEM i kod Jugobanke na jednoj štednoj knjižici 23,29 DEM, a na drugoj štednoj knjižici 1.249,94 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 17. septembra 1999. godine ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 4.963,59 KM.

82. Podnositeljica prijave navodi da se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama.

23. Predmet broj CH/00/5063, Ramiza KRIJESTORAC protiv Bosne i Hercegovine

83. Prijava je podnesena 7. juna i registrovana 8. juna 2000. godine.

84. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Privredne banke na deviznoj štednoj knjižici 63223,07 SEK, 333,33 USD i 1054,43 DEM.

24. Predmet broj CH/01/6701, Albina ČUTURILO protiv Federacije Bosne i Hercegovine

85. Prijava je podnesena 5. januara 2001. godine i registrovana istog dana.

86. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo i Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Privredne banke 5.871,59 DEM, a kod Jugobanke Sarajevo 4012,17 DEM. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 16. septembra 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 9.958,17 KM.

25. Predmet broj CH/01/6702, Tamara VUKIČEVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

87. Prijava je podnesena 5. januara 2001. godine i registrovana je istog dana.

88. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Privredne banke 8.743,19 DEM. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 16. septembra 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 8.808,94 KM.

26. Predmet broj CH/01/6704, M.P. protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

89. Prijava je podnesena 5. januara 2001. godine i registrovana je istog dana.

90. Podnosilac prijave je polagao sredstva na 2 devizne štedne knjižice kod Investiciono-komercijalne banke DD Zenica. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Investiciono-komercijalne banke DD Zenica bio 91.090,95 DEM i 7.889,05 DEM.

91. Podnosilac prijave se obratio Investiciono-komercijalnoj banci DD Zenica sa zahtjevom za regulisanje potraživanja po osnovu stare devizne štednje.

92. Investiciono-komercijalna banka DD Zenica je obavijestila podnosioca prijave da je Zakonom o potraživanju građana regulisano da je, na zahtjev građana, dio stare devizne štednje prenesen na Jedinственi račun građana kod Zavoda, te da, u skladu sa članom 15. pomenutog Zakona, može u procesu privatizacije putem sertifikata služiti za kupovinu stanova na kojima postoji stanarsko pravo, dionica preduzeća, imovine preduzeća, poslovnih prostora u vlasništvu općina i druge imovine koja se bude prodavala u procesu privatizacije.

93. Podnosilac prijave se obratio Federalnom ministarstvu finansija (u daljnjem tekstu: Ministarstvo) sa zahtjevom za regulisanje potraživanja po osnovu stare devizne štednje.

94. Ministarstvo je obavijestilo podnosioca prijave da je Investiciono-komercijalna banka DD Zenica postupila u skladu sa pomenutim Zakonom, s obzirom da Zakon nije predvidio nijednu drugu mogućnost izmirivanja potraživanja po osnovu stare devizne štednje, osim mogućnosti navedenih u članu 15. pomenutog Zakona.

95. Podnosilac prijave navodi da se nije obraćao sudu ni drugim domaćim institucijama.

27. Predmet broj CH/01/6819, Anto JURČEVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

96. Prijava je podnesena 7. februara 2001. godine i registrovana istog dana.

97. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke bio 10.010,58 DEM.

98. Podnosilac prijave navodi da nije raspolagao sa sredstvima stare devizne štednje, niti se obraćao domaćim i međunarodnim institucijama u vezi sa ostvarivanjem svoga prava po osnovu stare devizne štednje.

28. Predmet broj CH/01/6820, Vladimir ĐURĐEV protiv Federacije Bosne i Hercegovine

99. Prijava je podnesena 8. februara 2001. godine i registrovana istog dana.

100. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Jugobanke bio 7.877,12 DEM.

101. Podnosilac prijave navodi da nije raspolagao sa sredstvima stare devizne štednje, niti se obraćao domaćim i međunarodnim institucijama u vezi sa ostvarivanjem svoga prava po osnovu stare devizne štednje.

29. Predmet broj CH/01/6821, Nada ĐURĐEV protiv Federacije Bosne i Hercegovine

102. Prijava je podnesena 8. februara 2001. godine i registrovana istog dana.

103. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Jugobanke bio 6.402,12 DEM.

104. Podnositeljica prijave navodi da nije raspolagala sa sredstvima stare devizne štednje, te da se nije obraćala domaćim i međunarodnim institucijama u vezi sa ostvarivanjem njenog prava po osnovu stare devizne štednje.

30. Predmet broj CH/01/6822, Božana BOJIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

105. Prijava je podnesena 8. februara 2001. godine i registrovana istog dana.

106. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Privredne banke bio 441,15 CHF.

107. Podnositeljica prijave navodi da nije raspolagala sa sredstvima stare devizne štednje, te da se nije obraćala domaćim i međunarodnim institucijama u vezi sa ostvarivanjem njenog prava po osnovu stare devizne štednje.

31. Predmet broj CH/01/6823, Predrag BOJIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

108. Prijava je podnesena 8. februara 2001. godine i registrovana istog dana.

109. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Jugobanke bio 788,46 DEM, 172,97 GBP, 3.720,78 USD.

110. Podnosilac prijave navodi da nije raspolagao sa sredstvima stare devizne štednje, niti se obraćao domaćim i međunarodnim institucijama u vezi sa ostvarivanjem svoga prava po osnovu stare devizne štednje.

32. Predmet broj CH/01/6856, Juso TRHULJ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

111. Prijava je podnesena 13. februara i registrovana 15. februara 2001. godine.

CH/99/2063 i dr.

112. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Privredne banke bio 6.324,08 DEM.

113. Podnosilac prijave navodi da nije raspolagao sa sredstvima stare devizne štednje, niti se obraćao domaćim i međunarodnim institucijama u vezi sa ostvarivanjem svoga prava po osnovu stare devizne štednje.

33. Predmet broj CH/02/8723, Jovanka KUKRIKA protiv Federacije Bosne i Hercegovine

114. Prijava je podnesena 23. januara 2002. godine i registrovana je istog dana.

115. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Jugobanke Sarajevo 10.056,29 DEM, 3.818,85 USD i 1.332,75 FRF.

34. Predmet broj CH/02/8792, Omer TURIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

116. Prijava je podnesena 4. februara 2002. godine i registrovana istog dana.

117. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Privredne banke bio na jednoj štednoj knjižici 2.755 DEM, na drugoj 2.755 DEM, na trećoj 11.850 DEM, na četvrtoj 25.316,93 DEM, i na petoj 26.427,64 DEM.

118. Podnosilac prijave navodi da nije raspolagao sa sredstvima stare devizne štednje, niti se obraćao domaćim i međunarodnim institucijama u vezi sa ostvarivanjem svoga prava po osnovu stare devizne štednje.

35. Predmet broj CH/03/13383, Radomir OBRENOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

119. Prijava je podnesena 19. marta 2003. godine i registrovana istog dana.

120. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Jugobanke 17.941,36 DEM, 84, 61 NLG, 469,79 USD, 1.605, 91 SEK i 26,02 GBP.

121. Podnosilac prijave se obraćao Ombudsmenima Federacije Bosne i Hercegovine, Predsjedništvu Bosne i Hercegovine i Agenciji za banakarstvo Federacije Bosne i Hercegovine.

36. Predmet broj CH/03/14204, Mare MATOŠEVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

122. Prijava je podnesena 5. juna 2003. godine i registrovana je istog dana.

123. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, filijala Travnik i Privredne banke Sarajevo, ekspozitura Vitez. Na dostavljenoj kopiji devizne štedne knjižice Privredne banke Sarajevo, filijala Travnik nije naznačena oznaka valute, ali s obzirom da se radi o štednoj knjižici čini se da je iznos njenog pologa kod pomenute banke 14.204 DIN i kod Privredne banke, ekspozitura Vitez, 13.434,66 DEM.

124. Podnositeljica prijave je podnijela tužbu Osnovnom sudu u Travniku protiv Privredne banke Travnik d.d. Travnik radi isplate dužnih kamata po dinarskoj štednji i kamata po deviznoj štednji sa zakonskim zateznim kamata od dospjeća do isplate i isti je odlučujući po tužbi podnositeljice prijave donio presudu kojom se tužbeni zahtjev podnositeljice prijave odbija u cijelosti. Pomenuta presuda potvrđena je i od Kantonalnog suda u Zenici.

37. Predmet broj CH/03/14902, Mitar ČEČAR protiv Bosne i Hercegovine

125. Prijava je podnesena 9. decembra 2003. godine i registrovana je istog dana.

126. Podnosilac prijave je polagao sredstava na deviznu i dinarsku štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa na deviznoj knjižici 11.144,39 DEM, a na dinarskoj knjižici 1.417 DIN.

127. Podnosilac prijave se nije obraćao domaćim niti međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

III. POSTUPAK PRED DOMOM/KOMISIJOM

128. S obzirom na sličnost između činjenica u predmetima i žalbenih navoda podnosioca prijave, Komisija je odlučila da ove prijave spoji u skladu s pravilom 33. Pravila procedure Komisije.

129. Prijave su podnesene u periodu od 19. aprila 1999. do 9. decembra 2003. godine.

130. Komisija je, u periodu od 24. maja 2005. do 17. marta 2006. godine, prosljedila tuženim stranama, Bosni i Hercegovini i Federaciji Bosne i Hercegovine, prijave podnosioca radi dostavljanja pisanih zapažanja o prihvatljivosti i meritumu prema članu 6. Evropske konvencije i članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

131. Komisija je, za jedan dio prijave, u periodu od 8. juna 2005. do 28. marta 2006. godine, zaprimila pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu tužene strane Federacije Bosne i Hercegovine, koja su prosljeđena podnosiocima prijave.

132. Za drugi dio prijave, Komisija, do dana usvajanja ove Odluke, nije zaprimila pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu tuženih strana Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine.

133. Komisija je dopisom od 18. februara 2005. godine pozvala Ured visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: Ured Visokog predstavnika) da u postupku rješavanja predmeta devizne štednje pred Komisijom učestvuje u svojstvu *amicus curiae*. Ured Visokog predstavnika je 1. aprila 2005. godine dostavio svoje mišljenje.

134. Komisija je dopisom od 24. februara 2005. godine pozvala zastupnika Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini, da u postupku rješavanja predmeta devizne štednje pred Komisijom, učestvuje u svojstvu *amicus curiae*.

135. Komisija je 14. marta 2005. godine primila mišljenje Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini.

136. Mišljenje Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini je prosljeđeno tuženim stranama 23. i 25. marta 2005. godine.

IV. RELEVANTNE ZAKONSKE ODREDBE

137. Zbog rastuće nestašice deviznih sredstava i drugih ekonomskih problema u bivšoj SFRJ, podizanje novca sa starih deviznih štednih računa je bilo strogo ograničeno zakonima koji su doneseni početkom 1990-tih godina. Poslije oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, bilo je pokušaja da se kroz legislativu privatizacije riješi nedostupnost stare devizne štednje. Međutim, nakon što su pokušaji ostvarenja potraživanja po osnovu stare devizne štednje u procesu privatizacije ostali uglavnom bezuspješni, Federacija Bosne i Hercegovine je usvojila novi zakon na osnovu kojeg stara devizna štednja postaje dio unutrašnjeg duga Federacije Bosne i Hercegovine.

A. Zakoni Republike Bosne i Hercegovine i Bosne i Hercegovine

138. Dana 11. aprila 1992. godine, nakon sticanja nezavisnosti Republike Bosne i Hercegovine, usvojena je **Uredba sa zakonskom snagom o deviznom poslovanju** iz 1992. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92). Relevantnim odredbama ove Uredbe predviđeno je sljedeće:

Član 9, u relevantnom dijelu, glasi:

Za devize na deviznim računima i deviznim štednim ulozima jamči Republika.

139. Uredba iz 1992. godine je kasnije zamijenjena **Uredbom sa zakonskom snagom o deviznom poslovanju** iz 1994. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 10/94; kasnije usvojena kao zakon, "Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/94).

Sljedeće odredbe Uredbe iz 1994. godine su relevantne:

Član 3.

Devize se mogu koristiti samo za plaćanje prema inozemstvu osim ako ovom uredbom nije drugačije određeno.

Član 12.

Domaća i strana fizička lica mogu devize držati na računu kod banke i slobodno ih koristiti.

Član 44.

Devizne rezerve čine potraživanja na računima u inostranstvu, efektivni strani novac i vrijednosni papiri izdati u inozemstvu [deponovani] kod Narodne banke [Bosne i Hercegovine] i [ovlaštenih] banaka.

140. **Odluka o ciljevima i zadacima monetarno kreditne politike**, objavljena je 9. aprila 1995. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 11/95). Tačka 12. Odluke glasi:

Deponovana devizna štednja građana trajno će se riješiti donošenjem zakona o javnom dugu Republike do kraja prvog polugodišta 1995. godine.

141. Ova Odluka je kasnije izmijenjena i dopunjena sa stupanjem na snagu 2. juna 1995. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 19/95). Izmijenjena i dopunjena tačka 12. predviđa da treba donijeti zakon o javnom dugu prije kraja septembra 1995. godine. Dalje se dodaje da, do donošenja tog zakona, Narodna banka Bosne i Hercegovine može, uz saglasnost Ministarstva finansija, isplaćivati deviznu štednju u odgovarajućem iznosu u dinarima pripadnicima Armije Republike Bosne i Hercegovine za pokrivanje troškova njihovog liječenja i liječenja članova njihovih porodica.

142. **Odluka o ciljevima i zadacima devizne politike** donijeta je 10. aprila 1996. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/96). Potvrđujući uglavnom Odluku iz 1995. godine, tačka 7. Odluke iz 1996. godine predviđala je bez posebnog određivanja datuma sljedeće:

Devizna štednja građana deponovana kod bivše Narodne banke Jugoslavije zajedno sa kamatama na ovu štednju, rješavaće se donošenjem zakona o javnom dugu Bosne i Hercegovine, ili na drugi način u sklopu ukupne konsolidacije duga Bosne i Hercegovine zajedno sa međunarodnom zajednicom.

143. Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini donio je 22. jula 1998. godine **Okvirni zakon o privatizaciji preduzeća i banaka u Bosni i Hercegovini**. On je stupio na snagu sljedećeg dana kao privremeni zakon ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 14/98). Konačno, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine ga je usvojila 19. jula 1999. godine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 12/99).

B. Odluka o ratifikaciji sporazuma o pitanjima sukcesije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 10/01)

144. U sporazumu o sukcesiji SFRJ, Aneks C, u relevantnom dijelu, predviđa sljedeće:

Član 2, stav 3.

[...]

Ostala finansijska dugovanja (SFRJ) uključuju:

(a) jamstva SFRJ ili njene narodne banke Jugoslavije za štednju u čvrstoj valuti položenu kod komercijalnih banaka ili njihovih filijala u bilo kojoj državi sljednici prije datuma kojeg je ona proglasila neovisnost;

[...].

Član 7.

Jamstva bivše SFRJ ili njene NBJ za štednju čvrste valute položenu kod komercijalne banke ili neke od njenih filijala u bilo kojoj državi sljednici prije datuma kada je ta država proglasila neovisnost predmet se pregovara bez odlaganja, vodeći naročito računa o potrebi zaštite štednje čvrste valute pojedinaca. Ovi pregovori će se odvijati pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja.

C. Zakoni Federacije Bosne i Hercegovine o privatizaciji i izmjene i dopune

145. Osnovne pravne odredbe kojima se omogućava prenos stare devizne štednje na Jedinstveni račun građana radi korištenja u procesu privatizacije sadržane su u članovima 3, 7, 11. i 18. **Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije** (u daljnjem tekstu: Zakon o potraživanjima građana), koji je stupio na snagu 28. novembra 1997. godine, a počeo se primjenjivati 27. februara 1998. godine, sa izmjenama i dopunama od 5. marta 1999. godine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 27/97 i 8/99). Ti članovi su propisivali:

Član 3.

Lice koje ima deviznu štednju u bankama ili poslovnim jedinicama sa sjedištem na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine iznad 100 KM, a bilo je državljanin bivše Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i na dan 31. marta 1991. godine imalo prebivalište na teritoriji koja sada pripada Federaciji Bosne i Hercegovine stiče potraživanja prema Federaciji sa stanjem na dan 31. marta 1992. godine.

Realizacija potraživanja građana koji su na dan 31. marta 1991. godine imali državljanstvo bivše Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, a koji nemaju prebivalište na teritoriji Federacije, kao i drugih lica, koja imaju devizna potraživanja u bankama na teritoriji Federacije, u smislu ovog zakona, uredit će se posebnim propisom.

Licima iz stava 1. ovog člana s deviznom štednjom do 100 DEM banke će na njihov zahtjev isplatiti iznos štednje.

Potraživanja iz stava 3. ovog člana su isplativa nakon isteka perioda od tri mjeseca od dana primjene ovog Zakona.

Član 7.

Potraživanja iz člana 3. ovog zakona banka prenosi na Jedinštveni račun štediša.

Način prenosa potraživanja građana ... čiji se računi vode u bankama kod kojih su organizacione jedinice na teritoriji Federacije prestale s radom, uredit će se posebnim propisom Federalnog ministarstva finansija.

Član 11.

Otvaranje Jedinštvenih računa vrši se po službenoj dužnosti na osnovu Jedinštvenog matičnog broja građana-nosilaca potraživanja iz ovog zakona.

Jedinštveni račun predstavlja certifikat građanina.

Član 18.

Potraživanja sa Jedinštvenog računa mogu se koristiti u postupku privatizacije u roku od dvije godine od dana izdavanja izvoda sa Jedinštvenog računa, a nakon upisa potraživanja po pojedinim vrstama.

Istekom roka iz stava 1. ovog člana, potraživanja na Jedinštvenom računu se gase.

146. Nakon odluke Doma u predmetu *Poropat i drugi* u junu 2000. godine, Federacija je donijela razne izmjene i dopune ovih odredbi.

147. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 45/00) stupio je na snagu 2. novembra 2000. godine. Ovim Zakonom član 18. je izmijenjen i dopunjen na taj način da je nosiocu stanarskog prava iz člana 8a.¹ Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo omogućeno da može koristiti svoja potraživanja sa Jedinštvenog računa građana u roku od tri mjeseca od dana ovjere potpisa na ugovoru o kupovini pred nadležnim sudom. Izmjenama i dopunama je dodat treći stav u članu 18, koji predviđa:

Izuzetno od odredbe st. 1. i 2. ovog člana nosioci stanarskog prava iz člana 8a. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo ("Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 11/98, 22/99 i 7/00) mogu koristiti potraživanja sa Jedinštvenog računa u roku od tri mjeseca od dana ovjere potpisa na kupoprodajnom ugovoru kod nadležnog suda.

148. Dodatne izmjene i dopune stava 1. člana 18. su stupile na snagu 8. februara 2002. godine. Tim izmjenama i dopunama opći rok za korištenje certifikata izmijenjen je sa dvije godine na četiri godine, tako da cijeli član, sa izmjenama i dopunama, glasi:

Član 18.

Potraživanja sa Jedinštvenih računa građana mogu se upotrijebiti u procesu privatizacije u roku od četiri godine od dana izdavanja izvoda sa Jedinštvenog računa građana, nakon registracije svakog pojedinog potraživanja.

Po isteku roka navedenog u stavu 1. ovog člana, potraživanja sa Jedinštvenih računa se gase.

¹ Navedenim članom 8a. regulisana je kupovina napuštenih stanova od strane nosilaca stanarskih prava.

Izuzetno od odredbi stavova 1. i 2. ovog člana, nosioci stanarskog prava iz člana 8a. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 27/97, 11/98, 22/99 i 7/00) mogu koristiti potraživanja sa Jedinštenog računa u roku od tri mjeseca od dana ovjere potpisa sa kupoprodajnim ugovorom kod nadležnog suda.

149. Pored ovih izmjena Zakona o potraživanjima građana, Federacija je donijela dodatne izmjene i dopune procesa privatizacije kako bi ublažila položaj vlasnika stare devizne štednje. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o privatizaciji preduzeća** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 45/00) je stupio na snagu 2. novembra 2000. godine. Ovim Zakonom je izmijenjen i dopunjen član 28. kako bi se certifikati po osnovu stare devizne štednje izjednačili sa gotovinom. Starom verzijom je propisano:

Prodaja iz člana 26.³ ovog zakona vrši se uz obavezno plaćanje u novcu najmanje 35 posto ugovorene prodajne cijene.

Za svaki iznos plaćen u novcu preko 35% može se odobriti popust od 8%.

Novom verzijom je propisano:

Prodaja iz člana 26. ovog zakona vrši se uz obavezno plaćanje u novcu ili certifikatima iz temelja stare devizne štednje najmanje 35 posto ugovorene prodajne cijene.

Za svaki iznos plaćen u novcu ili certifikatom po osnovu stare devizne štednje preko 35% može se odobriti popust od 8%.

150. **Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o privatizaciji preduzeća** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 61/01) izmijenjen je član 27. stav 1. Starom verzijom je propisano:

Mala privatizacija u smislu člana 26. ovog zakona provodi se javnom prodajom, koju je preduzeće dužno pripremiti i prijaviti nadležnoj agenciji (za privatizaciju) u roku od 12 mjeseci od dana početka primjene ovog zakona.

Novom verzijom je propisano:

Mala privatizacija u smislu člana 26. ovog zakona provodi se javnom prodajom, koju je preduzeće dužno pripremiti i prijaviti nadležnoj agenciji (za privatizaciju) u roku koji odredi Agencija Federacije, i u roku važenja potraživanja građana iz Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije (certifikati itd).

151. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo** stupio je na snagu 8. januara 2002. godine (nakon datuma odluke Ustavnog suda Federacije). Novi član 24. tog zakona je izjednačio certifikate iz osnova stare devizne štednje sa novcem. Starom verzijom je propisano:

Plaćanje otkupne cijene stana vrši se jednim od platežnih sredstava i to:

a) gotovinom

b) certifikatima na temelju tražbine građana, a koji su utvrđeni posebnim propisima

Kada se plaćanje vrši novcem cijena stana se umanjuje za 20% utvrđene otkupne

³ Navedenim članom 26. regulisana je prodaja preduzeća u procesu male privatizacije.

CH/99/2063 i dr.

cijene.

Novom verzijom je propisano:

Plaćanje otkupne cijene stana vrši se jednim od platežnih sredstava i to:

a) novcem

b) certifikatima na temelju tražbine građana, a koji su utvrđeni posebnim propisima.

Kada se plaćanje vrši novcem ili certifikatom iz osnova stare devizne štednje cijena stana se umanjuje za 20% utvrđene otkupne cijene.

152. U pismu Domu za ljudska prava od 8. decembra 2000. godine, u vezi sa implementacijom odluke *Poropat i drugi*, Federacija navodi da ona, "preko nadležnih Ministarstava i agencija, vodi aktivnosti informisanja građana o važnosti posjeta bankama kako bi dali Jedinostveni matični broj s ciljem da omoguće prenos svoje stare devizne štednje na Jedinostveni račun građana i izdavanje certifikata kojim bi im omogućila da učestvuju u procesu privatizacije koji je u postupku jer nema drugog načina na koji bi građani Bosne i Hercegovine – imaooci stare devizne štednje, realizovali svoja potraživanja po tom osnovu na bilo koji drugi način osim putem procesa privatizacije."

153. Federacija Bosne i Hercegovine je **Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o potraživanju građana** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 57/03) izmijenila član 7. koji je glasio:

Potraživanja iz člana 3. ovog zakona banka prenosi na Jedinostveni račun štediše.

Novom verzijom je propisano:

Potraživanja iz člana 3. ovog zakona banka, na zahtjev štediše koji se podnosi u roku do šest mjeseci od dana usvajanja ovog zakona, prenosi na Jedinostveni račun štediše.

Također, izmijenjen je i član 11. koji je glasio:

Otvaranje Jedinostvenih računa vrši se po službenoj dužnosti na osnovu matičnog broja građana-nosilaca potraživanja iz ovog zakona.

Novom verzijom je propisano:

Otvaranje Jedinostvenih računa vrši se po službenoj dužnosti na osnovu matičnog broja građana-nosilaca potraživanja iz ovog zakona, a otvaranje Jedinostvenog računa po osnovu stare devizne štednje vrši se na zahtjev štediše.

154. Također, došlo je i do izmjene člana 18. koji se odnosio na rok upotrebe certifikata u procesu privatizacije, u smislu da je rok od 4 godine produžen na 6 godina, tako da član 18. sa izmjenama sada glasi:

Potraživanja sa Jedinostvenog računa mogu se koristiti u postupku privatizacije u roku od šest godina od dana izdavanja izvoda sa Jedinostvenog računa, a nakon upisa potraživanja po pojedinim vrstama.

155. Član 20. Zakona o potraživanju građana je dopunjen sa dva nova stava 20a. i 20b. koji regulišu neiskorištena potraživanja podnosilaca prijave po osnovu stare devizne štednje koja su prenijeta na Jedinostveni račun, kao i sredstva koja su štediše utrošili u privatizacijske investicione fondove. Član 20. je glasio:

Direktor Agencije za privatizaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine će u roku od 30 dana od stupanja na snagu ovog zakona donijeti Uputstvo o evidenciji i realizaciji potraživanja sa Jedinstvenog računa.

Novi stavovi su:

20a. Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH će neiskorištena potraživanja po osnovu stare devizne štednje koja su prenijeta na Jedinstveni račun vratiti na račun imaoca u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva štediše.

20b. Štediše koje su izvršile prijenos potraživanja iz osnova stare devizne štednje u privatizacijske investicione fondove, koja žele povratiti na svoje Jedinstvene račune, mogu podnijeti zahtjev privatizacijskim investicionim fondovima za povrat potraživanja u roku do šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

156. Federacija Bosne i Hercegovine je usvojila nove izmjene i dopune Zakona o potraživanju objavljene u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", broj 20/04, tako da je član 5. dopunjen novim članom 5a. koji glasi:

Član 5a. Izuzetno od člana 5. ovog Zakona potraživanje po osnovu stare devizne štednje postaje unutrašnji dug Federacije Bosne i Hercegovine koji se izmiruje u skladu sa posebnim zakonom, osim ako lice koje ima potraživanje na osnovu stare devizne štednje ne da izjavu da se ta potraživanja koriste za namjene iz člana 18. ovog Zakona.

Izjava iz stava 1. ovog člana je neopoziva i podnosi se Federalnom ministarstvu finansija u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

157. Također, izmijenjen je i član 18. koji je regulisao način korištenja sertifikata, i sada glasi:

Potraživanja sa Jedinstvenog računa mogu se koristiti u procesu privatizacije:

- za kupovinu dionica preduzeća, imovine preduzeća i druge imovine koja se bude prodavala u procesu privatizacije do 30. juna 2006. godine, pod uvjetom da učešće pojedinačne ponude ne prelazi 10% od ukupne kupovne cijene;

- za kupovinu stanova na kojima postoji stanarsko pravo do 30. juna 2007. godine u visini do 100% od ukupne cijene.

Istekom rokova iz stava 1. ovog člana potraživanja na Jedinstvenom računu se gase.

Izuzetno od odredbe stava 2. ovog člana rok za kupovinu stanova na kojima postoji stanarsko pravo može se mijenjati zavisno od donošenja i promjena propisa o restituciji.

158. Posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o potraživanju obuhvaćen je i član 20. koji sada glasi:

Agencija za privatizaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine dostavit će Federalnom ministarstvu finansija bazu podataka o stanju neiskorištenih potraživanja po osnovu stare devizne štednje na Jedinstvenom računu u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 20b. koji je davao štedišama koji su uložili svoja sredstva u PIF-ove mogućnost da traže povrat uložених sredstava se novim zakonom briše.

159. Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je 20. novembra 2004. godine usvojio **Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 66/04), koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 1.

Ovim Zakonom utvrđuju se unutrašnje obaveze Federacije Bosne i Hercegovine prema fizičkim i pravnim licima, nastale na osnovu: neisplaćenih invalidnina, neisplaćenih penzija, neisplaćenih naknada prema dobavljačima za robe, materijale i usluge, obaveze nastale na osnovu neisplaćenih plaća i dodataka, te ostale obaveze (u daljnjem tekstu: unutrašnji dug), odnosno način pojedinačne verifikacije utvrđenih potraživanja, kao i način njihovog izmirenja.

Član 2.

Ovim Zakonom utvrđuje se sveobuhvatno izmirenje unutrašnjeg duga na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija).

Unutrašnji dug Federacije procjenjuje se u iznosu od 1.858,9 miliona KM. Ova procjena isključuje iznos obaveza za staru deviznu štednju, s obzirom na to da će se oni utvrditi u postupku verifikacije.

Obaveze unutrašnjeg duga iz stava 1. ovog člana izmiruju se isplatom u gotovini, putem izdavanja obveznica (u daljnjem tekstu: obveznice) i otpisivanjem, prema odredbama ovog Zakona.

Izmirenje svih kategorija unutrašnjeg duga, uključujući i staru deviznu štednju, neće prelaziti iznos od 10% GDP za 2003. godinu i to u neto sadašnjoj vrijednosti za sve planirane isplate svih kategorija unutrašnjeg duga.

Član 3.

Unutrašnji dug Federacije iznosi 1.858,9 miliona KM, isključujući iznos obaveze za staru deviznu štednju koji će se utvrditi u postupku verifikacije, a čine ga:

- opće obaveze u iznosu od 947,9 miliona KM,
- obaveze na osnovu kredita komercijalnih banaka u iznosu od 11 miliona KM,
- obaveze za staru deviznu štednju u iznosu koji će se utvrditi prema verifikaciji obaveza na način propisan u članu 12. ovog Zakona.

Član 9.

Federacija preuzima obaveze na osnovu stare devizne štednje ostvarene u najnižim poslovnim jedinicama banaka (ekspozitura i/ili agencija) na teritoriji Federacije. Ukoliko banka nema poslovnih jedinica onda se smatra da je sjedište banke najniža poslovna jedinica.

Obaveze na osnovu stare devizne štednje, definirane stavom 1. ovog člana, ne obuhvataju obaveze na osnovu stare devizne štednje deponovane u Ljubljanskoj banci i Invest banci, s obzirom na to da će se one rješavati u procesu sukcesije imovine bivše SFRJ.

Obaveze na osnovu stare devizne štednje iz člana 3. ovog Zakona Federacija će izmiriti isplatom u gotovini i izdavanjem obveznica.

Kamate na staru deviznu štednju od 01. januara 1992. godine otpisuju se.

Član 10.

Kad se izvrši verifikovanje potraživanja za staru deviznu štednju, na način predviđen članom 12. ovog Zakona, Vlada Federacije će posebnim propisom utvrditi metod i visinu isplate u gotovini za staru deviznu štednju svakom fizičkom licu, nosiocu stare devizne štednje, do iznosa propisanog u članu 2. ovog Zakona.

Član 11.

Gotovinske isplate za staru deviznu štednju iz člana 10. ovog Zakona izvršit će se iz budžeta Federacije u periodu od četiri godine počevši od fiskalne godine kada se završi postupak verifikovanja stare devizne štednje.

Član 12.

Verifikovanje svih potraživanja za staru deviznu štednju vršit će se na osnovu baze podataka koja je ustanovljena Zakonom o utvrđivanju i ostvarivanju potraživanja građana u postupku privatizacije ("Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 57/03, 20/04) i drugim propisima donesenim na osnovu zakona i baza podataka koje posjeduju banke.

Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju završit će se u roku od devet mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Federalni ministar finansija donijet će podzakonske akte o verifikaciji svih potraživanja za staru deviznu štednju u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 13.

Za obaveze za staru deviznu štednju koje ne budu izmirene isplatom u gotovini, u skladu sa čl. 9. i 10. ovog Zakona, izdat će se obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih potraživanja.

Član 14.

Kad se izvrši verifikovanje potraživanja za staru deviznu štednju na način predviđen članom 12. ovog Zakona, Vlada Federacije će posebnim propisom utvrditi model izdavanja obveznica propisujući rok dospijeca obveznica, visinu kamate na obveznice i dužinu grace perioda, a do iznosa koji se utvrdi kao glavica u procesu verifikovanja potraživanja na osnovu stare devizne štednje do iznosa propisanog u članu 2. ovog Zakona.

Kako bi osigurala dodatna finansijska sredstva nosiocima obveznica iz člana 13. ovog Zakona, Vlada Federacije, u svojstvu dioničara a prema važećim propisima, svojom Odlukom rasporedit će do 15% dividende iz privrednih društava sa državnim kapitalom kako bi otkupljivala javne obveznice putem ponude po tržišnoj cijeni, isplaćujući ih kako je predviđeno godišnjim budžetom, počevši od obveznica sa najnižom nominalnom vrijednosti i progresivno krenuvši ka obveznicama sa višom nominalnom vrijednosti.

Član 15.

Vlada Federacije će tri posto iznosa koji se ostvari od prodaje preduzeća JP „BH Telecom“, JP „Elektroprivrede BiH“ d.d., JP „Elektroprivrede HZHB“ d.d. i „Hrvatske

telekomunikacije" d.o.o. Mostar uplatiti na poseban račun.

Sredstva ostvarena na posebnom računu iz stava 1. ovog člana koristit će se u svrhu prijevremenog otkupa obveznica na osnovu stare devizne štednje po tržišnoj cijeni i to uključujući prioritet u isplati - otkupu obveznica vlasnika stare devizne štednje i to ponudom otkupljenja obveznica sa najnižom nominalnom vrijednosti, a potom obveznica sa višom nominalnom vrijednosti.

Federalni ministar finansija donijet će podzakonske akte o načinu raspolaganja sredstvima deponovanim na računu iz prethodnog stava, odnosno o modalitetima isplate vlasnika obveznica, shodno ostvarenju sredstava iz ovog člana.

Član 21.

Obveznice za izmirenje obaveza za staru deviznu štednju i ratnih potraživanja su vrijednosni papiri koje izdaje u cijelosti ili djelimično Bosna i Hercegovina (u daljnjem tekstu: vrijednosni papiri BiH) u ime Federacije, ili Federacija (u daljnjem tekstu: vrijednosni papiri Federacije) prema posebnom propisu.

Obveznice izdate za izmirenje obaveza za staru deviznu štednju i ratna potraživanja su utržive i prenosive i izdaju se i vode samo u elektronskoj formi.

Svi uvjeti vezani za obveznice utvrđuju se odlukom Vlade Federacije i posebnim propisom.

Za predračun obaveza na osnovu stare devizne štednje i ratnih potraživanja u KM koristi se srednji zvanični kurs Centralne banke Bosne i Hercegovine koji važi na dan donošenja odluke Vlade Federacije o emisiji obveznica u smislu ovog Zakona.

Obveznice izdate za izmirenje obaveza iz stava 2. ovog člana predstavljaju unutrašnji dug Federacije u skladu sa posebnim propisom.

Federalno ministarstvo finansija upravljat će računima sa kojih se sredstva koja su položena mogu podizati u svrhu isplate obveznice.

Član 22.

Obveznice Federacije ne podliježu propisima i odobrenju Komisije za vrijednosne papire Federacije Bosne i Hercegovine.

Član 24.

Federacija garantuje za obveznice izdate u skladu sa odredbama ovog Zakona za izmirenje unutrašnjeg duga.

Član 26.

Vlada Federacije će u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona donijeti podzakonske akte za utvrđivanje prioriteta među kategorijama obaveza za izmirenje potraživanja u skladu sa stavom 2. člana 7., članom 8. i članom 11. ovog Zakona.

160. Postupajući u skladu sa Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine iz prethodnog člana ove Odluke, Federalni ministar finansija je donio slijedeće podzakonske akte ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 33/05 od 13. juna 2005. godine):

CH/99/2063 i dr.

- Pravilnik o postupku verificiranja potraživanja za staru deviznu štednju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Pravilnik);
- Uputstvo o obliku i sadržaju obavijesti o neizvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje;
- Uputstvo o obliku i sadržaju zahtjeva za registrovanje potraživanja na osnovu stare devizne štednje;
- Uputstvo o obliku i sadržaju potvrde o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje i
- Uputstvo o obliku i sadržaju izvještaja o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje.

161. Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je 29. jula 2005. godine donio **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 49/05 od 8. augusta 2005. godine) kojim je izmijenjen član 12. stav 2. koji je glasio:

Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju završit će se u roku od devet mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Novom verzijom je propisano:

Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju počeo će 12. septembra 2005. godine i trajat će do 31. decembra 2005. godine.

Iza stava 2. dodaje se novi stav 3. koji glasi:

Izuzetno za vlasnike stare devizne štednje, ili njihove opunomoćnike koji su izjavili žalbu na doneseni dokument kojim se potvrđuje/ne potvrđuje da je izvršeno verifikovanje potraživanja stare devizne štednje, proces verifikovanja se produžava do dana okončanja postupka po izjavljanoj žalbi.

Dosadašnji stav 3. postaje stav 4.

D. Odluka Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

162. Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je 8. januara 2001. godine utvrdio da članovi 3, 7, 11. i 18. Zakona o potraživanjima građana nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine. Ustanovio je da su ti članovi u suprotnosti sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i time u suprotnosti sa članom II.A.2(1)(k) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i Amandmanom 5. Navedeni Sud, u svojoj odluci, nije pomenuo prethodne izmjene i dopune zakona od 2. novembra 2000. godine. Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine nije naredio nikakve posebne izmjene i dopune ili na neki drugi način propisao prelazne odredbe po kojima bi relevantni članovi trebali biti primijenjeni.

163. Odluka Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, u relevantnom dijelu, glasi:

Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine članom II A. 2. (1)(k) i Amandmanom V utvrđeno je da će Federacija osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u dokumentima navedenim u Aneksu ovog ustava [...].

Utvrđujući ustavnost članova 3., 7., 11. i 18. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije sa navedenim ustavnim odredbama i

članom 1. stav 1. Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, Sud je utvrdio da odredbe članova 3., 7., 11. i 18. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

164. Odluka Ustavnog suda Federacije objavljena je 9. marta 2001. godine u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", broj 7/01.

165. Članom 12(b) dijela IV(c) Ustava Federacije predviđa se da ako Ustavni sud Federacije "utvrdi da zakon, usvojeni ili predloženi zakon ili drugi propis Federacije ili bilo kojeg kantona ili općine nije u skladu sa ovim Ustavom, taj zakon ili drugi propis neće se primjenjivati, odnosno stupiti na snagu, osim ukoliko se izmijeni na način koji propiše Sud ili ukoliko Sud ne utvrdi prijelazna rješenja, koja ne mogu biti na snazi duže od šest mjeseci".

166. Federacija Bosne i Hercegovine je 14. maja 2001. godine podnijela apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine protiv presude Ustavnog suda Federacije, zavedenu kao *U 57/01*. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je, na svojoj sjednici od 20. decembra 2003. godine, rješenjem odbacio apelaciju iz formalnih razloga.

167. Zbog rastuće nestašice deviznih sredstava i drugih ekonomskih problema u bivšoj SFRJ, podizanje novca sa starih deviznih štednih računa je bilo strogo ograničeno zakonima koji su doneseni početkom 1990-tih godina. Poslije oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, bilo je pokušaja da se kroz legislativu privatizacije riješi nedostupnost stare devizne štednje. Međutim, nakon što su pokušaji ostvarenja potraživanja po osnovu stare devizne štednje u procesu privatizacije ostali uglavnom bezuspješni, Federacija Bosne i Hercegovine je usvojila novi zakon na osnovu kojeg stara devizna štednja postaje dio unutrašnjeg duga Federacije Bosne i Hercegovine.

V. ŽALBENI NAVODI

168. Podnosioci prijava se generalno žale da je povrijeđeno njihovo pravo na mirno uživanje imovine, zagarantovano članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Jedan dio podnosilaca prijava se, također, žali da je povrijeđeno njihovo pravo na pravičnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, zagarantovano članom 6. Evropske konvencije. Nekoliko podnosilaca prijava navode povrede raznih članova Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima.

169. Svi podnosioci prijava traže punu isplatu cjelokupne devizne štednje, a mnogi posebno traže isplatu kamata. Također, traže kompenzaciju za duševne patnje, troškove postupka pred domaćim sudovima i Domom/Komisijom, te ostale troškove. Neki od podnosilaca prijava traže od Doma da naredi donošenje zakona po kojem će stara devizna štednja biti proglašena neotuđivom privatnom imovinom bez ikakvih ograničenja.

VI. ODGOVOR TUŽENE STRANE

A. Bosna i Hercegovina

1. U pogledu činjenica

170. Tužena strana navodi da je, nakon dobijanja samostalnosti, odmah počela sa pravnim regulisanjem u oblasti deviznog poslovanja. To je učinjeno iz razloga što su sva devizna sredstva, među kojima je bila i devizna štednja građana, činila ukupne rezerve bivše SFRJ. Zna se da je stanje deviznih rezervi bivše SFRJ na dan 31. decembar 1990. godine iznosilo 13 milijardi USD, a na dan 31. decembar 1991. godine oko 1,5 milijardi USD. Iz ovoga proizilazi da je bivša SFRJ putem Narodne banke Jugoslavije, gdje je vršeno deponovanje svih deviznih rezervi bivše SFRJ, svjesno sklonila sve devize i na taj način onemogućila bivše republike, među kojima je bila i Bosna

i Hercegovina, da raspolažu sa deviznim rezervama koje su sa njenog područja bile deponovane kod Narodne banke Jugoslavije.

171. Tužena strana ističe da, u skladu sa gore navedenim, Bosna i Hercegovina do sada ni na koji način nije preuzela garanciju za deviznu štednju građana koja je deponovana kod bivše Narodne banke Jugoslavije, niti postoji njena obaveza da tu štednju isplaćuje građanima.

2. U pogledu prihvatljivosti

172. Tužena strana navodi da, s obzirom da podnosioci prijava nisu uopće koristili domaća pravna sredstva koja su im stajala na raspolaganju, nisu ispunjeni uslovi za prihvatljivost prijava i razmatranje merituma spora od strane uvažene Komisije do okončanja tih postupaka pred domaćim organima uprave i pravosuđa po raspoloživim pravnim lijekovima saglasno odredbama člana 26. Evropske konvencije i člana 8. stav 2a. Aneksa 6. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

173. Tužena strana ističe da iz prijava proizilazi da je ljudsko pravo podnosilaca prijava povrijeđeno u mjesecu junu 1992. godine i da je ta navodna povreda trajala čitav rat, a da su prijave podnesene više godina poslije rata. Naime, Dom/Komisija može razmatrati predmete, između ostalog, samo nakon što su iscrpljena domaća pravna sredstva i ako je zahtjev podnesen u roku od šest mjeseci od dana donošenja konačne odluke.

174. Tužena strana smatra da Komisija, u svim predmetima gdje građani potražuju isplatu stare devizne štednje mora donijeti identičnu odluku (da imaju, ili nemaju pravo na naplatu stare devizne štednje) po kojoj bi bilo utvrđeno da li Bosna i Hercegovina preuzima garancije na staru deviznu štednju od bivše SFRJ.

175. Tužena strana predlaže Komisiji da, iz gore navedenih razloga, prijave odbaci kao neprihvatljive.

3. U pogledu merituma

176. Tužena strana traži od Komisije, ukoliko ocijeni da za sada nisu ispunjeni uslovi za odbacivanje prijava, da se sačeka sa odlučivanjem o prihvatljivosti prijava do konačnog ishoda u navedenim postupcima koji se trebaju pokrenuti pred domaćim nadležnim sudovima.

177. Tužena strana navodi da je, prema njenim saznanjima do kojih se došlo u konsultacijama sa Vijećem ministara Bosne i Hercegovine, Uredom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu i dr, trenutno našla najcjelishodnija rješenja ovog problema. U takvoj situaciji, a u punoj saradnji sa Uredom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, Država Bosna i Hercegovina je kao jedino moguće rješenje iznašla soluciju da kroz proces privatizacije državne imovine omogući deviznim štedišama obeštećenja kroz otkup te imovine kako devizne štediša ne bi ostale bez ikakve naknade. U tom cilju, Država Bosna i Hercegovina-Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, u saradnji sa Uredom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, priprema paket zakona o privatizaciji državne imovine kako na nivou države, tako i na nivou entiteta Bosne i Hercegovine.

178. Tužena strana ističe da nisu povrijeđena ljudska prava podnosilaca prijava kroz soluciju koja im se nudi predviđenim zakonskim rješenjima kao načinom punog obeštećenja, a u smislu koja su im zagarantovana Evropskom konvencijom.

179. Tužena strana predlaže Komisiji, ukoliko ne odbaci prijave kao neprihvatljive, da odbije prijave u meritumu spora u odnosu na tuženu stranu, Bosnu i Hercegovinu, kao i da se odbiju zahtjevi podnosilaca prijava za kompenzaciju i naknadu troškova postupka.

B. Federacija Bosne i Hercegovine

1. U pogledu činjenica

180. Tužena strana ističe činjenicu, da je od dana podnošenja prijava Domu/Komisiji, preduzela regulativne mjere s ciljem da spriječi kolaps platnog sistema javnog duga i bankovnog sistema, a u svrhu zaštite vlasnika sredstava na deviznim štednim knjižicama. Naime, nakon pravosnažne presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: U-10/00 od 8. januara 2001. godine, tužena strana je donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije (u daljnjem tekstu: Zakon o realizaciji potraživanja, objavljen u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", br. 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03 i 44/04), kojim su uređena pitanja utvrđivanja i ostvarivanja potraživanja u postupku privatizacije. Zakonom su definirane vrste potraživanja građana prema Federaciji Bosne i Hercegovine, načini evidentiranja i postupka ostvarivanja ovih potraživanja u postupku privatizacije. Zakonom su definirane vrste potraživanja te između ostalog i potraživanja na osnovu stare devizne štednje.

181. U međuvremenu, tužena strana, konkretno Vlada Federacije Bosne i Hercegovine na sjednici od 15. decembra 2003. godine, donijela je Odluku o usvajanju strateškog plana za izmirenje unutrašnjih potraživanja prema Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 63/03 – u daljnjem tekstu: Odluka). Odlukom je utvrđeno da unutrašnja potraživanja prema Federaciji Bosne i Hercegovine ukupno iznose 3.263,4 miliona KM, a obuhvataju između ostalog i obaveze za staru deviznu štednju u iznosu od 1.110 miliona KM, te da će se način isplate i dinamika isplate i izvor finansiranja neisplaćenih potraživanja prema Federaciji Bosne i Hercegovine, regulirati posebnim zakonima. Tako je članom 4. Odluke određen način izmirenja obaveza prema kojem Vlada Federacije Bosne i Hercegovine planira gotovinsku isplatu vlasnicima stare devizne štednje u iznosu od 105 miliona KM, izdavanje obveznica sa nominalnom vrijednošću u iznosu od 1.005 miliona KM, sa rokom dospjeća od 20 godina, 10 godina, grace perioda i kamatom od 0,5%, koja će imati neto sadašnju vrijednost u iznosu od 452 miliona KM.

182. Nadalje, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je donio Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 66/04, od 27. novembra 2004. godine) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 49/05, od 8. augusta 2005. godine) koji su stupili na snagu narednog dana od dana objavljivanja. Ovim zakonima se utvrđuje sveobuhvatno izmirenje unutaršnjeg duga na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine (član 2. Zakona o utvrđivanju). Unutarnji dug Federacije Bosne i Hercegovine prema članu 3. navedenog zakona, između ostalog čine i obaveze za staru deviznu štednju u iznosu koji će biti utvrđen po verificiranju obaveza. Obaveze po osnovu stare devizne štednje definisane članom 3. Zakona o utvrđivanju, Federacija Bosne i Hercegovine će izmiriti isplatom u gotovini i izdavanjem obveznica. Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju počeo će 12. septembra 2005. godine i trajati će do 31. decembra 2005. godine. Vlasnik stare devizne štednje ima pravo na žalbu na dokument kojim se potvrđuje/ne potvrđuje da je izvršeno verifikovanje potraživanja stare devizne štednje. U smislu gore navedenih odredaba Zakona o utvrđivanju, Federalni ministar finansija je donio: Pravilnik o postupku verificiranja potraživanja za staru deviznu štednju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Pravilnik); Uputstvo o obliku i sadržaju obavijesti o neizvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje; Uputstvo o obliku i sadržaju zahtjeva za registrovanje potraživanja na osnovu stare devizne štednje; Uputstvo o obliku i sadržaju potvrde o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje i Uputstvo o obliku i sadržaju izvještaja o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 33/05).

183. Dakle, slijedom navedenih činjenica, tužena strana ističe da je, primjenom odredbi Zakona

o izmjenama i dopunama Zakona o potraživanjima građana, Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza i Pravidnika, utvrđena unutrašnja obaveza Federacije Bosne i Hercegovine prema fizičkim licima i pravnim licima, kao i način njihovog izmirenja. Naime, izradom podzakonskog akta će biti izvršene verifikacije svih potraživanja za staru deviznu štednju, pa tako i potraživanja za staru deviznu štednju podnosioca prijava.

2. U pogledu prihvatljivosti

184. Tužena strana smatra nespornim da je putem navedene legislative i propisa dat jasan okvir kojim su stare devizne štediša dobile konkretne pouzdane informacije u vezi sa budućim tretmanom njihove stare devizne štednje, na način koji uzima u obzir opće interese i, istovremeno, ne stavlja pretjeran pojedinačan teret na podnosioca prijava.

185. Naime, tužena strana opravdano sumnja, a imajući u vidu vremenski period od dana podnošenja prijave do danas, da su pojedini podnosioci prijava "uložili svoju deviznu štednju putem certifikata", tako što su ih prodali. S tim u vezi, tužena strana podsjeća Komisiju na njenu Odluku o brisanju u predmetu broj: *CH/99/2211, Olga Terpin protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* od 9. februara 2004. godine.

186. U prilog naprijed navedenom, tužena strana ističe činjenicu da podnosioci prijava od dana podnošenja prijava Domu/Komisiji, odnosno od dana pravosnažnosti presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj: U-10/00, nisu dostavili nove informaciju da li su pokušali da podignu svoju staru deviznu štednju, tj. da li su zatražili pomoć kod domaćeg suda.

187. Dakle, u ovakvoj konstelaciji preduzetih radnji, odnosno radnji koje će preduzeti tužena strana, unutrašnji dug Federacije Bosne i Hercegovine, kojim se obaveze za staru deviznu štednju u iznosu koji će biti utvrđen po verificiranju obaveza, na način propisan u članu 12. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izmirenju obaveza, a u vezi sa odredbom stava 1. tačka 3. člana 3. Zakona o izmirenju obaveza, izmirit će se isplatom u gotovini, odnosno za obaveze za staru deviznu štednju koje ne budu izmirene u gotovini i sukladno čl. 9. i 10. Zakona o izmirenju obaveza, izdat će se obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih tražbina (član 13. Zakona o izmirenju obaveza). Kad su u pitanju obveznice za izdavanje obaveza za staru deviznu štednju, tužena strana podsjeća Komisiju na poglavlje III – Obveznice – odredbe članova od 21. do 25. Zakona o izmirenju obaveza – kojim je između ostalog utvrđen način – metod – uvjeti izmirenja obaveza za staru deviznu štednju, u vidu obveznica, za koje Federacija Bosne i Hercegovine jamči sukladno odredbama ovog Zakona za izmirenje obaveza.

188. Slijedom izloženog, tužena strana smatra da su se stekli uslovi da Komisija, primjenom odredbi člana VIII Sporazuma, prijave u rubriciranim predmetima proglasi neprihvatljivim, prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju u pogledu tužene strane Federacije Bosne i Hercegovine.

189. Slijedom navedenoga, tužena strana predlaže Komisiji da prijave podnosioca odbaci, primjenom člana VIII(3)(b) Sporazuma, jer je predmetna stvar već riješena, na način i u skladu sa naredbama iz ranijih odluka Doma koje se tiču pitanja "stare" devizne štednje, kao i sa Odlukom Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.

3. U pogledu merituma

190. Nesporno je da potraživanja podnosioca prijava po osnovu njihove devizne štednje predstavljaju imovinu u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

191. U skladu sa stavom 2. člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, s obzirom na ekonomske poteškoće Federacije i banaka, a da bi se spriječio kolaps bankovnog sistema, tužena strana je zakonom regulisala korištenje potraživanja građana po osnovu njihove devizne štednje. Prema ranijim zakonskim rješenjima, nije bila postignuta pravična ravnoteža između općeg

interesa i imovinskih prava imalaca stare devizne štednje, a što je utvrđeno odlukama Doma za ljudska prava.

192. Tužena strana ne osporava da potraživanja podnosioca prijava prema bankama lociranim na području Federacije Bosne i Hercegovine po osnovu njihove devizne štednje predstavljaju "imovinu" u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Međutim tužena strana podsjeća Komisiju da član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju uključuje i tri posebna pravila, na osnovu kojih Država ima pravo da se miješa u pravo na imovinu u skladu sa javnim interesom.

193. Tužena strana smatra da je, u okviru svoje slobode odlučivanja, našla odgovarajući način i postigla traženu "pravičnu ravnotežu" interesa. Naime, u trenutnoj fazi, podnosioci prijava ili druge devizne štediške, imaju mogućnost da ostvare svoja imovinska prava u određenim iznosima za staru deviznu štednju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, s obzirom da su potraživanja po osnovu stare devizne štednje postala unutrašnji dug Federacije Bosne i Hercegovine, koji se izmiruje u skladu sa posebnim zakonom, osim ako lica – podnosioci prijava koji imaju potraživanja na osnovu stare devizne štednje nisu dali izjavu da se ta potraživanja koriste za namjene iz člana 18. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije. Tužena strana navodi da će, na osnovu utvrđenog metoda i visine, isplatiti u gotovini, odnosno ukoliko se obaveze za staru deviznu štednju, koje ne budu izmirene isplatom u gotovini, u skladu utvrđenim modelom, rokom, visinom, izdati obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih tražbina.

194. S obzirom na gore navedeno, tužena strana smatra da je u vezi sa starom deviznom štednjom podnosioca prijava, Federacija Bosne i Hercegovine opravdala uplitanje u prava podnosioca prijava, jer je kontrola korištenja imovine "u skladu sa općim interesom" i ima osnova u Zakonu. U prilog naprijed navedenom je i činjenica da će se konkretnim programom sukcesije i unutarnjeg duga, stara devizna štednja riješiti uspostavljanjem "pravične ravnoteže" između zahtjeva općeg interesa zajednice i zahtjeva zaštite osnovnih prava podnosioca prijava, te je istim otklonjena neizvjesnost u pogledu statusa deviznih potraživanja koja nisu registrovana na Jedinostvenom računu građana i potraživanja koja su registrovana, ali nisu upotrijebljena u procesu privatizacije.

195. Pored naprijed navedenog, tužena strana obavještava Komisiju, da je Parlament Federacije Bosne i Hercegovine dana 31. decembra 2004. godine donio Zakon o izvršenju proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 78/04), kojim su uređeni: "način izvršenja Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu (u daljem tekstu: Proračun), upravljanja prihodima i izdacima Proračuna, te pravo i obaveze korisnika proračunskih sredstava". Opći dio Proračuna sastoji se od bilance prihoda i izdataka te računa finansiranja, a posebni dio sadrži detaljan raspored izdataka po proračunu korisnika i vrsti izdataka.

196. Tako je Federalno ministarstvo finansija, u računu finansiranja, iskazalo zaduženja i otplate dugova "stare devizne štednje – isplate pojedincima", sve u cilju uravnoteženja salda bilance prihoda i rashoda Proračuna.

197. Tužena strana, konkretno Federalno ministarstvo finansija, kao budžetski korisnik, je utvrdilo sredstva u Razdjelu 16 Proračuna, pozicija – Tekući Transferi; za "staru deviznu štednju – isplata pojedincima 61420": proračuni za 2004. godinu u iznosu 6.050.000 KM – Proračuni za 2005. godinu u iznosu od 8.000.000 KM.

198. Dakle, odgovarajućim izmjenama i dopunama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije i donošenjem Zakona o utvrđivanju, tužena strana je stvorila pravnu sigurnost u pogledu stare devizne štednje, tim više što je Zakonom o izvršenju proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu, planirala određena sredstva za staru deviznu štednju – isplata pojedincima, što je Sporazum o sukcesiji

stupio na snagu 2. juna 2004. godine, iz kojih neupitno proizilazi da se stara devizna štednja rješava putem unutrašnjeg duga Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno sredstvima sukcesije.

199. Imajući u vidu naprijed navedeno, tužena strana smatra da nije prekršila prava podnosioca prijava na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

200. Izneseni argumenti potvrđuju stav tužene strane da ne postoje uvjeti za prihvatljivost prijava, te tužena strana predlaže Komisiji da prijave podnosioca proglasi neprihvatljivim, iz razloga iznesenih u ovim pisanim zapažanjima o prihvatljivosti, odnosno da primjenom odredbi člana VIII Sporazuma donese odluke o odbijanju žalbi podnosioca prijava kao očito neutemeljenih.

C. Mišljenje *amicus curiae* – Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini

201. Udruženje za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini stoji na stanovištu da su svi problemi i evidentna i flagrantna kršenja ljudskih prava u vezi sa "starom deviznom štednjom", položenom u bankama sa sjedištem u Bosni i Hercegovini ili filijalama banaka sa sjedištem u drugim republikama na teritoriji Bosne i Hercegovine prije 31. decembra 1990. godine, proistekla iz razloga što Bosna i Hercegovina, kao pravni sljednik Republike Bosne i Hercegovine i kao jedna od pravnih sljednica bivše SFRJ, nije poduzela potrebne radnje kojima bi zaštitila prava građanskih lica – imaoce deviznih računa i deviznih štednih uloga kod banaka odnosno filijala na dan 31. decembra 1990. godine. Štaviše, donošenjem relevantnih zakona stvorila je pravnu nesigurnost za devizne štediša u pogledu ostvarivanja prava na imovinu.

202. Republika Bosna i Hercegovina je činom izlaska iz bivše SFRJ, prihvatanjem Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i zakona Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i donošenjem Uredbe sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona, koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92), znala da preuzima i dio obaveza i odgovornosti za deviznu štednju građana za koju je garancije dala bivša SFRJ, pa je ovom pitanju morala posvetiti posebnu pažnju jer su je ustavne odredbe iz člana 39. Ustava Republike Bosne i Hercegovine, kojim se građanima zajamčuje pravo svojine i člana 85, kojim se zajamčuje pravo građanina da bude obaviješten, na to obavezivale.

203. Republika Bosna i Hercegovina je donijela Uredbu sa zakonskom snagom o deviznom poslovanju ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92), kojom je stavila van snage savezni Zakon o deviznom poslovanju ("Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije", br. 66/85 i 82/90). U članu 144. navedene Uredbe, Republika je utvrdila da će se pitanje dijela stare devizne štednje, u dijelu koji se odnosi na redeponovanu štednju kod Narodne banke Jugoslavije, urediti posebnim propisom. Članom 9. iste Uredbe, preuzela je jemstvo za devize građana koje su se nalazile u posjedu banaka i na računima u inostranstvu ovlaštene banke za poslove sa inostranstvom čije je sjedište bilo u Bosni i Hercegovini.

204. Ako Republika Bosna i Hercegovina nije mogla obezbijediti pravo raspolaganja deviznom štednjom redeponovanom kod Narodne banke Jugoslavije, propustila je donijeti zakon kojim utvrđuje deviznu štednju građana u posjedu banaka na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine i način raspolaganja ovim deviznim sredstvima građana uz zaštitu prava građana sa teritorija koje nisu bile pod njenom kontrolom.

205. Propuštajući da donese ovakav zakon, Bosna i Hercegovina je ostavila na volju bankama da same odlučuju o ovoj imovini građana. Banke su samovoljno odbile isplaćivati štednju i kamatu po deviznoj štednji. Jedino su visoki političari i funkcioneri uspjeli dobiti svoja sredstva nazad.

206. Potpisivanjem Okvirnog mirovnog sporazuma, Bosna i Hercegovina je preuzela ustavnu obavezu da osigura najviši standard ljudskih prava, pa time da osigura i pravo raspolaganja deviznim štedišama deviznom štednjom (Ustav Bosne i Hercegovine, član II/3.k), kao i pravo na pravično suđenje II/3.e). Treba imati na umu da je Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i

Hercegovini, sa svojim aneksima, obezbijedio Bosni i Hercegovini pravni milje da ispuni ovu obavezu.

207. Odluka Bosne i Hercegovine o ciljevima i zadacima devizne politike u 1996. godini ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 33/94), u tački 7, propisuje da Bosna i Hercegovina preuzima obavezu da će staru deviznu štednju deponovanu kod Narodne banke Jugoslavije, zajedno sa kamatom na štednju, rješavati donošenjem zakona o javnom dugu Bosne i Hercegovine ili na drugi način, u sklopu ukupne konsolidacije duga Bosne i Hercegovine zajedno sa međunarodnom zajednicom.

208. Odgovornost Bosne i Hercegovine sastoji se u tome što nakon donošenja ove Odluke ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/96) nije poduzela daljnje operativne korake u realizaciji odluke o zaštiti prava štediša i interesa države, a morala je to učiniti.

209. Bosna i Hercegovina je odgovorna i za donošenje Okvirnog zakona o privatizaciji preduzeća i banaka u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 14/98), kojim je dala izričito pravo entitetima da privatiziraju preduzeća i banke smještene na njihovom teritoriju koje nisu u privatnom vlasništvu.

210. Nadalje, Udruženje za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini smatra da su sudski organi propustili da zaštite građane tako što nisu donosili ili izvršavali pravomoćne presude u pogledu devizne štednje, čime su prekršili član 6. Evropske konvencije.

211. Odgovornost Bosne i Hercegovine je i u tome što se oglašila na stavove Doma za ljudska prava, koji je, svojom Odlukom u predmetima *Poropat i drugi*, od 10. maja 2000. godine, ukazao na ozbiljna kršenja ljudskih prava proisteklih iz odbijanja odgovornosti Bosne i Hercegovine. Osim toga, Udruženje smatra da u pogledu devizne štednje, Država nije napravila niti jedan pozitivan pomak od donošenja relevantnih odluka Doma.

212. Činjenica je da je Bosna i Hercegovina ostala pasivna i po pitanju pregovora o preuzimanju obaveza po jemstvu bivše SFRJ za staru deviznu štednju, koji se vode pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja (Anex C Sporazuma o sukcesiji, član 7. stav 1). Bosna i Hercegovina je imala obavezu za pokretanje ovog pitanja putem Visokog predstavnika i Vijeća za implementaciju mira, čije su članice i 5 sljednica bivše SFRJ.

213. Stupanjem na snagu Sporazuma po pitanju sukcesije, Bosna i Hercegovina i entiteti imaju obaveze po pitanju stare devizne štednje u iznosima u kojima banke nosioci obaveza po deviznoj štednji utvrde da su Bosna i Hercegovina i entiteti koristili devizna sredstva za svoje potrebe.

214. Donešeni zakoni (Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga Bosne i Hercegovine; Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga Republike Srpske; Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine; Zakon o unutrašnjem dugu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine) su prema Sporazumu o sukcesiji ništavni, a po Ustavu Bosne i Hercegovine su neustavni sa aspekta kršenja ljudskih prava. Obaveza po staroj deviznoj štednji svodi se isključivo na ugovoreni odnos banke, koja je pravni sljednik banke na dan 31. decembra 1991. godine, i štediše, te se, po zakonu o obligacijama, ne može prenijeti na trećeg bez pristanka povjerioca – štediše u konkretnom slučaju.

215. Umjesto trošenja silnih novaca i sati u daljim zakonskim i podzakonskim manipulacijama deviznom štednjom, entiteti su dužni dati naloge bankama da aktiviraju stavke po deviznoj štednji isknjižene u pasivnu podbilancu, tj. da ih vrate u aktivu i počnu vraćati štedišama novac. Država i entiteti će vratiti onaj dio sredstava devizne štednje koji su povukli, ili koristili, za vlastite potrebe.

216. Za potraživanja devizne štednje položene kod Narodne banke Jugoslavije sa pravom reotkupa, banke moraju pokrenuti sudske postupke protiv 5 država sljednica, budući da nije postignut dogovor pred Bankom za međunarodna poravnanja.

217. Odgovornost Bosne i Hercegovine i entiteta postoji u odnosu na donošenje zakonskih mjera kojima će se stare devizne štediša zaštititi od eventualnih zloupotreba od strane banaka. Naime, politike i način isplate devizne štednje od strane banaka moraju biti jasne, transparentne i u funkciji nediskriminacije štediša.

218. Donešeni entitetski zakoni kojima se devizna štednja pretvara u javni dug, ne omogućavaju deviznim štedišama procesne garancije u smislu člana 6. Evropske konvencije.

219. U mišljenju je istaknut stav da Država nema javni interes u pogledu opravdanosti miješanja u pravo na imovinu vlasnika stare devizne štednje. U tom smislu, navodi se da Država ne raspolaže podacima o svojoj imovini, te da je miješanje u ovo pravo neopravdano pošto Država ne vodi savjesno proces privatizacije. Na taj način, Država gubi veliki dio sredstava, koja bi pomogla u rješavanju problema stare devizne štednje.

220. Budući da se radi o kršenju ljudskih prava građana Bosne i Hercegovine, a isključivo u interesu organiziranog kriminala koji dolazi iz redova međunarodne zajednice i domaćih političkih oligarhija, *amicus curiae* je mišljenja da bi Komisija trebala:

- obavijestiti i pozvati članove Predsjedništva Bosne i Hercegovine da podnesu Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine zahtjev za preispitivanje ustavnosti zakona koji se odnose na privatizaciju banaka i preduzeća, zakona o javnom dugu i zakona o zabrani izvršenja sudskih presuda;

- zatražiti i izricanje mjere zabrane dalje privatizacije preduzeća i banaka dok se ne utvrdi i usvoji program konsolidacije i vraćanja ino duga koji su preuzeli entiteti i pitanje isplate stare devizne štednje građanima u Bosni i Hercegovini uključujući i izbjegla lica;

- sugerisati Predsjedništvu Bosne i Hercegovine da traže hitno sazivanje sjednice Vijeća za implementaciju mira s ciljem dobivanja stručne i političke podrške u zaštiti prava građana Bosne i Hercegovine.

D. Mišljenje *amicus curiae* – Ureda Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu

221. Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, u svom mišljenju od 1. aprila 2005. godine, smatra da treba odustati od stavova Doma, izraženih u odlukama *Poropat i drugi* i *Đurković i drugi*, iz razloga što je Država prenijela tu nadležnost na entitete i Brčko Distrikt. Time je Država iskoristila svoju diskrecionu moć. Štaviše, Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu smatra da je nerealno očekivati da entiteti i Brčko Distrikt mogu imati iste standarde za isplatu stare devizne štednje, jer se, uključujući privatizaciju, nalaze u različitim pozicijama.

222. U pogledu obaveza entiteta i Brčko Distrikta, Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu je, uz upućivanje na podatke Međunarodnog monetarnog fonda, dao statistički pregled obaveza Države po pitanju unutarnjeg duga i pojedinih njegovih elemenata. Time je Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu ukazivao na ozbiljnost situacije.

223. U pogledu procesnih prava, naglašeno je da se pravo pristupa sudu u smislu člana 6. Evropske konvencije može ograničiti u javnom interesu, što bi bilo opravdano u slučajevima stare devizne štednje. U tom smislu, ukazano je na određenu praksu Evropskog suda za ljudska prava (presuda *National & Provincial Building Society et al. protiv Velike Britanije*, od 23. oktobra 1997. godine, broj 117/1996/736/933-935, stav 105). Osim toga, naglašeno je da se podzakonski propisi tek trebaju donijeti, tako da je ocjena zakona preuranjena.

224. Na kraju je istaknuto da postojeći zakonski okvir predstavlja proporcionalan odnos između prava pojedinca i interesa Države, pri čemu Država uživa široko polje procjene.

VII. MIŠLJENJE KOMISIJE

A. Prihvatljivost

225. Komisija podsjeća da su prijave podnesene Domu u skladu sa Sporazumom. S obzirom da Dom o njima nije odlučio do 31. decembra 2003. godine, Komisija je, u skladu sa članom 2. Sporazuma iz septembra 2003. godine i članom 3. Sporazuma iz 2005. godine, nadležna da odlučuje o ovim prijavama. Pri tome, Komisija će uzimati kriterije za prihvatljivost prijave sadržane u članu VIII(2) Sporazuma. Komisija, također, zapaža da se Pravila procedure kojima se uređuje njeno postupanje ne razlikuju, u dijelu koji je relevantan za predmete podnosilaca prijava, od Pravila procedure Doma, izuzev u pogledu sastava Komisije.

1. Nadležnost *ratione personae*

226. Općenito, Komisija podsjeća da se njena nadležnost, prema članu II(2) Sporazuma, proteže na navodne ili očigledne povrede ljudskih prava gdje je takvu povredu navodno ili očigledno počinila jedna ili više strana u Sporazumu. Imajući na umu kompleksnost pravnih i ustavnih aranžmana Bosne i Hercegovine, Komisija smatra da bi bilo nerazumno očekivati od podnosilaca prijava da su u stanju u svim okolnostima tačno imenovati tuženu stranu. Iz ovog razloga, Dom je uvijek smatrao da nije ograničen izborom tužene strane podnosioca prijave. Dom je, u nekoliko prilika, ispitao prijave u vezi sa tuženom stranom onako kako je to odredio sam Dom (vidi, na primjer, *Poropat i drugi*, tačke, *loc. cit.*, 132-33).

227. S obzirom na gore navedeno, Komisija će razmotriti sve ove prijave i protiv Bosne i Hercegovine i protiv Federacije Bosne i Hercegovine i protiv Republike Srpske.

(a) Odgovornost Bosne i Hercegovine

228. U pogledu odgovornosti Bosne i Hercegovine, Komisija, prije svega, podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi već razmatrala ovo pitanje u predmetima sa istim ili sličnim činjeničnim i pravnim supstratom (vidi, na primjer, Odluku o prihvatljivosti i meritumu *Đorđe Besarović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*; CH/98/375 i dr, od 6. aprila 2005. godine, tačka 1151. i dalje). Tom prilikom, a uzimajući u obzir analizu ustavnih i zakonskih rješenja u vezi sa "starom deviznom štednjom", Komisija je utvrdila da "[...] Bosna i Hercegovina ostaje odgovorna za pronalaženje zajedičkog rješenja za problem starih bankovnih računa, te smatra da su prijave prihvatljive *ratione personae* protiv Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju" (tačka 1156).

229. Što se tiče sudskih postupaka koje su pokrenuli neki od podnosilaca prijava i navoda o nemogućnosti drugih da pristupe sudu, Komisija zapaža da se to isključivo tiče sudstva Federacije Bosne i Hercegovine. Komisija, zbog toga, nalazi da su prijave neprihvatljive protiv Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 6. Evropske konvencije.

(b) Odgovornost Federacije Bosne i Hercegovine

230. Federacija Bosne i Hercegovine tvrdi da se ne može smatrati odgovornom za moguće povrede u ovim predmetima.

231. U pogledu člana 6. Evropske konvencije, Komisija je već zaključila (vidi tačku 228. ove Odluke) da se Federacija Bosne i Hercegovine ne može osloboditi odgovornosti *ratione personae* u vezi sa pravom na pristup sudu, jer je institucionalna zaštita garantovana, prije svega, kroz sudski sistem Federacije Bosne i Hercegovine.

232. Nadalje, u vezi sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, Komisija podsjeća da je sve zakone primjenjive na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, koji se bave bankarstvom, potraživanjima građana, privatizacijom i unutrašnjim dugom, donijela Federacija Bosne i

Hercegovine i da su svi organi određeni za implementaciju zakona institucije Federacije Bosne i Hercegovine. Nadalje, žalbe podnosilaca prijave i drugih tužilaca u vezi sa deviznom štednjom su ispitali sudovi koji su nadležni samo na teritoriji Federacije. Federacija Bosne i Hercegovine je odgovorna u ovim predmetima za regulatorne mjere, odluku Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine i druge postupke koje je preduzela u dijelu u kome su oni uticali na položaj podnosilaca prijave u odnosu na banke, a posebno, u odnosu na štedne uloge u bankama. Osim toga, podnosioci prijave se žale da se ne mogu obratiti niti jednoj instituciji u Entitetu radi zaštite svojih prava.

233. Prema tome, navodi podnosilaca prijave nisu *prima facie* naprihvataljivi.

234. Ipak, Komisija smatra da na odgovornost Federacije Bosne i Hercegovine utiče odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine broj U 14/05 (od 2. decembra 2005. godine). Ovom odlukom naloženo je Bosni i Hercegovini da “[...] u roku od 3 mjeseca od dana objave [te] odluke u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine” donese zakon kojim će se regulirati pitanje isplate stare devizne štednje” (Izreka). Odluka je objavljena u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, broj 2/06, od 16. januara 2006. godine. S druge strane, Ustavni sud Bosne i Hercegovine je proglasio neustavnim relevantne odredbe Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine (“Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, broj 66/04), koje se odnose za “staru deviznu štednju”. Uzimajući u obzir ove činjenice, Komisija će u dijelu odluke o meritumu dati konačno mišljenje o odgovornosti Federacije Bosne i Hercegovine *ratione personae* u vezi sa pravom na imovinu podnosilaca prijave.

235. Prema tome, Komisija zaključuje da je nadležna *ratione personae* da razmatra predmetne prijave u odnosu na Federaciju Bosne i Hercegovine.

(c) Odgovornost Republike Srpske

236. U predmetu broj CH/00/5048 podnositeljica prijave je navela kao tuženu stranu i Republiku Srpsku. Komisija, međutim, uviđa da ovaj Entitet nema odgovornosti prema “staroj deviznoj štednji” podnositeljice prijave, jer se relevantna banka i njena filijala nalaze na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine.

237. Komisija zaključuje da nije nadležna *ratione personae* da razmatra predmetnu prijavu u odnosu na Republiku Srpsku.

2. Res iudicata

238. Federacija Bosne i Hercegovine tvrdi da je Komisija, u skladu sa članom VIII(2)(b), spriječena da ispita ove predmete zbog toga što su oni u suštini isti kao stvar koju je Dom već ispitao. Federacija posebno tvrdi da odluke Doma po istom pitanju u predmetu *Poropat i drugi, Todorović i drugi* i *Đurković i drugi* sprječavaju razmatranje ovih prijave.

239. Komisija podsjeća da princip *res iudicata* predviđa da je konačna presuda koju donese nadležni sud o meritumu predmeta konačna u odnosu na prava uključenih strana i predstavlja apsolutnu zabranu kasnijih postupaka koji se tiču istog potraživanja. Taj princip je izražen u članu VIII(2)(b) Sporazuma kojim je propisano da Dom “neće razmatrati prijavu koja je u suštini ista kao i stvar koju je Dom već ispitao, ili je već podnesena na drugi postupak međunarodne istrage ili rješavanja”. Međutim, nijedan od ovih podnosilaca prijave nije uključen u odluke Doma u predmetima *Poropat i drugi, Todorović i drugi* i *Đurković i drugi*; dakle, princip *res iudicata* se ne može odnositi na njih.

240. Član VIII(2)(b) Sporazuma nije primjenjiv u ovom slučaju kako bi se Komisiji uskratila ovlaštenja da razmatra prijave bez obzira na ranije slične prijave pred Domom.

3. Očigledno neosnovane

241. Federacija Bosne i Hercegovine tvrdi da ove prijave treba odbaciti kao očigledno neosnovane.

242. Federacija Bosne i Hercegovine ne navodi nikakve dokaze za ovaj argument te Komisija smatra da ove prijave pokreću legitimna pitanja spojiva sa Sporazumom i u okviru njene nadležnosti. Prema tome, Komisija odbacuje prijedlog da se prijave moraju odbaciti kao očigledno neosnovane prema članu VIII(2)(c).

4. Iscrpljivanje domaćih pravnih lijekova i pravilo 6 mjeseci

243. U skladu sa članom VIII(2)(a), Komisija će razmotriti da li postoje efikasni pravni lijekovi i, ako je tako, da li su podnosioci prijave dokazali da su ih iscrpili, te da li su podnosioci prijave dokazali da su prijave podnesene u roku od šest mjeseci od dana kada je donesena konačna odluka. Komisija podsjeća da pravilo iscrpljivanja pravnih lijekova zahtijeva da podnosioci prijave dođu do konačne odluke. Konačna odluka predstavlja odgovor na zadnji pravni lijek, koji je djelotvoran i adekvatan da ispita nižestepenu odluku kako u činjeničnom tako i u pravnom pogledu. Odluka kojom je djelotvoran pravni lijek odbačen zato što podnosioci prijave nisu ispoštovali formalne zahtjeve pravnog lijeka (rok, plaćanje taksi, forma ili ispunjenje zakonskih uvjeta i sl), ne može se smatrati konačnom. S druge strane, korištenje nedjelotvornog pravnog lijeka ne prekida rok od 6 mjeseci za podnošenje prijave Komisiji.

244. Komisija, na prvom mjestu, napominje da pri primjeni principa iscrpljivanja pravnih lijekova nije potrebno uzimati u obzir kvantitet odluka Evropske komisije za ljudska prava u pogledu određene problematike (čak i da nema niti jednog predmeta u relevantnom smislu), već je potrebno ispitivati u svakom pojedinom slučaju da li je pravni lijek djelotvoran ili ne, prema relevantnim zakonima države.

245. Na pojedinca se ne može staviti pretjerani teret u otkrivanju koji je najefikasniji put kojim bi se došlo do ostvarivanja svojih prava (Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 18/00*, od 10. maja 2002. godine, tačka 40, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 30/02). Djelotvornost pravnog lijeka se ne ogleda samo u činjenici da je on pravno i formalno predviđen, već i da je u praksi djelotvoran. Osnovna ljudska prava, koja štite Evropska konvencija i Ustav Bosne i Hercegovine, moraju biti stvarna i djelotvorna kako u zakonu tako i u praksi, a ne iluzorna i teoretska. Pravni lijekovi koji su predviđeni za zaštitu prava moraju biti fizički dostupni, ne smiju biti ometani aktima, propustima, odlaganjima ili nemarom vlasti, te moraju biti u stanju štiti predmetna prava (Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 36/02*, od 30. januara 2004. godine, tačka 25, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 9/04).

246. U vezi s tim, Komisija podsjeća da je u Bosni i Hercegovini već etablirana praksa da se podnosioci prijave mogu obratiti direktno Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine ili Domu, u slučaju kada nema djelotvornih pravnih lijekova u vezi sa određenim ustavnim pravom, odnosno pravom iz Sporazuma. Tako je u svim slučajevima nerazumnog trajanja postupka zaključeno da u Bosni i Hercegovini ne postoji odgovarajući pravni lijek. Iz toga razloga, apelanti, tj. podnosioci prijave nisu se morali obratiti niti jednom domaćem organu, već direktno Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine ili Domu, tj. Komisiji, i tvrditi povredu citiranog prava (vidi, predmete Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *AP 769/04*, od 30. novembra 2004. godine, tačka 23, sa uputom na daljnju praksu Evropskog suda za ljudska prava). Nadalje, Dom je jasno naveo da činjenica da postupak još traje neće spriječiti Dom da ispita žalbene navode podnosioca prijave u vezi sa dužinom postupka (Odluka o prihvatljivosti i meritumu, *CH/99/1972, M.T. protiv Republike Srpske*, od 3. jula 2003. godine, tačka 27). Isti slučaj je bio sa pravom pristupa sudu, gdje je zaključeno da Bosna i Hercegovina i njeni entiteti i Brčko Distrikt nisu predvidjeli pravni lijek protiv povrede prava pristupa sudu (vidi, na primjer, Odluku o prihvatljivosti i meritumu Komisije, *Dmitar Arula protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, od 8. i 9. marta 2005. godine, tačka 55; Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 19/00* od 4. maja 2001. godine, tačka 12. *et sequ*, "Službeni glasnik Bosne i

Hercegovine", broj 27/01).

247. Komisija navodi da je prva indicija nedjelotvornog pravnog sistema u pogledu isplate stare devizne štednje činjenica da Bosna i Hercegovina do danas nije počela da isplaćuje staru deviznu štednju.

248. S obzirom na gore navedeno, Komisija smatra da ne postoje efikasni pravni lijekovi koji su dostupni podnosiocima prijave, a koje bi trebali iscrpiti. U ovim okolnostima, Komisija cijeni da je opravdano razmatrati prijave.

249. Komisija, zbog toga, zaključuje da prijave nisu neprihvatljive prema članu VIII(2)(a).

5. Ostalo

250. U skladu sa pravilom 50. stavom 1b. Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava neprihvatljivim dijelove prijave br. CH03/14204, *Mare MATOŠEVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine* i CH/03/14902, *Mitar ČEČAR protiv Bosne i Hercegovine* koji se odnose na dinarski polog na štednim knjižicama. Naime, Komisija ima nadležnost da razmatra prijavu samo ako je ispoštovan princip iscrpljivanja pravnih lijekova. Pravilo iscrpljivanja pravnih lijekova zahtijeva da podnosilac prijave dođe do konačne odluke. Konačna odluka predstavlja odgovor na zadnji pravni lijek, koji je djelotvoran i adekvatan da ispita nižestepenu odluku kako u činjeničnom tako i u pravnom pogledu. Pri tome, podnosilac prijave mora imati dispoziciju korištenja pravnog lijeka, bez obzira da li se radi o redovnom ili vandrednom pravnom lijeku. S obzirom da se u konkretnom slučaju radi o "dinarskoj štednji", tj. predmetna "imovina" ne podliježe propisima koji regulišu pitanje "stare devizne štednje" (vidi Odluku o prihvatljivosti i meritumu CH/98/375 i dr. *Besarović i dr. protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, od 6. aprila 2005. godine, tačka 1064. i dalje), podnosioci prijave su, prema članu 172. Zakona o parničnom postupku ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 42/98), u vezi sa relevantnim odredbama Zakona o obligacionim odnosima, mogli pred nadležnim sudom podnijeti tužbu za utvrđenje svojih potraživanja, dakle, imali su na raspolaganju pravno sredstvo kojim bi izdejsvovali odluku o meritumu svog zahtjeva. Podnosioci prijave Mare MATOŠEVIĆ i Mitar ČEČAR nisu dostavili dokaz da su pokrenuli parnični postupak pred nadležnim sudom radi utvrđenja svojih potraživanja. Prema tome, Komisija smatra da su prijave podnosioca Mare MATOŠEVIĆ i Mitra ČEČARA u dijelu koji se odnosi na dinarski polog još uvijek preuranjene, jer nisu iscrpili djelotvorne pravne lijekove, kako se zahtijeva članom VIII(2)(a) Sporazuma. Komisija, zbog toga, odlučuje da prijave u dijelu koji se odnosi na dinarski polog, proglasi neprihvatljivim.

251. Nadalje, u skladu sa pravilom 50. stavom 1f. Pravila procedure Komisije, Komisija zaključuje da nije nadležna *ratione temporis* da razmatra dio prijave u predmetu broj CH/00/4436, *Momčilo MALENICA protiv Federacije Bosne i Hercegovine*. Naime, podnosilac prijave je 14. februara 2006. godine dostavio kopiju štedne knjižice kod Privredne banke Travnik, koja nije izvorno navedena u prijavi, niti ju je podnosilac prijave prije dostavljao. Komisija zapaža da je ovaj zahtjev podnesen Komisiji po prvi put nakon 31. decembra 2003. godine, a prema članu 3. Sporazuma i pravilu 44. Pravila procedure Komisije, Komisija može odlučivati samo o "predmetima" odnosno "prijavama" podnesenim Domu do 31. decembra 2003. godine. Komisija smatra da se ovi izrazi ne odnose samo na potpuno nove prijave, nego i na nove zahtjeve od strane podnosioca prijave koji se ne odnose na stvar iznesenu u ranije podnesenoj prijavi. Novi zahtjev, koji je postavio podnosilac prijave, spada u tu kategoriju. Slijedi da je zahtjev nespojiv sa odredbama mandata Komisije predviđenog Sporazumom iz 2005. godine. Komisija, zbog toga, odlučuje da ovaj zahtjev proglasi neprihvatljivim *ratione temporis*.

252. Konačno, u skladu sa pravilom 50. stavom 1f. Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava neprihvatljivom prijavu broj CH/00/4266, *Adil SIRBUBALO protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*. Naime, supruga podnosioca prijave je 13. septembra 2005. godine dostavila rješenje Općinskog suda u Sarajevu broj O-1644/03, od 6. jula 2004. godine, kojim je okončan ostavinski postupak nakon smrti podnosioca prijave. Supruga podnosioca prijave

nije prema pomenutom rješenju nasljednik štednih uloga kod relevantnih banaka. Ona, stoga, ne može tvrditi da je žrtva te povrede, kako se zahtijeva članom VIII(1) Sporazuma. Slijedi da je prijava nespojiva *ratione personae* sa odredbama Sporazuma u smislu člana VIII(2)(c). Komisija, zbog toga, odlučuje da prijavu proglaši neprihvatljivom.

A.1. Zaključak u pogledu prihvatljivosti

253. Komisija proglašava sve prijave prihvatljivim prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju u odnosu na Bosnu i Hercegovinu, i u cijelosti prihvatljivim u pogledu Federacije Bosne i Hercegovine.

254. U skladu sa pravilom 50. stavom 1h. Pravila procedure Komisije, Komisija zaključuje da nije nadležna *ratione personae* da razmatra prijavu broj CH/00/5048, *Dušanka DOBRIJEVIĆ protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske*, u odnosu na Republiku Srpsku.

255. U skladu sa pravilom 50. stavom 1b. Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava neprihvatljivim dijelove prijava br. CH03/14204, *Mare MATOŠEVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine* i CH/03/14902, *Mitar ČEČAR protiv Bosne i Hercegovine*, koji se odnosi na dinarsku štednju, jer podnosioci prijava nisu iscrpili pravne lijekove.

256. U skladu sa pravilom 50. stavom 1f. Pravila procedure Komisije, Komisija zaključuje da nije nadležna *ratione temporis* da razmatra dio prijave u predmetu broj CH/00/4436, *Momčilo MALENICA protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, koji se tiče zahtjeva podnesenog nakon 31. decembra 2003. godine.

257. U skladu sa pravilom 50. stavom 1f. Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava neprihvatljivom prijavu broj CH/00/4266, *Adil SIRBUBALO protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, jer supruga podnosioca prijave nije žrtva povrede Sporazuma.

B. Meritum

258. Prema članu XI Sporazuma, Komisija mora obraditi pitanje da li utvrđene činjenice otkrivaju da je tužena strana prekršila svoje obaveze iz Sporazuma. Kao što je već naglašeno, prema članu I Sporazuma, strane su obavezne "osigurati svim licima pod svojom nadležnošću najviši stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda", uključujući prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom i drugim sporazumima nabrojanim u Dodatku Sporazuma.

B.1. Član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju

259. Podnosioci prijava se žale da je povrijeđeno njihovo pravo na imovinu prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Ova odredba glasi:

Svako fizičko i pravno lice ima pravo uživati u svojoj imovini. Niko ne može biti lišen imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ne utiču ni na koji način na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi se regulisalo korištenje imovine u skladu sa općim interesima ili da bi se obezbijedila naplata poreza ili drugih dadžbina i kazni.

260. Podnosioci prijava se žale da su njihova prava povrijeđena odbijanjem banaka, tj. tuženih

strana, da im isplate deviznu štednju, i konverzijom te štednje u certifikate za privatizaciju, bez njihovog znanja i saglasnosti. Dalje, podnosioci prijava tvrde da radnjama koje je preduzela Federacija nije uspostavljena pravična ravnoteža između javnog i privatnog interesa, a rezultat toga je nastavljena povreda njihovih prava na imovinu.

261. Tužene strane navode da su postupci u pogledu stare devizne štednje bili opravdani i da nije došlo do povrede ljudskih prava. Bosna i Hercegovina se pozvala na saradnju sa Uredom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, te navela da Država priprema paket zakona o privatizaciji državne imovine, čija je vrijednost znatno veća od duga po staroj deviznoj štednji građana. Bosna i Hercegovina je navela da trenutna zakonska rješenja ne vrijeđaju pravo podnosilaca prijava na imovinu. Federacija Bosne i Hercegovine navodi da je nesporno da se radi o imovini podnosilaca prijava, ali da je ovo pitanje zakonski regulisano u skladu sa pravom na imovinu. Ističe, da je postignuta pravična ravnoteža između interesa Države i podnosilaca prijava, te da je otklonjena buduća nesigurnost u pogledu devizne štednje.

262. Prema jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava, član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stava i koje je opće prirode, izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stava, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uvjetima. Treće, sadržano u drugom stavu, dozvoljava da države potpisnice imaju pravo, između ostalog, da kontrolišu korištenje imovine u skladu sa općim interesom, sprovođenjem onih zakona koje smatraju potrebnim u tu svrhu (vidi Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 3/99*, od 17. marta 2000. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 21/00).

263. Uzimajući u obzir gornju tačku ove Odluke, slijedi da Komisija mora odgovoriti na tri pitanja. Prvo, da li se prava u vezi sa starom deviznom štednjom mogu smatrati "imovinom" u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju? Drugo, ako se smatraju imovinom, da li se postojećom zakonskom regulativom ili nedostatkom regulative Bosna i Hercegovina, tj. Federacija Bosne i Hercegovine mijesha u ta prava tako da uključuje zaštitu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju? Treće, ako je član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju uključen, da li je mijeshaenje opravdano prema tom članu?

B.1.a. Da li se radi o imovini podnosilaca prijava?

264. Prema ustanovljenoj praksi riječ imovina uključuje širok obim imovinskih interesa koje treba štiti (vidi presudu bivše Evropske komisije za ljudska prava, *Wiggins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, aplikacija broj 7456/76, Odluke i izvještaji (OI) 13, st. 40-46 (1978)), a koji predstavljaju ekonomsku vrijednost. Koncept imovine ima autonomno značenje, a dokazivanje utvrđenog ekonomskog interesa može biti dovoljno ako se ustanovi pravo zaštićeno Evropskom konvencijom, pri čemu pitanje da li su imovinski interesi priznati kao zakonsko pravo u domaćem pravnom sistemu nije od značaja (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Tre Traktörer Aktibolag protiv Švedske*, iz 1984. godine, serija A, broj 159, stav 53).

265. Dom je u svojoj ranijoj praksi, u nekoliko predmeta, ustanovio da stara devizna štednja predstavlja imovinu u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Dom je utvrdio da, bez obzira na finansijsku situaciju banaka i opću ekonomsku situaciju u Državi i Federaciji Bosne i Hercegovine, te ograničenja u podizanju stare devizne štednje ili *de facto* blokiranje te štednje, novac koji je deponovan na računima podnosilaca prijava predstavlja ekonomsku vrijednost. Potraživanja podnosilaca prijava kod banaka po osnovu njihove devizne štednje tako predstavljaju "vlasništvo" u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju (vidi odluku *Poropat i drugi, loc. cit*, tačka 161). Konačno, tužene strane u postupku nisu negirale ovu činjenicu. Štaviše, Federacija Bosne i Hercegovine je afirmativno potvrdila ovaj navod podnosilaca prijava.

B.1.b. Navodne povrede od strane Bosne i Hercegovine

B.1.b.1. Da li se Bosna i Hercegovina nastavila miješati u pravo na imovinu podnosilaca prijava?

266. Komisija, prije svega, napominje da je u predmetu *Poropat i dr* (loc. cit, tač. 164. *et sequ*), Dom jasno utvrdio da se Bosna i Hercegovina miješala u pravo na imovinu podnosilaca prijava zbog činjenice da je propustila da "osigura štedišama stare devizne štednje njihovo pravo na mirno uživanje njihovog vlasništva. Ovo znači uplitanje u to pravo". Preko tri godine kasnije, u odluci *Đurković i dugi* (loc. cit, tačka 269. *et sequ*), Dom je potvrdio miješanje Bosne i Hercegovine u isto pravo podnosilaca prijava.

267. Od ove odluke, koja je uručena 7. novembra 2003. godine, Država nije donijela niti jedan pravni akt kojim bi regulisala ovo pitanje. S druge strane, isplata stare devizne štednje nije izvršena u bilo kojem smislu. Iz ovog razloga, Komisija smatra da je Bosna i Hercegovina nastavila da se miješa u pravo podnosilaca prijava, zbog čega je neophodno da se ispita opravdanje ovakvog "propuštanja" Države da reguliše pitanje stare devizne štednje.

B.1.b.2. Da li je miješanje opravdano?

268. U svojoj Odluci o prihvatljivosti i meritumu *Đorđe Besarović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* (tačka 1196. i dalje) Komisija je utvrdila da miješanje nije opravdano, prije svega, iz razloga što je Bosna i Hercegovina propustila da načelno reguliše pitanje stare devizne štednje. Zbog toga, Komisija je naglasila (tačka 1206. *et sequ*):

1206. Zbog svega navedenog, Komisija smatra da Država mora na određeni način regulisati navedenu problematiku, od čega će direktno zavisiti i uspjeh predviđenog modaliteta isplate stare devizne štednje. Komisija smatra da Država nije obavezna u potpunosti regulisati ova pitanja. Ipak, načelno regulisanje ovih pitanja, a prije svega, pitanje davanja garancije za isplatu od strane određene relevantne međunarodne institucije kapitala, ujednačavanje standarda na teritoriji cijele Države, vodeći računa o ostvarivanju jedinstvenog tržišta u Bosni i Hercegovini i makroekonomskoj stabilnosti Države, će voditi ka tome da pravo na imovinu ne bude ugroženo u budućem periodu, tj. da zakonska regulativa ispunji standarde koji su nametnuti pozitivnom obavezom za Državu, a koja proizilazi iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Komisija napominje da je zakonodavac najkompetentniji, uzimajući u obzir praktična stanovišta, da odluči koja su to pitanja na terenu, koja se načelno moraju uzeti u obzir.

1207. S obzirom da Država, Bosna i Hercegovina, nije donijela određeni okvirni zakon, kojim bi načelno regulisala ova pitanja, Komisija smatra da je Bosna i Hercegovina propustila da djelotvorno zaštiti pravo na imovinu podnosilaca prijava, čime je povrijedila svoje pozitivne obaveze koje proizilaze iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

269. Zbog ovog propusta, Država je istom odlukom, obavezana da (tačka 1259):

[...] po hitnom postupku, a najkasnije u roku od 6 mjeseci od dana prijema ove Odluke, donese okvirni zakon ili drugi zakonski okvir, koji bi, u skladu sa obrazloženjem i zaključcima ove Odluke, principijelno riješio postojeći problem u vezi sa starom deviznom štednjom na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine. U vezi s tim, Komisija nalaže Bosni i Hercegovini da odmah, a najkasnije u roku od dva mjeseca, od dana prijema ove Odluke, formira ekspertni tim, u saradnji sa entitetima i Distriktom Brčko, koji će, najkasnije u roku 2 mjeseca od dana formiranja tima, u skladu sa parlamentarnom procedurom, predložiti nacrt okvirnog zakona ili drugog zakonskog okvira.

270. Osim toga, treba spomenuti da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na svojoj sjednici od 2. decembra 2005. godine, u predmetu apstraktne kontrole ustavnosti *U 14/05*, utvrdio da je Država Bosna i Hercegovina “u okviru svojih nadležnosti u smislu člana III.5.a) Ustava Bosne i Hercegovine, a u cilju ispunjenja svojih obaveza iz Aneksa 6. Općeg okvirnog sporazuma, nadležna za donošenje zakonodavnog okvira za rješavanje pitanja stare devizne štednje i to na jedinstven način za sve građane Bosne i Hercegovine. Ta obaveza Bosne i Hercegovine proizilazi i iz njenih isključivih nadležnosti iz člana III/1.e) Ustava Bosne i Hercegovine. Tek po ispunjenju tog uvjeta bi entiteti i Brčko Distrikt mogli, u okviru povjerenih ovlasti, regulisati to pitanje u skladu sa principima, prethodno utvrđenim, jedinstvenim zakonodavstvom na nivou Bosne i Hercegovine“ (tačka 56). Ustavni sud Bosne i Hercegovine naložio je Bosni i Hercegovini, tj. “Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine da u roku od 3 mjeseca od dana objave ove odluke u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ donese zakon kojim će se regulisati pitanje isplate stare devizne štednje“ (Izreka).

271. Prema tome, s obzirom da Država, Bosna i Hercegovina, nije donijela određeni okvirni zakon, kojim bi načelno regulisala ova pitanja, te je na taj način lišila imovinu podnosilaca prijava zakonske zaštite, Komisija smatra da je Bosna i Hercegovina propustila da djelotvorno zaštititi pravo na imovinu podnosilaca prijava, čime je povrijedila svoje pozitivne obaveze koje proizilaze iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

B.1.c. Navodne povrede od strane Federacije Bosne i Hercegovine

272. Pri razmatranju merituma ovih predmeta u odnosu na Federaciju Bosne i Hercegovine, Komisija mora odlučiti da li, u svjetlu najnovijih sudskih odluka, koje su donijete do dana donošenja ove Odluke, pravna situacija u Federaciji u vezi sa starom deviznom štednjom predstavlja kršenje člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

273. Komisija, prije svega, napominje da je u citiranoj odluci *Đorđe Besarović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* (*ibid*, tač.1211. i dalje) utvrdila da je Federacija Bosne i Hercegovine, donošenjem “neproporcionalnog zakona“ u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, prekršila ovo pravo podnosilaca prijava. Komisija je, zbog toga, naredila tuženoj strani, Federaciji Bosne i Hercegovine, da “u roku od 6 mjeseci od dana prijema ove Odluke izmijeni i dopuni postojeći Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine u skladu sa obrazloženjem i zaključcima ove Odluke. Izmjene i dopune odnose se, prije svega, na propisivanje pozitivnih obaveza banaka u vezi sa podacima, pristupom informacijama vlasnika stare devizne štednje, institucionalnom i procesno-pravnom zaštitom vlasnika stare devizne štednje, i drugim pitanjima u vezi sa modalitetom isplate devizne štednje, a u vezi sa obrazloženjem iz ove odluke“ (tačka 1260).

274. Međutim, citiranom odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine (*U 14/05*), relevantne odredbe Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine, koje se tiču izmirenja unutrašnjeg duga po osnovu stare devizne štednje su ukinute.

275. S obzirom na navedeno, Komisija smatra da je dio prijava koji se odnosi na navode o povredi prava na imovinu u vezi sa tuženom stranom, Federacijom Bosne i Hercegovine, postao opsolentan, jer pravne odredbe više ne egzistiraju. S druge strane, Komisija, ali i Ustavni sud Bosne i Hercegovine su jasno naglasili da je obaveza Države da donese novi zakonski okvir, kojim će se principijelno riješiti pitanje stare devizne štednje.

276. U svjetlu gore razmotrenog, Komisija smatra da više nije opravdano nastaviti s ispitivanjem ovog dijela prijava u smislu člana VIII(3)(c) Sporazuma. Komisija, zbog toga, odlučuje da ovaj dio prijava briše, u skladu sa članom VIII(3)(c) Sporazuma.

B.2. Član 6. Evropske konvencije u vezi sa Federacijom Bosne i Hercegovine

277. Komisiji ostaje još da ispita da li je podnosiocima prijava povrijeđeno pravo na pravično

suđenje u smislu člana 6. stava 1. Evropske konvencije. Član 6. stav 1. Evropske konvencije glasi:

Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.

278. Komisija smatra da predmetne prijave pokreću pitanje prava na pravično suđenje u smislu prava na pristup sudu iz člana 6. Evropske konvencije. Naime, podnosioci prijava se žale da se ne mogu obratiti niti jednoj instituciji, koja bi zaštitila njihova prava na imovinu. Prema tome, Komisija zaključuje da podnosioci prijava tvrde nedostatak institucionalne zaštite usljed uskraćivanja prava na "pristup sudu".

279. Komisija je u svojoj nedavno usvojenoj praksi još jednom ukazala na značaj prava pristupa sudu (vidi Odluku o prihvatljivosti i meritumu, *CH/99/1888*, od 8. i 9. marta 2005. godine, tačka 77). U tom smislu, Komisija je navela:

Nema sumnje, što je potvrđeno dugogodišnjom praksom sudskih organa u BiH, da je pravo pristupa sudu element inherentan pravu iskazanom u članu 6. stavu 1. Evropske konvencije (vidi odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 3/99*, od 17. marta 2000. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 21/00). Pravo na pristup sudu iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije podrazumijeva, prije svega, široke proceduralne garancije i zahtjev za hitni i javni postupak (neobjavljena odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 107/03*, od 19. novembra 2004. godine, tač. 7. i 21). Pravo pristupa sudu ne znači samo formalni pristup sudu, već efikasan pristup sudu. Da bi nadležni organ bio efikasan, on mora obavljati svoju funkciju na zakonit i djelotvoran način. Obaveza obezbjeđivanja efikasnog prava na pristup nadležnim organima spada u kategoriju dužnosti, tj. pozitivne obaveze države (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Airey protiv Irske*, od 9. oktobra 1979. godine, Serija A, broj 32, stav 25).

280. U dijelu o prihvatljivosti prijava (vidi tačku 224 *et sequ*), Komisija je zaključila da podnosioci prijava, većinom, nisu iscrpljivali pravne lijekove, što nije ni potrebno jer Entitet, kao nadležan u tom smislu, nije predvidio djelotvoran pravni sistem. Samim tim, Komisija smatra da podnosioci prijava, uprkos činjenici da stara devizna štednja nije isplaćivana, kao ugovorna obaveza, nisu imali nikakvu institucionalnu zaštitu niti mogućnost da se obrate bilo kojem sudu ili drugom organu. Ovakvo stanje traje još od samog početka problema, znatno ranije nego je Sporazum stupio na snagu. Situacija se nije promijenila do danas, uprkos odlukama Doma (prije svega, *Poropat i drugi, loc. cit.* tač. 152-156; *Đurković i drugi, loc. cit.* tač. 220-222), u kojima je *explicite* navedeno da u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine ne postoje djelotvorni pravni lijekovi, te je nađeno flagrantno kršenje prava na imovinu vlasnika stare devizne štednje. Tužena strana nije nikada ispoštovala oduke Doma u vezi s tim. Konačno, Komisija primjećuje da tek donošenjem najnovijeg zakona o regulisanju problema unutrašnjeg duga, vlasnici stare devizne štednje imaju formalno-pravno (tj. zakonsko) ograničenje prava "pristupa sudu". Do tada, niti jedan akt nije ograničavao ovo pravo, što je Ured Visokog predstavnika, štaviše, izričito naveo u svom mišljenju, izraženom kao *amicus curiae*, u Odluci *Poropat i drugi* (tačka 79). Međutim, Komisija napominje da su prijave podnijete u periodu od 1999. do 2003. godine, znači prije stupanja na snagu navedenog zakona, te da cijelo vrijeme postoji *de facto* frustracija podnosilaca prijava oko prava "pristupa sudu". Ova činjenica se ne može zanemariti. Konačno, uzimajući u obzir zaključke ove Odluke u vezi sa pravom na imovinu, gdje je nađena povreda, Komisija smatra da onemogućavanje prava na pristup sudu još uvijek nije opravdano i izbalansirano, a posebno zbog činjenice da su Odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj *U 14/05*, i citirane odluke stavljene van snage.

281. Zbog svega navedenog, Komisija zaključuje da je došlo do povrede prava podnosilaca prijava prema članu 6. stavu 1. Evropske konvencije, za što je odgovorna tužena strana, Federacija Bosne i Hercegovine. Tužena strana nije obezbijedila podnosiocima prijava pravo

pristupa sudu i nema opravdan razlog za neizvršenje pravosnažnih presuda u vezi sa starom deviznom štednjom.

B.3. Zaključak o meritumu

282. Komisija zaključuje da je Bosna i Hercegovina povrijedila prava podnosioca prijava na imovinu koja štiti član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

283. Komisija zaključuje da je Federacija Bosne i Hercegovine povrijedila prava podnosioca prijava na pravično suđenje, u smislu prava pristupa sudu, koje štiti član 6. stav 1. Evropske konvencije.

VIII. PRAVNI LIJEKOVI

284. Prema članu XI(1)(b) Sporazuma, a u vezi sa pravilom 58. stavom 1(b) Pravila procedure Komisije, Komisija mora razmotriti pitanje o koracima koje Bosna i Hercegovina i Federacija Bosne i Hercegovine moraju preduzeti da isprave kršenja Sporazuma koja je Komisija utvrdila, uključujući naredbe da se sa kršenjima prestane i od njih odustane.

285. Pri utvrđivanju pravnih lijekova, Komisija će uzeti u obzir pravne lijekove koje je izrekla u citiranoj odluci, *CH/98/375 i dr, Đorđe Besarović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, ali i svim naknadnim odlukama koji se tiču "stare devizne štednje", Naime, ova Odluka mora biti u skladu sa prethodno donesenim pravnim lijekovima, kako bi Komisija ispoštovala princip vladavine prava, iz kojeg proizilazi princip pravne sigurnosti. Iz istog razloga, Komisija mora ispoštovati i pravne lijekove koji su naređeni odlukama Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, a koji se, također, tiču "stare devizne štednje". Komisija napominje da su odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine konačne i obavezujuće i da ih svako u Bosni i Hercegovini mora poštovati, uključujući Komisiju. S druge strane, odluke Komisije su, također, konačne i obavezujuće i svako u Bosni i Hercegovini mora poštovati te odluke, uključujući Ustavni sud Bosne i Hercegovine. Prema tome, ove dvije institucije su jednakopravne u pogledu pravne snage odluka koje donose (uporedi CH/99/1763, *Slavko Andrić protiv Republike Srpske*, Odluka o prihvatljivosti, od 5. septembra 2005. godine; Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *AP 1206/05*, od 15. juna 2005. godine, tačka 3. i dalje). Nadalje, Komisija naglašava da odluke ove dvije institucije ne mogu biti suprotne jedne drugima, prije svega, zbog činjenice da je pravna osnova odlučivanja ove dvije institucije različita. Naime, Komisija odlučuje na osnovu Sporazuma, a Ustavni sud Bosne i Hercegovine na osnovu Ustava Bosne i Hercegovine.

286. Uzimajući u obzir objašnjenje iz prethodne tačke, u pogledu Bosne i Hercegovine, Komisija će razmotriti da li je potrebno da donosi druge pravne lijekove, pored onih koji su naređeni dosadašnjim odlukama Komisije, te razmotriti uticaj odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine na pitanje pravnih lijekova. Prije svega, u predmetnim slučajevima Komisija je utvrdila odgovornost Bosne i Hercegovine zbog nedonošenja zakona ili sličnog pravnog okvira kojim bi riješila pitanje "stare devizne štednje", čime je Država povrijedila pravo na imovinu podnosioca prijava. S druge strane, s obzirom da su relevantne odredbe Entiteta u vezi sa javnim dugom u dijelu koji se odnosi na "staru deviznu štednju" odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ukinute, pitanje odgovornosti Federacije Bosne i Hercegovine u vezi sa pravom na imovinu podnosioca prijava je postalo opsolentno. Zbog povrede prava na imovinu podnosioca prijava, Komisija smatra da bi bilo opravdano da naloži Bosni i Hercegovini da isplati svim podnosiocima prijava iznos od po 500 konvertibilnih maraka (KM) ili puni iznos njene/njegove stare devizne štednje, u zavisnosti od toga koji je iznos manji, najkasnije u roku od tri mjeseca od dana prijema ove Odluke. Nadalje, Komisija je već naredila Bosni i Hercegovini donošenje jednog pravnog akta, kojim bi se vratila u legalitet u smislu poštivanja standarda koje nameće Evropska konvencija. Zbog toga, Komisija smatra da ne može narediti druge pravne lijekove za Državu. Komisija naglašava da je rok za donošenje ovog zakona istekao (28. novembra 2005. godine). Ipak, Komisija mora uzeti u obzir činjenicu da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine, zbog neustavnog pravnog regulisanja "stare devizne štednje",

dao Državi novi rok za zakonsko rješavanje ovog pitanja (tri mjeseca od dana objave odluke *U 14/05* u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine"). Iz tog razloga, Komisija smatra da bi bilo opravdano da se rok za donošenje navedenog zakonskog okvira produži za rok koji je Državi dao Ustavni sud Bosne i Hercegovine, kako bi Država mogla ispoštovati kako odluke Komisije, tako i Ustavni sud Bosne i Hercegovine.

287. Ukoliko Država ne donese navedeni zakonski okvir najkasnije do isteka tri mjeseca od dana objave odluke u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" (16. aprila 2006. godine), nalaže se Državi da od prvog dana nakon isteka toga roka, svim podnosiocima prijava isplaćuje iznos od 100 (sto) konvertibilnih maraka mjesečno, ili puni iznos njene ili njegove stare devizne štednje (za iznose ispod 100 konvertibilnih maraka) sve do ispunjenja ovog zaključka.

288. U pogledu Federacije Bosne i Hercegovine, kao što je već naglašeno, Komisija mora uzeti u obzir činjenicu da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine, u svom predmetu *U 14/05*, ukinuo u Zakonu o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 66/04) član 2. stav 2, u dijelu koji glasi: "Ova procjena isključuje iznos obaveza za staru deviznu štednju, s obzirom da će se isti utvrditi u postupku verificiranja", član 2. stav 4, u dijelu koji glasi: "uključujući i staru deviznu štednju", član 3. stav 1, u dijelu koji glasi: "isključujući iznos obaveze za staru deviznu štednju koji će se utvrditi u postupku verificiranja", član 3. stav 1. tačka 3, član 3. stav 2, u dijelu koji glasi: "izuzev za staru deviznu štednju", čl. 9. do 16, član 21. stav 1, u dijelu koji glasi: "obaveza za staru deviznu štednju", član 21. stav 2, u dijelu koji glasi: "izmirenje obaveza za staru deviznu štednju" i član 21. stav 4, u dijelu koji glasi: "stare devizne štednje". S obzirom da ovaj Entitet nije više zakonski odgovoran niti postoji entitetska zakonska osnova za regulisanje pitanja "stare devizne štednje", Komisija ne može više podržati zaključak, koji je do sada usvajala, da se "Federaciji Bosne i Hercegovine nalaže da od 1. marta 2006. godine, podnosiocima prijava isplaćuje iznos od 100 (sto) konvertibilnih maraka mjesečno, ili puni iznos njene ili njegove stare devizne štednje (za iznose ispod 100 konvertibilnih maraka), sve dok ne ispuni obaveze iz zaključaka Odluke *Besarović i drugi*, ali i naknadnih odluka koje je donijela. Ova obaveza je prešla na Državu, što je i utvrđeno prethodnim zaključkom, čime podnosioci prijava nisu stavljeni u nepovoljniji položaj (vidi i zaključke iz Odluke o daljnjim pravnim lijekovima *Besarović i drugi*, od 8. februara 2006. godine).

289. S druge strane, nalaženje povrede prava na pravično suđenje u smislu prava na pristup sudu podnosioca prijava, koje garantuje član 6. Evropske konvencije, a uzimajući u obzir sve ostale naređene pravne lijekove, Komisija smatra dovoljnom satisfakcijom za podnosioca prijava. Naime, kao što je Komisija više puta naglasila, prvenstveni je zadatak Komisije da pravnim lijekovima uspostavi stanje koje bi, u okolnostima datih slučajeva, bilo konformno sa standardima Evropske konvencije. Konačno, na taj način, ne bi se pravile razlike između podnosilaca prijava i ostalih građana, koji su u sličnoj situaciji, za što postoji u datim okolnostima jak javni interes. Tek u slučaju da oni ne bi bili ispoštovani, Komisija smatra da ima pravo da naredi daljnje pravne lijekove, zbog čega i zadržava takvo pravo.

290. Komisija, na kraju, napominje da u skladu sa pravilom broj 62. Pravila procedure Komisije, odluke Komisije konačne su i obavezne i dužno ih je poštovati svako fizičko i pravno lice. Svi organi vlasti tuženih strana u smislu Sporazuma, dužni su, u okviru svojih nadležnosti utvrđenih ustavom i zakonom, provoditi odluke Komisije. U datim rokovima, tužena strana, koja je obavezna da izvrši odluku Komisije, dužna je dostaviti obavijest o preduzetim mjerama u cilju izvršenja odluke Komisije, kako je to naznačeno u odluci. U slučaju nepostupanja, odnosno kašnjenja u izvršenju ili obavještenju Komisiji o preduzetim mjerama, Komisija donosi rješenje kojim se utvrđuje da odluka Komisije nije izvršena. Ovo rješenje dostavlja se nadležnom tužiocu i nadležnom agentu tužene strane. Komisija ističe da neizvršenje odluka Komisije, u skladu sa članom 239. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, predstavlja krivično djelo.

IX. ZAKLJUČAK

291. Iz ovih razloga, Komisija odlučuje,

1. jednoglasno, da prijave proglaši neprihvatljivim protiv Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na pravično suđenje iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije;
2. jednoglasno, da nije nadležna *ratione personae* da razmatra prijavu broj CH/00/5048, *Duškanka DOBRIJEVIĆ protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske* u odnosu na Republiku Srpsku;
3. jednoglasno, da dijelove prijava br. CH03/14204, *Mare MATOŠEVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine* i CH/03/14902, *Mitar ČEČAR protiv Bosne i Hercegovine*, u vezi sa dinarskim štednim ulozima, proglaši neprihvatljivim zbog neiscrpljivanja pravnih lijekova;
4. jednoglasno, da prijavu broj CH/00/4266, *Adil SIRBUBALO protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* proglaši neprihvatljivom, jer supruga podnosioca prijave nije žrtva povrede Sporazuma;
5. jednoglasno, da proglaši neprihvatljivim dio prijave u predmetu broj CH/00/4436, *Momčilo MALENICA protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, u dijelu koji se tiče zahtjeva podnosioca prijave podnesenog nakon 31. decembra 2003. godine, iz razloga nenadležnosti Komisije *ratione temporis*;
6. jednoglasno, da prijave proglaši prihvatljivim protiv Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na imovinu iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju;
7. jednoglasno, da prijave proglaši prihvatljivim protiv Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na pravično suđenje iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije;
8. jednoglasno, da više nije opravdano nastaviti sa ispitivanjem prijava protiv Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na imovinu iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju;
9. jednoglasno, da je Bosna i Hercegovina prekršila prava podnosioca prijave na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, ne preduzevši odgovarajuće radnje u vezi sa njihovom starom deviznom štednjom kako bi osigurala prava podnosioca prijave zagarantovana tom odredbom, čime je Bosna i Hercegovina prekršila član I Sporazuma;
10. jednoglasno, da je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila pravo podnosioca prijave na pravično suđenje iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije, čime je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila član I Sporazuma;
11. jednoglasno, da produži rok Bosni i Hercegovini za donošenje okvirnog zakona ili drugog zakonskog okvira iz Odluke *Besarović i drugi* (kao i svih naknadnih odluka povodom istog pitanja) najkasnije do isteka tri mjeseca od dana objave odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine *U 14/05* u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", tj. do 16. aprila 2006. godine;
12. jednoglasno, da naredi Bosni i Hercegovini, u slučaju nepoštivanja roka, datog u zaključku broj 11. ove Odluke, da od prvog dana nakon isteka tog roka (17. aprila 2006. godine), podnosiocima prijave isplaćuje iznos od 100 (sto) konvertibilnih maraka mjesečno, ili puni iznos njene ili njegove stare devizne štednje (za iznose ispod 100 konvertibilnih maraka);

CH/99/2063 i dr.

13. jednoglasno, da naredi Bosni i Hercegovini da isplati svim podnosiocima prijava iznos od po 500 (petsto) konvertibilnih maraka ili puni iznos njene/njegove stare devizne štednje, u zavisnosti od toga koji je iznos manji, najkasnije u roku od tri mjeseca od dana prijema ove Odluke;

14. jednoglasno, da naredi Bosni i Hercegovini da podnosiocima prijava isplati zateznu godišnju kamatu od 10 (deset) posto na iznose koji su im dosuđeni u zaključcima br. 12. i 13, ili svaki njihov neisplaćeni dio od dana isteka roka određenog za takvu isplatu do dana pune isplate svih iznosa podnosiocima prijava u skladu sa tim zaključcima;

15. jednoglasno, da naredi Bosni i Hercegovini da izvijesti Komisiju, svakog mjeseca od dana prijema ove Odluke, pa sve do izvršenja zaključaka ove Odluke, o koracima preduzetim u sprovođenju gore spomenutih naredbi; i

16. jednoglasno, da Komisija zadržava pravo da donese odluku o daljnjim pravnim lijekovima.

(potpisao)
Nedim Ademović
Arhivar Komisije

(potpisao)
Miodrag Pajić
Predsjednik Komisije

ODLUKA O PRIHVATLJIVOSTI I MERITUMU

Predmet broj CH/99/2129

Vaso MILIDRAG

protiv

FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, na zasjedanju Velikog vijeća od 5. jula 2006. godine godine, sa sljedećim prisutnim članovima:

Gosp. Miodrag PAJIĆ, predsjednik
Gosp. Mehmed DEKOVIĆ, potpredsjednik
Gosp. Želimir Juka, član
Gosp. Mato TADIĆ, član
Gosp. Miodrag SIMOVIĆ, član

Gosp. Nedim ADEMOVIĆ, arhivar

Razmotrivši gore spomenutu prijavu podnesenu Domu za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: Dom) u skladu sa članom VIII(1) Sporazuma o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: Sporazum) sadržanom u Aneksu 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini;

Konstatujući da je Dom prestao postojati 31. decembra 2003. godine i da je Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Komisija) dobila mandat prema sporazumima u skladu sa članom XIV Aneksa 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini koji su zaključeni u septembru 2003. i januaru 2005. godine (u daljnjem tekstu: Sporazum iz 2005. godine) da odlučuje o predmetima podnesenim Domu do 31. decembra 2003. godine;

Usvaja sljedeću odluku u skladu sa članom VIII(2)(d) Sporazuma, čl. 3. i 8. Sporazuma iz 2005. godine, kao i pravilom 21. stavom 1(a) u vezi sa pravilom 53. Pravila procedure Komisije:

I. UVOD

1. Vaso Milidrag (u daljnjem tekstu: podnositelj prijave), iz Sarajeva, podnio je prijavu Domu zbog, navodno nezakonitog, prestanka radnog odnosa.
2. Predmet postavlja pitanja u vezi sa članom 6. stavom 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i članom 14. Evropske konvencije.

II. ČINJENICE U PREDMETU

3. Činjenice koje su dole iznijete proizilaze iz prijave i priložene dokumentacije.
4. Podnositelj prijave je od 1971. godine pa do izbijanja ratnih dejstava bio zaposlen kod ŽTP Sarajevo, koji je pravni prednik Željeznice BiH Sarajevo, odnosno Željeznice F BiH Sarajevo (u daljnjem tekstu: poslodavac). Budući da je podnositelj prijave rat proveo na području opštine Iliđa, koje je bilo pod kontrolom vojske bosanskih Srba, tokom rata nije bio u mogućnosti dolaziti na posao, jer su se prostorije poslodavca nalazile u Sarajevu, na području pod kontrolom Federacije Bosne i Hercegovine.
5. Odlukom generalnog direktora poslodavca, broj 94/93 od 1. oktobra 1993. godine, podnositelj prijave je upućen na neplaćeno odsustvo od 15. maja 1993. godine, zbog nemogućnosti dolaska na posao.
6. Podnositelj prijave navodi da je prvog ponedjeljka nakon reintegracije opštine Iliđa, a i nekoliko puta kasnije, bezuspješno pokušavao da dođe do nadležne službe poslodavca kako bi se prijavio za uspostavu radnopravnog statusa, ali, navodno, nikad mu nije dozvoljen ulazak u prostorije poslodavca.
7. Odlukom poslodavca, broj 85/97 od 7. februara 1997. godine, podnositelju prijave prestalo je pravo na neplaćeno odsustvo i radni odnos kod poslodavca.
8. Podnositelj prijave se prvi put pisano obratio poslodavcu 8. oktobra 1997. godine, kad je podnio poslodavcu zahtjev za rješavanje radnopravnog statusa u preduzeću, nakon čega je dobio odgovor u formi obavijesti, broj 85/97 od 28. oktobra 1997. godine, da mu je prestalo pravo na povrat u preduzeće, zbog propuštanja roka za dokazivanje da nije mogao dolaziti na posao.
9. Odlukom generalnog direktora poslodavca, broj 116/98 od 8. maja 1998. godine, odbijen je prigovor podnositelja prijave uložen na odluku o prestanku prava na povratak na posao i ostvarivanje drugih prava iz radnog odnosa, broj 85/97 od 7. februara 1997. godine i broj 85/97 od 28. oktobra 1997. godine, kao neosnovan, jer je podnositelj prijave propustio da se, u roku od 15 dana od uspostavljanja mogućnosti za javljanje, javi poslodavcu i reguliše svoj status. U obrazloženju odluke se navodi da je reintegracija opštine Iliđa trajala od 19. januara do 19. marta 1996. godine, pa je podnositelj prijave bio dužan da se poslodavcu javi najkasnije 3. aprila 1996. godine, što je propustio s obzirom da je pisani zahtjev za povratak na posao podnio 8. oktobra 1997. godine.
10. Nakon stupanja na snagu Zakona o radu ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 43/99) podnositelj prijave se, u zakonskom roku, na osnovu člana 143. navedenog Zakona, 15. novembra 1999. godine, obratio poslodavcu sa zahtjevom za uspostavu radnopravnog statusa zaposlenika na čekanju.
11. Poslodavac je donio odluku, broj 217/00 od 8. septembra 2000. godine, kojom je podnositelju prijave priznat status zaposlenika na čekanju posla u periodu od podnošenja zahtjeva,

tj. od 15. novembra 1999. do 5. maja 2000. godine i odluku o prestanku radnog odnosa sa 5. majem 2000. godine, broj 217/00 od 8. septembra 2000. godine, u kojoj se naznačava da će se visina, način, uslovi i rokovi otpremnine utvrditi pismenim ugovorom između poslodavca i podnosioca prijave.

12. Kantonalna komisija za implementaciju člana 143. Zakona o radu Kantona Sarajevo je donijela odluku, broj 13-04-34-ž-129/00 od 15. maja 2001. godine, kojom je djelimično usvojena žalba podnosioca prijave na navedenu odluku i naloženo poslodavcu da u skladu s članom 143. st. 4-7. Zakona o radu za podnosioca prijave utvrdi visinu otpremnine, te s njim zaključi ugovor o otpremnini.

13. Poslodavac je podnosiocu prijave dostavio obavijest, broj 11/00 od 29. septembra 2000. godine, sa pozivom da u roku od 15 dana dostavi radnu knjižicu radi vršenja naknadne prijave-odjave kod nadležnog PIO za period od 15. novembra 1999. do 5. maja 2000. godine, kao i poziv, broj 17/01 od 26. januara 2001. godine, radi zaključivanja ugovora o otpremnini, na koji se podnositelj prijave nije odazvao.

14. Poslodavac je 29. juna 2001. godine kod DF PIO Sarajevo izvršio naknadnu prijavu i odjavu podnosioca prijave za vrijeme uspostavljenog radnopravnog statusa od 15. novembra 1999. godine do 5. maja 2000. godine

15. Podnositelj prijave je 8. i 11. maja 1998. godine podnio tužbe Općinskom sudu I Sarajevo (u daljnjem tekstu: Općinski sud) radi poništenja odluka poslodavca, broj 85/97 od 7. februara 1997. godine i broj 116/98 od 8. maja 1998. godine, kojima je podnosiocu prijave prestao radni odnos, te sa tužbenim zahtjevom da se poslodavac obaveže da podnosiocu prijave uspostavi radnopravni status na poslovima i zadacima koji odgovaraju njegovoj školskoj spremi i da mu se isplate plaće koje bi podnositelj prijave ostvario za period mart 1996. godine do momenta vraćanja na posao sa zakonskom kamatom, uz naknadu troškova postupka. Predmet je spojen i postupak se vodio pod poslovnim brojem Pr-112/00.

16. Općinski sud je rješenjem, broj Pr-112/00 od 27. juna 2001. godine, prekinuo postupak i predmet ustupio Kantonalnoj komisiji za implementaciju člana 143. Zakona o radu, mada je Komisija već ranije, tj. 15. maja 2001. godine, svojom odlukom naložila poslodavcu da u skladu s Zakonom o radu utvrdi visinu otpremnine, te s podnosiocem prijave zaključi ugovor o otpremnini.

17. Općinski sud je nastavio postupak pod novim poslovnim brojem Pr-1079/04, te je presudom, broj Pr-1079/04 od 28. juna 2004. godine, koja je potvrđena presudom Kantonalnog suda u Sarajevu, broj Gž-1847/04 od 9. februara 2005. godine, odbio tužbeni zahtjev podnosioca prijave kao neosnovan. U obrazloženju presude Općinskog suda se ističe da se konkretna pravna stvar može i mora rješavati samo kroz odredbu člana 143. stava 2. Zakona o radu, te da se podnositelj prijave mogao samo smatrati uposlenikom na čekanju posla i u tom statusu je mogao ostati najduže 6 mjeseci. U dispoziciji poslodavca je bilo da li će pozvati podnosioca prijave na rad, što nije učinjeno. Ističe se da podnositelj prijave ne može imati povoljniji položaj od uposlenika poslodavca koji su se na dan stupanja na snagu Zakona o radu zatekli na čekanju posla. Dalje se ističe da nije od značaja što je tužba podnesena prije donošenja relevantnih izmjena Zakona o radu, jer se njegovo pravno dejstvo proširuje i na period prije početka neposredne ratne opasnosti i ratnog stanja i djeluje na sve uposlenike, koji su se na dan 31. decembar 1991. godine zatekli u radnom odnosu. Pored navedenog se ističe da član 54. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 32/00) određuje da će se postupci ostvarivanja i zaštite prava zaposlenika, koji su započeti prije stupanja na snagu ovog zakona, završiti po odredbama propisa koji su se primjenjivali na teritoriji Federacije prije stupanja na snagu ovog zakona, ako je to povoljnije za zaposlenike, izuzimajući član 143. Zakona o radu.

18. U obrazloženju presude Kantonalnog suda se ističe da je Zakonom o radu, sa izmjenama i dopunama, koji je stupio na snagu 5. novembra 1999. godine, odnosno 7. septembra 2000. godine, odredbom člana 143, riješen radnopravni status svih uposlenika koji su bili na radu 31.

decembra 1991. godine, sa danom stupanja na snagu tog zakona. Naime, svi akti, koje su poslodavci donijeli i kojim je utvrđen prestanak radnog odnosa njihovim uposlenicima, stavljeni su van snage. Kako odluka čije se poništenje traži ne egzistira, to sud istu nije mogao ni poništiti, niti je mogao odlučivati o vraćanju na posao, jer je o tom odlučeno odlukom poslodavca, broj 217/00 od 8. septembra 2000. godine. O istom nije raspravljano, jer se ne nalazi u granicama tužbenog zahtjeva, te da je zahtjev za vraćanje na posao i isplatu plaća riješen u skladu s članom 143. Zakona o radu. Stoga je Kantonalni sud u cijelosti potvrdio prvostepenu presudu, uz obrazloženje da je donijeta na osnovu pravilno utvrđenog činjeničnog stanja i pravilne primjene materijalnog prava.

III. POSTUPAK PRED DOMOM/KOMISIJOM

19. Prijava je podnesena 4. maja 1999. godine.

20. Dom je 15. septembra 2000. godine proslijedio prijavu podnosioca tuženoj strani, Federaciji Bosne i Hercegovine, radi dostavljanja zapažanja o prihvatljivosti i meritumu.

21. Dom je 15. novembra 2000. godine zaprimio pisana zapažanja tužene strane. Dom je zaprimio dodatna pismena zapažanja tužene strane 23. aprila i 5. oktobra 2001, te 7. oktobra 2003. godine, a Komisija je zaprimila dodatna pismena zapažanja tužene strane 6. januara, 13. februara i 4. juna 2004. godine, u kojim tužena strana izvještava Dom i Komisiju o daljnjem toku postupka pred redovnim sudovima i o postupku implementacije člana 143. Zakona o radu.

22. Zapažanja tužene strane su proslijeđena podnosiocu prijave 30. aprila 2001, 21. oktobra 2003, 9. januara, 5. marta i 11. juna 2004. godine.

IV. RELEVANTNE ZAKONSKE ODREDBE

A. Zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije

23. **Zakon o osnovnim pravima iz radnog odnosa Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije** ("Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije", br. 60/89 i 42/90) je preuzet kao zakon Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92).

Član 23.

[...]

Radniku se obavezno dostavlja pismena odluka kojom se odlučuje o ostvarivanju njegovih pojedinačnih prava, obaveza i odgovornosti.

Član 83.

Radnik koji nije zadovoljan konačnom odlukom nadležnog organa u organizaciji ili ako taj organ ne donese odluku u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva odnosno prigovora, ima pravo da u narednom roku od 15 dana traži zaštitu svojih prava pred nadležnim sudom.

B. Zakon Republike Bosne i Hercegovine

24. Zakon o radnim odnosima objavljen je u "Službenom listu Republike Bosne i Hercegovine", broj 21/92 od 23. novembra 1992. godine. Donesen je kao **Uredba sa zakonskom snagom o radnim odnosima u toku rata i neposredne ratne opasnosti** i kasnije je potvrđen od strane

Skupštine Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/94 od 9. juna 1994). Na snazi je ostao do 5. novembra 1999. godine.

Zakon predviđa sljedeće relevantne odredbe:

Član 7.

Radnik za čijim radom privremeno prestane potreba zbog smanjenog obima posla za vrijeme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ratne opasnosti može se uputiti na čekanje, a najduže do prestanka ovih okolnosti.

Radnik upućen na čekanje ima pravo na novčanu naknadu u iznosu utvrđenom odlukom direktora odnosno poslodavca u skladu sa materijalnim mogućnostima preduzeća ili drugog pravnog lica, odnosno poslodavca [...].

Doprinos za zdravstveno osiguranje i penzijsko invalidsko osiguranje obračunava se na osnovicu koju čini novčana naknada iz stava 2. ovog člana.

[...]

Obveznik uplate doprinosa iz stava 3. ovog člana je preduzeće ili drugo pravno lice odnosno poslodavac.

Član 8.

Rješenje o upućivanju radnika na čekanje donosi direktor ili drugi ovlašteni radnik odnosno poslodavac.

U rješenju iz stava 1. ovog člana direktor ili drugi ovlašteni radnik odnosno poslodavac može utvrditi rokove i način javljanja radnika upućenog na čekanje preduzeću ili drugom pravnom licu odnosno poslodavcu.

C. Zakoni Federacije Bosne i Hercegovine

25. **Odluka o prestanku primjene odluke o proglašenju neposredne ratne opasnosti na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 25/96), stupila je na snagu 23. decembra 1996. godine.

26. **Zakon o radu** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 43/99) stupio je na snagu 5. novembra 1999. godine. Zakon je izmijenjen i dopunjen Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o radu ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 32/00) sa posebnim ciljem da se dodaju nove odredbe uključujući članove 143a, 143b. i 143c. koje su stupile na snagu 7. septembra 2000. godine.

Član 5. Zakona o radu predviđa:

Lice koje traži zaposlenje, kao i lice koje se zaposli, ne može biti stavljeno u nepovoljniji položaj zbog rase, boje kože, pola, jezika, vjere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovnog stanja, rođenja ili kakve druge okolnosti, članstva ili nečlanstva u političkoj stranci, članstva ili nečlanstva u sindikatu, te tjelesnih i duševnih poteškoća u pogledu angažiranja, obrazovanja, unapređenja, uvjeta i zahtjeva rada, otkazivanja ugovora o radu ili drugih pitanja koja proističu iz radnog odnosa.

U smislu stava 1. ovog člana, ne isključuju se razlike:

(1.) koje se prave u dobroj vjeri, a zasnovane su na zahtjevima koji se odnose na

određeni posao;

(2.) koje se prave u dobroj vjeri, a zasnovane su na nesposobnosti lica da obavlja poslove predviđene za određeno radno mjesto ili da savlada program potrebnog stručnog usavršavanja, pod uvjetom da je poslodavac ili lice koje osigurava stručno usavršavanje uložilo razumne napore za prilagođavanje posla ili obuke u kojoj se nalazi takvo lice ili za osiguravanje odgovarajućeg drugog zaposlenja ili usavršavanja, ukoliko je to moguće;

(3.) Aktivnosti koje za svoj cilj imaju poboljšanje položaja lica koja se nalaze u nepovoljnom ekonomskom, socijalnom, obrazovnom ili fizičkom položaju.

U slučajevima kršenja odredaba iz st. 1. i 2. ovog člana:

(1.) lice čija prava su povrijeđena može zbog povrede prava podnijeti tužbu nadležnom sudu;

(2.) ukoliko podnositelj tužbe podnese očigledan dokaz diskriminacije koja je zabranjena odredbom ovog člana, tuženi je dužan da podnese dokaz da takva razlika nije napravljena na osnovu diskriminacije;

(3.) ukoliko utvrdi da su navodi tužbe osnovani, sud će naložiti, da bi se osigurala primjena odredaba ovog člana, uključujući zaposlenje, vraćanje na prethodno radno mjesto, osiguravanje ili ponovno uspostavljanje svih prava iz radnog odnosa koja proizilaze iz ugovora o radu.

Član 143. Zakona o radu previđa:

Zaposlenik koji se na dan stupanja na snagu ovoga zakona zatekao na čekanju posla, ostat će u tom satusu najduže šest mjeseci, od dana stupanja na snagu ovoga zakona (5. maja 2000. godine), ako poslodavac, prije isteka ovog roka, zaposlenika ne pozove na rad.

Zaposlenik koji se zatekao u radnom odnosu 31. decembra 1991. godine i koji se u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovoga zakona pismeno ili neposredno obratio poslodavcu radi uspostavljanja radno-pravnog statusa, a u ovom vremenskom razdoblju nije zasnovao radni odnos kod drugog poslodavca smatrat će se, također, zaposlenikom na čekanju posla.

Za vrijeme čekanja posla zaposlenik ima pravo na naknadu plaće u visini koju odredi poslodavac.

Ako zaposlenik na čekanju posla iz st. 1. i 2. ovog člana ne bude pozvan na rad u roku iz stava 1. ovog člana, prestaje mu radni odnos, uz pravo na otpremninu koja se utvrđuje na osnovu prosječne mjesečne plaće isplaćene na nivou Federacije, na dan stupanja na snagu ovog zakona, koju objavljuje Federalni zavod za statistiku.

Otpremnina iz stava 4. ovog člana isplaćuje se zaposleniku za ukupan staž osiguranja, a utvrđuje se tako da se prosječna plaća iz stava 4. ovog člana pomnoži sa koeficijentom, i to za:

staž osiguranja	koeficijent
- do 5 godina	1,33
- od 5 do 10 godina	2,00

- od 10 do 20 godina 2,66
- preko 20 godina 3,00.

[...]

Ako zaposleniku prestane radni odnos u smislu stava 4. ovoga člana, poslodavac ne može u roku od jedne godine zaposliti drugo lice koje ima istu kvalifikaciju ili isti stepen stručne spreme, osim lica iz st. 1. i 2. ovoga člana, ako je to lice nezaposleno.

Član 145. Zakona o radu predviđa:

Postupci ostvarivanja i zaštite prava zaposlenika, započeti prije stupanja na snagu ovog zakona, završit će se po odredbama propisa koji su se primjenjivali na teritoriji Federacije do dana stupanja na snagu ovog zakona, ako je to za zaposlenika povoljnije.

27. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 32/00)

U Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o radu, dodat je novi član 143a. koji glasi:

Zaposlenik koji smatra da je poslodavac povrijedio njegovo pravo koje je utvrđeno u članu 143. st. 1. i 2. može, u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona, podnijeti žalbu Kantonalnoj komisiji za implementaciju člana 143. Zakona o radu (u daljem tekstu Kantonalna komisija), koju formira Županijski ministar nadležan za poslove rada (u daljem tekstu Županijski ministar).

O žalbama izjavljenim protiv rješenja kantonalne komisije rješava Federalna komisija za implementaciju člana 143. (u daljem tekstu Federalna komisija), koju formira federalni ministar.

U slučaju da kantonalna komisija ne izvršava funkciju radi koje je formirana, Federalna komisija preuzet će nadležnosti kantonalne komisije.

Ako je pred nadležnim sudom pokrenut postupak koji se odnosi na prava zaposlenika iz člana 143. st. 1. i 2., sud će ustupiti zahtjev na nadležno postupanje kantonalnoj komisiji i donijeti odluku o prekidu postupka.

U Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o radu, novi član 143c. predviđa sljedeće:

Federalna, odnosno kantonalna komisija može:

1. saslušati zaposlenika, poslodavca i njihove predstavnike;
2. pozvati svjedoke i vještake;
3. tražiti od odgovarajućih organa vlasti i poslodavaca da dostave sve relevantne informacije.

Odluke Federalne, odnosno kantonalne komisije su:

1. konačne i podliježu sudskom preispitivanju u skladu sa zakonom;
2. pravno utemeljene;

3. dostavljene podnositelju u roku od sedam dana.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu nadalje predviđa sljedeće čl. 52, 53. i 54.

Član 52.

Ovaj zakon ne odnosi se na ugovore i isplate nastale između poslodavca i zaposlenika u primjeni člana 143. Zakona o radu prije dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 53.

Ovaj zakon ne odnosi se na konačne odluke koje je sud donio u periodu prije stupanja na snagu ovog zakona u primjeni člana 143. Zakona o radu.

Član 54.

Postupci ostvarivanja i zaštite prava zaposlenika započeti prije stupanja na snagu ovog zakona završit će se po odredbama propisa koji su se primjenjivali na teritoriji Federacije prije stupanja na snagu ovog zakona, ako je to za zaposlenika povoljnije, izuzimajući član 143. Zakona o radu.

28. Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine je, u svojoj odluci, broj *U-388/01* od 12. decembra 2001. godine, smatrao da odluke Kantonalne komisije i Federalne komisije nemaju pravnu narav upravnih akata. Po mišljenju Vrhovnog suda, komisije nisu organi koji vode postupke prema zakonima koji regulišu upravni postupak, ali su *sui generis* tijela specifična za oblast radnih odnosa. Zato njihove konačne odluke nisu predmet sudskog preispitivanja prema redovnim postupcima u upravnim sporovima, koji su ograničeni na preispitivanje upravnih akata. Vanredni pravni lijekovi ne mogu se uložiti protiv odluka komisija, jer se mogu uložiti samo protiv izvršnih sudskih odluka. Odluke komisije, međutim, bi trebale biti predmet preispitivanja od strane nadležnih redovnih sudova prema Zakonu o parničnom postupku.

29. **Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine** stupio je na snagu 11. novembra 1998. godine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 42/98 i 3/99). Član 426. ovog Zakona predviđa da sud u radnim sporovima, obraća posebnu pažnju na potrebu rješavanja takvih sporova po hitnom postupku, posebno kada je u pitanju zakazivanje rasprava i određivanje rokova. Novi Zakon o parničnom postupku stupio je na snagu 5. novembra 2003. godine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 53/03).

V. ŽALBENI NAVODI

30. Podnositelj prijave navodi da je potpuno neopravdano dobio rješenje o prestanku radnog odnosa, jer je, čim su se stekli uslovi da se javi poslodavcu za uspostavu radno-pravnog statusa, odnosno prvog ponedjeljka nakon reintegracije opštine Ilidža, bezuspješno pokušao da se javi nadležnoj službi poslodavca, ali mu je onemogućen pristup u prostorije poslodavca, a, nakon toga, još nekoliko puta je bezuspješno pokušao isto, te da je pokrenuo postupak pred nadležnim sudom za zaštitu prava iz radnog odnosa, ali da je taj postupak vođen i okončan na takav način da je stalno bio podvrgnut opstrukcijama i diskriminaciji, te konačno nije ni dobio odluku o meritumu svog zahtjeva za zaštitu prava iz radnog odnosa, koji je iznio pred redovan sud, čime je povrijeđeno njegovo pravo na pravično suđenje iz člana 6. stava 1. i člana 14. Evropske konvencije.

VI. ODGOVOR TUŽENE STRANE

31. U vezi sa činjenicama, tužena strana navodi da je podnositelj prijave 15. novembra 1999. godine podnio zahtjev za uspostavu radnopravnog statusa poslodavcu, u skladu s članom 143. Zakona o radu, povodom kojeg je od direktora poslodavca dobio odluku, broj 217/00 od 8. septembra 2000. godine, kojom je podnositelju prijave priznat status zaposlenika na čekanju posla u periodu od podnošenja zahtjeva, tj. od 15. novembra 1999. do 5. maja 2000. godine. Dalje se navodi da je odlukom o prestanku radnog odnosa sa 5. majem 2000. godine, broj 217/00 od 8. septembra 2000. godine, naznačeno da će se visina, način, uslovi i rokovi otpremnine utvrditi pismenim ugovorom između poslodavca i podnositelja prijave, te da je odlukom Kantonalne komisije za implementaciju člana 143. Zakona o radu Kantona Sarajevo, broj 13-04-34-ž-129/00 od 15. maja 2001. godine, djelimično usvojena žalba podnositelja prijave na navedenu odluku i naloženo poslodavcu da u skladu s članom 143. st. 4-7. Zakona o radu za podnositelja prijave utvrdi visinu otpremnine, te s njim zaključi ugovor o otpremnini, pa je podnositelj prijave ostvario sve zakonske prinadležnosti vezane za uspostavu radno-pravnog statusa u skladu s članom 143. Zakona o radu.

32. Tužena strana je obavijestila Komisiju da je poslodavac je podnositelju prijave dostavio obavijest, broj 11/00 od 29. septembra 2000. godine, sa pozivom da u roku od 15 dana dostavi radnu knjižicu radi vršenja naknadne prijave-odjave kod nadležnog PIO za period od 15. novembra 1999. do 5. maja 2000. godine, kao i poziv, broj 17/01 od 26. januara 2001. godine, radi zaključivanja ugovora o otpremnini, na koji se podnositelj prijave nije odazvao. Poslodavac je 29. juna 2001. godine kod DF PIO Sarajevo izvršio naknadnu prijavu i odjavu podnositelja prijave za vrijeme uspostavljenog radnopravnog statusa od 15. novembra 1999. godine do 5. maja 2000. godine

33. Tužena strana je u svojim dodatnim zapažanjima obavještavala Komisiju o toku postupka pred Općinskim sudom koji se vodio po tužbi podnositelja prijave za zaštitu prava iz radnog odnosa.

34. Po pitanju prihvatljivosti, tužena strana u svojim zapažanjima navodi da u konkretnom predmetu nije nadležna *ratione personae*. Tužena strana navodi da "Željeznice BiH" Sarajevo, kao poslodavac, nisu strana iz Aneksa 6, niti dužnosnik ili organ tužene strane, da bi tužena strana mogla biti odgovorna za njegove postupke u smislu odredbe člana 2. Aneksa 6. Tužena strana predlaže Komisiji da predmetnu prijavu proglasi *ratione personae* neprihvatljivom.

35. Nadalje tužena strana navodi da se podnositelj prijave obratio prijavom Domu 4. maja 1999. godine, dok je postupak po njegovoj tužbi pred Općinskim sudom još bio u toku, stoga, tužena strana Komisiji predlaže da se ovaj dio prijave proglasi neprihvatljivim zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih lijekova.

36. Tužena strana, o prihvatljivosti prijave, na kraju navodi da podnositelj prijave nije dokazao da je "žrtva" povrede, jer je, u međuvremenu, došlo do uspotave radnopravnog statusa u skladu s članom 143. Zakona o radu, te, stoga, predlaže da se predmetna prijava ne prihvati, jer pravni lijekovi nisu iscrpljeni, kako je zagarantovano članom VIII(2)(a), odnosno, jer je očigledno neosnovana u smislu VIII(2)(c) Sporazuma.

37. U pogledu merituma prijave, tužena strana navodi da je riječ o složenom predmetu, te da je sud redovno zakazivao ročišta, dok je podnositelj prijave tek na ročištu od 2. septembra 1999. godine uredio petit tužbe. Tužena strana smatra da u navedenim okolnostima nije došlo do uplitanja tužene strane u prava podnositelja prijave prema članu 6. stavu 1. Evropske konvencije. Tužena strana smatra da nije povrijedila prava podnositelja prijave zagarantovana članom 6. Evropske konvencije.

38. Na kraju, tužena strana predlaže da Komisija predmetnu prijavu proglasi neprihvatljivom primjenom odredaba člana VIII(2)(a) i (c) Sporazuma. Ukoliko tako ne postupi, tužena strana

predlaže Komisiji da u skladu sa odredbama člana VIII(2)(c) Sporazuma donese odluku o odbijanju prijave kao očigledno neutemeljene.

VII. MIŠLJENJE KOMISIJE

A. Prihvatljivost

39. Komisija podsjeća da je prijava podnesena Domu u skladu sa Sporazumom. S obzirom da Dom o njoj nije odlučio do 31. decembra 2003. godine, Komisija je, u skladu sa članom 2. Sporazuma iz septembra 2003. godine i članom 3. Sporazuma iz 2005. godine, nadležna da odlučuje o ovoj prijavi. Pri tome, Komisija može odlučiti da prijavu briše na osnovu kriterija sadržanih u članu VIII(3) Sporazuma ili će uzimati kriterije za prihvatljivost prijave sadržane u članu VIII(2) Sporazuma. Komisija, također, zapaža da se Pravila procedure kojima se uređuje njeno postupanje ne razlikuju, u dijelu koji je relevantan za predmet podnositelja prijave, od Pravila procedure Doma, izuzev u pogledu sastava Komisije.

40. U skladu sa članom VIII(3) Sporazuma, "[Komisija] u bilo kojem trenutku svog postupka može obustaviti razmatranje neke prijave, odbaciti je ili brisati na osnovu toga [...] (b) što je stvar već riješena; [...] pod uslovom da je takav rezultat u skladu s ciljem poštivanja ljudskih prava". U skladu sa članom VIII(2) Sporazuma, "[Komisija] će odlučiti koje prijave će prihvatiti [...]. Pri tome će [Komisija] uzeti u obzir sljedeće kriterije: (a) Postoje li djelotvorni pravni lijekovi i da li je podnositelj prijave dokazao da ih je iscrpio. [...] (c) [Komisija] će takođe odbiti svaku žalbu koju bude smatrala nespojivom sa ovim Sporazumom, ili koja je očigledno neosnovana, ili predstavlja zloupotrebu prava žalbe".

41. Komisija, podsjeća da je podnositelj prijave postavio zahtjev za uspostavu radnopravnog statusa pred nadležnim sudom, a da je stupanjem na snagu Zakona o radu pokrenuo i postupak za regulisanje svog radnopravnog statusa u skladu sa članom 143. Zakona o radu.

42. Komisija ističe da član 143. stav 2. Zakona o radu predviđa da će zaposlenik, koji se zatekao u radnom odnosu 31. decembra 1991. godine i koji se u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu toga Zakona pisano ili usmeno obratio poslodavcu radi uspostavljanja radnopravnog statusa, a u tom vremenskom razdoblju nije zasnovao radni odnos kod drugog poslodavca, od tog dana, smatrati zaposlenikom na čekanju posla. U skladu sa odredbom iz ovog stava, ovaj učinak je ograničen na osobe koje su se obratile svom bivšem poslodavcu radi uspostavljanja radnog odnosa u roku od tri mjeseca od 5. novembra 1999. godine (tj. do 5. februara 2000. godine). Ukoliko ih poslodavac do tog datuma nije pozvao na posao, prema stavu 4. ovog člana, smatra se da je njihov radni odnos prestao 5. maja 2000. godine. To znači da radni odnos svih zaposlenika koji su ostali na čekanju prestaje 5. maja 2000. godine (st. 1. i 4. člana 143). Sve osobe čiji je radni odnos prestao imaju pravo na otpremninu. U tom smislu, Komisija primjećuje da je poslodavac donio odluku, broj 217/00 od 8. septembra 2000. godine, kojom je podnositelju prijave priznat status zaposlenika na čekanju posla u periodu od podnošenja zahtjeva, tj. od 15. novembra 1999. do 5. maja 2000. godine i odluku o prestanku radnog odnosa sa 5. majem 2000. godine. Kantonalna komisija je riješila po žalbi podnositelja prijave na navedeno rješenje o prestanku radnog odnosa i donijela rješenje, broj 13-04-34-ž-129/00 od 15. maja 2001. godine, kojim je djelimično uvažena žalba podnositelja prijave i naloženo poslodavcu da s podnositeljem prijave zaključi ugovor o otpremnini u skladu s članom 143. Zakona o radu.

43. Podnositelju prijave je uspostavljen radnopravni status, izvršena prijava staža za period u kojem je uspostavljen radnopravni status i pozvan je da potpiše ugovor o otpremnini s poslodavcem. Dakle, podnositelj prijave je od strane nadležne Komisije i poslodavca dobio sva zakonska prava u vezi sa uspostavom radnopravnog statusa u skladu s članom 143. Zakona o radu.

44. Slijedi da je prijava u ovom dijelu, očigledno neosnovana u smislu člana VIII(2)(c) Sporazuma. Komisija, zbog toga, odlučuje da prijavu u ovom dijelu progłosi neprihvatljivom.

a) Nadležnost *ratione personae*

45. Komisija će obraditi pitanje da li je tužena strana odgovorna *ratione personae* u ovom predmetu, imajući na umu da tužena strana ističe prigovor, kada je riječ o prihvatljivosti, da *ratione personae* nije odgovorna za postupke poslodavca, koji, navodno, nije organ za čije bi postupke u postupku pred Domom/Komisijom tužena strana mogla biti odgovorna.

46. Komisija smatra da prigovor neodgovornosti za postupke "JP Željeznice FBiH" nije relevantan za predmetni slučaj, jer pitanje koje se postavlja u konkretnom slučaju je da li su sudovi, za koje je tužena strana odgovorna, povrijedili određena prava podnositelja prijave, kada su razmatrali njegov tužbeni zahtjev.

47. Stoga, Komisija smatra da su navodi tužene strane u pogledu nenadležnosti *ratione personae* neosnovani i Komisija smatra da predmetna prijava pokreće pitanja spojiva sa Sporazumom, koja su u okviru nadležnosti Komisije, a koja su vezana za postupanje organa za koje je tužena strana odgovorna u smislu odredbe člana 2. Aneksa 6.

b) Uslov iscrpljivanja djelotvornih domaćih pravnih lijekova

48. Komisija dalje mora razmotriti da li je, u smislu člana VIII(2)(a) Sporazuma, podnositelj prijave imao ijedan "efikasan pravni lijek" u pogledu svojih žalbenih navoda i, ako jeste, da li je dokazao da ga je iscrpio. Na tuženoj strani je obaveza da pri tvrdnji o neiscrpjivanju dokaže da je postojao drugi pravni lijek dostupan podnositelju prijave osim njegove prijave zasnovane na Sporazumu i da uvjeri Komisiju da je taj pravni lijek bio efikasan.

49. U konkretnom slučaju, iako je podnositelj prijavu podnio dok je postupak pred Općinskim sudim bio u toku, u međuvremenu je Općinski sud donio presudu, broj Pr-1079/04 od 28. juna 2004. godine, protiv koje je podnositelj prijave uložio žalbu, a koja je potvrđena presudom Kantonalnog suda u Sarajevu, broj GŽ-1847/04 od 9. februara 2005. godine. Konačna odluka, protiv koje nema drugih pravnih lijekova po zakonu Entiteta u konkretnom slučaju, je presuda Kantonalnog suda u Sarajevu, broj GŽ-1847/04 od 9. februara 2005. godine. Dakle, podnositelj prijave je iscrpio sve raspoložive djelotvorne domaće lijekove.

50. Stoga, Komisija smatra da su navodi tužene strane u pogledu neiscrpjivanja domaćih pravnih lijekova neosnovani i Komisija smatra da predmetna prijava pokreće pitanja spojiva sa Sporazumom, koja su u okviru nadležnosti Komisije.

A.1. Zaključak o prihvatljivosti

51. Komisija zaključuje da je prijava prihvatljiva u dijelu u kojem se podnositelj prijave žali na povredu člana 6. stava 1. Evropske konvencije, a u vezi sudskog parničnog postupka radi zaštite prava iz radnog odnosa. U ostalom dijelu, prijava se briše.

B. Meritum

52. Prema članu XI Sporazuma, Komisija mora obraditi pitanje da li utvrđene činjenice otkrivaju da je tužena strana prekršila svoje obaveze iz Sporazuma. Kao što je već naglašeno, prema članu I Sporazuma, strane su obavezne "osigurati svim licima pod svojom nadležnošću najviši stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda", uključujući prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom i drugim sporazumima nabrojanim u Dodatku Sporazuma.

53. Komisija zaključuje da predmetna prijava mora biti ispitana u pogledu člana 6. stava 1. Evropske konvencije.

B.1. Član 6. Evropske konvencije

54. Član 6. stav 1. Evropske konvencije, u relevantnom dijelu, glasi:

Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.

B.1.a. Određivanje građanskog karaktera postupka

55. Član 6. stav 1. Evropske konvencije garantira svakome pravo da iznese pred sud bilo koji zahtjev koji se odnosi na njegova građanska prava i obaveze, kao i da ima "pravo na pravično suđenje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom" (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Golder protiv Velike Britanije*, od 21. februara 1975. godine, serija A, broj 18, stav 36)

56. Prema stavu Evropskog suda za ljudska prava, postupak koji se tiče prava na rad i isplate neisplaćenih plaća je građansko-pravne prirode, pa i kada se kao poslodavac pojavljuje javna ustanova (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Darnell protiv Velike Britanije*, od 26. oktobra 1993. godine, serija A, broj 272). Isti stav je usvojio i Ustavni sud Bosne i Hercegovine, u svojim ranijim odlukama (vidi Odluku, broj *AP 385/03*, od 21. januara 2004. godine, objavljenu u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", broj 13/04). U smislu navedenog, član 6. stav 1. Evropske konvencije je u konkretnom slučaju primjenjiv.

57. Komisija podsjeća da je u svojoj stalnoj sudskoj praksi smatrala da se sporovi u vezi sa radnim odnosima tiču "građanskih prava i obaveza" (*CH/99/2007, Rakita protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, Odluka o prihvatljivosti i meritumu od 31. marta 2003. godine, tačka 51; *CH/99/3015, Sulejman Ahmetašević protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, Odluka o prihvatljivosti, od 7. marta 2005. godine, tačka 15. *et sequ*). Komisija, dalje, zapaža da strane ovo nisu osporile. Zbog toga, Komisija smatra da je "pravo" koje je podnositelj prijave tražio, "građansko pravo" u smislu člana 6. stava 1. Evropske konvencije. Zbog toga, Komisija smatra da je član 6. stav 1. Evropske konvencije primjenjiv.

B.1.b. Pravo na pristup sudu

58. Na području građanskih sporova, svako ima pravo da postupak koji je on pokrenuo ili koji je pokrenut protiv njega bude vođen pravično, javno, u razumnom roku, ali, prije svega, da njegov slučaj ispita sud, tj. "tribunal" u smislu člana 6. stava 1. Evropske konvencije (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Ringeisen protiv Austrije*, od 16. jula 1971. godine, Serija A, broj 13, strana 45, stav 95).

59. Komisija zapaža da je podnositelj prijave pokrenuo postupak pred Općinskim sudom radi poništenja odluka poslodavca, broj 85/97 od 7. februara 1997. godine i broj 116/98 od 8. maja 1998. godine, kojima je podnositelju prijave prestao radni odnos, te sa tužbenim zahtjevom da se poslodavac obaveže da podnositelju prijave uspostavi radnopravni status na poslovima i zadacima koji odgovaraju njegovoj školskoj spremi i da mu se isplate plaće koje bi podnositelj prijave ostvario za period mart 1996. godine do momenta vraćanja na posao sa zakonskom kamatom, uz naknadu troškova postupka.

60. Komisija smatra da, iako su i Općinski i Kantonalni sud tužbeni zahtjev podnositelja prijave formalno-pravno odbili, tužbeni zahtjev podnositelja prijave je, s tačke gledišta člana 6. Evropske konvencije, odbačen, jer u obrazloženju osporenih presuda sudovi nisu meritorno raspravili osnovanost postavljenih tužbenih zahtjeva, nego su se zapravo proglasili nenadležnim za meritorno raspravljanje tužbenog zahtjeva podnositelja prijave, navodeći da je isključivo član 143.

Zakona o radu primjenjiv na predmetnu situaciju, te da podnositelj prijave nema pravo na širi obim zaštite od onog koji mu taj član pruža i od postupka koji je vođen i okončan u skladu s navedenim članom pred poslodavcem i Komisijom za implementaciju člana 143. Zakona o radu. Sudovi se nisu upustili u meritornu ocjenu tužbenog zahtjeva i nisu utvrdili iz kog razloga je tužbeni zahtjev podnositelja prijave ne/osnovan, nego su samo obrazložili svoju nenadležnost, navodeći kao razlog za svoju nenadležnost nepostojanje spora, jer su osporeni akti "ex lege" poništeni, a za tužbeni zahtjev za vraćanje na posao i isplatu plata su naveli da će biti riješen na osnovu člana 143. Zakona o radu.

61. Komisija podsjeća da je postupak pred Komisijom za implementaciju člana 143. Zakona o radu, prema stavu koji je zauzeo Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine, *sui generis* postupak (vidi i Odluku o prihvatljivosti i meritumu Doma, CH/99/1714, *Vanovac protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, od 4. novembra 2002. godine, tačka 24). Nadalje, Komisija zapaža, da se ni poslodavac, ni Komisija za implementaciju člana 143. Zakona o radu, nisu bavili, niti su se u postupku implementacije člana 143. Zakona o radu mogli baviti, tužbenim zahtjevima koje je podnositelj prijave postavio u tužbi podnijetoj Općinskom sudu – da se utvrdi nezakonito otpuštanje i ponovna uspostava radnog odnosa, da mu se dosudi naknada za neisplaćene plate i socijalne doprinose, ili da se utvrdi da li su organi tužene strane postupali diskriminatorno prema podnositelju prijave, pa je podnositelj prijave opravdano očekivao da će ovi zahtjevi biti riješeni pred sudovima, dok je navedena komisija, direktnom primjenom člana 143. Zakona o radu, odlučila o postojanju statusa na čekanju i otpremnini (vidi član 143a. Zakona o radu). Prema tome, ta komisija nije nadležna da naredi ponovno zasnivanje radnog odnosa podnositelja prijave i isplatu neisplaćenih plata i socijalnih doprinosa, niti da ispituje da li je podnositelj prijave zakonito otpušten s posla, što je on tražio u svom tužbenom zahtjevu pred Općinskim sudom. Isto važi i za Federalnu komisiju, koja je nadležna za rješavanje po žalbi protiv odluka Kantonalne komisije (vidi Odluku o prihvatljivosti i meritumu Komisije, CH/01/8301, *Mušić protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, od 9. novembra 2005. godine, tačka 54).

62. Komisija zapaža da postupak implementacije člana 143. Zakona o radu ni u kom slučaju nije adekvatan da riješi osnovanost tužbenog zahtjeva koji je podnositelj prijave iznio pred redovni sud tražeći meritornu odluku o svojim pravima iz radnog odnosa, odnosno o svojim građanskim pravima i obavezama. Stoga, slijedi da su redovni sudovi, arbitrarnom primjenom člana 54. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu i člana 143. Zakona o radu, sasvim proizvoljno negirali svoju nadležnost, čime su uskratili podnositelju prijave pravo na pristup sudu.

63. Komisija, zbog svega navedenog, zaključuje da je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila pravo podnositelja prijave prema članu 6. Evropske konvencije, zbog toga što mu nije omogućila pristup sudu.

B.2. Žalba protiv navodne povrede člana 14. Evropske konvencije

64. U svjetlu zaključka u pogledu kršenja prava iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije, Komisija ne smatra potrebnim, u ovom momentu, ispitati prijavu u vezi s navodima o povredi prava na nediskriminaciju iz člana 14. Evropske konvencije, jer će to pitanje raspraviti redovni sudovi u parničnom postupku.

B.3. Zaključak o meritumu

65. Komisija zaključuje da je došlo do povrede prava podnositelja prijave na pristup sudu prema članu 6. stavu 1. Evropske konvencije, za što je odgovorna tužena strana, Federacija Bosne i Hercegovine.

VIII. PRAVNI LIJEKOVI

66. Prema članu XI(1)(b) Sporazuma, a u vezi sa pravilom 58. stavom 1(b) Pravila procedure Komisije, Komisija mora razmotriti pitanje o koracima koje Federacija Bosne i Hercegovine mora

preduzeti da ispravi kršenja Sporazuma koja je Komisija utvrdila, uključujući naredbe da sa kršenjima prestane i od njih odustane, te novčanu naknadu.

67. Komisija je utvrdila povredu prava podositelja prijave na pristup sudu, jer nadležni sud nije odlučivao o zakonitosti prekidanja radnopravnog odnosa podnositelja prijave, te njegovim zahtjevima za isplatu neisplaćenih plata i doprinosa iz radnog odnosa. Komisija smatra da je prvenstvena obaveza nadležnog suda da odluči o ovim zahtjevima. Iz ovog razloga, a posebno uzimajući u obzir period koji je protekao od dana podnošenja tužbe Općinskom sudu (8. maj 1998. godine), Komisija će narediti tuženoj strani da preduzme sve potrebne korake da osigura da se tužbeni zahtjevi podnositelja prijave hitno razmotre i da sudovi donesu konačnu i obavezujuću odluku o meritumu tužbenog zahtjeva, bez odlaganja, a najkasnije u roku od 6 mjeseci od dana prijema ove Odluke. Odluka Komisije ne prejudicira ishod parničnog postupka.

68. Osim toga, Komisija nalaže tuženoj strani Federaciji Bosne i Hercegovine da podnositelju prijave isplati određeni iznos na ime naknade za povredu prava na suđenje u razumnom vremenu. Pozivajući se na svoju praksu u Odluci o prihvatljivosti i meritumu *Abaz Ganibegović protiv Republike Srpske* (CH/02/9270, od 5. jula 2006. godine, tačka 68. i dalje), u kojoj je utvrdila kriterije za dodjeljivanje naknade za nerazumno trajanje postupka, a s obzirom da je tužba Općinskom sudu podnijeta 8. maja 1998. godine, od kada je prošlo skoro osam godina, te uzimajući u obzir da se radi o hitnom postupku, Komisija će narediti tuženoj strani, Federaciji Bosne i Hercegovine da podnositelju prijave isplati iznos od 5.488 (pethiljadačetiristotineosamdesetosam) konvertibilnih maraka na ime naknade za povredu prava na pristup sudu u roku od tri mjeseca od dana prijema ove Odluke, te da podnositelju prijave isplati zateznu kamatu od 10% (deset posto) na ovaj dosuđeni iznos ili na svaki njegov neisplaćeni dio po isteku roka predviđenog za tu isplatu do datuma pune isplate ovog naređenog iznosa.

69. Komisija, na kraju, napominje da u skladu sa pravilom broj 62. Pravila procedure Komisije, odluke Komisije konačne su i obavezne i dužno ih je poštovati svako fizičko i pravno lice. Svi organi vlasti tuženih strana u smislu Sporazuma, dužni su, u okviru svojih nadležnosti utvrđenih ustavom i zakonom, provoditi odluke Komisije. U datim rokovima, tužena strana, koja je obavezna da izvrši odluku Komisije, dužna je dostaviti obavijest o preduzetim mjerama u cilju izvršenja odluke Komisije, kako je to naznačeno u odluci. U slučaju nepostupanja, odnosno kašnjenja u izvršenju ili obavještenju Komisiji o preduzetim mjerama, Komisija donosi rješenje kojim se utvrđuje da odluka Komisije nije izvršena. Ovo rješenje dostavlja se nadležnom tužiocu i nadležnom agentu tužene strane. Komisija ističe da neizvršenje odluka Komisije, u skladu sa članom 239. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, predstavlja krivično djelo.

IX. ZAKLJUČAK

70. Iz ovih razloga, Komisija odlučuje,

1. jednoglasno, da prijavu proglasi neprihvatljivom u dijelu koji se odnosi na uspostavu radnopravnog statusa u skladu s članom 143. Zakona o radu;
2. jednoglasno, da je prijava prihvatljiva u dijelu koji se odnosi na pravo na pristup sudu prema članu 6. stavu 1. Evropske konvencije;
3. jednoglasno, da je, u parničnom postupku pokrenutom tužbama od 8. i 11. maja 1998. godine pred Općinskim sudom I Sarajevo, prekršeno pravo podnositelja prijave na pristup sudu prema članu 6. stavu 1. Evropske konvencije, čime je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila član I Sporazuma;
4. jednoglasno, da nije potrebno ispitivati prijavu u odnosu na pravo na nediskriminaciju iz člana 14. Evropske konvenciju;

5. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da preduzme sve neophodne korake da osigura da se tužbeni zahtjevi podnosioca prijave od 8. i 11. maja 1998. godine hitno razmotre i da sudovi donesu pravosnažnu odluku, bez odlaganja, a najkasnije u roku od 6 mjeseci od dana prijema ove Odluke;

6. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da isplati podnosiocu prijave, najkasnije u roku od tri mjeseca od dana prijema ove Odluke, iznos od 5.488 (pethiljadačetiristotineosamdesetosam) konvertibilnih maraka zbog povrede prava na pristup sudu;

7. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da isplati podnosiocu prijave zateznu kamatu od 10% (deset) godišnje na iznos naveden u zaključku broj 6. ili na svaki njegov neisplaćeni dio počevši od isteka roka određenog za tu isplatu do datuma pune isplate ovog naređenog iznosa; i

8. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da izvijesti Komsiju u roku od mjesec dana od proteka rokova navedenih u zaključcima br. 5-7. ove Odluke, o mjerama preduzetim radi provođenja gore navedenih naredbi.

(potpisao)
Nedim Ademović
Arhivar Komisije

(potpisao)
Miodrag Pajić
Predsjednik Komisije

DECISION ON ADMISSIBILITY AND MERITS
(delivered on 9 November 2001)

Case no. CH/99/2150

Đorđo UNKOVIĆ

against

THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

The Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina, sitting as the Second Panel on 10 October 2001 with the following members present:

Mr. Viktor MASENKO-MAVI, Acting President
Mr. Jakob MÖLLER
Mr. Mehmed DEKOVIĆ
Mr. Manfred NOWAK
Mr. Vitomir POPOVIĆ
Mr. Mato TADIĆ

Mr. Ulrich GARMS, Registrar
Ms. Olga KAPIĆ, Deputy Registrar

Having considered the admissibility and merits of the aforementioned application introduced pursuant to Article VIII(1) of the Human Rights Agreement (the "Agreement") set out in Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina;

Adopts the following decision pursuant to Articles VIII(2) and XI of the Agreement and Rules 52, 57 and 58 of the Chamber's Rules of Procedure:

I. INTRODUCTION

1. The applicant, a citizen of Bosnia and Herzegovina of Serb ethnic origin, is a pensioner living in Sarajevo. At the beginning of the 1992-95 war in Bosnia and Herzegovina, the applicant's daughter, Vlasta Golubović, and her husband and two children, all of Serb ethnic origin, were living in Konjic in the Federation of Bosnia and Herzegovina. The applicant lost contact with his daughter and her family in the summer of 1992. Thereafter, the applicant heard rumours that his daughter's family had been killed, but he did not receive any official information to confirm such rumours. In January 1999, the applicant learned from the newspapers that two men had been arrested for killing the Golubović family in Konjic at the beginning of July 1992. The applicant complains that the authorities of the respondent Party wilfully withheld information from him from 1992 through 1999 concerning his daughter's fate and that this has caused him "mental suffering, pain and sorrow".

2. This case raises issues under Articles 3 (prohibition of torture), 6 (right to a fair trial), 8 (right to respect for private and family life), and 13 (right to an effective remedy) of the European Convention on Human Rights (the "Convention").

II. PROCEEDINGS BEFORE THE CHAMBER

3. The application was introduced on 10 May 1999 and registered on 11 May 1999. The applicant is not represented by a lawyer.

4. On 21 October 1999, the Chamber requested that the applicant submit information to clarify his application. The Chamber received his reply to this request on 18 November 1999.

5. On 14 December 1999, the application was transmitted to the respondent Party for its observations on the admissibility and merits of the case, especially regarding Articles 3, 6 and 8 of the Convention. These observations were received on 14 February 2000.

6. Meanwhile, on 7 January 2000, the applicant submitted supplemental information in support of his application. In addition, on 22 March 2000, he submitted his reply to the respondent Party's observations as well as claims for pecuniary and non-pecuniary compensation.

7. The respondent Party replied to the applicant's compensation claims on 3 May 2000. On 26 July 2001, the respondent Party submitted supplemental observations and information.

8. On 21 August 2001, the Chamber requested that the applicant submit any updated information in the case. On 27 August 2001, the applicant responded to the Chamber's request.

9. The Chamber considered the admissibility and merits of the application on 10 September and 9 December 1999, 6 April 2000 and 10 October 2001.

III. ESTABLISHMENT OF THE FACTS

10. The facts presented to the Chamber are not materially disputed between the parties except as specifically indicated below. In addition to information provided by the parties, the Chamber also requested international organizations to provide supplemental information, in accordance with its practice in previous cases (see, e.g., case no. CH/98/1374 *Pržulj*, decision on admissibility and merits of 10 January 2000, paragraphs 13, 53 and 54, Decisions January- June 2000).

A. Facts of the underlying criminal case

11. The applicant, Đorđo Unković, who is a Bosnian Serb pensioner living in Sarajevo, is the father of Vlasta Golubović, now deceased. Vlasta Golubović, her husband Đuro Golubović, and their two sons Petar and Pavle (born in 1985 and 1987, respectively), all Bosnian Serbs, lived in Konjic, the Federation of Bosnia and Herzegovina, before the 1992-95 war in Bosnia and Herzegovina. Vlasta and Đuro Golubović worked as teachers in Konjic. In the summer of 1992, the applicant lost contact with his daughter and her family in Konjic.

12. On 1 July 1992, the Golubović family was abducted from their home in Konjic by a group of armed and uniformed men, taken to the outskirts of town, and killed with firearms. At that time, Konjic was under the control of the Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina.

13. On 20 December 1993, criminal investigators from the local police inspected the site of the killing of the Golubović family. On 9 April 1994, Deputy Public Prosecutor, Ibro Bulić, officially requested that the Konjic Court commence investigative proceedings into the killing of the Golubović family. This request was not made earlier because, due to the hostilities, it was physically impossible to reach Konjic from Mostar. On 11 April 1994, the investigative judge of the Konjic Court initiated investigative proceedings. Four suspects, all of Bosniak ethnic origin, were placed in pre-trial detention. In April and May 1994, investigative hearings were held while the four suspects remained in pre-trial detention.

14. On 7 May 1994, a panel of three judges from the Konjic Court ordered that the suspects be released from pre-trial detention on the basis of the opinion of a psychiatrist from Sarajevo that the suspects were in a state of "significantly diminished mental competence" during the alleged criminal acts. On 9 May 1994, Public Prosecutor Bulić appealed the decision to release the suspects, but the Supreme Court of the Republic of Bosnia and Herzegovina rejected the appeal.

15. In early December 1995, the Konjic Court officially concluded the investigative proceedings against the suspects in the killing of the Golubović family. On 8 December 1995, Public Prosecutor Bulić indicted six suspects in connection with the murder of the Golubović family: three men were charged with committing war crimes against civilians, two men were charged with failure to report the preparation of a crime, and the last man was charged with failure to report the commission of a crime.

16. Despite the requirement in domestic criminal procedure law that the trial must commence within two months of the indictment and several requests by Public Prosecutor Bulić, the first hearing in the main criminal trial against the three men charged with committing war crimes against civilians was not held until 16 October 1996. The hearing was held at the East Mostar High Court. During the hearing, Public Prosecutor Bulić announced that he would amend the indictment down from war crimes against civilians to murder. Due to lack of heating in the courtroom, the hearing was postponed until 6 November 1996, when the second hearing took place. On 28 November 1996, the third hearing in the main trial occurred, and on 27 December 1996, the fourth hearing occurred. On 8 January 1997, the fifth hearing in the main trial failed to take place. No further hearings were scheduled in 1997 or 1998, and the accused men remained at large.

17. On 7 January 1999, Public Prosecutor Bulić filed a request for the three men charged with murder to be detained. In mid-January 1999, the President of the East Mostar High Court appointed a new panel of judges to preside over the main criminal trial. On 15 January 1999, the Court issued a detention order for the three men charged with murder. On 18 January 1999, two of the men were arrested, and shortly thereafter, the third man voluntarily gave himself up to the police after he heard about the warrant for his arrest.

18. In February and March 1999, the Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE) and Office of the High Representative (OHR) investigated whether the indictments in the main criminal trial had been reviewed by the Office of the Prosecutor for the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) in The Hague, in accordance with the Rules of the Road. The President of the East Mostar High Court confirmed that the case had not been submitted to the ICTY. On 11 March 1999, the High Representative requested that the competent authorities of the Federation of Bosnia and Herzegovina immediately transmit the main case to the Office of the Prosecutor for the ICTY for review. The High Representative also requested that the court proceedings in the main case be stayed pending a response from the ICTY. On 12 March 1999, the Minister of Justice of the Federation of Bosnia and Herzegovina ordered the President of the East Mostar High Court to postpone the trial in the main case indefinitely and immediately to transmit the case to the ICTY. On 16 March 1999, the Ministry of Justice submitted the case file to the ICTY. On 26 April 1999, the Office of the Prosecutor of the ICTY sent a letter to the ICTY Liaison Office of the Embassy of Bosnia and Herzegovina in The Hague expressing the view that there was sufficient evidence to provide reasonable grounds to suspect that the three men accused in the main case committed a serious violation of international humanitarian law and that the case file supported criminal prosecution of them for either war crimes against civilians or murder.

19. On 24 May 1999, the main trial commenced at the East Mostar High Court. The five-member panel of judges were all of Bosniak ethnic origin. In May and June 1999, the Court considered several procedural and evidentiary motions filed by the defence, including a motion to terminate the detention of the accused men. On 29 June 1999, the President of the East Mostar High Court informed the OSCE that he reassigned the case to a new panel of judges because under a new Law on Criminal Procedure of the Federation of Bosnia and Herzegovina, he and another member of the panel were disqualified from hearing the case.

20. On 6 July 1999, the High Representative issued a decision ordering that the Canton Seven Cantonal Court be established no later than 1 September 1999 (nearly two years after the High Representative imposed the Canton Seven Law on Courts, which failed to be implemented due to political obstruction). On 23 July 1999, the Canton Seven Cantonal Assembly confirmed the appointment of 18 judges to the Cantonal Court, seven of whom were of Bosniak ethnic origin, seven of Croat ethnic origin, and four of Serb or other ethnic origin. The Cantonal Assembly also confirmed the appointment of a Cantonal Prosecutor and three Deputy Prosecutors, including Ibro Bulić.

21. On 23 August 1999, the main trial of the three men charged with murder re-commenced in the East Mostar High Court. However, only three of the five judges on the panel assigned to preside over the case were present. At the beginning of the hearing, one of the judges stated that the Court lacked jurisdiction to hear the case because the Cantonal Court was not yet properly constituted. The hearing was adjourned without resolution of the jurisdiction issue and no new date for continuation of the hearing was scheduled.

22. In September 1999, the OSCE and OHR took the position that until the Cantonal Court was fully functional, the East Mostar High Court would continue to have jurisdiction over this case and other cases. The OSCE and OHR further stated that, provided the defendants' rights to a trial within a reasonable time were not violated, justice would be better served by having the case heard by a multi-ethnic, properly constituted Cantonal Court, rather than by a mono-ethnic court established during the war. Later in September the legal conditions for the Cantonal Court to begin hearing criminal cases over which it had original jurisdiction were completed.

23. On 28 October 1999, the trial against all six men indicted in connection with the killing of the Golubović family commenced. A panel of five judges (three Bosniak, one Croat, and one Serb) presided over the case. All six defendants were present, and four (those charged with more serious offences) were represented by private attorneys. Deputy Cantonal Prosecutor Ibro Bulić presented the prosecution. Since more than thirty days had passed since the previous hearing in the case, the Court ordered that the main trial should commence from the beginning. The trial resumed on 11 November 1999. Witnesses from the investigative proceedings in 1994-95 testified. The trial was scheduled to continue on 18 November 1999, but on that day the President of the Cantonal Court unexpectedly closed the Court in celebration of "Herceg-Bosna" Day. On 2 December 1999, the trial continued. Additional witnesses from the investigative proceedings in 1994-95 testified.

24. On 8 December 1999, the Cantonal Court issued decisions on various procedural and evidentiary motions earlier made by the prosecution and defence at the hearing on 28 October 1999. These decisions were appealed to the Supreme Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina, which issued its decisions on the appeals on 27 December 1999. The Supreme Court returned the case to the Cantonal Court and rejected the defence motion to exclude evidence.

25. On 4 January 2000, the Cantonal Court terminated the criminal proceedings against the three men charged with failure to report the preparation of a crime and failure to report the commission of a crime, respectively, because such crimes fell within the scope of the Law on Amnesty of the Federation of Bosnia and Herzegovina, which entered into force in November 1999.

26. On 2 February 2000, the main criminal trial against the three men charged with murder re-commenced. Once again the trial started from the beginning since more than thirty days had passed since the previous hearing. One of the three defendants was questioned. On 7 February 2000, the main trial continued and the other two defendants were questioned. At the conclusion of the hearing, Cantonal Prosecutor Bulić announced an amendment of the indictment up from murder to war crimes against civilians. According to the amended indictment, the three defendants, together with two other deceased men, as members of the Intervention Unit of the Reserve Police Force of the

Republic of Bosnia and Herzegovina, were accomplices in the 1 July 1992 killing of Đuro and Vlasta Golubović and their two children, Petar and Pavle, in Konjic. The trial continued on 24-25 February, 23-24 March, 20 April, 23-25 May, 12 June, 30 June, 12 July, and 20 July 2000. On 12 July 2000, the Cantonal Court completed the evidentiary proceedings, and on 20 July 2000, the parties presented their closing arguments.

27. On 25 July 2000, the Cantonal Court issued its verdict in the main case (no. K. 10/99). The three defendants were found guilty of war crimes against civilians. The Court found that “the victims were taken from their homes and killed mainly on the basis of their Serb ethnic origin”. The Court also found that “the accused were members of the Armed Forces” and they, as “the direct perpetrators of this criminal offence are responsible for it since they did not receive any order from anyone to commit these acts”. Two defendants were sentenced to 12 years imprisonment each, and the third defendant was sentenced to 9 years imprisonment. The injured families were directed to regular civil proceedings with respect to any possible compensation claim because such claim “has not been submitted to this Panel, and, in this criminal proceeding, it could not be decidedly determined.” This judgment became effective on 8 February 2001 pursuant to the judgment of the Supreme Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina (no. Kž. 456/00) confirming it.

B. The applicant’s information on and participation in the underlying criminal case

28. In his application filed with the Chamber on 10 May 1999, the applicant stated that he lost contact with his daughter, Vlasta Golubović, and her family in the summer of 1992. Afterwards, for seven years, he did not receive any official information concerning the fate of the Golubović family from the authorities, nor from the school in Konjic where Vlasta and Đuro Golubović were teachers, nor from neighbours or friends of the family.

29. The applicant claims that his attempts to gather information on the disappearance of his daughter and her family failed due to his fear of the domestic authorities and his lack of financial resources to pursue a private investigation. Most of the information he was able to gather came from newspaper articles. The Chamber notes the existence of the State Commission for Tracing Missing Persons, which was established pursuant to the Decision Forming the State Commission for Tracing Missing Persons which entered into force on 24 March 1996 (Official Gazette of the Republic of Bosnia and Herzegovina, no. 9/96 and 17/96). According to the information in the Chamber’s files, the applicant did not apply for assistance from this State Commission.

30. On 22 January 1999, the *Oslobođenje* newspaper published a story that two men, who later became defendants in the main criminal case, were arrested on suspicion of murdering the Golubović family in Konjic at the beginning of the war in 1992. A third suspect remained at large. The applicant read this news story on or about 22 January 1999.

31. On 5 May 1999, the applicant applied to the Cantonal Court as an injured party in case no. K. 10/99, the main criminal case against the three men charged with murdering the Golubović family in Konjic. Thereafter, he received summons and was sometimes present in the courtroom during the trial in the main case.

32. According to the court records, the applicant participated in the criminal proceedings in the main case. On 24 May 1999, the court record noted that “Mr. Đorđo Unković from Sarajevo entered the courtroom late. He is the representative of the injured party, father of Vlasta Golubović and grandfather of the two killed children, Petar and Pavle.” On 23 August 1999, the court record noted that “Đorđo Unković from Sarajevo, as the representative of the injured party, entered the courtroom late.”

33. On 5 October 1999, on the request of the applicant, the First Instance Court in Konjic established in four individual procedural decisions, the date of death of Vlasta, Đuro, Petar, and Pavle Golubović as 10 July 1992 and the place of death as Konjic. The Court also confirmed that the deceased family was buried in the Orthodox Cemetery in Konjic.

34. On 28 October 1999, the court record in the main criminal case noted the absence of anyone on behalf of the injured party and stated that “the representative of the injured party will be informed in writing about the new trial date [on 11 November 1999]”.

35. On 2 November 1999, *Oslobođenje* published another article related to the case entitled *The Secret of the Crime Committed on the Golubović Family*. In that article it was reported that Neđo Ninković, the President of the Municipal Court in Konjic prior to the 1992-95 war, published his memoirs in Belgrade. According to the article, in his book, Ninković described the abduction and murder of the Golubović family in Konjic on 9-10 July 1992. He reported that the bodies were buried in the Orthodox Cemetery in Musala. The article also stated that legal proceedings were underway against six persons involved in the crime, and each person was identified by name.

36. According to the court record of 2 December 1999, Đorđo Unković filed a power of attorney on 15 November 1999 authorising Dušan Tomić, Secretary General of the Children's Embassy in Sarajevo, to represent the injured party in the main criminal case.

37. On 7 January 2000, the applicant informed the Chamber that he received his first official information from the domestic authorities: that is, a copy of a procedural decision dated 8 December 1999 from the Cantonal Court in Mostar in case no. K. 10/99, the main criminal case against the men charged with murdering the Golubović family.

38. On 2 February 2000, Dušan Tomić questioned one of the defendants in the main criminal case. On 24 February 2000, Dušan Tomić reported to the Cantonal Court that he had been physically attacked outside the court building by an unknown person following the previous hearing.

39. On 20 April 2000, in connection with the trial in the main case, the Cantonal Court was informed that a new gravestone for the Golubović family had been located in the Orthodox Cemetery in Konjic. On 6 May 2000, pursuant to a court order, a forensic expert from Sarajevo exhumed the four bodies of the Golubović family from the Orthodox Cemetery in Konjic. The applicant was present and he positively identified the bodies.

40. On 27 August 2001, the applicant informed the Chamber that he had not to date filed any lawsuit for compensation for damages. He further stated that he never received an official copy of the judgment in the main criminal case from the Cantonal Court. The Chamber had already sent the applicant a copy of the judgment on 21 August 2001.

IV. RELEVANT LEGISLATION

A. UN Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance of 18 December 1992 (A/RES/47/133)

41. The UN Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance of 18 December 1992 defines in its preamble enforced disappearances in the sense that persons are arrested, detained or abducted against their will or otherwise deprived of their liberty by officials of different branches or levels of Government, or by organized groups or private individuals acting on behalf of, or with the support, direct or indirect, consent or acquiescence of the Government, followed by a refusal to disclose the fate or whereabouts of the persons concerned or a refusal to acknowledge the deprivation of the liberty, which places such persons outside the protection of the law.

42. According to Article 1, any act of enforced disappearance is an offence to human dignity. It is condemned as a denial of the purposes of the Charter of the United Nations and as a grave and flagrant violation of the human rights and fundamental freedoms proclaimed in the Universal Declaration of Human Rights and reaffirmed and developed in international instruments in this field. Any act of enforced disappearance places the persons subjected thereto outside the protection of the law and inflicts severe suffering on them and their families. It constitutes a violation of the rules of international law guaranteeing, *inter alia*, the right to recognition as a person before the law, the right to liberty and security of the person and the right not to be subjected to torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. It also violates or constitutes a grave threat to the right to life.

B. Code of Criminal Procedure

1. Provisions related to the injured party

43. The Code of Criminal Procedure of the Federation of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina— hereinafter “OG FBiH”— no. 43/98) provides for the participation of the injured party, that is, “a person injured or threatened in some personal or property right or by a crime”, in criminal proceedings (Article 139(1)(6)). The provisions relevant to this decision are quoted below, as follows:

44. Article 55 concerning the injured party and the private prosecutor provides:

“(1) The injured party and the private prosecutor have the right during the examination to call attention to all facts and suggest evidence which has a bearing on establishing the crime, on finding the perpetrator of the crime or on establishing their claims under property law.

“(2) In the main trial they have the right to propose evidence, to put questions to the accused, witnesses and expert witnesses, and to make remarks and present clarifications concerning their testimony, and also to make other statements and make other proposals.

“(3) The injured party, the injured party as prosecutor and the private prosecutor have the right to examine the records and articles presented as evidence. ...

“(4) The investigative judge and the presiding judge of the panel shall inform the injured party and private prosecutor of their rights as referred to in Paragraphs 1 through 2 of this article.”

45. Article 159 concerning the preliminary examination provides:

“(1) During the inquiry the parties and the defense counsel and the injured party may file motions with the investigative judge that certain investigative actions be taken. ...”

46. Article 160 also concerning the preliminary examination provides:

“(5) The investigative judge must suitably inform the prosecutor, defense counsel, the injured party and the accused concerning the time and place of investigative procedures which they may attend unless postponement is risky. ...

“(7) Persons who attend investigative procedures may propose that the investigative judge for the purpose of clarifying the matter put certain questions to the accused, witness or expert witness, and with permission of the investigative judge they may also put questions directly. Such persons have the right to have their remarks concerning the performance of certain actions entered in the court record, and they may also propose that certain evidence be presented.”

47. Article 276 concerning preparation for the main trial provides:

“(1) The accused and his defense counsel, the prosecutor and injured party and their legal representatives and attorneys, as well as an interpreter shall be summoned to the main trial. ...

“(4) In the summons the court shall inform an injured party who is not being called as a witness that the main trial will be held even without him and that his statements concerning a claim under property law will be read. The injured party shall also be warned that should he not appear, it shall be assumed that he does not wish to continue prosecution if the competent prosecutor drops the charge.”

48. Article 279 also concerning preparation for the main trial provides:

“(3) The parties, defense counsel and injured party shall be informed of the time and place of the examination. When the parties, defense counsel and injured party attend the examination, they shall have the rights referred to in Article 160, Paragraph 7 of this law.” (See paragraph 46 above).

49. Article 308 concerning commencement of the main trial and examination of the accused provides:

“(2) If the injured party is present, but still has not filed his claim under property law, the presiding judge shall instruct him that he may file a petition to realize that claim in criminal proceedings and shall instruct him about his rights under Article 55 of this law.” (See paragraph 44 above).

50. Article 310 also concerning commencement of the main trial and examination of the accused provides:

“(3) If the injured party is present, he may argue in support of a claim under property law; if he is not present, his petition shall be read by the presiding judge.”

51. Article 313 further concerning commencement of the main trial and examination of the accused provides:

“(1) When the presiding judge completes the examination of the accused, the members of the panel may put questions directly to the accused. The prosecutor, defense counsel, the injured party, a legal representative, attorney, co-accused and experts may put questions directly to the accused with the permission of the presiding judge.”

52. Article 322 concerning evidentiary procedure provides:

“(1) When the presiding judge completes the questioning of a witness or expert, the members of the panel may put questions to the witness or expert directly. The prosecutor, accused, defense counsel, injured party, legal representative, attorney and experts may put questions directly to witnesses and experts with permission of the presiding judge.”

53. Article 325 also concerning evidentiary procedures provides:

“(3) The parties, defense counsel and the injured party shall always be informed as to the time and place of the questioning of a witness or conduct of an on-the-spot inquest or reconstruction, with instruction that he may attend these proceedings. When the parties, defense counsel and the injured party are present at these proceedings, they have the right envisaged in Article 160, Paragraph 7, of this law.” (See paragraph 46 above).

54. Article 330 further concerning evidentiary procedures provides:

“After questioning each witness or expert and after the reading of each record or other official document, the presiding judge shall ask the parties, defense counsel and injured party for their comments.”

55. Article 334 concerning the closing arguments of the parties provides:

“Upon completion of the evidentiary proceeding, the presiding judge shall recognize the parties, the injured party and defense counsel. The prosecutor shall speak first, and then the injured party, defense counsel and the accused.”

56. Article 336 also concerning the closing arguments of the parties provides:

“The injured party or his attorney may defend a claim under property law in his speech and point out evidence of the criminal responsibility of the accused.”

57. Article 349 concerning announcement of the verdict provides:

“(1) After announcing the verdict the presiding judge shall instruct the parties and the injured party concerning the right of appeal and the right to answer the appeal.”

58. Article 354 concerning the right to file an appeal provides, in pertinent part:

“(1) An appeal may be filed by the principals, defense counsel, legal representative of the accused and the injured party. ...

“(4) An injured party may contest a verdict only with respect to the court’s decision concerning the punitive sanctions for crimes committed against life or body, against dignity of personality or moral or against public traffic security, concerning the costs of criminal proceedings and the claim under the property law... .”

59. Article 355 concerning the right to waive the right of appeal provides, in pertinent part:

“(2) The prosecutor and injured party may waive the right of appeal from the moment when the verdict is announced to the end of the period allowed for filing an appeal, and they may abandon an appeal already filed until a decision is rendered by the court in the second instance.

“(3) The waiving and abandonment of an appeal cannot be revoked.”

2. Provisions related to property law claims

60. The Code of Criminal Procedure includes provisions allowing property law claims arising out of the commitment of a crime to be considered in the criminal proceedings. Article 96 states:

“(1) A claim under property law which has arisen because of the commitment of a crime shall be deliberated on the motion of the authorized persons in criminal proceedings if this would not considerably prolong those proceedings.

“(2) A claim under property law may pertain to reimbursement of damage, recovery of things, or annulment of a particular legal transaction.”

61. Article 97(1) states: “The petition to realize a claim under property law in criminal proceedings may be filed by the person authorized to pursue that claim in a civil action.”

62. Article 98 states:

“(1) A petition to pursue a claim under property law in criminal proceedings shall be filed with the body or agency to whom the criminal charge is submitted or to the court before which proceedings are being conducted.

“(2) The petition may be submitted no later than the end of the main trial before the court in the first instance.

“(3) The person authorized to submit the petition must state his claim specifically and submit evidence.

“(4) If the authorized person has not filed the petition to pursue his claim under property law in criminal proceedings before the indictment is brought, he shall be informed that he may file that petition up to the end of the main trial. ...”

63. Article 100 states:

“(1) The court before which proceedings are being conducted shall examine the accused concerning the facts alleged in the petition and shall investigate the circumstances that have a bearing on the establishment of the claim under property law. But even before a petition to that effect is presented, the court has a duty to gather evidence and conduct the investigation necessary to making a decision on the claim.

“(2) If the investigation of the claim under property law would considerably prolong criminal proceedings, the court shall restrict itself to the gathering of that data which would be impossible or considerably more difficult to subsequently establish.”

64. Article 101 states:

“(1) The court shall render judgment on claims under property law.

“(2) In a verdict pronouncing the accused guilty, the court may award the injured party the entire claim under property law or may award him part of the claim under property law and refer him to a civil action for the remainder. If the data of criminal proceedings do not afford a reliable basis for either complete or partial award, the court shall instruct the injured party that he may take civil action to pursue his entire claim under property law.”

C. Law on Obligations

65. The Law on Obligations of the Federation of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of the Republic of Bosnia and Herzegovina, nos. 2/92 and 13/94) “regulates obligations which arise from contracts, the infliction of damage, acquisition without legal grounds, business conduct without order, unilateral statements of will and other facts stipulated by law” (Article 1).

66. Article 200 provides for cash compensation, as follows:

“(1) The court shall allocate just cash compensation for suffered bodily pain, mental suffering due to a decrease of life activity, impairment, violated reputation, honor, freedom or personal right, death of a close person, as well as for fear, if it establishes that this is justified taking into account the circumstances of the case and especially the intensity of the pain and fear, regardless of whether compensation for material damage exists or not.

“(2) While deciding about the request for compensation of consequential damage, as well as about the amount of compensation, the court shall take into account the significance of the damaged goods and the purpose of the compensation, as well as ensure that the compensation does not favor tendencies which would not be compatible with its nature and social purpose.”

67. Article 201 concerns persons entitled to cash compensation in the event of death or severe disability. It provides, in pertinent part:

“(1) In the event of death of a person, the court may award to the members of his/her close family (spouse, children and parents) just cash compensation for their mental suffering. ...”

V. COMPLAINT

68. The applicant states that he cannot indicate which of his human rights have been violated: he is “only seeking justice”. His main complaint in his application (which was filed on 10 May 1999) appears to be that the authorities failed to pursue the truth about the death of his daughter and her family in a timely manner. In addition, the applicant complains that the authorities failed to inform him and willfully withheld information about the fate of the Golubović family and about the proceedings against the suspects involved in the killing of the family. The applicant seeks pecuniary compensation for the property of the Golubović family and non-pecuniary compensation for his “mental suffering, pain and sorrow” resulting from his prolonged uncertainty as to the fate of the Golubović family. He does not appear to seek compensation for the lives of the Golubović family who were taken away from him.

69. On the request of the Chamber, the applicant has confirmed that he intends his application to be filed on his own account, and not on account of the deceased persons, that is, his daughter and her family, as it was in the Chamber’s previous missing person cases (e.g., case no. CH/96/1, *Matanović v. the Republika Srpska*, decision on merits of 11 July 1997, Decisions on Admissibility and Merits March 1996-December 1997; and case no. CH/97/74, *Balić v. the Republika Srpska*, decision on admissibility of 10 September 1998, Decisions and Reports 1998).

VI. SUBMISSIONS OF THE PARTIES

A. The respondent Party

70. The respondent Party submits that the application is inadmissible *ratione temporis*, as the murder of the Golubović family took place on 1 July 1992. The respondent Party also argues that the application is inadmissible because the applicant failed to exhaust domestic remedies. In particular the respondent Party points out that the applicant could have filed a property and legal claim, including a claim for compensation, in the criminal proceedings against the men charged with murdering the Golubović family. According to the respondent Party in its submission of 14 February 2000, the applicant filed such a claim for compensation in the criminal proceedings on 5 May 1999.

71. With regard to the merits, the respondent Party argues that the application is ill-founded because the applicant was not subjected to any treatment that falls within the scope of Article 3, all requirements of Article 6 have been complied with, and there was no interference with or violation of the applicant's rights under Article 8 of the Convention.

B. The applicant

72. In his submissions, the applicant confirms that he does not know to which provisions of the Convention his complaints pertain. He requests the assistance of the Chamber in "seeking the truth".

73. In his submission of 22 March 2000 responding to the respondent Party's argument that he failed to exhaust domestic remedies, the applicant states that the respondent Party "recommends remedies which [he] is not able to achieve". The applicant further explains that he was not invited to participate in the criminal proceedings against the men charged with murdering the Golubović family, and he was not allowed to speak in those proceedings. The applicant emphasizes that he is an elderly poor pensioner suffering from ill health and disability.

74. With respect to his compensation claim for the lost property of the Golubović family, in his submission of 22 March 2000, the applicant stated that he had not requested any kind of compensation from the Cantonal Court in Mostar. Since the criminal case against the men charged with murder was still pending at that time, the applicant claimed he could not file any civil action or request compensation for his property claims. On 27 August 2001, the applicant confirmed that he had not to date filed any lawsuit for compensation for damage.

VII. OPINION OF THE CHAMBER

A. Admissibility

75. Although not specified by the applicant, the Chamber considers that this case raises issues under Articles 3, 6, 8, and 13 of the Convention. In addition, the applicant seeks pecuniary compensation for missing property of the Golubović family and non-pecuniary compensation for his "mental suffering, pain and sorrow" resulting from his prolonged uncertainty as to the fate of his daughter and her family. Before considering the merits of this case, the Chamber must decide whether to accept it, in whole or in part, taking into account the admissibility criteria set out in Article VIII(2) of the Agreement.

1. Exhaustion of effective domestic remedies

76. According to Article VIII(2)(a) of the Agreement, the Chamber must consider whether effective remedies exist and whether the applicant has demonstrated that they have been exhausted. In *Blentić* (case no. CH/96/17, decision on admissibility and merits of 5 November 1997, paragraphs 19-21, Decisions on Admissibility and Merits 1996-1997), the Chamber considered this admissibility criterion in light of the corresponding requirement to exhaust domestic remedies in the former Article 26 of the Convention (now Article 35(1) of the Convention). The European Court of Human Rights has found that such remedies must be sufficiently certain not only in theory but in practice, failing which they will lack the requisite accessibility and effectiveness. The Court has, moreover, considered that in applying the rule on exhaustion, it is necessary to take realistic account not only of the existence of formal remedies in the legal system of the Contracting Party concerned, but also of the general legal and political context in which they operate, as well as of the personal circumstances of the applicants.

77. The respondent Party argues that the applicant has not exhausted his domestic remedies with respect to his compensation claims. The respondent Party submits that the applicant could have filed an appeal against the judgment in the main criminal case and could have submitted a property claim for compensation in the criminal proceedings.

78. Pursuant to Articles 96 through 98 of the Code of Criminal Procedure (see paragraphs 60-62 above), the applicant could have filed a property law claim in the criminal proceedings against the men charged with killing the Golubović family. Contrary to the allegations of the respondent Party, the documents in the Chamber's case file and the statements of the applicant establish that he did not do so. In his final statement in the main trial, the authorized representative of the applicant (as the injured party), stated that the Federation of Bosnia and Herzegovina must pay the compensation claim, not the accused men, because the accused men were members of the Bosnia and Herzegovina Armed Forces whose duty it was to protect the civilian population. In the final judgment issued by the Cantonal Court in Mostar on 25 July 2000, which judgment became effective on 8 February 2001 pursuant to the judgment of the Supreme Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina confirming it, the Cantonal Court directed the injured party "to civil proceedings for the realization of a possible compensation claim" as such a claim was not submitted to the Court and could not be determined in the criminal proceedings. In a letter received by the Chamber on 27 August 2001, the applicant confirmed that he has not filed civil proceedings for compensation.

79. The Chamber finds that the applicant has not exhausted domestic remedies with respect to his claim for pecuniary compensation for the missing property of the Golubović family. He did not raise his property law claim in the criminal proceedings against the men charged with murdering the Golubović family. He also has not pursued civil proceedings against these men or against the Federation of Bosnia and Herzegovina. The applicant has not shown that these remedies were or would be ineffective, and they do not appear to be so to the Chamber. Accordingly, the Chamber finds that the applicant has not, as required by Article VIII(2)(a) of the Agreement, exhausted the effective domestic remedies. The Chamber, therefore, declares the part of the application concerning the claim for pecuniary compensation for the missing property of the Golubović family inadmissible.

80. However, the same reasoning does not apply to the applicant's claim for non-pecuniary compensation for his mental suffering. The Chamber recognises that the Law on Obligations provides the applicant with the right to initiate a civil lawsuit for compensation for his mental suffering resulting from the death of close family members (see paragraphs 65-67 above). None the less, in the context of a case concerning the mental suffering of an applicant who suffered maltreatment by officials during detention, the Chamber previously stated as follows: "As regards the possibility to initiate civil proceedings against the perpetrators in order to obtain, in civil proceedings, compensation for the damages suffered, the Chamber does not consider this an adequate remedy in case of an alleged violation of Article 3" of the Convention (case no. CH/98/1374, *Velimir Pržulj v. the Federation of Bosnia and Herzegovina*, decision on admissibility and merits of 10 January 2000, paragraph 119, Decisions January-June 2000).

81. In this case, the applicant's primary claim concerns the mental suffering allegedly caused to him by the failure of the authorities of the Federation of Bosnia and Herzegovina to earlier pursue, investigate, and inform him about the fate of the Golubović family, who were murdered by members of the Armed Forces of the Republic of Bosnia and Herzegovina. The applicant does not appear to claim non-pecuniary damages for the lives of the Golubović family who were taken away from him. Thus, the nature of his claim for non-pecuniary compensation is substantially different from the claim provided for in the Law on Obligations (see paragraphs 65-67 above). The Chamber is not aware of, and the respondent Party has not pointed out, any provision in domestic law which would grant the applicant an effective domestic remedy from the Federation of Bosnia and Herzegovina for the mental suffering damages he seeks to recover in his application before the Chamber. The Chamber, therefore, concludes that the applicant's claim for non-pecuniary compensation is admissible.

2. Competence *ratione temporis*

82. In accordance with Article VIII(2)(c) of the Agreement, "[t]he Chamber shall also dismiss any application which it considers incompatible with this Agreement". The respondent Party contends that the application is inadmissible *ratione temporis* because the murder of the Golubović family occurred on 1 July 1992, prior to the entry into force of the Agreement on 14 December 1995.

83. The Chamber notes that while the applicant's claims arise out of the murder of the Golubović family in July 1992, his actual claims concern the failure of the authorities to inform him about the fate of the Golubović family and about the criminal proceedings against the men charged with that

crime. Thus, the applicant alleges an ongoing violation of his human rights by the respondent Party that commenced in July 1992 and continued forward until at least May 1999, when the applicant was recognised as an injured party in the criminal proceedings.

84. The Chamber is not competent *ratione temporis* to consider whether events occurring before the entry into force of the Agreement on 14 December 1995 gave rise to violations of human rights. The Chamber may, however, consider relevant evidence of such events as background information to events occurring after 14 December 1995 (case no. CH/97/67, *Sakib Zahirović v. Bosnia and Herzegovina and the Federation of Bosnia and Herzegovina*, decision on admissibility and merits of 10 June 1999, paragraphs 104-06, Decisions January–July 1999). Thus, insofar as the applicant's claims relate to failures by the respondent Party that continued after 14 December 1995, they fall within the Chamber's competence *ratione temporis* and they are admissible.

3. Competence *ratione materiae*

85. As stated above, in accordance with Article VIII(2)(c) of the Agreement, the Chamber shall dismiss any application that is incompatible with the Agreement.

86. The Chamber interprets one of the applicant's claims to be that the respondent Party violated his right to participate in the criminal proceedings against the men charged with murdering the Golubović family and also violated his right to have such proceedings resolved in a timely and thorough manner. The only Article under which this claim could fall is Article 6 of the Convention which protects the right of everyone to "a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law" and guarantees to everyone charged with a criminal offense certain minimum rights.

87. However, the Chamber recognises that the exact text of Article 6 does not indicate that the applicant, as the relative of a crime victim, has a viable claim under that Article. The applicant has not been charged with a criminal offense nor has he sought to have civil rights and obligations determined in any tribunal. Domestic law provides the applicant with the right to participate in criminal proceedings as an injured party because he is "a person injured or threatened in some personal or property right or by a crime" (Article 139(1)(6) of the Code of Criminal Procedure of the Federation of Bosnia and Herzegovina (OG FBiH no. 43/98) (see paragraphs 43-59 above). However, this right under domestic law is not guaranteed by Article 6. It follows that the applicant's claim under Article 6 is incompatible *ratione materiae* with the Agreement, and the Chamber, therefore, declares it inadmissible.

4. Conclusion as to admissibility

88. Since no other ground for declaring the case inadmissible has been established, the Chamber declares admissible the remainder of the application concerning the applicant's claims under Articles 3, 8, and 13 of the Convention and his claim for non-pecuniary compensation.

B. Merits

89. Under Article XI of the Agreement the Chamber must next address the question whether the facts established above disclose a breach by the respondent Party of its obligations under the Agreement. Under Article I of the Agreement the Parties are obliged to "secure to all persons within their jurisdiction the highest level of internationally recognised human rights and fundamental freedoms", including the rights and freedoms provided for in the Convention.

1. Article 3 (Prohibition of Torture)

90. Article 3 of the Convention provides that: "No one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment."

91. The applicant claims that he experienced mental suffering as a result of the uncertainty surrounding the fate of his daughter and her family. He submits that the authorities should have earlier pursued the truth about the death of the Golubović family and should have informed him of the information regarding that. The authorities also should have informed him about the criminal proceedings against the suspects involved in the killing of the Golubović family.

92. The Chamber notes that in January 1999 the applicant learned from *Oslobođenje* some of the facts surrounding the killing of the Golubović family and the authorities' pursuit of the men suspected in the murder. Thereafter, on 5 May 1999, the applicant applied to and was acknowledged by the Cantonal Court as an injured party in the main criminal case against the three men charged with murdering the Golubović family. Thus, the Chamber examines whether the applicant's rights protected by Article 3 of the Convention were violated because he lived for approximately six and one half years, from July 1992 through January 1999, without information, official or unofficial, on the fate of his daughter and her family, who, it was later conclusively established, were murdered by uniformed and armed men who were members of the Reserve Police Force of the Republic of Bosnia and Herzegovina. The Chamber may consider events prior to 14 December 1995 when the Agreement entered into force as background information, but it may only find a violation of the applicant's human rights for actions or omissions by the respondent Party occurring after 14 December 1995 (see paragraph 84 above).

93. The Chamber recalls that, according to the European Court of Human Rights, ill-treatment must attain a minimum level of severity if it is to fall within the scope of Article 3. The assessment of this minimum is, in the nature of things, relative; it depends on all the circumstances of the case, such as the nature and context of the treatment, the manner and method of its execution, its duration, its physical or mental effects, and, in some instances, the sex, age and state of health of the victim (Eur. Court HR, *Cruz Varas and Others v. Sweden*, judgment of 20 March 1991, Series A no. 201, p. 31, paragraph 83; *Kurt v. Turkey*, judgment of 25 May 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-III, paragraph 133). The Court has not, however, established "any general principle that a family member of a 'disappeared person' is thereby a victim of treatment contrary to Article 3". The Court explained as follows:

"Whether a family member is such a victim will depend on the existence of special factors which gives the suffering of the applicant a dimension and character distinct from the emotional distress which may be regarded as inevitably caused to relatives of a victim of a serious human rights violation. Relevant elements will include the proximity of the family tie—in that context, a certain weight will attach to the parent-child bond—, the particular circumstances of the relationship, the extent to which the family member witnessed the events in question, the involvement of the family member in the attempts to obtain information about the disappeared person and the way in which the authorities responded to those enquiries. The Court would further emphasise that the essence of such a violation does not so much lie in the fact of the 'disappearance' of the family member but rather concerns the authorities' reactions and attitudes to the situation when it is brought to their attention. It is especially in respect of the latter that a relative may claim directly to be a victim of the authorities' conduct." (Eur. Court HR, *Çakici v. Turkey*, no. 23657/94 judgment of 8 July 1999, paragraph 98, ECHR 1999-IV, see also Eur. Court HR, *Cyprus v. Turkey*, judgment of 10 May 2001, paragraphs 154-158).

94. Moreover, the Chamber recalls the practice of the UN Human Rights Committee in the case of *Elena Quinteros v. Uruguay* where inhuman treatment was found with respect to the applicant whose daughter had disappeared. The UN Human Rights Committee stated that it "understands the anguish and stress caused to the mother by the disappearance of her daughter and by the continuing uncertainty concerning her fate and whereabouts". It found that the mother of the victim had "the right to know what has happened to her daughter". The Committee then concluded that, in these respects, the mother too was a victim of the violation of Article 7 of the International Covenant on Civil and Political Rights (right not to be subjected to cruel, inhuman or degrading treatment) suffered by her daughter (*Elena Quinteros v. Uruguay*, Communication No. 107/1981 of 17 September 1981, Reports of the Human Rights Committee (1983), paragraph 14).

95. The Chamber also recalls that in *Avdo and Esma Palić v. the Republika Srpska* (case no. CH/99/3196, decision on admissibility and merits of 9 December 2000, Decisions January-July 2001), the Chamber considered whether the wife of Colonel Palić, who was abducted by Bosnian Serb forces in July 1995 and remains a missing person, had a claim under Article 3 for the uncertainty, doubt, and apprehension she suffered for over five years with no official information on the fate of her husband. Noting the "complacency" of the authorities who refused to investigate the disappearance of Colonel Palić and to provide Mrs. Palić with any information on his fate, the Chamber found that the respondent Party violated Mrs. Palić's rights protected by Article 3 of the Convention (*Palić*, decision on admissibility and merits, paragraphs 75-80).

96. In *Hasnija Demirović, Nura Berbić and Džemil Berbić v. the Republika Srpska* (application no. 7/96, Report of the Ombudsperson of 30 September 1998), the Human Rights Ombudsperson for Bosnia and Herzegovina similarly recognized a violation of the applicant's rights protected by Article 3. In that case, the applicant was provided with no official information, despite repeated and persistent requests to domestic authorities, about the fate of his wife and mother-in-law, who were forcibly abducted from their apartment in Banja Luka by police officers in August 1995 and thereafter remained missing persons. The authorities made no efforts whatsoever to discover the fate of the abducted persons, and they threatened, intimidated, and harassed the applicant when he tried to pursue the investigation. Citing the case law of the European Court of Human Rights (Eur. Court HR, *Kurt v. Turkey*, judgment of 25 May 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-III, paragraphs 133-34), the Ombudsperson noted that the Court found "that the effect on the mother of the disappearance of her son combined with a complete absence of official information as to his subsequent fate or investigation by the authorities, constituted treatment contrary to Article 3 of the Convention". In this respect, the Ombudsperson considered that "an obligation is incumbent under Article 3 of the Convention on the authorities to investigate thoroughly into allegations of arbitrary deprivations of liberty... ." Not finding "any acceptable justification for the complete inactivity of the authorities in respect of a complaint of such gravity and in the presence of so detailed allegations," the Ombudsperson found that the applicant "was the victim of inhuman and degrading treatment on account of the competent authorities' complacency, immediately after 14 December 1995, in the face of his anguish and distress". Therefore, the Ombudsperson concluded that the respondent Party violated the applicant's rights protected by Article 3 of the Convention.

97. In this case the Chamber recognises that the respondent Party did, albeit after a lengthy delay and repeated procedural obstacles, conduct an investigation and pursue, to successful completion, criminal charges against the men who abducted and murdered the Golubović family. The applicant participated in the main criminal case after his application as an injured person to the Cantonal Court in May 1999. Thus, unlike the cases cited above, here the authorities did pursue the criminal investigation, did discover the fate of the victims, and did prosecute and punish the men who committed the crime. In addition, during the course of the criminal trial, the applicant finally learned the fate of his daughter and her family, the facts surrounding their death, and their final resting place in the Orthodox Cemetery in Konjic. However, this did not occur until over seven years after the murder of the Golubović family and until after stories and speculation concerning the murder appeared in local newspapers.

98. While the Chamber certainly takes into account the eventual success of the respondent Party to investigate and pursue the perpetrators of the murder of the Golubović family, the Chamber cannot overlook the long period of delay and numerous interruptions in the investigative and criminal proceedings. The criminal trial did not in fact commence and proceed in a meaningful way until February 2000, nearly six years after Public Prosecutor Ibro Bulić officially requested on 9 April 1994 that the Konjic Court commence investigative proceedings into the killing of the Golubović family and over seven years after the underlying criminal acts. The reasons for the delays were numerous and varied. In the Chamber's view, considering all the information before it, such delays indicate a pattern of obstruction by the respondent Party (see paragraphs 11-40 above). In fact, it is obvious from the court records that the successful resolution of the criminal proceedings occurred to a large extent as the result of the admirable diligence and persistence of Public Prosecutor Ibro Bulić. Without his individual efforts, the Chamber believes it is likely that the respondent Party's general pattern of obstruction toward this case would have prevented the successful completion of the case against the murderers of the Golubović family. Throughout this prolonged period, the applicant suffered greatly from his apprehension, distress, and sorrow over the fate of his daughter and her family, including two young grandsons of the applicant. The Chamber finds no reasonable justification for this suffering to have lasted as long as it did.

99. Thus, taking all of this into account, the Chamber concludes that the respondent Party violated the right of the applicant to be free from inhuman or degrading treatment during the period of 14 December 1995 through 5 May 1999, when the applicant was recognised and allowed to participate as an injured party in the main criminal proceedings against the men who murdered the Golubović family.

2. Article 8 (Right to respect for Private and Family Life)

100. Article 8 of the Convention provides, in relevant part, as follows:

“Every one has the right to respect for his private and family life....

“There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.”

101. The Chamber recalls that it transmitted the case to the respondent Party with respect to Article 8 of the Convention. However, to the extent the application gives rise to claims under both Article 3 and Article 8 of the Convention, these claims are in essence the same and concern the failure of the respondent Party to timely investigate and inform the applicant about the fate of the Golubović family. Therefore, in view of its conclusion with respect to Article 3, the Chamber finds it unnecessary to separately examine the case under Article 8 of the Convention.

3. Article 13 (Right to an Effective Remedy)

102. Article 13 of the Convention provides as follows:

“Everyone whose rights and freedoms as set forth in this Convention are violated shall have an effective remedy before a national authority notwithstanding that the violation has been committed by persons acting in an official capacity.”

103. The Chamber notes that a violation of the right protected by Article 13 has been addressed in other cases filed by relatives of missing persons for the failure of the respondent Party to investigate and provide information concerning the fate of the missing persons (*see, e.g., Eur. Court HR, Cakici v. Turkey*, judgment of 8 July 1999, paragraphs 108-14; *Hasnija Demirović, Nura Berbić and Džemil Berbić v. the Republika Srpska*, application no. 7/96, Report of the Ombudsperson of 30 September 1998). However, in the context of a case filed by the relative as opposed to the actual victim of the crime, the right protected by Article 13 is included within the right protected by Article 3 of the Convention. Finding no separate violation of Article 13, the Ombudsperson explained as follows:

“Insofar as the question might arise as to whether there was an effective remedy in respect of the inhuman and degrading treatment suffered by the third applicant on account of the lack of investigation into his relatives’ disappearance, the Ombudsperson, noting that the substance of the violation she found under Article 3 of the Convention is precisely the lack of meaningful investigations, considers that no separate issue arises under Article 13 of the Convention.” (*Hasnija Demirović, Nura Berbić and Džemil Berbić v. the Republika Srpska*, application no. 7/96, Report of the Ombudsperson of 30 September 1998).

104. The Chamber concurs in this approach, and taking into account its finding of a violation of the applicant’s right protected by Article 3 of the Convention, the Chamber finds no separate violation of Article 13 of the Convention.

VIII. REMEDIES

105. Under Article XI(1)(b) of the Agreement, the Chamber must next address the question of what steps shall be taken by the respondent Party to remedy the established breaches of the Agreement. In this connection the Chamber shall consider issuing orders to cease and desist, monetary relief (including pecuniary and non-pecuniary damages), as well as provisional measures.

106. The applicant requests non-pecuniary compensation for his “mental suffering, pain and sorrow” and pecuniary compensation for lost property of the Golubović family, he has itemized in detail in his submission of 22 March 2000, in the amount of 200,000 Convertible Marks

(*Konvertibilnih Maraka*, "KM"). The Chamber has already decided that the applicant's claim for pecuniary compensation is inadmissible, but his claim for non-pecuniary compensation is admissible (see paragraphs 78-81 above). The respondent Party argues that the applicant's claim for non-pecuniary compensation is ill-founded and imprecise.

107. Taking into account the finding of a violation of the applicant's right protected by Article 3 of the Convention (see paragraphs 97-99 above), the Chamber finds it appropriate to order the respondent Party to pay to the applicant 10,000 KM, by way of non-pecuniary compensation for his mental suffering. This sum shall be paid within one month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure.

108. Additionally, the Chamber awards simple interest at an annual rate of 10% on the sum awarded to be paid to the applicant in paragraph 107 above. Interest shall be paid as of one month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure on the sum awarded or any unpaid portion thereof until the date of settlement in full.

IX. CONCLUSIONS

109. For the above reasons, the Chamber decides:

1. unanimously, that the applicant's claim under Article 6 of the Convention is inadmissible;

2. unanimously, that the remainder of the application is admissible;

3. unanimously, that the apprehension, distress, and sorrow caused to the applicant as a result of the respondent Party failing to investigate and pursue the fate of the Golubović family in a timely manner constitutes inhuman and degrading treatment of the applicant in violation of his right protected by Article 3 of the Convention, the respondent Party thereby being in breach of Article I of the Agreement;

4. unanimously, that it is unnecessary for the Chamber to separately examine the case under Article 8 of the Convention;

5. unanimously, that it is unnecessary for the Chamber to separately examine the case under Article 13 of the Convention;

6. by 5 votes to 1, to order the respondent Party to pay to the applicant 10,000 KM (ten thousand Convertible Marks), by way of non-pecuniary compensation for his mental suffering, within one month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure;

7. unanimously, to order the respondent Party to pay simple interest at the rate of 10 % (ten per cent) per annum over the sum specified in conclusion no. 6 or any unpaid portion thereof after the expiry of one month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure until the date of settlement in full; and

8. unanimously, to order the respondent Party to report to the Chamber on the steps taken by it to comply with these orders within three months from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure.

(signed)
Ulrich GARMS
Registrar of the Chamber

(signed)
Viktor MASENKO-MAVI
Acting President of the Second Panel

ODLUKA O PRIHVATLJIVOSTI I MERITUMU

**Predmeti br. CH/99/2172, CH/00/3499, CH/00/4471, CH/00/4511, CH/00/4629,
CH/00/4633, CH/00/4694, CH/00/4704, CH/00/4789, CH/00/4807, CH/00/4848,
CH/00/5916, CH/01/6718, CH/01/6873, CH/03/14608, CH/03/14686, CH/03/14802,
CH/03/14840, CH/03/14859 i CH/03/14865**

**Šaha SOFTIĆ, Mijo PERKIĆ, Milka ZLOBICKI MOMIĆ, Ljiljana VUJIČIĆ-LUKIĆ, Stipe
VLAHOV, Mustafa, Hamša i Hanifa HODŽIĆ, Sabina VILIĆ, Rajko DURSUN, Vinko
RAIĆ, Adolf MARKANOVIĆ, Robert GRABOVIČKIĆ, Svetlana KURJAK, Franjo
BRATINA, Blagoje PROROK, Simo BOŽIĆ, Ifeta GRUJIČIĆ, M.B, Zehra SMAJLOVIĆ,
Nefisa NEZIĆ i Amer JERLAGIĆ**

protiv

BOSNE I HERCEGOVINE

i

FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, na zasjedanju Velikog vijeća od 8. februara 2006. godine, sa sljedećim prisutnim članovima:

Gosp. Miodrag PAJIĆ, predsjednik
Gosp. Mehmed DEKOVIĆ, potpredsjednik
Gosp. Želimir JUKA, član
Gosp. Mato TADIĆ, član
Gosp. Miodrag SIMOVIĆ, član

Gosp. Nedim ADEMOVIĆ, arhivar

Razmotrivši gore spomenute prijave podnesene Domu za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: Dom) u skladu sa članom VIII(1) Sporazuma o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: Sporazum) sadržanom u Aneksu 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini;

Konstatujući da je Dom prestao postojati 31. decembra 2003. godine i da je Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Komisija) dobila mandat prema sporazumima u skladu sa članom XIV Aneksa 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini koji su zaključeni u septembru 2003. i januaru 2005. godine (u daljnjem tekstu: Sporazum iz 2005. godine) da odlučuje o predmetima podnesenim Domu do 31. decembra 2003. godine;

Usvaja sljedeću odluku u skladu sa članom VIII(2)(d) Sporazuma, čl. 3. i 8. Sporazuma iz 2005. godine, kao i pravilom 21. stavom 1(a) u vezi sa pravilom 53. Pravila procedure Komisije:

I. UVOD

1. Podnosioci prijava su građani Bosne i Hercegovine. Prije raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: bivša SFRJ), ulagali su devize kod bivših komercijalnih banaka u toj zemlji. Zbog rastuće nestašice deviza i drugih ekonomskih problema isplata sredstava sa ovih "starih" deviznih štednih računa progresivno je ograničavana po zakonima koji su stupili na snagu početkom 1990-tih.

2. Neposredno pred početak, kao i u toku oružanih sukoba u Bosni i Hercegovini, podnosioci prijava uglavnom nisu bili u mogućnosti da podižu novac sa svojih štednih računa. Također, svi njihovi pokušaji da podignu novac u poslijeratnom periodu bili su odbijeni bez obrazloženja ili uz pozivanje na zakone koje su usvojile bivša SFRJ, Republika Bosna i Hercegovina i kasnije Federacija Bosne i Hercegovine.

3. Neki od podnosilaca prijava pokrenuli su postupke pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu, kako bi ostvarili svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje, međutim, do danas ti postupci nisu okončani.

4. Neki od podnosilaca prijava su se obraćali i Agenciji za privatizaciju Federacije Bosne i Hercegovine, kako bi ostvarili svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje.

5. U skladu sa zakonima, koje je Federacija Bosne i Hercegovine usvojila u toku 1997. i 1998. godine, a posebno Zakonom o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije (u daljnjem tekstu: Zakon o potraživanjima građana), potraživanja po osnovu stare devizne štednje trebala su biti riješena u procesu privatizacije imovine u društvenom i državnom vlasništvu. Prema Zakonu o potraživanjima građana, stanja devizne štednje su trebala biti evidentirana na "Jedinstvenom računu građana" koji je vodio Federalni zavod za platni promet. Umjesto isplate štednje, taj Zavod je izdavao certifikate u odgovarajućem iznosu. Prema relevantnim zakonskim odredbama, ovi certifikati su se mogli koristiti u procesu privatizacije za kupovinu stanova, poslovnih prostora u državnom vlasništvu, dionica preduzeća ili drugih sredstava. Ova procedura je sačinjena kako bi se riješila potraživanja građana i na taj način zaštitio sistem isplate javnog duga i spriječio kolaps bankovnog sistema.

6. Dom je 9. juna 2000. godine uručio svoju Odluku o prihvatljivosti i meritumu u predmetu *CH/97/48 i dr, Poropat i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* (u daljnjem tekstu: odluka *Poropat i drugi*), koja se odnosi na zahtjeve podnosilaca prijava za ostvarenje potraživanja po osnovu stare devizne štednje. Dom je odlučio da su Bosna i Hercegovina i Federacija Bosne i Hercegovine prekršile prava podnosilaca prijava na mirno uživanje imovine prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija). Dom je naredio, *inter alia*, da Federacija Bosne i Hercegovine treba "izmijeniti i dopuniti program privatizacije tako da postigne pravičnu ravnotežu između općeg interesa i zaštite imovinskih prava podnosilaca prijava kao imalaca stare devizne štednje".

7. Od 2. novembra 2000. do 8. februara 2002. godine, Federacija je dopunila razne odredbe Zakona o potraživanjima građana u pokušaju da izvrši naredbu Doma iz odluke *Poropat i drugi*.

8. Međutim, Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je 8. januara 2001. godine donio odluku kojom se utvrđuje da ključne odredbe Zakona o potraživanjima građana nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine. Na taj način, efikasnost i daljnja primjena ovog Zakona su dovedeni u pitanje.

9. Dom je 11. oktobra 2002. godine uručio odluku o prihvatljivosti i meritumu u predmetu broj *CH/97/104 i dr, Todorović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* (u daljnjem tekstu: odluka *Todorović i drugi*). U ovoj odluci, Dom je odlučio, *inter alia*, da stanje

pravne nesigurnosti koje proističe iz odluke Ustavnog suda Federacije, te činjenica da Federacija nastavlja da primjenjuje zakone koji su proglašeni neustavnima, nepostojanje odgovarajućih izmjena tih zakona, te nedostupnost obeštećenja na domaćim sudovima, sve zajedno, predstavlja nesrazmjerno uplitanje u imovinska prava podnosilaca prijava, čime Federacija Bosne i Hercegovine krši prava podnosilaca prijava na mirno uživanje imovine u skladu s članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Dom je utvrdio da je i Bosna i Hercegovina prekršila član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju po osnovu opće angažovanosti i odgovornosti Države za staru deviznu štednju, te njenog nepreduzimanja odgovarajućih radnji s tim u vezi. Dom je naredio, *inter alia*, da Federacija Bosne i Hercegovine, u roku od šest mjeseci od dana donošenja odluke, donese relevantne i obavezujuće zakone i propise kojima se jasno reguliše problem stare devizne štednje na način koji je u skladu sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

10. Dom je 4. jula 2003. godine uručio odluku o daljnjim pravnim lijekovima u predmetu broj *CH/97/48 i dr, Poropat i drugi*, uključujući sve podnosiocima prijava iz prethodnih odluka *Poropat i drugi i Todorović i drugi*. Dom je zaključio da ni Bosna i Hercegovina, niti Federacija Bosne i Hercegovine, nisu preduzele nikakve relevantne korake za izvršenje odluka Doma, čime su nastavile s kršenjem prava podnosilaca prijava prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Dom je, zbog toga, smatrao odgovarajućim da naredi daljnje pravne lijekove, uključujući, *inter alia*, isplatu novca svakom od podnosilaca prijava. Dom je, između ostalog, naredio da se u roku od jednog mjeseca od datuma uručivanja odluke, svakom konkretnom podnosiocu prijave isplati iznos od 2.000 konvertibilnih maraka (u daljnjem tekstu: KM), ili puni iznos njene/njegove stare devizne štednje, u zavisnosti od toga koji je iznos manji, te da će teret ovih isplata snositi tužene strane podjednako.

11. Dom je 7. novembra 2003. godine uručio Odluku u prihvatljivosti i meritumu u predmetu broj *CH/98/377 i dr, Đurković i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske* (u daljnjem tekstu: odluka *Đurković i drugi*). U ovoj Odluci, Dom je zaključio, *inter alia*, da situacija u Federaciji Bosne i Hercegovine u pogledu stare devizne štednje, uzeta u cjelini, stavlja pojedinačan i pretjeran teret na mnoge štetiše, uključujući i podnosiocima prijava. Dom je priznao napore Federacije da uspostavi "pravičnu ravnotežu" raznim izmjenama i dopunama važećih zakona koje su uslijedile nakon usvojenih odluka Doma. Međutim, zaključuje se da kakav god da je bio mogući uticaj tih izmjena, odlukom Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, njihova efikasnost je dovedena u pitanje. Dom je utvrdio da stvoreno stanje pravne neizvjesnosti – nastavljena primjena zakona u svjetlu odluke Ustavnog suda Federacije, nedostatak blagovremenih odgovarajućih izmjena tih zakona i očigledna nemogućnost obraćanja domaćim sudovima – stvara neproporcionalno uplitanje u imovinska prava podnosilaca prijava. U pogledu odgovornosti Bosne i Hercegovine, Dom je ostao na stanovištu da je Država generalno odgovorna za pitanja u vezi sa starom deviznom štednjom.

12. Na tragu novih rješenja, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je 20. novembra 2004. godine usvojio Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 64/04), (u daljnjem tekstu: Zakon o izmirenju obaveza). Novim zakonom Federacija Bosne i Hercegovine je utvrdila da će se sveobuhvatno izmirenje unutrašnjeg duga prema fizičkim i pravnim licima izvršiti na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine. Utvrđeno je da se unutrašnji dug, između ostalog, odnosi i na obaveze po osnovu stare devizne štednje ostvarene do najnižih poslovnih jedinica banaka na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, u iznosu koji se utvrđuje prema verifikaciji obaveza na način propisan istim Zakonom. Međutim, u odnosu na obaveze po osnovu stare devizne štednje deponovane u Ljubljanskoj banci i Invest banci, Zakon o izmirenju obaveza je izričito propisao da će se iste rješavati u procesu sukcesije imovine bivše SFRJ.

13. Predmetne prijave se odnose na zahtjeve podnosilaca prijava da ostvare svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje, deponovane isključivo u bankama Bosne i Hercegovine i njihovim poslovnim jedinicama na teritoriji današnje Federacije Bosne i Hercegovine. Čini se da su, na podlozi zakonske regulative iz 1997. i 1998. godine, banke prebacile staru deviznu štednju

ovih podnosilaca prijava na Jedinственe račune građana u Federalnom zavodu za platni promet (u daljnjem tekstu: Zavod), osim u određenim predmetima gdje podnosioci prijave izričito navode da njihova devizna štednja nije evidentirana na Jedinственom računu građana.

14. Prijave pokreću pitanja u vezi sa pravom podnosilaca prijava na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i pravom na pravičnu raspravu u razumnom roku po članu 6. Evropske konvencije.

II. ČINJENICE U PREDMETU

15. Činjenice koje su dolje iznijete proizilaze iz prijave i priložene dokumentacije.

1. Predmet broj CH/99/2172, Šaha SOFTIĆ Federacije Bosne i Hercegovine

16. Prijava je podnesena Domu 13. maja i registrovana je 19. maja 1999. godine.

17. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 1.021,71 USD.

18. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

2. Predmet broj CH/00/3499, Mijo PERKIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

19. Prijava je podnesena Domu 17. januara i registrovana je 20. januara 2000. godine.

20. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Osnovne banke Tuzla, filijala Tuzla. Čini se da je iznos njegovih pologa 44.187,44 KM.

21. Podnosilac prijave se nije obraćao domaćim niti međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

3. Predmet broj CH/00/4471, Milka ZLOBICKI MOMIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

22. Prijava je podnesena 28. marta i registrovana je 30. marta 2000. godine. Kao zastupnik podnositeljice prijave je označen Nikola Momić.

23. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa na jednoj knjižici 20.009,92 DEM, 2.795,73 CHF i 1.377,73 USD, a na drugoj knjižici 0,80 ATS, 5.892,99 DEM, 87,71 CHF, 1.548,19 USD i 6,90 DIN.

24. Zastupnik podnositeljice prijave je, u pismu od 1. novembra 2005. godine, dostavio rješenje o nasljeđivanju Općinskog suda I Sarajevo, broj 0-845/98, od 7. maja 1998. godine, kojim je okončan ostavinski postupak nakon smrti podnositeljice prijave. Istim je zastupnik proglašen kao nasljednik novčanih potraživanja podnositeljice prijave u neutvrđenom iznosu kod SIZ-a PIO. U predmetnom rješenju o nasljeđivanju je navedeno da je podnositeljica prijave umrla 26. marta 1998. godine.

4. Predmet broj CH/00/4511, Ljiljana VUJIČIĆ-LUKIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

25. Prijava je podnesena Domu 3. aprila i registrovana je 4. aprila 2000. godine.

26. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo i Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Jugobanke 14.170,27

DEM, a kod Privredne banke 4.383,06 DEM. Prema kopiji izvoda sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 16. septembra 2005. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 18.705,70 KM.

27. H.L, suprug podnositeljice prijave, je pismom od 18. februara 2005. godine obavijestio Komisiju da je podnositeljica prijave umrla. Suprug podnositeljice prijave je 26. januara 2006. godine dostavio Komisiji rješenje o nasljeđivanju Općinskog suda u Sarajevu, broj O-2969/04 od 14. aprila 2005. godine, na osnovu kojeg je, kao zakonski nasljednik prvog nasljednog reda, naslijedio novčana sredstva podnositeljice prijave na deviznoj štednoj knjižici Privredne banke Sarajevo i Jugobanke Sarajevo, u ukupnom iznosu od 18.792,20 KM, sa dijelom 1/1

28. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

5. Predmet broj CH/00/4629, Stipe VLAHOV protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

29. Prijava je podnesena 11. aprila i registrovana je 12. aprila 2000. godine.

30. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Podnosilac prijave je dostavio ugovor o oročavanju novčanog štednog uloga u iznosu od 5.357,09 DEM, zaključen 16. decembra 1986. godine sa Privrednom bankom Sarajevo.

31. M.V, supruga podnosioca prijave, dostavila je 28. novembra 2001. godine Komisiji rješenje o nasljeđivanju Općinskog suda I u Sarajevu broj O.1138/01 od 13. juna 2001. godine. Istim je M.V. proglašena zakonskom nasljednicom iza umrlog supruga novčanih potraživanja po izvodu sa Jedinstvenog računa na ime općih potraživanja stare devizne štednje i neisplaćenih penzija u ukupnom iznosu od 7.330,87 KM, saldo sa 14. junom 2001. godine. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda od 4. maja 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 7.235,54 KM.

32. M.V. je pismom od 8. jula 2005. godine, takođe dostavila dvije štedne knjižice na ime podnosioca prijave kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa na jednoj knjižici 1.232,30, a na drugoj knjižici 100.000, međutim iz priloženih kopija štednih knjižica, ne može se sa sigurnošću utvrditi o kojoj je valuti riječ.

33. Iz prijave se čini da se podnosilac prijave nije obraćao, ni domaćim ni međunarodnim institucijama u vezi sa rješavanjem potraživanja njegove stare devizne štednje.

6. Predmet broj CH/00/4633, Mustafa, Hamša i Hanifa HODŽIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

34. Prijava ja podnesena 11. aprila i registrovana je 12. aprila 2000. godine.

35. Podnosilac prijave Mustafa Hodžić je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla, poslovna jedinica Kalesija i Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla, poslovna jedinica Kalesija 2.712,41 CHF, a kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla na jednoj knjižici 13.304,96 CHF i na drugoj knjižici 129.304,62 CHF. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda od 12. jula 2005. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 159.341,66 KM.

36. Podnositeljica prijave Hamša Hodžić je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla, poslovna jedinica Kalesija. Čini se da je iznos njenih pologa 64.685,62 CHF. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda od 12. jula

CH/99/2172 i dr.

2005. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 70.992,47 KM.

37. Podnositeljica prijave Hanifa Hodžić je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla, filijala Kalesija. Čini se da je iznos njenih pologa 1.530,51 (iz priložene kopije devizne štedne knjižice, ne može se sa sigurnošću utvrditi o kojoj je valuti riječ).

38. Podnositeljica prijave Hanifa Hodžić je 30. juna 2005. godine dostavila kopiju štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla, filijala Kalesija, koja nije navedena u prijavi, niti ju je podnositeljica prijave prije dostavljala. Čini se da je iznos na toj knjižici 1.933 (iz priložene kopije štedne knjižice, ne može se sa sigurnošću utvrditi o kojoj je valuti riječ).

39. Iz prijave se čini da se podnosioci prijave nisu obraćali ni domaćim ni međunarodnim institucijama u vezi sa rješavanjem potraživanja njihove stare devizne štednje.

7. Predmet broj CH/00/4694, Sabina VILIĆ protiv Bosne i Hercegovine

40. Prijava je podnesena 19. aprila 2000. godine i registrovana je istog dana.

41. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 295,71 DEM, 333,95 USD i 3,60 DIN. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda od 23. marta 2000. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 853,48 KM.

42. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama u vezi sa rješavanjem potraživanja njene stare devizne štednje.

8. Predmet broj CH/00/4704, Rajko DURSUN protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

43. Prijava je podnesena 20. aprila 2000. godine i registrovana je istog dana.

44. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa na jednoj knjižici 22.684,91 DEM i 93,40 DIN, a na drugoj knjižici 6.148,10 ATS, 361,63 FRF, 23.932,06 DEM, 2.002,88 USD i 12,10 DIN.

45. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama u vezi sa rješavanjem potraživanja njegove stare devizne štednje.

9. Predmet broj CH/00/4789, Vinko RAIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

46. Prijava je podnesena 4. maja 2000. godine i registrovana je istog dana.

47. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Jubbanka d.d. Sarajevo, ekspozitura Travnik. Čini se da je iznos njegovih pologa 5.215,96 ATS, 10.363,55 DEM, 326,91 CHF i 429,11 USD. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda od 1. maja 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 12.265,38 KM.

48. Podnosilac prijave, u pismu od 16. septembra 2005. godine, navodi da je "sa deviznog računa pretvoreno u certifikat 57,24 KM u procesu privatizacije kod otkupa stana (kopija virmana u prilogu)". Podnosilac prijave je dostavio izvještaj nadležnom organu Zavoda, kojim je 15. oktobra 1999. godine, knjiženo na teret računa podnosioca prijave prenos sredstava za otkup stana podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje u iznosu od 57,24 KM u korist računa Kantona Sarajevo.

CH/99/2172 i dr.

49. Podnosilac prijave nije se obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama u vezi sa rješavanjem potraživanja njegove stare devizne štednje.

10. Predmet broj CH/00/4807, Adolf MARKANOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

50. Prijava je podnesena Domu 5. maja i registrovana je 8. maja 2000. godine.

51. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa na jednoj knjižici 12.498,24 DEM, a na drugoj knjižici 1.076,33 DEM.

52. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

11. Predmet broj CH/00/4848, Robert GRABOVIČKIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

53. Prijava je podnesena Domu 11. maja i registrovana je 12. maja 2000. godine.

54. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Tuzlanske banke, filijala Tuzla. Čini se da je iznos njegovog pologa kod Tuzlanske banke 930,71 DEM i 53,90 USD. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 30. aprila 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 1.030,09 KM.

55. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

12. Predmet broj CH/00/5916, Svetlana KURJAK protiv Federacije Bosne i Hercegovine

56. Prijava je podnesena Domu 16. oktobra 2000. godine i registrovana je istoga dana.

57. P.K, suprug podnositeljice prijave, je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 2.564,73 USD i 7.031,14 DEM. Podnositeljica prijave je Komisiji dostavila rješenje o nasljeđivanju Osnovnog suda II Sarajevo, broj: 0-5209/96 od 24. septembra 1997. godine, kojim je podnositeljica prijave proglašena nasljednicom prvog nasljednog reda novčanih sredstava stare devizne štednje, iza svog umrlog supruga sa nasljednim dijelom 1/1.

58. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 6. oktobra 2000. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 11.794,46 KM.

59. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

13. Predmet broj CH/01/6718, Franjo BRATINA protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

60. Prijava je podnesena 8. januara 2001. godine i registrovana je istog dana.

61. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njegovog pologa 14.668,75 DEM.

62. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

14. Predmet broj CH/01/6873, Blagoje PROROK protiv Federacije Bosne i Hercegovine

63. Prijava je podnesena 16. februara 2001. godine i registrovana je istog dana.

64. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo i Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa kod Jugobanke Sarajevo 317,48 ATS i 1.007,38 DEM, a kod Privredne banke Sarajevo 1.290,49 DEM. Prema potvrdama o izvršenoj verifikaciji tražbina na temelju stare devizne štednje od 7, odnosno 12. decembra 2005. godine, ukupan iznos verificiranih tražbina podnosioca prijave na deviznoj štednoj knjižici kod Jugobanke Sarajevo je 1.044,67 KM, odnosno kod Privredne banke Sarajevo je 1.290,49 KM.

65. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

15. Predmet broj CH/03/14608, Simo BOŽIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

66. Prijava je podnesena Domu 11. septembra 2003. godine i registrovana je istoga dana.

67. Podnosilac prijave je polagao sredstava na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, Osnovne banke Travnik, ekspozitura Novi Travnik. Čini se da je iznos njegovih pologa na jednoj knjižici 6.542,29 USD, a na drugoj 29,90 (iz kopije devizne štedne knjižice nije vidljivo o kojoj se valuti radi). Prema izvodu sa Jedinственог računa građana Zavoda, od 22. oktobra 2001. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 10.741,79 KM.

68. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

16. Predmet broj CH/03/14686, Ifeta GRUJIČIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

69. Prijava je podnesena Domu 10. oktobra 2003. godine i registrovana je istoga dana.

70. Podnositeljica prijave je polagala sredstava na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Podnositeljica prijave navodi da je iznos njenih pologa 19.790,04 DEM. Međutim, prema stanju na deviznoj štednoj knjižici iznos njenih pologa je 6,85 DEM.

71. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

17. Predmet broj CH/03/14802, M.B. protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

72. Prijava je podnesena Domu 13. novembra 2003. godine i registrovana je istoga dana.

73. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo i Privredne banke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa kod Jugobanke na jednoj knjižici 56.548,5406 DEM, a na drugoj 16.008,7914 DEM, te kod Privredne banke 35.301,38 DEM. Prema izvodu sa Jedinственог računa građana Zavoda, od 9. februara 2000. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 73.580,77 KM.

74. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

18. Predmet broj CH/03/14840, Zehra SMAJLOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

75. Prijava je podnesena Domu 24. novembra 2003. godine i registrovana je istoga dana.

76. Podnositeljica prijave je polagala sredstava na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, Osnovne banke Tuzla, ekspozitura Gradačac. Čini se da je iznos njenih pologa 4.872,16 DEM.

77. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

19. Predmet broj CH/03/14859, Nefisa NEZIĆ protiv Bosne i Hercegovine

78. Prijava je podnesena Domu 1. decembra 2003. godine i registrovana je istoga dana.

79. Podnositeljica prijave je polagala sredstava na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, Osnovne banke Tuzla, ekspozitura Gradačac. Čini se da je iznos njenih pologa 14.500 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 7. augusta 2002. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 14.611,71 KM.

80. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

20. Predmet broj CH/03/14865, Amer JERLAGIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

81. Prijava je podnesena Domu 2. decembra 2003. godine i registrovana je istoga dana.

82. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 710,42 USD i 527,51 DEM.

83. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

III. POSTUPAK PRED DOMOM/KOMISIJOM

84. S obzirom na sličnost između činjenica u predmetima i žalbenih navoda podnosilaca prijava, Komisija je odlučila da ove prijave spoji u skladu s pravilom 33. Pravila procedure Komisije istoga dana kada je usvojila ovu odluku.

85. Prijava su podnesene u periodu od 13. maja 1999. do 2. decembra 2003. godine, kada su registrovane.

86. Komisija je, u periodu od 18. februara 2005. do 19. januara 2006. godine, prosljedila tuženim stranama, Bosni i Hercegovini i Federaciji Bosne i Hercegovine, prijave podnosilaca radi dostavljanja pisanih zapažanja o prihvatljivosti i meritumu prema članu 6. Evropske konvencije i članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

87. Komisija je, za jedan dio prijava, u periodu od 8. marta do 20. decembra 2005. godine zaprimila pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu tužene strane Federacije Bosne i Hercegovine, koja su prosljeđena podnosiocima prijava.

88. Komisija je, za jedan dio prijava, u periodu od 7. septembra do 2. decembra 2005. godine, zaprimila pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu tužene strane, Bosne i Hercegovine, koja su prosljeđena podnosiocima prijava.

CH/99/2172 i dr.

89. Za drugi dio prijava, Komisija, do dana usvajanja ove Odluke, nije zaprimila pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu tuženih strana Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine.

90. Komisija je dopisom od 18. februara 2005. godine pozvala Ured visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: Ured Visokog predstavnika) da u postupku rješavanja predmeta devizne štednje pred Komisijom učestvuje u svojstvu *amicus curiae*. Ured Visokog predstavnika je 1. aprila 2005. godine dostavio svoje mišljenje.

91. Komisija je dopisom od 24. februara 2005. godine pozvala zastupnika Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini, da u postupku rješavanja predmeta devizne štednje pred Komisijom, učestvuje u svojstvu *amicus curiae*.

92. Komisija je 14. marta 2005. godine primila mišljenje Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini.

93. Mišljenje Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini je proslijeđeno tuženim stranama 23. i 25. marta 2005. godine.

IV. RELEVANTNE ZAKONSKE ODREDBE

94. Zbog rastuće nestašice deviznih sredstava i drugih ekonomskih problema u bivšoj SFRJ, podizanje novca sa starih deviznih štednih računa je bilo strogo ograničeno zakonima koji su doneseni početkom 1990-tih godina. Poslije oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, bilo je pokušaja da se kroz legislativu privatizacije riješi nedostupnost stare devizne štednje. Međutim, nakon što su pokušaji ostvarenja potraživanja po osnovu stare devizne štednje u procesu privatizacije ostali uglavnom bezuspješni, Federacija Bosne i Hercegovine je usvojila novi zakon na osnovu kojeg stara devizna štednja postaje dio unutrašnjeg duga Federacije Bosne i Hercegovine.

A. Zakoni Republike Bosne i Hercegovine i Bosne i Hercegovine

95. Dana 11. aprila 1992. godine, nakon sticanja nezavisnosti Republike Bosne i Hercegovine, usvojena je **Uredba sa zakonskom snagom o deviznom poslovanju** iz 1992. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92). Relevantnim odredbama ove Uredbe predviđeno je sljedeće:

Član 9, u relevantnom dijelu, glasi:

Za devize na deviznim računima i deviznim štednim ulozima jamči Republika.

96. Uredba iz 1992. godine je kasnije zamijenjena **Uredbom sa zakonskom snagom o deviznom poslovanju** iz 1994. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 10/94; kasnije usvojena kao zakon, "Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/94).

Sljedeće odredbe Uredbe iz 1994. godine su relevantne:

Član 3.

Devize se mogu koristiti samo za plaćanje prema inozemstvu osim ako ovom uredbom nije drugačije određeno.

Član 12.

Domaća i strana fizička lica mogu devize držati na računu kod banke i slobodno ih koristiti.

Član 44.

Devizne rezerve čine potraživanja na računima u inostranstvu, efektivni strani novac i vrijednosni papiri izdati u inozemstvu [deponovani] kod Narodne banke [Bosne i Hercegovine] i [ovlaštenih] banaka.

97. **Odluka o ciljevima i zadacima monetarno kreditne politike**, objavljena je 9. aprila 1995. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 11/95). Tačka 12. Odluke glasi:

Deponovana devizna štednja građana trajno će se riješiti donošenjem zakona o javnom dugu Republike do kraja prvog polugodišta 1995. godine.

98. Ova Odluka je kasnije izmijenjena i dopunjena sa stupanjem na snagu 2. juna 1995. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 19/95). Izmijenjena i dopunjena tačka 12. predviđa da treba donijeti zakon o javnom dugu prije kraja septembra 1995. godine. Dalje se dodaje da, do donošenja tog zakona, Narodna banka Bosne i Hercegovine može, uz saglasnost Ministarstva finansija, isplaćivati deviznu štednju u odgovarajućem iznosu u dinarima pripadnicima Armije Republike Bosne i Hercegovine za pokrivanje troškova njihovog liječenja i liječenja članova njihovih porodica.

99. **Odluka o ciljevima i zadacima devizne politike** donijeta je 10. aprila 1996. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/96). Potvrđujući uglavnom Odluku iz 1995. godine, tačka 7. Odluke iz 1996. godine predviđala je bez posebnog određivanja datuma sljedeće:

Devizna štednja građana deponovana kod bivše Narodne banke Jugoslavije zajedno sa kamatama na ovu štednju, rješavaće se donošenjem zakona o javnom dugu Bosne i Hercegovine, ili na drugi način u sklopu ukupne konsolidacije duga Bosne i Hercegovine zajedno sa međunarodnom zajednicom.

100. Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini donio je 22. jula 1998. godine **Okvirni zakon o privatizaciji preduzeća i banaka u Bosni i Hercegovini**. On je stupio na snagu sljedećeg dana kao privremeni zakon ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 14/98). Konačno, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine ga je usvojila 19. jula 1999. godine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 12/99).

B. Odluka o ratifikaciji sporazuma o pitanjima sukcesije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 10/01)

101. U sporazumu o sukcesiji SFRJ, Aneks C, u relevantnom dijelu, predviđa sljedeće:

Član 2, stav 3.

[...]

Ostala finansijska dugovanja (SFRJ) uključuju:

(a) jamstva SFRJ ili njene narodne banke Jugoslavije za štednju u čvrstoj valuti položenu kod komercijalnih banaka ili njihovih filijala u bilo kojoj državi sljednici prije datuma kojeg je ona proglasila neovisnost;

[...].

Član 7.

Jamstva bivše SFRJ ili njene NBJ za štednju čvrste valute položenu kod komercijalne banke ili neke od njenih filijala u bilo kojoj državi sljednici prije datuma kada je ta država proglasila neovisnost predmet se pregovara bez odlaganja,

vodeći naročito računa o potrebi zaštite štednje čvrste valute pojedinaca. Ovi pregovori će se odvijati pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja.

C. Zakoni Federacije Bosne i Hercegovine o privatizaciji i izmjene i dopune

102. Osnovne pravne odredbe kojima se omogućava prenos stare devizne štednje na Jedinostveni račun građana radi korištenja u procesu privatizacije sadržane su u članovima 3, 7, 11. i 18. **Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije** (u daljnjem tekstu: Zakon o potraživanjima građana), koji je stupio na snagu 28. novembra 1997. godine, a počeo se primjenjivati 27. februara 1998. godine, sa izmjenama i dopunama od 5. marta 1999. godine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 27/97 i 8/99). Ti članovi su propisivali:

Član 3.

Lice koje ima deviznu štednju u bankama ili poslovnim jedinicama sa sjedištem na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine iznad 100 KM, a bilo je državljanin bivše Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i na dan 31. marta 1991. godine imalo prebivalište na teritoriji koja sada pripada Federaciji Bosne i Hercegovine stiže potraživanja prema Federaciji sa stanjem na dan 31. marta 1992. godine.

Realizacija potraživanja građana koji su na dan 31. marta 1991. godine imali državljanstvo bivše Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, a koji nemaju prebivalište na teritoriji Federacije, kao i drugih lica, koja imaju devizna potraživanja u bankama na teritoriji Federacije, u smislu ovog zakona, uredit će se posebnim propisom.

Licima iz stava 1. ovog člana s deviznom štednjom do 100 DEM banke će na njihov zahtjev isplatiti iznos štednje.

Potraživanja iz stava 3. ovog člana su isplativa nakon isteka perioda od tri mjeseca od dana primjene ovog Zakona.

Član 7.

Potraživanja iz člana 3. ovog zakona banka prenosi na Jedinostveni račun štediše.

Način prenosa potraživanja građana ... čiji se računi vode u bankama kod kojih su organizacione jedinice na teritoriji Federacije prestale s radom, uredit će se posebnim propisom Federalnog ministarstva finansija.

Član 11.

Otvaranje Jedinostvenih računa vrši se po službenoj dužnosti na osnovu Jedinostvenog matičnog broja građana-nosilaca potraživanja iz ovog zakona.

Jedinostveni račun predstavlja certifikat građanina.

Član 18.

Potraživanja sa Jedinostvenog računa mogu se koristiti u postupku privatizacije u roku od dvije godine od dana izdavanja izvoda sa Jedinostvenog računa, a nakon upisa potraživanja po pojedinim vrstama.

Istekom roka iz stava 1. ovog člana, potraživanja na Jedinostvenom računu se gase.

103. Nakon odluke Doma u predmetu *Poropat i drugi* u junu 2000. godine, Federacija je donijela razne izmjene i dopune ovih odredbi.

104. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 45/00) stupio je na snagu 2. novembra 2000. godine. Ovim Zakonom član 18. je izmijenjen i dopunjen na taj način da je nosiocu stanarskog prava iz člana 8a.¹ Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo omogućeno da može koristiti svoja potraživanja sa Jedinstvenog računa građana u roku od tri mjeseca od dana ovjere potpisa na ugovoru o kupovini pred nadležnim sudom. Izmjenama i dopunama je dodat treći stav u članu 18, koji predviđa:

Izuzetno od odredbe st. 1. i 2. ovog člana nosioci stanarskog prava iz člana 8a. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo ("Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 11/98, 22/99 i 7/00) mogu koristiti potraživanja sa Jedinstvenog računa u roku od tri mjeseca od dana ovjere potpisa na kupoprodajnom ugovoru kod nadležnog suda.

105. Dodatne izmjene i dopune stava 1. člana 18. su stupile na snagu 8. februara 2002. godine. Tim izmjenama i dopunama opći rok za korištenje sertifikata izmijenjen je sa dvije godine na četiri godine, tako da cijeli član, sa izmjenama i dopunama, glasi:

Član 18.

Potraživanja sa Jedinstvenih računa građana mogu se upotrijebiti u procesu privatizacije u roku od četiri godine od dana izdavanja izvoda sa Jedinstvenog računa građana, nakon registracije svakog pojedinog potraživanja.

Po isteku roka navedenog u stavu 1. ovog člana, potraživanja sa Jedinstvenih računa se gase.

Izuzetno od odredbi stavova 1. i 2. ovog člana, nosioci stanarskog prava iz člana 8a. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 27/97, 11/98, 22/99 i 7/00) mogu koristiti potraživanja sa Jedinstvenog računa u roku od tri mjeseca od dana ovjere potpisa sa kupoprodajnim ugovorom kod nadležnog suda.

106. Pored ovih izmjena Zakona o potraživanjima građana, Federacija je donijela dodatne izmjene i dopune procesa privatizacije kako bi ublažila položaj vlasnika stare devizne štednje. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o privatizaciji preduzeća** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 45/00) je stupio na snagu 2. novembra 2000. godine. Ovim Zakonom je izmijenjen i dopunjen član 28. kako bi se sertifikati po osnovu stare devizne štednje izjednačili sa gotovinom. Starom verzijom je propisano:

Prodaja iz člana 26.³ ovog zakona vrši se uz obavezno plaćanje u novcu najmanje 35 posto ugovorene prodajne cijene.

Za svaki iznos plaćen u novcu preko 35% može se odobriti popust od 8%.

Novom verzijom je propisano:

Prodaja iz člana 26. ovog zakona vrši se uz obavezno plaćanje u novcu ili certifikatima iz temelja stare devizne štednje najmanje 35 posto ugovorene prodajne cijene.

¹ Navedenim članom 8a. regulisana je kupovina napuštenih stanova od strane nosilaca stanarskih prava.

³ Navedenim članom 26. regulisana je prodaja preduzeća u procesu male privatizacije.

CH/99/2172 i dr.

Za svaki iznos plaćen u novcu ili certifikatom po osnovu stare devizne štednje preko 35% može se odobriti popust od 8%.

107. **Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o privatizaciji preduzeća** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 61/01) izmijenjen je član 27. stav 1. Starom verzijom je propisano:

Mala privatizacija u smislu člana 26. ovog zakona provodi se javnom prodajom, koju je preduzeće dužno pripremiti i prijaviti nadležnoj agenciji (za privatizaciju) u roku od 12 mjeseci od dana početka primjene ovog zakona.

Novom verzijom je propisano:

Mala privatizacija u smislu člana 26. ovog zakona provodi se javnom prodajom, koju je preduzeće dužno pripremiti i prijaviti nadležnoj agenciji (za privatizaciju) u roku koji odredi Agencija Federacije, i u roku važenja potraživanja građana iz Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije (certifikati itd).

108. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo** stupio je na snagu 8. januara 2002. godine (nakon datuma odluke Ustavnog suda Federacije). Novi član 24. tog zakona je izjednačio certifikate iz osnova stare devizne štednje sa novcem. Starom verzijom je propisano:

Plaćanje otkupne cijene stana vrši se jednim od platežnih sredstava i to:

a) gotovinom

b) certifikatima na temelju tražbine građana, a koji su utvrđeni posebnim propisima

Kada se plaćanje vrši novcem cijena stana se umanjuje za 20% utvrđene otkupne cijene.

Novom verzijom je propisano:

Plaćanje otkupne cijene stana vrši se jednim od platežnih sredstava i to:

a) novcem

b) certifikatima na temelju tražbine građana, a koji su utvrđeni posebnim propisima.

Kada se plaćanje vrši novcem ili certifikatom iz osnova stare devizne štednje cijena stana se umanjuje za 20% utvrđene otkupne cijene.

109. U pismu Domu za ljudska prava od 8. decembra 2000. godine, u vezi sa implementacijom odluke *Poropat i drugi*, Federacija navodi da ona, "preko nadležnih Ministarstava i agencija, vodi aktivnosti informisanja građana o važnosti posjeta bankama kako bi dali Jedinostveni matični broj s ciljem da omoguće prenos svoje stare devizne štednje na Jedinostveni račun građana i izdavanje certifikata kojim bi im omogućila da učestvuju u procesu privatizacije koji je u postupku jer nema drugog načina na koji bi građani Bosne i Hercegovine – imao stare devizne štednje, realizovali svoja potraživanja po tom osnovu na bilo koji drugi način osim putem procesa privatizacije."

110. Federacija Bosne i Hercegovine je **Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o potraživanju građana** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 57/03) izmijenila član 7. koji je glasio:

Potraživanja iz člana 3. ovog zakona banka prenosi na Jedinostveni račun štediše.

Novom verzijom je propisano:

Potraživanja iz člana 3. ovog zakona banka, na zahtjev štediše koji se podnosi u roku do šest mjeseci od dana usvajanja ovog zakona, prenosi na Jedinostveni račun štediše.

Također, izmijenjen je i član 11. koji je glasio:

Otvaranje Jedinostvenih računa vrši se po službenoj dužnosti na osnovu matičnog broja građana-nosilaca potraživanja iz ovog zakona.

Novom verzijom je propisano:

Otvaranje Jedinostvenih računa vrši se po službenoj dužnosti na osnovu matičnog broja građana-nosilaca potraživanja iz ovog zakona, a otvaranje Jedinostvenog računa po osnovu stare devizne štednje vrši se na zahtjev štediše.

111. Također, došlo je i do izmjene člana 18. koji se odnosio na rok upotrebe certifikata u procesu privatizacije, u smislu da je rok od 4 godine produžen na 6 godina, tako da član 18. sa izmjenama sada glasi:

Potraživanja sa Jedinostvenog računa mogu se koristiti u postupku privatizacije u roku od šest godina od dana izdavanja izvoda sa Jedinostvenog računa, a nakon upisa potraživanja po pojedinim vrstama.

112. Član 20. Zakona o potraživanju građana je dopunjen sa dva nova stava 20a. i 20b. koji regulišu neiskorištena potraživanja podnosilaca prijave po osnovu stare devizne štednje koja su prenijeta na Jedinostveni račun, kao i sredstva koja su štediše utrošili u privatizacijske investicione fondove. Član 20. je glasio:

Direktor Agencije za privatizaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine će u roku od 30 dana od stupanja na snagu ovog zakona donijeti Uputstvo o evidenciji i realizaciji potraživanja sa Jedinostvenog računa.

Novi stavovi su:

20a. Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH će neiskorištena potraživanja po osnovu stare devizne štednje koja su prenijeta na Jedinostveni račun vratiti na račun imaoca u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva štediše.

20b. Štediše koje su izvršile prijenos potraživanja iz osnova stare devizne štednje u privatizacijske investicione fondove, koja žele povratiti na svoje Jedinostvene račune, mogu podnijeti zahtjev privatizacijskim investicionim fondovima za povrat potraživanja u roku do šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

113. Federacija Bosne i Hercegovine je usvojila nove izmjene i dopune Zakona o potraživanju objavljene u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", broj 20/04, tako da je član 5. dopunjen novim članom 5a. koji glasi:

Član 5a. Izuzetno od člana 5. ovog Zakona potraživanje po osnovu stare devizne

štednje postaje unutrašnji dug Federacije Bosne i Hercegovine koji se izmiruje u skladu sa posebnim zakonom, osim ako lice koje ima potraživanje na osnovu stare devizne štednje ne da izjavu da se ta potraživanja koriste za namjene iz člana 18. ovog Zakona.

Izjava iz stava 1. ovog člana je neopoziva i podnosi se Federalnom ministarstvu finansija u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

114. Također, izmijenjen je i član 18. koji je regulisao način korištenja sertifikata, i sada glasi:

Potraživanja sa Jedinostvenog računa mogu se koristiti u procesu privatizacije:

- za kupovinu dionica preduzeća, imovine preduzeća i druge imovine koja se bude prodavala u procesu privatizacije do 30. juna 2006. godine, pod uvjetom da učešće pojedinačne ponude ne prelazi 10% od ukupne kupovne cijene;

- za kupovinu stanova na kojima postoji stanarsko pravo do 30. juna 2007. godine u visini do 100% od ukupne cijene.

Istekom rokova iz stava 1. ovog člana potraživanja na Jedinostvenom računu se gase.

Izuzetno od odredbe stava 2. ovog člana rok za kupovinu stanova na kojima postoji stanarsko pravo može se mijenjati zavisno od donošenja i promjena propisa o restituciji.

115. Posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o potraživanju obuhvaćen je i član 20. koji sada glasi:

Agencija za privatizaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine dostavit će Federalnom ministarstvu finansija bazu podataka o stanju neiskorištenih potraživanja po osnovu stare devizne štednje na Jedinostvenom računu u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 20b. koji je davao štedišama koji su uložili svoja sredstva u PIF-ove mogućnost da traže povrat uložених sredstava se novim zakonom briše.

116. Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je 20. novembra 2004. godine usvojio **Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 66/04), koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 1.

Ovim Zakonom utvrđuju se unutrašnje obaveze Federacije Bosne i Hercegovine prema fizičkim i pravnim licima, nastale na osnovu: neisplaćenih invalidnina, neisplaćenih penzija, neisplaćenih naknada prema dobavljačima za robe, materijale i usluge, obaveze nastale na osnovu neisplaćenih plaća i dodataka, te ostale obaveze (u daljnjem tekstu: unutrašnji dug), odnosno način pojedinačne verifikacije utvrđenih potraživanja, kao i način njihovog izmirenja.

Član 2.

Ovim Zakonom utvrđuje se sveobuhvatno izmirenje unutrašnjeg duga na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija).

Unutrašnji dug Federacije procjenjuje se u iznosu od 1.858,9 miliona KM. Ova

procjena isključuje iznos obaveza za staru deviznu štednju, s obzirom na to da će se oni utvrditi u postupku verifikacije.

Obaveze unutrašnjeg duga iz stava 1. ovog člana izmiruju se isplatom u gotovini, putem izdavanja obveznica (u daljnjem tekstu: obveznice) i otpisivanjem, prema odredbama ovog Zakona.

Izmirenje svih kategorija unutrašnjeg duga, uključujući i staru deviznu štednju, neće prelaziti iznos od 10% GDP za 2003. godinu i to u neto sadašnjoj vrijednosti za sve planirane isplate svih kategorija unutrašnjeg duga.

Član 3.

Unutrašnji dug Federacije iznosi 1.858,9 miliona KM, isključujući iznos obaveze za staru deviznu štednju koji će se utvrditi u postupku verifikacije, a čine ga:

- opće obaveze u iznosu od 947,9 miliona KM,
- obaveze na osnovu kredita komercijalnih banaka u iznosu od 11 miliona KM,
- obaveze za staru deviznu štednju u iznosu koji će se utvrditi prema verifikaciji obaveza na način propisan u članu 12. ovog Zakona.

Član 9.

Federacija preuzima obaveze na osnovu stare devizne štednje ostvarene u najnižim poslovnim jedinicama banaka (ekspozitura i/ili agencija) na teritoriji Federacije. Ukoliko banka nema poslovnih jedinica onda se smatra da je sjedište banke najniža poslovna jedinica.

Obaveze na osnovu stare devizne štednje, definirane stavom 1. ovog člana, ne obuhvataju obaveze na osnovu stare devizne štednje deponovane u Ljubljanskoj banci i Invest banci, s obzirom na to da će se one rješavati u procesu sukcesije imovine bivše SFRJ.

Obaveze na osnovu stare devizne štednje iz člana 3. ovog Zakona Federacija će izmiriti isplatom u gotovini i izdavanjem obveznica.

Kamate na staru deviznu štednju od 01. januara 1992. godine otpisuju se.

Član 10.

Kad se izvrši verifikovanje potraživanja za staru deviznu štednju, na način predviđen članom 12. ovog Zakona, Vlada Federacije će posebnim propisom utvrditi metod i visinu isplate u gotovini za staru deviznu štednju svakom fizičkom licu, nosiocu stare devizne štednje, do iznosa propisanog u članu 2. ovog Zakona.

Član 11.

Gotovinske isplate za staru deviznu štednju iz člana 10. ovog Zakona izvršit će se iz budžeta Federacije u periodu od četiri godine počevši od fiskalne godine kada se završi postupak verifikovanja stare devizne štednje.

Član 12.

Verifikovanje svih potraživanja za staru deviznu štednju vršit će se na osnovu baze podataka koja je ustanovljena Zakonom o utvrđivanju i ostvarivanju potraživanja

građana u postupku privatizacije ("Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 57/03, 20/04) i drugim propisima donesenim na osnovu zakona i baza podataka koje posjeduju banke.

Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju završit će se u roku od devet mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Federalni ministar finansija donijet će podzakonske akte o verifikaciji svih potraživanja za staru deviznu štednju u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 13.

Za obaveze za staru deviznu štednju koje ne budu izmirene isplatom u gotovini, u skladu sa čl. 9. i 10. ovog Zakona, izdat će se obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih potraživanja.

Član 14.

Kad se izvrši verifikovanje potraživanja za staru deviznu štednju na način predviđen članom 12. ovog Zakona, Vlada Federacije će posebnim propisom utvrditi model izdavanja obveznica propisujući rok dospijeha obveznica, visinu kamate na obveznice i dužinu grace perioda, a do iznosa koji se utvrdi kao glavica u procesu verifikovanja potraživanja na osnovu stare devizne štednje do iznosa propisanog u članu 2. ovog Zakona.

Kako bi osigurala dodatna finansijska sredstva nosiocima obveznica iz člana 13. ovog Zakona, Vlada Federacije, u svojstvu dioničara a prema važećim propisima, svojom Odlukom rasporedit će do 15% dividende iz privrednih društava sa državnim kapitalom kako bi otkupljivala javne obveznice putem ponude po tržišnoj cijeni, isplaćujući ih kako je predviđeno godišnjim budžetom, počevši od obveznica sa najnižom nominalnom vrijednosti i progresivno krenuvši ka obveznicama sa višom nominalnom vrijednosti.

Član 15.

Vlada Federacije će tri posto iznosa koji se ostvari od prodaje preduzeća JP „BH Telecom“, JP „Elektroprivrede BiH“ d.d., JP „Elektroprivrede HZHB“ d.d. i „Hrvatske telekomunikacije“ d.o.o. Mostar uplatiti na poseban račun.

Sredstva ostvarena na posebnom računu iz stava 1. ovog člana koristit će se u svrhu prijevremenog otkupa obveznica na osnovu stare devizne štednje po tržišnoj cijeni i to uključujući prioritet u isplati - otkupu obveznica vlasnika stare devizne štednje i to ponudom otkupljenja obveznica sa najnižom nominalnom vrijednosti, a potom obveznica sa višom nominalnom vrijednosti.

Federalni ministar finansija donijet će podzakonske akte o načinu raspolaganja sredstvima deponovanim na računu iz prethodnog stava, odnosno o modalitetima isplate vlasnika obveznica, shodno ostvarenju sredstava iz ovog člana.

Član 21.

Obveznice za izmirenje obaveza za staru deviznu štednju i ratnih potraživanja su vrijednosni papiri koje izdaje u cijelosti ili djelimično Bosna i Hercegovina (u daljnjem tekstu: vrijednosni papiri BiH) u ime Federacije, ili Federacija (u daljnjem tekstu: vrijednosni papiri Federacije) prema posebnom propisu.

Obveznice izdate za izmirenje obaveza za staru deviznu štednju i ratna potraživanja su utržive i prenosive i izdaju se i vode samo u elektronskoj formi.

Svi uvjeti vezani za obveznice utvrđuju se odlukom Vlade Federacije i posebnim propisom.

Za predračun obaveza na osnovu stare devizne štednje i ratnih potraživanja u KM koristi se srednji zvanični kurs Centralne banke Bosne i Hercegovine koji važi na dan donošenja odluke Vlade Federacije o emisiji obveznica u smislu ovog Zakona.

Obveznice izdate za izmirenje obaveza iz stava 2. ovog člana predstavljaju unutrašnji dug Federacije u skladu sa posebnim propisom.

Federalno ministarstvo finansija upravljat će računima sa kojih se sredstva koja su položena mogu podizati u svrhu isplate obveznice.

Član 22.

Obveznice Federacije ne podliježu propisima i odobrenju Komisije za vrijednosne papire Federacije Bosne i Hercegovine.

Član 24.

Federacija garantuje za obveznice izdate u skladu sa odredbama ovog Zakona za izmirenje unutrašnjeg duga.

Član 26.

Vlada Federacije će u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona donijeti podzakonske akte za utvrđivanje prioriteta među kategorijama obaveza za izmirenje potraživanja u skladu sa stavom 2. člana 7., članom 8. i članom 11. ovog Zakona.

117. Postupajući u skladu sa Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine iz prethodnog člana ove Odluke, Federalni ministar finansija je donio slijedeće podzakonske akte ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 33/05 od 13. juna 2005. godine):

- Pravilnik o postupku verificiranja potraživanja za staru deviznu štednju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Pravilnik);
- Uputstvo o obliku i sadržaju obavijesti o neizvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje;
- Uputstvo o obliku i sadržaju zahtjeva za registrovanje potraživanja na osnovu stare devizne štednje;
- Uputstvo o obliku i sadržaju potvrde o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje i
- Uputstvo o obliku i sadržaju izvještaja o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje.

118. Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je 29. jula 2005. godine donio **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 49/05 od 8. augusta 2005. godine) kojim je izmijenjen član 12. stav 2. koji je glasio:

Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju završit će se u roku od devet mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Novom verzijom je propisano:

Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju počet će 12. septembra 2005. godine i trajat će do 31. decembra 2005. godine.

Iza stava 2. dodaje se novi stav 3. koji glasi:

Izuzetno za vlasnike stare devizne štednje, ili njihove opunomoćnike koji su izjavili žalbu na doneseni dokument kojim se potvrđuje/ne potvrđuje da je izvršeno verifikovanje potraživanja stare devizne štednje, proces verifikovanja se produžava do dana okončanja postupka po izjavljanoj žalbi.

Dosadašnji stav 3. postaje stav 4.

D. Odluka Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

119. Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je 8. januara 2001. godine utvrdio da članovi 3, 7, 11. i 18. Zakona o potraživanjima građana nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine. Ustanovio je da su ti članovi u suprotnosti sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i time u suprotnosti sa članom II.A.2(1)(k) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i Amandmanom 5. Navedeni Sud, u svojoj odluci, nije pomenuo prethodne izmjene i dopune zakona od 2. novembra 2000. godine. Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine nije naredio nikakve posebne izmjene i dopune ili na neki drugi način propisao prelazne odredbe po kojima bi relevantni članovi trebali biti primijenjeni.

120. Odluka Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, u relevantnom dijelu, glasi:

Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine članom II A. 2. (1)(k) i Amandmanom V utvrđeno je da će Federacija osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u dokumentima navedenim u Aneksu ovog ustava [...].

Utvrđujući ustavnost članova 3., 7., 11. i 18. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije sa navedenim ustavnim odredbama i članom 1. stav 1. Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, Sud je utvrdio da odredbe članova 3., 7., 11. i 18. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

121. Odluka Ustavnog suda Federacije objavljena je 9. marta 2001. godine u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", broj 7/01.

122. Članom 12(b) dijela IV(c) Ustava Federacije predviđa se da ako Ustavni sud Federacije "utvrdi da zakon, usvojeni ili predloženi zakon ili drugi propis Federacije ili bilo kojeg kantona ili općine nije u skladu sa ovim Ustavom, taj zakon ili drugi propis neće se primjenjivati, odnosno stupiti na snagu, osim ukoliko se izmijeni na način koji propiše Sud ili ukoliko Sud ne utvrdi prijelazna rješenja, koja ne mogu biti na snazi duže od šest mjeseci".

123. Federacija Bosne i Hercegovine je 14. maja 2001. godine podnijela apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine protiv presude Ustavnog suda Federacije, zavedenu kao *U 57/01*. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je, na svojoj sjednici od 20. decembra 2003. godine, rješenjem odbacio apelaciju iz formalnih razloga.

V. ŽALBENI NAVODI

124. Podnosioci prijava se generalno žale da je povrijeđeno njihovo pravo na mirno uživanje imovine, zagarantovano članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Jedan dio podnosilaca prijava se, također, žali da je povrijeđeno njihovo pravo na pravičnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, zagarantovano članom 6. Evropske konvencije. Nekoliko podnosilaca prijava navode povrede raznih članova Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima.

125. Svi podnosioci prijava traže punu isplatu cjelokupne devizne štednje, a mnogi posebno traže isplatu kamata. Također, traže kompenzaciju za duševne patnje, troškove postupka pred domaćim sudovima i Domom, te ostale troškove. Neki od podnosilaca prijava traže od Doma da naredi donošenje zakona po kojem će stara devizna štednja biti proglašena neotuđivom privatnom imovinom bez ikakvih ograničenja.

VI. ODGOVOR TUŽENE STRANE

A. Bosna i Hercegovina

1. U pogledu činjenica

126. Tužena strana navodi da je, nakon dobijanja samostalnosti, odmah počela sa pravnim regulisanjem u oblasti deviznog poslovanja. To je učinjeno iz razloga što su sva devizna sredstva, među kojima je bila i devizna štednja građana, činila ukupne rezerve bivše SFRJ. Zna se da je stanje deviznih rezervi bivše SFRJ na dan 31. decembar 1990. godine iznosilo 13 milijardi USD, a na dan 31. decembar 1991. godine oko 1,5 milijardi USD. Iz ovoga proizilazi da je bivša SFRJ putem Narodne banke Jugoslavije, gdje je vršeno deponovanje svih deviznih rezervi bivše SFRJ, svjesno sklonila sve devize i na taj način onemogućila bivše republike, među kojima je bila i Bosna i Hercegovina, da raspolažu sa deviznim rezervama koje su sa njenog područja bile deponovane kod Narodne banke Jugoslavije.

127. Tužena strana ističe da, u skladu sa gore navedenim, Bosna i Hercegovina do sada ni na koji način nije preuzela garanciju za deviznu štednju građana koja je deponovana kod bivše Narodne banke Jugoslavije, niti postoji njena obaveza da tu štednju isplaćuje građanima.

2. U pogledu prihvatljivosti

128. Tužena strana navodi da, s obzirom da podnosioci prijava nisu uopće koristili domaća pravna sredstva koja su im stajala na raspolaganju, nisu ispunjeni uslovi za prihvatljivost prijava i razmatranje merituma spora od strane uvažene Komisije do okončanja tih postupaka pred domaćim organima uprave i pravosuđa po raspoloživim pravnim lijekovima saglasno odredbama člana 26. Evropske konvencije i člana 8. stav 2a. Aneksa 6. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

129. Tužena strana ističe da iz prijava proizilazi da je ljudsko pravo podnosilaca prijava povrijeđeno u mjesecu junu 1992. godine i da je ta navodna povreda trajala čitav rat, a da su prijave podnesene više godina poslije rata. Naime, Dom/Komisija može razmatrati predmete, između ostalog, samo nakon što su iscrpljena domaća pravna sredstva i ako je zahtjev podnesen u roku od šest mjeseci od dana donošenja konačne odluke.

130. Tužena strana smatra da Komisija, u svim predmetima gdje građani potražuju isplatu stare devizne štednje mora donijeti identičnu odluku (da imaju, ili nemaju pravo na naplatu stare devizne štednje) po kojoj bi bilo utvrđeno da li Bosna i Hercegovina preuzima garancije na staru deviznu štednju od bivše SFRJ.

131. Tužena strana predlaže Komisiji da, iz gore navedenih razloga, prijave odbaci kao neprihvatljive.

3. U pogledu merituma

132. Tužena strana traži od Komisije, ukoliko ocijeni da za sada nisu ispunjeni uslovi za odbacivanje prijave, da se sačeka sa odlučivanjem o prihvatljivosti prijave do konačnog ishoda u navedenim postupcima koji se trebaju pokrenuti pred domaćim nadležnim sudovima.

133. Tužena strana navodi da je, prema njenim saznanjima do kojih se došlo u konsultacijama sa Vijećem ministara Bosne i Hercegovine, Uredom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu i dr, trenutno našla najcjelishodnija rješenja ovog problema. U takvoj situaciji, a u punoj saradnji sa Uredom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, Država Bosna i Hercegovina je kao jedino moguće rješenje iznašla soluciju da kroz proces privatizacije državne imovine omogući deviznim štedišama obeštećenja kroz otkup te imovine kako devizne štediša ne bi ostale bez ikakve naknade. U tom cilju, Država Bosna i Hercegovina-Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, u saradnji sa Uredom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, priprema paket zakona o privatizaciji državne imovine kako na nivou države, tako i na nivou entiteta Bosne i Hercegovine.

134. Tužena strana ističe da nisu povrijeđena ljudska prava podnosilaca prijave kroz soluciju koja im se nudi predviđenim zakonskim rješenjima kao načinom punog obeštećenja, a u smislu koja su im zagarantovana Evropskom konvencijom.

135. Tužena strana predlaže Komisiji, ukoliko ne odbaci prijave kao neprihvatljive, da odbije prijave u meritumu spora u odnosu na tuženu stranu, Bosnu i Hercegovinu, kao i da se odbiju zahtjevi podnosilaca prijave za kompenzaciju i naknadu troškova postupka.

B. Federacija Bosne i Hercegovine

1. U pogledu činjenica

136. Tužena strana ističe činjenicu, da je od dana podnošenja prijave Domu/Komisiji, preduzela regulativne mjere s ciljem da spriječi kolaps platnog sistema javnog duga i bankovnog sistema, a u svrhu zaštite vlasnika sredstava na deviznim štednim knjižicama. Naime, nakon pravosnažne presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: U-10/00 od 8. januara 2001. godine, tužena strana je donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije (u daljnjem tekstu: Zakon o realizaciji potraživanja, objavljen u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", br. 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03 i 44/04), kojim su uređena pitanja utvrđivanja i ostvarivanja potraživanja u postupku privatizacije. Zakonom su definirane vrste potraživanja građana prema Federaciji Bosne i Hercegovine, načini evidentiranja i postupka ostvarivanja ovih potraživanja u postupku privatizacije. Zakonom su definirane vrste potraživanja te između ostalog i potraživanja na osnovu stare devizne štednje.

137. U međuvremenu, tužena strana, konkretno Vlada Federacije Bosne i Hercegovine na sjednici od 15. decembra 2003. godine, donijela je Odluku o usvajanju strateškog plana za izmirenje unutrašnjih potraživanja prema Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 63/03 – u daljnjem tekstu: Odluka). Odlukom je utvrđeno da unutrašnja potraživanja prema Federaciji Bosne i Hercegovine ukupno iznose 3.263,4 miliona KM, a obuhvataju između ostalog i obaveze za staru deviznu štednju u iznosu od 1.110 miliona KM, te da će se način isplate i dinamika isplate i izvor finansiranja neisplaćenih potraživanja prema

Federaciji Bosne i Hercegovine, regulirati posebnim zakonima. Tako je članom 4. Odluke određen način izmirenja obaveza prema kojem Vlada Federacije Bosne i Hercegovine planira gotovinsku isplatu vlasnicima stare devizne štednje u iznosu od 105 miliona KM, izdavanje obveznica sa nominalnom vrijednošću u iznosu od 1.005 miliona KM, sa rokom dospelosti od 20 godina, 10 godina, grace perioda i kamatom od 0,5%, koja će imati neto sadašnju vrijednost u iznosu od 452 miliona KM.

138. Nadalje, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je donio Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 66/04, od 27. novembra 2004. godine) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 49/05, od 8. augusta 2005. godine) koji su stupili na snagu narednog dana od dana objavljivanja. Ovim zakonima se utvrđuje sveobuhvatno izmirenje unutarnjeg duga na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine (član 2. Zakona o utvrđivanju). Unutarnji dug Federacije Bosne i Hercegovine prema članu 3. navedenog zakona, između ostalog čine i obaveze za staru deviznu štednju u iznosu koji će biti utvrđen po verificiranju obaveza. Obaveze po osnovu stare devizne štednje definisane članom 3. Zakona o utvrđivanju, Federacija Bosne i Hercegovine će izmiriti isplatom u gotovini i izdavanjem obveznica. Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju počeo će 12. septembra 2005. godine i trajati će do 31. decembra 2005. godine. Vlasnik stare devizne štednje ima pravo na žalbu na dokument kojim se potvrđuje/ne potvrđuje da je izvršeno verifikovanje potraživanja stare devizne štednje. U smislu gore navedenih odredaba Zakona o utvrđivanju, Federalni ministar finansija je donio: Pravilnik o postupku verificiranja potraživanja za staru deviznu štednju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Pravilnik); Uputstvo o obliku i sadržaju obavijesti o neizvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje; Uputstvo o obliku i sadržaju zahtjeva za registrovanje potraživanja na osnovu stare devizne štednje; Uputstvo o obliku i sadržaju potvrde o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje i Uputstvo o obliku i sadržaju izvještaja o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 33/05).

139. Dakle, slijedom navedenih činjenica, tužena strana ističe da je, primjenom odredbi Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o potraživanjima građana, Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza i Pravilnika, utvrđena unutarnja obaveza Federacije Bosne i Hercegovine prema fizičkim licima i pravnim licima, kao i način njihovog izmirenja. Naime, izradom podzakonskog akta će biti izvršene verifikacije svih potraživanja za staru deviznu štednju, pa tako i potraživanja za staru deviznu štednju podnosioca prijave.

2. U pogledu prihvatljivosti

140. Tužena strana smatra nespornim da je putem navedene legislative i propisa dat jasan okvir kojim su stare devizne štediške dobile konkretne pouzdane informacije u vezi sa budućim tretmanom njihove stare devizne štednje, na način koji uzima u obzir opće interese, i istovremeno ne stavlja pretjeran pojedinačan teret na podnosioca prijave.

141. Naime, tužena strana opravdano sumnja, a imajući u vidu vremenski period od dana podnošenja prijave do danas, da su pojedini podnosioci prijave "uložili svoju deviznu štednju putem certifikata", tako što su ih prodali. S tim u vezi, tužena strana podsjeća Komisiju na njenu Odluku o brisanju u predmetu broj: *CH/99/2211, Olga Terpin protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* od 9. februara 2004. godine.

142. U prilog naprijed navedenom, tužena strana ističe činjenicu da podnosioci prijave od dana podnošenja prijave Domu/Komisiji, odnosno od dana pravosnažnosti presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj: U-10/00, nisu dostavili nove informacije da li su pokušali da podignu svoju staru deviznu štednju, tj. da li su zatražili pomoć kod domaćeg suda.

143. Dakle, u ovakvoj konstelaciji preduzetih radnji, odnosno radnji koje će preduzeti tužena strana, unutarnji dug Federacije Bosne i Hercegovine, kojim se obaveze za staru deviznu štednju u iznosu koji će biti utvrđen po verificiranju obaveza, na način propisan u članu 12. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izmirenju obaveza, a u vezi sa odredbom stava 1. tačka 3. člana 3. Zakona o izmirenju obaveza, izmirit će se isplatom u gotovini, odnosno za obaveze za staru deviznu štednju koje ne budu izmirene u gotovini i sukladno čl. 9. i 10. Zakona o izmirenju obaveza, izdat će se obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih tražbina (član 13. Zakona o izmirenju obaveza). Kad su u pitanju obveznice za izdavanje obaveza za staru deviznu štednju, tužena strana podsjeća Komisiju na poglavlje III – Obveznice – odredbe članova od 21. do 25. Zakona o izmirenju obaveza – kojim je između ostalog utvrđen način – metod – uvjeti izmirenja obaveza za staru deviznu štednju, u vidu obveznica, za koje Federacija Bosne i Hercegovine jamči sukladno odredbama ovog Zakona za izmirenje obaveza.

144. Slijedom izloženog, tužena strana smatra da su se stekli uslovi da Komisija, primjenom odredbi člana VIII Sporazuma, prijave u rubriciranim predmetima proglasi neprihvatljivim, prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju u pogledu tužene strane Federacije Bosne i Hercegovine.

145. Slijedom navedenoga, tužena strana predlaže Komisiji da prijave podnosilaca odbaci, primjenom člana VIII(3)(b) Sporazuma, jer je predmetna stvar već riješena, na način i u skladu sa naredbama iz ranijih odluka Doma koje se tiču pitanja “stare” devizne štednje, kao i sa Odlukom Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.

3. U pogledu merituma

146. Nesporno je da potraživanja podnosilaca prijava po osnovu njihove devizne štednje predstavljaju imovinu u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

147. U skladu sa stavom 2. člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, s obzirom na ekonomske poteškoće Federacije i banaka, a da bi se spriječio kolaps bankovnog sistema, tužena strana je zakonom regulisala korištenje potraživanja građana po osnovu njihove devizne štednje. Prema ranijim zakonskim rješenjima, nije bila postignuta pravična ravnoteža između općeg interesa i imovinskih prava imalaca stare devizne štednje, a što je utvrđeno odlukama Doma za ljudska prava.

148. Tužena strana ne osporava da potraživanja podnosilaca prijava prema bankama lociranim na području Federacije Bosne i Hercegovine po osnovu njihove devizne štednje predstavljaju “imovinu” u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Međutim tužena strana podsjeća Komisiju da član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju uključuje i tri posebna pravila, na osnovu kojih Država ima pravo da se miješa u pravo na imovinu u skladu sa javnim interesom.

149. Tužena strana smatra da je, u okviru svoje slobode odlučivanja, našla odgovarajući način i postigla traženu “pravičnu ravnotežu” interesa. Naime, u trenutnoj fazi, podnosioci prijava ili druge devizne štediša, imaju mogućnost da ostvare svoja imovinska prava u određenim iznosima za staru deviznu štednju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, s obzirom da su potraživanja po osnovu stare devizne štednje postala unutrašnji dug Federacije Bosne i Hercegovine, koji se izmiruje u skladu sa posebnim zakonom, osim ako lica – podnosioci prijava koji imaju potraživanja na osnovu stare devizne štednje nisu dali izjavu da se ta potraživanja koriste za namjene iz člana 18. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije. Tužena strana navodi da će, na osnovu utvrđenog metoda i visine, isplatiti u gotovini, odnosno ukoliko se obaveze za staru deviznu štednju, koje ne budu izmirene isplatom u gotovini, u skladu utvrđenim modelom, rokom, visinom, izdati obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih tražbina.

150. S obzirom na gore navedeno, tužena strana smatra da je u vezi sa starom deviznom

štednjom podnosioca prijava, Federacija Bosne i Hercegovine opravdala uplitanje u prava podnosioca prijava, jer je kontrola korištenja imovine "u skladu sa općim interesom" i ima osnova u Zakonu. U prilog naprijed navedenom je i činjenica da će se konkretnim programom sukcesije i unutarnjeg duga, stara devizna štednja riješiti uspostavljanjem "pravične ravnoteže" između zahtjeva općeg interesa zajednice i zahtjeva zaštite osnovnih prava podnosioca prijava, te je istim otklonjena neizvjesnost u pogledu statusa deviznih potraživanja koja nisu registrovana na Jedinstvenom računu građana i potraživanja koja su registrovana, ali nisu upotrijebljena u procesu privatizacije.

151. Pored naprijed navedenog, tužena strana obavještava Komisiju, da je Parlament Federacije Bosne i Hercegovine dana 31. decembra 2004. godine donio Zakon o izvršenju proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 78/04), kojim su uređeni: "način izvršenja Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu (u daljem tekstu: Proračun), upravljanja prihodima i izdacima Proračuna, te pravo i obaveze korisnika proračunskih sredstava". Opći dio Proračuna sastoji se od bilance prihoda i izdataka te računa finansiranja, a posebni dio sadrži detaljan raspored izdataka po proračunu korisnika i vrsti izdataka.

152. Tako je Federalno ministarstvo finansija, u računu finansiranja, iskazalo zaduženja i otplate dugova "stare devizne štednje – isplate pojedincima", sve u cilju uravnoteženja salda bilance prihoda i rashoda Proračuna.

153. Tužena strana, konkretno Federalno ministarstvo finansija, kao budžetski korisnik, je utvrdilo sredstva u Razdjelu 16 Proračuna, pozicija – Tekući Transferi; za "staru deviznu štednju – isplata pojedincima 61420": proračuni za 2004. godinu u iznosu 6.050.000 KM – Proračuni za 2005. godinu u iznosu od 8.000.000 KM.

154. Dakle, odgovarajućim izmjenama i dopunama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije i donošenjem Zakona o utvrđivanju, tužena strana je stvorila pravnu sigurnost u pogledu stare devizne štednje, tim više što je Zakonom o izvršenju proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu, planirala određena sredstva za staru deviznu štednju – isplata pojedincima, što je Sporazum o sukcesiji stupio na snagu 2. juna 2004. godine, iz kojih neupitno proizilazi da se stara devizna štednja rješava putem unutrašnjeg duga Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno sredstvima sukcesije.

155. Imajući u vidu naprijed navedeno, tužena strana smatra da nije prekršila prava podnosioca prijava na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

156. Izneseni argumenti potvrđuju stav tužene strane da ne postoje uvjeti za prihvatljivost prijava, te tužena strana predlaže Komisiji da prijave podnosioca proglasi neprihvatljivim, iz razloga iznesenih u ovim pisanim zapažanjima o prihvatljivosti, odnosno da primjenom odredbi člana VIII Sporazuma donese odluke o odbijanju žalbi podnosioca prijava kao očito neutemeljenih.

C. Mišljenje *amicus curiae* – Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini

157. Udruženje za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini stoji na stanovištu da su svi problemi i evidentna i flagrantna kršenja ljudskih prava u vezi sa "starom deviznom štednjom", položenom u bankama sa sjedištem u Bosni i Hercegovini ili filijalama banaka sa sjedištem u drugim republikama na teritoriji Bosne i Hercegovine prije 31. decembra 1990. godine, proistekla iz razloga što Bosna i Hercegovina, kao pravni sljednik Republike Bosne i Hercegovine i kao jedna od pravnih sljednica bivše SFRJ, nije poduzela potrebne radnje kojima bi zaštitila prava građanskih lica – imaoce deviznih računa i deviznih štednih uloga kod banaka odnosno filijala na dan 31. decembra 1990. godine. Štaviše, donošenjem relevantnih zakona stvorila je pravnu nesigurnost za devizne štediše u pogledu ostvarivanja prava na imovinu.

158. Republika Bosna i Hercegovina je činom izlaska iz bivše SFRJ, prihvatanjem Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i zakona Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i donošenjem Uredbe sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona, koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92), znala da preuzima i dio obaveza i odgovornosti za deviznu štednju građana za koju je garancije dala bivša SFRJ, pa je ovom pitanju morala posvetiti posebnu pažnju jer su je ustavne odredbe iz člana 39. Ustava Republike Bosne i Hercegovine, kojim se građanima zajamčuje pravo svojine i člana 85, kojim se zajamčuje pravo građanina da bude obaviješten, na to obavezivale.

159. Republika Bosna i Hercegovina je donijela Uredbu sa zakonskom snagom o deviznom poslovanju ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92), kojom je stavila van snage savezni Zakon o deviznom poslovanju ("Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije", br. 66/85 i 82/90). U članu 144. navedene Uredbe, Republika je utvrdila da će se pitanje dijela stare devizne štednje, u dijelu koji se odnosi na redeponovanu štednju kod Narodne banke Jugoslavije, urediti posebnim propisom. Članom 9. iste Uredbe, preuzela je jemstvo za devize građana koje su se nalazile u posjedu banaka i na računima u inostranstvu ovlaštene banke za poslove sa inostranstvom čije je sjedište bilo u Bosni i Hercegovini.

160. Ako Republika Bosna i Hercegovina nije mogla obezbijediti pravo raspolaganja deviznom štednjom redeponovanom kod Narodne banke Jugoslavije, propustila je donijeti zakon kojim utvrđuje deviznu štednju građana u posjedu banaka na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine i način raspolaganja ovim deviznim sredstvima građana uz zaštitu prava građana sa teritorija koje nisu bile pod njenom kontrolom.

161. Propuštajući da donese ovakav zakon, Bosna i Hercegovina je ostavila na volju bankama da same odlučuju o ovoj imovini građana. Banke su samovoljno odbile isplaćivati štednju i kamatu po deviznoj štednji. Jedino su visoki političari i funkcioneri uspjeli dobiti svoja sredstva nazad.

162. Potpisivanjem Okvirnog mirovnog sporazuma, Bosna i Hercegovina je preuzela ustavnu obavezu da osigura najviši standard ljudskih prava, pa time da osigura i pravo raspolaganja deviznim štedišama deviznom štednjom (Ustav Bosne i Hercegovine, član II/3.k), kao i pravo na pravično suđenje II/3.e). Treba imati na umu da je Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, sa svojim aneksima, obezbijedio Bosni i Hercegovini pravni milje da ispuni ovu obavezu.

163. Odluka Bosne i Hercegovine o ciljevima i zadacima devizne politike u 1996. godini ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 33/94), u tački 7, propisuje da Bosna i Hercegovina preuzima obavezu da će staru deviznu štednju deponovanu kod Narodne banke Jugoslavije, zajedno sa kamatom na štednju, rješavati donošenjem zakona o javnom dugu Bosne i Hercegovine ili na drugi način, u sklopu ukupne konsolidacije duga Bosne i Hercegovine zajedno sa međunarodnom zajednicom.

164. Odgovornost Bosne i Hercegovine sastoji se u tome što nakon donošenja ove Odluke ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/96) nije poduzela daljnje operativne korake u realizaciji odluke o zaštiti prava štediša i interesa države, a morala je to učiniti.

165. Bosna i Hercegovina je odgovorna i za donošenje Okvirnog zakona o privatizaciji preduzeća i banaka u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 14/98), kojim je dala izričito pravo entitetima da privatiziraju preduzeća i banke smještene na njihovom teritoriju koje nisu u privatnom vlasništvu.

166. Nadalje, Udruženje za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini smatra da su sudski organi propustili da zaštite građane tako što nisu donosili ili izvršavali pravomoćne presude u pogledu devizne štednje, čime su prekršili član 6. Evropske konvencije.

167. Odgovornost Bosne i Hercegovine je i u tome što se oglušila na stavove Doma za ljudska prava, koji je, svojom Odlukom u predmetima *Poropat i drugi*, od 10. maja 2000. godine, ukazao na ozbiljna kršenja ljudskih prava proisteklih iz odbijanja odgovornosti Bosne i Hercegovine. Osim toga, Udruženje smatra da u pogledu devizne štednje, Država nije napravila niti jedan pozitivan pomak od donošenja relevantnih odluka Doma.

168. Činjenica je da je Bosna i Hercegovina ostala pasivna i po pitanju pregovora o preuzimanju obaveza po jemstvu bivše SFRJ za staru deviznu štednju, koji se vode pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja (Anex C Sporazuma o sukcesiji, član 7. stav 1). Bosna i Hercegovina je imala obavezu za pokretanje ovog pitanja putem Visokog predstavnika i Vijeća za implementaciju mira, čije su članice i 5 sljednica bivše SFRJ.

169. Stupanjem na snagu Sporazuma po pitanju sukcesije, Bosna i Hercegovina i entiteti imaju obaveze po pitanju stare devizne štednje u iznosima u kojima banke nosioci obaveza po deviznoj štednji utvrde da su Bosna i Hercegovina i entiteti koristili devizna sredstva za svoje potrebe.

170. Donešeni zakoni (Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga Bosne i Hercegovine; Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga Republike Srpske; Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine; Zakon o unutrašnjem dugu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine) su prema Sporazumu o sukcesiji ništavni, a po Ustavu Bosne i Hercegovine su neustavni sa aspekta kršenja ljudskih prava. Obaveza po staroj deviznoj štednji svodi se isključivo na ugovoreni odnos banke, koja je pravni sljednik banke na dan 31. decembra 1991. godine, i štediše, te se, po zakonu o obligacijama, ne može prenijeti na trećeg bez pristanka povjerioca – štediše u konkretnom slučaju.

171. Umjesto trošenja silnih novaca i sati u daljim zakonskim i podzakonskim manipulacijama deviznom štednjom, entiteti su dužni dati naloge bankama da aktiviraju stavke po deviznoj štednji isknjižene u pasivnu podbilancu, tj. da ih vrate u aktivu i počnu vraćati štedišama novac. Država i entiteti će vratiti onaj dio sredstava devizne štednje koji su povukli, ili koristili, za vlastite potrebe.

172. Za potraživanja devizne štednje položene kod Narodne banke Jugoslavije sa pravom reotkupa, banke moraju pokrenuti sudske postupke protiv 5 država sljednica, budući da nije postignut dogovor pred Bankom za međunarodna poravnanja.

173. Odgovornost Bosne i Hercegovine i entiteta postoji u odnosu na donošenje zakonskih mjera kojima će se stare devizne štediše zaštititi od eventualnih zloupotreba od strane banaka. Naime, politike i način isplate devizne štednje od strane banaka moraju biti jasne, transparentne i u funkciji nediskriminacije štediša.

174. Donešeni entitetski zakoni kojima se devizna štednja pretvara u javni dug, ne omogućavaju deviznim štedišama procesne garancije u smislu člana 6. Evropske konvencije.

175. U mišljenju je istaknut stav da Država nema javni interes u pogledu opravdanosti miješanja u pravo na imovinu vlasnika stare devizne štednje. U tom smislu, navodi se da Država ne raspolaže podacima o svojoj imovini, te da je miješanje u ovo pravo neopravdano pošto Država ne vodi savjesno proces privatizacije. Na taj način, Država gubi veliki dio sredstava, koja bi pomogla u rješavanju problema stare devizne štednje.

176. Budući da se radi o kršenju ljudskih prava građana Bosne i Hercegovine, a isključivo u interesu organiziranog kriminala koji dolazi iz redova međunarodne zajednice i domaćih političkih oligarhija, *amicus curiae* je mišljenja da bi Komisija trebala:

- obavijestiti i pozvati članove Predsjedništva Bosne i Hercegovine da podnesu Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine zahtjev za preispitivanje ustavnosti zakona koji se odnose na privatizaciju banaka i preduzeća, zakona o javnom dugu i zakona o zabrani izvršenja sudskih presuda;

- zatražiti i izricanje mjere zabrane dalje privatizacije preduzeća i banaka dok se ne utvrdi i usvoji program konsolidacije i vraćanja ino duga koji su preuzeli entiteti i pitanje isplate stare devizne štednje građanima u Bosni i Hercegovini uključujući i izbjegla lica;

- sugerisati Predsjedništvu Bosne i Hercegovine da traže hitno sazivanje sjednice Vijeća za implementaciju mira s ciljem dobivanja stručne i političke podrške u zaštiti prava građana Bosne i Hercegovine.

D. Mišljenje *amicus curiae* – Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu

177. Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, u svom mišljenju od 1. aprila 2005. godine, smatra da treba odustati od stavova Doma, izraženih u odlukama *Poropat i drugi* i *Đurković i drugi*, iz razloga što je Država prenijela tu nadležnost na entitete i Brčko Distrikt. Time je Država iskoristila svoju diskrecionu moć. Štaviše, Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu smatra da je nerealno očekivati da entiteti i Brčko Distrikt mogu imati iste standarde za isplatu stare devizne štednje, jer se, uključujući privatizaciju, nalaze u različitim pozicijama.

178. U pogledu obaveza entiteta i Brčko Distrikta, Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu je, uz upućivanje na podatke Međunarodnog monetarnog fonda, dao statistički pregled obaveza Države po pitanju unutarnjeg duga i pojedinih njegovih elemenata. Time je Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu ukazivao na ozbiljnost situacije.

179. U pogledu procesnih prava, naglašeno je da se pravo pristupa sudu u smislu člana 6. Evropske konvencije može ograničiti u javnom interesu, što bi bilo opravdano u slučajevima stare devizne štednje. U tom smislu, ukazano je na određenu praksu Evropskog suda za ljudska prava (presuda *National & Provincial Building Society et al. protiv Velike Britanije*, od 23. oktobra 1997. godine, broj 117/1996/736/933-935, stav 105). Osim toga, naglašeno je da se podzakonski propisi tek trebaju donijeti, tako da je ocjena zakona preuranjena.

180. Na kraju je istaknuto da postojeći zakonski okvir predstavlja proporcionalan odnos između prava pojedinca i interesa Države, pri čemu Država uživa široko polje procjene.

VII. MIŠLJENJE KOMISIJE

A. Prihvatljivost

181. Komisija podsjeća da su prijave podnesene Domu u skladu sa Sporazumom. S obzirom da Dom o njima nije odlučio do 31. decembra 2003. godine, Komisija je, u skladu sa članom 2. Sporazuma iz septembra 2003. godine i članom 3. Sporazuma iz 2005. godine, nadležna da odlučuje o ovim prijavama. Pri tome, Komisija će uzimati kriterije za prihvatljivost prijave sadržane u članu VIII(2) Sporazuma. Komisija, također, zapaža da se Pravila procedure kojima se uređuje njeno postupanje ne razlikuju, u dijelu koji je relevantan za predmete podnosilaca prijave, od Pravila procedure Doma, izuzev u pogledu sastava Komisije.

1. Nadležnost *ratione personae*

182. Općenito, Komisija podsjeća da se njena nadležnost, prema članu II(2) Sporazuma, proteže na navodne ili očigledne povrede ljudskih prava gdje je takvu povredu navodno ili očigledno počinila jedna ili više strana u Sporazumu. Imajući na umu kompleksnost pravnih i ustavnih aranžmana Bosne i Hercegovine, Komisija smatra da bi bilo nerazumno očekivati od podnosilaca prijave da su u stanju u svim okolnostima tačno imenovati tuženu stranu. Iz ovog razloga, Dom je uvijek smatrao da nije ograničen izborom tužene strane podnosioca prijave. Dom je, u nekoliko prilika, ispitao prijave u vezi sa tuženom stranom onako kako je to odredio sam Dom (vidi, na primjer, *Poropat i drugi*, tačke, *loc. cit.*, 132-33).

183. S obzirom na gore navedeno, Komisija će razmotriti sve ove prijave i protiv Bosne i Hercegovine i protiv Federacije Bosne i Hercegovine.

(a) Odgovornost Bosne i Hercegovine

184. U pogledu odgovornosti Bosne i Hercegovine, Komisija, prije svega, podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi već razmatrala ovo pitanje u predmetima sa istim ili sličnim činjeničnim i pravnim supstratom (vidi, na primjer, Odluku o prihvatljivosti i meritumu *Đorđe Besarović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*; CH/98/375 i dr, od 6. aprila 2005. godine, tačka 1151. i dalje). Tom prilikom, a uzimajući u obzir analizu ustavnih i zakonskih rješenja u vezi sa "starom deviznom štednjom", Komisija je utvrdila da "[...] Bosna i Hercegovina ostaje odgovorna za pronalaženje zajedičkog rješenja za problem starih bankovnih računa, te smatra da su prijave prihvatljive *ratione personae* protiv Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju" (tačka 1156).

185. Što se tiče sudskih postupaka koje su pokrenuli neki od podnosilaca prijava i navoda o nemogućnosti drugih da pristupe sudu, Komisija zapaža da se to isključivo tiče sudstva Federacije Bosne i Hercegovine. Komisija, zbog toga, nalazi da su prijave neprihvatljive protiv Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 6. Evropske konvencije.

(b) Odgovornost Federacije Bosne i Hercegovine

186. Federacija Bosne i Hercegovine tvrdi da se ne može smatrati odgovornom za moguće povrede u ovim predmetima.

187. U pogledu člana 6. Evropske konvencije, Komisija je već zaključila (vidi tačku 185. ove Odluke) da se Federacije Bosne i Hercegovine ne može osloboditi odgovornosti *ratione personae* u vezi sa pravom na pristup sudu, jer je institucionalna zaštita garantovana, prije svega, kroz sudski sistem Federacije Bosne i Hercegovine.

188. Nadalje, u vezi sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, Komisija podsjeća da je sve zakone primjenjive na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, koji se bave bankarstvom, potraživanjima građana, privatizacijom i unutrašnjim dugom, donijela Federacija Bosne i Hercegovine i da su svi organi određeni za implementaciju zakona institucije Federacije Bosne i Hercegovine. Nadalje, žalbe podnosilaca prijava i drugih tužilaca u vezi sa deviznom štednjom su ispitali sudovi koji su nadležni samo na teritoriji Federacije. Federacija Bosne i Hercegovine je odgovorna u ovim predmetima za regulatorne mjere, odluku Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine i druge postupke koje je preduzela u dijelu u kome su oni uticali na položaj podnosilaca prijava u odnosu na banke, a posebno, u odnosu na štedne uloge u bankama. Osim toga, podnosioci prijava se žale da se ne mogu obratiti niti jednoj instituciji u Entitetu radi zaštite svojih prava.

189. Prema tome, navodi podnosilaca prijave nisu *prima facie* naprihvatljivi.

190. Ipak, Komisija smatra da na odgovornost Federacije Bosne i Hercegovine utiče odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine broj *U 14/05* (od 2. decembra 2005. godine). Ovom odlukom naloženo je Bosni i Hercegovini da "[...] u roku od 3 mjeseca od dana objave [te] odluke u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" donese zakon kojim će se regulirati pitanje isplate stare devizne štednje" (Izreka). Odluka je objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", broj 2/06, od 16. januara 2006. godine. S druge strane, Ustavni sud Bosne i Hercegovine je proglasio neustavnim relevantne odredbe Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 66/04), koje se odnose za "staru deviznu štednju". Uzimajući u obzir ove činjenice, Komisija će u dijelu odluke o meritumu dati konačno mišljenje o odgovornosti Federacije Bosne i Hercegovine *ratione personae* u vezi sa pravom na imovinu podnosilaca prijava.

191. Prema tome, Komisija zaključuje da je nadležna *ratione personae* da razmatra predmetne prijave u odnosu na Federaciju Bosne i Hercegovine.

2. Res iudicata

192. Federacija Bosne i Hercegovine tvrdi da je Komisija, u skladu sa članom VIII(2)(b), spriječena da ispita ove predmete zbog toga što su oni u suštini isti kao stvar koju je Dom već ispitao. Federacija posebno tvrdi da odluke Doma po istom pitanju u predmetu *Poropat i drugi, Todorović i drugi i Đurković i drugi* sprječavaju razmatranje ovih prijava.

193. Komisija podsjeća da princip *res iudicata* predviđa da je konačna presuda koju donese nadležni sud o meritumu predmeta konačna u odnosu na prava uključenih strana i predstavlja apsolutnu zabranu kasnijih postupaka koji se tiču istog potraživanja. Taj princip je izražen u članu VIII(2)(b) Sporazuma kojim je propisano da Dom "neće razmatrati prijavu koja je u suštini ista kao i stvar koju je Dom već ispitao, ili je već podnesena na drugi postupak međunarodne istrage ili rješavanja". Međutim, nijedan od ovih podnosilaca prijava nije uključen u odluke Doma u predmetima *Poropat i drugi, Todorović i drugi i Đurković i drugi*; dakle, princip *res iudicata* se ne može odnositi na njih.

194. Član VIII(2)(b) Sporazuma nije primjenjiv u ovom slučaju kako bi se Komisiji uskratila ovlaštenja da razmatra prijave bez obzira na slične ranije prijave pred Domom.

3. Očigledno neosnovane

195. Federacija Bosne i Hercegovine tvrdi da ove prijave treba odbaciti kao očigledno neosnovane.

196. Federacija Bosne i Hercegovine ne navodi nikakve dokaze za ovaj argument te Komisija smatra da ove prijave pokreću legitimna pitanja spojiva sa Sporazumom i u okviru njene nadležnosti. Prema tome, Komisija odbacuje prijedlog da se prijave moraju odbaciti kao očigledno neosnovane prema članu VIII(2)(c).

4. Iscrpljivanje domaćih pravnih lijekova i pravilo 6 mjeseci

197. U skladu sa članom VIII(2)(a), Komisija će razmotriti da li postoje efikasni pravni lijekovi i, ako je tako, da li su podnosioci prijava dokazali da su ih iscrpili, te da li su podnosioci prijava dokazali da su prijave podnesene u roku od šest mjeseci od dana kada je donesena konačna odluka. Komisija podsjeća da pravilo iscrpljivanja pravnih lijekova zahtijeva da podnosioci prijava dođu do konačne odluke. Konačna odluka predstavlja odgovor na zadnji pravni lijek, koji je djelotvoran i adekvatan da ispita nižestepenu odluku kako u činjeničnom tako i u pravnom pogledu. Odluka kojom je djelotvoran pravni lijek odbačen zato što apelanti nisu ispoštovali formalne zahtjeve pravnog lijeka (rok, plaćanje taksi, forma ili ispunjenje zakonskih uvjeta i sl), ne može se smatrati konačnom. S druge strane, korištenje nedjelotvornog pravnog lijeka ne prekida rok od 6 mjeseci za podnošenje prijave Komisiji.

198. Komisija, na prvom mjestu, napominje da pri primjeni principa iscrpljivanja pravnih lijekova nije potrebno uzimati u obzir kvantitet odluka Evropske komisije za ljudska prava u pogledu određene problematike (čak i da nema niti jednog predmeta u relevantnom smislu), već je potrebno ispitivati u svakom pojedinom slučaju da li je pravni lijek djelotvoran ili ne, prema relevantnim zakonima države.

199. Na pojedinca se ne može staviti pretjerani teret u otkrivanju koji je najefikasniji put kojim bi se došlo do ostvarivanja svojih prava (Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 18/00*, od 10. maja 2002. godine, tačka 40, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 30/02). Djelotvornost pravnog lijeka se ne ogleda samo u činjenici da je on pravno i formalno predviđen, već i da je u praksi djelotvoran. Osnovna ljudska prava, koja štiti Evropska konvencija i Ustav

Bosne i Hercegovine, moraju biti stvarna i djelotvorna kako u zakonu tako i u praksi, a ne iluzorna i teoretska. Pravni lijekovi koji su predviđeni za zaštitu prava moraju biti fizički dostupni, ne smiju biti ometani aktima, propustima, odlaganjima ili nemarom vlasti, te moraju biti u stanju štiti predmetna prava (Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 36/02*, od 30. januara 2004. godine, tačka 25, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 9/04).

200. U vezi s tim, Komisija podsjeća da je u Bosni i Hercegovini već etablirana praksa da se podnosioci prijava mogu obratiti direktno Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine ili Domu, u slučaju kada nema djelotvornih pravnih lijekova u vezi sa određenim ustavnim pravom, odnosno pravom iz Sporazuma. Tako je u svim slučajevima nerazumnog trajanja postupka zaključeno da u Bosni i Hercegovini ne postoji odgovarajući pravni lijek. Iz toga razloga, apelanti, tj. podnosioci prijava nisu se morali obratiti niti jednom domaćem organu, već direktno Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine ili Domu, tj. Komisiji, i tvrditi povredu citiranog prava (vidi, nedavno usvojene predmete Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *AP 769/04*, od 30. novembra 2004. godine, tačka 23, sa uputom na daljnju praksu Evropskog suda za ljudska prava). Nadalje, Dom je jasno naveo da činjenica da postupak još traje neće spriječiti Dom da ispita žalbene navode podnosioca prijave u vezi sa dužinom postupka (Odluka o prihvatljivosti i meritumu, *CH/99/1972, M.T. protiv Republike Srpske*, od 3. jula 2003. godine, tačka 27). Isti slučaj je bio sa pravom pristupa sudu, gdje je zaključeno da Bosna i Hercegovina i njeni entiteti i Brčko Distrikt nisu predvidjeli pravni lijek protiv povrede prava pristupa sudu (vidi, na primjer, Odluku o prihvatljivosti i meritumu Komisije, *Dmitar Arula protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, od 8. i 9. marta 2005. godine, tačka 55; Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 19/00* od 4. maja 2001. godine, tačka 12. *et sequ.*, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 27/01).

201. Komisija navodi da je prva indicija nedjelotvornog pravnog sistema u pogledu isplate stare devizne štednje činjenica da Bosna i Hercegovina do danas nije počela da isplaćuje staru deviznu štednju.

202. S obzirom na gore navedeno, Komisija smatra da ne postoje efikasni pravni lijekovi koji su dostupni podnosiocima prijave, a koje bi trebali iscrpiti. U ovim okolnostima, Komisija cijeni da je opravdano razmatrati prijave.

203. Komisija, zbog toga, zaključuje da prijave nisu neprihvatljive prema članu VIII(2)(a).

5. Ostalo

204. U skladu sa pravilom 50. stavom 1(f) Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava neprihvatljivom prijavu CH/00/4471, *Milka Zlobicki Momić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*. Naime, Komisija zapaža da je podnositeljica prijave umrla 26. marta 1998. godine, a da je prijava podnesena 28. marta 2000. godine, dakle dvije godine nakon smrti podnositeljice prijave. Komisija zapaža da je u prijavi, kao zastupnik podnositeljice prijave, označen Nikola Momić, opunomoćen od strane podnositeljice prijave, a punomoć je sudski ovjerena 18. marta 1998. godine. Predmetnom punomoći zastupnik je opunomoćen da zastupa podnositeljicu prijave i njene nasljednike u svim pravnim poslovima pred sudom, van suda, pred svim državnim organima i organima uprave, da može pokretati parnice i postupati po svom nahođenju, i dr, a naročito da preuzme i podigne certifikate na osnovu njene stare devizne štednje kod Jugobanke u iznosima od 8.531,3384 DEM i 25.340,3284 DEM, i da za slučaj njene bolesti utroši ove certifikate za kupovinu njenog i svog stana. Ipak, Komisija zaključuje da je ova punomoć, kako u skladu sa materijalno-pravnim odredbama Zakona o obligacionim odnosima (član 91), tako i procesnim odredbama Zakona o parničnom postupku (član 91) prestala da važi u trenutku smrti podnositeljice prijave. S druge strane, zastupnik umrle podnositeljice prijave je u prijavi naveo "svoja, devizna sredstva moje sestre, potražujem u iznosu od 34.409,16 DEM pravovaljana". Međutim, zastupnik nije ničim dokazao da su potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje prešla na njega, jer je dostavljenim rješenjem, kojim je okončan ostavinski postupak, proglašen nasljednikom novčanih potraživanja podnositeljice prijave kod SIZ-a PIO. U navedenom rješenju, devizna sredstva nisu uključena. Pri tome Komisija napominje, da u

skladu sa pozitivnim zakonskim propisima, zastupnik podnositeljice prijave ima mogućnost da pokrene postupak za utvrđivanje njegovih prava i obaveza kao eventualnog nasljednika potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje. Konačno, u toku postupka pred Domom/Komisijom nije se javio nijedan drugi eventualni nasljednik novčanih potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje. Komisija, stoga, smatra da podnositeljica prijave nije žrtva povrede, kako se zahtijeva članom VIII(1) Sporazuma. Slijedi da je prijava nespojiva *ratione personae* sa odredbama Sporazuma u smislu člana VIII(2)(c).

205. U skladu sa pravilom 50. stavom 1f. Pravila procedure Komisije, Komisija zaključuje da nije nadležna *ratione temporis* da razmatra dio prijave u predmetu broj CH/00/4633, *Mustafa, Hamša i Hanifa Hodžić protiv Federacije Bosne i Hercegovine*. Naime, podnositeljica prijave Hanifa Hodžić je 30. juna 2005. godine dostavila kopiju štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla, filijala Kalesija, koja nije navedena u prijavi, niti ju je podnositeljica prijave prije dostavljala. Komisija zapaža da je ovaj zahtjev podnesen Komisiji po prvi put nakon 31. decembra 2003. godine, a prema članu 3. Sporazuma i pravilu 44. Pravila procedure Komisije, Komisija može odlučivati samo o "predmetima" odnosno "prijavama" podnesenim Domu do 31. decembra 2003. godine. Komisija smatra da se ovi izrazi ne odnose samo na potpuno nove prijave, nego i na nove zahtjeve od strane podnosioca prijave koji se ne odnose na stvar iznesenu u ranije podnesenoj prijavi. Novi zahtjev, koji je postavila podnositeljica prijave, spada u tu kategoriju. Slijedi da je zahtjev nespojiv sa odredbama mandata Komisije predviđenog Sporazumom iz 2005. godine. Komisija, zbog toga, odlučuje da ovaj zahtjev proglaši neprihvatljivim *ratione temporis*.

206. U skladu sa pravilom 50. stavom 1(b) Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava neprihvatljivim dijelove prijave CH/00/4694, *Sabina Vilić protiv Bosne i Hercegovine* i CH/00/4704, *Rajko Dursun protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* koji se odnose na dinarski polog na deviznim štednim knjižicama. Naime, Komisija ima nadležnost da razmatra prijavu samo ako je ispoštovan princip iscrpljivanja pravnih lijekova. Pravilo iscrpljivanja pravnih lijekova zahtijeva da podnosilac prijave dođe do konačne odluke. Konačna odluka predstavlja odgovor na zadnji pravni lijek, koji je djelotvoran i adekvatan da ispita nižestepenu odluku kako u činjeničnom tako i u pravnom pogledu. Pri tome, podnosilac prijave mora imati dispoziciju korištenja pravnog lijeka, bez obzira da li se radi o redovnom ili vandrednom pravnom lijeku. U konkretnim slučajevima podnosioci prijave su, prema članu 172. Zakona o parničnom postupku ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 42/98), mogli pred nadležnim sudom podnijeti tužbu za utvrđenje svojih potraživanja, dakle, imali su na raspolaganju pravno sredstvo kojim bi izdejstvovali odluku o meritumu svog zahtjeva. Podnosioci prijave Sabina Vilić i Rajko Dursun nisu dostavili dokaz da su pokrenuli parnični postupak pred nadležnim sudom radi utvrđenja svojih potraživanja. Prema tome, Komisija smatra da su prijave podnosilaca Sabine Vilić i Rajka Dursuna u dijelu koji se odnosi na dinarski polog još uvijek preuranjene, jer nisu iscrpili djelotvorne pravne lijekove, kako se zahtijeva članom VIII(2)(a) Sporazuma. Komisija, zbog toga, odlučuje da prijave u dijelu koji se odnosi na dinarski polog, proglaši neprihvatljivim.

207. U skladu sa pravilom 50. stavom 2e. Pravila procedure Komisije, Komisija briše dio prijave u predmetu broj CH/00/4789, *Vinko Raić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa dijelom devizne štednje u iznosu od 57,24 KM. Naime, podnosilac prijave je obavijestio Komisiju da je pretvorio dio svoje devizne štednje u navedenom iznosu u procesu privatizacije kod otkupa stana, te Komisija zaključuje da je navedeni iznos utrošio, zbog čega više nije opravdano da se u tom dijelu nastavi postupak pred Komisijom.

208. U vezi sa naknadom materijalne i nematerijalne štete, koju su tražili određeni podnosioci prijave, Komisija smatra da su takvi zahtjevi očigledno neosnovani zbog činjenice da je prvenstveni zadatak Komisije da ispita navodnu povredu prava u vezi sa dugogodišnjom neisplatom devizne štednje, te da, u slučaju da utvrdi ovu povredu, naredi pravne lijekove koji bi bili dostatni da se uspostavi sistem, kako bi povreda prava prestala. Komisija smatra da je ovo osnovni zahtjev podnosilaca prijave. Ovo je ujedno i osnovna intencija Sporazuma i njegovog kataloga prava i sloboda – eliminacija uzroka povrede ljudskih prava i sloboda. Osim toga, uzimajući u obzir cjelokupnu situaciju u kojoj se nalazi Država, utvrđivanje i isplata materijalne i nematerijalne štete

bi otežalo uspostavu održivog sistema za isplatu "stare devizne štednje", što bi bilo suprotno namjeri ove Odluke. Komisija napominje da je Država započela postupak uspostavljanja sistema za isplatu "stare devizne štednje", što je izuzetno bitno u okolnostima datih slučajeva. Slijedi da je ovaj dio prijava očigledno neosnovan u smislu člana VIII(2)(c). Komisija, zbog toga, odlučuje da ovaj dio prijava proglaši neprihvatljivim.

A.1. Zaključak u pogledu prihvatljivosti

209. Komisija proglašava sve prijave prihvatljivim prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju u odnosu na Bosnu i Hercegovinu, i u cijelosti prihvatljivim u pogledu Federacije Bosne i Hercegovine.

210. U skladu sa pravilom 50. stavom 1(f) Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava neprihvatljivom prijavu broj CH/00/4471, *Milka Zlobicki Momić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, jer je prijava nespojiva *ratione personae* sa odredbama Sporazuma.

211. U skladu sa pravilom 50. stavom 1f. Pravila procedure Komisije, Komisija zaključuje da nije nadležna *ratione temporis* da razmatra dio prijave u predmetu broj CH/00/4633, *Mustafa, Hamša i Hanifa Hodžić protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, koji se tiče zahtjeva podnesenog nakon 31. decembra 2003. godine.

212. U skladu sa pravilom 50. stavom 1(b) Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava neprihvatljivim dijelove prijava br. CH/00/4694, *Sabina Vilić protiv Bosne i Hercegovine* i CH/00/4704, *Rajko Dursun protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, jer podnosioci prijava nisu iscrpili pravne lijekove.

213. U skladu sa pravilom 50. stavom 2e. Pravila procedure Komisije, Komisija briše dio prijave u predmetu broj CH/00/4789, *Vinko Raić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, jer nije opravdano nastaviti sa razmatranjem tog dijela prijave.

214. U skladu sa pravilom 50. stavom 1j. Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava dio prijava koji se tiče zahtjeva za naknadu materijalne i nematerijalne štete neprihvatljivim.

B. Meritum

215. Prema članu XI Sporazuma, Komisija mora obraditi pitanje da li utvrđene činjenice otkrivaju da je tužena strana prekršila svoje obaveze iz Sporazuma. Kao što je već naglašeno, prema članu I Sporazuma, strane su obavezne "osigurati svim licima pod svojom nadležnošću najviši stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda", uključujući prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom i drugim sporazumima nabrojanim u Dodatku Sporazuma.

B.1. Član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju

216. Podnosioci prijava se žale da je povrijeđeno njihovo pravo na imovinu prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Ova odredba glasi:

Svako fizičko i pravno lice ima pravo uživati u svojoj imovini. Niko ne može biti lišen imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ne utiču ni na koji način na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi se regulisalo korištenje imovine u skladu sa općim interesima ili da bi se obezbijedila naplata poreza ili drugih

dadžbina i kazni.

217. Podnosioci prijava se žale da su njihova prava povrijeđena odbijanjem banaka, tj. tuženih strana, da im isplate deviznu štednju, i konverzijom te štednje u certifikate za privatizaciju, bez njihovog znanja i saglasnosti. Dalje, podnosioci prijava tvrde da radnjama koje je preduzela Federacija nije uspostavljena pravična ravnoteža između javnog i privatnog interesa, a rezultat toga je nastavljena povreda njihovih prava na imovinu.

218. Tužene strane navode da su postupci u pogledu stare devizne štednje bili opravdani i da nije došlo do povrede ljudskih prava. Bosna i Hercegovina se pozvala na saradnju sa Uredom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, te navela da Država priprema paket zakona o privatizaciji državne imovine, čija je vrijednost znatno veća od duga po staroj deviznoj štednji građana. Bosna i Hercegovina je navela da trenutna zakonska rješenja ne vrijeđaju pravo podnosilaca prijava na imovinu. Federacija Bosne i Hercegovine navodi da je nesporno da se radi o imovini podnosilaca prijava, ali da je ovo pitanje zakonski regulisano u skladu sa pravom na imovinu. Ističe, da je postignuta pravična ravnoteža između interesa Države i podnosilaca prijava, te da je otklonjena buduća nesigurnost u pogledu devizne štednje.

219. Prema jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava, član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stava i koje je opće prirode, izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stava, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uvjetima. Treće, sadržano u drugom stavu, dozvoljava da države potpisnice imaju pravo, između ostalog, da kontrolišu korištenje imovine u skladu sa općim interesom, sprovođenjem onih zakona koje smatraju potrebnim u tu svrhu (vidi Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 3/99*, od 17. marta 2000. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 21/00).

220. Uzimajući u obzir gornju tačku ove Odluke, slijedi da Komisija mora odgovoriti na tri pitanja. Prvo, da li se prava u vezi sa starom deviznom štednjom mogu smatrati "imovinom" u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju? Drugo, ako se smatraju imovinom, da li se postojećom zakonskom regulativom ili nedostatkom regulative Bosna i Hercegovina, tj. Federacija Bosne i Hercegovine miješa u ta prava tako da uključuje zaštitu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju? Treće, ako je član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju uključen, da li je miješanje opravdano prema tom članu?

B.1.a. Da li se radi o imovini podnosilaca prijava?

221. Prema ustanovljenoj praksi riječ imovina uključuje širok obim imovinskih interesa koje treba štiti (vidi presudu bivše Evropske komisije za ljudska prava, *Wiggins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, aplikacija broj 7456/76, Odluke i izvještaji (OI) 13, st. 40-46 (1978)), a koji predstavljaju ekonomsku vrijednost. Koncept imovine ima autonomno značenje, a dokazivanje utvrđenog ekonomskog interesa može biti dovoljno ako se ustanovi pravo zaštićeno Evropskom konvencijom, pri čemu pitanje da li su imovinski interesi priznati kao zakonsko pravo u domaćem pravnom sistemu nije od značaja (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Tre Traktörer Aktibolag protiv Švedske*, iz 1984. godine, serija A, broj 159, stav 53).

222. Dom je u svojoj ranijoj praksi, u nekoliko predmeta, ustanovio da stara devizna štednja predstavlja imovinu u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Dom je utvrdio da, bez obzira na finansijsku situaciju banaka i opću ekonomsku situaciju u Državi i Federaciji Bosne i Hercegovine, te ograničenja u podizanju stare devizne štednje ili *de facto* blokiranje te štednje, novac koji je deponovan na računima podnosilaca prijava predstavlja ekonomsku vrijednost. Potraživanja podnosilaca prijava kod banaka po osnovu njihove devizne štednje tako predstavljaju "vlasništvo" u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju (vidi odluku *Poropat i drugi, loc. cit*, tačka 161). Konačno, tužene strane u postupku nisu negirale ovu činjenicu. Štaviše, Federacija Bosne i Hercegovine je afirmativno potvrdila ovaj navod podnosilaca prijava.

B.1.b. Navodne povrede od strane Bosne i Hercegovine

B.1.b.1. Da li se Bosna i Hercegovina nastavila miješati u pravo na imovinu podnosilaca prijava?

223. Komisija, prije svega, napominje da je u predmetu *Poropat i dr* (loc. cit, tač. 164. *et sequ*), Dom jasno utvrdio da se Bosna i Hercegovina miješala u pravo na imovinu podnosilaca prijava zbog činjenice da je propustila da "osigura štedišama stare devizne štednje njihovo pravo na mirno uživanje njihovog vlasništva. Ovo znači uplitanje u to pravo". Preko tri godine kasnije, u odluci *Đurković i dugi* (loc. cit, tačka 269. *et sequ*), Dom je potvrdio miješanje Bosne i Hercegovine u isto pravo podnosilaca prijava.

224. Od ove odluke, koja je uručena 7. novembra 2003. godine, Država nije donijela niti jedan pravni akt kojim bi regulisala ovo pitanje. S druge strane, isplata stare devizne štednje nije izvršena u bilo kojem smislu. Iz ovog razloga, Komisija smatra da je Bosna i Hercegovina nastavila da se miješa u pravo podnosilaca prijava, zbog čega je neophodno da se ispita opravdanje ovakvog "propuštanja" Države da reguliše pitanje stare devizne štednje.

B.1.b.2. Da li je miješanje opravdano?

225. U svojoj Odluci o prihvatljivosti i meritumu *Đorđe Besarović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* (tačka 1196. i dalje) Komisija je utvrdila da miješanje nije opravdano, prije svega, iz razloga što je Bosna i Hercegovina propustila da načelno reguliše pitanje stare devizne štednje. Zbog toga, Komisija je naglasila (tačka 1206. *et sequ*):

1206. Zbog svega navedenog, Komisija smatra da Država mora na određeni način regulisati navedenu problematiku, od čega će direktno zavisiti i uspjeh predviđenog modaliteta isplate stare devizne štednje. Komisija smatra da Država nije obavezna u potpunosti regulisati ova pitanja. Ipak, načelno regulisanje ovih pitanja, a prije svega, pitanje davanja garancije za isplatu od strane određene relevantne međunarodne institucije kapitala, ujednačavanje standarda na teritoriji cijele Države, vodeći računa o ostvarivanju jedinstvenog tržišta u Bosni i Hercegovini i makroekonomskoj stabilnosti Države, će voditi ka tome da pravo na imovinu ne bude ugroženo u budućem periodu, tj. da zakonska regulativa ispunji standarde koji su nametnuti pozitivnom obavezom za Državu, a koja proizilazi iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Komisija napominje da je zakonodavac najkompetentniji, uzimajući u obzir praktična stanovišta, da odluči koja su to pitanja na terenu, koja se načelno moraju uzeti u obzir.

1207. S obzirom da Država, Bosna i Hercegovina, nije donijela određeni okvirni zakon, kojim bi načelno regulisala ova pitanja, Komisija smatra da je Bosna i Hercegovina propustila da djelotvorno zaštiti pravo na imovinu podnosilaca prijava, čime je povrijedila svoje pozitivne obaveze koje proizilaze iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

226. Zbog ovog propusta, Država je istom odlukom, obavezana da (tačka 1259):

[...] po hitnom postupku, a najkasnije u roku od 6 mjeseci od dana prijema ove Odluke, donese okvirni zakon ili drugi zakonski okvir, koji bi, u skladu sa obrazloženjem i zaključcima ove Odluke, principijelno riješio postojeći problem u vezi sa starom deviznom štednjom na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine. U vezi s tim, Komisija nalaže Bosni i Hercegovini da odmah, a najkasnije u roku od dva mjeseca, od dana prijema ove Odluke, formira ekspertni tim, u saradnji sa entitetima i Distriktom Brčko, koji će, najkasnije u roku 2 mjeseca od dana formiranja tima, u skladu sa parlamentarnom procedurom, predložiti nacrt okvirnog zakona ili drugog zakonskog okvira.

227. Osim toga, treba spomenuti da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na svojoj sjednici od 2. decembra 2005. godine, u predmetu apstraktne kontrole ustavnosti *U 14/05*, utvrdio da je Država Bosna i Hercegovina “u okviru svojih nadležnosti u smislu člana III.5.a) Ustava Bosne i Hercegovine, a u cilju ispunjenja svojih obaveza iz Aneksa 6. Općeg okvirnog sporazuma, nadležna za donošenje zakonodavnog okvira za rješavanje pitanja stare devizne štednje i to na jedinstven način za sve građane Bosne i Hercegovine. Ta obaveza Bosne i Hercegovine proizilazi i iz njenih isključivih nadležnosti iz člana III/1.e) Ustava Bosne i Hercegovine. Tek po ispunjenju tog uvjeta bi entiteti i Brčko Distrikt mogli, u okviru povjerenih ovlasti, regulisati to pitanje u skladu sa principima, prethodno utvrđenim, jedinstvenim zakonodavstvom na nivou Bosne i Hercegovine“ (tačka 56). Ustavni sud Bosne i Hercegovine naložio je Bosni i Hercegovini, tj. “Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine da u roku od 3 mjeseca od dana objave ove odluke u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ donese zakon kojim će se regulisati pitanje isplate stare devizne štednje“ (Izreka).

228. Prema tome, s obzirom da Država, Bosna i Hercegovina, nije donijela određeni okvirni zakon, kojim bi načelno regulisala ova pitanja, te je na taj način lišila imovinu podnosilaca prijava zakonske zaštite, Komisija smatra da je Bosna i Hercegovina propustila da djelotvorno zaštititi pravo na imovinu podnosilaca prijava, čime je povrijedila svoje pozitivne obaveze koje proizilaze iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

B.1.c. Navodne povrede od strane Federacije Bosne i Hercegovine

229. Pri razmatranju merituma ovih predmeta u odnosu na Federaciju Bosne i Hercegovine, Komisija mora odlučiti da li, u svjetlu najnovijih sudskih odluka, koje su donijete do dana donošenja ove Odluke, pravna situacija u Federaciji u vezi sa starom deviznom štednjom predstavlja kršenje člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

230. Komisija, prije svega, napominje da je u citiranoj odluci *Đorđe Besarović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* (*ibid*, tač.1211. i dalje) utvrdila da je Federacija Bosne i Hercegovine, donošenjem “neproporcionalnog zakona“ u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, prekršila ovo pravo podnosilaca prijava. Komisija je, zbog toga, naredila tuženoj strani, Federaciji Bosne i Hercegovine, da “u roku od 6 mjeseci od dana prijema ove Odluke izmijeni i dopuni postojeći Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine u skladu sa obrazloženjem i zaključcima ove Odluke. Izmjene i dopune odnose se, prije svega, na propisivanje pozitivnih obaveza banaka u vezi sa podacima, pristupom informacijama vlasnika stare devizne štednje, institucionalnom i procesno-pravnom zaštitom vlasnika stare devizne štednje, i drugim pitanjima u vezi sa modalitetom isplate devizne štednje, a u vezi sa obrazloženjem iz ove odluke“ (tačka 1260).

231. Međutim, citiranom odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine (*U 14/05*), relevantne odredbe Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine, koje se tiču izmirenja unutrašnjeg duga po osnovu stare devizne štednje su ukinute.

232. S obzirom na navedeno, Komisija smatra da je dio prijava koji se odnosi na navode o povredi prava na imovinu u vezi sa tuženom stranom, Federacijom Bosne i Hercegovine, postao opsoletan, jer pravne odredbe više ne egzistiraju. S druge strane, Komisija, ali i Ustavni sud Bosne i Hercegovine su jasno naglasili da je obaveza Države da donese novi zakonski okvir, kojim će se principijelno riješiti pitanje stare devizne štednje.

233. U svjetlu gore razmotrenog, Komisija smatra da više nije opravdano nastaviti s ispitivanjem ovog dijela prijava u smislu člana VIII(3)(c) Sporazuma. Komisija, zbog toga, odlučuje da ovaj dio prijava briše, u skladu sa članom VIII(3)(c) Sporazuma.

B.2. Član 6. Evropske konvencije u vezi sa Federacijom Bosne i Hercegovine

234. Komisiji ostaje još da ispita da li je podnosiocima prijava povrijeđeno pravo na pravično suđenje u smislu člana 6. stava 1. Evropske konvencije. Član 6. stav 1. Evropske konvencije glasi:

Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.

235. Komisija smatra da predmetne prijave pokreću pitanje prava na pravično suđenje u smislu prava na pristup sudu iz člana 6. Evropske konvencije. Naime, podnosioci prijava se žale da se ne mogu obratiti niti jednoj instituciji, koja bi zaštitila njihova prava na imovinu. Prema tome, Komisija zaključuje da podnosioci prijava tvrde nedostatak institucionalne zaštite usljed uskraćivanja prava na "pristup sudu".

236. Komisija je u svojoj nedavno usvojenoj praksi još jednom ukazala na značaj prava pristupa sudu (vidi Odluku o prihvatljivosti i meritumu, CH/99/1888, od 8. i 9. marta 2005. godine, tačka 77). U tom smislu, Komisija je navela:

Nema sumnje, što je potvrđeno dugogodišnjom praksom sudskih organa u BiH, da je pravo pristupa sudu element inherentan pravu iskazanom u članu 6. stavu 1. Evropske konvencije (vidi odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, U 3/99, od 17. marta 2000. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 21/00). Pravo na pristup sudu iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije podrazumijeva, prije svega, široke proceduralne garancije i zahtjev za hitni i javni postupak (neobjavljena odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, U 107/03, od 19. novembra 2004. godine, tač. 7. i 21). Pravo pristupa sudu ne znači samo formalni pristup sudu, već efikasan pristup sudu. Da bi nadležni organ bio efikasan, on mora obavljati svoju funkciju na zakonit i djelotvoran način. Obaveza obezbjeđivanja efikasnog prava na pristup nadležnim organima spada u kategoriju dužnosti, tj. pozitivne obaveze države (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Airey protiv Irske*, od 9. oktobra 1979. godine, Serija A, broj 32, stav 25).

237. U dijelu o prihvatljivosti prijava (vidi tačku 181. *et sequ*), Komisija je zaključila da podnosioci prijava, većinom, nisu iscrpljivali pravne lijekove, što nije ni potrebno jer Entitet, kao nadležan u tom smislu, nije predvidio djelotvoran pravni sistem. Samim tim, Komisija smatra da podnosioci prijava, uprkos činjenici da stara devizna štednja nije isplaćivana, kao ugovorna obaveza, nisu imali nikakvu institucionalnu zaštitu niti mogućnost da se obrate bilo kojem sudu ili drugom organu. Ovakvo stanje traje još od samog početka problema, znatno ranije nego je Sporazum stupio na snagu. Situacija se nije promijenila do danas, uprkos odlukama Doma (prije svega, *Poropat i drugi*, *loc. cit.* tač. 152-156; *Đurković i drugi*, *loc. cit.* tač. 220-222), u kojima je *explicite* navedeno da u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine ne postoje djelotvorni pravni lijekovi, te je nađeno flagrantno kršenje prava na imovinu vlasnika stare devizne štednje. Tužena strana nije nikada ispoštovala oduke Doma u vezi s tim. Konačno, Komisija primjećuje da tek donošenjem najnovijeg zakona o regulisanju problema unutrašnjeg duga, vlasnici stare devizne štednje imaju formalno-pravno (tj. zakonsko) ograničenje prava "pristupa sudu". Do tada, niti jedan akt nije ograničavao ovo pravo, što je Ured Visokog predstavnika, štaviše, izričito naveo u svom mišljenju, izraženom kao *amicus curiae*, u Odluci *Poropat i drugi* (tačka 79). Međutim, Komisija napominje da su prijave podnijete u periodu od 1999. do 2003. godine, znači prije stupanja na snagu navedenog zakona, te da cijelo vrijeme postoji *de facto* frustracija podnosilaca prijava oko prava "pristupa sudu". Ova činjenica se ne može zanemariti. Konačno, uzimajući u obzir zaključke ove Odluke u vezi sa pravom na imovinu, gdje je nađena povreda, Komisija smatra da onemogućavanje prava na pristup sudu još uvijek nije opravdano i izbalansirano, a posebno zbog činjenice da su Odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj U 14/05, i citirane odluke stavljene van snage.

238. Zbog svega navedenog, Komisija zaključuje da je došlo do povrede prava podnosioca prijava prema članu 6. stavu 1. Evropske konvencije, za što je odgovorna tužena strana, Federacija Bosne i Hercegovine. Tužena strana nije obezbijedila podnosiocima prijava pravo pristupa sudu i nema opravdan razlog za neizvršenje pravosnažnih presuda u vezi sa starom deviznom štednjom.

B.3. Zaključak o meritumu

239. Komisija zaključuje da je Bosna i Hercegovina povrijedila prava podnosioca prijava na imovinu koja štiti član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

240. Komisija zaključuje da je Federacija Bosne i Hercegovine povrijedila prava podnosioca prijava na pravično suđenje, u smislu prava pristupa sudu, koje štiti član 6. stav 1. Evropske konvencije.

VIII. PRAVNI LIJEKOVI

241. Prema članu XI(1)(b) Sporazuma, a u vezi sa pravilom 58. stavom 1(b) Pravila procedure Komisije, Komisija mora razmotriti pitanje o koracima koje Bosna i Hercegovina i Federacija Bosne i Hercegovine moraju preduzeti da isprave kršenja Sporazuma koja je Komisija utvrdila, uključujući naredbe da se sa kršenjima prestane i od njih odustane.

242. Pri utvrđivanju pravnih lijekova, Komisija će uzeti u obzir pravne lijekove koje je izrekla u citiranoj odluci, *CH/98/375 i dr, Đorđe Besarović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, ali i svim naknadnim odlukama koje se tiču "stare devizne štednje", Naime, ova Odluka mora biti u skladu sa prethodno donesenim pravnim lijekovima, kako bi Komisija ispoštovala princip vladavine prava, iz kojeg proizilazi princip pravne sigurnosti. Iz istog razloga, Komisija mora ispoštovati i pravne lijekove koji su naređeni odlukama Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, a koji se, također, tiču "stare devizne štednje". Komisija napominje da su odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine konačne i obavezujuće i da ih svako u Bosni i Hercegovini mora poštovati, uključujući Komisiju. S druge strane, odluke Komisije su, također, konačne i obavezujuće i svako u Bosni i Hercegovini mora poštovati te odluke, uključujući Ustavni sud Bosne i Hercegovine. Prema tome, ove dvije institucije su jednakopravne u pogledu pravne snage odluka koje donose (uporedi CH/99/1763, *Slavko Andrić protiv Republike Srpske*, Odluka o prihvatljivosti, od 5. septembra 2005. godine; Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *AP 1206/05*, od 15. juna 2005. godine, tačka 3. i dalje). Nadalje, Komisija naglašava da odluke ove dvije institucije ne mogu biti suprotne jedne drugim, prije svega, zbog činjenice da je pravna osnova odlučivanja ove dvije institucije različita. Naime, Komisija odlučuje na osnovu Sporazuma, a Ustavni sud Bosne i Hercegovine na osnovu Ustava Bosne i Hercegovine.

243. Uzimajući u obzir objašnjenje iz prethodne tačke, u pogledu Bosne i Hercegovine, Komisija će razmotriti da li je potrebno da donosi druge pravne lijekove, pored onih koji su naređeni dosadašnjim odlukama Komisije, te razmotriti uticaj odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine na pitanje pravnih lijekova. Prije svega, u predmetnim slučajevima Komisija je utvrdila odgovornost Bosne i Hercegovine zbog nedonošenja zakona ili sličnog pravnog okvira kojim bi riješila pitanje "stare devizne štednje", čime je Država povrijedila pravo na imovinu podnosioca prijava. S druge strane, s obzirom da su relevantne odredbe Entiteta u vezi sa javnim dugom u dijelu koji se odnosi na "staru deviznu štednju" odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ukinute, pitanje odgovornosti Federacije Bosne i Hercegovine u vezi sa pravom na imovinu podnosioca prijave je postalo opsoletno. Zbog povrede prava na imovinu podnosioca prijava, Komisija smatra da bi bilo opravdano da naloži Bosni i Hercegovini da isplati svim podnosiocima prijava iznos od po 500 konvertibilnih maraka (KM) ili puni iznos njene/njegove stare devizne štednje, u zavisnosti od toga koji je iznos manji, najkasnije u roku od tri mjeseca od dana prijema ove Odluke. Nadalje, Komisija je već naredila Bosni i Hercegovini donošenje jednog pravnog akta, kojim bi se vratila u legalitet u smislu poštivanja standarda koje nameće Evropska konvencija. Zbog toga, Komisija smatra da ne

može narediti druge pravne lijekove za Državu. Komisija naglašava da je rok za donošenje ovog zakona istekao (28. novembra 2005. godine). Ipak, Komisija mora uzeti u obzir činjenicu da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine, zbog neustavnog pravnog regulisanja "stare devizne štednje", dao Državi novi rok za zakonsko rješavanje ovog pitanja (tri mjeseca od dana objave odluke *U 14/05* u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine"). Iz tog razloga, Komisija smatra da bi bilo opravdano da se rok za donošenje navedenog zakonskog okvira produži za rok koji je Državi dao Ustavni sud Bosne i Hercegovine, kako bi Država mogla ispoštovati kako odluke Komisije, tako i Ustavni sud Bosne i Hercegovine.

244. Ukoliko Država ne donese navedeni zakonski okvir najkasnije do isteka tri mjeseca od dana objave odluke u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" (16. aprila 2006. godine), nalaže se Državi da od prvog dana nakon isteka toga roka, svim podnosiocima prijava isplaćuje iznos od 100 (sto) konvertibilnih maraka mjesečno, ili puni iznos njene ili njegove stare devizne štednje (za iznose ispod 100 konvertibilnih maraka) sve do ispunjenja ovog zaključka.

245. U pogledu Federacije Bosne i Hercegovine, kao što je već naglašeno, Komisija mora uzeti u obzir činjenicu da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine, u svom predmetu *U 14/05*, ukinuo u Zakonu o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 66/04) član 2. stav 2, u dijelu koji glasi: "Ova procjena isključuje iznos obaveza za staru deviznu štednju, s obzirom da će se isti utvrditi u postupku verificiranja", član 2. stav 4, u dijelu koji glasi: "uključujući i staru deviznu štednju", član 3. stav 1, u dijelu koji glasi: "isključujući iznos obaveze za staru deviznu štednju koji će se utvrditi u postupku verificiranja", član 3. stav 1. tačka 3, član 3. stav 2, u dijelu koji glasi: "izuzev za staru deviznu štednju", čl. 9. do 16, član 21. stav 1, u dijelu koji glasi: "obaveza za staru deviznu štednju", član 21. stav 2, u dijelu koji glasi: "izmirenje obaveza za staru deviznu štednju" i član 21. stav 4, u dijelu koji glasi: "stare devizne štednje". S obzirom da ovaj Entitet nije više zakonski odgovoran niti postoji entitetska zakonska osnova za regulisanje pitanja "stare devizne štednje", Komisija ne može više podržati zaključak, koji je do sada usvajala, da se "Federaciji Bosne i Hercegovine nalaže da od 1. marta 2006. godine, podnosiocima prijava isplaćuje iznos od 100 (sto) konvertibilnih maraka mjesečno, ili puni iznos njene ili njegove stare devizne štednje (za iznose ispod 100 konvertibilnih maraka), sve dok ne ispuni obaveze iz zaključaka Odluke *Besarović i drugi*, ali i naknadnih odluka koje je donijela. Ova obaveza je prešla na Državu, što je i utvrđeno prethodnim zaključkom, čime podnosioci prijava nisu stavljeni u nepovoljniji položaj.

246. S druge strane, nalaženje povrede prava na pravično suđenje u smislu prava na pristup sudu podnosiocima prijava, koje garantuje član 6. Evropske konvencije, a uzimajući u obzir sve ostale naređene pravne lijekove, Komisija smatra dovoljnom satisfakcijom za podnosiocima prijava. Naime, kao što je Komisija više puta naglasila, prvenstveni je zadatak Komisije da pravnim lijekovima uspostavi stanje koje bi, u okolnostima datih slučajeva, bilo konformno sa standardima Evropske konvencije. Konačno, na taj način, ne bi se pravile razlike između podnosilaca prijava i ostalih građana, koji su u sličnoj situaciji, za što postoji u datim okolnostima jak javni interes. Tek u slučaju da oni ne bi bili ispoštovani, Komisija smatra da ima pravo da naredi daljnje pravne lijekove, zbog čega i zadržava takvo pravo.

247. Komisija, na kraju, napominje da u skladu sa pravilom broj 62. Pravila procedure Komisije, odluke Komisije konačne su i obavezne i dužno ih je poštovati svako fizičko i pravno lice. Svi organi vlasti tuženih strana u smislu Sporazuma, dužni su, u okviru svojih nadležnosti utvrđenih ustavom i zakonom, provoditi odluke Komisije. U datim rokovima, tužena strana, koja je obavezna da izvrši odluku Komisije, dužna je dostaviti obavijest o preduzetim mjerama u cilju izvršenja odluke Komisije, kako je to naznačeno u odluci. U slučaju nepostupanja, odnosno kašnjenja u izvršenju ili obavještenju Komisiji o preduzetim mjerama, Komisija donosi rješenje kojim se utvrđuje da odluka Komisije nije izvršena. Ovo rješenje dostavlja se nadležnom tužiocu i nadležnom agentu tužene strane. Komisija ističe da neizvršenje odluka Komisije, u skladu sa članom 239. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, predstavlja krivično djelo.

IX. ZAKLJUČAK

248. Iz ovih razloga, Komisija odlučuje,

1. jednoglasno, da prijave proglaši prihvatljivim protiv Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na imovinu iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju;
2. jednoglasno, da više nije opravdano nastaviti sa ispitivanjem prijava protiv Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na imovinu iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju;
3. jednoglasno, da prijave proglaši prihvatljivim protiv Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na pravično suđenje iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije;
4. jednoglasno, da prijave proglaši neprihvatljivim protiv Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na pravično suđenje iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije;
5. jednoglasno, da proglaši prijavu CH/00/4471, *Milka Zlobicki Momić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* neprihvatljivom, jer je prijava nespojiva *ratione personae* sa odredbama Sporazuma;
6. jednoglasno, da proglaši neprihvatljivim dio prijave u predmetu broj CH/00/4633, *Mustafa, Hamša i Hanifa Hodžić protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, u dijelu koji se tiče zahtjeva podnositeljice prijave Hanife Hodžić podnesenog nakon 31. decembra 2003. godine, iz razloga nenadležnosti Komisije *ratione temporis*;
7. jednoglasno, da dijelove prijava CH/00/4694, *Sabina Vilić protiv Bosne i Hercegovine* i CH/00/4704, *Rajko Dursun protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* koji se odnose na dinarski polog na deviznim štednim knjižicama, proglaši neprihvatljivim zbog neiscrpljivanja pravnih lijekova;
8. jednoglasno, da briše dio prijave CH/00/4789, *Vinko Raić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa dijelom devizne štednje u iznosu od 57,24 KM;
9. jednoglasno, da dio prijava, koji se tiče zahtjeva za naknadu materijalne i nematerijalne štete, proglašava neprihvatljivim kao očigledno neosnovan;
10. jednoglasno, da je Bosna i Hercegovina prekršila prava podnosioca prijava na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, ne preduzevši odgovarajuće radnje u vezi sa njihovom starom deviznom štednjom kako bi osigurala prava podnosioca prijava zagwarantovana tom odredbom, čime je Bosna i Hercegovina prekršila član I Sporazuma;
11. jednoglasno, da je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila pravo podnosioca prijava na pravično suđenje iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije, čime je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila član I Sporazuma;
12. jednoglasno, da produži rok Bosni i Hercegovini za donošenje okvirnog zakona ili drugog zakonskog okvira iz Odluke *Besarović i drugi* (kao i svih naknadnih odluka povodom istog pitanja) najkasnije do isteka tri mjeseca od dana objave odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine U 14/05 u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", tj. do 16. aprila 2006. godine;

13. jednoglasno, da naredi Bosni i Hercegovini, u slučaju nepoštivanja roka, datog u broj zaključku 12. ove Odluke, da od prvog dana nakon isteka tog roka (17. aprila 2006. godine), podnosiocima prijava isplaćuje iznos od 100 (sto) konvertibilnih maraka mjesečno, ili puni iznos njene ili njegove stare devizne štednje (za iznose ispod 100 konvertibilnih maraka);

14. jednoglasno, da naredi Bosni i Hercegovini da isplati svim podnosiocima prijava iznos od po 500 konvertibilnih maraka (KM) ili puni iznos njene/njegove stare devizne štednje, u zavisnosti od toga koji je iznos manji, najkasnije u roku od tri mjeseca od dana prijema ove Odluke;

15. jednoglasno, da naredi Bosni i Hercegovini da podnosiocima prijava isplati zateznu godišnju kamatu od 10 (deset) posto na iznose koji su im dosuđeni u zaključcima br. 13. i 14, ili svaki njihov neisplaćeni dio od dana isteka roka određenog za takvu isplatu do dana pune isplate svih iznosa podnosiocima prijava u skladu sa tim zaključcima;

16. jednoglasno, da naredi Bosni i Hercegovini da izvijesti Komisiju, svakog mjeseca od dana prijema ove Odluke, pa sve do izvršenja zaključaka ove Odluke, o koracima preduzetim u sprovođenju gore spomenutih naredbi; i

17. jednoglasno, da Komisija zadržava pravo da donese odluku o daljnjim pravnim lijekovima.

(potpisao)
Nedim Ademović
Arhivar Komisije

(potpisao)
Miodrag Pajić
Predsjednik Komisije

DECISION ON ADMISSIBILITY AND MERITS
(delivered on 11 February 2000)

Case no. CH/99/2177

THE ISLAMIC COMMUNITY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

against

THE REPUBLIKA SRPSKA

The Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina, sitting in plenary session on 11 January 2000 with the following members present:

Ms. Michèle PICARD, President
Mr. Giovanni GRASSO, Vice-President
Mr. Dietrich RAUSCHNING
Mr. Hasan BALIĆ
Mr. Želimir JUKA
Mr. Jakob MÖLLER
Mr. Miodrag PAJIĆ
Mr. Manfred NOWAK
Mr. Vitomir POPOVIĆ
Mr. Viktor MASENKO-MAVI
Mr. Andrew GROTRIAN
Mr. Mato TADIĆ

Mr. Anders MÅNSSON, Registrar
Ms. Olga KAPIĆ, Deputy Registrar

Having considered the aforementioned application introduced pursuant to Article VIII(1) of the Human Rights Agreement ("the Agreement") set out in Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina;

Adopts the following decision pursuant to Articles VIII(2) and XI of the Agreement as well as Rule 52, 57 and 58 of the Chamber's Rules of Procedure:

I. INTRODUCTION

1. The present case concerns the prohibition by the municipal authorities of Prnjavor, Republika Srpska, to carry out burials at the Muslim Town Cemetery in Prnjavor. It was brought before the Chamber by the Vakuf Head Office, the organ of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina (hereinafter "the Islamic Community") entrusted with the administration of all Vakuf property in Bosnia and Herzegovina. For reasons set forth below (see paragraphs 83 to 87), the Chamber considers that the applicant is the Islamic Community, acting on its own behalf and on behalf of the Muslim population of Prnjavor.

2. The application primarily raises issues of discrimination in the enjoyment of the right to freedom of religion, guaranteed by Article 9 of the European Convention on Human Rights.

II. PROCEEDINGS BEFORE THE CHAMBER

3. The application was introduced to the Chamber on 13 May 1999 and registered on 19 May 1999. The applicant is represented by Mr. Esad Hrvaić, a lawyer practicing in Sarajevo. The applicant requested the Chamber to issue an order for a provisional measure ordering the respondent Party to refrain from any steps in respect of the exhumation of persons buried at the Muslim Town Cemetery in Prnjavor and prohibiting the respondent Party to interfere in any way with further burials at the cemetery in question.

4. By a letter of 20 May 1999 the applicant was invited to submit any information in relation to decisions issued by the Municipality in Prnjavor prohibiting any individual burial of Bosniaks or ordering the exhumation thereof. No such information was received at that time.

5. On 10 June 1999 the Chamber refused to issue an order for a provisional measure, as there had not been any individual threat of exhumation or interference with burials at the Muslim Town Cemetery in Prnjavor. It decided, however, to transmit the case to the respondent Party.

6. The Chamber also requested the applicant to clarify whether the Islamic Community would appear as applicant in respect of the whole or part of the case. The applicant was also requested to submit its statutes as well as other documentation concerning its possible standing in respect of the different grievances.

7. By a letter of 8 July 1999 the applicant submitted the requested information.

8. On 13 August 1999 the respondent Party submitted its observations on admissibility and merits of the case. On 14 October 1999 the applicant submitted its observations in reply, which were forwarded to the respondent Party for information.

9. By a letter of 3 December 1999 the applicant informed the Chamber that, on 23 November 1999, the authorities of the Municipality Prnjavor had issued a decision prohibiting the burial of Mrs. Behija Zec in the Muslim cemetery in Prnjavor. Referring to the Chamber's letter of 20 May 1999, the applicant requested the Chamber to issue an order for a provisional measure prohibiting the Prnjavor municipal authorities from obstructing further burials at the Muslim Town Cemetery in Prnjavor.

10. On 9 December 1999 the Chamber decided to issue the requested order for provisional measures. On 10 December 1999 it ordered the respondent Party not to forbid or interfere with any burials in the Muslim Cemetery in Prnjavor, located at cadastral lot k.č. 741/1 k.o. in Prnjavor, carried out by or with the authority of the applicant.

11. On 13 December 1999 the Chamber transmitted the applicant's letter of 3 December 1999 and the enclosed documents to the respondent Party for information and possible comments.

12. On 7 January 2000 the Chamber received a further submission by the applicant concerning the authorities' interference with yet another burial at the Muslim Town Cemetery. It was forwarded to the respondent Party for its information.

13. The Chamber deliberated on the admissibility and the merits of the case on 9 December 1999 and 10 and 11 January 2000. On the latter date the Chamber adopted the present decision.

III. ESTABLISHMENT OF THE FACTS

A. The facts of the case

14. The facts of the case are essentially not in dispute, with the exception of the question of the applicant's legal title to the cemetery. In establishing the facts in the present case the Chamber will rely on the parties' submissions, the documents before it and its own findings in the related case no. CH/98/892, *Mahmutović* (decision on admissibility and merits delivered on 8 October 1999, Decisions August-December 1999).

1. The Muslim Town Cemetery in Prnjavor

15. The Muslim Town Cemetery is located at the parcel indicated as cadastral lot k.č. 741/1 k.o. (Cadastral Municipality) of Prnjavor.

16. The applicant states that it is fully owned by the Vakuf of the Prnjavor Mosque. According to the respondent Party, on the contrary, the record in the land books shows that the Muslim cemetery is socially owned property, presently state owned, and that the Vakuf of the Prnjavor Mosque enjoys a right to use it, pending a decision by the competent organ allocating the possession of the land to the municipality or to another person.

17. According to the undisputed testimony rendered by Mr. Sakib Ćuran, President of the Islamic Community in Prnjavor, at the public hearing of 12 February 1999 in the *Mahmutović* case (paragraph 33 of the aforementioned *Mahmutović* decision), the Islamic Community of Prnjavor buried its dead at the Muslim Town Cemetery until June 1995. Mr. Ćuran also stated that this cemetery is located less than 500 meters from the Orthodox and the Catholic cemeteries in the center of Prnjavor. According to Mr. Ćuran, before the armed conflict the Islamic Community was selling parcels of the cemetery to Muslim families. The data available to the Islamic Community showed that the empty space in the cemetery was sufficient for the next fifty years.

2. Ordinance of 21 October 1994 putting the Muslim Town Cemetery out of use

18. On 21 October 1994 the Municipality of Prnjavor issued an ordinance (*odluka*), which was published in the local official gazette, providing that the cemetery at cadastral lot k.č. 741/1 k.o. in Prnjavor (the Muslim Town Cemetery) was put out of use. The same ordinance prohibited any further burial at that cemetery and provided that the burial of deceased Muslims would be performed at a new town cemetery in the eastern part of town, of which it did not, however, indicate the cadastral land mark. In fact, to date the new town cemetery in the eastern part of town does not exist.

19. The ordinance of the Municipality provides only for the closure of the Muslim Cemetery, while it does not affect the nearby Orthodox and Catholic cemeteries.

20. At the public hearing in the *Mahmutović* case, Mr. Ćuran stated that he had not been consulted before the adoption of the Municipality Assembly ordinance putting the cemetery out of use, and that he had not been informed of the reasons for that decision. In the *Mahmutović* case, the Agent of the respondent Party was not able to indicate the reasons for closing the Muslim Town Cemetery (paragraph 28 of the aforementioned *Mahmutović* decision).

21. Notwithstanding the ordinance, the Muslim Town Cemetery was used for three burials before the end of May 1995. From June 1995 until the funeral of Mrs. Bedrija Mahmutović on 19 May

1998, the Islamic Community refrained from burying its deceased members at the Town Cemetery because of the hostile atmosphere. During that period most of the deceased Moslems were buried in a meadow adjacent to the cemetery of Konjuhovci, a small village at about 3 kilometers from the border of Prnjavor town.

3. Death and burial of Mrs. Bedrija Mahmutović, the order to exhume her and ensuing proceedings (Chamber's case no. CH/98/892)

22. On 17 May 1998 Mrs. Bedrija Mahmutović, a member of the Muslim community of Prnjavor, died. She was buried on 19 May 1998 at the Muslim Town Cemetery in accordance with Muslim religious regulations and practice. Her husband, Mr. Dževad Mahmutović, paid to the Board of the Islamic Community of Prnjavor the amount of 600 dinars for burial expenses.

23. On 29 July 1998 the Communal Inspector of the Prnjavor Municipality made an on-site investigation at the cemetery. By a decision of 30 July 1998 the Prnjavor Municipality Communal Inspection ordered Mr. Mahmutović to exhume, at his own expense, his late wife from the Town Cemetery, and to move her remains "to the new town cemetery located in the eastern part of town" within 15 days of receipt of the decision. The applicant was further obliged to request the Municipal Sanitary Inspection for permission to exhume his late wife. The decision provided for an appeal within 15 days, but such an appeal did not have suspensive effect.

24. On 12 August 1998 Mr. Mahmutović sent a letter to the OSCE Regional Office in Banja Luka. He wrote that "on the basis of discrimination and over dead bodies, ethnic cleansing of the non-Serb nationality has been performed" because the Muslim Town Cemetery had been put out of use by Prnjavor Municipality's 1994 decision.

25. On 14 August 1998 Mr. Mahmutović filed an appeal against the decision of 30 July 1998 to the Republika Srpska Ministry of Urbanism, Housing, Communal Affairs, Construction and Ecology. He received no reply. However, at the hearing before the Chamber on 12 February 1999, the Agent of the respondent Party produced a decision of the Ministry dated 2 February 1999. The Ministry annulled the first instance decision as the decision did not indicate the exact location of the cemetery in which Mrs. Mahmutović was to be re-buried, and as the Municipality decisions in the case file were only photocopies instead of officially verified copies. The Ministry accordingly remitted the case to the Communal Inspector for renewed consideration. It instructed that the new decision should establish precisely where the remains of Mrs. Bedrija Mahmutović were to be re-interred.

26. On 20 August 1998 Mr. Mahmutović filed an application with the Chamber. On 24 August 1998 the President of the Chamber ordered the respondent Party, the Republika Srpska, to desist from implementing the decision of 30 July 1998. On 12 February 1999 the Chamber held a public hearing in the case. On 7 September 1999 the Chamber adopted its decision on admissibility and merits, which was delivered at a public hearing on 8 October 1999.

27. In its decision the Chamber concluded that Mr. Mahmutović had been discriminated against in the enjoyment of his right to private and family life and his right to freedom of religion, as guaranteed by Articles 8 and 9 of the Convention, respectively. The Chamber, therefore, ordered the respondent Party to refrain from any steps to remove the remains of Mrs. Mahmutović from her place of burial. The Chamber's conclusions were based, *inter alia*, on the finding that "the applicant's suggestion, that the purpose of the 1994 decision was to contribute to the elimination of all traces of the Muslim population from the town centre of Prnjavor, has not been seriously challenged and is the only plausible explanation of that decision" (paragraph 89 of the *Mahmutović* decision).

28. On 1 December 1999 the Prnjavor Municipal Inspector rendered a procedural decision terminating the proceedings concerning the order to exhume Mrs. Mahmutović.

4. Death and burial of Mrs. Behija Zec

29. At an unspecified date before 23 November 1999 Mrs. Behija Zec, another member of the Prnjavor Muslim community, died and the Islamic Community of Prnjavor requested from the municipal authorities a permission to bury her at the Muslim Town Cemetery.

30. On 23 November 1999 the Municipality Prnjavor rendered a procedural decision forbidding the burial of Mrs. Behija Zec at the Muslim Town Cemetery and ordering that she be buried at the cemetery in Konjuhovci, a village near Prnjavor (see paragraph 20 above).

31. On 29 November 1999 the *medžlis* (an organisational unit of the Islamic Community) of Prnjavor filed an appeal against the above decision. The burial of the deceased, however, was not performed at the Town Cemetery. The applicant appears not to have received any answer to this appeal.

5. Death and burial of Mrs. Alema Mešić

32. On 31 December 1999 Mrs. Alema Mešić, a further member of the Prnjavor Muslim community, died. The deceased had reserved and paid for a parcel in the Muslim Town Cemetery since 1971.

33. The Islamic Community of Prnjavor requested from the municipal authorities permission to bury her at the Muslim Town Cemetery and informed the International Police Task Force ("IPTF") station in Prnjavor. However, when on 1 January 2000 the deceased's son, Mr. Ejub Mešić, was digging his mother's grave, the Municipal Inspector of Prnjavor and a policeman appeared, ordered Mr. Mešić to cover up again the commenced grave and made a report of the incident. The representatives of the Islamic Community of Prnjavor reminded the municipal authorities of the Chamber's recent order forbidding any interference with burials at the Muslim Town Cemetery (see paragraph 10 above), but the Municipal Inspector replied that the Chamber's order was not binding. Finally, after several hours of negotiations between the Islamic Community, the municipal authorities and IPTF, the burial of Mrs. Alema Mešić was performed at the Muslim Town Cemetery.

B. Relevant provisions of the Constitution of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina

34. The Constitution of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina was adopted by the Community's Council on 26 November 1997.

35. Article I states that "the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina is the sole and united community of Muslims in Bosnia and Herzegovina, of Bosniaks outside their homeland, and of other Muslims who accept it as their own".

36. According to Article XXX, the property of the Islamic Community consists of, amongst others, the Vakuf property [i.e. property held in perpetuity by a religious or charitable foundation] and other real estate and movable property of the Islamic Community, the revenue of the organs and institutions of the Islamic Community, and endowments and gifts.

37. Article XXXII provides that the Vakuf property is managed by the Vakuf Head Office.

C. Relevant domestic law

1. Continuation of laws enacted prior to the General Framework Agreement

38. Under Article 2 of Annex II to the Constitution of Bosnia and Herzegovina (Annex 4 to the General Framework Agreement), all laws, regulations and judicial rules of procedure in effect within the territory of Bosnia and Herzegovina when the Constitution enters into force shall remain in effect to the extent not inconsistent with the Constitution, until otherwise determined by a competent governmental body of Bosnia and Herzegovina.

39. According to Article 12 of the Constitutional Law on the Implementation of the Constitution of the Republika Srpska (Official Gazette of the Republika Srpska – hereinafter "OG RS" – no. 21/92), laws and other regulations of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia ("SFRY") and of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina which are consistent with the Constitution of the Republic and not inconsistent with laws and regulations enacted by the Assembly of the Serb People

in Bosnia and Herzegovina, i.e. the People's Assembly, will be applied until the issuance of relevant laws and regulations of the Republika Srpska.

2. Religious communities

40. The status of a religious community is regulated by the Law of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina ("SRBiH") on the Legal Status of Religious Communities (Official Gazette of SRBiH – hereinafter "OG SRBiH" – no. 36/76). The religious communities are separated from the State (Article 3). Within religious communities, their bodies or organisations, it is forbidden to perform activities of social concern and to establish organs for the purpose of such activities. An exception is made for the preservation of objects belonging to the religious communities and forming part of the cultural, historic and ethnological heritage (Article 6).

41. Religious communities may, in accordance with the law, own and acquire buildings and other property which serve the needs of worship and other religious matters or are needed to accommodate staff (Article 27).

42. Article 28 of the Republika Srpska Constitution guarantees the freedom of religion. Religious communities shall be equal before the law and shall be free to conduct religious activities and services. The Serbian Orthodox Church shall be the church of the Serb people and other peoples of Orthodox religion. The State shall support the Orthodox Church materially and cooperate with it in all fields and, in particular, in preserving, cherishing and developing cultural, traditional and other spiritual values.

3. The Law on General Administrative Procedure

43. The Law on General Administrative Procedure (Official Gazette of the SFRY no. 47/86) was taken over as a law of the Republika Srpska. It governs all administrative proceedings unless otherwise provided (Article 2).

44. According to Article 11 paragraph 1, parties have the right to appeal to a second instance administrative organ against the decisions of first instance organs. Paragraph 3 of the same Article provides for such an appeal also where the first instance organ fails to take a decision within the time-limit provided by law ("silence of administration").

45. According to Article 218, any request submitted to an administrative organ is to be considered refused, if no decision has been made within one or two months (depending on the subject matter). If the competent body does not deliver a decision within the above time-limit, the applicant has a right to appeal against this tacit refusal to the higher administrative body, if an appeal against the decision initially sought is allowed.

46. The rules applicable to appeals against decisions by first instance administrative bodies are set forth in Articles 239 to 245.

47. Article 242 paragraph 1 provides that if the second instance body finds, on the basis of the facts as they have been assessed in the first instance proceedings, that the matter before the first instance body should have been solved differently, it shall annul the impugned decision and render a new decision directly solving the matter.

48. However, if the second instance body finds that the first instance body is in a better position to remove the flaws of the impugned decision expeditiously and efficiently, it shall remit the case to the first instance body. The first instance body must render a new decision within 30 days of receipt of the case on remittal and shall be bound by the instructions of the second instance body on how to solve the matter. The party has the right to appeal against the new decision by the first-instance body (Article 242 paragraph 2).

4. The Republika Srpska Law on Administrative Disputes

49. According to Article 2 of the Law on Administrative Disputes (OG RS no. 12/94), a physical and legal person has a right to initiate an administrative dispute if he considers that his right or personal interest based on law has been violated. According to Article 3, regional courts, the Supreme Court and the Military Supreme Court of the Republika Srpska are competent to resolve administrative disputes.

50. According to Article 6, an administrative dispute may be initiated against an administrative decision. Paragraph 2 of Article 6 defines an administrative decision as a decision by which an administrative authority or a publicly owned company decides upon a right or an obligation of a particular citizen or legal person in an administrative matter.

51. According to Articles 7 and 25, an administrative dispute may be initiated against an administrative decision of a second instance body. An administrative dispute may also be initiated against an administrative decision of a first instance body, if an ordinary appeal against the decision is not allowed.

52. Article 22 provides that an administrative dispute is initiated by a complaint to the competent court. According to Articles 23 and 25, an administrative dispute may be initiated within 30 days from the day of delivery of the administrative decision. An administrative dispute may also be initiated if the first or second instance body did not issue a decision on the applicant's request or appeal within sixty days, or within seven days after the request for a decision has been repeated.

53. Under Article 20, a party can submit a request for extraordinary review to the Supreme Court against final decisions, adopted in an administrative dispute, of the courts of the Republika Srpska and of the Supreme Military Court. Such a request can be submitted on the ground of a violation of a law, other provision, ordinance or other decision of a general nature, or on the ground of a breach of a procedural rule, where such breach could have been of influence to the decision on the substantial matter.

54. Article 65 provides that, where a freedom or right guaranteed by the Constitution is violated by a final administrative decision and no other court protection is provided, a request for the protection of rights and freedoms guaranteed by the Constitution lies to the court competent to deal with administrative disputes.

5. The Republika Srpska Law on Communal Activities

55. According to Article 2 paragraph 1(6) of the Law on Communal Activities of Republika Srpska (OG RS no. 11/95), funerals are an activity of special public interest.

56. According to Article 19, a cemetery is communal property which the Municipality Assembly shall allocate for management and maintenance to a public utility company, or other company or local community.

57. Under Article 20, the Municipality Assembly shall prescribe in particular the modalities of and conditions for the arrangement and maintenance of cemeteries, terms for ceding and reimbursement for use of parcels in a cemetery, terms for erection of family vaults, conditions for erection of tombstones and entry of certain data on these monuments, transfer of mortal remains to the cemetery, and terms under which burials may be performed outside of cemeteries in use.

58. Article 21 provides that the company, or religious or local community managing the cemetery shall grant permissions for the erection, removal or replacement of tombstones and tombstone signs in accordance with regulations of the Municipality Assembly.

59. According to Article 24, objects for religious ceremonies on existing cemeteries shall be managed by the religious communities to which they belong.

6. The Ordinance on Cemeteries of the Prnjavor Municipality

60. On 30 April 1998 the Prnjavor Municipality Assembly passed the Ordinance [*odluka*] on Cemeteries of the Prnjavor Municipality, which was published on 4 May 1998 and entered into force eight days later. The Ordinance is based on the powers attributed to the Municipality by Articles 19 and 20 of the above-mentioned Law on Communal Activities of Republika Srpska. The Ordinance provides for the conditions and forms of burials, exhumation of the remains of deceased persons, the transfer of such remains from one cemetery to another and for the conditions for the closing and levelling of cemeteries.

61. According to Article 2, a cemetery out of use, also defined as an “abandoned cemetery”, is a cemetery at which, pursuant to a decision of the Municipality Assembly, no further burials shall take place.

62. Under Article 4, burials may be performed only in cemeteries or parts of cemeteries in use.

63. Article 6 of the Ordinance provides that the establishment of new cemeteries and the extension of existing ones can only take place in locations destined for that purpose in the urban planning documentation.

64. According to Article 16, cemeteries in use in the Prnjavor urban area are managed by the communal company “Park”, while cemeteries outside the urban area are managed by the respective local community. The same applies to cemeteries out of use, until the area is destined to a different use.

65. Under Article 50, deceased persons can exceptionally be buried at special places, outside of a cemetery in use, provided that special reasons exist and special conditions are met and that the burial does not contravene the public interest, urban planning, sanitary and other regulations.

66. According to Article 52 paragraph 1, the remains of persons buried outside cemeteries in use can be transferred to cemeteries in use, unless the family of the deceased or the person taking care of the grave objects. Paragraph 2 of the same Article provides that the municipal organ for sanitary inspection is competent for the procedural decision on exhumation and subsequent burial.

67. Article 54 of the Ordinance provides that a cemetery or part of a cemetery shall be put out of use when it is established that there is no more place for further burials, or if the closure is necessary for sanitary or urban planning reasons. According to Article 54 paragraph 2, the decision to put the cemetery or part of it out of use is taken by the Municipality Assembly. Such a decision shall also state the conditions for the transfer of the remains of persons buried in the closed cemetery.

IV. COMPLAINTS

68. The applicant complains that, by prohibiting burials at the Muslim Town Cemetery in Prnjavor on the basis of the decision of 21 October 1994, the Prnjavor Municipal authorities violate the Prnjavor Bosniaks’ fundamental human right to freedom of religion. The applicant also claims that this practice constitutes discrimination against the Prnjavor Bosniaks in the enjoyment of their right to freedom of religion.

69. The applicant furthermore claims that the ongoing prohibition of burials at the Muslim Town Cemetery in Prnjavor constitutes a violation of the Islamic Community’s right to enjoy its possessions guaranteed by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, as well as discrimination on religious grounds in the enjoyment of that right.

V. SUBMISSIONS OF THE PARTIES

A. The respondent Party

70. The respondent Party objects to the applicant's standing to submit the application on behalf of an unspecified number of citizens. Allegedly, the Convention protects individual rights and not the rights of groups. Thus, only persons directly affected by a violation of one or several rights as protected by the Convention should be allowed to submit an application to the Chamber. Every individual within the group would have to demonstrate that he or she has been the victim of a human rights violation. The respondent Party stresses that the protection against discrimination is interrelated with the other fundamental rights and that therefore the same objections to the applicant's standing apply to the complaint of discrimination.

71. The applicant's standing to submit the application is further challenged on the ground that it does not fall within the persons or organisations who may submit applications under Article VIII(1) of the Agreement and of Rules 30-36 of the Chamber's Rules of Procedure.

72. The respondent Party also specifically challenges the applicant's standing to submit a complaint in relation to the alleged violation of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention. It alleges that the applicant cannot claim to have suffered a violation of its rights under Article 1 of Protocol No. 1 as the Vakuf Head Office is neither the owner of the land nor the holder of the right to use it. The respondent Party further states that the organisational by-laws of the Vakuf Head Office were enacted on 22 May 1999 and that therefore the applicant did not legally exist at the time when the alleged violation occurred.

73. In case the Chamber should find that the applicant has legal standing, the respondent Party objects to the admissibility of the application on the ground that domestic remedies against the alleged violation have not been exhausted. It claims that there are effective domestic remedies and that the applicant did not seek to avail itself of them. Under Article 22 of the Law on Administrative Disputes (see paragraphs 50 above), the applicant allegedly could have asserted its right before the competent regional court in Banja Luka by initiating an administrative dispute against the decision of the Municipal Assembly Prnjavor of 21 October 1994. Against a possible negative decision, the applicant could have appealed to the Supreme Court of the Republika Srpska (Article 20 of the Law on Administrative Disputes), as well as requested protection of freedoms and rights as guaranteed by the Constitution in terms of Article 65 of the above law.

74. Furthermore, the respondent Party points out that the Chamber has no competence *ratione temporis* to consider alleged or apparent violations which occurred before the entry into force of the Agreement on 14 December 1995. The decision putting the cemetery in Prnjavor out of use was issued on 21 October 1994, thus before the relevant date. Allegedly, there is no evidence as to any subsequent act of the authorities, issued after 14 December 1995, which would constitute a breach of the Agreement. Therefore, the respondent Party concludes that the application should be refused in terms of Article VIII(2)(c) of the Agreement.

75. As to the alleged violation of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, the respondent Party argues that, according to the record in the land books, the Muslim Town Cemetery is socially owned, i.e presently state owned. The Vakuf of the Prnjavor Mosque only enjoys a right to use it, pending a decision by the competent organ allocating the possession of the land to the municipality or to another person.

B. The applicant

76. The applicant maintains its complaints. It asserts that there is an obvious intention of the Prnjavor authorities to enforce the ordinance of 1994 and, by reacting against the burial of Mrs. Bedrija Mahmutović, to prevent any further burials of Bosniaks in Prnjavor. The applicant also states that there is sufficient space to bury the deceased persons in the cemetery in question.

77. As to the respondent Party's objection that the applicant does not have legal standing before the Chamber, the applicant submits that the Islamic Community is authorised to organise the

religious life of Muslims in Bosnia and Herzegovina. It is therefore legitimised to complain about violations of the right to freedom of religion.

78. The applicant further submits that the Vakuf Head Office was established on 28 June 1996, the date of entry into the court register, and not on 22 May 1999, the date of adoption of its Statute. Furthermore, the applicant points out that, according to Article XXXII of the Constitution of the Islamic Community, the Vakuf Head Office administers Vakuf property. Therefore, the Vakuf Head Office represents the Vakufs in all disputes.

79. As to the respondent Party's contention that the Chamber lacks competence *ratione temporis*, the applicant asserts that the direct violation of the right to freedom of religion occurred in 1998 when the enforcement of the 1994 ordinance began.

80. With regard to the respondent Party's objection of non-exhaustion of domestic remedies, the applicant argues that domestic remedies were not pursued because all domestic remedies exhausted by Mr. Dževad Mahmutović (see paragraphs 26 above) proved ineffective. The applicant further states that the violation of the freedom of religion is directly connected not only to the case of Mr. Mahmutović, but also to all citizens of Prnjavor of Muslim religion. Therefore, the applicant concludes that no remedy is effective and that if it were to pursue such ineffective remedies the respondent Party would only gain additional time to realise its illegal action.

VI. OPINION OF THE CHAMBER

A. Admissibility

1. Competence *ratione personae*

81. Before considering the merits of the case the Chamber must decide whether to accept it, taking into account the admissibility criteria set out in Article VIII of the Agreement. Under Article VIII(1) the Chamber shall receive, from any Party or person, non-governmental organisation, or group of individuals claiming to be a "victim" of a violation by any Party, applications concerning alleged or apparent violations of human rights within the scope of Article II(2) of the Agreement.

82. The respondent Party objects on different grounds to the Vakuf Head Office's status as a "victim" of the alleged violations and, thereby, to its standing to submit the application (see above paragraphs 69-71).

83. The Vakuf Head Office states that, under Article XXXII of the Constitution of the Islamic Community, it is entrusted with the administration of all Vakuf property, and that it submits the complaints relating to property issues in that capacity. It also submits a document by which the Islamic Community empowers the Vakuf Head Office to represent it before the Human Rights Chamber "without limitations in all phases of the procedure in the case CH/99/2177", insofar as the case concerns the violation of the right to freedom of religion and discrimination in the enjoyment of this right.

84. The Chamber recalls that it has previously found that, for the purposes of Article VIII(1), the Islamic Community can legitimately have standing on behalf of its members where the case concerns the alleged discrimination against its members in the enjoyment of their right to freedom of religion as guaranteed by Article 9 of the Convention (case no. CH/96/29, *The Islamic Community in Bosnia and Herzegovina*, decision on admissibility and merits delivered on 11 June 1999, Decisions January-July 1999 – hereinafter "the *Islamic Community Banja Luka* decision" – paragraphs 127-129). The Chamber takes this opportunity to clarify that the Islamic Community is capable of possessing and exercising the rights contained in Article 9 paragraph 1 of the Convention not only on behalf of its members, but also on its own behalf (see the decision of the European Commission of Human Rights of 5 May 1979 in *X. and Church of Scientology v. Sweden*, application no. 7805/77, Decisions and Reports 16, at p. 70).

85. The Chamber also notes that, pursuant to Article XXX of the Constitution of the Islamic Community, the property of the Islamic Community consists of, *inter alia*, the Vakuf property. As the applicant itself has repeatedly stressed, the Vakuf Head Office does not claim to own the Vakuf of the Prnjavor Mosque or any other Vakuf property. It is just entrusted with its administration. The Chamber therefore concludes that, also with regard to the issues the present case might raise under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, the Vakuf Head Office is acting on behalf of the Islamic Community. The latter is the purported victim of the alleged violations and, accordingly, the applicant in the present case.

86. With respect to the alleged violation of the right to the peaceful enjoyment of possessions, the Chamber recalls its finding in the *Islamic Community Banja Luka* decision (paragraph 130):

“The applicant further complains of a violation of the right to the peaceful enjoyment of its possessions. The Chamber understands this complaint to have been brought not on behalf of individual Muslim believers but by the Islamic Community in its own right, being recognised under domestic law as a legal person capable of possessing property. For this reason, the applicant may also claim status as a “victim” in relation to the alleged violation of its rights under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention”.

87. The Chamber sees no reason to differ from its previous finding and therefore accepts that the Islamic Community meets the requirement of a “victim” within the meaning of Article VIII(1) of the Agreement. The application is therefore compatible *ratione personae* with the Agreement within the meaning of Article VIII(2)(c) in its entirety.

2. Competence *ratione temporis*

88. The Chamber must next address the question to what extent it is competent *ratione temporis* to consider the present case, bearing in mind that according to generally accepted principles of international law and to its own case-law, it is outside its competence to decide whether events occurring before the coming into force of the Agreement on 14 December 1995 involve violations of human rights (see e.g. case no. CH/96/1, *Matanović*, decision on the merits delivered on 6 August 1997, paragraph 32, Decisions on Admissibility and Merits 1996-1997).

89. The Chamber shall therefore not consider whether the adoption of the ordinance closing the Muslim Town Cemetery by the Municipality Prnjavor on 21 October 1994 constituted a violation of the applicant’s human rights. However, as in the *Mahmutović* case, the Chamber is competent to examine whether the continued enforcement of the ordinance after the entry into force of the Agreement constitutes a violation of the Agreement.

3. Requirement to exhaust effective domestic remedies

90. According to Article VIII(2)(a) of the Agreement, in deciding whether to accept an application, the Chamber shall also take into account whether effective remedies exist and whether the applicant has demonstrated that they have been exhausted.

91. In the present case, the respondent Party argues that the application should be declared inadmissible, because the applicant did not avail itself of the right to appeal against the decision closing the Muslim Town Cemetery before the courts of Republika Srpska, as provided by the Law on Administrative Disputes. The applicant, for its part, asserts that, as the case of Mr. Mahmutović would prove, all remedies available are ineffective.

92. The Chamber notes that in the present case the respondent Party argues that the applicant should have initiated an administrative dispute against the 1994 decision to close the cemetery, a remedy Mr. Mahmutović had not pursued.

93. The Chamber recalls that the applicant is complaining of an ongoing violation of its rights guaranteed by Article 9 of the Convention and Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, which began before the entry into force of the Agreement. It takes the view that it is not necessary to

assess whether at the time when the alleged violation began, a remedy effective in theory and practice would have been available to the applicant. The Chamber is satisfied that the remedy indicated by the respondent Party, i.e. the initiation of an administrative dispute against the ordinance of 21 October 1994, is currently not available to the applicant and has not been available since the entry into force of the Agreement, as the deadline to initiate an administrative dispute had long expired (see paragraph 52 above).

94. The Chamber furthermore notes that the other remedies referred to by the respondent Party, i.e. proceedings for extraordinary review under Article 20 of the Law on Administrative Disputes (see paragraph 53 above) and the request for the protection of rights and freedoms guaranteed by the Constitution pursuant to Article 65 of the same law (see paragraph 54 above), are extraordinary remedies that the applicant need not pursue for the purposes of Article VIII(2)(a) of the Agreement. The Chamber therefore concludes that the admissibility requirement in Article VIII(2)(a) of the Agreement has been met.

4. Conclusion as to admissibility

95. As no other ground for declaring the application inadmissible has been established, the Chamber declares the application admissible.

B. Merits

96. Under Article XI of the Agreement the Chamber must next address the question whether the facts found disclose a breach by Republika Srpska of its obligations under the Agreement.

1. Discrimination in the enjoyment of the freedom of religion

97. The applicant complains primarily that its members in Prnjavor have been victims of discrimination on the ground of their religion, since only Muslims are prevented from burying their dead in the city. In this respect, the applicant asserts that “the act of burial is a highly religious act in any religion”. The case of the prohibition to bury Mrs. Behija Zec is, according to the applicant, an example for all other Muslim citizens in Prnjavor, meaning that they cannot practice their religious ceremonies at the traditional religious cemetery. According to the applicant, the local authorities indirectly prevent the return of displaced persons by violating their fundamental rights, such as the right to be decently buried. The Chamber has considered these complaints in the light of Article II(2)(b) of the Agreement in relation to Article 9 of the Convention.

98. Under Article II(2)(b) of the Agreement the Chamber has jurisdiction to consider:

“alleged or apparent discrimination on any ground such as sex, race, color, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status arising in the enjoyment of any of the rights and freedoms provided for in the international agreements listed in the Appendix to this Annex ...”.

99. Article 9 of the Convention reads as follows:

“1. Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief, in worship, teaching, practice and observance.

2. Freedom to manifest one’s religion or beliefs shall be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of public safety, for the protection of public order, health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.”

100. The Chamber has held in the case of *Mahmutović* (paragraph 85) that burials carried out in accordance with Muslim religious regulations and practice clearly fall within the ambit of Article 9 in so far as it relates to freedom of religion, including in particular freedom to manifest one’s religion in

practice and observance. In the present case, the applicant has re-affirmed the highly religious character of burials. The respondent Party has not disputed this assertion.

101. The Chamber therefore finds that the facts of the case fall within the ambit of Article 9 of the Convention and that it therefore has jurisdiction under Article II(2)(b) of the Agreement to consider whether the applicant and its members in Prnjavor have been victims of discrimination in relation to the enjoyment of their rights under those provisions.

102. In examining whether there has been discrimination contrary to the Agreement, the Chamber, applying the case-law of the European Court of Human Rights and of other international human rights monitoring bodies, has consistently found it necessary to determine whether the applicant was treated differently from others in the same or a relevantly similar situation (see e.g. case no. CH/97/45, *Hermas*, decision on admissibility and merits delivered on 18 February 1998, paragraphs 87ff, Decisions and Reports 1998). The Chamber has held that any differential treatment is to be deemed discriminatory if it has no reasonable and objective justification, that is, if it does not pursue a legitimate aim or if there is no reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be realised. There is a particular onus on the respondent Party to justify differential treatment which is based on any of the grounds explicitly enumerated in Article II(2)(b) of the Agreement, including religion or national origin (see case no. CH/97/67, *Zahirović*, decision on admissibility and merits delivered on 8 July 1999, paragraph 121, Decisions January–July 1999).

103. Both the procedural decision of 30 July 1998, ordering the exhumation of Mrs. Bedrija Mahmutović, and the procedural decision of 23 November 1999, prohibiting the burial of Mrs. Behija Zec at the Muslim Town Cemetery, are based on the ordinance of 21 October 1994, which provided for the closure of the Muslim Town Cemetery. They are in fact strictly instrumental to its continued enforcement. The ordinance was adopted before 14 December 1995, when the Agreement came into force. Since the Agreement does not have retroactive effect, the Chamber has no competence *ratione temporis* to consider whether any violation of the human rights provisions referred to in the Agreement occurred before that date (see above paragraphs 88 and 89). In the present case, however, the ordinance of October 1994 forms the legal basis for the decisions affecting the applicant's members in Prnjavor. It gives rise to a continuing prohibition on the Muslims of Prnjavor to bury their dead in the Muslim Town Cemetery. In considering whether the decisions affecting the applicant were discriminatory, it is therefore relevant also to consider the ordinance of October 1994.

104. With reference to the ordinance of October 1994, the Chamber recalls its opinion in the *Mahmutović* case (paragraph 89). The Chamber first noted that the ordinance affected only the Muslim Cemetery and not the Orthodox or Catholic cemeteries situated nearby. The Chamber also found that there was no shortage of space for burials in the Muslim Cemetery, the space available being sufficient for the next fifty years. The ordinance of October 1994 itself does not state any reason for the closure of the cemetery. No reason for the ordinance was communicated to the Islamic Community either at the time of its adoption or since. The respondent Party was unable to specify any reason for the ordinance in the proceedings before the Chamber in the *Mahmutović* case. The Chamber also considers that the respondent Party has had an additional opportunity to explain the reasons for the closure of the cemetery in the course of the written proceedings in the present case. It has failed to do so.

105. In the circumstances the Chamber finds the applicant's suggestion, that the purpose of the continued enforcement of the 1994 ordinance is to discourage the return of Bosniak refugees and displaced persons to Prnjavor by preventing them from freely pursuing their religious traditions, has not been seriously challenged and is the only plausible explanation of that decision. The continued closure of the cemetery, under an ordinance adopted in pursuance of a policy of ethnic cleansing, involves differential treatment of Muslims, and cannot be regarded as pursuing any legitimate aim. It therefore involves discrimination against the applicant and its members for this reason alone.

106. The Chamber also recalls that in the *Mahmutović* decision (paragraph 91) it found that a number of factors, in addition to the discriminatory character of the decision closing the Muslim Town Cemetery, supported the view that the order to exhume Mrs. Mahmutović was arbitrary, unreasonable and lacking any legitimate aim. Particularly the order that the remains of Mrs. Mahmutović be

transferred to a cemetery that did and does not exist reinforced this finding. The Chamber concluded that the Municipal Inspector knowingly issued an order that Mr. Mahmutović could not possibly comply with. The Chamber holds that the arbitrary and unreasonable character of the order to exhume Mrs. Mahmutović reinforces the finding of discrimination against the applicant and its members in Prnjavor.

107. The Chamber therefore concludes that the continued enforcement, after the entry into force of the Agreement, of the ordinance of 21 October 1994, putting the Muslim Town Cemetery out of use, constitutes discrimination against the Islamic Community and the Muslim population of Prnjavor in their enjoyment of the right to freely manifest religious beliefs in practice and observance.

108. In view of the conclusion, which it has reached in relation to the primary issue of discrimination, the Chamber finds it unnecessary to consider whether there has been any breach of Article 9 of the Convention considered alone.

2. Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention

109. The Chamber considers that the present case concerns religious observance on a particular piece of property, i.e. the Prnjavor Muslim Town Cemetery. Therefore, the Chamber holds that, in the particular circumstances of the case, the issue of the alleged violation of the applicant's right to enjoy its possessions is subsumed by the Chamber's finding of discrimination in the enjoyment of the right to freely manifest its religious beliefs. Accordingly, the Chamber finds it unnecessary to consider whether there has been any breach of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention or any discrimination in the enjoyment of the right protected by that provision.

VII. REMEDIES

110. Under Article XI(1)(b) of the Agreement the Chamber must next address the question what steps shall be taken by the respondent Party to remedy breaches of the Agreement which it has found, including orders to cease and desist, monetary relief (including pecuniary and non-pecuniary injuries), and provisional measures.

111. The Chamber has found that the continued enforcement of the ordinance of 21 October 1994, putting the Muslim Town Cemetery out of use and prohibiting further burials at that cemetery, constitutes discrimination against the Islamic Community and the Muslim population of Prnjavor in the enjoyment of their right to freely practice religious beliefs. The Chamber therefore deems it appropriate to order the respondent Party to revoke the ordinance of 21 October 1994 within one month from the date of delivery of this decision and to desist from any further steps of enforcement, such as prohibiting burials at that cemetery or ordering the exhumation of the remains of persons buried there.

VIII. CONCLUSIONS

112. For the reasons given above, the Chamber decides:

1. by 10 votes to 2, to declare the application admissible;
2. by 10 votes to 2, that the Islamic Community and its members in Prnjavor have been victims of discrimination in the enjoyment of their right to freedom of religion as guaranteed by Article 9 of the European Convention on Human Rights, the Republika Srpska thereby being in violation of Article I of the Human Rights Agreement;
3. unanimously, not to consider the complaints relating to the alleged violation of the applicant's rights under Article 9 of the Convention in isolation;
4. by 10 votes to 2, not to consider the complaints relating to the alleged violation of the applicant's rights under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention;

5. by 10 votes to 2, to order the Republika Srpska to revoke the ordinance of 21 October 1994 putting out of use the Muslim Town Cemetery at cadastral lot k.č. 741/1 k.o. Prnjavor within one month from the date of delivery of this decision and to desist from any further steps of enforcement, such as prohibiting burials at that cemetery or ordering the exhumation of the remains of persons buried there; and

6. unanimously, to order the Republika Srpska to report to it by 11 April 2000 on the steps taken by it to comply with the above orders.

(signed)
Anders MÅNSSON
Registrar of the Chamber

(signed)
Michèle PICARD
President of the Chamber

Annex Dissenting Opinion of Messrs. Vitomir Popović and Miodrag Pajić

ANNEX

In accordance with Rule 61 of the Chamber's Rules of Procedure, this Annex contains the dissenting opinion of Messrs. Vitomir Popović and Miodrag Pajić.

DISSENTING OPINION OF MESSRS. VITOMIR POPOVIĆ AND MIODRAG PAJIĆ

In our opinion the decision of the Chamber in the part concerning its competence *ratione temporis* (chapter VI A 2) and remedies (chapter VII) do not correspond with the legal state of affairs:

1. The ordinance closing the cemetery was adopted by the Assembly of the Municipality of Prnjavor on 21 October 1994, i.e. before the General Framework Agreement for Peace entered into force on 14 December 1995.

Thus, the evaluation of whether the reasons for closing the cemetery are discriminatory or not falls outside the competence of the Chamber *ratione temporis*. Accordingly, the Chamber could only have established the existence of a violation of human rights in respect of the burials of Muslims at the new cemetery (which has not been opened) and not in respect of the old 1994 ordinance closing down the cemetery and prohibiting further burials in it.

2. In Chapter VII ("Remedies") it is stated that the Chamber has to decide which steps the respondent party should take in order to remedy the established breach of the Agreement, including orders to cease and desist, monetary relief (including pecuniary and non-pecuniary injuries) and provisional measures (Article XI(1)(b) of the Agreement). In our opinion the Chamber wrongly decided to order the revocation of the ordinance of the Assembly of the Prnjavor Municipality of 21 October 1994 within a time-limit of one month. What should have been done was to put an obligation upon the respondent Party to open a new cemetery in the eastern part of town in accordance with the legal procedure and urban planning of the town of Prnjavor. The annulment of the ordinance of 21 October 1994 is connected to the problem *ratione temporis* and the only effective remedy is to open a new cemetery.

(signed)
Vitomir Popović

(signed)
Miodrag Pajić

DECISION ON ADMISSIBILITY AND MERITS
(delivered on 12 May 2000)

Case no. CH/99/2233

Nada ČIVIĆ

against

BOSNIA AND HERZEGOVINA
and
THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

The Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina, sitting as the First Panel on 8 May 2000 with the following members present:

Ms. Michèle PICARD, President
Mr. Andrew GROTRIAN, Vice-President
Mr. Dietrich RAUSCHNING
Mr. Hasan BALIĆ
Mr. Želimir JUKA
Mr. Miodrag PAJIĆ

Mr. Anders MÅNSSON, Registrar
Ms. Olga KAPIĆ, Deputy Registrar

Having considered the aforementioned application introduced pursuant to Article VIII(1) of the Human Rights Agreement ("the Agreement") set out in Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina;

Adopts the following decision pursuant to Article VIII(2) and Article XI of the Agreement and Rules 52, 57 and 58 of its Rules of Procedure:

I. INTRODUCTION

1. The applicant, a medical doctor, is a citizen of Bosnia and Herzegovina of Serb origin. On 27 December 1991 she purchased from the Yugoslav National Army ("JNA") an apartment in Sarajevo over which she had an occupancy right. She paid the full purchase price on 10 January 1992. However, she was never registered as the owner of the apartment. Some time after the applicant left Sarajevo in March 1995, three persons from Montenegro moved into the apartment.

2. When the applicant and her family returned to Sarajevo in October 1997, they found the apartment occupied. Since then, the applicant has neither been able to register as the owner of the apartment nor to regain possession of it.

3. The applicant alleges violations of her rights to peaceful enjoyment of her possessions and to respect for her private and family life. The application raises issues under Articles 6 and 8 of the European Convention on Human Rights and Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention.

II. PROCEEDINGS BEFORE THE CHAMBER

4. The application was introduced on 28 May 1999 and registered on the same day. The applicant is represented by Mr. Esad Čivić, her husband.

5. The applicant requested the Chamber to issue an order for provisional measures to forcibly evict the current occupants of the apartment. Her request was rejected on 7 June 1999.

6. On 21 June 1999 the case was transmitted to the respondent Parties for their observations on the admissibility and the merits of the case. On 20 August 1999 the Chamber received observations from the Federation of Bosnia and Herzegovina. No observations were received from Bosnia and Herzegovina. On 3 September 1999 the observations of the Federation were transmitted to the applicant and to Bosnia and Herzegovina.

7. On 20 September 1999 the Chamber received a response from the applicant. She claimed compensation for the mental distress she had suffered and for pecuniary damages covering all extra expenses she had incurred due to her inability to regain possession of the apartment. The applicant's submissions were transmitted to the Federation of Bosnia and Herzegovina on 23 September 1999. On 8 October 1999 the Federation submitted additional observations.

8. The applicant specified her compensation claim by a letter received on 14 April 2000. On 28 April 2000 the Federation of Bosnia and Herzegovina submitted additional observations on the claim for compensation.

9. On 10 March, 4 April and 8 May 2000 the Chamber deliberated on the admissibility and merits of the case. On the latter date it adopted this decision.

III. ESTABLISHMENT OF THE FACTS

A. Particular facts of the case

10. As from 14 January 1984 the applicant had an occupancy right over an apartment in Malta Street (formerly Braće Vujičić) No. 1/VIII/16 in Sarajevo. On 27 December 1991 she entered into a contract to purchase this apartment under the Law on Securing Housing for the JNA. Shortly thereafter, on 10 January 1992, she paid the full purchase price of 990,296.25 Yugoslav dinars to the JNA Housing Fund.

11. The applicant left Bosnia and Herzegovina in March 1995 on a travel order issued by her employer, the state clinic in Sarajevo. She did not return to Sarajevo until October 1997. Upon her arrival, she found that the apartment was occupied by three persons from Montenegro who had lived there since 1996. The apartment had been declared temporarily abandoned by the competent military

organ on 5 July 1995 and subsequently allocated to a member of the army of the Republic of Bosnia and Herzegovina. The applicant has not received a decision about the reallocation. She claims that the three current users are not the ones the apartment was initially allocated to and that they are occupying the apartment illegally.

1. Proceedings involving organs associated with the army of the Federation of Bosnia and Herzegovina

12. On 26 April 1996 the applicant requested through her legal representative in Sarajevo the General Staff of the Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina to permit her reinstatement into the apartment. As she did not receive an answer she complained to the same authority, on 11 September 1996 and 7 July 1997, about the "silence of administration". Finally, on 26 June 1997 the General Staff rejected her claim of 11 September 1996 pursuant to Article 10 of the Law on Abandoned Apartments for having been submitted too late.

13. On 10 September 1997 the applicant appealed to the Ministry of Defence of the Federation of Bosnia and Herzegovina, alleging that the General Staff had made incorrect findings as to both facts and law. Her appeal was rejected by the Ministry on 16 October 1997 as ill-founded and the General Staff's decision was confirmed with reference to Article 10 of the Law on Abandoned Apartments.

14. The applicant has also attempted to obtain a decision from the Federal Ministry of Defence in order to be registered as the owner of the apartment in the land registry. On 22 July 1999 the responsible department for military housing affairs in the Municipality of Novo Sarajevo refused to process the request because the applicant was not in possession of the apartment.

2. Court proceedings

15. In order to obtain registration as the owner of the apartment, the applicant initiated proceedings before the Municipal Court II in Sarajevo on 12 November 1996. In a procedural decision dated 19 November 1996 the court decided to adjourn the proceedings by virtue of a decree of 10 February 1995 (see paragraph 24 below).

16. On 21 July 1999 the applicant requested the court to resume the adjourned proceedings in the light of the new legislation that had come into force. A hearing was scheduled for 2 November 1999 but did not take place because the representative of the Army Housing Fund was not present. No decision has been made until now.

3. Administrative proceedings

17. On 28 April 1998 and on 14 May 1998 the applicant applied to the Secretariat for Housing Affairs of the Municipality of Novo Sarajevo and the Administration for Housing Affairs of the Canton Sarajevo respectively, requesting reinstatement into possession of the apartment pursuant to Article 4 of the Law on Cessation of Application of the Law on Abandoned Apartments. The latter authority held a public hearing on 27 July 1998 in the presence of the applicant and one of the current occupants. During this hearing, the occupant stated that there was no alternative accommodation available to the occupants should they have to leave the premises in question. The applicant claimed that she had not received any decision about the re-allocation of her apartment. Several other hearings have taken place, the last one on 18 February 2000, during which the applicant was requested to provide evidence of her wartime residence.

18. On 9 September 1999 the applicant complained to the Ministry of Justice of the Federation of Bosnia and Herzegovina that she had not received an answer from the competent administrative body allowing her to return to the apartment.

4. Proceedings before other international bodies

19. On 27 November 1996 the applicant submitted a claim to the Commission for Real Property

Claims (“Annex 7 Commission”) in order to regain possession of her apartment. She has not received a reply. However, in an oral conversation the applicant was given to understand that the Annex 7 Commission is currently not dealing with requests for reinstatements concerning JNA apartments.

20. On 30 December 1997 the applicant filed an application with the Office of the Ombudsperson for Bosnia and Herzegovina.

B. Relevant domestic law

1. Legislation relating to JNA apartments

21. The apartment in question was originally socially owned property over which the JNA had jurisdiction. Socially owned property was considered to belong to society as a whole. The applicant enjoyed an occupancy right over the apartment. Such an occupancy right conferred, among other things and subject to certain conditions, the right to occupy an apartment on a permanent basis.

22. Relevant to this case is the Law on Securing Housing for the JNA which was passed in 1990 and came into force on 6 January 1991 (Official Gazette of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia – hereinafter “OG SFRY” – no. 84/90). This law established that JNA apartments could be sold to the members of the JNA (Article 20). It also provided for procedures to do so (Article 36). In the following years a number of decrees with force of law as well as laws proper were issued by the Government of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina, the Presidency of the Republic of Bosnia and Herzegovina and the Parliament of the Republic of Bosnia and Herzegovina. These laws regulated matters of socially owned property in general and property over which the JNA had jurisdiction in particular.

23. One of these legal instruments was a decree issued on 15 February 1992 by the Government of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina no. 4/92). The decree imposed a temporary prohibition on the sale of socially owned apartments, specifically under the means established by the Law on Securing Housing for the JNA. It also provided that contracts and other legal acts concluded contrary to the decree were invalid. Courts and other state organs should not verify signatures or register titles or take any other action contrary to the prohibition. The temporary ban on sales was valid until the entry into force of a law regulating, *inter alia*, the sale of apartments over which the JNA exercised jurisdiction or, at the longest, for one year following the date of issue of the decree.

24. On 10 February 1995 a decree with force of law issued by the Presidency of the Republic of Bosnia and Herzegovina came into force (Official Gazette of the Republic of Bosnia and Herzegovina – hereinafter “OG RBiH” – no. 5/95). The decree ordered courts and other state authorities to adjourn proceedings relating to the purchase of apartments and other properties under the Law on Securing Housing for the JNA. The decree suspended court proceedings until new legislation was adopted.

25. On 22 December 1995 the Presidency issued another decree with force of law (OG RBiH no. 50/95) declaring all contracts for the sale of apartments and other property concluded on the basis of, *inter alia*, the Law on Securing Housing for the JNA as retroactively invalid. It was adopted as law by the Assembly of the Republic of Bosnia and Herzegovina on 18 January 1996 (OG RBiH no. 2/96) and promulgated on 25 January 1996. The law also provided that questions connected with annulled real estate purchase contracts would be resolved under a law to be passed in the future.

26. The Law on Sale of Apartments with an Occupancy Right came into force on 6 December 1997 and has subsequently been amended (Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina – hereinafter “OG FBiH” – nos. 27/97, 11/98, 27/99 and 7/00). This law did not affect the annulment of the applicant’s contract. Under Article 39 of the law, an occupancy right holder who contracted to purchase an apartment on the basis of the Law on Securing Housing for the JNA was to be credited the amount that had been previously paid.

27. Article 39(a) of the law, introduced by the High Representative and entered into force on 5 July 1999, provides for registration as an owner if the occupancy right holder entered into a legally binding purchase contract before 6 April 1992 and if he or she is in possession of the apartment. According

to this provision, the Federal Ministry of Defense shall issue an order for registration with the responsible court. Article 39(c) provides that Article 39(a) shall also be applicable to an occupancy right holder who has exercised the right to repossess the apartment pursuant to the provisions of the Law on the Cessation of the Application of the Law on Abandoned Apartments. Article 39(d) stipulates that a person may initiate court proceedings if he or she does not realise his or her rights under this law with the Federal Ministry of Defense.

2. The Law on Abandoned Apartments

28. The Law on Abandoned Apartments was originally issued on 15 June 1992 as a decree with force of law. It was adopted as law on 1 June 1994 and amended various times (OG R BiH nos. 6/92, 8/92, 16/92, 13/94, 36/94, 9/95 and 33/95). It governed the re-allocation of occupancy rights over socially owned apartments that had been abandoned.

29. According to Article 1 of this law, an occupancy right expired if the holder of the right and the members of his or her household had abandoned the apartment after 30 April 1991. An apartment was considered abandoned if, even temporarily, it was not used by the occupancy right holder or members of the household (Article 2). There were, however, certain exceptions to this definition. For example, an apartment was not to be considered abandoned if the apartment was destroyed, burnt or in direct jeopardy as a result of war actions. If the holder of the occupancy right failed to resume using the apartment within the time-limit of one or two weeks as laid down in Article 3 read in conjunction with Article 10, an apartment was to be considered permanently abandoned.

30. An apartment could be declared abandoned by the competent municipal housing authority either *ex officio* or upon request of an allocation right holder (i.e. a juridical person authorised to grant permission to use an apartment), a political or a social organisation, an association of citizens or a housing board. An apartment declared abandoned could be allocated for temporary use to “an active participant in the fight against the aggressor of the Republic of Bosnia and Herzegovina” or to a person who had lost his or her apartment due to hostilities. Such temporary use could last up to one year after the date of the cessation of the imminent threat of war. A temporary user was obliged to vacate the apartment at the end of that period and to place it at the disposal of the authority that had allocated it.

3. The Law on Cessation of Application of the Law on Abandoned Apartments

31. The Law on Cessation of Application of the Law on Abandoned Apartments entered into force on 4 April 1998 and has been amended on several occasions thereafter (OG FBiH nos. 11/98, 38/98, 12/99, 18/99, 27/99 and 43/99).

32. According to this legislation, no further decisions declaring apartments abandoned are to be taken (Article 1). All administrative, judicial and other decisions terminating occupancy rights on the basis of regulations issued under the previous law shall be null and void. Nevertheless, all decisions establishing a right of temporary occupancy shall remain effective until revoked in accordance with this law. A person occupying an apartment on the basis of a cancelled occupancy right or decision on temporary occupancy is to be considered as a “temporary user” (Article 2).

33. Under the provision of this law, the occupancy right holder shall be entitled to return to the apartment in accordance with Annex 7 of the General Framework Agreement (Article 3 paragraphs 1 and 2). All claims for repossession shall be presented to the municipal administrative authority competent for housing affairs (Article 4). The authority shall decide on such a repossession claim within 30 days (Article 6). The decision shall be delivered to the occupancy right holder, the holder of the allocation right and the current occupant within five days from its issuance. An individual has 15 days from the date of receipt of the decision in which to appeal to the Cantonal Ministry for Housing Affairs. An appeal shall not suspend the execution of the decision (Article 8). In no event shall a failure of the responsible bodies to meet their obligations under Article 3 delay “the ability of an occupancy right holder to enter into possession of the apartment” (Article 3 paragraph 9).

34. If the apartment is occupied without a legal basis when the new Law entered into force, the occupancy right holder shall be granted repossession of the apartment without any restriction and any

temporary user shall be evicted immediately or at the latest within 15 days (Article 3 paragraph 3). A person who is temporarily occupying the apartment and whose housing needs are otherwise met shall vacate the apartment within 15 days from the date of delivery (before 1 July 1999 within 90 days of the date of issuance) of the decision on repossession (Article 3 paragraph 4).

35. With a few exceptions not relevant to the present application, the time-limit for an occupancy right holder to file a claim for repossession expired on 4 July 1999 (Article 5 paragraph 1). Upon receipt of such a claim, the competent authority had 30 days to issue a decision. Following a decision on repossession, appeals could be lodged by the occupancy right holder, the current occupant and the allocation right holder before the cantonal ministry responsible for housing affairs within 15 days from the date of receipt of the decision. However, an appeal has no suspensive effect (Article 8).

36. If the person occupying the apartment fails to comply with a decision ordering its vacation, the competent administrative body shall take enforcement measures at the request of the occupancy right holder (Article 11).

4. The Law on Administrative Proceedings

37. Under Article 216 paragraph 1 of the Law on Administrative Proceedings (OG FBiH no. 2/98) the competent administrative organ has to issue a decision within 30 days upon receipt of a request to this effect. Article 216 paragraph 3 provides for an appeal to the administrative appellate body if a decision is not issued within this time limit (appeal against “silence of the administration”).

IV. COMPLAINTS

38. The applicant alleges a violation of her right to property, private and family life. The case raises issues under Article 6 and 8 of the Convention and under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention.

V. SUBMISSIONS OF THE PARTIES

A. The Federation of Bosnia and Herzegovina

39. The Federation argues that the application is inadmissible for failure to exhaust domestic legal remedies. It states that the applicant should have appealed to the competent administrative organ of second instance to regain possession instead of requesting a provisional measure from the Chamber. The Federation claims that the applicant's inability to register as the owner of the apartment is a direct consequence of her failure to exhaust domestic remedies in accordance with Article 39(a) of the Law on Sale of Apartments with an Occupancy Right. It furthermore expresses doubts whether the applicant wants to return to the apartment at all. Moreover, it is asserted that the “six-month rule” in Article VIII(2)(a) of the Agreement has not been complied with.

40. With regard to the merits, the Federation asserts that it is not responsible for a possible violation of the applicant's right to respect for her home since the applicant left her apartment in 1995 voluntarily. It is also stated that a possible violation of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention was removed by the High Representative's amendments to Article 39 of the Law on Sale of Apartments with an Occupancy Right.

41. The Federation also states that it cannot be held responsible for any claim of the applicant regarding pecuniary damages. It asserts that the applicant's compensation claim is ill-founded and excessive.

B. Bosnia and Herzegovina

42. No observations were received from Bosnia and Herzegovina.

C. The applicant

43. The applicant states that, in her efforts to regain possession of the apartment and to be registered as the owner, she has addressed all possible authorities in vain, therefore not finding any remedy to be effective. She further asserts that the Federation's statements are incorrect and unacceptable. She maintains her complaints regarding possible violations of human rights and the claim for compensation.

VI. OPINION OF THE CHAMBER

A. Admissibility

1. Requirement to exhaust effective domestic remedies

44. Before considering the merits of the case the Chamber must decide whether to accept it, taking into account the admissibility criteria set out in Article VIII(2) of the Agreement. Under Article VIII(2)(a), the Chamber must consider whether effective remedies exist and whether the applicant has demonstrated that they have been exhausted.

45. As in previous cases concerning JNA apartments, the Federation of Bosnia and Herzegovina argues that the applicant has failed to exhaust all domestic remedies and that the application is inadmissible since the second instance administrative housing organs have not been appealed to until now.

46. In the *Onić* case (no. CH/97/58, decision on admissibility and merits delivered on 12 February 1999, paragraph 38, Decisions January-July 1999), the Chamber, basing itself on the practice of the European Court of Human Rights, held:

“... [Domestic] remedies must be sufficiently certain not only in theory but [also] in practice, failing which they will lack the requisite accessibility and effectiveness. ... [I]t is necessary to take realistic account not only of the existence of formal remedies in the legal system ... but also of the general legal and political context in which they operate as well as of the personal circumstances of the applicants.”

47. The Chamber notes that the applicant, in April and May 1998, initiated administrative proceedings before the Secretariat for Housing Affairs of the Municipality of Novo Sarajevo and the Administration for Housing Affairs of the Canton Sarajevo in order to repossess the apartment pursuant to Article 4 of the Law on Cessation of Application of the Law on Abandoned Apartments. Then, in July 1998, a public hearing was held before the latter authority. However, no decision has been made to date despite the expiry of the time-limit of 30 days provided for in Article 6 of that Law (see paragraph 33 above). The respondent Party has failed to give a reasonable explanation for the delay. The applicant has also complained to the Ministry of Justice of the Federation without any result.

48. Regarding the registration procedure, the applicant has demonstrated that she requested the Municipal Court to resume the proceedings concerning her registration as owner of the apartment in July 1999. She has also tried to obtain a decision from the Federal Ministry of Defence pursuant to Article 39(a) of the Law on Sale of Apartments with an Occupancy Right but failed because she was not in possession of the apartment.

49. Taking into account all the aforementioned actions, the Chamber finds that the available domestic remedies, including those introduced under the new legislation, have not proven to be effective in practice and that, therefore, the applicant has exhausted domestic remedies as required by Article VIII(2)(a) of the Agreement.

2. The six-month rule

50. Moreover, the respondent Party alleges that the six-month time-limit pursuant to Article

VIII(2)(a) of the Agreement has not been complied with by the applicant.

51. The Chamber notes that the decree of 22 December 1995 provided that questions connected with the purchase of real estate that was the subject of annulled contracts would be resolved under a new law to be adopted in the future. Legislation to that effect was enacted in 1997 and amended thereafter. However, this law did not affect the provisions annulling the applicant's contract. Moreover, as noted above (paragraphs 14, 16 and 17), no decisions were made neither in the proceedings concerning the registration nor in those regarding the entry into possession of the apartment that were initiated by the applicant.

52. In these circumstances, the Chamber is unable to identify any "final decision" from which the six-months' period stipulated in Article VIII(2)(a) of the Agreement started to run (see also, e.g., cases nos. CH/98/159 *et al.*, *Huselić and others*, decision on admissibility and merits delivered on 11 June 1999, paragraph 31, Decisions January-July 1999). It follows that the Federation's objections must be rejected.

3. *Lis alibi pendens*

53. The Chamber further notes that the applicant has filed a claim with the Annex 7 Commission. According to Article VIII(2)(d) of the Agreement, the Chamber may reject or defer further consideration of a case if it is currently pending before another Commission established by the Annexes to the Agreement. According to Article XI of Annex 7, the mandate of that Commission is confined to deciding on claims for real property in Bosnia and Herzegovina, where the property has not been sold voluntarily or otherwise transferred since 1 April 1992 and where the claimant does not now enjoy possession of that property.

54. The Chamber considers that in the present case, like in others it has decided previously (see, e.g., case no. CH/98/756, *D.M.*, decision on admissibility and merits delivered on 14 May 1999, paragraph 60, Decisions January-July 1999), the applicant has raised complaints substantially different from the subject matter brought before the Annex 7 Commission, involving Articles 6 and 8 of the Convention and a claim for compensation. Moreover, the Annex 7 Commission has until now not issued decisions confirming property rights in cases of JNA apartments.

55. The Chamber finds therefore that the applicant's pending claim before the Annex 7 Commission does not preclude it from examining the whole of her present case even if one of the subject matters now before the Chamber remains pending before that Commission. It follows that the admissibility criteria in Article VIII(2)(d) of the Agreement have been met.

4. Conclusion as to admissibility

56. As no other ground for declaring the case inadmissible has been shown, the Chamber declares the application admissible.

B. Merits

57. Under Article XI of the Agreement the Chamber must address the question whether the facts established above indicate a breach by one or both of the respondent Parties of their obligations under the Agreement. In terms of Article I of the Agreement the Parties are obliged to "secure to all persons within their jurisdiction the highest level of internationally recognised human rights and fundamental freedoms", including the rights and freedoms provided for in the Convention.

1. Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention

(a) Regarding the purchase contract

58. The applicant complains that the contract for the purchase of her apartment was annulled retroactively by the decree of 22 December 1995, which was adopted as law on 18 January 1996. She alleges a breach of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, which is in the following terms:

"Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No

one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.

The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to secure the payment of taxes or other contributions or penalties.”

59. As to the nature of the applicant's rights under the purchase contract at the time when the decree of 22 December 1995 came into force, the Chamber refers to its case-law according to which such contracts conferred on the purchaser a valuable asset constituting a “possession” for the purposes of Article 1 of Protocol No. 1 (see cases nos. CH/96/3, 8 and 9, *Medan, Bastijanović and Marković*, decision on the merits delivered on 7 November 1997, paragraphs 32-33, Decisions on admissibility and merits 1996-1997, and cases nos. CH/96/2 *et al.*, *Podvorac and others*, decision on admissibility and merits delivered on 12 June 1998, paragraphs 60-61, Decisions and Reports 1998). The Chamber makes the same finding in the present case. The effect of the decree was to annul those rights and the applicant was therefore deprived of her possession.

60. The Federation has asserted that the applicant's inability to register as the owner of the apartment was caused by her failure to exhaust domestic remedies. The Chamber notes that by virtue of Article 39(a) of the Law on Sale of Apartments with an Occupancy Right, registration can be pursued if the owner is in possession of the apartment. The Chamber also notes that the applicant has initiated administrative proceedings in that respect in April 1998. The competent authorities have not issued a decision within the time-limit of 30 days prescribed by Article 6 of the Law on Cessation of Application of the Law on Abandoned Apartments despite her various interventions. Furthermore, they have failed to give a reasonable explanation for the delay. The Chamber therefore considers it established that, by denying her the right to repossess the apartment, the Federation is responsible for the applicant's inability to be registered as the owner of the apartment.

61. The Chamber concludes that the legislation posterior to the decree of 22 December 1995 and the related law of 18 January 1996 has not remedied the violation of the applicant's rights under the original contract of 27 December 1991.

62. In conclusion, the Chamber finds that the present applicant was made to bear an “individual and excessive burden” and that there has been a violation of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention. Whereas Bosnia and Herzegovina is responsible for enacting the initial legislation, the Federation of Bosnia and Herzegovina is responsible for the continuing inability of the applicant to be registered as owner of the apartment.

(b) Regarding the occupancy right

63. The Chamber recalls its consistent case-law according to which an occupancy right is a possession within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 (see, e.g., case no. CH/96/28, *M.J.*, decision on admissibility and merits delivered on 3 December 1997, paragraph 32, Decisions on Admissibility and Merits 1996-1997). It has also found in previous cases that a decision declaring abandoned an apartment over which someone enjoyed an occupancy right, and the allocation thereof to another person, done pursuant to the Law on Abandoned Apartments amounted to a *de facto* expropriation which was not “subject to the conditions provided for by law” and thereby in violation of Article 1 of Protocol No. 1 (see, e.g., case no. CH/97/42, *Eraković*, decision on admissibility and merits delivered on 15 January 1999, paragraph 60, Decisions January-July 1999).

64. The Chamber notes that the apartment in question was declared temporarily abandoned by the competent military administrative housing organ on 5 July 1995 and subsequently allocated to a member of the army of the Republic of Bosnia and Herzegovina. Apparently, the applicant was never notified of this decision until October 1997 when her claim for repossession was rejected by the Federal Ministry of Defence. The applicant has alleged that the current occupants are not the ones the apartment was initially allocated to and that they live there without any legal basis.

65. Accordingly, the Chamber finds that the applicant's rights under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention were violated by the Federation authorities' continued refusal to recognise the applicant's occupancy right and allow her to return to the apartment following her request for re-

instatement of 28 April and 14 May 1998 and contrary to the procedure set up by the Law on Cessation of Application of the Law on Abandoned Apartments.

2. Article 8 of the Convention

66. Article 8 of the Convention reads, as far as relevant, as follows:

“1. Everyone has the right to respect for ... his home ...

2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.”

67. The Chamber notes that the applicant left the apartment in March 1995 for reasons related to her employment as a medical doctor at the state clinic in Sarajevo and pursuant to a valid travel order issued by that institution. She was unable to return to the apartment which was eventually declared temporarily abandoned.

68. The Chamber has already found that the links which an applicant facing similar difficulties retained to his dwelling sufficed for this to be considered his or her “home” for the purposes of Article 8 paragraph 1 of the Convention (see, e.g., the above-mentioned *Eraković* decision, paragraph 48). This link is strengthened in the present case by the fact that the applicant had contracted to purchase and, indeed, had paid for the apartment. It is not relevant that the applicant has left the apartment voluntarily, as the Federation has asserted. The applicant has returned to Bosnia and Herzegovina and attempted to regain possession of her apartment since April 1996. The Chamber, therefore, considers that there has been an ongoing interference with the applicant’s right to respect for her home.

69. In order to determine whether this interference has been justified under the terms of paragraph 2 of Article 8, the Chamber must examine whether it was “in accordance with the law”, served a legitimate aim and was “necessary in a democratic society”. There will be a violation of Article 8 if any one of these conditions is not satisfied (see the above-mentioned *Onić* decision, paragraph 49).

70. In previous cases, the Chamber has found that the provisions of the Law on Abandoned Property, as applied also in the present case, failed to meet the standards of “law” as this expression is to be understood for the purposes of Article 8 of the Convention (see the above-mentioned *Eraković* decision). In the present case the Chamber sees no reason to differ. It follows that this provision was violated by the Federation authorities’ continued application of Article 10 of the Law on Abandoned Apartments and the refusal to allow the applicant to return to her apartment following the request for re-instatement of 28 April and 14 May 1998, being in contradiction to Articles 4 and 6 of the Law on Cessation of Application of the Law on Abandoned Apartments.

71. As far as the present case also relates to the application of the Law on Cessation of Application of the Law on Abandoned Apartments, the Chamber notes that the applicant’s claim for repossession initiated on 28 April 1998 has not been decided in compliance with the time-limit of 30 days stipulated in Article 6 of this law. In addition to the violation arising from the decision to declare the applicant’s apartment temporarily abandoned, there is, thus, an ongoing violation of her right to respect for her home in so far as the procedure for examining her repossession claim has not been “in accordance with the law” either (see also the above-mentioned *Eraković* decision, paragraph 51).

72. Accordingly, the Chamber concludes that Article 8 of the Convention has been violated, given both the refusal to allow the applicant to repossess the apartment and the subsequent failure to decide on the repossession claim within the time-limit contained in Article 6 of the Law on Cessation of Application of the Law on Abandoned Apartments.

3. Article 6 of the Convention

73. The court proceedings initiated by the applicant were initially adjourned and have, so far, not led to any decision. The Chamber considers that the conduct of these proceedings raises a question as to the applicant's effective access to court, as guaranteed by Article 6 paragraph 1 of the Convention. This provision reads, as far as relevant, as follows:

“In the determination of his civil rights and obligations..., everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. ...”

74. Noting that the domestic proceedings in the applicant's case concern her property rights, the Chamber finds that these proceedings relate to her “civil rights” within the ambit of Article 6 paragraph 1.

75. The Chamber observes that the applicant, on 12 November 1996, initiated court proceedings with a view to obtain recognition of her ownership and registration in the Land Registry. These proceedings were compulsory adjourned on 19 November 1996 by virtue of the decree of 10 February 1995. The Federation of Bosnia and Herzegovina enacted the legislation needed to lift the adjournment on 6 December 1997. Accordingly, there was an interference from 12 November 1996 until 6 December 1997 with the applicant's effective access to court, as guaranteed by Article 6 of the Convention (see the above-mentioned decisions in the cases of *Medan, Bastijanović and Marković* and *Podvorac and others*, paragraphs 40 and 64, respectively, and the judgment of the European Court of Human Rights in the case of *Golder v. the United Kingdom*, judgment of 21 February 1975, Series A no. 18, paragraphs 35-36).

76. Following the initiation and subsequent adjournment of the court proceedings, the applicant filed a request to have the proceedings resumed on 21 July 1999. She also initiated administrative proceedings on 28 April 1998 aiming at re-instatement into possession of the apartment. Both the judicial and the administrative proceedings are still pending. The Chamber considers therefore that the case raises the question whether the proceedings have been expedited within a reasonable time. The reasonableness of the length of proceedings is determined on the basis of the complexity of the case and the conduct of the applicant and the authorities (see, e.g., case no. CH/97/54, *Mitrović*, decision on admissibility of 10 June 1998, paragraph 10, Decisions and Reports 1998).

77. The issues underlying the proceedings in the case concern the ownership and repossession of the apartment in question. The Chamber cannot find these issues to be of a particularly complex nature. Concerning the conduct of the applicant, it is evident that she has initiated various procedures available to her and tried to obtain decisions as soon as possible.

78. The authorities of the Federation have, on their part, not met their responsibility to ensure that the proceedings are carried out within a reasonable length of time. Instead, several hearings have been scheduled and postponed without good cause both in the judicial and the administrative proceedings.

79. It follows that the Federation of Bosnia and Herzegovina is responsible for the denial of an effective access to court for the above-mentioned length of time. The Federation has also violated Article 6 paragraph 1 of the Convention in that the proceedings in the applicant's case have not been determined within a reasonable time.

VII. REMEDIES

80. Under Article XI(1)(b) of the Agreement the Chamber must address the question of what steps shall be taken by the respondent Party to remedy the established breaches of the Agreement. In this connection the Chamber shall consider issuing orders to cease and desist, monetary relief (including pecuniary and non-pecuniary damages) as well as provisional measures.

81. In her submissions received on 20 September 1999, the applicant has requested the Chamber to enable her to be reinstated into her apartment. Regarding compensation, she has

specified her claim as follows: 500 Convertible Marks (*Konvertibilnih Maraka*; KM) for each month she was not able to live in her apartment from 15 May 1995 until now; KM 8,408.70 for the renovation of the interior of the apartment and KM 5,000 for mental distress suffered.

82. In the present case the Chamber finds it appropriate to order that the Federation through its authorities take immediate steps to enable the applicant to return swiftly into her apartment, and in any case not later than one month after the date when this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure.

83. The breaches of Article 1 of Protocol No. 1 which the Chamber has found arose from the legislation already referred to. The State is responsible for having passed that legislation, but the matters which it deals with are now within the responsibility of the Federation, which recognises and applies this legislation. The Chamber considers it appropriate to order the Federation to take immediate steps to secure that the applicant is registered as the owner of the apartment within one month after the date when this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure.

84. In addition, the Chamber considers it appropriate to order the Federation to pay the applicant the sum of KM 2,500 by way of compensation for the loss of use of her apartment and moral damages suffered.

VIII. CONCLUSIONS

85. For these reasons, the Chamber decides,

1. unanimously, to declare the application admissible;
2. by 5 votes to 1, that the passing of legislation providing for the retroactive nullification of the applicant's purchase contract violated the applicant's rights under Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights, Bosnia and Herzegovina thereby being in breach of its obligations under Article I of the Human Rights Agreement;
3. by 5 votes to 1, that the recognition and application of the legislation providing for the retroactive nullification of the applicant's purchase contract has violated the applicant's rights under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, the Federation of Bosnia and Herzegovina thereby being in breach of its obligations under Article I of the Agreement;
4. unanimously, that there has been a violation of the applicant's right to peaceful enjoyment of her possessions within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention in so far as she was prevented from returning to the apartment due to the decision declaring her apartment permanently abandoned and the failure after the entry into force of the Law on Cessation of Application of the Law on Abandoned Apartments to decide finally and in time on the substance of the claim for repossession, the Federation of Bosnia and Herzegovina thereby being in breach of Article I of the Agreement;
5. unanimously, that there has been a violation of the applicant's right to respect for her home within the meaning of Article 8 of the Convention in respect of the refusal to allow her to repossess her apartment and the failure to decide finally and in time on the substance of the applicant's claim for repossession, the Federation of Bosnia and Herzegovina thereby being in breach of Article I of the Agreement;
6. unanimously, that the compulsory adjournment of court proceedings since 12 November 1996 aiming at formal recognition of the applicant's property rights as well as the administrative proceedings pending since April 1998 have violated her right of access to a court and to a hearing within a reasonable time as guaranteed by Article 6 of the Convention, the Federation of Bosnia and Herzegovina thereby being in breach of its obligations under Article I of the Agreement;
7. unanimously, to order that the Federation of Bosnia and Herzegovina through its authorities take immediate steps to reinstate the applicant into her apartment; in any case not later than one

month after the date when this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure;

8. unanimously, to order that the Federation of Bosnia and Herzegovina through its authorities take immediate steps to secure that the applicant is registered as the owner of the apartment, in any case not later than one month after the date when this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure;

9. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay the applicant, not later than one month after the date when this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure, 2,500 Convertible Marks (*Konvertibilnih Maraka*) as compensation for the loss of use of her apartment and moral damages;

10. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay the applicant an annual interest rate of 4 % over the sum awarded in the previous conclusion or any unpaid portion thereof, from the day of expiry of the time-limit referred to in the previous conclusion;

11. unanimously, to reject the remainder of the claim for compensation; and

12. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to report to it within one month of the expiry of the time-limits referred to in conclusions nos. 7, 8 and 9 on the steps taken by it to give effect to this decision.

(signed)
Anders MÅNSSON
Registrar of the Chamber

(signed)
Michèle PICARD
President of the First Panel

PARTIAL DECISION ON ADMISSIBILITY AND MERITS
(delivered on 4 April 2003)

Case no. CH/99/2239

Jadranka CIPOT-STOJANOVIĆ

against

THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

The Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina, sitting as the First Panel on 5 March 2003 with the following members present:

Ms. Michèle PICARD, President
Mr. Miodrag PAJIĆ, Vice-President
Mr. Dietrich RAUSCHNING
Mr. Hasan BALIĆ
Mr. Rona AYBAY
Mr. Želimir JUKA
Mr. Andrew GROTRIAN

Mr. Ulrich GARMS, Registrar
Ms. Olga KAPIĆ, Deputy Registrar
Ms. Antonia DE MEO, Deputy Registrar

Having considered the aforementioned application introduced pursuant to Article VIII(1) of the Human Rights Agreement ("the Agreement") set out in Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina;

Recalling its partial decision on admissibility and merits delivered on 9 June 2000;

Adopts the following decision pursuant to Article VIII(2) and Article XI of the Agreement and Rules 52, 57 and 58 of the Chamber's Rules of Procedure:

I. INTRODUCTION

1. The applicant, a citizen of Bosnia and Herzegovina of Croat origin, is a chemical engineer from Grbavica, Municipality of Novo Sarajevo. She was working in the tobacco factory "Fabrika duhana" in Sarajevo as from 1984. During the war, when Grbavica was under the control of Serb forces, the applicant found herself unable to come to work because the factory was situated on the other side of the front-line, in the part of town that was controlled by the Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina. The applicant left Sarajevo in April 1992 and stayed abroad until May 1996.

2. After the integration of Grbavica into the Federation of Bosnia and Herzegovina ("the Federation") on 19 March 1996, the applicant returned to Sarajevo in May 1996 and wished to take up her work in the factory again. However, on 2 September 1996 she received a procedural decision stating that her employment relationship was terminated as of 4 May 1992, because she had abandoned her working post voluntarily. The applicant sought legal redress to regain her position but her action was rejected in the first instance. After two decisions of the Municipal Court that were quashed on appeal, the Cantonal Court, on 7 February 2002, transferred the case to the Cantonal Commission for the Implementation of Article 143 of the Law on Labour. The proceedings before that Commission are still pending to date.

3. On 9 June 2000 the Chamber delivered a partial decision in this case finding a violation of Article 6 of the European Convention on Human Rights ("the Convention") with regard to the, already then, unreasonable length of proceedings, and suspending consideration of the remainder of the application.

4. Therefore the Chamber will consider the part of the application raising issues in regard to discrimination in the enjoyment of the right to work and related rights as guaranteed by Articles 6 and 7 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights ("ICESCR").

II. PROCEEDINGS BEFORE THE CHAMBER

5. The application was introduced on 31 May 1999 and registered on the same day.

6. On 3 November 1999 the Chamber decided to communicate the application to the respondent Party. The Federation sent observations on 21 January and 15 February 2000. The applicant replied and submitted a claim for compensation on 24 February 2000. The Federation submitted observations on the compensation claim on 14 April 2000. Further submissions were received on 28 February and 12 May 2000, 10 July and 16 December 2002 from the applicant and on 28 July and 30 August 2000, 10 and 17 December 2002 from the respondent Party.

7. The Chamber deliberated on the case on 3 November 1999, 11 May and 7 June 2000. On the latter date the Chamber adopted a partial decision in this case finding a violation of Article 6 of the Convention and suspending consideration of the remainder of the application. In its decision, the Chamber concluded that the applicant's right to a hearing within a reasonable time under Article 6 paragraph 1 of the Convention was violated. It further ordered that the Federation, through its authorities, take all necessary steps to ensure that the Municipal Court decides on the applicant's claim in an expeditious manner.

8. The Chamber further deliberated on the remainder of the complaint on 8 November 2002, 7 February and 5 March 2003. On the latter date the Chamber adopted this decision.

III. ESTABLISHMENT OF THE FACTS

9. The applicant was working as an expert in tobacco manufacturing technology with the tobacco factory, Fabrika duhana Sarajevo d.d. ("FDS"), from 1984 until the outbreak of hostilities in April 1992. When the conflict erupted, the Management Board of the factory sent all employees on "collective vacation" which lasted from 1 April until 15 April 1992. Previously the applicant had

undergone several cancer surgeries, and she intended to use this vacation to go abroad with the approval of the Management Board to undergo cancer treatment in Zagreb, Croatia.

10. According to the applicant, it was impossible from her place of residence, in Grbavica, to communicate with her employer on the other side of the front-line, let alone to come to work after the "collective vacation" had ended. At the end of April 1992 the applicant managed to leave Sarajevo. She went to Zagreb via Serbia and Hungary. During the war she stayed abroad since she did not consider it safe enough to return to Sarajevo. The applicant states that she contacted the factory by telephone. In May 1995 she also tried to meet with a representative of the factory in Zagreb, who allegedly refused to talk to her.

11. The applicant underwent an operation at a hospital in Zagreb on 20 February 1996 and returned to Sarajevo at the end of May 1996. In the meantime, Grbavica had become part of the Federation of Bosnia and Herzegovina as of 19 March 1996. After her return, she wished to resume working in the factory, but was apparently told at a meeting with its director in June 1996 that she was "dismissed and nothing could be done about it".

12. On 2 September 1996 the applicant went personally to FDS with the aim to regulate her legal labour status. On that occasion the procedural decision by the Management Board of the factory dated 23 March 1993 terminating her employment retroactively as of 4 May 1992 was delivered to her. The reasoning referred to Article 15 of the Law on Labour Relations and stated that she had abandoned her working place voluntarily and that she had failed to come to work for 20 consecutive working days while she was under a compulsory work order.

13. On 9 September 1996 the applicant appealed against the procedural decision to the Management Board, but her appeal was rejected by the Board on 17 October 1996. The reasons given were that she had stayed away from work without good cause and that it was established that she had left Sarajevo via Serbia and stayed abroad during the war.

14. The applicant instituted court proceedings against the factory before the Sarajevo Municipal Court II on 28 October 1996. She requested the court to annul the procedural decision terminating her employment, to re-instate her into her working position and to recognise the period until her re-employment as "years of service". On 11 February 1999 the Municipal Court rejected her claim. The judgment declared the request for re-instatement ill-founded and the Management Board's decision to be in accordance with law. Moreover, it was considered that the applicant had failed to substantiate that she was prevented from coming to work within 15 days after Grbavica was integrated into the territory of the Federation, as required by Article 10 of the Law on Labour Relations.

15. On 5 May 1999 the applicant appealed against the Municipal Court's judgment to the Cantonal Court in Sarajevo. On 20 October 1999 the Cantonal Court accepted the appeal, finding that the Municipal Court had incompletely and incorrectly established the facts of the case. Thereafter, the case was returned to the Municipal Court II Sarajevo, which on 11 January 2001 rejected for the second time the applicant's request.

16. The applicant appealed again against this procedural decision to the Cantonal Court in Sarajevo. On 7 February 2002 and for the second time, the Cantonal Court issued a decision in which it modified the first instance judgement and ordered that her case be transferred to the Cantonal Commission for the Implementation of Article 143 of the Law on Labour. The proceedings before that Commission are still pending to date.

17. The applicant found new employment in the Ministry of Foreign Affairs of Bosnia and Herzegovina in Sarajevo as of 3 January 1997.

IV. RELEVANT LEGAL PROVISIONS

A. The Law on Fundamental Rights in Labour Relations

18. The Law on Fundamental Rights in Labour Relations of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia ("SFRY") (Official Gazette of SFRY, nos. 60/89 and 42/90) was taken over as a law of the Republic of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of the Republic of Bosnia and Herzegovina – hereinafter "OG R BiH" - no. 2/92). Article 23 paragraph 2 of the Law provides that:

"A written decision on the realisation of a worker's individual rights, obligations and responsibilities shall be delivered to the worker obligatorily."

19. Article 75 of the Law provides for the termination of a working relationship. Paragraph 2(3) of that Article reads as follows:

"The working relationship ends without the consent of the employee, if he or she stayed away from work for five consecutive days without good cause."

B. The Law on Labour Relations

20. The Decree with Force of Law on Labour Relations during the State of War or Immediate Threat of War (OG R BiH no. 21/92 of 23 November 1992) entered into force on the day of its publication. It was later confirmed by the Assembly of the Republic (OG R BiH no. 13/94 of 9 June 1994) and applied as the Law on Labour Relations. It remained in force until 5 November 1999. The Law contained the following relevant provisions:

Article 10

"An employee can be sent on unpaid leave due to his or her inability to come to work in the following cases:

If he or she lives or if his or her working place is on occupied territory or on territory where fighting is taking place.

[...]

Unpaid leave can last until the termination of the circumstances mentioned above, if the employee demonstrates, within 15 days after the termination of these circumstances, that he or she was not able to come to work earlier. During the unpaid leave all rights and obligations of the employee under the employment are suspended."

Article 15

"The employment is terminated, if, while under a compulsory work order, the employee stayed away from work for more than 20 consecutive working days without good cause, or if he or she took the side of the aggressor against the Republic of Bosnia and Herzegovina."

C. The Law on Labour

21. The Law on Labour (Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina – hereinafter "OG FBiH"- no. 43/99) entered into force on 5 November 1999. The Law was amended by the Law on Amendments to the Law on Labour (OG FBiH no. 32/00) with the particular effect that certain new provisions, including Articles 143a, 143b, and 143c, were added and entered into force on 7 September 2000.

22. Article 5 of the Law on Labour provides that:

"(1) A person seeking employment, as well as a person who becomes employed, shall not be discriminated against based on race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, ethnic or social origin, financial situation, birth or any other circumstance, membership or non-membership in a political party, membership or non-membership in a trade union, and physical or mental impairment in respect of recruitment, training, promotion, terms and conditions of employment, cancellation of the labour contract or other issues arising out of labour relations.

“(2) Paragraph 1 of this Article shall not exclude the following differences:

1. which are made in good faith based upon requirements of a particular job;
2. which are made in good faith based on incapability of a person to perform tasks required for a particular job or to undertake training required, provided that the employer or person securing professional training has made reasonable efforts to adjust the job or the training which such person is on, or to provide suitable alternative employment or training, if possible;
3. activities that have as an objective the improvement of the position of persons who are in unfavourable economic, social, educational or physical position.

“(3) In the case of breach of paragraphs 1 and 2 of this Article:

1. Persons whose rights are violated may submit a complaint before the competent court in relations to the infringement of their rights;
2. If the complainant presents obvious evidence of discrimination prohibited by this Article, then the defendant is obliged to present evidence that such differential treatment was not made on discriminatory grounds;
3. If the court finds the complaint to be well-founded, then it shall make such order as it deems necessary to ensure compliance with this Article, including an order for employment, reinstatement, or the provision or restoration of any right arising from the contract of employment.”

23. Article 143 of the Law on Labour provides that:

“(1) An employee who is on the waiting list on the effective date of this Law shall retain that status no longer than six months from the effective date of this Law (5 May 2000), unless the employer invites the employee to work before the expiry of this deadline.

“(2) An employee who was employed on 31 December 1991 and who, within three months from the effective date of this Law (5 February 2000), addressed in written form or directly the employer for the purpose of establishing the legal and working status – and had not accepted employment from another employer during this period, shall also be considered an employee on the waiting list.

“(3) While on the waiting list, the employee shall be entitled to compensation in the amount specified by the employer.

“(4) If a waiting list employee referred to in paragraphs 1 and 2 of this Article is not requested to return to work within the deadline referred to in paragraph 1 of this Article, his or her employment shall be terminated with a right to severance pay which shall be established according to the average monthly salary paid at the level of the Federation on the date of entry of this Law into force, as published by the Federal Statistics Institute.

“(5) The severance pay referred to in paragraph 4 of this Article shall be paid to the employee for the total length of service (experience) and shall be established on the basis of the average salary referred to in paragraph 4 of this Article multiplied with the following coefficients:

Experience	Coefficient
- up to 5 years	1.33
- 5 to 10 years	2.00
- 10 to 20 years	2.66
- more than 20 years	3.00.

...

“(8) If the employee’s employment is terminated in terms of paragraph 4 of this Article, the employer may not employ another employee with the same qualifications or educational background within one year except the person referred to in Paragraphs 1 and 2 of this Article if that person is unemployed.”

24. Article 145 of the Law on Labour provides that:

“Proceedings to exercise and protect the rights of employees, which were instituted before this Law has come into effect, shall be completed according to the regulations applicable on the territory of the Federation before the effective date of this Law, if this is more favourable for the employees.”

D. The Law on Amendments to the Law on Labour

25. In the Law on Amendments to the Law on Labour, a new Article 143a was added to the Law on Labour as follows:

“(1) An employee believing that his employer violated a right of his arising from paragraph 1 and 2 of Article 143, may, within 90 days from the entry into force of the Law on Amendments to Labour Law, introduce a claim to the Cantonal Commission for Implementation of Article 143 of the Law on Labour (hereinafter the “Cantonal Commission”), established by the Cantonal Minister competent for Labour Affairs (hereinafter the “Cantonal Minister”).

“(2) The Federal Commission for Implementation of Article 143 (hereinafter the “Federal Commission”), which is established by the Federal Minister, shall decide on the complaints against the procedural decisions of the Cantonal Commission.

“(3) In the case when the Cantonal Commission is not performing tasks for which it is established, the Federal Commission shall overtake the jurisdiction of the Cantonal Commission.

“(4) If a procedure pertaining to the rights of the employee under paragraph 1 and 2 of the Article 143 has been instituted before a Court, this Court shall refer the case to the Cantonal Commission, and issue a decision on suspension of procedure.”

26. The Supreme Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina, in its decision no. U-388/01, delivered on 12 December 2001, held that the decisions of the Cantonal Commission and Federal Commission do not have the legal nature of administrative acts. In its opinion, the Supreme Court stated that the Commissions are not organs that conduct proceedings under the laws regarding administrative proceedings, but they are *sui generis* bodies unique to the field of labour relations. Therefore, their final decisions are not subject to judicial review under regular administrative dispute procedures, which are limited to review of administrative acts. Extra-judicial remedies cannot be filed against the Commissions' decisions because they can only be filed against effective judicial decisions. Commission decisions should, however, be subject to review by competent regular courts subject to the Law on Civil Procedure.

V. COMPLAINTS

27. The applicant alleges that she was discriminated against in her right to work on the ground of her ethnic origin. She asserts that workers of Bosniak origin were re-employed by the factory following the end of the war despite their failure to report to work within the prescribed time-limit and that the director of the factory, at that time, advertised vacancy announcements for positions with similar required qualifications as the one she held.

28. The applicant further complains that her rights under Articles 6 and 13 of the Convention have been violated due to the length of the proceedings and because no final decision has been taken yet.

VI. SUBMISSIONS OF THE PARTIES

A. The respondent Party

29. Regarding the admissibility, the respondent Party alleges that the case is still pending before domestic organs. It further considers that the Chamber is not competent to examine the case *ratione temporis*.

30. On 15 February 2000 the respondent Party sent additional observations concerning the ownership of the Fabrika duhana Sarajevo and the privatisation process. According to the respondent Party, the factory, at that date, was a company owned by the Federation.

31. The respondent Party alleges that the applicant deserted her work on her own free will and she had no reason to report to work as late as 2 September 1996 because her medical operation in Zagreb had taken place on 20 February 1996.

32. The respondent Party considers that the applicant's request for reinstatement into her job should be declared manifestly ill-founded since she has found new employment.

33. On 10 December 2002 the respondent Party sent additional information concerning the persons that were reinstated into their position with FDS after the war. In its observations, the respondent Party states that in total 5 workers were reinstated into their pre-war positions after having applied for that after the conflict. All those persons' labour relations were terminated in a similar manner as the applicant's during the conflict. Out of these 5 persons, 2 are of Serb origin, 1 is of Croat origin and 2 are of Bosniak origin; all of them were living in Grbavica.

B. The applicant

34. As to the disputed facts, the applicant states that during the armed conflict there was no possibility for a resident of Grbavica to cross the river to the place where the factory was located. Moreover, it was not safe for her to remain in Grbavica until this area was integrated into the territory of the Federation on 19 March 1996. She asserts, upon her return, that she requested an interview with the director of the factory, but he refused to meet with her until June 1996, when he told her that she had been dismissed. She contends that after she left the Zagreb hospital on 23 February 1996, she was undergoing rehabilitation treatment and was not able to travel to Sarajevo. She further alleges that she informed the director through her father already in April and May 1996 about her situation and her intention to continue working.

35. In her observations of July 2002, she stresses that her case is still pending before the Cantonal Commission for Implementation of Article 143 and that she is still waiting for the decision of the Chamber regarding the discrimination that she faced due to her Croat origin. Furthermore, she stated that other workers of Bosniak origin who had not reported within the prescribed time-limit were re-employed and that, after the war, the director of the factory put vacancy announcements in the newspaper for jobs similar to the one she was doing before.

36. Regarding compensation, she wishes to be compensated for lost salaries and working benefits, but she leaves it to the Chamber to award her compensation for non-pecuniary damage as well.

37. On 16 December 2002 the Chamber received further information from the applicant. The applicant stresses that in her opinion the Commission will never function. Even if it was to function, it will not solve her legal status since she has never been on the waiting list. Therefore she requests the Chamber to decide upon her case without waiting for the decision of the domestic organs. Concerning the request from the Chamber that she should specify her allegation that she was treated differently on the ground of her origin, the applicant gives the names of 3 persons of Bosniak origin that were fired like she was. The applicant, however, does not give any further details, such as whether these colleagues were reinstated, and she states that the Chamber should request this kind of information from the respondent Party.

VII. OPINION OF THE CHAMBER

A. Admissibility

38. In accordance with Article VIII(2) of the Agreement, "the Chamber shall decide which applications to accept [...]. In so doing, the Chamber shall take into account the following criteria: (a) Whether effective remedies exist, and the applicant has demonstrated that they have been exhausted [...] (c) The Chamber shall also dismiss any application which it considers incompatible with this Agreement, manifestly ill-founded, or an abuse of the right of petition."

1. Competence *ratione temporis*

39. The respondent Party argues that the Chamber is not competent *ratione temporis*. The Chamber notes, however, that according to legal norms of labour relations in the Federation of Bosnia and Herzegovina, a decision to terminate employment does not become effective until the employee is notified of his or her dismissal (see *Brkić*, case no. CH/99/2696, decision on admissibility and merits, delivered on 12 October 2001, Decisions July-December 2001, paragraph 54). On 2 September 1996 the applicant received a procedural decision by the Management Board of the factory dated 23 March 1993 terminating her employment retroactively as of 4 May 1992. The respondent Party apparently considers the applicant's employment to have been effectively terminated on 4 May 1992. However the decision terminating the applicant's employment was taken on 23 March 1993 and brought to the knowledge of the applicant only on 2 September 1996. Then the applicant initiated administrative and court proceedings against the termination of his employment. Accordingly, all acts complained of fall within the Chamber's competence *ratione temporis*.

2. Requirement to exhaust effective domestic remedies

40. The Federation argues that the applicant has not exhausted effective domestic remedies. The Chamber must consider whether, for the purpose of Article VIII(2)(a) of the Agreement, any "effective remedy" was available to the applicant in respect of her complaints and, if so, whether she has demonstrated that it has been exhausted. It is incumbent on the respondent Party arguing non-exhaustion to show that there was a remedy available to the applicant other than her application based on the Agreement and to satisfy the Chamber that the remedy was an effective one.

41. Article 143 paragraph 2 of the Law on Labour provides that a person who does not work for his/her (former) employer anymore, but who was employed on the day of the entry into force of the Law on Labour and who did not work for any other employer since that date, shall be considered to be an employee on the waiting list. According to the wording of the paragraph, this effect is restricted to persons who addressed their former employers to resume work within three months as from 5 November 1999 (i.e., until 5 February 2000). Pursuant to paragraph 4 of this Article, their employment relations shall be regarded as terminated by force of law on 5 May 2000 if the employer does not invite them to resume work before that day. This means that the working relations of all remaining employees on the waiting list cease on 5 May 2000 (see paragraphs 1 and 4 of Article 143). All persons laid off by force of law shall only be entitled to severance pay.

42. The Chamber concludes that the proceedings before the Commissions for the Implementation of Article 143 of the Law on Labour do not provide effective domestic remedies for the applicant to obtain reinstatement. The application is therefore admissible against the Federation of Bosnia and Herzegovina with regard to the discrimination of the applicant in the enjoyment of her right to work and free choice of employment.

B. Merits

43. Under Article XI of the Agreement the Chamber must next address the question whether the facts found disclose a breach by the Federation of its obligations under the Agreement. Under Article I of the Agreement, the Parties are obliged to "secure to all persons within their jurisdiction the highest level of internationally recognised human rights and fundamental freedoms", including the rights and freedoms provided for by the Convention and the other international agreements listed in the Appendix to the Agreement.

44. The Chamber will consider the applicant's claim concerning her alleged discrimination in the enjoyment of her right to work and free choice of employment as guaranteed by Articles 6 and 7 of the ICESCR.

45. Under Article II of the Agreement, the Chamber has jurisdiction to consider (a) alleged or apparent violations of human rights as provided in the Convention and its Protocols and (b) alleged or apparent discrimination arising in the enjoyment of the rights and freedoms provided for in the sixteen international agreements listed in the Appendix to the Agreement on any ground such as sex, race,

colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth, or other status.

46. The Chamber has repeatedly held that the prohibition of discrimination is a central objective of the General Framework Agreement to which the Chamber must attach particular importance. Article II(2)(b) of the Agreement affords the Chamber jurisdiction to consider alleged or apparent discrimination on a wide range of grounds in the enjoyment of any of the rights and freedoms provided for in the international agreements listed in the Appendix to the Agreement, including the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (see *Kraljević*, case no. CH/01/7351, decision on admissibility and merits, delivered on 12 April 2002, paragraph 62).

47. Article 6 (1) of the ICESCR, as far as relevant, reads as follows:

“The States Parties to the present Covenant recognise the right to work, which includes the right of everyone to the opportunity to gain his living by work which he freely chooses or accepts, and will take appropriate steps to safeguard this right.”

48. Article 7 of the ICESCR, as far as relevant, reads as follows:

“The States Parties to the present Covenant recognise the right of everyone to the enjoyment of just and favourable conditions of work which ensure, in particular:

“(a) Remuneration which provides all workers, as a minimum, with:

“(i) fair wages and equal remuneration for work of equal value without distinction of any kind, ...

“(ii) a decent living for themselves and their families in accordance with the provisions of the present Covenant,”

a. Definition of “discrimination”

49. The Chamber has held that it must attach a particular importance to the prohibition of discrimination (see *e.g.*, case no. CH/97/45, *Hermas*, decision on admissibility and merits of 16 January 1998, paragraph 82, Decisions and Reports 1998).

50. Before examining whether there has been discrimination contrary to the Agreement, the Chamber recalls that it has adopted a similar jurisprudence to the one developed by the European Court of Human Rights and the United Nations Human Rights Committee. Therefore it is first necessary to determine whether the applicant was treated differently from others in the same or relevantly similar situations. Any differential treatment is to be deemed discriminatory if it has no reasonable and objective justification, that is, if it does not pursue a legitimate aim or if there is no reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be realised (see *e.g.*, case nos. CH/97/67, *Zahirović*, decision on admissibility and merits of 10 June 1999, paragraph 120, Decisions January – July 1999; CH/97/50, *Rajić*, decision on admissibility and merits of 3 April 2000, paragraph 53, Decisions January – June 2000; CH/98/1309 *et al.*, *Kajmaz and others*, decision on admissibility and merits of 4 September 2001, paragraph 154).

51. In the light of the said, the Chamber will first determine whether the applicant in the instant case was treated differently from others in the same or relevantly similar situations. The Chamber will hold any difference in treatment discriminatory, if it does not pursue a legitimate aim and if the measure employed was not proportionate to the legitimate aim pursued.

b. Impugned acts and omissions

52. Acts and omissions possibly implicating the responsibility of the Federation under the Agreement include the termination of the applicant's labour relations and the failure to re-employ her after the end of the armed conflict.

53. These acts affect the applicant's enjoyment of the rights guaranteed by Articles 6(1) and 7 of the ICESCR. The Chamber will therefore examine whether the Federation has secured protection of these rights without discrimination.

c. Differential treatment and possible justification

54. The Chamber must first determine whether the applicant was treated differently from others in the same or similar situations. Any differential treatment is to be deemed discriminatory if it has no reasonable and objective justification, that is, if it does not pursue a legitimate aim or if there is no reasonable relationship or proportionality between the means employed and the aim sought to be realised. The burden is on the respondent Party to justify otherwise prohibited differential treatment based on grounds explicitly enumerated in Article II(2)(b) of the Agreement (*see Brkić*, case no. CH/99/2696, decision on the admissibility and merits, delivered on 12 October 2001, Decisions July-December 2001, paragraphs 70 and 71).

55. The applicant asserts that her employment was terminated and her request to be re-employed rejected solely because of her Croat origin. The respondent Party does not dispute that the applicant was employed by FDS but argues that her employment was lawfully terminated. The Federation claims that the employment was terminated by the procedural decision dated 23 March 1993, terminating her employment retroactively as of 4 May 1992 because the applicant was absent from work for twenty consecutive days. The respondent Party further submits that FDS reinstated some employees of different origins into their pre-war positions and therefore that no discrimination can be alleged.

56. Concerning the termination of the labour relations, the Chamber notes that the employer's decision to terminate the applicant's employment was based on her unjustified absence from work for twenty consecutive days under the Law on Fundamental Rights in Labour Relations.

57. The applicant lived in Grbavica. When the war broke out and this neighbourhood fell under the control of the Bosnian Serb armed forces at the beginning of April 1992, she was prevented from going to work since FDS was situated on the other side of the frontline. The applicant managed to leave the country at the end of April 1992 and seek refuge in Croatia.

58. As the Chamber has already stated "persons of Serb [and Croat] origin[s] living in Grbavica and employed in the Federation were generally unable to report to work during the armed conflict and were the persons most likely to suffer termination of their employment by operation of the statutes in place at the time the applicant stopped reporting to work" (case no. CH/99/1714 *Vanovac*, decision on admissibility and merits of 4 November 2002, paragraph 49). The application of this regulation by the decision terminating the applicant's labour relations could be seen *per se* as having a differential impact on persons depending on their place of residence and their ethnic origin. However, the Chamber also notes that the applicant left the country less than a month after the outbreak of the conflict. From the point of view of FDS, the termination could have been justified by economic reasons, especially in a situation of war where the production of goods is limited. To sum up, the decision to terminate the applicant's employment could be seen to have an objective justification. On the other hand, it was delivered to the applicant only in 1996, when such justification had arguably ceased to exist. The Chamber will now turn to the decision not to reinstate the applicant.

59. The Chamber notes that a difference of treatment exists between the 5 employees that were reinstated into their pre-war positions in FDS and the applicant. However, while these 5 employees were of different origins (i.e. two Serbs, two Bosniaks and one Croat), all of them were living in Grbavica. All these persons' labour relations were terminated because they had not come to work during the conflict. Four of these persons filed objections to the decision terminating their labour

relations, which were accepted. The status of the last one was changed from unpaid leave to active labour status after he had proved that had been absent for good cause.

60. Having in mind these uncontested facts, the Chamber considers, on the balance of the evidence before it, that the Federation has demonstrated that the difference in treatment between the applicant and the other employees who were reinstated into their pre-war positions was not motivated by her Croat origin. Therefore the difference of treatment was not discriminatory within the meaning of Article II(b) of the Agreement.

61. The Chamber concludes that the applicant has not been discriminated against in the enjoyment of her right to work, and to just and favourable conditions of work, as defined in Articles 6 and 7 of the ICESCR.

VIII. CONCLUSION

62. For these reasons, the Chamber decides,

1. unanimously, to declare the application admissible with regard to discrimination in the enjoyment of the right to work and free choice of employment; and
2. unanimously, that the Federation of Bosnia and Herzegovina has not violated the applicant's right not to be discriminated against in the enjoyment of her right to work, and to just and favourable conditions of work, as defined in Articles 6 and 7 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights.

(signed)
Ulrich GARMS
Registrar of the Chamber

(signed)
Michèle PICARD
President of the First Panel

DECISION ON ADMISSIBILITY AND MERITS
(delivered on 10 October 2003)

Case no. CH/99/2289

M.G.

against

THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

The Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina, sitting as the First Panel on
October 2003 with the following members present:

7

Ms. Michèle PICARD, President
Mr. Miodrag PAJIĆ, Vice-President
Mr. Dietrich RAUSCHNING
Mr. Hasan BALIĆ
Mr. Želimir JUKA
Mr. Andrew GROTRIAN

Mr. Ulrich GARMS, Registrar
Ms. Olga KAPIĆ, Deputy Registrar
Ms. Antonia DE MEO, Deputy Registrar

Having considered the aforementioned application introduced pursuant to Article VIII(1) of the Human Rights Agreement ("the Agreement") set out in Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina ("the General Framework Agreement");

Adopts the following decision pursuant to Article VIII(2) and Article XI of the Agreement and Rules 52, 57 and 58 of its Rules of Procedure:

I. INTRODUCTION

1. The applicant is a citizen of Bosnia and Herzegovina of Serb origin. The case deals with his attempts to regain possession of his pre-war home in Sarajevo, an apartment that had never been officially declared abandoned. Initially, the applicant's request for return was denied for the reason that it had not been declared abandoned, but when the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees (hereinafter "the CRPC") confirmed his rights, he received an administrative decision in his favour. Soon thereafter, the applicant died. His son, Z.G., is now continuing all domestic proceedings and the application before the Chamber on his own behalf. However, the administrative decision remains unimplemented to date. Moreover, there are court proceedings pending that deal with the validity of the applicant's occupancy right over the apartment. This dispute, now pursued by Z.G., is still not settled until the present day.

2. The application raises issues under Articles 6 and 8 of the European Convention on Human Rights (hereinafter "the Convention") and under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention.

II. PROCEEDINGS BEFORE THE CHAMBER

3. The application was introduced on 4 June and registered on 9 June 1999. The applicant was represented by Ms. Ljiljana Batinić from Sarajevo. On 11 July 2000, the case was transmitted to the respondent Party. The Federation of Bosnia and Herzegovina submitted its observations on admissibility and merits of the case on 11 September 2000. Additional observations were received on 23 April and 12 September 2001, on 21 October and 18 December 2002, on 23 June and 1 September 2003. Submissions from the applicant's representative were received on 26 September, 17 October, 30 October and 20 November 2001, on 19 March, 19 April, 23 July and 17 October 2001, on 10 January, 18 July, 23 September, 14 October and 30 December 2002, on 3 February, 23 May, 16 June, 30 June, 18 July, 22 July and 4 September 2003. The Chamber deliberated on the admissibility and merits of the case on 4 July 2000, on 2 July, 4 September, and 7 October 2003. On the latter date, it adopted the present decision.

4. The applicant died on 5 December 2000. In a letter received on 19 April 2001, his son Z.G. stated that before the armed conflict, he had lived in the apartment together with his father in a common household. He expressed his wish to maintain the application and all complaints raised by his father and authorised Ms. Batinić to represent him in the proceedings before the Chamber.

III. ESTABLISHMENT OF THE FACTS

A. Proceedings initiated by the applicant to repossess the apartment

5. On 16 February 1973, the applicant, a citizen of Bosnia and Herzegovina of Serb origin, concluded a contract on use of an apartment in Sarajevo (Ulica Patriotske Lige no. 22/XV) with the Sarajevo Housing Company (*Stambeno preduzeće Sarajevo*), then the allocation right holder. In July 1992, he left the apartment. Without being declared abandoned, on 16 September 1992, the apartment was allocated to Ms. B.K.-H. by "Traser d.o.o.", a company which in the meantime had become the owner of the apartment.

6. On 2 April 1998, the applicant submitted a claim to repossess his pre-war apartment to the Administration for Housing Affairs of the Sarajevo Canton (*Uprava za stambena pitanja Kantona Sarajevo*; hereinafter "the Administration"). On 8 July 1998, the Administration rejected his request and declared itself incompetent to deal with it on the ground that the claimed apartment never had been declared abandoned. The Ministry for Housing Affairs of the Sarajevo Canton, the second instance administrative body, rejected the applicant's appeal on 3 September 1998.

7. Being unsatisfied with the outcome of the administrative proceedings, on 21 October 1998, the applicant initiated an administrative dispute before the Cantonal Court in Sarajevo. On 28 June 1999, the Cantonal Court rejected his claim. It reasoned that, undisputedly, the apartment at Ulica Patriotske Lige had never been declared abandoned, and that the Law on the Cessation of the

Application of the Law on Abandoned Apartments provided only for restoring occupancy rights regarding apartments that had been declared either permanently or temporarily abandoned.

8. On 1 February 2000, the CRPC confirmed that the applicant was the pre-war occupancy right holder of the apartment in question. On 2 March 2000, he filed a new request to the Administration to repossess his apartment and to enforce the CRPC decision of 1 February 2000.

9. On 24 November 2000, the Administration issued a decision, establishing that the applicant was the pre-war occupancy right holder of the apartment at Ulica Patriotske Lige, and confirming his right to return to it. At the same time, the decision obliged the temporary user, Ms. B.K.-H., to vacate the premises within 15 days. As the applicant had died on 5 December 2000, Z.G. addressed the Administration and declared that he was now pursuing the proceedings instead of his late father. Z.G. is in possession of a certificate issued by the Police Administration of Centar Sarajevo of 14 December 2000, stating that Z.G. took residence in the apartment at issue as of 17 July 1984. On 9 January and again on 28 February 2001, Z.G. requested the Administration to swiftly enforce its decision of 24 November 2000. However, there was no progress in this matter until, finally, on 12 December 2001, Ms. B.K.-H. was evicted and the apartment was sealed. Subsequently, not Z.G., but an employee of the allocation right holder "Traser d.o.o." moved into the apartment.

B. Proceedings initiated by the allocation right holder of the apartment to cancel the applicant's contract on use

10. In separate proceedings instituted in 1997, "Traser d.o.o." sought to cancel the contract on use concluded by the applicant on 16 February 1973. On 23 March 1997, a Sunday, the Municipal Court I in Sarajevo issued a judgment to that effect. It reasoned that the applicant had left the apartment voluntarily, and that he had adduced no evidence that he was a refugee or a displaced person. The proceedings before the Municipal Court were conducted in the absence of the applicant, and a representative appointed by the Municipal Court acted on his behalf. This representative waived the right to appeal against the judgment of 23 March 1997, and it became final and binding thereafter.

11. On 26 October 1998, the applicant initiated proceedings before the Municipal Court I in Sarajevo, requesting that the judgment of 23 March 1997 be suspended. He referred to the new provisions introduced to the Law on Cessation of the Application of the Law on Abandoned Apartments, aiming at unifying the legal treatment of apartments that have been formally declared temporarily or permanently abandoned and apartments without such declaration. On 13 September 1999, the Municipal Court I in Sarajevo granted the applicant's request. "Traser d.o.o." appealed against this decision and on 25 May 2000, the Cantonal Court in Sarajevo quashed the decision of 13 September 1999 and returned the case for renewed proceedings to the Municipal Court. After his father's death, Z.G. lodged a request for review of the Cantonal Court's decision before the Supreme Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina. The request was rejected on 7 May 2002 by a procedural decision of the Supreme Court for the reason that the impugned decision of the Cantonal Court was not yet final and binding.

12. In the renewed proceedings before the Municipal Court, several hearings have taken place, but no decision has been reached yet. On 21 May 2003, the Municipal Court decided to suspend proceedings for an indefinite period of time on the basis that the Chamber was dealing with the matter. Nonetheless, on 14 July and 2 September 2003, further hearings took place, but no decision has been issued.

IV. RELEVANT LEGISLATION

A. The General Framework Agreement – Annex 7, Agreement on Refugees and Displaced Persons

13. The General Framework Agreement was signed by the Republic of Bosnia and Herzegovina, the Republic of Croatia and the Federal Republic of Yugoslavia (the “Parties”) in Paris on 14 December 1995. Annex 7 to the General Framework Agreement deals with refugees and displaced persons and in accordance with Article VII of Annex 7 an Independent Commission for Displaced Persons and Refugees, later renamed Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees (CRPC), was established.

14. The CRPC shall receive and decide any claims for real property in Bosnia and Herzegovina, where the property has not voluntarily been sold or otherwise transferred since 1 April 1992, and where the claimant does not enjoy possession of that property (Article XI). The CRPC shall determine the lawful owner of the property - a concept which the CRPC has construed to include an occupancy right holder - according to Article XII(1). According to Article XII(7) the decisions of CRPC are final and any title, deed, mortgage, or other legal instrument created or awarded by the CRPC shall be recognised as lawful throughout Bosnia and Herzegovina.

15. The Parties shall co-operate with the work of the CRPC, and shall respect and implement its decisions expeditiously and in good faith (Article VIII).

B. The Law on the Cessation of the Application of the Law on Abandoned Apartments

16. The Law on the Cessation of the Application of the Law on Abandoned Apartments (Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina – hereinafter OG FBiH – nos. 11/98, 38/98, 12/99, 18/99, 27/99, 43/99, 31/01, 56/01, 15/02, 24/03 and 29/03; hereinafter “the Law on Cessation”) entered into force on 4 April 1998 and has been amended on several occasions thereafter. The following provisions are relevant to the events described in paragraphs 6-9 above:

17. Article 1 paragraph 1 provides for the cessation of the application of the Law on Abandoned Apartments (Official Gazette of the Republic of Bosnia and Herzegovina nos. 6/92, 8/92, 16/92, 13/94, 36/94, 9/95 and 33/95), including all regulations regulating the issue of abandoned apartments passed between 30 April 1991 and the entry into force of the Law on Cessation.

18. According to Article 2, all administrative, judicial and any other decisions enacted on the basis of the regulations referred to in paragraph 1 of Article 1 terminating occupancy rights shall be null and void. In addition, paragraph 3 of this Article cancels any occupancy right or contract on use made between 1 April 1992 and 7 February 1998.

19. Article 3 paragraph 1 stipulates that the occupancy right holder of an apartment declared abandoned or a member of his/her household as defined in Article 6 of the Law on Housing Relations shall have the right to return in accordance with Annex 7 of the General Framework Agreement. According to paragraph 2, all persons who have left their apartments between 30 April 1991 and 4 April 1998 shall be considered to be refugees and displaced persons under Annex 7 of the General Framework Agreement.

20. Article 6 paragraph 1 obliges the competent administrative authority to decide on a claim for return of the apartment filed by the pre-war occupancy rights holder within 30 days from the date of receipt of the claim. The claim shall be solved in the chronological order in which it was received.

21. Article 18b was introduced by a decision of the High Representative and entered into force on 4 July 1999. It extended the field of application of the Law on Cessation also to apartments that have not been declared abandoned in terms of Article 1 of the Law on Cessation, including damaged and destroyed apartments, provided that the occupancy right holder lost possession of the apartment in question before 4 April 1998.

C. The Law on Implementation of the Decisions of the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees

22. The Law on Implementation of the Decisions of the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees (OG FBiH nos. 43/99, 15/00, 56/01 and 24/03 – hereinafter “the Law on Implementation”) regulates the enforcement of decisions of the CRPC.

23. Decisions of the CRPC relating to an apartment for which there is an occupancy right shall be enforced by the administrative body for housing affairs in the municipality where the apartment is located (Article 3 paragraph 3). The CRPC decisions shall be enforced if a request for the enforcement has been filed to the relevant organ. The following persons are entitled to file such a request: The right holder specified in the CRPC decision and his/her heirs relating to real property owned by citizens (Article 4 paragraph 1) and relating to apartments for which there is an occupancy right; the occupancy right holder referred to in a CRPC decision and the persons who, in compliance with the Law on housing relations, are considered to be members of the family household of the occupancy right holder (Article 4 paragraph 2).

24. The right to file a request for enforcement of a CRPC decision confirming a right to private property is not subject to any statute of limitation (Article 5 paragraph 1). The request for enforcement of a CRPC decision confirming an occupancy right must be submitted within 18 months from the date when the CRPC decision was issued, or for decisions issued before this Law entered into force, within 18 months from the entry into force of this Law (Article 5 paragraph 2, as amended by the High Representative with effect from 28 October 2000. Before that the time limit was one year).

25. The request for enforcement of a CRPC decision shall include two photocopies of the CRPC decision relating to real property owned by citizens, and three photocopies of the CRPC decision relating to occupancy right (Article 6). The administrative organ responsible for the enforcement of a CRPC decision is obliged to issue a conclusion on the permission of enforcement within a period of 30 days from the date when the request for enforcement was submitted and shall not require any confirmation of the enforceability of the decision from CRPC or any other body (Article 7 paragraphs 1 and 2). The conclusion shall contain:

1. in case of property or apartments that have been declared abandoned, a decision terminating the municipal administration of the property;
2. a decision on repossession of the property or apartment by the right holder or other requestor for enforcement;
3. a decision terminating the right of the temporary user (where there is one) to use the property or apartment;
4. a time limit for the enforcee to vacate the property;
5. a decision on whether the enforcee is entitled to accommodation in accordance with applicable laws;
6. a requirement that the premises shall be vacated of all persons and possessions, other than those belonging to the person authorised to return into possession.

26. According to Article 7 paragraph 5 the time-limit for vacating the house or apartment shall be the minimum time-limit applicable under the Law on the Cessation.

27. Article 9 states that a decision of the CRPC is enforceable against the current occupants of the property concerned, regardless of the basis on which they occupy it.

D. The Law on Administrative Procedures

28. Under Article 275 of the Law on Administrative Procedure of the Federation of Bosnia and Herzegovina (OG FBiH nos. 2/98 and 48/99), the competent administrative organ has to issue a decision to execute an administrative decision within 30 days upon the receipt of a request to this effect. Article 216 paragraph 3 provides for an appeal to the administrative appellate body if a decision is not issued within this time-limit (appeal against “silence of the administration”).

E. The Law on Administrative Disputes

29. Article 1 of the Law on Administrative Disputes (OG FBiH nos. 2/98 and 8/00) provides that the courts shall decide in administrative disputes on the lawfulness of second-instance administrative acts concerning rights and obligations of citizens and legal persons.

30. Article 22 paragraph 3 provides that an administrative dispute may be instituted also if the administrative second instance organ fails to render a decision within the prescribed time-limit, whether the appeal to it was against a decision or against the first instance organ's silence.

V. COMPLAINTS

31. The applicant alleged a violation of his right to return to his pre-conflict home and that his rights guaranteed under Article 8 of the Convention and under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention have been infringed. Furthermore, he complained of the unreasonable length of the administrative and judicial proceedings he initiated in pursuance of his rights within the meaning of Article 6 of the Convention. The applicant also asserted that he was discriminated against on the ground of his age and of his ethnic origin. Z.G. maintains these complaints.

32. In his submissions received on 30 October 2000, the applicant requested that the Chamber order the respondent Party to compensate him for pecuniary and non-pecuniary damages he incurred in his efforts aiming at regaining possession of his apartment. Z.G. also maintains this claim. He leaves it to the Chamber to determine the amount of compensation that should be awarded to him.

VI. SUBMISSIONS OF THE PARTIES

A. The respondent Party

33. As to the admissibility of the application, the Federation of Bosnia and Herzegovina is of the opinion that Z.G. could have pursued his rights pertaining to the apartment in lodging a complaint against the "silence of the administration" after there has been no reaction to his request to enforce the CRPC decision of 1 February 2000 and the administrative decision of 24 November 2000. It suggests to declare the entire application inadmissible for non-exhaustion of domestic legal remedies.

34. On the merits, the respondent Party claims that Article 6 of the Convention is not applicable to administrative proceedings and that the delay in determining the applicant's rights is caused by the significant number of repossession claims pending before the administrative bodies of the Federation. Also, it contends that Article 8 of the Convention and Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention were not violated as there was not yet a final and binding decision denying Z.G.'s right to a home or to enjoy his possessions.

B. The applicant

35. The applicant has stated that in his view, the legal situation with respect to the apartment is very clear. He argues that his status as a displaced person was confirmed by the Administration's decision of 24 November 2000 and that he must be treated equally as if his apartment had been declared abandoned due to the fact that it was allocated to another person.

36. Z.G. alleges that, after his father's death, repossession proceedings now pursued by him have come to a complete halt, and that the administrative authorities are simply unwilling to enforce their own decision of 24 November 2000. As to the civil proceedings currently pending before the Municipal Court I in Sarajevo, Z.G. underlines that although they deal with the contract on use of the apartment, those proceedings are to be regarded separately from the administrative proceedings and that they should not prevent his return into possession of the apartment.

VII. OPINION OF THE CHAMBER

A. Admissibility

37. Before considering the merits of the case the Chamber must decide whether to accept it, taking into account the admissibility criteria set out in Article VIII of the Agreement.

1. Requirement to exhaust effective domestic remedies

38. According to Article VIII(2)(a) of the Agreement, the Chamber must consider whether effective remedies exist and whether the applicants have demonstrated that they have been exhausted. In the *Onić* case (case no. CH/97/58, *Onić v. The Federation of Bosnia and Herzegovina*, decision on admissibility and merits of 12 February 1999, Decisions January-July 1999, paragraph 38), the Chamber held that it was necessary to take realistic account not only of the existence of formal remedies in the domestic system, but also of the general legal and political context in which they operate.

(a) With regard to complaints under Article 8 of the Convention and under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention

39. With regard to the complaints raised by the applicant and by Z.G. that they were prevented from returning to their pre-war home (Article 8 of the Convention) and to enjoy their possessions (Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention), the Chamber recalls that administrative proceedings were initiated by the applicant and conducted since 1998, resulting in a decision in favour of the applicant of 24 November 2000. After his father's death, Z.G. has lodged two requests that this decision be enforced, but without achieving any result. The respondent Party initially claimed that the applicant, and maintains that now Z.G., have not exhausted the domestic remedies available to them in that they have not availed themselves of a "silence of administration" complaint to the second instance administrative body and, eventually, to the courts, concerning the failure of the Administration to implement its decision of 24 November 2000 and to reply Z.G.'s enforcement requests of 9 January and 28 February 2001. Z.G., however, stresses that he and his father have made every possible effort in that respect, and that the Administration is moving the case back and forth without letting him return to the apartment.

40. In this context, the Chamber notes that the applicant died only eleven days after he received a favourable administrative decision. Considering the various requests filed and other efforts undertaken by him, the Chamber is of the opinion that the applicant exhausted all domestic legal remedies available to him before he died.

41. As regards Z.G., the Chamber notes that it is still open to him to make further attempts to have the CRPC decision enforced. However, the respondent Party has not argued that the reason why Z.G.'s repeated attempts to have the CRPC decision enforced were unsuccessful due to the fact that he was not entitled to repossess the apartment at issue. Use of the remedies provided by the Law on Administrative Proceedings and by the Law on Administrative Disputes even if successful, would also not remedy Z.G.'s complaints in so far as they relate to the failure of the authorities to enforce the CRPC decision within the time-limit prescribed by law. Furthermore, there is no reason to suppose that the responsible authorities, which have for a long period disregarded their legal obligations to enforce the CRPC decision, will treat the decisions of the courts with any greater respect.

42. In these circumstances the Chamber is satisfied that neither the applicant nor his son could be required, for the purposes of Article VIII(2)(a) of the Agreement, to pursue any further remedy provided by domestic law.

(b) With regard to the complaint under Article 6 of the Convention

43. The Chamber recalls that the applicant's contract on use of the apartment in question was cancelled by a decision of the Municipal Court I in Sarajevo of 23 March 1997. With regard to the alleged unreasonable length of proceedings, the Chamber observes that although the judgment issued by the Municipal Court is final and binding, proceedings initiated by the applicant on 26 October 1998 aiming at suspending its application are still pending today.

44. The respondent Party has not sought to claim that there is any remedy available against the failure of the Municipal Court to issue a final decision on the applicant's request which is now pursued by Z.G., and the Chamber for its part is not aware of any such remedy. It follows that there is no effective remedy available for the purposes of this complaint.

2. Manifestly ill-founded

45. The applicant alleged that he was discriminated against in the enjoyment of the rights guaranteed under the Convention. However, he did not provide further substantiation as to this allegation. It follows that the application is manifestly ill-founded in that regard, within the meaning of Article VIII(2)(c) of the Agreement. The Chamber therefore decides to declare this part of the application inadmissible.

3. Conclusion as to admissibility

46. As there are no other grounds for declaring the application inadmissible, the Chamber concludes that the application is admissible under Articles 6 and 8 of the Convention, as well as under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention. The remainder of the application will be declared inadmissible.

B. Merits

47. Under Article XI of the Agreement the Chamber must next address the question whether the facts found disclose a breach by the Federation of Bosnia and Herzegovina of its obligations under the Agreement. Under Article I of the Agreement, the Parties are obliged to "secure to all persons within their jurisdiction the highest level of internationally recognised human rights and fundamental freedoms", including the rights and freedoms provided for by the Convention and the other international agreements listed in the Appendix to the Agreement.

1. Article 8 of the Convention

48. The Chamber will first examine if there has been a violation of Article 8 of the Convention in that the applicant, and later Z.G. were prevented to return to his home. The relevant parts of Article 8 of the Convention read as follows:

"1. Everyone has the right to respect for ..., his home, ...

2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as in accordance with the law..."

49. The Chamber notes that the applicant has lived in the apartment in question long before the outbreak of hostilities and thereafter until such time as he was forced to leave. The Chamber has previously held that links that persons in similar situations as the applicants in the present case retain to their dwellings are sufficient for them to be considered as their "home" within the meaning of Article 8 of the Convention (see, e.g., case no. CH/98/659 et al., *Pletilić and others v. The Republika Srpska*, decision on admissibility and merits delivered on 10 September 1999, paragraphs 165-166, Decisions August – December 1999). Also, Z.G. submitted a certificate that he took residence with his father in the apartment at issue as of 1984 (see paragraph 9 above). It follows that the apartment in question is to be considered as the applicant's and Z.G.'s home for the purposes of Article 8 of the Convention.

50. In the present case, the Chamber recalls that the Administration rejected the applicant's request to repossess his apartment of 2 April 1998, and it only granted the request on 24 November 2000, after the CRPC on 1 February 2000 had issued a decision confirming his right to repossess his apartment. It is obvious that the applicant, and later Z.G. have been unable to regain possession of the apartment due to the failure of the authorities of the respondent Party to deal effectively, in accordance with Federation law, with the request for the enforcement of the CRPC decision. It follows that the result of the inaction of the respondent Party is that the applicant, and now Z.G. could not return to their home.

51. The Chamber must therefore examine whether this interference is in accordance with paragraph 2 of Article 8 of the Convention.

52. According to Article 7 of the Law on Implementation, the competent administrative organ is obliged to issue a conclusion authorising the execution of the decision within 30 days from the date of the request for such enforcement. The applicant only on 24 November 2000 received a decision on his request filed on 2 March 2000 to have the CRPC decision enforced, despite the time-limit for this having expired more than seven months ago. Similarly, the requests lodged by Z.G. of 9 January and 28 February 2001 did not result in any action by the administrative authorities. Accordingly, the failure of the competent administrative organ to decide upon those requests is not “in accordance with the law”.

53. As the interference with the applicants’ right to respect for their home referred to above is not “in accordance with the law”, it is not necessary for the Chamber to examine whether they pursued a “legitimate aim” or were “necessary in a democratic society”.

54. In conclusion, there has been a violation of the applicant’s, and now Z.G.’s right to respect for their home as guaranteed by Article 8 of the Convention.

2. Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention

55. The Chamber will next turn to the question whether the respondent Party has violated the applicant’s and Z.G.’s right to peaceful enjoyment of their possessions. Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention reads as follows:

“(1) Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.

(2) The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to secure the payment of taxes or other contributions or penalties.”

56. At the outset, the Chamber notes that the applicant was the occupancy right holder of the apartment in question. In this respect, the Chamber reiterates its consistent jurisprudence according to which an occupancy right is a possession within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 (see, e.g., case no. CH/96/28, *M.J. v. The Republika Srpska*, decision on admissibility and merits delivered on 3 December 1997, paragraph 32, Decisions on Admissibility and Merits 1996-1997). The question arises whether this occupancy right was forfeited in the course of the domestic court proceedings.

57. On 23 March 1997, the Municipal Court I in Sarajevo cancelled the applicant’s contract on use of 16 February 1973, thereby stripping away his occupancy right on the basis that he had abandoned his apartment. However, Article 2 paragraph 1 of the Federation Law on the Cessation of the Application of the Law on Abandoned Apartments, which entered into force on 4 April 1998 (see paragraph 16 above), provides for the nullification of this judgment (see paragraph 18 above) *ex lege*. The Chamber cannot but note with astonishment that until the present day, the proceedings initiated by the applicant, now pursued by Z.G., aiming at the suspension of the judgment are still pending. Moreover, the facts that the mentioned judgment was adopted on a Sunday, and that the applicant did not take part in the proceedings also strongly call into question the propriety of this ruling.

58. The Chamber notes that the apartment, although it had never been declared abandoned, was in the absence of the applicant allocated to a third person, B.K.-H. That person lived in the apartment until 12 December 2001. Even though the apartment was vacated in the meantime, Z.G. was not allowed to return to it. The Chamber considers that the failure of the authorities of the respondent Party to allow first the applicant, then Z.G., to regain possession of the apartment constitutes an “interference” with their right to peaceful enjoyment of that possession.

59. The Chamber must therefore examine whether this interference can be justified. As the Chamber noted in the context of its examination of the case under Article 8 of the Convention, Article 7 of the Law on Implementation states that the competent administrative organ is obliged to issue a conclusion authorising the execution of the decision within 30 days from the date of a request for such enforcement. It follows that the failure of the competent administrative organ to decide upon the applicant's and Z.G.'s requests is contrary to the law. This is in itself sufficient to justify a finding of a violation of the applicants' right to peaceful enjoyment of their possessions as guaranteed by Article 1 of Protocol No. 1. Accordingly, both the applicant's and Z.G.'s rights under this provision have been violated.

60. Accordingly, the Chamber finds that the applicant's and Z.G.'s rights under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention were violated by the administrative authorities' refusal to allow them to return to the apartment following the applicant's request for re-instatement of 2 April 1998 and to recognise his occupancy right until 24 November 2000, as well as by the ongoing refusal of the administrative authorities to allow Z.G. to return to the apartment, and the continuing court proceedings on the suspension of a judgment that has been nullified *ex lege*.

3. Article 6 of the Convention

61. Article 6, paragraph 1 of the Convention reads, in relevant part, as follows:

"In the determination of his civil rights and obligations ..., everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law"

62. Both the applicant and Z.G. put forward that the court proceedings regarding the validity of the applicant's contract on use have lasted for an unreasonable length of time. The respondent Party has not made a specific argument on this point.

63. The Chamber recalls that "Traser d.o.o.", the apartment's allocation right holder, initiated proceedings with a view to cancel the applicant's contract on use of 16 February 1973, and that the Municipal Court I in Sarajevo indeed terminated his occupancy right by virtue of a judgment of 23 March 1997. As the Chamber has outlined in the above section dealing with a violation of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, this judgment falls squarely within the field of application of Article 2 paragraph 1 of the Law on Cessation, providing for an *ex lege* nullification. Against this background, the Municipal Court still has not reached a decision on the applicant's request of 26 October 1998, now pursued by Z.G., that the enforcement of the judgment be suspended.

64. When assessing the reasonableness of the length of proceedings for the purpose of Article 6 paragraph 1 of the Convention, the Chamber must take into account, *inter alia*, the complexity of the case, the conduct of the applicant and the authorities and the matter at stake for the applicant (see, e.g., case no. CH/97/54, *Mitrović v. The Federation of Bosnia and Herzegovina*, decision on admissibility of 10 June 1998, paragraph 10, Decisions and Reports 1998).

65. The underlying issue to be determined by the Municipal Court in this case is whether the judgment of 23 March 1997 can be maintained in accordance with current legislation. The Chamber cannot find that this issue is so complex in nature that it requires several hearings and proceedings now lasting for almost five years. Moreover, the Chamber notes that there is no indication that the length of the proceedings can be attributed to the conduct of the applicant or of Z.G., nor has the respondent Party made an allegation to that effect.

66. Therefore, the Chamber finds that there has been a violation of both the applicant's and Z.G.'s right to a hearing within a reasonable time within the meaning of Article 6 paragraph 1 of the Convention, for which the Federation of Bosnia and Herzegovina is responsible.

VIII. REMEDIES

67. Under Article XI(1)(b) of the Agreement the Chamber must next address the question what steps shall be taken by the Federation of Bosnia and Herzegovina to remedy breaches of the Agreement which it has found. In this connection the Chamber shall consider issuing orders to cease and desist, monetary relief as well as provisional measures. The Chamber is not necessarily bound by the claims of the applicants.

68. In his submissions, Z.G. asks to be swiftly reinstated into possession of the apartment at Ulica Patriotske Lige in Sarajevo. He also requests to be compensated for non-pecuniary damages in an unspecified amount.

69. The Chamber considers it appropriate to order the respondent Party to take all necessary steps to enforce the CRPC decision of 1 February 2000 and the administrative decision of 24 November 2000 without further delay, and at latest within one month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure.

70. With regard to possible compensatory awards, the Chamber considers it appropriate to award a sum to Z.G. in recognition of the sense of injustice he has suffered as a result of his inability to regain possession of the apartment, especially in view of the fact that he and his father have taken all necessary steps to have the CRPC decision enforced.

71. Accordingly, the Chamber will order the respondent Party to pay to Z.G. the sum of 1,200 KM Convertible Marks (*Konvertibilnih Maraka*, "KM") in recognition of the sense of injustice he has suffered at the latest within one month from the delivery of the present decision.

72. In accordance with its decision in *Turundžić and Frančić* (cases nos. CH/00/6143 and CH/00/6150, decision on admissibility and merits delivered on 8 February 2001, paragraph 70, Decisions January-June 2001), the Chamber considers that the sum of KM 100 per month is appropriate to compensate for the loss of use of the apartment and any extra costs for each month Z.G. has been and continues to be forced to live in alternative accommodation. The Chamber considers it appropriate that this sum should be payable from 2 April 2000, the date the time-limit for the competent municipal organ to issue a conclusion on the permission of enforcement of the CRPC decision expired, i.e. 30 days after the applicant lodged his complete request, up to and including October 2003, amounting to a total of 4,300 KM. This sum should continue to be paid at the same rate until the end of the month in which Z.G. regains possession of the apartment.

73. The Chamber further awards simple interest at an annual rate of 10% as of the date of expiry of the one-month periods set in paragraphs 71-72 for the implementation of the present decision on the sums awarded or any unpaid portion thereof until the date of settlement in full.

IX. CONCLUSIONS

74. For the above reasons, the Chamber decides,

1. unanimously, to declare the application admissible under Articles 6 and 8 of the European Convention on Human Rights and under Article 1 of Protocol No. 1 thereto;
2. unanimously, to declare the remainder of the application inadmissible;
3. unanimously, that the non-enforcement of the decision of the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees of 1 February 2000 and of the administrative decision of 24 November 2000 constituted a violation of the right of the applicant and Z.G. to respect for their home within the meaning of Article 8 of the Convention, the respondent Party thereby being in breach of Article I of the Human Rights Agreement;
4. unanimously, that the non-enforcement of the decision of the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees of 1 February 2000 and of the administrative decision of 24 November 2000 constituted a violation of the applicant's and Z.G.'s right to

- peaceful enjoyment of their possessions within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, the respondent Party thereby being in breach of Article I of the Agreement;
5. unanimously, that there has been a violation of the applicant's and Z.G.'s right to a determination of their civil rights within a reasonable time under Article 6 paragraph 1 of the Convention, the Federation of Bosnia and Herzegovina thereby being in breach of Article I of the Agreement;
 6. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to take all necessary steps to enforce the CRPC decision of 1 February 2000 and the administrative decision of 24 November 2000 without further delay, and at latest within one month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure;
 7. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay to Z.G. the sum of 1,200 (one thousand two hundred) Convertible Marks ("*Konvertibilnih Maraka*") by way of compensation for the sense of injustice he suffered, within one month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure;
 8. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay to Z.G. the sum of 4,300 (four thousand three hundred) Convertible Marks ("*Konvertibilnih Maraka*") as compensation for the loss of use of the apartment and for any extra costs during the time the applicant and Z.G. have been forced to live in alternative accommodation until the end of October 2003, within one month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure;
 9. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay to Z.G. 100 (one hundred) Convertible Marks ("*Konvertibilnih Maraka*") for each further month that he continues to be forced to live in alternative accommodation as from 1 November 2003 until the end of the month in which he is reinstated, each of these monthly payments to be made within 30 days from the end of the month to which they relate;
 10. unanimously, that simple interest at an annual rate of 10 % (ten per cent) will be payable on the sum awarded in the previous conclusions from the expiry of the one-month period set for such payment until the date of final settlement of all sums due to Z.G. under this decision; and

11. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to report to it or its successor institution no later than one month after the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure on the steps taken by them to comply with the above orders.

Remedy: in accordance with Rule 63 of the Chamber's Rules of Procedure, as amended on 1 September 2003 and entered into force on 7 October 2003, a request for review against this decision to the plenary Chamber can be filed **within fifteen days** starting on the working day following that on which the Panel's reasoned decision was publicly delivered.

(signed)
Ulrich GARMS
Registrar of the Chamber

(signed)
Michèle PICARD
President of the First Panel

ODLUKA O PRIHVATLJIVOSTI I MERITUMU

Predmet broj CH/99/2299 i 56 drugih¹

Momir JOVANOVIĆ i 56 drugih podnosilaca prijava

protiv

BOSNE I HERCEGOVINE

FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

i

REPUBLIKE SRPSKE

Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, na zasjedanju Velikog vijeća od 16. januara 2006. godine, sa sljedećim prisutnim članovima:

Gosp. Miodrag PAJIĆ, predsjednik
Gosp. Mehmed DEKOVIĆ, potpredsjednik
Gosp. Želimir JUKA, član
Gosp. Mato TADIĆ, član
Gosp. Miodrag SIMOVIĆ, član

Gosp. Nedim ADEMOVIĆ, arhivar

Razmotrivši gore spomenutu prijavu podnesenu Domu za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: Dom) u skladu sa članom VIII(1) Sporazuma o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: Sporazum) sadržanom u Aneksu 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini;

Konstatujući da je Dom prestao postojati 31. decembra 2003. godine i da je Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Komisija) dobila mandat prema sporazumima u skladu sa članom XIV Aneksa 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini koji su zaključeni u septembru 2003. i januaru 2005. godine (u daljnjem tekstu: Sporazum iz 2005. godine) da odlučuje o predmetima podnesenim Domu do 31. decembra 2003. godine;

Usvaja sljedeću odluku u skladu sa članom VIII(2)(d) Sporazuma, čl. 3. i 8. Sporazuma iz 2005. godine, kao i pravilom 21. stavom 1(a) u vezi sa pravilom 53. Pravila procedure Komisije:

¹ Cjelokupna lista sa brojevima predmeta i imenima podnosilaca prijava, koji su obuhvaćeni ovom Odlukom, priložena je u Aneksu uz ovu Odluku.

I. UVOD

1. Podnosioci prijava su građani Bosne i Hercegovine. Prije raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: bivša SFRJ), ulagali su devize kod bivših komercijalnih banaka u toj zemlji. Zbog rastuće nestašice deviza i drugih ekonomskih problema isplata sredstava sa ovih "starih" deviznih štednih računa progresivno je ograničavana po zakonima koji su stupili na snagu početkom 1990-tih.

2. Neposredno pred početak, kao i u toku oružanih sukoba u Bosni i Hercegovini, podnosioci prijava uglavnom nisu bili u mogućnosti da podižu novac sa svojih štednih računa. Također, svi njihovi pokušaji da podignu novac u poslijeratnom periodu bili su odbijeni bez obrazloženja ili uz pozivanje na zakone koje su usvojile bivša SFRJ, Republika Bosna i Hercegovina i kasnije Federacija Bosne i Hercegovine.

3. Neki od podnosilaca prijava pokrenuli su postupke pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu, kako bi ostvarili svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje, međutim, do danas ti postupci nisu okončani.

4. Neki od podnosilaca prijava su se obraćali i Agenciji za privatizaciju Federacije Bosne i Hercegovine, kako bi ostvarili svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje.

5. U skladu sa zakonima, koje je Federacija Bosne i Hercegovine usvojila u toku 1997. i 1998. godine, a posebno Zakonom o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije (u daljnjem tekstu: Zakon o potraživanjima građana), potraživanja po osnovu stare devizne štednje trebala su biti riješena u procesu privatizacije imovine u društvenom i državnom vlasništvu. Prema Zakonu o potraživanjima građana, stanja devizne štednje su trebala biti evidentirana na "Jedinstvenom računu građana" koji je vodio Federalni zavod za platni promet. Umjesto isplate štednje, taj Zavod je izdavao certifikate u odgovarajućem iznosu. Prema relevantnim zakonskim odredbama, ovi certifikati su se mogli koristiti u procesu privatizacije za kupovinu stanova, poslovnih prostora u državnom vlasništvu, dionica preduzeća ili drugih sredstava. Ova procedura je sačinjena kako bi se riješila potraživanja građana i na taj način zaštitio sistem isplate javnog duga i spriječio kolaps bankovnog sistema.

6. Dom je 9. juna 2000. godine uručio svoju Odluku o prihvatljivosti i meritumu u predmetu *CH/97/48 i dr, Poropat i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* (u daljnjem tekstu: odluka *Poropat i drugi*), koja se odnosi na zahtjeve podnosilaca prijava za ostvarenje potraživanja po osnovu stare devizne štednje. Dom je odlučio da su Bosna i Hercegovina i Federacija Bosne i Hercegovine prekršile prava podnosilaca prijava na mirno uživanje imovine prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija). Dom je naredio, *inter alia*, da Federacija Bosne i Hercegovine treba "izmijeniti i dopuniti program privatizacije tako da postigne pravičnu ravnotežu između općeg interesa i zaštite imovinskih prava podnosilaca prijava kao imalaca stare devizne štednje".

7. Od 2. novembra 2000. do 8. februara 2002. godine, Federacija je dopunila razne odredbe Zakona o potraživanjima građana u pokušaju da izvrši naredbu Doma iz odluke *Poropat i drugi*.

8. Međutim, Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je 8. januara 2001. godine donio odluku kojom se utvrđuje da ključne odredbe Zakona o potraživanjima građana nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine. Na taj način, efikasnost i daljnja primjena ovog Zakona su dovedeni u pitanje.

9. Dom je 11. oktobra 2002. godine uručio odluku o prihvatljivosti i meritumu u predmetu broj *CH/97/104 i dr, Todorović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* (u daljnjem tekstu: odluka *Todorović i drugi*). U ovoj odluci, Dom je odlučio, *inter alia*, da stanje

pravne nesigurnosti koje proističe iz odluke Ustavnog suda Federacije, te činjenica da Federacija nastavlja da primjenjuje zakone koji su proglašeni neustavnima, nepostojanje odgovarajućih izmjena tih zakona, te nedostupnost obeštećenja na domaćim sudovima, sve zajedno, predstavlja nesrazmjerno uplitanje u imovinska prava podnosilaca prijava, čime Federacija Bosne i Hercegovine krši prava podnosilaca prijava na mirno uživanje imovine u skladu s članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Dom je utvrdio da je i Bosna i Hercegovina prekršila član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju po osnovu opće angažovanosti i odgovornosti Države za staru deviznu štednju, te njenog nepreduzimanja odgovarajućih radnji s tim u vezi. Dom je naredio, *inter alia*, da Federacija Bosne i Hercegovine, u roku od šest mjeseci od dana donošenja odluke, donese relevantne i obavezujuće zakone i propise kojima se jasno reguliše problem stare devizne štednje na način koji je u skladu sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

10. Dom je 4. jula 2003. godine uručio odluku o daljnjim pravnim lijekovima u predmetu broj *CH/97/48 i dr, Poropat i drugi*, uključujući sve podnosiocce prijava iz prethodnih odluka *Poropat i drugi i Todorović i drugi*. Dom je zaključio da ni Bosna i Hercegovina, niti Federacija Bosne i Hercegovine, nisu preduzele nikakve relevantne korake za izvršenje odluka Doma, čime su nastavile s kršenjem prava podnosilaca prijava prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Dom je, zbog toga, smatrao odgovarajućim da naredi daljnje pravne lijekove, uključujući, *inter alia*, isplatu novca svakom od podnosilaca prijava. Dom je, između ostalog, naredio da se u roku od jednog mjeseca od datuma uručjenja odluke, svakom konkretnom podnosiocu prijave isplati iznos od 2.000 konvertibilnih maraka (u daljnjem tekstu: KM), ili puni iznos njene/njegove stare devizne štednje, u zavisnosti od toga koji je iznos manji, te da će teret ovih isplata snositi tužene strane podjednako.

11. Dom je 7. novembra 2003. godine uručio Odluku u prihvatljivosti i meritumu u predmetu broj *CH/98/377 i dr, Đurković i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske* (u daljnjem tekstu: odluka *Đurković i drugi*). U ovoj Odluci, Dom je zaključio, *inter alia*, da situacija u Federaciji Bosne i Hercegovine u pogledu stare devizne štednje, uzeta u cjelini, stavlja pojedinačan i pretjeran teret na mnoge štetiše, uključujući i podnosiocce prijava. Dom je priznao napore Federacije da uspostavi "pravičnu ravnotežu" raznim izmjenama i dopunama važećih zakona koje su uslijedile nakon usvojenih odluka Doma. Međutim, zaključuje se da kakav god da je bio mogući uticaj tih izmjena, odlukom Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, njihova efikasnost je dovedena u pitanje. Dom je utvrdio da stvoreno stanje pravne neizvjesnosti – nastavljena primjena zakona u svjetlu odluke Ustavnog suda Federacije, nedostatak blagovremenih odgovarajućih izmjena tih zakona i očigledna nemogućnost obraćanja domaćim sudovima – stvara neproporcionalno uplitanje u imovinska prava podnosilaca prijava. U pogledu odgovornosti Bosne i Hercegovine, Dom je ostao na stanovištu da je Država generalno odgovorna za pitanja u vezi sa starom deviznom štednjom.

12. Na tragu novih rješenja, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je 20. novembra 2004. godine usvojio Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 64/04), (u daljnjem tekstu: Zakon o izmirenju obaveza). Novim zakonom Federacija Bosne i Hercegovine je utvrdila da će se sveobuhvatno izmirenje unutrašnjeg duga prema fizičkim i pravnim licima izvršiti na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine. Utvrđeno je da se unutrašnji dug, između ostalog, odnosi i na obaveze po osnovu stare devizne štednje ostvarene do najnižih poslovnih jedinica banaka na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, u iznosu koji se utvrđuje prema verifikaciji obaveza na način propisan istim Zakonom. Međutim, u odnosu na obaveze po osnovu stare devizne štednje deponovane u Ljubljanskoj banci i Invest banci, Zakon o izmirenju obaveza je izričito propisao da će se iste rješavati u procesu sukcesije imovine bivše SFRJ.

13. Predmetne prijave se odnose na zahtjeve podnosilaca prijava da ostvare svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje, deponovane isključivo u bankama Bosne i Hercegovine i njihovim poslovnim jedinicama na teritoriji današnje Federacije Bosne i Hercegovine. Čini se da su, na podlozi zakonske regulative iz 1997. i 1998. godine, banke prebacile staru deviznu štednju

ovih podnosilaca prijava na Jedinствене račune građana u Federalnom zavodu za platni promet (u daljnjem tekstu: Zavod), osim u određenim predmetima gdje podnosioci prijave izričito navode da njihova devizna štednja nije evidentirana na Jedinственom računu građana.

14. Prijave pokreću pitanja u vezi sa pravom podnosilaca prijava na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i pravom na pravičnu raspravu u razumnom roku po članu 6. Evropske konvencije.

II. ČINJENICE U PREDMETU

15. Činjenice koje su dolje iznijete proizilaze iz prijava i priložene dokumentacije.

1. Predmet broj CH/99/2299, Momir JOVANOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

16. Prijava je podnesena Domu 7. juna i registrovana je 14. juna 1999.

17. Podnosilac prijave je polagao sredstava na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 164.606,47 DEM i 3.385,24 USD.

18. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

2. Predmet broj CH/99/2807, Ahmet MUJAGIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

19. Prijava je podnesena Domu 11. augusta i registrovana je 7. septembra 1999. godine.

20. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo d.d, glavna filijala Prijedor, poslovna jedinica Bosanska Krupa. Čini se da je iznos njegovih pologa 26.686,07 DEM i 3.535,63 CHF.

21. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja sredstava stare devizne štednje.

3. Predmeti broj CH/00/4021, Bogdana MILETIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine (vidi predmet pod rednim brojem 4)

4. Predmeti broj CH/00/4021, Bogdana MILETIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine i CH/00/4022 Radojka MILETIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

22. Prijave su podnesene Domu 4. februara 2000. godine i registrovane su istog dana.

23. Podnositeljica prijave Radojka Miletić postavlja zahtjev za povrat stare devizne štednje koju je polagala kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njenih pologa 15.691,47 DEM. Prema izvodu sa Jedinственog računa građana Zavoda, od 17. septembra 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave Radojke Miletić po osnovu stare devizne štednje je 15.691,47 KM.

24. Takođe, podnositeljica prijave postavlja zahtjev za povrat devizne štednje koju je naslijedila iza smrti podnositeljice prijave Bogdane Miletić (CH/00/4021) polagane kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos pologa Bogdane Miletić na jednoj knjižici 292,46 DEM, a na drugoj 2.028,69 DEM.

25. Općinski sud u Sarajevu je u ostavinskom postupku iza smrti Bogdane Miletić donio rješenje o nasljeđivanju, broj O-1-1046/04 od 6. aprila 2004. godine, kojim se proglašava da je podnositeljica prijave Radojka Miletić zakonski nasljednik drugog nasljednog reda sa dijelom 1/1 njene devizne štednje.

26. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

5. Predmet broj CH/00/4029, Slavko SLIJEPČEVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

27. Prijava je podnesena Domu 7. februara i registrovana je 10. februara 2000. godine.

28. Podnosilac prijave je polagao sredstava na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo i Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa kod Privredne banke 8.124,09 DEM, a kod Jugobanke 21.751,72 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 21. juna 2000. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 30.197,46 KM.

29. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

6. Predmet broj CH/00/4031, Miljan MANDIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

30. Prijava je podnesena Domu 7. februara i registrovana je 10. februara 2000. godine.

31. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Prema izvodu Union banke od 13. aprila 1998. godine, čini se da je ukupan iznos pologa podnosioca prijave 48.025,05 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 2. maja 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 48.898,68 KM.

32. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

7. Predmet broj CH/00/4032, Arnela ORDAGIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

33. Prijava je podnesena Domu 7. februara i registrovana je 10. februara 2000. godine.

34. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Tuzlanske banke D.D. Tuzla, filijala Srebrenik. Čini se da je ukupan iznos njenih pologa 9.550,74 DEM.

35. Podnositeljica prijave je podnijela prigovor Tuzlanskoj banci D.D. Tuzla, filijala Srebrenik zbog prenosa sredstava stare devizne štednje na Jedinstveni račun građana Zavoda.

8. Predmet broj CH/00/4034, Elvis ORDAGIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

36. Prijava je podnesena Domu 7. februara i registrovana je 10. februara 2000. godine.

37. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Tuzlanske banke D.D. Tuzla, filijala Srebrenik. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa 9.900 DEM.

38. Podnosilac prijave je podnio prigovor Tuzlanskoj banci D.D. Tuzla, filijala Srebrenik zbog prenosa sredstava stare devizne štednje na Jedinstveni račun građana Zavoda.

9. Predmet broj CH/00/4038, Danica MANDIĆ protiv Bosne i Hercegovine

39. Prijava je podnesena Domu 8. februara i registrovana je 12. februara 2000. godine.

40. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njenih pologa na jednoj štednoj knjižici 4.402,39 DEM, a na drugoj 1.746,12 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 16. septembra 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 6.013,47 KM.

41. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

10. Predmet broj CH/00/4040, Halima DŽAMBIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

42. Prijava je podnesena Domu 8. februara i registrovana je 12. februara 2000. godine.

43. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Tuzlanske banke D.D. Tuzla, filijala Lukavac. Čini se da je ukupan iznos njenih pologa 1.009,31 DEM.

44. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

11. Predmet broj CH/00/4041, Rasim DŽAMBIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

45. Prijava je podnesena Domu 8. februara i registrovana je 12. februara 2000. godine.

46. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Tuzlanske banke D.D. Tuzla, filijale Lukavac i Tuzla. Čini se da je iznos njegovih pologa na jednoj štednoj knjižici 18.607,59 DEM, na drugoj 70.950,36 DEM, te na trećoj 4.755,79 DEM.

47. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

12. Predmet broj CH/00/4044, Vladimir ANIĆ protiv Bosne i Hercegovine

48. Prijava je podnesena Domu 8. februara i registrovana je 12. februara 2000. godine.

49. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, filijala Travnik. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa na jednoj štednoj knjižici 58,06 DEM, na drugoj 390 USD i na trećoj 9.000 USD. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 5. maja 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 15.736,19 KM.

50. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

13. Predmet broj CH/00/4045, Mato ANIĆ protiv Bosne i Hercegovine

51. Prijava je podnesena Domu 8. februara i registrovana je 12. februara 2000. godine.

52. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo, ekspozitura Travnik. Prema izvodima Union banke od 2. aprila 1998. godine, čini se da je ukupan iznos njegovih pologa na jednoj knjižici 1.690,61 DEM i na drugoj 470,43 DEM.

53. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

14. Predmet broj CH/00/4048, Neda ĆUKAC protiv Bosne i Hercegovine

54. Prijava je podnesena Domu 9. februara i registrovana je 12. februara 2000. godine.

55. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njenih pologa 3.341,97 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 30. novembra 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 3.342 KM.

56. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

15. Predmet broj CH/00/4073, Branko KURPJEL protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

57. Prijava je podnesena Domu 11. februara i registrovana je 12. februara 2000. godine.

58. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njegovih potraživanja prema izvodu Union banke od 3. februara 1998. godine 8.768,39 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 25. oktobra 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 5.752,79 KM.

59. Podnosilac prijave je, dopisom od 9. novembra 2005. godine, obavijestio Komisiju da je dio sredstava svoje devizne štednje, u iznosu od 3.098,93 KM, potrošio radi kupovine stana i da sada iznos njegovih potraživanja iznosi 5.752,79 KM.

60. Podnosilac prijave se nije obraćao domaćim niti međunarodnim institucijama radi potraživanja sredstava stare devizne štednje.

16. Predmet broj CH/00/4097, Ljubomir ZUKOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

61. Prijava je podnesena Domu 15. februara i registrovana je 17. februara 2000. godine.

62. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 1.038,99 DEM, 29.808,61 USD, 78.696,72 LIT i 43.514,96 SFRS.

63. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim niti međunarodnim institucijama radi potraživanja sredstava stare devizne štednje.

17. Predmet broj CH/00/4148, Amila JAHIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

64. Prijava je podnesena Domu 22. februara 2000. godine i registrovana istog dana.

65. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njenih pologa 7.755,01 DEM.

66. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

18. Predmet broj CH/00/4174, Hajro KARAČIĆ protiv Bosne i Hercegovine

67. Prijava je podnesena Domu 24. februara i registrovana je 29. februara 2000. godine.

68. Podnosilac prijave je polagao sredstava na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 4.259,5382 DEM. Prema izvodu sa Jedininstvenog računa građana Zavoda, od 27. septembra 2005. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 4.296,98 KM.

69. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

19. Predmet broj CH/00/4461, Duško RUŽIČIĆ protiv Bosne i Hercegovine

70. Prijava je podnesena 28. marta i registrovana je 30. marta 2000. godine.

71. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 1.748,96 DEM, 424,58 USD, 735,03 USD i 2.389,01 DEM.

72. Iz prijave se čini da se podnosilac prijave nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

20. Predmet broj CH/00/4468, Dragoljub VUJOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine

73. Prijava je podnesena 28. marta i registrovana je 30. marta 2000. godine.

74. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa na jednoj knjižici 23,25 DEM i 13.931,69 USD, a na drugoj knjižici 12.824,46 DEM. Prema izvodu sa Jedininstvenog računa građana Zavoda od 3. maja 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 36.224,99 KM.

75. Podnosilac prijave, u pismu od 2. novembra 2005. godine, navodi da je član Udruženja za zaštitu deviznih štediša Bosne i Hercegovine i da je podnio Agenciji za privatizaciju Federacije Bosne i Hercegovine zahtjev za povrat stare devizne štednje.

21. Predmet broj CH/00/4474, Igor ILIĆ protiv Bosne i Hercegovine

76. Prijava je podnesena 29. marta i registrovana je 30. marta 2000. godine.

77. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa na jednoj knjižici 1.329 DEM i 1.946,44 USD, a na drugoj knjižici 5,00 DEM, 110,97 CHF i 1,54 USD. Prema izvodu sa Jedininstvenog računa građana Zavoda od 2. maja 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 4.707,93 KM.

78. Iz prijave se čini da se podnosilac prijave nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

22. Predmet broj CH/00/4503, Jelenka DEJANAC protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

79. Prijava je podnesena 31. marta i registrovana je 3. aprila 2000. godine.

80. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa 7.838,40 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda od 18. aprila 2001. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 7.838,40 KM.

81. Podnositeljica prijave, u pismu od 25. oktobra 2005. godine, navodi da je član Udruženja za zaštitu deviznih štediša Bosne i Hercegovine, i da se vodi sudski spor pred sudom u Strazburu i pred domaćim sudovima.

23. Predmet broj CH/00/4543, Fatima MUJEZINOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine

82. Prijava je podnesena Domu 6. aprila i registrovana je 7. aprila 2000. godine.

83. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo i Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa kod Privredne banke 4.576,28 DEM, a kod Jugobanke na jednoj štednoj knjižici 848,72 DEM i na drugoj 1.231,04 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 29. novembra 2004. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 7.826,05 KM.

84. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

24. Predmet broj CH/00/4551, Mijo JAGIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

85. Prijava je podnesena Domu 6. aprila i registrovana je 7. aprila 2000. godine.

86. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Osnovne banke Tuzla. Čini se da je ukupan iznos njegovog pologa 3.804,69 SFRS. Podnosilac prijave je uz prijavu i svoju dokumentaciju, priložio i kopiju devizne štedne knjižice kod Osnovne banke Tuzla svoje supruge T.J. Međutim, supruga nije supotpisnik prijave niti je podnosilac prijave ovlašten da raspolaže deviznom štednjom svoje supruge.

87. Komisija je dopisom od 15. novembra 2005. godine tražila da joj podnosilac prijave dostavi punomoć kojom ga supruga, T.J, ovlašćuje da može raspolagati njenom deviznom štednjom. Međutim, podnosilac prijave nije udovoljio zahtjevu Komisije.

88. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

25. Predmet broj CH/00/4754, Zahid MEŠIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

89. Prijava je podnesena Domu 26. aprila i registrovana je 27. aprila 2000. godine.

90. Podnosilac prijave je polagao novčana sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njegovih potraživanja 4.323,10 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 30. septembra 2000. godine, ukupan iznos potraživanja po osnovu stare devizne štednje podnosioca prijave iznosi 4.356,39 KM.

91. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim niti međunarodnim institucijama radi potraživanja sredstava stare devizne štednje.

26. Predmet broj CH/00/4925, Dušan VEJNOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

92. Prijava je podnesena Domu 18. maja 2000. godine i registrovana istog dana.

93. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa na jednoj štednoj knjižici 735,22 DEM, na drugoj 10.140,77 DEM, te na trećoj štednoj knjižici 15.915,35 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 16. novembra 2005. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 0,03 KM.

94. Podnosilac prijave navodi u svom pismu od 21. novembra 2005. godine da se preko Udruženja starih deviznih štediša obraćao domaćim sudovima i Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu.

27. Predmet broj CH/00/5003, Blažo BJELJAC protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

95. Prijava je podnesena Domu 30. maja i registrovana je 31. maja 2000. godine.

96. Podnosilac prijave je polagao sredstava na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 2.124,35 USD. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 3. maja 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 3.534,48 KM.

97. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

28. Predmet broj CH/00/5356, Katica MARKOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine

98. Prijava je podnesena Domu 11. jula 2000. godine i registrovana istoga dana.

99. Suprug podnositeljice prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa na jednoj knjižici 4.099,82 USD, a na drugoj 11,93 USD. Podnositeljica prijave je Komisiji dostavila rješenje o nasljeđivanju Osnovnog suda u Istočnom Sarajevu, broj: 0-258/98 od 17. juna 1999. godine, kojim je podnositeljica prijave proglašena nasljednikom prvog nasljednog reda novčanih sredstava stare devizne štednje, iza svog umrlog supruga sa nasljednim dijelom 1/1.

100. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

29. Predmet broj CH/00/5424, Nadežda KRUNIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

101. Prijava je podnesena Domu 20. jula i registrovana je 24. jula 2000. godine.

102. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa 28.100,88 DEM.

103. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

30. Predmet broj CH/00/5437, Hajrudin SMAJILBAŠIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

104. Prijava je podnesena Domu 24. jula i registrovana je 25. jula 2005. godine.

105. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Prema stanju evidentiranom na deviznoj štednoj knjižici na dan 24. februar 1992. godine podnosiocu prijave je isplaćen iznos od 32.371,29 DEM, te je konačno stanje zaključno sa ovim datumom 8.000 DEM. Prema kopiji devizne štedne knjižice Tuzlanske banke, iznos potraživanja podnosioca prijave na dan 23. mart 1992. godine bio je 5.542,30 DEM. Prema izvodu sa

Jedinstvenog računa građana Zavoda od 10. avgusta 2005. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 46.245,63 KM.

106. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

31. Predmet broj CH/00/5498, Helena ČEČEZ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

107. Prijava je podnesena Domu 2. augusta i registrovana je 4. augusta 2000. godine.

108. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njenog pologa 1.619,40 USD i 504,96 DEM.

109. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

110. Pored zahtjeva za povrat stare devizne štednje, podnositeljica prijave je tražila od Doma/Komisije da poništi brak između nje i A.V. iz Budimpešte (Mađarska) zaključen 12. juna 1992. godine. Podnositeljica prijave nije dostavila nikakve dokaze u vezi sa svojim navodima da se obraćala nadležnom sudu u vezi sa poništenjem braka sa mađarskim državljaninom.

32. Predmet broj CH/00/5586, Ilija KAJIĆ protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske

111. Prijava je podnesena Domu 21. augusta i registrovana je 30. augusta 2000. godine.

112. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Osnovna banka Doboj, filijala Maglaj. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa 5.297,38 DEM.

113. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja sredstava stare devizne štednje.

33. Predmet broj CH/00/5921, Ramo KADIRIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

114. Prijava je podnesena Domu 16. oktobra 2000. godine i registrovana istog dana.

115. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo, filijala Tuzla. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa 6.669,57 DEM, 221,05 CHF i 1.044,55 USD.

116. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

34. Predmet broj CH/00/6655, Drago PERKOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske

117. Prijava je podnesena Domu 22. decembra 2000. godine i registrovana istog dana.

118. Podnosilac prijave je polagao novčana sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Doboj, filijala Maglaj. Čini se da je iznos njegovih pologa na jednoj knjižici 84.309,29 DEM, 1.402,19 CHF, 103,92 NLG, 19,79 USD, 329,61 FRF, 5.459,02 ATS i 151.079,86 LIT, a na drugoj knjižici 24.554,85 DEM, 11.921,31 ATS, 820,03 SEK i 5,90 USD. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa Zavoda, od 8. novembra 2005. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 114.388 KM.

119. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim niti međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja sredstava stare devizne štednje.

35. Predmet broj CH/01/6812, Zarije KANKARAŠ protiv Bosne i Hercegovine

120. Prijava je podnesena Domu 5. februara 2001. godine i registrovana istog dana.

121. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa 8.796,85 DEM.

122. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama u vezi sa rješavanjem potraživanja njegove stare devizne štednje.

36. Predmet broj CH/01/6869, Ljiljana MITKOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

123. Prijava ja podnesena 15. februara i registrovana je 16. februara 2001. godine.

124. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njenih pologa na jednoj knjižici 1,96 LSTG, 2,61 GBP i 32.192,87 DEM, na drugoj 175,69 DEM, 57,08 USD i 81,23 AUD i na trećoj knjižici 4.531,89 DEM i 0,89 USD. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda od 6. juna 2005. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 37.729,35 KM.

125. Iz prijave se čini da se podnositeljica prijave nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama u vezi sa rješavanjem potraživanja njegove stare devizne štednje.

37. Predmet broj CH/01/6874, Slavojka GRUBOR protiv Federacije Bosne i Hercegovine

126. Prijava je podnesena 16. februara 2001. godine i registrovana istog dana.

127. P.G, suprug podnositeljice prijave, je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 3.461,23 DEM. Podnositeljica prijave je dopunskim rješenjem o nasljeđivanju Općinskog suda II Sarajevo, broj O-365/99, od 29. februara 2000. godine, proglašena nasljednikom prvog nasljednog reda novčanih sredstava stare devizne štednje u iznosu od 3.461,23 KM, iza svog umrlog supruga sa nasljednim dijelom 1/1. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda od 10. aprila 2000. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 3.461,23 KM.

128. Iz prijave se čini da se podnositeljica prijave nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama u vezi sa rješavanjem potraživanja njegove stare devizne štednje.

38. Predmet broj CH/01/6890, Gospava MUSA protiv Federacije Bosne i Hercegovine

129. Prijava je podnesena 20. februara 2001. godine i registrovana istog dana.

130. I.S, suprug podnositeljice prijave, polagao je sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njegovog pologa na deviznim štednim knjižicama 4.615,11 DEM. Podnositeljica prijave je rješenjem o nasljeđivanju Općinskog suda II u Sarajevu broj O-1652/99 od 14. januara 2000. godine, proglašena zakonskom nasljednicom iza umrlog supruga stare devizne štednje u iznosu od 4.650,29 KM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 25. septembra 2000. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 4.650,29 KM.

131. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

39. Predmet broj CH/01/6892, Angelina CVETIČANIN protiv Federacije Bosne i Hercegovine

132. Prijava je podnesena 20. februara 2001. godine i registrovana istog dana.

133. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njenog pologa 2.025,08 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda od 4. maja 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 2.025,08 KM.

134. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

40. Predmet broj CH/01/6895, Ljubica BUDIMIR protiv Federacije Bosne i Hercegovine

135. Prijava je podnesena 20. februara 2001. godine i registrovana istog dana.

136. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Osnovne banke Zenice (kasnije preimenovana u Investiciono komercijalnu banku Zenica). Čini se da je ukupan iznos njenog pologa 9.258,23 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 1. maja 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 9.326,52 KM.

137. T.B, sin podnositeljice prijave, obavijestio je Komisiju pismom od 19. decembra 2005. godine, da je njegova majka umrla i da se vodi ostavinski postupak pred Općinskim sudom u Žepču. T.B. je dostavio kopiju sudskog poziva za ostavinsku raspravu za sebe i ostale potencijalne sunasljednike.

138. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

41. Predmet broj CH/01/6904, Želimir ONIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

139. Prijava je podnesena 22. februara 2001. godine i registrovana istog dana.

140. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 3.190,26 DEM i 7.853,77 USD. Podnosilac prijave navodi da posjeduje deviznu štednu knjižicu na kojoj ima iznos od 13.803,40 DEM i 45.529,92 USD. Podnosilac prijave je dostavio potvrdu Union banke od 22. decembra 2005. godine, kojom se potvrđuje da je kod te banke evidentiran štedni ulog na deviznom računu koji ima status stare devizne štednje. Međutim, nije naveden iznos.

141. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

42. Predmet broj CH/01/6907, Hafa MAŠIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

142. Prijava je podnesena 22. februara 2001. godine i registrovana istog dana.

143. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Tuzlanske banke dd Tuzla. Čini se da je iznos njenih pologa 1.345,70 KM. Prema potvrdi Agencije za finansijske, informatičke, posredničke usluge d.d. Sarajevo, poslovnica Tuzla o izvršenoj verifikaciji tražbina na temelju stare devizne štednje od 9. decembra 2005. godine, ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave po osnovu stare devizne štednje je 1.345,70 KM.

144. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

43. Predmet broj CH/01/6934, Vojo KLARIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

145. Prijava je podnesena 2. marta i registrovana je 5. marta 2001. godine.

146. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa na jednoj knjižici 17.121,89 DEM, a na drugoj 1.559,78 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 22. decembra 2005. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 18.681,69 KM.

147. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

44. Predmet broj CH/01/6959, Anđa BIŠKO protiv Federacije Bosne i Hercegovine

148. Prijava je podnesena 7. marta 2001. godine i registrovana istog dana.

149. Podnositeljica prijave je polagala sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, filijala Mostar (sada označena kao Osnovna banka Mostar, poslovna jedinica Posušje). Čini se da iznos njenih pologa 1.208,18 DEM.

150. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

45. Predmet broj CH/01/6966, Stjepan ELEZ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

151. Prijava je podnesena 8. marta 2001. godine i registrovana istog dana.

152. Podnosilac prijave je polagao sredstava na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo. Prema izvodu Union banke dd Sarajevo od 14. decembra 1999. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave je 31.031,80 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 16. januara 2001. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 31.031,80 KM.

153. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

46. Predmet broj CH/01/7317, Čedo MILETIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

154. Prijava je podnesena Domu 23. marta 2001. godine i registrovana istog dana.

155. Podnosilac prijave je polagao sredstava na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa 1.458,79 DEM.

156. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

47. Predmet broj CH/01/7318 Dušanka MILETIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

157. Prijava je podnesena Domu 23. marta 2001. godine i registrovana istog dana.

158. Podnositeljica prijave je polagala sredstava na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Sarajevo. Čini se da je ukupan iznos njenih pologa 2.706,11 SFRS, 87,98 USD, 504,82 DEM, 11,35 LSTG i 8.547,33 ASCH.

159. Podnositeljica prijave se nije obraćala ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

48. Predmet broj CH/01/7345, Jozo PERVAN protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

160. Prijava je podnesena Domu 30. marta 2002. godine i registrovana istog dana.

161. Podnosilac prijave je polagao sredstava na deviznu štednu knjižicu kod Investiciono-komercijalne banke DD Zenica, Expozitura Žepče. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa 801,71 DEM.

162. Podnosilac prijave je, pismom od 28. novembra 2005. godine, obavijestio Komisiju da je podnio tužbu Evropskom sudu za ljudska prava, radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

49. Predmet broj CH/01/7738, Miroslav PAUNOVIĆ protiv Federacije Bosne i Hercegovine

163. Prijava je podnesena Domu 25. jula i registrovana je 26. jula 2001. godine.

164. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 25,23 DEM, 53,08 USD, 14,01 ATS i 1,35 CAD.

165. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

166. Podnosilac prijave je, također, postavio zahtjev za povrat u posjed prijeratnog stana u ulici Vladimira Nazora broj 7 u Tuzli. Podnosilac prijave je 23. marta 1992. godine sa Socijalističkom Federativnom Republikom Jugoslavijom, SSNO, Vojno-građevinskom direkcijom, Sarajevo, zaključio ugovor o kupoprodaji predmetnog stana, broj 3513-7895-4. Ugovor je potpisan od strane obje ugovorne strane i ovjeren od strane vojnog pravobranioca. Ugovor ne sadrži pečat nadležne poreske službe. U članu 2. stavu 1. Ugovora o kupoprodaji navedeno je da kupoprodajna cijena iznosi 267.133 dinara, a u stavu 2. ovog člana navedeno je da se kupoprodajna cijena umanjuje po osnovu stambenog doprinosa za iznos od 267.133 dinara. Podnosilac prijave je dostavio kopiju potvrde Vojno-računovodstvenog centra Beograd, broj 85-977 od 23. avgusta 1991. godine, kojom se potvrđuje da je podnosilac prijave na ime doprinosa za stambenu izgradnju uplatio iznos od 456,771 dinara.

167. Podnosilac prijave je naveo da je, usljed izbijanja ratnih sukoba, predmetni stan napustio u maju 1992. godine. Podnosilac prijave je 20. novembra 1998. godine Službi za stambeno-komunalne poslove i poslove mjesnih zajednica Općine Tuzla (u daljnjem tekstu: Služba) podnio zahtjev za povrat u posjed predmetnog stana. Služba je donijela rješenje, broj 05-02/3-23-4507/98 od 25. aprila 2001. godine, kojim je zahtjev podnosioca prijave odbijen, jer je u provedenom postupku utvrđeno da je podnosilac prijave i nakon 14. decembra 1995. godine ostao u oružanim snagama izvan teritorije Bosne i Hercegovine. Podnosilac prijave nije podnio žalbu na pomenuto rješenje, jer, kako je naveo, smatra da su postojećim zakonima koji regulišu problematiku povrata stanova u Federaciji Bosne i Hercegovine, nametnuti takvi uslovi kojima se njemu onemogućava povrat posjeda stana. Rješenje Službe je 22. maja 2001. godine postalo pravosnažno.

168. Podnosilac prijave je 28. decembra 1998. godine Komisiji za imovinske zahtjeve raseljenih lica i izbjeglica (u daljnjem tekstu: CRPC) podnio zahtjev za povrat predmetnog stana. CRPC je odlukom, broj 514-1165-1/1 od 9. jula 2002. godine, odbacila zahtjev podnosioca prijave zbog nenadležnosti. U pomenutoj odluci je navedeno da je naredbom komandanta III Armije, broj 8-127 od 15. juna 1998. godine, podnosiocu prijave prestala profesionalna vojna služba u Vojsci Jugoslavije. Prema tome, utvrđeno je da je podnosilac prijave nakon 14. decembra 1995. godine ostao u aktivnoj službi u oružanim snagama van teritorije Bosne i Hercegovine. Podnosilac prijave je podnio zahtjev za ponovno razmatranje navedene odluke. CRPC je odlukom, broj R-514-1165-1/1-90-1058 od 4. marta 2003. godine, odbila zahtjev podnosioca prijave za ponovno razmatranje odluke od 9. jula 2002. godine, kao neosnovan.

50. Predmet broj CH/02/8632, V.M. protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

169. Prijava je podnesena Domu 31. decembra 2001. i registrovana 4. januara 2002. godine.

170. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 2.799,64 DEM.

171. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

51. Predmet broj CH/02/9633, Branko GROZDIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

172. Prijava je podnesena Domu 22. marta 2002. godine i registrovana istog dana.

173. Podnosilac prijave je polagao sredstava na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Zenica, Filijala Zenica, Expozitura Žepče i kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Zenica, Filijala Zavidovići. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Zenica, Filijala Zenica, Expozitura Žepče na jednoj knjižici 127,43 KM i na drugoj 180,35 USD, 573,26 ŠFR i 2.994,75 DEM. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Zenica, Filijala Zavidovići 1.113,14 DEM. Podnosilac prijave je dostavio kopiju izvoda sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 3. oktobra 2001. godine, na kojem nisu evidentirana njegova potraživanja po osnovu stare devizne štednje.

174. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

52. Predmet broj CH/02/12040, Lujka i Božo TUFEKČIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

175. Prijava je podnesena Domu 16. augusta 2002. godine i registrovana istoga dana.

176. Podnosioci prijave su polagali sredstava na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo, filijala Tuzla i kod Privredne banke Sarajevo, ekspozitura Živinice. Čini se da je ukupan iznos pologa podnosioca prijave kod Privredne banke na jednoj knjižici 48.531,17 (iz priložene kopije devizne štedne knjižice, ne može se sa sigurnošću utvrditi o kojoj je valuti riječ), na drugoj 206,29 DEM i na trećoj 83.492,87 DEM. Ukupan iznos potraživanja podnositeljice prijave kod Jugobanke iznosi 20.731,92 DEM, a kod Privredne banke 11.884,02 DEM.

177. Podnosioci prijave se nisu obraćali ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

53. Predmet broj CH/02/12054, Milan NAJŠUL protiv Bosne i Hercegovine

178. Prijava je podnesena Domu 20. augusta i registrovana je 21. augusta 2002. godine.

179. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Jugobanke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovih pologa 13.458,38 DEM. Podnosilac prijave je također Komisiji dostavio kopije deviznih štednih knjižica Privredne banke Sarajevo iz kojih se ne može jasno zaključiti na čije ime glase. Iznos pologa na predmetnim knjižicama je 1.814,73 CHF i 161,40 USD.

180. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

54. Predmet broj CH/03/14269, Milanko SAMARDŽIĆ protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske

181. Prijava je podnesena 19. juna 2003. godine i registrovana istog dana.

182. Podnosilac prijave je polagao sredstava na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo. Čini se da je iznos njegovog pologa 92.426,98 DEM.

183. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

55. Predmet broj CH/03/14613, Ibrahim ALADIN protiv Bosne i Hercegovine

184. Prijava je podnesena Domu 12. septembra 2003. godine i registrovana istoga dana.

185. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Jugobanke Sarajevo, ekspozitura Prozor i kod Privredne banke Sarajevo, poslovna jedinica Prozor. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa kod Jugobanke na jednoj knjižici 1.841,00 DEM, a na drugoj 16.407,45 DEM, a kod Privredne banke na jednoj knjižici 643,05 DEM i na drugoj 14.539,43 DEM.

186. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

56. Predmet broj CH/03/14797, Fahro ALIBAŠIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

187. Prijava je podnesena Domu 12. novembra 2003. godine i registrovana istoga dana.

188. Podnosilac prijave je polagao sredstva na deviznu štednu knjižicu kod Privredne banke Sarajevo, Osnovna banka Tuzla, filijala Gradačac. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa 67.965,47 DEM. Prema izvodu sa Jedinstvenog računa građana Zavoda, od 12. septembra 2005. godine, ukupan iznos potraživanja podnosioca prijave po osnovu stare devizne štednje je 74.323,58 KM.

189. Podnosilac prijave navodi da je preko Udruženja deviznih štediša Bosne i Hercegovine pokrenuo postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

57. Predmet broj CH/03/14804, Dušan VIDAKOVIĆ protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine

190. Prijava je podnesena Domu 13. novembra 2003. godine i registrovana istoga dana.

191. Podnosilac prijave je polagao sredstva na devizne štedne knjižice kod Privredne banke Sarajevo, filijala Tuzla. Čini se da je ukupan iznos njegovih pologa na jednoj knjižici 5.119,93 DEM, na drugoj 2.375,60 DEM i na trećoj 1.037,38 DEM.

192. Podnosilac prijave se nije obraćao ni domaćim ni međunarodnim institucijama radi rješavanja potraživanja stare devizne štednje.

III. POSTUPAK PRED DOMOM/KOMISIJOM

193. S obzirom na sličnost između činjenica u predmetima i žalbenih navoda podnosioca prijave, Komisija je odlučila da prijave broj CH/99/2299, CH/99/2807, CH/00/4021, CH/00/4022, CH/00/4029, CH/00/4031, CH/00/4032, CH/00/4034, CH/00/4038, CH/00/4040, CH/00/4041, CH/00/4044, CH/00/4045, CH/00/4048, CH/00/4073, CH/00/4097, CH/00/4148, CH/00/4174,

CH/99/2299 i 56 drugih

CH/00/4461, CH/00/4468, CH/00/4474, CH/00/4503, CH/00/4543, CH/00/4551, CH/00/4754, CH/00/4925, CH/00/5003, CH/00/5356, CH/00/5424, CH/00/5437, CH/00/5498, CH/00/5586, CH/00/5921, CH/00/6655, CH/01/6812, CH/01/6869, CH/01/6874, CH/01/6890, CH/01/6892, CH/01/6895, CH/01/6904, CH/01/6907, CH/01/6934, CH/01/6959, CH/01/6966, CH/01/7317, CH/01/7318, CH/01/7345, CH/01/7738, CH/02/8632, CH/02/9633, CH/02/12040, CH/02/12054, CH/03/14269, CH/03/14613, CH/03/14797, CH/03/14804 spoji u skladu s pravilom 33. Pravila procedure Komisije istoga dana kada je usvojila ovu odluku.

194. Prijave su podnesene u periodu od 7. juna 1999. do 13. novembra 2003. godine.

195. Komisija je, u periodu od 27. januara do 13. decembra 2005. godine, prosljedila tuženim stranama, Bosni i Hercegovini i Federaciji Bosne i Hercegovine, prijave podnosilaca radi dostavljanja pisanih zapažanja o prihvatljivosti i meritumu prema članu 6. Evropske konvencije i članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

196. Komisija je u periodu od 25. februara do 28. decembra 2005. godine zaprimila pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu tužene strane Federacije Bosne i Hercegovine, koja su prosljeđena podnosiocima prijava.

197. Komisija je, za jedan dio prijava, u periodu od 24. februara do 29. novembra 2005. godine, zaprimila pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu tužene strane, Bosne i Hercegovine, koja su prosljeđena podnosiocima prijava.

198. Za drugi dio prijava, Komisija, do dana usvajanja ove Odluke, nije zaprimila pisana zapažanja o prihvatljivosti i meritumu tužene strane Bosne i Hercegovine.

199. Komisija je dopisom od 18. februara 2005. godine pozvala Ured visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: Ured Visokog predstavnika) da u postupku rješavanja predmeta devizne štednje pred Komisijom učestvuje u svojstvu *amicus curiae*. Ured Visokog predstavnika je 1. aprila 2005. godine dostavio svoje mišljenje.

200. Komisija je dopisom od 24. februara 2005. godine pozvala zastupnika Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini, da u postupku rješavanja predmeta devizne štednje pred Komisijom, učestvuje u svojstvu *amicus curiae*.

201. Komisija je 14. marta 2005. godine primila mišljenje Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini.

202. Mišljenje Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini je prosljeđeno tuženim stranama 23. i 25. marta 2005. godine.

IV. RELEVANTNE ZAKONSKE ODREDBE

203. Zbog rastuće nestašice deviznih sredstava i drugih ekonomskih problema u bivšoj SFRJ, podizanje novca sa starih deviznih štednih računa je bilo strogo ograničeno zakonima koji su doneseni početkom 1990-tih godina. Poslije oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, bilo je pokušaja da se kroz legislativu privatizacije riješi nedostupnost stare devizne štednje. Međutim, nakon što su pokušaji ostvarenja potraživanja po osnovu stare devizne štednje u procesu privatizacije ostali uglavnom bezuspješni, Federacija Bosne i Hercegovine je usvojila novi zakon na osnovu kojeg stara devizna štednja postaje dio unutrašnjeg duga Federacije Bosne i Hercegovine.

A. Zakoni Republike Bosne i Hercegovine i Bosne i Hercegovine

204. Dana 11. aprila 1992. godine, nakon sticanja nezavisnosti Republike Bosne i Hercegovine,

usvojena je **Uredba sa zakonskom snagom o deviznom poslovanju** iz 1992. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92). Relevantnim odredbama ove Uredbe predviđeno je sljedeće:

Član 9, u relevantnom dijelu, glasi:

Za devize na deviznim računima i deviznim štednim ulozima jamči Republika.

205. Uredba iz 1992. godine je kasnije zamijenjena **Uredbom sa zakonskom snagom o deviznom poslovanju** iz 1994. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 10/94; kasnije usvojena kao zakon, "Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/94).

Sljedeće odredbe Uredbe iz 1994. godine su relevantne:

Član 3.

Devize se mogu koristiti samo za plaćanje prema inozemstvu osim ako ovom uredbom nije drugačije određeno.

Član 12.

Domaća i strana fizička lica mogu devize držati na računu kod banke i slobodno ih koristiti.

Član 44.

Devizne rezerve čine potraživanja na računima u inostranstvu, efektivni strani novac i vrijednosni papiri izdati u inozemstvu [deponovani] kod Narodne banke [Bosne i Hercegovine] i [ovlaštenih] banaka.

206. **Odluka o ciljevima i zadacima monetarno kreditne politike**, objavljena je 9. aprila 1995. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 11/95). Tačka 12. Odluke glasi:

Deponovana devizna štednja građana trajno će se riješiti donošenjem zakona o javnom dugu Republike do kraja prvog polugodišta 1995. godine.

207. Ova Odluka je kasnije izmijenjena i dopunjena sa stupanjem na snagu 2. juna 1995. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 19/95). Izmijenjena i dopunjena tačka 12. predviđa da treba donijeti zakon o javnom dugu prije kraja septembra 1995. godine. Dalje se dodaje da, do donošenja tog zakona, Narodna banka Bosne i Hercegovine može, uz saglasnost Ministarstva finansija, isplaćivati deviznu štednju u odgovarajućem iznosu u dinarima pripadnicima Armije Republike Bosne i Hercegovine za pokrivanje troškova njihovog liječenja i liječenja članova njihovih porodica.

208. **Odluka o ciljevima i zadacima devizne politike** donijeta je 10. aprila 1996. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/96). Potvrđujući uglavnom Odluku iz 1995. godine, tačka 7. Odluke iz 1996. godine predviđala je bez posebnog određivanja datuma sljedeće:

Devizna štednja građana deponovana kod bivše Narodne banke Jugoslavije zajedno sa kamatama na ovu štednju, rješavaće se donošenjem zakona o javnom dugu Bosne i Hercegovine, ili na drugi način u sklopu ukupne konsolidacije duga Bosne i Hercegovine zajedno sa međunarodnom zajednicom.

209. Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini donio je 22. jula 1998. godine **Okvirni zakon o privatizaciji preduzeća i banaka u Bosni i Hercegovini**. On je stupio na snagu sljedećeg dana kao privremeni zakon ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 14/98). Konačno, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine ga je usvojila 19. jula 1999. godine ("Službeni

glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 12/99).

B. Odluka o ratifikaciji sporazuma o pitanjima sukcesije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (“Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, br. 10/01)

210. U sporazumu o sukcesiji SFRJ, Aneks C, u relevantnom dijelu, predviđa sljedeće:

Član 2, stav 3.

[...]

Ostala finansijska dugovanja (SFRJ) uključuju:

(a) jamstva SFRJ ili njene narodne banke Jugoslavije za štednju u čvrstoj valuti položenu kod komercijalnih banaka ili njihovih filijala u bilo kojoj državi sljednici prije datuma kojeg je ona proglasila neovisnost;

[...].

Član 7.

Jamstva bivše SFRJ ili njene NBJ za štednju čvrste valute položenu kod komercijalne banke ili neke od njenih filijala u bilo kojoj državi sljednici prije datuma kada je ta država proglasila neovisnost predmet se pregovara bez odlaganja, vodeći naročito računa o potrebi zaštite štednje čvrste valute pojedinaca. Ovi pregovori će se odvijati pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja.

C. Zakoni Federacije Bosne i Hercegovine o privatizaciji i izmjene i dopune

211. Osnovne pravne odredbe kojima se omogućava prenos stare devizne štednje na Jedinstveni račun građana radi korištenja u procesu privatizacije sadržane su u članovima 3, 7, 11. i 18. **Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije** (u daljnjem tekstu: Zakon o potraživanjima građana), koji je stupio na snagu 28. novembra 1997. godine, a počeo se primjenjivati 27. februara 1998. godine, sa izmjenama i dopunama od 5. marta 1999. godine (“Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, br. 27/97 i 8/99). Ti članovi su propisivali:

Član 3.

Lice koje ima deviznu štednju u bankama ili poslovnim jedinicama sa sjedištem na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine iznad 100 KM, a bilo je državljanin bivše Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i na dan 31. marta 1991. godine imalo prebivalište na teritoriji koja sada pripada Federaciji Bosne i Hercegovine stiče potraživanja prema Federaciji sa stanjem na dan 31. marta 1992. godine.

Realizacija potraživanja građana koji su na dan 31. marta 1991. godine imali državljanstvo bivše Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, a koji nemaju prebivalište na teritoriji Federacije, kao i drugih lica, koja imaju devizna potraživanja u bankama na teritoriji Federacije, u smislu ovog zakona, uredit će se posebnim propisom.

Licima iz stava 1. ovog člana s deviznom štednjom do 100 DEM banke će na njihov zahtjev isplatiti iznos štednje.

Potraživanja iz stava 3. ovog člana su isplativa nakon isteka perioda od tri mjeseca od dana primjene ovog Zakona.

Član 7.

Potraživanja iz člana 3. ovog zakona banka prenosi na Jedinštveni račun štediše.

Način prenosa potraživanja građana ... čiji se računi vode u bankama kod kojih su organizacione jedinice na teritoriji Federacije prestale s radom, uredit će se posebnim propisom Federalnog ministarstva finansija.

Član 11.

Otvaranje Jedinštvenih računa vrši se po službenoj dužnosti na osnovu Jedinštvenog matičnog broja građana-nosilaca potraživanja iz ovog zakona.

Jedinštveni račun predstavlja certifikat građanina.

Član 18.

Potraživanja sa Jedinštvenog računa mogu se koristiti u postupku privatizacije u roku od dvije godine od dana izdavanja izvoda sa Jedinštvenog računa, a nakon upisa potraživanja po pojedinim vrstama.

Istekom roka iz stava 1. ovog člana, potraživanja na Jedinštvenom računu se gase.

212. Nakon odluke Doma u predmetu *Poropat i drugi* u junu 2000. godine, Federacija je donijela razne izmjene i dopune ovih odredbi.

213. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 45/00) stupio je na snagu 2. novembra 2000. godine. Ovim Zakonom član 18. je izmijenjen i dopunjen na taj način da je nosiocu stanarskog prava iz člana 8a.² Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo omogućeno da može koristiti svoja potraživanja sa Jedinštvenog računa građana u roku od tri mjeseca od dana ovjere potpisa na ugovoru o kupovini pred nadležnim sudom. Izmjenama i dopunama je dodat treći stav u članu 18, koji predviđa:

Izuzetno od odredbe st. 1. i 2. ovog člana nosioci stanarskog prava iz člana 8a. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo ("Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 11/98, 22/99 i 7/00) mogu koristiti potraživanja sa Jedinštvenog računa u roku od tri mjeseca od dana ovjere potpisa na kupoprodajnom ugovoru kod nadležnog suda.

214. Dodatne izmjene i dopune stava 1. člana 18. su stupile na snagu 8. februara 2002. godine. Tim izmjenama i dopunama opći rok za korištenje certifikata izmijenjen je sa dvije godine na četiri godine, tako da cijeli član, sa izmjenama i dopunama, glasi:

Član 18.

Potraživanja sa Jedinštvenih računa građana mogu se upotrijebiti u procesu privatizacije u roku od četiri godine od dana izdavanja izvoda sa Jedinštvenog računa građana, nakon registracije svakog pojedinog potraživanja.

Po isteku roka navedenog u stavu 1. ovog člana, potraživanja sa Jedinštvenih računa se gase.

Izuzetno od odredbi stavova 1. i 2. ovog člana, nosioci stanarskog prava iz člana 8a. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo ("Službene novine

² Navedenim članom 8a. regulisana je kupovina napuštenih stanova od strane nosilaca stanarskih prava.

Federacije Bosne i Hercegovine”, br. 27/97, 11/98, 22/99 i 7/00) mogu koristiti potraživanja sa Jedinstvenog računa u roku od tri mjeseca od dana ovjere potpisa sa kupoprodajnim ugovorom kod nadležnog suda.

215. Pored ovih izmjena Zakona o potraživanjima građana, Federacija je donijela dodatne izmjene i dopune procesa privatizacije kako bi ublažila položaj vlasnika stare devizne štednje. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o privatizaciji preduzeća** (“Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, br. 45/00) je stupio na snagu 2. novembra 2000. godine. Ovim Zakonom je izmijenjen i dopunjen član 28. kako bi se certifikati po osnovu stare devizne štednje izjednačili sa gotovinom. Starom verzijom je propisano:

Prodaja iz člana 26.³ ovog zakona vrši se uz obavezno plaćanje u novcu najmanje 35 posto ugovorene prodajne cijene.

Za svaki iznos plaćen u novcu preko 35% može se odobriti popust od 8%.

Novom verzijom je propisano:

Prodaja iz člana 26. ovog zakona vrši se uz obavezno plaćanje u novcu ili certifikatima iz temelja stare devizne štednje najmanje 35 posto ugovorene prodajne cijene.

Za svaki iznos plaćen u novcu ili certifikatom po osnovu stare devizne štednje preko 35% može se odobriti popust od 8%.

216. **Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o privatizaciji preduzeća** (“Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, broj 61/01) izmijenjen je član 27. stav 1. Starom verzijom je propisano:

Mala privatizacija u smislu člana 26. ovog zakona provodi se javnom prodajom, koju je preduzeće dužno pripremiti i prijaviti nadležnoj agenciji (za privatizaciju) u roku od 12 mjeseci od dana početka primjene ovog zakona.

Novom verzijom je propisano:

Mala privatizacija u smislu člana 26. ovog zakona provodi se javnom prodajom, koju je preduzeće dužno pripremiti i prijaviti nadležnoj agenciji (za privatizaciju) u roku koji odredi Agencija Federacije, i u roku važenja potraživanja građana iz Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije (certifikati itd).

217. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo** stupio je na snagu 8. januara 2002. godine (nakon datuma odluke Ustavnog suda Federacije). Novi član 24. tog zakona je izjednačio certifikate iz osnova stare devizne štednje sa novcem. Starom verzijom je propisano:

Plaćanje otkupne cijene stana vrši se jednim od platežnih sredstava i to:

a) gotovinom

b) certifikatima na temelju tražbine građana, a koji su utvrđeni posebnim propisima

Kada se plaćanje vrši novcem cijena stana se umanjuje za 20% utvrđene otkupne cijene.

³ Navedenim članom 26. regulisana je prodaja preduzeća u procesu male privatizacije.

Novom verzijom je propisano:

Plaćanje otkupne cijene stana vrši se jednim od platežnih sredstava i to:

a) novcem

b) certifikatima na temelju tražbine građana, a koji su utvrđeni posebnim propisima.

Kada se plaćanje vrši novcem ili certifikatom iz osnova stare devizne štednje cijena stana se umanjuje za 20% utvrđene otkupne cijene.

218. U pismu Domu za ljudska prava od 8. decembra 2000. godine, u vezi sa implementacijom odluke *Poropat i drugi*, Federacija navodi da ona, "preko nadležnih Ministarstava i agencija, vodi aktivnosti informisanja građana o važnosti posjeta bankama kako bi dali Jedinštveni matični broj s ciljem da omoguće prenos svoje stare devizne štednje na Jedinštveni račun građana i izdavanje certifikata kojim bi im omogućila da učestvuju u procesu privatizacije koji je u postupku jer nema drugog načina na koji bi građani Bosne i Hercegovine – imaooci stare devizne štednje, realizovali svoja potraživanja po tom osnovu na bilo koji drugi način osim putem procesa privatizacije."

219. Federacija Bosne i Hercegovine je **Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o potraživanju građana** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 57/03) izmijenila član 7. koji je glasio:

Potraživanja iz člana 3. ovog zakona banka prenosi na Jedinštveni račun štediše.

Novom verzijom je propisano:

Potraživanja iz člana 3. ovog zakona banka, na zahtjev štediše koji se podnosi u roku do šest mjeseci od dana usvajanja ovog zakona, prenosi na Jedinštveni račun štediše.

Također, izmijenjen je i član 11. koji je glasio:

Otvaranje Jedinštvenih računa vrši se po službenoj dužnosti na osnovu matičnog broja građana-nosilaca potraživanja iz ovog zakona.

Novom verzijom je propisano:

Otvaranje Jedinštvenih računa vrši se po službenoj dužnosti na osnovu matičnog broja građana-nosilaca potraživanja iz ovog zakona, a otvaranje Jedinštvenog računa po osnovu stare devizne štednje vrši se na zahtjev štediše.

220. Također, došlo je i do izmjene člana 18. koji se odnosio na rok upotrebe certifikata u procesu privatizacije, u smislu da je rok od 4 godine produžen na 6 godina, tako da član 18. sa izmjenama sada glasi:

Potraživanja sa Jedinštvenog računa mogu se koristiti u postupku privatizacije u roku od šest godina od dana izdavanja izvoda sa Jedinštvenog računa, a nakon upisa potraživanja po pojedinim vrstama.

221. Član 20. Zakona o potraživanju građana je dopunjen sa dva nova stava 20a. i 20b. koji regulišu neiskorištena potraživanja podnosilaca prijave po osnovu stare devizne štednje koja su prenijeta na Jedinštveni račun, kao i sredstva koja su štediše utrošili u privatizacijske investicione fondove. Član 20. je glasio:

Direktor Agencije za privatizaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine će u roku od 30

dana od stupanja na snagu ovog zakona donijeti Uputstvo o evidenciji i realizaciji potraživanja sa Jedinstvenog računa.

Novi stavovi su:

20a. Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH će neiskorištena potraživanja po osnovu stare devizne štednje koja su prenijeta na Jedinstveni račun vratiti na račun imaoca u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva štetiše.

20b. Štetiše koje su izvršile prijenos potraživanja iz osnova stare devizne štednje u privatizacijske investicione fondove, koja žele povratiti na svoje Jedinstvene račune, mogu podnijeti zahtjev privatizacijskim investicionim fondovima za povrat potraživanja u roku do šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

222. Federacija Bosne i Hercegovine je usvojila nove izmjene i dopune Zakona o potraživanju objavljene u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", broj 20/04, tako da je član 5. dopunjen novim članom 5a. koji glasi:

Član 5a. Izuzetno od člana 5. ovog Zakona potraživanje po osnovu stare devizne štednje postaje unutrašnji dug Federacije Bosne i Hercegovine koji se izmiruje u skladu sa posebnim zakonom, osim ako lice koje ima potraživanje na osnovu stare devizne štednje ne da izjavu da se ta potraživanja koriste za namjene iz člana 18. ovog Zakona.

Izjava iz stava 1. ovog člana je neopoziva i podnosi se Federalnom ministarstvu finansija u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

223. Također, izmijenjen je i član 18. koji je regulisao način korištenja sertifikata, i sada glasi:

Potraživanja sa Jedinstvenog računa mogu se koristiti u procesu privatizacije:

- za kupovinu dionica preduzeća, imovine preduzeća i druge imovine koja se bude prodavala u procesu privatizacije do 30. juna 2006. godine, pod uvjetom da učešće pojedinačne ponude ne prelazi 10% od ukupne kupovne cijene;

- za kupovinu stanova na kojima postoji stanarsko pravo do 30. juna 2007. godine u visini do 100% od ukupne cijene.

Istekom rokova iz stava 1. ovog člana potraživanja na Jedinstvenom računu se gase.

Izuzetno od odredbe stava 2. ovog člana rok za kupovinu stanova na kojima postoji stanarsko pravo može se mijenjati zavisno od donošenja i promjena propisa o restituciji.

224. Posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o potraživanju obuhvaćen je i član 20. koji sada glasi:

Agencija za privatizaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine dostavit će Federalnom ministarstvu finansija bazu podataka o stanju neiskorištenih potraživanja po osnovu stare devizne štednje na Jedinstvenom računu u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 20b. koji je davao štetišama koji su uložili svoja sredstva u PIF-ove mogućnost da traže povrat uložених sredstava se novim zakonom briše.

225. Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je 20. novembra 2004. godine usvojio **Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 66/04), koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 1.

Ovim Zakonom utvrđuju se unutrašnje obaveze Federacije Bosne i Hercegovine prema fizičkim i pravnim licima, nastale na osnovu: neisplaćenih invalidnina, neisplaćenih penzija, neisplaćenih naknada prema dobavljačima za robe, materijale i usluge, obaveze nastale na osnovu neisplaćenih plaća i dodataka, te ostale obaveze (u daljnjem tekstu: unutrašnji dug), odnosno način pojedinačne verifikacije utvrđenih potraživanja, kao i način njihovog izmirenja.

Član 2.

Ovim Zakonom utvrđuje se sveobuhvatno izmirenje unutrašnjeg duga na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija).

Unutrašnji dug Federacije procjenjuje se u iznosu od 1.858,9 miliona KM. Ova procjena isključuje iznos obaveza za staru deviznu štednju, s obzirom na to da će se oni utvrditi u postupku verifikacije.

Obaveze unutrašnjeg duga iz stava 1. ovog člana izmiruju se isplatom u gotovini, putem izdavanja obveznica (u daljnjem tekstu: obveznice) i otpisivanjem, prema odredbama ovog Zakona.

Izmirenje svih kategorija unutrašnjeg duga, uključujući i staru deviznu štednju, neće prelaziti iznos od 10% GDP za 2003. godinu i to u neto sadašnjoj vrijednosti za sve planirane isplate svih kategorija unutrašnjeg duga.

Član 3.

Unutrašnji dug Federacije iznosi 1.858,9 miliona KM, isključujući iznos obaveze za staru deviznu štednju koji će se utvrditi u postupku verifikacije, a čine ga:

- opće obaveze u iznosu od 947,9 miliona KM,
- obaveze na osnovu kredita komercijalnih banaka u iznosu od 11 miliona KM,
- obaveze za staru deviznu štednju u iznosu koji će se utvrditi prema verifikaciji obaveza na način propisan u članu 12. ovog Zakona.

Član 9.

Federacija preuzima obaveze na osnovu stare devizne štednje ostvarene u najnižim poslovnim jedinicama banaka (ekspozitura i/ili agencija) na teritoriji Federacije. Ukoliko banka nema poslovnih jedinica onda se smatra da je sjedište banke najniža poslovna jedinica.

Obaveze na osnovu stare devizne štednje, definirane stavom 1. ovog člana, ne obuhvataju obaveze na osnovu stare devizne štednje deponovane u Ljubljanskoj banci i Invest banci, s obzirom na to da će se one rješavati u procesu sukcesije imovine bivše SFRJ.

Obaveze na osnovu stare devizne štednje iz člana 3. ovog Zakona Federacija će

izmiriti isplatom u gotovini i izdavanjem obveznica.

Kamate na staru deviznu štednju od 01. januara 1992. godine otpisuju se.

Član 10.

Kad se izvrši verifikovanje potraživanja za staru deviznu štednju, na način predviđen članom 12. ovog Zakona, Vlada Federacije će posebnim propisom utvrditi metod i visinu isplate u gotovini za staru deviznu štednju svakom fizičkom licu, nosiocu stare devizne štednje, do iznosa propisanog u članu 2. ovog Zakona.

Član 11.

Gotovinske isplate za staru deviznu štednju iz člana 10. ovog Zakona izvršit će se iz budžeta Federacije u periodu od četiri godine počevši od fiskalne godine kada se završi postupak verifikovanja stare devizne štednje.

Član 12.

Verifikovanje svih potraživanja za staru deviznu štednju vršit će se na osnovu baze podataka koja je ustanovljena Zakonom o utvrđivanju i ostvarivanju potraživanja građana u postupku privatizacije ("Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 57/03, 20/04) i drugim propisima donesenim na osnovu zakona i baza podataka koje posjeduju banke.

Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju završit će se u roku od devet mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Federalni ministar finansija donijet će podzakonske akte o verifikaciji svih potraživanja za staru deviznu štednju u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 13.

Za obaveze za staru deviznu štednju koje ne budu izmirene isplatom u gotovini, u skladu sa čl. 9. i 10. ovog Zakona, izdat će se obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih potraživanja.

Član 14.

Kad se izvrši verifikovanje potraživanja za staru deviznu štednju na način predviđen članom 12. ovog Zakona, Vlada Federacije će posebnim propisom utvrditi model izdavanja obveznica propisujući rok dospijanja obveznica, visinu kamate na obveznice i dužinu grace perioda, a do iznosa koji se utvrdi kao glavica u procesu verifikovanja potraživanja na osnovu stare devizne štednje do iznosa propisanog u članu 2. ovog Zakona.

Kako bi osigurala dodatna finansijska sredstva nosiocima obveznica iz člana 13. ovog Zakona, Vlada Federacije, u svojstvu dioničara a prema važećim propisima, svojom Odlukom rasporedit će do 15% dividende iz privrednih društava sa državnim kapitalom kako bi otkupljivala javne obveznice putem ponude po tržišnoj cijeni, isplaćujući ih kako je predviđeno godišnjim budžetom, počevši od obveznica sa najnižom nominalnom vrijednosti i progresivno krenuvši ka obveznicama sa višom nominalnom vrijednosti.

Član 15.

Vlada Federacije će tri posto iznosa koji se ostvari od prodaje preduzeća JP „BH Telecom“, JP „Elektroprivrede BiH“ d.d., JP „Elektroprivrede HZHB“ d.d. i „Hrvatske telekomunikacije“ d.o.o. Mostar uplatiti na poseban račun.

Sredstva ostvarena na posebnom računu iz stava 1. ovog člana koristit će se u svrhu prijevremenog otkupa obveznica na osnovu stare devizne štednje po tržišnoj cijeni i to uključujući prioritet u isplati - otkupu obveznica vlasnika stare devizne štednje i to ponudom otkupljenja obveznica sa najnižom nominalnom vrijednosti, a potom obveznica sa višom nominalnom vrijednosti.

Federalni ministar finansija donijet će podzakonske akte o načinu raspolaganja sredstvima deponovanim na računu iz prethodnog stava, odnosno o modalitetima isplate vlasnika obveznica, shodno ostvarenju sredstava iz ovog člana.

Član 21.

Obveznice za izmirenje obaveza za staru deviznu štednju i ratnih potraživanja su vrijednosni papiri koje izdaje u cijelosti ili djelimično Bosna i Hercegovina (u daljnjem tekstu: vrijednosni papiri BiH) u ime Federacije, ili Federacija (u daljnjem tekstu: vrijednosni papiri Federacije) prema posebnom propisu.

Obveznice izdate za izmirenje obaveza za staru deviznu štednju i ratna potraživanja su utržive i prenosive i izdaju se i vode samo u elektronskoj formi.

Svi uvjeti vezani za obveznice utvrđuju se odlukom Vlade Federacije i posebnim propisom.

Za predračun obaveza na osnovu stare devizne štednje i ratnih potraživanja u KM koristi se srednji zvanični kurs Centralne banke Bosne i Hercegovine koji važi na dan donošenja odluke Vlade Federacije o emisiji obveznica u smislu ovog Zakona.

Obveznice izdate za izmirenje obaveza iz stava 2. ovog člana predstavljaju unutrašnji dug Federacije u skladu sa posebnim propisom.

Federalno ministarstvo finansija upravljat će računima sa kojih se sredstva koja su položena mogu podizati u svrhu isplate obveznice.

Član 22.

Obveznice Federacije ne podliježu propisima i odobrenju Komisije za vrijednosne papire Federacije Bosne i Hercegovine.

Član 24.

Federacija garantuje za obveznice izdate u skladu sa odredbama ovog Zakona za izmirenje unutrašnjeg duga.

Član 26.

Vlada Federacije će u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona donijeti podzakonske akte za utvrđivanje prioriteta među kategorijama obaveza za izmirenje potraživanja u skladu sa stavom 2. člana 7., članom 8. i članom 11. ovog Zakona.

226. Postupajući u skladu sa Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine iz prethodnog člana ove Odluke, Federalni ministar finansija je donio slijedeće podzakonske akte ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 33/05 od 13. juna 2005. godine):

- Pravilnik o postupku verificiranja potraživanja za staru deviznu štednju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Pravilnik);
- Uputstvo o obliku i sadržaju obavijesti o neizvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje;
- Uputstvo o obliku i sadržaju zahtjeva za registrovanje potraživanja na osnovu stare devizne štednje;
- Uputstvo o obliku i sadržaju potvrde o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje i
- Uputstvo o obliku i sadržaju izvještaja o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje.

227. Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je 29. jula 2005. godine donio **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 49/05 od 8. augusta 2005. godine) kojim je izmijenjen član 12. stav 2. koji je glasio:

Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju završit će se u roku od devet mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Novom verzijom je propisano:

Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju počeo će 12. septembra 2005. godine i trajat će do 31. decembra 2005. godine.

Iza stava 2. dodaje se novi stav 3. koji glasi:

Izuzetno za vlasnike stare devizne štednje, ili njihove opunomoćnike koji su izjavili žalbu na doneseni dokument kojim se potvrđuje/ne potvrđuje da je izvršeno verifikovanje potraživanja stare devizne štednje, proces verifikovanja se produžava do dana okončanja postupka po izjavljanoj žalbi.

Dosadašnji stav 3. postaje stav 4.

D. Odluka Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

228. Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je 8. januara 2001. godine utvrdio da članovi 3, 7, 11. i 18. Zakona o potraživanjima građana nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine. Ustanovio je da su ti članovi u suprotnosti sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i time u suprotnosti sa članom II.A.2(1)(k) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i Amandmanom 5. Navedeni Sud, u svojoj odluci, nije pomenuo prethodne izmjene i dopune zakona od 2. novembra 2000. godine. Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine nije naredio nikakve posebne izmjene i dopune ili na neki drugi način propisao prelazne odredbe po kojima bi relevantni članovi trebali biti primijenjeni.

229. Odluka Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, u relevantnom dijelu, glasi:

Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine članom II A. 2. (1)(k) i Amandmanom V utvrđeno je da će Federacija osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno

priznatih prava i sloboda utvrđenih u dokumentima navedenim u Aneksu ovog ustava [...].

Utvrđujući ustavnost članova 3., 7., 11. i 18. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije sa navedenim ustavnim odredbama i članom 1. stav 1. Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, Sud je utvrdio da odredbe članova 3., 7., 11. i 18. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

230. Odluka Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine objavljena je 9. marta 2001. godine u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", broj 7/01.

231. Članom 12(b) dijela IV(c) Ustava Federacije predviđa se da ako Ustavni sud Federacije "utvrdi da zakon, usvojeni ili predloženi zakon ili drugi propis Federacije ili bilo kojeg kantona ili općine nije u skladu sa ovim Ustavom, taj zakon ili drugi propis neće se primjenjivati, odnosno stupiti na snagu, osim ukoliko se izmijeni na način koji propiše Sud ili ukoliko Sud ne utvrdi prijelazna rješenja, koja ne mogu biti na snazi duže od šest mjeseci".

232. Federacija Bosne i Hercegovine je 14. maja 2001. godine podnijela apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine protiv presude Ustavnog suda Federacije, zavedenu kao *U 57/01*. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je, na svojoj sjednici od 20. decembra 2003. godine, rješenjem odbacio apelaciju iz formalnih razloga.

V. ŽALBENI NAVODI

233. Podnosioci prijava se generalno žale da je povrijeđeno njihovo pravo na mirno uživanje imovine, zagarantovano članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Jedan dio podnosilaca prijava se, također, žali da je povrijeđeno njihovo pravo na pravičnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, zagarantovano članom 6. Evropske konvencije. Nekoliko podnosilaca prijava navode povrede raznih članova Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima.

234. Svi podnosioci prijava traže punu isplatu cjelokupne devizne štednje, a mnogi posebno traže isplatu kamata. Također, traže kompenzaciju za duševne patnje, troškove postupka pred domaćim sudovima i Domom, te ostale troškove. Neki od podnosilaca prijava traže od Doma da naredi donošenje zakona po kojem će stara devizna štednja biti proglašena neotuđivom privatnom imovinom bez ikakvih ograničenja.

VI. ODGOVOR TUŽENE STRANE

A. Bosna i Hercegovina

1. U pogledu činjenica

235. Tužena strana navodi da je, nakon dobijanja samostalnosti, odmah počela sa pravnim regulisanjem u oblasti deviznog poslovanja. To je učinjeno iz razloga što su sva devizna sredstva, među kojima je bila i devizna štednja građana, činila ukupne rezerve bivše SFRJ. Zna se da je stanje deviznih rezervi bivše SFRJ na dan 31. decembar 1990. godine iznosilo 13 milijardi USD, a na dan 31. decembar 1991. godine oko 1,5 milijardi USD. Iz ovoga proizilazi da je bivša SFRJ putem Narodne banke Jugoslavije, gdje je vršeno deponovanje svih deviznih rezervi bivše SFRJ, svjesno sklonila sve devize i na taj način onemogućila bivše republike, među kojima je bila i Bosna i Hercegovina, da raspolažu sa deviznim rezervama koje su sa njenog područja bile deponovane kod Narodne banke Jugoslavije.

236. Tužena strana ističe da, u skladu sa gore navedenim, Bosna i Hercegovina do sada ni na koji način nije preuzela garanciju za deviznu štednju građana koja je deponovana kod bivše Narodne banke Jugoslavije, niti postoji njena obaveza da tu štednju isplaćuje građanima.

2. U pogledu prihvatljivosti

237. Tužena strana navodi da, s obzirom da podnosioci prijava nisu uopće koristili domaća pravna sredstva koja su im stajala na raspolaganju, nisu ispunjeni uslovi za prihvatljivost prijava i razmatranje merituma spora od strane uvažene Komisije do okončanja tih postupaka pred domaćim organima uprave i pravosuđa po raspoloživim pravnim lijekovima saglasno odredbama člana 26. Evropske konvencije i člana 8. stav 2a. Aneksa 6. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

238. Tužena strana ističe da iz prijava proizilazi da je ljudsko pravo podnosioca prijava povrijeđeno u mjesecu junu 1992. godine i da je ta navodna povreda trajala čitav rat, a da su prijave podnesene više godina poslije rata. Naime, Dom/Komisija može razmatrati predmete, između ostalog, samo nakon što su iscrpljena domaća pravna sredstva i ako je zahtjev podnesen u roku od šest mjeseci od dana donošenja konačne odluke.

239. Tužena strana smatra da Komisija, u svim predmetima gdje građani potražuju isplatu stare devizne štednje mora donijeti identičnu odluku (da imaju, ili nemaju pravo na naplatu stare devizne štednje) po kojoj bi bilo utvrđeno da li Bosna i Hercegovina preuzima garancije na staru deviznu štednju od bivše SFRJ.

240. Tužena strana predlaže Komisiji da, iz gore navedenih razloga, prijave odbaci kao neprihvatljive.

3. U pogledu merituma

241. Tužena strana traži od Komisije, ukoliko ocijeni da za sada nisu ispunjeni uslovi za odbacivanje prijava, da se sačeka sa odlučivanjem o prihvatljivosti prijava do konačnog ishoda u navedenim postupcima koji se trebaju pokrenuti pred domaćim nadležnim sudovima.

242. Tužena strana navodi da je, prema njenim saznanjima do kojih se došlo u konsultacijama sa Vijećem ministara Bosne i Hercegovine, Uredom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu i dr, trenutno našla najcjelishodnija rješenja ovog problema. U takvoj situaciji, a u punoj saradnji sa Uredom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, Država Bosna i Hercegovina je kao jedino moguće rješenje iznašla soluciju da kroz proces privatizacije državne imovine omogući deviznim štedišama obeštećenja kroz otkup te imovine kako devizne štediša ne bi ostale bez ikakve naknade. U tom cilju, Država Bosna i Hercegovina-Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, u saradnji sa Uredom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, priprema paket zakona o privatizaciji državne imovine kako na nivou države, tako i na nivou entiteta Bosne i Hercegovine.

243. Tužena strana ističe da nisu povrijeđena ljudska prava podnosioca prijava kroz soluciju koja im se nudi predviđenim zakonskim rješenjima kao načinom punog obeštećenja, a u smislu koja su im zagantovana Evropskom konvencijom.

244. Tužena strana predlaže Komisiji, ukoliko ne odbaci prijave kao neprihvatljive, da odbije prijave u meritumu spora u odnosu na tuženu stranu, Bosnu i Hercegovinu, kao i da se odbiju zahtjevi podnosioca prijava za kompenzaciju i naknadu troškova postupka.

B. Federacija Bosne i Hercegovine

1. U pogledu činjenica

245. Tužena strana ističe činjenicu, da je od dana podnošenja prijava Domu/Komisiji, preduzela

regulativne mjere s ciljem da spriječi kolaps platnog sistema javnog duga i bankovnog sistema, a u svrhu zaštite vlasnika sredstava na deviznim štednim knjižicama. Naime, nakon pravosnažne presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: U-10/00 od 8. januara 2001. godine, tužena strana je donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije (u daljnjem tekstu: Zakon o realizaciji potraživanja, objavljen u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", br. 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03 i 44/04), kojim su uređena pitanja utvrđivanja i ostvarivanja potraživanja u postupku privatizacije. Zakonom su definirane vrste potraživanja građana prema Federaciji Bosne i Hercegovine, načini evidentiranja i postupka ostvarivanja ovih potraživanja u postupku privatizacije. Zakonom su definirane vrste potraživanja te između ostalog i potraživanja na osnovu stare devizne štednje.

246. U međuvremenu, tužena strana, konkretno Vlada Federacije Bosne i Hercegovine na sjednici od 15. decembra 2003. godine, donijela je Odluku o usvajanju strateškog plana za izmirenje unutrašnjih potraživanja prema Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 63/03 – u daljnjem tekstu: Odluka). Odlukom je utvrđeno da unutrašnja potraživanja prema Federaciji Bosne i Hercegovine ukupno iznose 3.263,4 miliona KM, a obuhvataju između ostalog i obaveze za staru deviznu štednju u iznosu od 1.110 miliona KM, te da će se način isplate i dinamika isplate i izvor finansiranja neisplaćenih potraživanja prema Federaciji Bosne i Hercegovine, regulirati posebnim zakonima. Tako je članom 4. Odluke određen način izmirenja obaveza prema kojem Vlada Federacije Bosne i Hercegovine planira gotovinsku isplatu vlasnicima stare devizne štednje u iznosu od 105 miliona KM, izdavanje obveznica sa nominalnom vrijednošću u iznosu od 1.005 miliona KM, sa rokom dospjeća od 20 godina, 10 godina, grace perioda i kamatom od 0,5%, koja će imati neto sadašnju vrijednost u iznosu od 452 miliona KM.

247. Nadalje, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je donio Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 66/04, od 27. novembra 2004. godine) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 49/05, od 8. augusta 2005. godine) koji su stupili na snagu narednog dana od dana objavljivanja. Ovim zakonima se utvrđuje sveobuhvatno izmirenje unutarnjeg duga na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine (član 2. Zakona o utvrđivanju). Unutarnji dug Federacije Bosne i Hercegovine prema članu 3. navedenog zakona, između ostalog čine i obaveze za staru deviznu štednju u iznosu koji će biti utvrđen po verificiranju obaveza. Obaveze po osnovu stare devizne štednje definisane članom 3. Zakona o utvrđivanju, Federacija Bosne i Hercegovine će izmiriti isplatom u gotovini i izdavanjem obveznica. Proces verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju počeo će 12. septembra 2005. godine i trajat će do 31. decembra 2005. godine. Vlasnik stare devizne štednje ima pravo na žalbu na dokument kojim se potvrđuje/ne potvrđuje da je izvršeno verifikovanje potraživanja stare devizne štednje. U smislu gore navedenih odredaba Zakona o utvrđivanju, Federalni ministar finansija je donio: Pravilnik o postupku verificiranja potraživanja za staru deviznu štednju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Pravilnik); Uputstvo o obliku i sadržaju obavijesti o neizvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje; Uputstvo o obliku i sadržaju zahtjeva za registrovanje potraživanja na osnovu stare devizne štednje; Uputstvo o obliku i sadržaju potvrde o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje i Uputstvo o obliku i sadržaju izvještaja o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 33/05).

248. Dakle, slijedom navedenih činjenica, tužena strana ističe da je, primjenom odredbi Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o potraživanjima građana, Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza i Pravilnika, utvrđena unutarnja obaveza Federacije Bosne i Hercegovine prema fizičkim licima i pravnim licima, kao i način njihovog izmirenja. Naime, izradom podzakonskog akta će biti izvršene verifikacije svih potraživanja za staru deviznu štednju, pa tako i potraživanja za staru deviznu štednju podnosilaca prijava.

2. U pogledu prihvatljivosti

249. Tužena strana smatra nespornim da je putem navedene legislative i propisa dat jasan okvir kojim su stare devizne štediške dobile konkretne pouzdane informacije u vezi sa budućim tretmanom njihove stare devizne štednje, na način koji uzima u obzir opće interese, i istovremeno ne stavlja pretjeran pojedinačan teret na podnosiocima prijave.

250. Naime, tužena strana opravdano sumnja, a imajući u vidu vremenski period od dana podnošenja prijave do danas, da su pojedini podnosioci prijave "uložili svoju deviznu štednju putem certifikata", tako što su ih prodali. S tim u vezi, tužena strana podsjeća Komisiju na njenu Odluku o brisanju u predmetu broj: *CH/99/2211, Olga Terpin protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* od 9. februara 2004. godine.

251. U prilog naprijed navedenom, tužena strana ističe činjenicu da podnosioci prijave od dana podnošenja prijave Domu/Komisiji, odnosno od dana pravosnažnosti presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj: U-10/00, nisu dostavili nove informaciju da li su pokušali da podignu svoju staru deviznu štednju, tj. da li su zatražili pomoć kod domaćeg suda.

252. Dakle, u ovakvoj konstelaciji preduzetih radnji, odnosno radnji koje će preduzeti tužena strana, unutarnji dug Federacije Bosne i Hercegovine, kojim se obaveze za staru deviznu štednju u iznosu koji će biti utvrđen po verificiranju obaveza, na način propisan u članu 12. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izmirenju obaveza, a u vezi sa odredbom stava 1. tačka 3. člana 3. Zakona o izmirenju obaveza, izmirit će se isplatom u gotovini, odnosno za obaveze za staru deviznu štednju koje ne budu izmirene u gotovini i sukladno čl. 9. i 10. Zakona o izmirenju obaveza, izdat će se obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih tražbina (član 13. Zakona o izmirenju obaveza). Kad su u pitanju obveznice za izdavanje obaveza za staru deviznu štednju, tužena strana podsjeća Komisiju na poglavlje III – Obveznice – odredbe članova od 21. do 25. Zakona o izmirenju obaveza – kojim je između ostalog utvrđen način – metod – uvjeti izmirenja obaveza za staru deviznu štednju, u vidu obveznica, za koje Federacija Bosne i Hercegovine jamči sukladno odredbama ovog Zakona za izmirenje obaveza.

253. Slijedom izloženog, tužena strana smatra da su se stekli uslovi da Komisija, primjenom odredbi člana VIII Sporazuma, prijave u rubriciranim predmetima proglašuje neprihvatljivim, prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju u pogledu tužene strane Federacije Bosne i Hercegovine.

254. Slijedom navedenoga, tužena strana predlaže Komisiji da prijave podnosilaca odbaci, primjenom člana VIII(3)(b) Sporazuma, jer je predmetna stvar već riješena, na način i u skladu sa naredbama iz ranijih odluka Doma koje se tiču pitanja "stare" devizne štednje, kao i sa Odlukom Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.

3. U pogledu merituma

255. Nesporno je da potraživanja podnosilaca prijave po osnovu njihove devizne štednje predstavljaju imovinu u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

256. U skladu sa stavom 2. člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, s obzirom na ekonomske poteškoće Federacije i banaka, a da bi se spriječio kolaps bankovnog sistema, tužena strana je zakonom regulisala korištenje potraživanja građana po osnovu njihove devizne štednje. Prema ranijim zakonskim rješenjima, nije bila postignuta pravična ravnoteža između općeg interesa i imovinskih prava imalaca stare devizne štednje, a što je utvrđeno odlukama Doma za ljudska prava.

257. Tužena strana ne osporava da potraživanja podnosilaca prijave prema bankama lociranim na području Federacije Bosne i Hercegovine po osnovu njihove devizne štednje predstavljaju "imovinu" u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Međutim tužena strana

podsjeca Komisiju da član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju uključuje i tri posebna pravila, na osnovu kojih Država ima pravo da se miješa u pravo na imovinu u skladu sa javnim interesom.

258. Tužena strana smatra da je, u okviru svoje slobode odlučivanja, našla odgovarajući način i postigla traženu "pravičnu ravnotežu" interesa. Naime, u trenutnoj fazi, podnosioci prijava ili druge devizne štediške, imaju mogućnost da ostvare svoja imovinska prava u određenim iznosima za staru deviznu štednju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, s obzirom da su potraživanja po osnovu stare devizne štednje postala unutrašnji dug Federacije Bosne i Hercegovine, koji se izmiruje u skladu sa posebnim zakonom, osim ako lica – podnosioci prijava koji imaju potraživanja na osnovu stare devizne štednje nisu dali izjavu da se ta potraživanja koriste za namjene iz člana 18. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije. Tužena strana navodi da će, na osnovu utvrđenog metoda i visine, isplatiti u gotovini, odnosno ukoliko se obaveze za staru deviznu štednju, koje ne budu izmirene isplatom u gotovini, u skladu utvrđenim modelom, rokom, visinom, izdati obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih tražbina.

259. S obzirom na gore navedeno, tužena strana smatra da je u vezi sa starom deviznom štednjom podnosilaca prijava, Federacija Bosne i Hercegovine opravdala uplitanje u prava podnosilaca prijava, jer je kontrola korištenja imovine "u skladu sa općim interesom" i ima osnova u Zakonu. U prilog naprijed navedenom je i činjenica da će se konkretnim programom sukcesije i unutaršnjeg duga, stara devizna štednja riješiti uspostavljanjem "pravične ravnoteže" između zahtjeva općeg interesa zajednice i zahtjeva zaštite osnovnih prava podnosilaca prijava, te je istim otklonjena neizvjesnost u pogledu statusa deviznih potraživanja koja nisu registrovana na Jedinственном računu građana i potraživanja koja su registrovana, ali nisu upotrijebljena u procesu privatizacije.

260. Pored naprijed navedenog, tužena strana obavještava Komisiju, da je Parlament Federacije Bosne i Hercegovine dana 31. decembra 2004. godine donio Zakon o izvršenju proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 78/04), kojim su uređeni: "način izvršenja Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu (u daljem tekstu: Proračun), upravljanja prihodima i izdacima Proračuna, te pravo i obaveze korisnika proračunskih sredstava". Opći dio Proračuna sastoji se od bilance prihoda i izdataka te računa finansiranja, a posebni dio sadrži detaljan raspored izdataka po proračunu korisnika i vrsti izdataka.

261. Tako je Federalno ministarstvo finansija, u računu finansiranja, iskazalo zaduženja i otplate dugova "stare devizne štednje – isplate pojedincima", sve u cilju uravnoteženja salda bilance prihoda i rashoda Proračuna.

262. Tužena strana, konkretno Federalno ministarstvo finansija, kao budžetski korisnik, je utvrdilo sredstva u Razdijelu 16 Proračuna, pozicija – Tekući Transferi; za "staru deviznu štednju – isplata pojedincima 61420": proračuni za 2004. godinu u iznosu 6.050.000 KM – Proračuni za 2005. godinu u iznosu od 8.000.000 KM.

263. Dakle, odgovarajućim izmjenama i dopunama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u procesu privatizacije i donošenjem Zakona o utvrđivanju, tužena strana je stvorila pravnu sigurnost u pogledu stare devizne štednje, tim više što je Zakonom o izvršenju proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu, planirala određena sredstva za staru deviznu štednju – isplata pojedincima, što je Sporazum o sukcesiji stupio na snagu 2. juna 2004. godine, iz kojih neupitno proizilazi da se stara devizna štednja rješava putem unutrašnjeg duga Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno sredstvima sukcesije.

264. Imajući u vidu naprijed navedeno, tužena strana smatra da nije prekršila prava podnosilaca prijava na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

265. Izneseni argumenti potvrđuju stav tužene strane da ne postoje uvjeti za prihvatljivost prijava, te tužena strana predlaže Komisiji da prijave podnosilaca proglasi neprihvatljivim, iz razloga iznesenih u ovim pisanim zapažanjima o prihvatljivosti, odnosno da primjenom odredbi člana VIII Sporazuma donese odluke o odbijanju žalbi podnosilaca prijava kao očito neutemeljenih.

B. Mišljenje *amicus curiae* – Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini

266. Udruženje za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini stoji na stanovištu da su svi problemi i evidentna i flagrantna kršenja ljudskih prava u vezi sa "starom deviznom štednjom", položenom u bankama sa sjedištem u Bosni i Hercegovini ili filijalama banaka sa sjedištem u drugim republikama na teritoriji Bosne i Hercegovine prije 31. decembra 1990. godine, proistekla iz razloga što Bosna i Hercegovina, kao pravni sljednik Republike Bosne i Hercegovine i kao jedna od pravnih sljednica bivše SFRJ, nije poduzela potrebne radnje kojima bi zaštitila prava građanskih lica – imaoce deviznih računa i deviznih štednih uloga kod banaka odnosno filijala na dan 31. decembra 1990. godine. Štaviše, donošenjem relevantnih zakona stvorila je pravnu nesigurnost za devizne štediša u pogledu ostvarivanja prava na imovinu.

267. Republika Bosna i Hercegovina je činom izlaska iz bivše SFRJ, prihvatanjem Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i zakona Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i donošenjem Uredbe sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona, koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92), znala da preuzima i dio obaveza i odgovornosti za deviznu štednju građana za koju je garancije dala bivša SFRJ, pa je ovom pitanju morala posvetiti posebnu pažnju jer su je ustavne odredbe iz člana 39. Ustava Republike Bosne i Hercegovine, kojim se građanima zajamčuje pravo svojine i člana 85, kojim se zajamčuje pravo građanina da bude obaviješten, na to obavezivale.

268. Republika Bosna i Hercegovina je donijela Uredbu sa zakonskom snagom o deviznom poslovanju ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 2/92), kojom je stavila van snage savezni Zakon o deviznom poslovanju ("Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije", br. 66/85 i 82/90). U članu 144. navedene Uredbe, Republika je utvrdila da će se pitanje dijela stare devizne štednje, u dijelu koji se odnosi na redeponovanu štednju kod Narodne banke Jugoslavije, urediti posebnim propisom. Članom 9. iste Uredbe, preuzela je jemstvo za devize građana koje su se nalazile u posjedu banaka i na računima u inostranstvu ovlaštene banke za poslove sa inostranstvom čije je sjedište bilo u Bosni i Hercegovini.

269. Ako Republika Bosna i Hercegovina nije mogla obezbijediti pravo raspolaganja deviznom štednjom redeponovanom kod Narodne banke Jugoslavije, propustila je donijeti zakon kojim utvrđuje deviznu štednju građana u posjedu banaka na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine i način raspolaganja ovim deviznim sredstvima građana uz zaštitu prava građana sa teritorija koje nisu bile pod njenom kontrolom.

270. Propuštajući da donese ovakav zakon, Bosna i Hercegovina je ostavila na volju bankama da same odlučuju o ovoj imovini građana. Banke su samovoljno odbile isplaćivati štednju i kamatu po deviznoj štednji. Jedino su visoki političari i funkcioneri uspjeli dobiti svoja sredstva nazad.

271. Potpisivanjem Okvirnog mirovnog sporazuma, Bosna i Hercegovina je preuzela ustavnu obavezu da osigura najviši standard ljudskih prava, pa time da osigura i pravo raspolaganja deviznim štedišama deviznom štednjom (Ustav Bosne i Hercegovine, član II/3.k), kao i pravo na pravično suđenje II/3.e). Treba imati na umu da je Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, sa svojim aneksima, obezbijedio Bosni i Hercegovini pravni milje da ispuni ovu obavezu.

272. Odluka Bosne i Hercegovine o ciljevima i zadacima devizne politike u 1996. godini ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 33/94), u tački 7, propisuje da Bosna i Hercegovina preuzima obavezu da će staru deviznu štednju deponovanu kod Narodne banke

Jugoslavije, zajedno sa kamatom na štednju, rješavati donošenjem zakona o javnom dugu Bosne i Hercegovine ili na drugi način, u sklopu ukupne konsolidacije duga Bosne i Hercegovine zajedno sa međunarodnom zajednicom.

273. Odgovornost Bosne i Hercegovine sastoji se u tome što nakon donošenja ove Odluke ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/96) nije poduzela daljnje operativne korake u realizaciji odluke o zaštiti prava štediša i interesa države, a morala je to učiniti.

274. Bosna i Hercegovina je odgovorna i za donošenje Okvirnog zakona o privatizaciji preduzeća i banaka u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 14/98), kojim je dala izričito pravo entitetima da privatiziraju preduzeća i banke smještene na njihovom teritoriju koje nisu u privatnom vlasništvu.

275. Nadalje, Udruženje za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini smatra da su sudski organi propustili da zaštite građane tako što nisu donosili ili izvršavali pravomoćne presude u pogledu devizne štednje, čime su prekršili član 6. Evropske konvencije.

276. Odgovornost Bosne i Hercegovine je i u tome što se oglašila na stavove Doma za ljudska prava, koji je, svojom Odlukom u predmetima *Poropat i drugi*, od 10. maja 2000. godine, ukazao na ozbiljna kršenja ljudskih prava proisteklih iz odbijanja odgovornosti Bosne i Hercegovine. Osim toga, Udruženje smatra da u pogledu devizne štednje, Država nije napravila niti jedan pozitivan pomak od donošenja relevantnih odluka Doma.

277. Činjenica je da je Bosna i Hercegovina ostala pasivna i po pitanju pregovora o preuzimanju obaveza po jemstvu bivše SFRJ za staru deviznu štednju, koji se vode pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja (Anex C Sporazuma o sukcesiji, član 7. stav 1). Bosna i Hercegovina je imala obavezu za pokretanje ovog pitanja putem Visokog predstavnika i Vijeća za implementaciju mira, čije su članice i 5 sljednica bivše SFRJ.

278. Stupanjem na snagu Sporazuma po pitanju sukcesije, Bosna i Hercegovina i entiteti imaju obaveze po pitanju stare devizne štednje u iznosima u kojima banke nosioci obaveza po deviznoj štednji utvrde da su Bosna i Hercegovina i entiteti koristili devizna sredstva za svoje potrebe.

279. Donešeni zakoni (Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga Bosne i Hercegovine; Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga Republike Srpske; Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine; Zakon o unutrašnjem dugu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine) su prema Sporazumu o sukcesiji ništavni, a po Ustavu Bosne i Hercegovine su neustavni sa aspekta kršenja ljudskih prava. Obaveza po staroj deviznoj štednji svodi se isključivo na ugovoreni odnos banke, koja je pravni sljednik banke na dan 31. decembra 1991. godine, i štediše, te se, po zakonu o obligacijama, ne može prenijeti na trećeg bez pristanka povjerioca – štediše u konkretnom slučaju.

280. Umjesto trošenja silnih novaca i sati u daljim zakonskim i podzakonskim manipulacijama deviznom štednjom, entiteti su dužni dati naloge bankama da aktiviraju stavke po deviznoj štednji isknjižene u pasivnu podbilancu, tj. da ih vrate u aktivu i počnu vraćati štedišama novac. Država i entiteti će vratiti onaj dio sredstava devizne štednje koji su povukli, ili koristili, za vlastite potrebe.

281. Za potraživanja devizne štednje položene kod Narodne banke Jugoslavije sa pravom reotkupa, banke moraju pokrenuti sudske postupke protiv 5 država sljednica, budući da nije postignut dogovor pred Bankom za međunarodna poravnanja.

282. Odgovornost Bosne i Hercegovine i entiteta postoji u odnosu na donošenje zakonskih mjera kojima će se stare devizne štediše zaštititi od eventualnih zloupotreba od strane banaka. Naime, politike i način isplate devizne štednje od strane banaka moraju biti jasne, transparentne i u funkciji nediskriminacije štediša.

283. Donešeni entitetski zakoni kojima se devizna štednja pretvara u javni dug, ne omogućavaju deviznim štedišama procesne garancije u smislu člana 6. Evropske konvencije.

284. U mišljenju je istaknut stav da Država nema javni interes u pogledu opravdanosti miješanja u pravo na imovinu vlasnika stare devizne štednje. U tom smislu, navodi se da Država ne raspolaže podacima o svojoj imovini, te da je miješanje u ovo pravo neopravdano pošto Država ne vodi savjesno proces privatizacije. Na taj način, Država gubi veliki dio sredstava, koja bi pomogla u rješavanju problema stare devizne štednje.

285. Budući da se radi o kršenju ljudskih prava građana Bosne i Hercegovine, a isključivo u interesu organiziranog kriminala koji dolazi iz redova međunarodne zajednice i domaćih političkih oligarhija, *amicus curiae* je mišljenja da bi Komisija trebala:

- obavijestiti i pozvati članove Predsjedništva Bosne i Hercegovine da podnesu Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine zahtjev za preispitivanje ustavnosti zakona koji se odnose na privatizaciju banaka i preduzeća, zakona o javnom dugu i zakona o zabrani izvršenja sudskih presuda;

- zatražiti i izricanje mjere zabrane dalje privatizacije preduzeća i banaka dok se ne utvrdi i usvoji program konsolidacije i vraćanja ino duga koji su preuzeli entiteti i pitanje isplate stare devizne štednje građanima u Bosni i Hercegovini uključujući i izbjegla lica;

- sugerisati Predsjedništvu Bosne i Hercegovine da traže hitno sazivanje sjednice Vijeća za implementaciju mira s ciljem dobivanja stručne i političke podrške u zaštiti prava građana Bosne i Hercegovine.

C. Mišljenje *amicus curiae* – Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu

286. Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, u svom mišljenju od 1. aprila 2005. godine, smatra da treba odustati od stavova Doma, izraženih u odlukama *Poropat i drugi* i *Đurković i drugi*, iz razloga što je Država prenijela tu nadležnost na entitete i Brčko Distrikt. Time je Država iskoristila svoju diskrecionu moć. Štaviše, Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu smatra da je nerealno očekivati da entiteti i Brčko Distrikt mogu imati iste standarde za isplatu stare devizne štednje, jer se, uključujući privatizaciju, nalaze u različitim pozicijama.

287. U pogledu obaveza entiteta i Brčko Distrikta, Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu je, uz upućivanje na podatke Međunarodnog monetarnog fonda, dao statistički pregled obaveza Države po pitanju unutarnjeg duga i pojedinih njegovih elemenata. Time je Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu ukazivao na ozbiljnost situacije.

288. U pogledu procesnih prava, naglašeno je da se pravo pristupa sudu u smislu člana 6. Evropske konvencije može ograničiti u javnom interesu, što bi bilo opravdano u slučajevima stare devizne štednje. U tom smislu, ukazano je na određenu praksu Evropskog suda za ljudska prava (presuda *National & Provincial Building Society et al. protiv Velike Britanije*, od 23. oktobra 1997. godine, broj 117/1996/736/933-935, stav 105). Osim toga, naglašeno je da se podzakonski propisi tek trebaju donijeti, tako da je ocjena zakona preuranjena.

289. Na kraju je istaknuto da postojeći zakonski okvir predstavlja proporcionalan odnos između prava pojedinca i interesa Države, pri čemu Država uživa široko polje procjene.

VII. MIŠLJENJE KOMISIJE

A. Prihvatljivost

290. Komisija podsjeća da su prijave podnesene Domu u skladu sa Sporazumom. S obzirom da Dom o njima nije odlučio do 31. decembra 2003. godine, Komisija je, u skladu sa članom 2. Sporazuma iz septembra 2003. godine i članom 3. Sporazuma iz 2005. godine, nadležna da odlučuje o ovim prijavama. Pri tome, Komisija će uzimati kriterije za prihvatljivost prijave sadržane u članu VIII(2) Sporazuma. Komisija, također, zapaža da se Pravila procedure kojima se uređuje njeno postupanje ne razlikuju, u dijelu koji je relevantan za predmete podnositelaca prijava, od Pravila procedure Doma, izuzev u pogledu sastava Komisije.

1. Nadležnost *ratione personae*

291. Općenito, Komisija podsjeća da se njena nadležnost, prema članu II(2) Sporazuma, proteže na navodne ili očigledne povrede ljudskih prava gdje je takvu povredu navodno ili očigledno počinila jedna ili više strana u Sporazumu. Imajući na umu kompleksnost pravnih i ustavnih aranžmana Bosne i Hercegovine, Komisija smatra da bi bilo nerazumno očekivati od podnositelaca prijava da su u stanju u svim okolnostima tačno imenovati tuženu stranu. Iz ovog razloga, Dom je uvijek smatrao da nije ograničen izborom tužene strane podnosioca prijave. Dom je, u nekoliko prilika, ispitao prijave u vezi sa tuženom stranom onako kako je to odredio sam Dom (vidi, na primjer, *Poropat i drugi*, tačke, *loc. cit.*, 132-33).

292. S obzirom na gore navedeno, Komisija će razmotriti sve ove prijave i protiv Bosne i Hercegovine i protiv Federacije Bosne i Hercegovine.

(a) Odgovornost Bosne i Hercegovine

293. Komisija će razmotriti da li je i u kojoj mjeri rješavanje pitanja relevantnih za predmetne prijave odgovornost svake od tuženih strana.

294. Komisija podsjeća da, prema članu I Ustava, Bosna i Hercegovina nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država i tako nasljeđuje status bivše Republike Bosne i Hercegovine. U tom svojstvu, Bosna i Hercegovina uzima učešće u pregovorima koji se tiču sukcesije imovine bivše SFRJ. Međutim, ne može se smatrati da samo taj status stvara odgovornost za bivše unutrašnje obaveze bivše SFRJ, uključujući i onu koja proizilazi iz deponovanja deviza u Narodnoj banci Jugoslavije i garancija koje je bivša SFRJ dala u vezi sa štednjom. Ipak, Republika Bosna i Hercegovina je usvojila zakone i propise u vezi sa deviznom štednjom (vidi CH/97/48, *loc. cit.*, tač. 88-91 gore). Član 9. Uredbe iz 1992. godine predviđao je da Republika daje garanciju za deviznu štednju, a član 12. Uredbe iz 1994. godine glasi da građani mogu koristiti svoju štednju slobodno. Imajući u vidu da je članom 144. Uredbe iz 1992. godine određeno da isplate devizne štednje građana uložene kod Narodne banke Jugoslavije treba odrediti posebnim propisom, Dom je zaključio da je ustanovljeno da se izričita garancija i obećanje da se štednja može slobodno koristiti nisu odnosili na staru deviznu štednju nego samo na nove štedne uloge koje su građani počeli ulagati u vrijeme kada je usvojena zakonska regulativa Republike. Ipak, ostavljajući rješavanje stare devizne štednje za poseban propis, Republika je implicitno priznala odgovornost za ovu štednju. Odluke iz 1995. i 1996. godine ne samo da su pojačale ovo implicitno priznanje, već je jasno navedeno da će se pitanje stare štednje rješavati usvajanjem državnog zakona o javnom dugu ili na neki drugi način u okviru ukupne konsolidacije javnog duga države (*Poropat i drugi*, tačka 142. *et sequ.*, *Todorović i drugi*, tačka 96, *Đurković i drugi*, tačka 202. *et sequ.*). Iz ovoga je jasno vidljiv kontinuitet obaveze Države od perioda raspada bivše SFRJ, pa sve do 14. decembra 1995. godine, kada su Sporazum i Ustav Bosne i Hercegovine stupili na snagu.

295. Komisija, prije svega, napominje da je Aneksom II/2 Ustava Bosne i Hercegovine propisan

kontinuitet pravnih propisa, prema kojem "[s]vi zakoni, propisi i sudski poslovnici, koji su na snazi na teritoriji Bosne i Hercegovine u trenutku kada Ustav stupi na snagu, ostaće na snazi u onoj mjeri u kojoj nisu u suprotnosti sa Ustavom dok drugačije ne odredi nadležni organ vlasti Bosne i Hercegovine". Na taj način su svi normativni akti, koji su navedeni u prethodnoj tački ove Odluke, ostali na snazi. Nakon toga datuma, Država je prema novom Ustavu dobila nove obaveze, koje su se primjenjivale/se primjenjuju na pitanje imovinskih prava u smislu člana 1. Protkola broj 1 uz Evropsku konvenciju. U alineji 4. Preambule Ustava, koja ima normativni karakter, u skladu sa III. djelimičnom odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u predmetu *U 5/98* (od 30. juna i 1. jula 2000. godine, tač. 17. *et sequ*), propisano je da je država obavezna da "podstakn[e] opšte blagostanje i ekonomski razvoj kroz zaštitu privatnog vlasništva i unapređenje tržišne privrede". Članom I/4 Ustava Bosne i Hercegovine, stipulisana je, između ostalog, sloboda kretanja kapitala širom Bosne i Hercegovine, dok je članom II/1, "Bosna i Hercegovina i oba entiteta [obavezna] osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. U tu svrhu postoji Komisija za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu, kao što je predviđeno u Aneksu 6 Opšteg okvirnog sporazuma". Osim toga, članom II/6. Ustava Bosne i Hercegovine, "Bosna i Hercegovina, i svi sudovi, ustanove, organi vlasti, te organi kojima posredno rukovode entiteti ili koji djeluju unutar entiteta podvrgnuti su, odnosno primjenjuju ljudska prava i osnovne slobode na koje je ukazano u stavu 2". Konačno, "[p]rava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima". Na kraju, Komisija napominje da je Država, u skladu sa članom III/1(d) Ustava Bosne i Hercegovine, direktno odgovorna za monetarnu politiku. Štaviše, član VII. Ustava označava Centralnu banku Bosne i Hercegovine kao jedini nadležni organ za monetarnu politiku u cijeloj zemlji. Tačno je da Centralnoj banci nije dato ovlaštenje da reguliše rad banaka uopće, ili posebno deviznu štednju. Međutim, isplata štednje sa predmetnih bankovnih računa ima reperkusije na protok deviza i tako utiče na monetarnu politiku za koju je Centralna banka, kao državna institucija, odgovorna.

296. Iz ovih odredbi jasno proizilazi da je pravo na imovinu, kao jedno od fundamentalnih prava modernog demokratskog društva, obaveza Države. Država se ne može osloboditi garantovanja poštivanja ovog prava činjenicom da je, na primjer, prenijela regulisanje i implementaciju ovih oblasti na entitetske institucije. U tom smislu, Komisija napominje da je Dom, u svojoj Odluci CH/97/48 (*loc. cit.*, tačka 93) zapazio da je Okvirni zakon o privatizaciji preduzeća i banaka, koji priznaje pravo entitetima da privatiziraju imovinu preduzeća i banaka na njihovoj teritoriji koja nije u privatnom vlasništvu i predviđa da će entiteti usvojiti zakone u tom smislu pokrivajući sredstva i obaveze tako ustanovljene, usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine 19. jula 1999. godine, nakon što je Visoki predstavnik, 22. jula 1998. godine, donio privremeni zakon. Po mišljenju Doma, činjenica da je Parlamentarna skupština usvojila ovaj Zakon - koji se indirektno tiče i stare devizne štednje - je indikacija o nadležnosti Države da reguliše ove stvari, bar u formulisanju općih principa koje treba primijeniti. Komisija smatra da, i danas, činjenica da je Federacija Bosne i Hercegovine usvojila Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine, ne može osloboditi Državu obaveze da se ovo pitanje ne riješi, barem principijelno, na državnom nivou i u skladu sa članom 1. Protkola broj 1 uz Evropsku konvenciju, za koji je Država direktno odgovorna.

297. Time Komisija odbija prigovore tužene strane, Bosne i Hercegovine, da Država nije "preuzela garanciju za deviznu štednju građana koja je deponovana kod bivše Narodne banke Jugoslavije, niti postoji njena obaveza da tu štednju isplaćuje građanima". Komisija napominje da je pitanje deponovanja novca kod bivše Narodne banke Jugoslavije faktičko pitanje, koje je Bosna i Hercegovina trebala uzeti u obzir kada je zakonski, znači, formalno preuzimala obaveze u pogledu devizne štednje. S druge strane, Država (ni Republika Bosna i Hercegovina, niti Bosna i Hercegovina) nije nikada garantovala štedne uloge imovinom i sredstvima Narodne banke Republike Bosne i Hercegovine (vidi dio Odluke *vis á vis* zakonodavstva Države). Iz tog razloga, likvidacija Narodne banke Republike Bosne i Hercegovine (Odluka Narodne banke Republike Bosne i Hercegovine u likvidaciji, broj 01-111/03, od 26. juna 2003. godine), i javni poziv kreditorima po osnovu potraživanja (vidi, na primjer, Obavijest o likvidaciji Narodne banke Bosne i Hercegovine, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 39/98), ne može uticati na

poziciju vlasnika stare devizne štednje, bez obzira što se ova državna imovina mogla separatisati i likvidirati.

298. Komisija zaključuje da Bosna i Hercegovina ostaje odgovorna za pronalaženje zajedičkog rješenja za problem starih bankovnih računa, te smatra da su prijave prihvatljive *ratione personae* protiv Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

299. Što se tiče sudskih postupaka koje su pokrenuli neki od podnosilaca prijava i navoda o nemogućnosti drugih da pristupe sudu, Komisija zapaža da se to isključivo tiče sudstva Federacije Bosne i Hercegovine. Komisija, zbog toga, nalazi da su prijave neprihvatljive protiv Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 6. Evropske konvencije.

(b) Odgovornost Federacije Bosne i Hercegovine

300. Federacija Bosne i Hercegovine tvrdi da se ne može smatrati odgovornom za moguće povrede u ovim predmetima.

301. Komisija podsjeća da je sve zakone primjenjive na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, koji se bave bankarstvom, potraživanjima građana, privatizacijom i unutrašnjim dugom, donijela Federacija Bosne i Hercegovine i da su svi organi određeni za implementaciju zakona institucije Federacije Bosne i Hercegovine. Nadalje, žalbe podnosilaca prijava i drugih tužilaca u vezi sa deviznom štednjom su ispitali sudovi koji su nadležni samo na teritoriji Federacije. Federacija Bosne i Hercegovine je odgovorna u ovim predmetima za regulatorne mjere, odluku Ustavnog suda Federacije i druge postupke koje je preduzela u dijelu u kome su oni uticali na položaj podnosilaca prijava u odnosu na banke, a posebno, u odnosu na štedne uloge u bankama.

302. Komisija zaključuje da je nadležna *ratione personae* da razmatra predmetne prijave u odnosu na Federaciju Bosne i Hercegovine.

(c) Odgovornost Republike Srpske

303. U predmetima br. CH/00/5586, CH/00/6655 i CH/03/14269 podnosioci prijava su naveli kao tuženu stranu i Republiku Srpsku. Komisija, međutim, uviđa da ovaj entitet nema odgovornosti prema "staroj deviznoj štednji" podnosilaca prijava, jer se relevantne banke i njene filijale nalaze na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine.

304. Komisija zaključuje da je nije nadležna *ratione personae* da razmatra predmetne prijave u odnosu na Republiku Srpsku.

2. Stvar već riješena

305. Federacija Bosne i Hercegovine također tvrdi da predmetne prijave treba odbaciti na osnovu toga što je Dom već riješio stvar u odluci *Poropat i drugi, Todorović i drugi i Đurković i drugi* naknadnim izvršenjem tih odluka od strane Federacije putem postojećih izmjena i dopuna zakona, te mogućih budućih radnji.

306. Međutim, podnosioci prijava ne misle da je stvar riješena. Komisija smatra da usvajanje novog Zakona o unutrašnjim obavezama i dalje ostavlja otvorenim mnoga pitanja, propisujući da će se model i visina isplata regulisati naknadno posebnim propisom. Naročito, Komisija zapaža da su novim zakonskim rješenjima propisana određena ograničenja koja se tiču iznosa u kome će se vršiti gotovinske isplate, a koji bi trebao da podrži fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine. Prema tome, podnosioci prijava i dalje ne mogu da dobiju isplatu sa svojih računa, niti je trenutno u potpunosti izvjesno na koji način i do koje visine će to biti moguće. Dakle, uplitanje se nastavlja, a stvar nije riješena.

307. Ukratko, Komisija dalje smatra da trenutni status zakona koji utiče na staru deviznu štednju pokreće pitanja koja još nisu riješena. Komisija, zbog toga, neće odbiti predmetne prijave po članu VIII(3)(b) Sporazuma.

3. Res iudicata

308. Federacija Bosne i Hercegovine tvrdi da je Komisija, u skladu sa članom VIII(2)(b), spriječena da ispita ove predmete zbog toga što su oni u suštini isti kao stvar koju je Dom već ispitao. Federacija posebno tvrdi da odluke Doma po istom pitanju u predmetu *Poropat i drugi, Todorović i drugi i Đurković i drugi* sprječavaju razmatranje ovih prijava.

309. Komisija podsjeća da princip *res iudicata* predviđa da je konačna presuda koju donese nadležni sud o meritumu predmeta konačna u odnosu na prava uključenih strana i predstavlja apsolutnu zabranu kasnijih postupaka koji se tiču istog potraživanja. Taj princip je izražen u članu VIII(2)(b) Sporazuma kojim je propisano da Dom "neće razmatrati prijavu koja je u suštini ista kao i stvar koju je Dom već ispitao, ili je već podnesena na drugi postupak međunarodne istrage ili rješavanja". Međutim, nijedan od ovih podnosilaca prijave nije uključen u odluke Doma u predmetima *Poropat i drugi, Todorović i drugi i Đurković i drugi*; dakle, princip *res iudicata* se ne može odnositi na njih.

310. Član VIII(2)(b) Sporazuma nije primjenjiv u ovom slučaju kako bi se Komisiji uskratila ovlaštenja da razmatra prijave bez obzira na slične ranije prijave pred Domom.

4. Očigledno neosnovane

311. Federacija Bosne i Hercegovine tvrdi da ove prijave treba odbaciti kao očigledno neosnovane.

312. Federacija Bosne i Hercegovine ne navodi nikakve dokaze za ovaj argument te Komisija smatra da ove prijave pokreću legitimna pitanja spojiva sa Sporazumom i u okviru njene nadležnosti. Prema tome, Komisija odbacuje prijedlog da se prijave moraju odbaciti kao očigledno neosnovane prema članu VIII(2)(c).

5. Iscrpljivanje domaćih pravnih lijekova i pravilo 6 mjeseci

313. U skladu sa članom VIII(2)(a), Komisija će razmotriti da li postoje efikasni pravni lijekovi i, ako je tako, da li su podnosioci prijave dokazali da su ih iscrpili, te da li su podnosioci prijave dokazali da su prijave podnesene u roku od šest mjeseci od dana kada je donesena konačna odluka. Komisija podsjeća da pravilo iscrpljivanja pravnih lijekova zahtijeva da podnosioci prijave dođu do konačne odluke. Konačna odluka predstavlja odgovor na zadnji pravni lijek, koji je djelotvoran i adekvatan da ispita nižestepenu odluku kako u činjeničnom tako i u pravnom pogledu. Odluka kojom je djelotvoran pravni lijek odbačen zato što apelanti nisu ispoštovali formalne zahtjeve pravnog lijeka (rok, plaćanje taksi, forma ili ispunjenje zakonskih uvjeta i sl), ne može se smatrati konačnom. S druge strane, korištenje nedjelotvornog pravnog lijeka ne prekida rok od 6 mjeseci za podnošenje prijave Komisiji.

314. Bosna i Hercegovina tvrdi da podnosioci prijave nisu iscrpili domaće pravne lijekove, jer nisu iskoristili sva raspoloživa pravna sredstva pred domaćim sudovima. Takva sredstva uključuju određene redovne i vanredne pravne lijekove predviđene Zakonom o parničnom postupku. Bosna i Hercegovina je, nadalje, navela da je "u svojoj dosadašnjoj praksi Evropska komisija prihvatila predmete u kojima nisu bila iskorištena sva raspoloživa efikasna sredstva, samo u dva slučaja, smatrajući time da je ovakav pristup izrazito rijedak. Navodi da samo sumnja u uspjeh u domaćem postupku podnosiocima prijave ne oslobađa obaveze da iscrpe domaća pravna sredstva".

315. Komisija, na prvom mjestu, napominje da pri primjeni principa iscrpljivanja pravnih lijekova nije potrebno uzimati u obzir kvantitet odluka Evropske komisije za ljudska prava u pogledu

određene problematike (čak i da nema niti jednog predmeta u relevantnom smislu), već je potrebno ispitivati u svakom pojedinom slučaju da li je pravni lijek djelotvoran ili ne, prema relevantnim zakonima države.

316. Na pojedinca se ne može staviti pretjerani teret u otkrivanju koji je najefikasniji put kojim bi se došlo do ostvarivanja svojih prava (Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 18/00*, od 10. maja 2002. godine, tačka 40, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 30/02). Djelotvornost pravnog lijeka se ne ogleda samo u činjenici da je on pravno i formalno predviđen, već i da je u praksi djelotvoran. Osnovna ljudska prava, koja štiti Evropska konvencija i Ustav Bosne i Hercegovine, moraju biti stvarna i djelotvorna kako u zakonu tako i u praksi, a ne iluzorna i teoretska. Pravni lijekovi koji su predviđeni za zaštitu prava moraju biti fizički dostupni, ne smiju biti ometani aktima, propustima, odlaganjima ili nemarom vlasti, te moraju biti u stanju štiti predmetna prava (Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 36/02*, od 30. januara 2004. godine, tačka 25, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 9/04).

317. U vezi s tim, Komisija podsjeća da je u Bosni i Hercegovini već etablirana praksa da se podnosioci prijava mogu obratiti direktno Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine ili Domu, u slučaju kada nema djelotvornih pravnih lijekova u vezi sa određenim ustavnim pravom, odnosno pravom iz Sporazuma. Tako je u svim slučajevima nerazumnog trajanja postupka zaključeno da u Bosni i Hercegovini ne postoji odgovarajući pravni lijek. Iz toga razloga, apelanti, tj. podnosioci prijava nisu se morali obratiti niti jednom domaćem organu, već direktno Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine ili Domu, tj. Komisiji, i tvrditi povredu citiranog prava (vidi, nedavno usvojene predmete Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *AP 769/04*, od 30. novembra 2004. godine, tačka 23, sa uputom na daljnju praksu Evropskog suda za ljudska prava). Nadalje, Dom je jasno naveo da činjenica da postupak još traje neće spriječiti Dom da ispita žalbene navode podnosioca prijave u vezi sa dužinom postupka (Odluka o prihvatljivosti i meritumu, *CH/99/1972, M.T. protiv Republike Srpske*, od 3. jula 2003. godine, tačka 27). Isti slučaj je bio sa pravom pristupa sudu, gdje je zaključeno da Bosna i Hercegovina i njeni entiteti i Brčko Distrikt nisu predvidjeli pravni lijek protiv povrede prava pristupa sudu (vidi, na primjer, Odluku o prihvatljivosti i meritumu Komisije, *Dmitar Arula protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, od 8. i 9. marta 2005. godine, tačka 55; Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 19/00* od 4. maja 2001. godine, tačka 12. *et sequ*, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 27/01).

318. Komisija navodi da je prva indicija nedjelotvornog pravnog sistema u pogledu isplate stare devizne štednje činjenica da Bosna i Hercegovina do danas nije počela da isplaćuje staru deviznu štednju. Osim toga, u svojoj Odluci u predmetima *CH/98/366 i dr.* (vidi Odluku o prihvatljivosti i meritumu Komisije za ljudska prava, *Halilović i dr. protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, od 12. maja 2005. godine/u daljnjem tekstu: *Halilović i dr.*), Komisija je utvrdila da i oni podnosioci prijava koji su pokrenuli postupke pred sudovima, kako bi im se isplatila gotovina sa njihovih računa, nisu uspjeli izdejstvovati pravosnažne presude domaćih sudova. Konačno, sama zakonska rješenja ne dozvoljavaju trenutno da se pravomoćne presude iz oblasti ove problematike izvršavaju, jer su predviđeni drugi modaliteti isplate stare devizne štednje.

319. S obzirom na gore navedeno, Komisija smatra da ne postoje efikasni pravni lijekovi koji su dostupni podnosiocima prijave, a koje bi trebali iscrpiti. U ovim okolnostima, Komisija cijeni da je opravdano razmatrati prijave.

320. Komisija, zbog toga, zaključuje da prijave nisu neprihvatljive prema članu VIII(2)(a).

6. Ostalo

321. U skladu sa pravilom 50. stavom 2e. Pravila procedure Komisije, Komisija u cijelosti briše prijavu, *CH/00/4021, Bogdana Miletić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, jer je podnositeljica prijave umrla, a njenu deviznu štednju je naslijedila podnositeljica prijave *CH/00/4022, Radojka Miletić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, zbog čega više nije opravdano da se nastavi postupak pred Komisijom u odnosu na

umrlu podnositeljicu prijave. Naslijeđena devizna štednja razmatrat će se kao dio prijave podnositeljice koja ju je naslijedila.

322. U skladu sa pravilom 50. stavom 2e. Pravila procedure Komisije, Komisija briše dio prijave u predmetu broj CH/00/4073, *Branko Kurpjel protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa dijelom devizne štednje u iznosu od 3.098,93 KM. Naime, podnosilac prijave je obavijestio Komisiju da je iskoristio dio svoje devizne štednje u navedenom iznosu u procesu privatizacije za otkup svoga stana, zbog čega više nije opravdano da se u tom dijelu nastavi postupak pred Komisijom.

323. U skladu sa pravilom 50. stavom 2b. Pravila procedure Komisije, Komisija briše dio prijave, u predmetu broj CH/00/4551, *Mijo Jagić protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa deviznim štednim knjižicama kod Osnovne banke Tuzla, koje glase na ime T.J, jer uprkos izričitom traženju Komisije, podnosilac prijave nije dostavio punomoć, kojom ga T.J. ovlašćuje na zastupanje pred Komisijom u vezi sa deviznom štednjom.

324. U skladu sa pravilom 50. stavom 1b. Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava neprihvatljivim dio prijave CH/00/5498, *Helena Čečez protiv Federacije Bosne i Hercegovine* koji se odnosi na zahtjev podnositeljice prijave za poništenje braka sa A.V. Podnositeljica prijave nije dostavila dokaze da je pokrenula postupak za poništenje braka pred nadležnim sudom, te Komisija smatra da domaći pravni lijekovi nisu iscrpljeni kako se zahtijeva članom VIII(2)(a) Sporazuma.

325. U skladu sa pravilom 50. stavom 2b. Pravila procedure Komisije, Komisija briše dio prijave u predmetu broj CH/01/6904, *Želimir Onić protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa položenim sredstavima u iznosu od 13.803,40 DEM i 45.529,92 USD kod Jugobanke Sarajevo. Naime, uprkos izričitom traženju, podnosilac prijave nije dostavio kopije deviznih knjižica, čime bi potkrijepio svoje navode. Podnosilac prijave je dostavio potvrdu Union banke od 22. decembra 2005. godine, kojom se potvrđuje da je kod te banke evidentiran štedni ulog na deviznom računu koji ima status stare devizne štednje, bez navođenja iznosa.

326. U skladu sa pravilom 50, stavom 1a. i 1h. Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava neprihvatljivim dio prijave u predmetu broj CH/01/7738, *Miroslav Paunović protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa njegovim zahtjevom za povrat prijeratnog stana. Naime, podnosilac prijave nije podnio žalbu protiv rješenja Službe od 25. aprila 2001. godine, te Komisija smatra da podnosilac prijave nije iscrpio djelotvorne pravne lijekove, kako se zahtijeva članom VIII(2)(a) Sporazuma. U odnosu na postupak za povrat predmetnog stana pred CRPC, Komisija smatra da se tužene strane ne mogu smatrati odgovornom za odluke CRPC i da je prijava u dijelu koji se odnosi na postupak pred CRPC nespojiva *ratione personae* sa odredbama Sporazuma, u smislu člana VIII(2)(c).

327. U pogledu naknade materijalne i nematerijalne štete, koju su tražili određeni podnosioci prijava, Komisija smatra da su takvi zahtjevi očigledno neosnovani zbog činjenice da je prvenstveni zadatak Komisije da ispita navodnu povredu prava u vezi sa dugogodišnjom neisplatom devizne štednje, te da, u slučaju da utvrdi ovu povredu, naredi pravne lijekove koji bi bili dostatni da se uspostavi sistem, kako bi povreda prava prestala. Komisija smatra da je ovo osnovni zahtjev podnosilaca prijava. Ovo je ujedno i osnovna intencija Sporazuma i njegovog kataloga prava i sloboda – eliminacija uzroka povrede ljudskih prava i sloboda. Osim toga, uzimajući u obzir cjelokupnu situaciju u kojoj se nalazi Država, utvrđivanje i isplata materijalne i nematerijalne štete bi otežalo uspostavu održivog sistema za isplatu "stare devizne štednje", što bi bilo suprotno namjeri ove Odluke. Komisija napominje da je Država započela postupak uspostavljanja sistema za isplatu "stare devizne štednje", što je izuzetno bitno u okolnostima datih slučajeva. Slijedi da je ovaj dio prijava očigledno neosnovan u smislu člana VIII(2)(c). Komisija, zbog toga, odlučuje da ovaj dio prijava proglasi neprihvatljivim.

A.1. Zaključak u pogledu prihvatljivosti

328. Pošto nije utvrđen bilo koji osnov za proglašavanje prijave neprihvatljivim, Komisija proglašava sve prijave prihvatljivim prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju u odnosu na Bosnu i Hercegovinu, i u cijelosti prihvatljivim u pogledu Federacije Bosne i Hercegovine.

329. U skladu sa pravilom 50. stavom 1h. Pravila procedure Komisije, zaključuje da nije nadležna *ratione personae* da razmatra prijave br. CH/00/5586, *Ilija Kajić protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske*, CH/00/6655, *Drago Perković protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske* i CH/03/14269, *Milanko Samardžić protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske* u odnosu na Republiku Srpsku.

330. U skladu sa pravilom 50. stavom 2e. Pravila procedure Komisije, Komisija briše u cijelosti prijavu CH/00/4021, *Bogdana Miletić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine* i dio prijave CH/00/4073, *Branko Kurpjel protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, jer nije opravdano nastaviti sa razmatranjem prijava.

331. U skladu sa pravilom 50. stavom 2b. Pravila procedure Komisije, Komisija briše dio prijava CH/00/4551, *Mijo Jagić protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, CH/01/6904, *Želimir Onić protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, jer nisu udovoljili zahtjevima Komisije.

332. U skladu sa pravilom 50. stavom 1b. Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava neprihvatljivim dio prijave CH/00/5498, *Helena Čečez protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, jer podnositeljica prijave nije iscrpila pravne lijekove.

333. U skladu sa pravilom 50. stavom 1a. i 1h. Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava neprihvatljivim dio prijave CH/01/7738, *Miroslav Paunović protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, jer podnosilac prijave nije iscrpio pravne lijekove, odnosno dio prijave je nespojiv *ratione personae*.

334. U skladu sa pravilom 50. stavom 1j. Pravila procedure Komisije, Komisija proglašava dio prijava koji se odnosi na zahtjev za naknadu materijalne i nematerijalne štete neprihvatljivim.

B. Meritum

335. Prema članu XI Sporazuma, Komisija mora obraditi pitanje da li utvrđene činjenice otkrivaju da je tužena strana prekršila svoje obaveze iz Sporazuma. Kao što je već naglašeno, prema članu I Sporazuma, strane su obavezne "osigurati svim licima pod svojom nadležnošću najviši stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda", uključujući prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom i drugim sporazumima nabrojanim u Dodatku Sporazuma.

B.1. Član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju

336. Podnosioci prijave se žale da je povrijeđeno njihovo pravo na imovinu prema članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Ova odredba glasi:

Svako fizičko i pravno lice ima pravo uživati u svojoj imovini. Niko ne može biti lišen imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ne utiču ni na koji način na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi se regulisalo korištenje imovine u

skladu sa općim interesima ili da bi se obezbijedila naplata poreza ili drugih dadžbina i kazni.

337. Podnosioci prijava se žale da su njihova prava povrijeđena odbijanjem banaka, tj. tuženih strana, da im isplate deviznu štednju, i konverzijom te štednje u certifikate za privatizaciju, bez njihovog znanja i saglasnosti. Dalje, podnosioci prijava tvrde da radnjama koje je preduzela Federacija nije uspostavljena pravična ravnoteža između javnog i privatnog interesa, a rezultat toga je nastavljena povreda njihovih prava na imovinu.

338. Tužene strane navode da su postupci u pogledu stare devizne štednje bili opravdani i da nije došlo do povrede ljudskih prava. Bosna i Hercegovina se pozvala na saradnju sa Uredom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, te navela da Država priprema paket zakona o privatizaciji državne imovine, čija je vrijednost znatno veća od duga po staroj deviznoj štednji građana. Bosna i Hercegovina je navela da trenutna zakonska rješenja ne vrijeđaju pravo podnosilaca prijava na imovinu. Federacija Bosne i Hercegovine navodi da je nesporno da se radi o imovini podnosilaca prijava, ali da je ovo pitanje zakonski regulisano u skladu sa pravom na imovinu. Ističe, da je postignuta pravična ravnoteža između interesa Države i podnosilaca prijava, te da je otklonjena buduća nesigurnost u pogledu devizne štednje.

339. Prema jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava, član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stava i koje je opće prirode, izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stava, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uvjetima. Treće, sadržano u drugom stavu, dozvoljava da države potpisnice imaju pravo, između ostalog, da kontrolišu korištenje imovine u skladu sa općim interesom, sprovođenjem onih zakona koje smatraju potrebnim u tu svrhu (vidi Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 3/99*, od 17. marta 2000. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 21/00).

340. Uzimajući u obzir gornju tačku ove Odluke, slijedi da Komisija mora odgovoriti na tri pitanja. Prvo, da li se prava u vezi sa starom deviznom štednjom mogu smatrati "imovinom" u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju? Drugo, ako se smatraju imovinom, da li se postojećom zakonskom regulativom ili nedostatkom regulative Bosna i Hercegovina, tj. Federacija Bosne i Hercegovine miješa u ta prava tako da uključuje zaštitu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju? Treće, ako je član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju uključen, da li je miješanje opravdano prema tom članu?

B.1.a. Da li se radi o imovini podnosilaca prijava?

341. Prema ustanovljenoj praksi riječ imovina uključuje širok obim imovinskih interesa koje treba štiti (vidi presudu bivše Evropske komisije za ljudska prava, *Wiggins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, aplikacija broj 7456/76, Odluke i izvještaji (OI) 13, st. 40-46 (1978)), a koji predstavljaju ekonomsku vrijednost. Koncept imovine ima autonomno značenje, a dokazivanje utvrđenog ekonomskog interesa može biti dovoljno ako se ustanovi pravo zaštićeno Evropskom konvencijom, pri čemu pitanje da li su imovinski interesi priznati kao zakonsko pravo u domaćem pravnom sistemu nije od značaja (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Tre Traktörer Aktbolag protiv Švedske*, iz 1984. godine, serija A, broj 159, stav 53).

342. Dom je u svojoj ranijoj praksi, u nekoliko predmeta, ustanovio da stara devizna štednja predstavlja imovinu u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Dom je utvrdio da, bez obzira na finansijsku situaciju banaka i opću ekonomsku situaciju u Državi i Federaciji Bosne i Hercegovine, te ograničenja u podizanju stare devizne štednje ili *de facto* blokiranje te štednje, novac koji je deponovan na računima podnosilaca prijava predstavlja ekonomsku vrijednost. Potraživanja podnosilaca prijava kod banaka po osnovu njihove devizne štednje tako predstavljaju "vlasništvo" u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju (vidi odluku *Poropat i drugi, loc. cit*, tačka 161). Konačno, tužene strane u postupku nisu negirale ovu činjenicu. Štaviše,

Federacija Bosne i Hercegovine je afirmativno potvrdila ovaj navod podnosioca prijava.

B.1.b. Navodne povrede od strane Bosne i Hercegovine

B.1.b.1. Da li se Bosna i Hercegovina nastavila miješati u pravo na imovinu podnosioca prijava?

343. Komisija, prije svega, napominje da je u predmetu *Poropat i dr* (loc. cit, tač. 164. et sequ), Dom jasno utvrdio da se Bosna i Hercegovina miješala u pravo na imovinu podnosioca prijava zbog činjenice da je propustila da "osigura štedišama stare devizne štednje njihovo pravo na mirno uživanje njihovog vlasništva. Ovo znači uplitanje u to pravo". Preko tri godine kasnije, u odluci *Đurković i dugi* (loc. cit, tačka 269. et sequ), Dom je potvrdio miješanje Bosne i Hercegovine u isto pravo podnosioca prijava.

344. Od ove odluke, koja je uručena 7. novembra 2003. godine, Država nije donijela niti jedan pravni akt kojim bi regulisala ovo pitanje. S druge strane, isplata stare devizne štednje nije izvršena u bilo kojem smislu. Iz ovog razloga, Komisija smatra da je Bosna i Hercegovina nastavila da se miješa u pravo podnosioca prijava, zbog čega je neophodno da se ispita opravdanje ovakvog "propuštanja" Države da reguliše pitanje stare devizne štednje.

B.1.b.2. Da li je miješanje opravdano?

345. Prije stupanja na snagu Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, Država je bila zakonodavno aktivna u pogledu stare devizne štednje. Naime, Republika Bosna i Hercegovina je usvojila zakone i propise u vezi sa deviznom štednjom (vidi *CH/97/48, loc. cit, tač. 88-91; tačka 456. et sequ.* ove Odluke). Član 9. stav 3. Uredbe iz 1992. godine predviđao je da Republika daje garanciju za deviznu štednju, a član 12. Uredbe iz 1994. godine stipulisao je da građani mogu koristiti svoju štednju slobodno. Imajući u vidu da je članom 144. Uredbe iz 1992. godine određeno da isplate devizne štednje građana uložene kod Narodne banke Jugoslavije treba odrediti posebnim propisom, Komisija smatra da je ustanovljeno da se izričita garancija i obećanje da se štednja može slobodno koristiti nisu odnosili na staru deviznu štednju nego samo na nove štedne uloge koje su građani počeli ulagati u vrijeme kada je usvojena zakonska regulativa Republike. Ipak, ostavljajući rješavanje stare devizne štednje za poseban propis, Republika je implicitno priznala odgovornost za ovu štednju. Odlukom od 9. aprila 1995. godine, ne samo da je pojačano ovo implicitno priznanje, već je jasno navedeno da će se pitanje stare štednje rješavati usvajanjem državnog zakona o javnom dugu Republike.

346. Iako je Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini stupio na snagu nakon datuma koji su navedeni u prethodnoj tački, Komisija ponavlja da, prema članu I Ustava Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država i tako nasljeđuje status bivše Republike Bosne i Hercegovine. Komisija se, nadalje, poziva na Aneks II/2 Ustava Bosne i Hercegovine, kojim je propisan kontinuitet pravnih propisa, prema kojem "[s]vi zakoni, propisi i sudski poslovници, koji su na snazi na teritoriji Bosne i Hercegovine u trenutku kada Ustav stupa na snagu, ostaće na snazi u onoj mjeri u kojoj nisu u suprotnosti sa Ustavom dok drugačije ne odredi nadležni organ vlasti Bosne i Hercegovine". *In conclusio*, svi opći akti, koji su usvojeni do stupanja na snagu Ustava Bosne i Hercegovine, ostaju na snazi u punom kapacitetu, sve dok drugačije ne odredi nadležni organ vlasti Bosne i Hercegovine. Time su i obaveze, koje je imala Republika Bosna i Hercegovina, a koje su opisane u prehodnoj tački, prešle na Državu, bez ikakvih ograničenja. Drugim riječima, jasno je vidljiv kontinuitet obaveze Države od perioda raspada bivše SFRJ pa sve do 14. decembra 1995. godine, kada je Sporazum i Ustav Bosne i Hercegovine stupio na snagu. U tom svojstvu, Bosna i Hercegovina uzima učešće u pregovorima koji se tiču sukcesije imovine bivše SFRJ.

347. Nakon stupanja na snagu Ustava Bosne i Hercegovine, Država je dobila nove obaveze koje se odnose na pitanja imovinskih prava u smislu člana 1. Protkola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Prije svega, Komisija napominje da tumačenje nadležnosti Države i njenih teritorijalnih

cjelina treba biti, prije svega, u okviru jezičkog značenja ustavnih odredbi, a na način da se najdjelotvornije ostvari cilj koji je propisan – u konkretnom slučaju, pravo na imovinu. U alineji 4. Preambule Ustava, koja ima normativni karakter, u skladu sa III. djelimičnom odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u predmetu *U 5/98* (od 30. juna i 1. jula 2000. godine, tač. 17. *et sequi*), propisano je da je država obavezna da "podstakn[e] opšte blagostanje i ekonomski razvoj kroz zaštitu privatnog vlasništva i unapređenje tržišne privrede". Članom I/4 Ustava Bosne i Hercegovine, stipulisana je, između ostalog, sloboda kretanja kapitala širom Bosne i Hercegovine i garantovanje jedinstvenog tržišta, dok je članom II/1, "Bosna i Hercegovina i oba entiteta [obavezna] osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda". Osim toga, članom II/6. Ustava Bosne i Hercegovine, "Bosna i Hercegovina, i svi sudovi, ustanove, organi vlasti, te organi kojima posredno rukovode entiteti ili koji djeluju unutar entiteta podvrgnuti su, odnosno primjenjuju ljudska prava i osnovne slobode na koje je ukazano u stavu 2". Konačno, "[p]rava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima". Na kraju, Komisija napominje da je Država, u skladu sa članom III/1(d) Ustava Bosne i Hercegovine, direktno odgovorna za monetarnu politiku. Štaviše, član VII. Ustava označava Centralnu banku Bosne i Hercegovine kao jedini nadležni organ za monetarnu politiku u cijeloj zemlji. Tačno je da Centralnoj banci nije dato ovlaštenje da reguliše rad banaka uopšte ili posebno deviznu štednju. Međutim, isplata štednje sa predmetnih bankovnih računa ima reperkusije na protok deviza i tako utiče na monetarnu politiku za koju je Centralna banka, kao državna institucija, odgovorna.

348. S druge strane, u pogledu problema devizne štednje, Država je nastavila sa zakonodavnim aktivnostima nakon stupanja na snagu Sporazuma i Ustava Bosne i Hercegovine. Tako je Odlukom od 10. aprila 1996. godine potvrđena Odluka od 9. aprila 1995. godine, a kojom je propisano da "[d]evizna štednja građana deponovana kod bivše Narodne banke Jugoslavije zajedno sa kamatama na ovu štednju, rješavaće se donošenjem zakona o javnom dugu Bosne i Hercegovine ili na drugi način u sklopu ukupne konsolidacije duga Bosne i Hercegovine zajedno sa međunarodnom zajednicom". Država je 22. jula 1998. godine, odnosno 19. jula 1999. godine, usvojila Okvirni zakon o privatizaciji banaka i preduzeća, koji je samo formulisao određene opće principe u privatizaciji. Uprkos ovoj zakonodavnoj aktivnosti, a u skladu sa ustavnim obavezama Države, Dom je, u svojoj odluci o deviznoj štednji građana, *CH/97/48* (*loc. cit.*, tač. 164. *et sequi*), zaključio da je Država odgovorna za povredu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, jer je propustila da preduzme određenu radnju i tako ostavila "štedišu u situaciji u kojoj nije bilo pravne osnove po kojoj su oni mogli tražiti isplatu svoje štednje, bilo direktno od banaka ili indirektno od Države kroz plaćanje javnog duga". Ovakva situacija je nastavljena sve do oktobra 2003. godine, kada je Dom, u svojoj zadnjoj odluci *CH/98/377 i dr.* (*loc. cit.*, tačka 204) u vezi sa štednim ulozima građana, zaključio:

[...] da Bosna i Hercegovina ostaje odgovorna za nalaz zajedničkog rješenja za problem starih bankovnih računa. Bosna i Hercegovina je uključena u državne pregovore u vezi sa pitanjima kao što su odgovornosti banaka iz inostranstva (kao što su Ljubljanska banka i Unionbanka, bivša Jugobanka), prava ekonomske sukcesije, i druga pitanja koja utiču na imaoce deviznih štednih računa, uključujući i podnosiocima ovih prijava. Dom, radi toga, nalazi da su te prijave prihvatljive protiv Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

349. Od 22. jula 1998. godine, odnosno 19. jula 1999. godine, zakonodavno stanje na terenu se nije mijenjalo. Država nije donosila nikakve zakone u vezi sa unutarnjim dugom ili štednjom građana. Jedini zakon, koji je regulisao pitanje "državnog" duga, je Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutarnjeg duga Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 44/04), iz kojeg očigledno proizilazi da Bosna i Hercegovina, tj. Država, ne podrazumijeva štednju građana kao svoj dug, već dug entiteta. Drugim riječima, sva aktivnost u pogledu "stare devizne štednje" građana prenesena je na entitete i Distrikt Brčko, koji su pitanje stare devizne štednje regulisali kroz relevantne zakone o unutarnjem dugu. Na ovaj način, jasno je da se Država *de facto* i *de jure* odrekla obaveza koje su proizilazile iz legislative donesene od 1992-1999. godine,

uključujući i obaveze iz Ustava Bosne i Hercegovine i Sporazuma.

350. Što se tiče samih obaveza Države, koje proizilaze iz legislative donesene od 1992-1999. godine, Država nije donijela niti jedan akt, kojim bi stavila van snage postojeću legislativu, a kojom je, u to vrijeme, direktno preuzela obaveze po osnovu stare devizne štednje. Problem bi mogao biti riješen primjenom principa *lex posterior derogat lex priori*, čime bi entiteti i Distrikt Brčko mogli preuzeti obavezu samostalnog garantovanja imovinskih prava po osnovu stare devizne štednje. Međutim, u ovom slučaju ne radi se samo o obavezi koja proizilazi iz "državnih" pozitivno-pravnih propisa, koji su derogirani donošenjem novih zakona, a koji regulišu istu materiju. Stara devizna štednja, nakon 14. decembra 1995. godine, predstavlja konstituisano imovinsko pravo u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, člana II/2/k) Ustava Bosne i Hercegovine, tj. člana 1. tačka 11. Sporazuma. Znači, radi se o pravima, koja su, s jedne strane, jasno definisana obaveza Države, a s druge strane, o pravima koja ne mogu biti derogirana i na niži teritorijalni nivo, na način na koji je to učinjeno. Iz navedenih razloga, potpuna derogacija bi mogla biti moguća da pravna pozicija podnosioca prijava nije zaštićena Sporazumom i Ustavom Bosne i Hercegovine. Drugim riječima, Država se ne može osloboditi garantovanja poštivanja ovog prava njegovim prenosom, u smislu regulisanja i implementacije, na entitetske institucije, bez da obezbijedi dovoljno garanta za adekvatno rješavanje ovog pitanja na nižem nivou u skladu sa, između ostalog, standardima iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

351. Zašto je bitno da Država načelno reguliše pitanje stare devizne štednje? Komisija primjećuje da je Federacija Bosne i Hercegovine regulisala pitanje stare devizne štednje Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine i Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine. Tim Zakonom, članom 2, "utvrđuje se sveobuhvatno izmirenje unutrašnjeg duga na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine". Republika Srpska je pitanje devizne štednje regulisala u Zakonu o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 63/04). U članu 2. je navedeno da "[i]zmirenje unutrašnjeg duga vrši se u skladu sa odredbama ovog zakona na način koji obezbjeđuje i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Republike Srpske". Konačno, Distrikt Brčko je sopstvenim Zakonom o podmirivanju obaveza po osnovu stare devizne štednje ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 27/04) regulisao pitanje isplate devizne štednje u gotovom novcu i obavezama, vodeći računa o makroekonomskoj stabilnosti Distrikta. Prema procjenama zakonodavaca entiteta i Brčko Distrikta, ukupan dug na ime stare devizne štednje u Distriktu Brčko iznosi 94 miliona konvertibilnih maraka, u Republici Srpskoj 774 miliona konvertibilnih maraka, dok se u Federaciji ukupan unutarnji dug procjenjuje na 1.858,9 miliona konvertibilnih maraka, od čega sigurno veliki dio otpada na staru deviznu štednju. Komisija je svjesna da je pitanje unutarnjeg duga veliko opterećenje za entitete. Njihova solventnost je interes Države, jer od toga direktno zavisi i moć Države, njena makroekonomska stabilnost. Država, s druge strane, ima obavezu da poštuje i brani princip državnog suvereniteta, što podrazumijeva i finansijsku samostalnost prema vani, ali i prema unutra. Odbrana suvereniteta Države (od čega zavisi i faktička moć prava na imovinu u konkretnim slučajevima) je takva obaveza, da Ustav Bosne i Hercegovine predviđa ne samo preduzimanje mjera u okviru datih joj nadležnosti, nego i sve ostale mjere, bez obzira čija je to konkretno nadležnost u Državi (član III/5.a) Ustava Bosne i Hercegovine). Drugim riječima, Država, u cilju odbrane forme i vrste svog političkog postojanja, može i mora preduzeti sve potrebne mjere. Prema tome, Država mora obezbijediti bezbjedno funkcionisanje svih nadležnih teritorijalnih cjelina u smislu budućih, uređenih dijelova finansijske privrede, koji će biti izloženi i u budućnosti velikim problemima i rizicima (na primjer, najava rješavanja problema restitucije). To se može postići samo na način da Država, zakonskim aktom, utvrdi principe za sve entitete i Brčko Distrikt, a koji bi bili rezultat ekonomske analize makroekonomske stabilnosti Države u kontekstu postojećeg problema.

352. U vezi s tim, član III/1(d) Ustava Bosne i Hercegovine nadležno obavezuje Državu na polju monetarne politike. Štaviše, član VII. Ustava označava Centralnu banku Bosne i Hercegovine kao jedini nadležni organ za monetarnu politiku u cijeloj zemlji. Tačno je da Centralnoj banci nije dato

ovlaštenje da reguliše rad banaka uopšte ili posebno deviznu štednju. Međutim, isplata štednje sa predmetnih bankovnih računa ide danas ne preko banaka, već direktno iz entitetskih budžeta, što ima reperkusije na protok novca i deviza i tako utiče na monetarnu politiku za koju je Centralna banka, kao državna institucija, odgovorna. Prema tome, bankovni sistem, osim Centralne banke Bosne i Hercegovine, nema ulogu u pitanju stare devizne štednje.

353. Član I/4. Ustava Bosne i Hercegovine obavezuje Državu da reguliše pitanje jedinstvenog tržišta u Bosni i Hercegovini, u koje spada, između ostalog, promet kapitala. Jedinstveno tržište i liberalizacija tržišta kapitala obuhvata isključenje svakog ograničenja, tj. ne samo diskriminirajućih mjera, nego i svih drugih mjera, koje bez obzira što nemaju diskriminirajući karakter opterećuju određene grupe više nego druge. Za Komisiju je neprihvatljivo da isto pitanje, za koje je Država odgovorna, i koje je bilo na isti način tretirano sve do donošenja entitetskih zakona o regulisanju ovog problema, uključujući Distrikt Brčko, postane regulisano na sasvim nejednak način. Tako, na primjer, Federacija Bosne i Hercegovine predviđa isplaćivanje, *inter alia*, u novcu u periodu od četiri godine (član 11. Zakona), dok dospijeće obveznica još nije regulisano. Republika Srpska je predvidjela druge modalitete novčane isplate (član 15. Zakona), dok obveznice imaju rok dospijeća 30 godina (član 16. stav 1. tačka 1). Distrikt Brčko predvidio je rok od tri godine za novčanu isplatu (član 2. stav 1. Zakona), dok obveznice imaju rok dospijeća 25 godina (člana 2. stav 2a. Zakona). Nejednako tretiranje je posljedica derogacije problema sa Države na entitete i Brčko Distrikt. Na taj način, različito zakonsko tretiranje će, pored zakona slobodnog tržišta, bitno i direktno uticati na tržište obveznicama u Bosni i Hercegovini, kao jedinstvenom tržišnom prostoru. S druge strane, stara devizna štednja je bila, i principijelno ostala, državni problem. U vezi s tim, Komisija napominje da je država obavezna poštovati opći princip jednakosti u pravima, kako to propisuje Ustav Bosne i Hercegovine, i to ne samo naspram ustavnih prava, već svih prava koja su propisana zakonom. Pravo na jednakost je ustavno pravo i odnosi se na sva zakonska prava. Nijedan zakonodavac ne može biti oslobođen te obaveze. Komisija uvažava stav Države da je rješavanje ovog problema na nivou entiteta i Brčko Distrikta optimalno rješenje. Međutim, Država mora dati garancije da su različita zakonska rješenja na nivoima entiteta i Brčko Distrikta neophodne mjere radi zaštite funkcionisanja finansijske privrede, monetarnog sistema, itd. Drugim riječima, Komisija uvažava stav Države da je opća ravnoteža u privredi veoma važan cilj Države. Međutim, različite mjere i različito tretiranje, koji utiču na jedinstveno tržište kapitala, su dozvoljeni ukoliko ispunjavaju pretpostavke principa proporcionalnosti (vidi presudu Suda za pravdu, predmet C-423/98, *Alfredo Albore*, Zbirka 2000, str. I-5965).

354. Država, dozvolivši da entiteti i Brčko Distrikt preuzmu operacionalizaciju i odgovornost za isplatu stare devizne štednje, nije dala niti jednu garanciju da će isplata, kako u novcu tako i u formi obveznica, biti realizovana. Komisija smatra da je neophodno da Država da određene garancije u tom smislu. Naime, po teoriji identiteta strana, Republike Bosne i Hercegovine i Bosne i Hercegovine, a koja jasno proizilazi iz člana I Ustava Bosne i Hercegovine, prema kojem Bosna i Hercegovina nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država i tako nasljeđuje status bivše Republike Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina ima poziciju dužnika. Ne bi bilo u skladu sa principom pravne države, da se Država, kao dužnik, oslobodi u potpunosti svoje obaveze tako što bi se, preko svoje moći nadležnosti derogacije, oslobodila davanja garancija za ispunjenje obaveza u koje je ušla. Iz toga razloga, Komisija ne može prihvatiti garanciju koju daju entiteti, a pogotovo ne garanciju obezbjeđenja novca putem privatizacije javnih preduzeća, uzimajući u obzir dosadašnje rezultate iste. Konačno, davanje garancije bi omogućilo da se jača osjećaj postojanja principa kontinuiteta u smislu člana I Ustava Bosne i Hercegovine i dobre vjere u njega. Naime, podnosioci prijava, kao vjerovnici, u trenutku sklapanja pravnog posla sa državnim bankama, nisu bili opterećeni rizikom da će isplata njihove devizne štednje kad-tad propasti ili postati neutuživa. Stoga, Komisija smatra da je Država odgovorna da se ojača taj osjećaj dobre vjere u kontinuitet postojanja pravnog sistema.

355. Zbog svega navedenog, Komisija smatra da Država mora na određeni način regulisati navedenu problematiku, od čega će direktno zavisiti i uspjeh predviđenog modaliteta isplate stare devizne štednje. Komisija smatra da Država nije obavezna u potpunosti regulisati ova pitanja. Ipak, načelno regulisanje ovih pitanja, a prije svega, pitanje davanja garancije za isplatu od strane

određene relevantne međunarodne institucije kapitala, ujednačavanje standarda na teritoriji cijele Države, vodeći računa o ostvarivanju jedinstvenog tržišta u Bosni i Hercegovini i makroekonomskoj stabilnosti Države, će voditi ka tome da pravo na imovinu ne bude ugroženo u budućem periodu, tj. da zakonska regulativa ispuní standarde koji su nametnuti pozitivnom obavezom za Državu, a koja proizilazi iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Komisija napominje da je zakonodavac najkompetentniji, uzimajući u obzir praktična stanovišta, da odluči koja su to pitanja na terenu, koja se načelno moraju uzeti u obzir.

356. S obzirom da Država, Bosna i Hercegovina, nije donijela određeni okvirni zakon, kojim bi načelno regulisala ova pitanja, Komisija smatra da je Bosna i Hercegovina propustila da djelotvorno zaštiti pravo na imovinu podnosilaca prijava, čime je povrijedila svoje pozitivne obaveze koje proizilaze iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

B.1.c. Navodne povrede od strane Federacije Bosne i Hercegovine

357. Pri razmatranju merituma ovih predmeta u odnosu na Federaciju Bosne i Hercegovine, Komisija mora odlučiti da li, u svjetlu najnovijih zakonskih promjena, koje su nastupile nakon odluke *Đurković i drugi*, pravna situacija u Federaciji u vezi sa starom deviznom štednjom nastavlja kršiti član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

358. Komisija, prije svega, ponavlja da se u predmetnim slučajevima radi o imovini podnosilaca prijava. Prema tome, Komisija mora utvrditi da li se postojećom zakonskom regulativom Federacija Bosne i Hercegovine miješa u ta prava tako da uključuje zaštitu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju? Osim toga, Komisija mora ispitati, ako se radi o miješanju u to pravo, da li je miješanje opravdano prema tom članu?

B.1.c.1. Da li se radi o miješanju Federacije Bosne i Hercegovine u pravo na imovinu podnosilaca prijava i, ako je odgovor afirmativan, da li se ono sastoji u "kontroli" ili "lišenju" prava na imovinu?

359. Prema stanju spisa, a uzimajući u obzir postojeću zakonsku regulativu, zahtjev podnosilaca prijava odnosi se na isplatu iznosa stare devizne štednje, uključujući pripadajuće kamate. Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine predviđa poseban modalitet isplate stare devizne štednje, dok je članom 9. stavom 4. predviđeno da se kamate od 1. januara 1992. godine otpisuju.

360. U odluci *Đurković i drugi (loc. cit, tačka 244. et sequ)*, Dom je naveo:

U odlukama *Poropat i drugi* i *Todorović i drugi*, Dom je utvrdio da je došlo do uplitanja u prava podnosilaca prijava po članu 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju na osnovu zakona koji su oslobodili banke njihovih ugovornih obaveza prema podnosiocima prijava i da je podnosiocima prijava onemogućeno da podignu svoj novac (*Poropat i drugi*, tačke 170-77; *Todorović i drugi*, tačke 130-33). Praktično, ista situacija je ostala do danas. Dom zapaža da, u skladu sa izmjenama i dopunama, ne postoje odredbe u Zakonu o potraživanjima građana po osnovu kojih je građanin slobodan da raspoláže svojom štednjom na bilo koji drugi način osim da je pretvori u privatizacijske certifikate. Zakoni, kako su izmijenjeni i dopunjeni, nastavljaju da propisuju obavezni prenos devizne štednje iz banaka na Jedinstveni račun građana. Podnosioci prijava, a vjerovatno i druge štediša, nisu mogli i još uvijek ne mogu podignuti novac sa svojih računa. Dakle, uplitanje ustanovljeno u odluci *Poropat i drugi* se nastavlja barem *de facto*, iako *de jure* relevantni zakoni nisu više na snazi.

246. Uplitanje je pogoršano nemogućnošću podnosilaca prijava da dobiju obeštećenje na sudovima (vidi tačku 27. gore).

361. Komisija navodi da se od vremena donošenja ovih zaključaka situacija utoliko promijenila što je na snazi novi zakonski okvir, koji reguliše pitanje stare devizne štednje. Međutim, vlasnici stare devizne štednje još uvijek nisu dobili isplatu svoje stare devizne štednje. Novi Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine ne predviđa isplatu stare devizne štednje, iako bi "normalna" situacija kod štednih uloga bila, ispunjenje ugovornih obaveza po ugovoru o štednji u skladu sa pojedinačnim ugovorima ili važećim zakonskim normama. Umjesto toga, novi Zakon je otpisao kamatu od 1. januara 1992. godine, a isplatu stare devizne štednje predvidio u sasvim drugom modalitetu – kao dio unutarnjeg duga Federacije Bosne i Hercegovine. Konačno, Komisija uviđa da izvršenje pravosnažnih presuda, donesenih u vezi stare devizne štednje još nije počelo.

362. Na osnovu izloženog, Komisija zaključuje da je Federacija Bosne i Hercegovine nastavila sa uplitanjem u imovinska prava pojedinih štediša, uključujući i konkretne podnosiocce prijava.

363. Za Komisiju ostaje da preispita kakva je priroda ovog miješanja u pravo na imovinu. S jedne strane, Komisija primjećuje da nikada nije bilo *de iure* lišenja ovog imovinskog prava (vidi, na primjer, CH/97/48 i dr, *loc. cit.*, tačka 78 – mišljenje OHR-a, kao *amicus curiae*, zakonsku regulativu Republike Bosne i Hercegovine i Bosne i Hercegovine, tačku 88. *et sequ.* iste Odluke). Međutim, Evropski sud za ljudska prava je u svojoj dugogodišnjoj praksi naglasio da *de facto* lišenje imovine ne pretpostavlja, tj. ne uslovljava bilo koji formalni akt lišenja imovine. Ono obuhvata državne mjere, koje zbog svojih teških reperkusija na pravo na imovinu, imaju istu posljedicu kao i formalni akt lišenja imovine (na primjer, eksproprijacija). Jurisprudencija, pri tome, stavlja akcent na pitanje da li postoji bilo kakva korist od "preostalog" prava na imovinu nakon takvih državnih mjera. U razgraničenju prema "kontroli korištenja prava na imovinu" (stav 2. člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju), postavlja se pitanje da li postoji opravdana vjera u mogućnost daljnjeg korištenja prava na imovinu, bez miješanja države u bilo kojoj formi (vidi, na primjer, presude Evropskog suda za ljudska prava, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, od 23. septembra 1982. godine, Serija A, broj 52, st. 70-73; *Allan Jacobson protiv Švedske*, od 25. oktobra 1989. godine, Serija A, broj 163, stav 54; *Fredin protiv Švedske*, od 18. februara 1991. godine, Serija A, broj 192, stav 46. i 52. *et sequ.*, itd).

364. Gledajući retrospektivno konkretnu situaciju oko stare devizne štednje, Komisija bi mogla zaključiti da se radi o *de facto* lišenju imovine. Naime, dugogodišnja nemogućnost da vlasnici stare devizne štednje dođu do realizacije svoga prava na imovinu, s jedne strane, a propali pokušaji Države da donese i implementira određene zakone, s druge strane, vode ka ovakvom zaključku (uporedi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Papmichalopoulos protiv Grčke*, od 24. juna 1993. godine, Serija A, broj 260-B, tač. 43-45). Ipak, u svjetlu novih zakonskih rješenja, Komisija smatra da se može opravdano očekivati da Federacija Bosne i Hercegovine isplati deviznu štednju u okvirima predviđenog modaliteta. Iz toga razloga, Komisija smatra da ovaj slučaj, nakon donošenja novog Zakona, pokreće pitanje "kontrole" prava na imovinu u smislu stava 2. člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

365. Na ovaj zaključak ne utiče ni činjenica da Zakon različito tretira pitanje kamata od pitanja glavnice. Naime, Zakon ne lišava podnosiocce prijava glavnice, već predviđa određene modalitete njene isplate. Komisija zaključuje da zakonski *modus operandi* u vezi glavnice jasno pokreće pitanje kontrole prava na imovinu. Kamate, s druge strane, iako mogu biti predmet pojedinačnog utuženja, te uprkos činjenici da kamate dospijevaju i zastarjevaju sa posebnim rokovima, one se moraju principijelno posmatrati kao sporedni zahtjev u odnosu na zahtjev za isplatu glavnice, te zajedno čine cjelinu (čl. 372, 399. *et sequ.*, 1045. Zakona o obligacionim odnosima). Komisija je svjesna da se radi o periodu od 1. januara 1992. godine. Prema tome, lišavanje prava na kamatu, za period duži od 12 godina, sigurno predstavlja značajno ograničenje navedenog prava. Ipak, u svjetlu rečenog, Komisija će tretirati ovo pitanje zajedno sa pravom na glavnice kao pitanje miješanja u pravo na imovinu od strane Federacije Bosne i Hercegovine u smislu njegove kontrole – član 1. stav 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Komisija napominje da ovaj zaključak nema suštinskog uticaja na konačni ishod predmeta.

B.1.c.2. Da li je miješanje opravdano?

366. Kao što je navedeno, prema jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava, član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stava i koje je generalne prirode, izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stava, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uslovima. Treće, sadržano u drugom stavu, dozvoljava da države potpisnice imaju pravo, među ostalim, da kontrolišu korištenje imovine u skladu sa općim interesom, sprovođenjem takvih zakona koje smatraju potrebnim u tu svrhu (vidi, *inter alia*, presude Evropskog suda za ljudska prava, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, od 23. septembra 1982. godine, Serija A, broj 52, stav 61. i *Scollo protiv Italije*, od 28. septembra 1995. godine, Serija A, broj 315-C, stav 26. sa daljnjim uputama). Svako miješanje u pravo prema drugom ili trećem pravilu mora biti predviđeno zakonom, mora služiti legitimnom cilju, mora uspostavljati pravičnu ravnotežu između prava nosioca prava i javnog i općeg interesa. Drugim riječima, opravdano miješanje se ne može nametnuti samo zakonskom odredbom koja ispunjava uslove vladavine prava i služi legitimnom cilju u javnom interesu, nego mora, također, održati razuman odnos proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želi ostvariti. Miješanje u pravo ne smije ići dalje od potrebnog da bi se postigao legitiman cilj, a nosioci imovinskih prava se ne smiju podvrgavati proizvoljnom tretmanu i od njih se ne smije tražiti da snose prevelik teret u ostvarivanju legitimnog cilja (vidi Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 83/03*, od 22. septembra 2004. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 60/04, tačka 49).

B.1.c.2.a. Miješanje predviđeno zakonom?

367. Miješanje je zakonito samo ako je zakon koji je osnova miješanja (a) dostupan građanima, (b) toliko precizan da omogućava građanima da odrede svoje postupke, (c) u skladu sa principom pravne države, što znači da sloboda odlučivanja koja je zakonom data izvršnoj vlasti ne smije biti neograničena, tj. zakon mora obezbijediti građanima adekvatnu zaštitu protiv proizvoljnog miješanja (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Sunday Times*, od 26. aprila 1979. godine, Serija A, broj 30, stav 49; vidi, također, presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Malone*, od 2. augusta 1984. godine, Serija A, broj 82, st. 67. i 68). Sud je istakao da su u mnogim zakonima neizbježno upotrijebljeni termini koji su, u većem ili manjem opsegu, dvosmisleni ili neodređeni i čija je interpretacija i primjena pitanje prakse (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Silver i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, od 25. marta 1983, serija A, broj 18, stav 89).

368. Komisija ne sumnja da Zakon vezan za ovaj predmet ispunjava standarde u smislu Evropske konvencije (vidi Odluku o prihvatljivosti i meritumu Doma, *M.P. i drugi*, *CH/02/8202*, stavovi 144 i dalje).

B.1.c.2.b. Miješanje u javnom interesu

369. Podnosioci prijava, iako nisu *explicite* naveli, smatraju da je miješanje, tj. kontrola njihovog prava na imovinu, neproporcionalno. Udruženje za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini, u svojstvu *amicus curiae*, smatra da Država nema interes, niti ga je navela u svojim aktima. Osim toga, ovo Udruženje smatra da se Federacija Bosne i Hercegovine, nesavjesnim ponašanjem prema vlastitoj imovini, ne može pozivati na javni interes. Federacija Bosne i Hercegovine, u svom odgovoru, navodi da je donošenje ovakvih zakonskih rješenja neophodno da se spriječi kolaps bankovnog sistema, te da je Entitet morao voditi računa o makroekonomskoj stabilnosti i fiskalnoj održivosti Entiteta.

370. Komisija smatra da su ciljevi postojećih zakonskih rješenja opravdani – sprječavanje kolapsa bankovnog sistema, makroekonomska stabilnost i fiskalna održivost Entiteta. Komisija smatra da su ovi interesi postojali i bili opravdani i ranije, kada je Dom dao, u tom smislu, afirmativno mišljenje (vidi *CH/97/48*, *loc. cit.*, tačka 180, *CH/98/377*, *loc. cit.*, tačka 249). Komisija zaključuje da je ovaj interes ostao aktuelan i danas.

B.1.c.2.c. Uspostavljanje pravične ravnoteže između prava nosioca prava i javnog interesa (proporcionalnost)

371. U odlukama *Poropat i drugi*, *Todorović i drugi* i *Đurković i drugi*, Dom je utvrdio da je došlo do uplitanja u prava podnosioca prijava po članu 1. Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju na osnovu zakona koji su oslobodili banke njihovih ugovornih obaveza prema podnosiocima prijava i da je podnosiocima prijava onemogućeno da podignu svoj novac (*Poropat i drugi*, loc. cit, tač. 170-77; *Todorović i drugi*, loc. cit, tač. 130-133). Dom je, nadalje, našao da propisanim zakonskim mjerama nije uspostavljena "pravična ravnoteža" između općeg interesa i zaštite prava na imovinu podnosioca prijava i da one tako spadaju van slobode odlučivanja Federacije (*Poropat i drugi*, loc. cit, tačka 192). Dom je u svojim odlukama istakao nekoliko nedostataka procesa privatizacije, koji su se odnosili na ograničeno važenje certifikata, jednak tretman gotovine i certifikata i sl. Dom je ustanovio da su ovo pitanja koja je Federacija morala riješiti izmjenom i dopunom programa privatizacije. Dom je smatrao da je Federacija trebala da nađe, u okviru svoje slobode odlučivanja, odgovarajuće načine da postigne traženu "pravičnu ravnotežu" interesa (*Poropat i drugi*, loc. cit, tačka 204).

372. Komisija priznaje da je od 2000. do 2003. godine Federacija izmijenila i dopunila različite odredbe Zakona o potraživanjima građana pokušavajući da nađe rješenje za pitanje nedostataka procesa privatizacije i da izvrši odluku Doma u predmetu *Poropat i drugi*. Međutim, odlukom Ustavnog suda Federacije dalja efikasnost ovih zakona dovedena je u pitanje, s obzirom da je ovom odlukom utvrđeno da ključne odredbe Zakona o potraživanjima građana nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

373. Tužena strana, Federacija Bosne i Hercegovine, istakla je da prijašnja zakonska regulativa nije uspostavljala pravičnu ravnotežu. Međutim, Komisija zapaža da je Federacija Bosne i Hercegovine usvojila novi Zakon o unutrašnjem dugu, kojim je preuzela obaveze po osnovu stare devizne štednje ostvarene u najnižim poslovnim jedinicama banaka na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, kao dio svog unutrašnjeg duga. Zakonom je izričito propisano da će se metod i visina isplata u gotovini vršiti na način koji osigurava i podržava makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine. Tužena strana je navela da nova zakonska rješenja u potpunosti uspostavljaju princip proporcionalnosti kontrole prava na imovinu.

374. Komisija priznaje napore Federacije Bosne i Hercegovine da, u pokušajima da izvrši ranije naredbe Doma, nastoji da Zakonom o unutrašnjem dugu iznađe rješenja prihvatljiva za podnosioca prijava, odnosno, da nastoji postići pravičnu ravnotežu između općeg interesa i pojedinačnog tereta podnosioca prijava. Međutim, Komisija zapaža da nova zakonska rješenja predstavljaju samo okvir na osnovu kojeg treba utvrditi jasan model isplata devizne štednje podnosioca prijava. Prema tome, u svjetlu novih zakonskih promjena, koje su nastupile nakon odluke *Đurković i drugi*, postojeći zakonski okvir još uvijek ne daje jasnu i dovoljno izvjesnu pravnu situaciju u pogledu konačnog rješenja problema, što dovodi do miješanja u prava podnosioca prijava od strane Federacije Bosne i Hercegovine.

375. Komisija je došla do ovog zaključaka iz sljedećih razloga:

376. Prvo pitanje, koje se nameće u ovom kontekstu, jeste pitanje verifikacije iznosa stare devizne štednje. Drugim riječima, radi se o verifikaciji "građanskog prava". Zakon je predvidio da "[v]erifikovanje svih potraživanja za staru deviznu štednju vršit će se na osnovu baze podataka koja je ustanovljena Zakonom o utvrđivanju i ostvarivanju potraživanja građana u postupku privatizacije ("Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 57/03, 20/04) i drugim propisima donesenim na osnovu zakona i baza podataka koje posjeduju banke". Komisija napominje da od postupka verifikacije direktno zavisi postojanje ili nepostojanje prava na imovinu.

377. Svaki vlasnik stare devizne štednje mora imati obezbijeđeno pravo da aktivno učestvuje u tom postupku. U tom smislu, Zakon mora jasno predvidjeti koje tijelo će vršiti verifikaciju. Ono ne mora biti sudsko tijelo. Verifikacija se može vršiti i od strane upravnih organa. Međutim, u tom

slučaju, postupak verifikacije mora, barem u jednoj instanci, imati karakter sudskog postupka pred "tribunalom", u smislu člana 6. Evropske konvencije. To, dalje, znači da verifikacija mora biti okončana, u slučaju spora oko faktičkih ili pravnih pitanja, pred nezavisnim i nepristranim tijelom, koje bi dalo konačno mišljenje u smislu postojanja ili nepostojanja, visine i drugih važnih pitanja oko stare devizne štednje. Tu spada i pitanje konverzije deviza. Pored toga, "tribunal" ne smije biti vezan utvrđenim činjenicama upravnog organa, već mora imati mogućnost da sam preispita činjenice relevantne za svaki pojedini slučaj (u pogledu obaveze sudske zaštite u vezi sa starom deviznom štednjom i nadležnostima takvog tijela vidi *mutatis mutandis* Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, U 19/00 od 4. maja 2001. godine, tačka 23, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 27/01; predmete Evropskog suda za ljudska prava, *Iatridis protiv Grčke*, od 25. marta 1999. godine, stav 58, Izvještaji o presudama i odlukama 1999-II; *Hentrich protiv Francuske*, od 22. septembra 1994. godine, Serija A, broj 296-A, stav 42; u pogledu karaktera "tribunala", pojmu nezavisnosti i nepristrasnosti, vidi Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, U 47/03, od 15. juna 2004. godine, tačka 23, sa daljnjim uputama na praksu Evropskog suda za ljudska prava). U vezi sa institucionalnom zaštitom u postupku verifikacije, Komisija preporučuje, u cilju zaštite djelotvornog sudskog sistema, da se formira posebno tijelo na nivou Entiteta, koje bi ispunjavalo kriterije navedene u ovoj tački Odluke, a kako se redovni sudovi ne bi opterećivali eventualnim problemima mnogobrojnih imalaca stare devizne štednje.

378. Drugo pitanje se odnosi na procesna prava u postupku verifikacije. Komisija je, prije svega, zabrinuta, a što je u svom mišljenju *amicus curiae*, Udruženje za zaštitu štediša u Bosni i Hercegovini, također istakao, za eventualne probleme oko utvrđivanja stare devizne štednje. Kao što je već istaknuto u prethodnim odlukama Doma (vidi, na primjer, CH/97/48, *loc. cit.*, tač. 171. *et sequ*), ali i primijećeno u radu na aktuelnim predmetima, mnogi imalci stare devizne štednje nemaju evidenciju iste na Jedinstvenom računu građana. S druge strane, turbulentnim promjenama u bankovnom sistemu, podaci o imalcima stare devizne štednje mogu biti nedostupni. Ovo, štaviše, zbog činjenice da su komercijalne banke, u principu, oslobođene izmirenja duga po osnovu stare devizne štednje, čime se kod njih gubi osjećaj odgovornosti prema obavezi čuvanja podataka. Konačno, ne smije se zanemariti činjenica da su mnogim vlasnicima stare devizne štednje nestale, izgorile ili na drugi način uništene štedne knjižice, kao osnovni dokument i "ugovor" u obligaciono-pravnom smislu. Zbog toga, Entitet, s jedne strane, mora jasno predvidjeti pozitivnu obavezu banaka u tom smislu, a pravo pristupa informacijama imalaca stare devizne štednje, s druge strane. Komisija napominje da se radi o posebno osjetljivoj grupi građana, u velikom broju, penzionerima lošeg imovnog stanja, koji se u postupku verifikacije ne smiju dodatno opteretiti administrativnim troškovima. Osim toga, ratna događanja u Bosni i Hercegovini dovela su do toga da je veliki broj građana napustio domicilni entitet ili, štaviše, Državu. Iz toga razloga, veoma je važan medijski istup nadležnih u Entitetu, transparentnost i reduciranje troškova na minimum kod postupka verifikacije. Što se tiče samih procesnih prava, za Komisiju nije sporno da "verifikaciono tijelo" predvidi *ex offio* postupak verifikacije, čak i bez procesnog učešća imalca devizne štednje. Međutim, ono mora promptno obavijestiti vlasnika devizne štednje o rezultatu verifikacije, kako bi se vlasnik stare devizne štednje mogao aktivno uključiti u odbranu svojih imovinskih prava pred "tribunalom" u smislu ranijih tačaka ove Odluke. Samo na taj način, neće doći do povrede prava na djelotvoran pristup sudu u smislu člana 6. Evropske konvencije (u tom smislu vidi presudu Evropskog suda u predmetu *Airey protiv Irske* od 9. oktobra 1979. godine, Serija A, broj 32, stav 25; Odluku o prihvatljivosti i meritumu Komisije, CH/98/240, od 8. februara 2005. godine, tačka 113. *et sequ*).

379. Komisija smatra da je institucionalna i procesno-pravna pitanja u smislu prethodnih tačaka ove Odluke, moguće riješiti podzakonskim aktima iz člana 12. stav 3. Zakona (Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona izmijenjen je član 12. a dosadašnji stav 3. postaje stav 4.) (vidi tačke 226. i 227. ove Odluke). Federalni ministar finansija je, na osnovu člana 12, stava 3. Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine, u maju 2005. godine, donio (1) Pravilnik o postupku verifikacije potraživanja za staru deviznu štednju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Pravilnik o verifikaciji), (2) Uputstvo o obliku i sadržaju obavijesti o neizvršenom verifikiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje, (3) Uputstvo o obliku i sadržaju zahtjeva za registrovanje potraživanja na osnovu stare devizne

štednje, (4) Uputstvo o obliku i sadržaju potvrde o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje i (5) Uputstvo o obliku i sadržaju izvještaja o izvršenom verificiranju potraživanja na osnovu stare devizne štednje ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 33, od 13. juna 2005. godine).

380. Prema Pravilniku o verifikaciji (koji je stupio na snagu 14. juna 2005. godine), banke na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine (pobrojane u članu 5. Pravilnika o verifikaciji) dužne su svoju bazu podataka provjeriti i učiniti je dostupnom za verifikaciju, sa posljednjim stanjem salda i posebnim iskazom upisane kamate, koja se odnosi na period poslije 31. decembra 1991. godine u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu Pravilnika o verifikaciji, i te podatke dostaviti u Federalno ministarstvo finansija. U slučaju da banke nisu u mogućnosti utvrditi pojedinačnu visinu potraživanja zbog nepostojanja dokumentacije ili drugih objektivnih razloga, dostaviti će Federalnom ministarstvu finansija podatke o ukupnom iznosu potraživanja za koje ne postoje pojedinačni podaci ili za koje podaci nisu usaglašeni, te će Federalno ministarstvo finansija u tim slučajevima dati posebne upute o načinu verifikacije potraživanja u roku od 30 dana od dana dobivanja tih podataka (znači, 60 dana od dana stupanja na snagu ovog Pravilnika). Vlasnici stare devizne štednje su obavezni popuniti "registracioni zahtjev" za staru deviznu štednju i predati ga u najnižu organizacionu jedinicu Agencije za finansijske, informatičke i posredničke usluge d.d. Sarajevo i Agencije za pružanje finansijskih, informatičkih i posredničkih usluga d.d. Mostar (u daljnjem tekstu: Agencija), u mjestu svog prebivališta ili boravišta, ili mjestu koje je najbliže mjestu njihovog prebivališta ili boravišta, u cilju popune i predaje Registracionog zahtjeva za staru deviznu štednju (u daljnjem tekstu: Zahtjev). Zahtjev se predaje na propisanom obrascu koji je sastavni dio ovog pravilnika, a najkasnije do 28. augusta 2005. godine! Agencija će zaprimiti popunjene Registracione zahtjeve za staru deviznu štednju, sa odgovarajućom dokumentacijom, uspostaviti bazu podataka, koja se sastoji od podataka dostavljenih od strane Agencije za privatizaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine, uporediti ih, te izvršiti poništenje i povrat deviznih štednih knjižica, uz izdavanje potvrde o verifikovanom potraživanju koja predstavlja zvanični dokument za izmirenje obaveza iz osnova stare devizne štednje i konačno stanje potraživanja, preračunato u konvertibilne marke, u skladu sa Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine. Agencija će izvršiti i neophodnu obradu podataka i sastaviti izvještaj o izvršenoj verifikaciji potraživanja iz osnova stare devizne štednje po svakom obrađenom zahtjevu. Federalno ministarstvo finansija vršiti će nadzor nad svim aktivnostima u procesu verifikacije stare devizne štednje, a po okončanju procesa verifikacije potraživanja, Agencija će prenijeti verifikovanu/konačnu bazu podataka imalaca stare devizne štednje Federalnom ministarstvu finansija.

381. Međutim, uprkos naporima Vlade da donese ove akte i ispoštuje zakonske obaveze, Komisija ima određene primjedbe u vezi sa podzakonskim aktima u kontekstu predmetnih slučajeva. S jedne strane, Komisija zapaža da Vlada nije uzela u obzir preporuku Komisije da formira jedno tijelo u smislu "tribunala" iz člana 6. Evropske konvencije, koje bi, u slučaju spora oko potvrde o izvršenom verificiranju potraživanja, omogućilo imalcima stare devizne štednje da preispitaju potvrdu u materijalno-pravnom smislu u skladu sa standardima pravičnog postupka (uporedi obrazloženje iz tačke 377. ove Odluke i tačke 1229. Odluke o prihvatljivosti i meritumu, CH/98/375 i dr. *Đorđe i Besarović drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, od 6. aprila 2005. godine). S druge strane, Komisija zapaža da je, prema Zakonu o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine, koji je stupio na snagu 28. novembra 2004. godine, federalni ministar finansija trebao donijeti podzakonske akte o verifikaciji svih potraživanja za staru deviznu štednju u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona. Podzakonske akte navedene u tački 379. ove Odluke, Federalno ministarstvo finansija donijelo je u maju 2005. godine, a objavljeni su u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine" od 13. juna 2005. godine, dakle gotovo četiri mjeseca nakon predviđenog roka. Prema Pravilniku o verifikaciji, vlasnici stare devizne štednje su obavezni popuniti i predati registracioni zahtjev za staru deviznu štednju Agenciji, a najkasnije do 28. augusta 2005. godine, dok je prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine, predviđen rok 31. decembar 2005. godine. Osim toga, niti samim Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i

Hercegovine niti podzakonskim aktima, nije pravno definisan pojam "verifikacije", kao takav. Ovakvo pravno stanje opravdano izaziva konfuziju kod imalaca prava u vezi s njihovim obavezama. Prema tome, Komisija naglašava da zakonski rok za verifikaciju, na cijeloj teritoriji mora biti jedinstven, jer je to jedan od ključnih elemenata da bi se prava na deviznu štednju tretirala jedinstveno na državnom nivou. Osim toga, zbog trenutne nejasne zakonske situacije, a radi poštovanja principa pravne sigurnosti u smislu člana 1/2. Ustava Bosne i Hercegovine, zakon ili podzakonski akti moraju jasno definisati pojam "verifikacije", uključujući obrazloženje da se ne radi o raskidanju ugovornih odnosa sa "starim deviznim štedišama", već o nužnom tehničkom sredstvu, neophodnom da se utvrde tačni iznosi njihove devizne štednje. Prema tome, tužena strana, pored usaglašavanja svih akata u pogledu rokova i upotrebljivanih zakonskih pojmova, mora, s jedne strane, započeti verifikaciju, a, s druge strane, prilagoditi svoja zakonska rješenja državnom zakonu, koji će biti donesen.

382. S druge strane, Komisija uviđa pozitivan pomak u pogledu javnog istupa nadležnih organa, s obzirom da su nadležni entiteti i Brčko Distrikt, u toku jula 2005. godina, putem medija, ukazali nosiocima stare devizne štenje na njihova prava i obaveze u postupku verifikacije. Komisija smatra da se obaveza informisanja mora nastaviti u narednom periodu, sve dok se problem stare devizne štednje ne okonča, a najranije, do ispunjenja svih obaveza tuženih strana iz Odluke Komisije u predmetu *Besarović i drugi*. Komisija ovaj zaključak smatra pozitivnom obavezom, koja proizilazi iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

383. Treće pitanje se odnosi na otpis kamata od 1. januara 1992. godine (član 9. stav 4. Zakona) i na modalitet isplate stare devizne štednje. Komisija je već navela da je dio unutarnjeg duga, koji se odnosi na staru deviznu štednju, veliko opterećenje za Državu i njene teritorijalne cjeline. Komisija ponavlja da je u tom smislu opravdan javni interes Države.

384. Evropski sud za ljudska prava je ustanovio da domaće vlasti uživaju široko polje procjene prilikom donošenja odluka koje su vezane za lišavanje imovinskih prava pojedinaca zbog neposrednog poznavanja društva i njegovih potreba. Odluka da se oduzme imovina često uključuje razmatranje političkih, ekonomskih i socijalnih pitanja o kojima će se mišljenja u okviru demokratskog društva bitno razlikovati. Stoga će se presuda domaćih vlasti poštivati, osim ako je očigledno bez opravdanog osnova (vidi Odluku o prihvatljivosti i meritumu Doma, *CH/98/1311 i CH/01/8542, Kurtišaj i M.K. protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, od 2. septembra 2002. godine, tačka 87; vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *James i drugi*, od 21. februara 1986. godine, Serija A, broj 98, stav 46). U predmetu *Lithgow i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (presuda od 8. jula 1986. godine, Serija A, broj 102, stav 122), koja se tiče nacionalizovanja imovine, Sud je izjavio:

Odluka da se usvoji zakon o nacionalizaciji će obično uključiti razmatranje raznih pitanja o kojima se mišljenja u demokratskom društvu mogu, što je i razumljivo, široko razlikovati. Zbog toga, što one direktno poznaju svoje društvo i njegove potrebe i resurse, domaće vlasti su u principu u boljem položaju od međunarodnog sudije da procijene koje mjere su odgovarajuće u toj oblasti i prema tome sloboda procjene koju oni imaju treba biti široka.

385. Pri tome će pomoći i stav Evropskog suda za ljudska prava, u njegovoj odluci *Lithgow i drugi protiv Velike Britanije* (od 8. jula 1986. godine, Serija A, broj 102, st. 121. f), u kojoj je naglasio da oduzimanje imovine uz naknadu, koja ne predstavlja tržišnu vrijednost, u principu, ne predstavlja proporcionalno miješanje u pravo na imovinu nosioca prava. Međutim, pravo na imovinu iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju ne garantuje pravo na punu kompenzaciju u svim okolnostima, s obzirom da legitimni ciljevi javnog interesa, koji služe da se izvrši određena ekonomska reforma ili ostvari veća socijalna pravda, mogu imati takav značaj da opravdavaju davanje manjeg iznosa od tržišne vrijednosti. Štaviše, Evropski sud za ljudska prava je naglasio da nije nedozvoljeno, pri lišavanju imovine nosilaca prava, da se ne naknadi izgubljena dobit ili nerealizirana mogućnost upotrebe – *ususfructus* (vidi Odluku o dopustivosti bivše Evropske komisije za ljudska prava, *X. protiv Austrije*, od 13. decembra 1979. godine, aplikacija broj 7978/7,

Odluke i izvještaji (OI), broj 18, tačka 3, str. 47). U citiranoj odluci je nadalje navedeno da se izgubljena korist ili dobit može naknaditi samo ako je, "lišenje" imovine direktan uzrok tome. Konačno, Komisija smatra da se ne može primijeniti isti pristup u rješavanju problema "kontrole i lišenja" prava na imovinu, koji pogađa jednu veliku skupinu ljudi, a zakonodavac predviđa globalnu soluciju, od situacije kada se država miješa u individualni slučaj. Komisija, zbog toga, smatra da je na Državi mnogo veća obaveza naknade pune vrijednosti lišenog prava na imovinu ili naknade zbog miješanja u imovinu u individualnim slučajevima, nego kada se radi o generalnom rješavanju slučajeva. Ovakve stavove Komisija podržava iz razloga što je imovina socijalna kategorija i ne može se, u pravno-filozofskom smislu, separatno, apstraktno posmatrati, već ona mora podlijevati društvenim zakonima, koji će, s jedne strane, odražavati interese pojedinca, a s druge strane, interese društvene zajednice. Upravo zbog veze društva i imovine, od pojedinca, kao vlasnika imovinskog prava, očekuje se, već od trenutka sticanja imovinskog prava, da prihvati određenu mjeru "žrtvovanja", ako je potrebno. Samo preko ove granice, postoji obaveza za državu da se naknadi vrijednost lišene imovine, tj. "kontrole" imovine. Gdje leži ova granica, zavisi od obrazloženja iz prethodnih tačaka ove Odluke.

386. Polazeći od gore navedenog, Komisija uvažava ekspertne napore Države, da riješi problem stare devizne štednje na najdjelotvorniji način. Komisija napominje da su pravo na imovinu, pravna sigurnost i pravna jasnoća principi na kojima se mora temeljiti pravni sistem Bosne i Hercegovine u rješavanju postojećeg problema unutarne duga, tj. stare devizne štednje. Samo na taj način se može postići pravni mir u budućnosti Države. Komisija je svjesna da se problem stare devizne štednje mora rješavati u svjetlu cjelokupne situacije u kojoj se Država nalazi. Država ne može apstraktno posmatrati ovaj problem, ne uzimajući u obzir sistem i hijerarhiju vrijednosti koje je stvorio Ustav Bosne i Hercegovine. Pri tome, Komisija posebnu pažnju polaže na princip socijalne države (Preambula Ustava Bosne i Hercegovine).

387. Bosna i Hercegovina je doživjela katastrofu i razaranja, politički i privredni krah. Jedna od posljedica ovih događaja je, sigurno, neriješeno pitanje unutarnjih obaveza Države. Bivša Republika Bosna i Hercegovina, uprkos svome kontinuitetu prema Ustavu Bosne i Hercegovine, doživjela je određenu vrstu privrednog i finansijskog sloma. S obzirom da država, kao pravno lice, ne može doživjeti formalni bankrot i nesolventnost, niti je moguće na nju primijeniti opće stečajno pravo, država mora predvidjeti druge mjere, kako bi gradila buduću, siguran privredni i finansijski sistem. Pri tome je zakonodavac "prirodni" organ za zakonodavstvo, koji ima zadatak da zakonski obradi pitanje aktive i pasive države, vodeći računa o budućnosti.

388. Pri stvaranju buduće države, zakonodavac mora voditi računa o cjelokupnoj budućoj državnoj politici i finansijskoj privredi, što je velika razlika u poređenju sa stečajnim postupkom privatnog pravnog lica. Prema tome, u tom postupku ne radi se o "obračunu" sa prošlošću, već o stvaranju osnova za budućnost. Sanacija države i stvaranje zdravog sistema je osnova uređenog razvoja socijalnog i političkog života.

389. Pri tome, zakonodavac nije obavezan niti ima zadatak da uspostavi određeni odnos između ispunjenja starih obaveza i ispunjenja tekućih obaveza, niti da suprostavi ove vrijednosti. Prema tome, pri "sanaciji" države, ne postoji obaveza zakonodavca da uspostavi pravno-obavezujuću skalu obaveza. Ona ne postoji uprkos činjenici da su određene obaveze nastale ranije, a druge obaveze tek nastaju. Isto tako, država, pri stvaranju novog poretka, ne mora da ima obavezu ispunjavanja "novonastalih" obaveza u onoj mjeri u kojoj to dozvoljavaju stare obaveze. Ovo važi posebno u situaciji kada se država, zbog kolateralne štete, obnavlja u svakom svom aspektu.

390. Komisija napominje da "šteta", koju su imao stare devizne štednje pretrpili, nije jedina koja postoji. Od početka 1990-tih, a zbog ukupnih događanja u Bosni i Hercegovini, stradali su mnogi životi, zdravlje i sloboda ljudi, druga materijalna dobra, radna mjesta, profesionalni napredak ljudi, itd. U tom smislu govore i statistički podaci koje je prezentirao Ured Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, a koji su odraz ukupnih događanja u Državi. Prema njima, Bosna i Hercegovina ima zajednički procijenjeni dug koji premašuje sumu od 9,2 milijardi konvertibilnih maraka, od čega 4,8 milijardi otpada na obaveze nastale prije 31. decembra 2002. godine.

Procijenjeno je da spoljni i unutrašnji dug u decembru 2003. godine iznosi 75% bruto godišnjeg proizvoda, što je razlog za tešku ekonomsku krizu Države (str. 2. mišljenja). Prema tome, zakonodavac, pri pomirenju svih interesa, mora voditi računa da država ima zadatak stvarati prosperitetnu državu, a ne samo popravljati uništeno i ispravljati nepravdu. Drugim riječima, u vanrednim okolnostima, država mora pomiriti prošlost i budućnost u granicama mogućeg. Prema tome, država se odgovarajućim mjerama ne nastavlja miješati u pravo, jer to nije dozvoljeno, nego preduzima mjere, kojima se usmjerava razvoj već učinjenog miješanja u pravo (uporedi odluke Saveznog ustavnog suda Savezne Republike Njemačke nakon raspada nacionalsocijalističkog sistema *Državni bankrot* (Staatsbankrott), (BVerGE 15, 126, od 23. maja 1962. godine) i spajanja Savezne Republike i Demokratske Republike Njemačke, *Zemaljska reforma* (Bodenreform), (BVerfGE 84, 90, od 23. aprila 1991. godine; vidi i presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Wittek protiv Savezne Republike Njemačke*, od 12. decembra 2002. godine, stav 50. et sequ).

391. Naravno, država se mora pridržavati principa zabrane proizvoljnosti i prava na jednakost. Pri tome, moraju se forsirati određene vrijednosti, kao što je vjera u bankarski sistem. Bankarski sistem je toliko važan da je čak i Savezna Republika Njemačka priznala sve štedne uloge koji su bili ulagani u banke za vrijeme "Njemačkog Rajha", uprkos činjenici da je ovaj nacionalsocijalistički sistem u potpunosti propao (čl. 10-30. Zakona o općim ratnim štetama, "Službeni glasnik" I, str. 1747, od 1. januara 1958. godine). Osim toga, Komisija smatra da isplata stare devizne štednje ima svoju socijalnu ulogu u podizanju općeg blagostanja građanstva. Konačno, realizacija isplate stare devizne štednje jačala bi vjeru u slovo zakona, pravnu državu i jednakost pred zakonom. Pravna sigurnost, koja proizilazi iz principa vladavine prava, nadopunjuje princip proporcionalnosti u vezi sa miješanjem države u pravo na imovinu. Komisija upućuje na jedan primjer Ustavnog suda Češke Republike (Odluka broj IV.US 215/94, od 8. juna 1995. godine), u pogledu zahtjeva za restitucijom slovačkog državljanina u Češkoj. Naime, pravno valjan zahtjev za restitucijom za vrijeme postojanja jedne države, postao je zakonski irelevantan disolucijom Čehoslovačke i tumačenjem istih zakona na novi način u novoj državi. Ustavni sud Češke Republike je, u svojoj odluci, pozivajući se na navedene principe pravne države i vjere u jednakost, naveo:

[...] Ustavni sud polazi od činjenice da je svrha kompletne restitucije da se olakšaju posljedice određenih imovinskih nepravdi, koje su se desile za vrijeme relevantnog perioda. Iako je zakonodavac bio svjestan da je nerealno pokušati da se izliječe sve nepravde, tako da je neophodno biti zadovoljan samo sa ispravljanjem nekih od njih, ovi akti [restitucije] ne mogu biti tumačeni dogmatski i neustavno, tako da u pogledu određenih ljudi stvaraju nove nepravde.

392. U konkretnim slučajevima, Komisija zapaža da je, u skladu sa novim Zakonom, Federacija Bosne i Hercegovine preuzela obaveze na osnovu stare devizne štednje, te da je predvidjela da ove obaveze izmiri isplatom u gotovini i izdavanjem obveznica nakon verifikacije potraživanja. Komisija, prije svega, uočava da je kamata otpisana za period od 1. januara 1992. godine. U odnosu na gotovinske isplate propisano je da će Vlada Federacije posebnim propisom utvrditi metod i visinu isplate i to do iznosa koji bi trebao osigurati i podržati makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Federacije Bosne i Hercegovine, što znači da ni u kom slučaju, još uvijek, nije izvjestan ni način, ni visina budućih gotovinskih isplata (član 10, u vezi sa članom 2. Zakona). Također, u odnosu na gotovinske isplate predviđeno je da će se isplate izvršiti iz budžeta Federacije Bosne i Hercegovine u periodu od četiri godine počevši od fiskalne godine kada se završi postupak verifikovanja stare devizne štednje (član 11). S druge strane, u pogledu obaveza koje ne budu izmirene isplatom u gotovini, predviđeno je da će se izdavati obveznice do iznosa koji je potreban za izmirenje kumulativnih potraživanja. Svi uvjeti za obveznice, također, tek treba da se utvrde posebnim propisom Vlade Federacije (član 21. stav 3), a naročito u vezi roka dospjeća obveznica, visine kamate na obveznice i dužine *grace* perioda.

393. Što se tiče kamata, novi Zakon ih je otpisao, i to za period od 1. januara 1992. godine. Komisija smatra da je ovakav pristup razuman, objektivan i opravdan. Naime, kamata se mora shvatiti i razmatrati u predmetnim slučajevima, upravo, u duhu ovog instituta. Kamata je vrsta naknade onome koji je dao kapital na raspolaganje – naknada za upotrebu. Uzimajući u obzir da

nije u potpunosti jasno u kojoj mjeri i na koji način je Država raspolagala deviznim sredstvima (*Poropat i dr. loc. cit.*, stav 58, *amici curiae* mišljenje Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini, strana 25, stav 2), a zbog činjenice da postoji snažan javni interes i potreba da se Država ne optereti u budućnosti, Komisija smatra da je otpis kamata opravdan. Ovaj otpis je opravdan čak i pod pretpostavkom da su komercijalne banke raspolagale sa jednim dijelom deviznih sredstava, jer bi, u današnjim okolnostima, reaktiviranje pasive kod banaka sigurno vodilo ka narušavanju bankarskog sistema, što nije interes Bosne i Hercegovine. Konačno, Evropski sud za ljudska prava naglasio je da Država ima šire polje procjene da li je naknada za izgubljenu dobit potrebna i opravdana, nego je to slučaj sa osnovnim imovinskim zahtjevom – u konkretnim slučajevima, glavnicom (presuda *X. protiv Austrije, loc. cit.*). Ovo iz razloga što se izgubljena dobit mora naknaditi samo ako je miješanje u pravo na imovinu direktan uzrok gubitku te dobiti, prema tome, podliježe mnogo strožim kriterijima. Prevedeno na konkretne slučajeve, Komisija zaključuje da razlog gubitku kamate nije neopravdano neisplaćivanje stare devizne štednje, već događaji koji su se desili u Bosni i Hercegovini nakon 1992. godine. Nadležnost Komisije u ovakvim slučajevima bila bi da ocijeni da li je došlo do proizvoljnosti Države u lišenju ovoga prava, što u konkretnim slučajevima Komisija ne može da potvrdi (uporedi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *James i drugi protiv Velike Britanije*, od 21. februara 1986. godine, Serija A, broj 98, st. 46. i 54).

394. Što se tiče modaliteta isplate, Komisija smatra da novo zakonsko rješenje, nije opravdano iz više razloga. Naime, novi Zakon nije još uvijek sasvim izvjesno propisao model i obim izmirenja obaveza prema podnosiocima prijava, i to na način, na koji bi podnosioci prijava mogli, s jedne strane, ostvariti svoja imovinska prava, a s druge strane, izdefinisati svoju imovinsko-pravnu poziciju za budućnost. To se odnosi, prije svega, na obveznice. Zakon mora sadržavati osnovna načela u vezi sa uvjetima, pod kojima će obveznica biti izdata. Naime, ovi uvjeti, a prije svega, vrijeme dospjeća, su okosnica miješanja u pravo na imovinu. Iz toga razloga, neopravdano je derogirati definisanje ovog prava izvršnoj vlasti. Izvršna vlast nema taj demokratski supstrat, niti nadležnost donositi demokratske zakone, kao što ima zakonodavac. Komisija ponavlja da je miješanje u pravo na imovinu, u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, moguće samo na osnovu zakona. Zato svaki zakon, koji iskorištava pravo, dato, *inter alia*, u stavu 2. člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, mora sadržavati barem načelna i okvirna rješenja, koja upravni organi mogu, podzakonskim aktima, razrađivati unutar jasno definisanih granica zakona. U protivnom, rješenja nisu donesena u smislu vladavine prava, jer se upravnim organima dozvoljava da predviđaju granice miješanja u imovinska prava, umjesto da izaberu najbezbolniju varijantu unutar datih zakonskih granica. Takvi zakoni ne ispunjavaju standard i kriterij "predvidivosti", zbog čega nisu u skladu sa pravom na imovinu. Čak i kada bi se pretpostavljalo da je ta granica "makroekonomska stabilnost" Federacije Bosne i Hercegovine (član 2. stav 1. Zakona), ovaj pojam, sa tačke gledišta jednog prosječnog građanina, je pravno nedefinisan pojam i otvara mogućnost zloupotrebe od strane izvršne vlasti. S druge strane, upotreba ovako nejasnih pojmova je dozvoljena pod uslovom da je omogućena sudska kontrola, koja bi dala konačnu riječ u pogledu toga da li je u individualnom slučaju izvršni organ pravilno supsumirao činjenično stanje pod pravno nejasan pojam. U konkretnim slučajevima, postojeći Zakon daje mogućnost ne da se takav pojam primjenjuje na individualne slučajeve, već da se na osnovu njega rješava globalna situacija, što je van kontrole suda u pojedinačnim slučajevima (u tom smislu vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Kruslin protiv Francuske*, od 24. aprila 1990. godine, Serija A, broj 176-A, stav 24. f).

395. S druge strane, Komisija preventivno ukazuje da bi rok za dospjeće obveznica preko 15 godina bio neopravdan iz sljedećih razloga. Cilj isplate stare devizne štednje je omogućavanje njihovim vlasnicima, u opravdanim granicama moći Države, da raspolažu svojom imovinom po ovom osnovu. Vlasnici devizne štednje su, po podacima iz podnesenih prijava, ali i po navodima *amicus curiae*, Udruženja za zaštitu deviznih štediša u Bosni i Hercegovini (str. 30), većinom starija populacija, slabe ekonomske moći i socijalno ugrožena kategorija stanovništva. Iz ovih razloga, vlasnici stare devizne štednje će biti, većinom, iz socio-ekonomskih razloga i starosne dobi, prisiljeni trgovati sa obveznicama. Velika ponuda, a predug rok dospjeća, uticati će da njihova realna vrijednost bude znatno manja od nominalne vrijednosti. Na taj način, ne bi se postigao cilj izdavanja obveznica – isplata uložene vrijednosti, dok bi puna vrijednost, po dospjeću obveznica, prešla na ekonomski jaču populaciju, što nije cilj Zakona. Komisija smatra da je

maksimalan rok do 15 godina opravdan, te da čuva, s jedne strane, interes države da se ne optereti budžet u prevelikom iznosu, a s druge strane, da omogući vlasnicima obveznica po osnovu stare devizne štednje da im vrijednost ne padne ispod razumne granice. Komisija napominje da će 4-godišnja isplata stare devizne štednje u gotovom novcu, u granicama predviđenim članom 2. Zakona, pomoći da se prebrode socio-ekonomske poteškoće u kriznom i inicijalnom periodu. Ovo štaviše zbog činjenice da je 70% deviznih štediša u posjedu knjižice koja glasi na iznos ispod 1000 konvertibilnih maraka, tj. 470.000 štediša čiji su pojedinačni devizni ulozi 200 konvertibilnih maraka ili manje (mišljenje Ureda Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, str. 9, tačka 13; mišljenje eksperta, prof. dr. Dragoljuba Stojanova u Odluci *Poropat i drugi*).

396. Na kraju Komisija upozorava da Zakon mora predvidjeti pravičnu kamatu na obveznice. U trenutku dospijea istih, obveznice moraju imati vrijednost koja bi oslikavala realnu vrijednost uloženi deviza, uključujući prosječnu inflacionu stopu (član 14. stav 1. Zakona). Komisija, u tom smislu, ukazuje na praksu Evropskog suda za ljudska prava, koji je u predmetu *Küçük protiv Turske* (od 10. jula 2001. godine, stav 25) naglasio da država-članica povređuje član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju u slučaju da kroz duži period ne ispunjava svoje imovinske obaveze, dok vrijednost istih, zbog uticaja inflacije, opada.

397. Iz svega navedenog, Komisija smatra da je Federacija Bosne i Hercegovine, neproporcionalnim, nepotpunim zakonskim rješenjima nastavila da se miješa u pravo podnosilaca prijava na njihovu imovinu. Time je tužena strana, Federacija Bosne i Hercegovine, propustila pozitivne obaveze koje proističu iz principa zakonitosti, kao elementa inherentnog članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

B.2. Član 6. Evropske konvencije

398. Komisiji ostaje još da ispita da li je podnosiocima prijava povrijeđeno pravo na pravično suđenje u smislu člana 6. Evropske konvencije. Član 6. stav 1. Evropske konvencije glasi:

Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.

399. Komisija smatra da predmetne prijave pokreću pitanje prava na pravično suđenje u smislu prava na pristup sudu iz člana 6. Evropske konvencije. Naime, podnosioci prijava se žale da se ne mogu obratiti niti jednoj instituciji, koja bi zaštitila njihova prava na imovinu. S druge strane, neki podnosioci prijava, iz ranijih odluka, se žale da ne mogu da izvrše pravomoćne odluke u vezi sa starom deviznom štednjom. Prema tome, Komisija zaključuje da postoje dvije vrste problema – s jedne strane nemogućnost institucionalne zaštite usljed uskraćivanja prava na "pristup sudu", a, s druge strane, nemogućnost izvršenja pravosnažnih presuda u vezi sa starom deviznom štednjom.

400. Komisija je u svojoj nedavno usvojenoj praksi još jednom ukazala na značaj prava pristupa sudu (vidi Odluku o prihvatljivosti i meritumu, *CH/99/1888*, od 8. i 9. marta 2005. godine, tačka 77). U tom smislu, Komisija je navela:

Nema sumnje, što je potvrđeno dugogodišnjom praksom sudskih organa u BiH, da je pravo pristupa sudu element inherentan pravu iskazanom u članu 6. stavu 1. Evropske konvencije (vidi odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 3/99*, od 17. marta 2000. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 21/00). Pravo na pristup sudu iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije podrazumijeva, prije svega, široke proceduralne garancije i zahtjev za hitni i javni postupak (neobjavljena odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 107/03*, od 19. novembra 2004. godine, tač. 7. i 21). Pravo pristupa sudu ne znači samo formalni pristup sudu, već efikasan pristup sudu. Da bi nadležni organ bio efikasan, on mora obavljati svoju funkciju na zakonit i djelotvoran način. Obaveza obezbjeđivanja efikasnog prava na

pristup nadležnim organima spada u kategoriju dužnosti, tj. pozitivne obaveze države (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Airey protiv Irske*, od 9. oktobra 1979. godine, Serija A, broj 32, stav 25).

401. U dijelu o prihvatljivosti prijava (vidi tačku 290. *et sequ*), Komisija je zaključila da podnosioci prijava, većinom, nisu iscrpljivali pravne lijekove, što nije ni potrebno jer Entitet, kao nadležan u tom smislu, nije predvidio djelotvoran pravni sistem. Samim tim, Komisija smatra da podnosioci prijava, uprkos činjenici da stara devizna štednja nije isplaćivana, kao ugovorna obaveza, nisu imali nikakvu institucionalnu zaštitu niti mogućnost da se obrate bilo kojem sudu ili drugom organu. Ovakvo stanje traje još od samog početka problema, znatno ranije nego je Sporazum stupio na snagu. Situacija se nije promijenila do danas, uprkos odlukama Doma (prije svega, *Poropat i drugi, loc. cit.* tač. 152-156; *Đurković i drugi, loc. cit.* tač. 220-222), u kojima je *explizite* navedeno da u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine ne postoje djelotvorni pravni lijekovi, te je nađeno flagrantno kršenje prava na imovinu vlasnika stare devizne štednje. Tužena strana nije nikada ispoštovala oduke Doma u vezi s tim. Konačno, Komisija primjećuje da tek donošenjem najnovijeg zakona o regulisanju problema unutrašnjeg duga, vlasnici stare devizne štednje imaju formalno-pravno (tj. zakonsko) ograničenje prava "pristupa sudu". Do tada, niti jedan akt nije ograničavao ovo pravo, što je Ured Visokog predstavnika, štaviše, izričito naveo u svom mišljenju, izraženom kao *amicus curiae*, u Odluci *Poropat i drugi* (tačka 79). Međutim, Komisija napominje da su prijave podnijete u periodu od 2000. do 2002. godine, znači prije stupanja na snagu navedenog zakona, te da cijelo vrijeme postoji *de facto* frustracija podnosilaca prijava oko prava "pristupa sudu". Ova činjenica se ne može zanemariti. Konačno, uzimajući u obzir zaključke ove Odluke u vezi sa pravom na imovinu, gdje je nađena povreda, Komisija smatra da pravo pristupa sudu još uvijek nije opravdano i izbalansirano. Iz ovih razloga, Komisija ne može prihvatiti uputu na presudu Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *National & Privincial Building Society et al. protiv Velike Britanije*, od 23. oktobra 1997. godine. Naime, u ovom predmetu se radilo o "izbalansiranom" ograničenju prava "pristupa sudu" u vezi sa povratom poreza. S druge strane, Komisija naglašava da država ima veće diskreciono pravo u pogledu javnih obaveza (bez obzira što se one u konkretnom slučaju definišu kao imovina u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju), nego je to slučaj sa čistim privatno-pravnim imovinskim pozicijama, kao što je pravo na uložena devizna sredstva. U oblasti javnog prava, kontrola se svodi na zabranu arbitrarnosti, te je dovoljno da javna obaveza bude zasnovana na zakonu i da ne bude proizvoljna (vidi, na primjer, Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 27/01* od 28. septembra 2001. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 8/02). Samim tim, u oblasti javnog prava je mogućnost ograničenja prava na "pristup sudu" veća nego u čistim obligaciono-pravnim odnosima (ugovor o štednji).

402. Zbog svega navedenog, Komisija zaključuje da je došlo do povrede prava podnosilaca prijava prema članu 6. stavu 1. Evropske konvencije, za što je odgovorna tužena strana, Federacija Bosne i Hercegovine. Tužena strana nije obezbijedila podnosiocima prijava pravo pristupa sudu i nema opravdan razlog za neizvršenje pravosnažnih presuda u vezi sa starom deviznom štednjom.

B.3. Zaključak o meritumu

403. Komisija zaključuje da su Bosna i Hercegovina i Federacija Bosne i Hercegovine povrijedile prava podnosilaca prijava na imovinu koja štiti član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

404. Komisija zaključuje da je Federacija Bosne i Hercegovine povrijedila prava podnosilaca prijava na pravično suđenje, u smislu prava pristupa sudu, koja štiti član 6. Evropske konvencije.

VIII. PRAVNI LIJEKOVI

405. Prema članu XI(1)(b) Sporazuma, a u vezi sa pravilom 58. stavom 1(b) Pravila procedure Komisije, Komisija mora razmotriti pitanje o koracima koje Bosna i Hercegovina i Federacija Bosne

i Hercegovine mora preduzeti da ispravi kršenja Sporazuma koja je Komisija utvrdila, uključujući naredbe da sa kršenjima prestane i od njih odustane.

406. Pri utvrđivanju pravnih lijekova, Komisija će uzeti u obzir pravne lijekove koje je izrekla u svojoj sličnoj odluci, *CH/98/375 i dr. Đorđe Besarović i drugi protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, od 6. aprila 2005. godine, ali i svim naknadnim odlukama. Naime, ova Odluka mora biti u skladu sa prethodno donesenim pravnim lijekovima, kako bi Komisija ispoštovala princip vladavine prava, iz kojeg proizilazi princip pravne sigurnosti. U pogledu Bosne i Hercegovine, neophodno je da Država ispoštuje pravne lijekove koje su naređeni do sada. S obzirom da su rokovi za ispunjenje obaveza Države prošli (misleći, prije svega, na usvajanje okvirnog zakona ili sličnog zakonskog rješenja), Komisija smatra da ne može, u ovoj situaciji, narediti nikakve daljnje lijekove, osim onih koje je naredila. Isti slučaj je i sa Federacijom Bosne i Hercegovine u vezi sa usklađivanjem zakonskih rješenja na državnom i entitetskom nivou.

407. Ipak, Federaciji Bosne i Hercegovine se nalaže da, sve do ispunjenja svih naloženih obaveza iz zaključaka odluka koje se tiču "stare devizne štednje", javno istupa u medijima i na odgovarajući način, transparentno i jasno, ukazuje na prava i obaveze vlasnika stare devizne štednje.

408. Nadalje, Komisija i dalje podržava zaključak da se, u slučaju nepoštivanja rokova, datih u prethodnim tačkama ove Odluke, Federaciji Bosne i Hercegovine nalaže da od 1. marta 2006. godine, podnosiocima prijave isplaćuje iznos od 100 (sto) konvertibilnih maraka mjesečno, ili puni iznos njene ili njegove stare devizne štednje (za iznose ispod 100 konvertibilnih maraka), sve do ispunjenja obaveza iz zaključaka ove Odluke.

409. Konačno, Komisija smatra da bi bilo opravdano da naloži Federaciji Bosne i Hercegovine da isplati svim podnosiocima prijava iznos od po 500 konvertibilnih maraka (KM) ili puni iznos njene/njegove stare devizne štednje, u zavisnosti od toga koji je iznos manji, najkasnije u roku od tri mjeseca od dana prijema ove Odluke.

410. Komisija, na kraju, napominje da u skladu sa pravilom broj 62. Pravila procedure Komisije, odluke Komisije konačne su i obavezne i dužno ih je poštovati svako fizičko i pravno lice. Svi organi vlasti tuženih strana u smislu Sporazuma, dužni su, u okviru svojih nadležnosti utvrđenih ustavom i zakonom, provoditi odluke Komisije. U datim rokovima, tužena strana, koja je obavezna da izvrši odluku Komisije, dužna je dostaviti obavijest o preduzetim mjerama u cilju izvršenja odluke Komisije, kako je to naznačeno u odluci. U slučaju nepostupanja, odnosno kašnjenja u izvršenju ili obavještenju Komisiji o preduzetim mjerama, Komisija donosi rješenje kojim se utvrđuje da odluka Komisije nije izvršena. Ovo rješenje dostavlja se nadležnom tužiocu i nadležnom agentu tužene strane. Komisija ističe da neizvršenje odluka Komisije, u skladu sa članom 239. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, predstavlja krivično djelo.

IX. ZAKLJUČAK

411. Iz ovih razloga, Komisija odlučuje,

1. jednoglasno, da prijave proglaši prihvatljivim protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na imovinu iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju;
2. jednoglasno, da prijave proglaši prihvatljivim protiv Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na pravično suđenje iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije;
3. jednoglasno, da prijave proglaši neprihvatljivim protiv Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa pravom na

pravično suđenje iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije;

4. jednoglasno, da nije nadležna *ratione personae* da razmatra prijave br. CH/00/5586, *Ilija Kajić protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske*, CH/00/6655, *Drago Perković protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske* i CH/03/14269, *Milanko Samardžić protiv Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske*, u odnosu na Republiku Srpsku;

5. jednoglasno, da u cijelosti briše prijavu broj CH/00/4021, *Bogdana Miletić protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, jer je podnositeljica prijave umrla;

6. jednoglasno, da briše dio prijave broj CH/00/4073, *Branko Kurpjel protiv Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa dijelom devizne štednje u iznosu od 3.098,93 KM;

7. jednoglasno, da briše dio prijave broj CH/00/4551, *Mijo Jagić protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa deviznim štednim knjižicama T.J, te da briše dio prijave broj CH/01/6904, *Želimir Onić protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, u vezi sa dijelom devizne štednje u iznosima od 13.803,40 DEM i 45.529,92 USD;

8. jednoglasno, da dio prijave broj CH/00/5498, *Helena Ćećez protiv Federacije Bosne i Hercegovine* koji se odnosi na zahtjev za poništenje braka, proglašuje neprihvatljivim zbog neiscrpljivanja pravnih lijekova;

9. jednoglasno, da dio prijave broj CH/01/7738, *Miroslav Paunović protiv Federacije Bosne i Hercegovine* koji se odnosi na postupak povrata predmetnog stana pred domaćim organima, proglašuje neprihvatljivim zbog neiscrpljivanja pravnih lijekova, odnosno da nije nadležna *ratione personae* da razmatra dio prijave u odnosu na postupak pred CRPC;

10. jednoglasno, da dio prijava, koji se odnosi na zahtjeve za naknadu materijalne i nematerijalne štete, proglašava neprihvatljivim kao očigledno neosnovan;

11. jednoglasno, da je Bosna i Hercegovina prekršila prava podnositelaca prijava na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, ne preduzevši odgovarajuće radnje u vezi sa njihovom starom deviznom štednjom kako bi osigurala prava podnositelaca prijava zagarantovana tom odredbom, čime je Bosna i Hercegovina prekršila član I Sporazuma;

12. jednoglasno, da je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila prava podnositelaca prijava na mirno uživanje imovine po članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, ne preduzevši odgovarajuće radnje u vezi sa njihovom starom deviznom štednjom, čime je stavila pojedinačan i prevelik teret na podnositelce prijava, a čime je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila član I Sporazuma;

13. jednoglasno, da je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila pravo podnositelaca prijava na pravično suđenje iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije, čime je Bosna i Hercegovina prekršila član I Sporazuma;

14. jednoglasno, da naredi Bosni i Hercegovini i Federaciji Bosne i Hercegovine da ispoštuju sve pravne lijekove naređene u Odluci *Besarović i drugi*, kao i naknadnim odlukama Komisije u vezi sa "starom deviznom štednjom";

15. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine, u slučaju nepoštivanja rokova, datih u prethodnim zaključcima ove Odluke, da od 1. marta 2006. godine, podnositelcima prijava isplaćuje iznos od 100 (sto) konvertibilnih maraka mjesečno, ili puni iznos njene ili njegove stare devizne štednje (za iznose ispod 100 konvertibilnih maraka), sve do ispunjenja obaveza iz zaključaka ove Odluke;

16. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da, sve do ispunjenja svih naloženih obaveza iz zaključaka ove Odluke, javno istupa u medijima i na odgovarajući način, transparentno i jasno, ukazuje na prava i obaveze vlasnika stare devizne štednje;

17. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da isplati svim podnosiocima prijava iznos od po 500 konvertibilnih maraka (KM) ili puni iznos njene/njegove stare devizne štednje, u zavisnosti od toga koji je iznos manji, najkasnije u roku od tri mjeseca od dana prijema ove Odluke;

18. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da podnosiocima prijava isplati zateznu godišnju kamatu od 10 (deset) posto na iznose koji su im dosuđeni u zaključcima br. 15. i 17, ili svaki njihov neisplaćeni dio od dana isteka roka određenog za takvu isplatu do dana pune isplate svih iznosa podnosiocima prijava u skladu sa tim zaključcima;

19. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine i Bosni i Hercegovini da izvijeste Komisiju, svakog mjeseca od dana prijema ove Odluke, pa sve do izvršenja zaključaka ove Odluke, o koracima preduzetim u sprovođenju gore spomenutih naredbi; i

20. jednoglasno, da Komisija zadržava pravo da donese odluku o daljnjim pravnim lijekovima.

(potpisao)
Nedim Ademović
Arhivar Komisije

(potpisao)
Miodrag Pajić
Predsjednik Komisije

DECISION ON ADMISSIBILITY AND MERITS
(delivered on 10 October 2003)

Case no. CH/99/2315

Suada HADŽISAKOVIĆ

against

THE REPUBLIKA SRPSKA

The Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina, sitting as the First Panel on 2 September 2003 with the following members present:

Ms. Michèle PICARD, President
Mr. Miodrag PAJIĆ, Vice-President
Mr. Dietrich RAUSCHNING
Mr. Hasan BALIĆ
Mr. Rona AYBAY
Mr. Želimir JUKA
Mr. Andrew GROTRIAN

Mr. Ulrich GARMS, Registrar
Ms. Olga KAPIĆ, Deputy Registrar
Ms. Antonia DE MEO, Deputy Registrar

Having considered the aforementioned application introduced pursuant to Article VIII(1) of the Human Rights Agreement (the "Agreement") set out in Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina;

Adopts the following decision pursuant to Articles VIII(2) and VIII(3) and XI of the Agreement and Rules 49(3), 52, 57, and 58 of the Chamber's Rules of Procedure:

I. INTRODUCTION

1. This case concerns the attempts of the applicant, a woman of Bosniak origin, to gain protection from the authorities of the Republika Srpska after she was forcibly and illegally expelled from her pre-war apartment in Banja Luka by a military police officer of the Republika Srpska. In response to her myriad requests for protection, including to the local police and the courts, the authorities of the Republika Srpska took little action. In the end, whilst she regained possession of her pre-war apartment, she was deprived of all her moveable property left in her apartment.

2. Finally, on 25 September 2000, the First Instance Court in Banja Luka issued a judgment in the applicant's favour awarding her compensation for her alienated moveable property. However, then the applicant learned that the defendant has no adequate property for an inventory and auction from which the applicant could gain payment of the judgment. To date none of the applicant's moveable property has been returned to her, she has received no compensation for it, and the authorities of the Republika Srpska have not pursued criminal proceedings against the person the civil court declared responsible for alienating her moveable property.

3. The application raises issues under Article 1 of Protocol No. 1 (right to peaceful enjoyment of possessions) to the European Convention on Human Rights (the "Convention"), Article 6 paragraph 1 of the Convention (right to a court), Article 13 of the Convention (right to an effective remedy), and discrimination in the enjoyment of these rights under Article II(2)(b) of the Agreement.

II. PROCEEDINGS BEFORE THE CHAMBER

4. The application was submitted on 3 August 1999 and registered on the same day. The applicant is represented by Igor Sjerikov, a lawyer practicing in Banja Luka.

5. On 25 May 2000, the Chamber transmitted the application to the respondent Party for its observations on the admissibility and merits under Article 6 of the Convention, Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, and discrimination under Article II(2)(b) of the Agreement.

6. On 7 August 2000, the respondent Party submitted its observations on admissibility and merits. On 18 September 2000, the applicant submitted her observations in reply, along with claims for compensation for pecuniary and non-pecuniary damages. On 3 November 2000, the respondent Party submitted its observations on the applicant's claims for compensation.

7. On 10 August 2001 and 2 November 2001, the applicant or her representative submitted additional observations and information. On 12 October 2001, the respondent Party submitted further observations and information.

8. On 13 May 2002, 20 December 2002, and 27 March 2003, the applicant's representative submitted letters urging the Chamber to issue a decision as soon as possible.

9. On 27 May 2003, the Chamber requested the parties to submit additional information, and on 10 June 2003, it requested the respondent Party to submit copies of the court files in both the relevant civil and criminal proceedings. On 29 May 2003, the applicant's representative submitted the requested information. On 10 June 2003, the respondent Party responded to the Chamber's letter, and on 1 July 2003, it submitted selected portions of the court files in the civil proceedings. The respondent Party did not submit any portions of the court files in the relevant criminal proceedings.

10. The Chamber deliberated on the admissibility and merits of the application on 8 May 2000, 4 and 5 June 2003, 4 July 2003, and 2 September 2003. It adopted the present decision on admissibility and merits on the latter date.

III. STATEMENT OF THE FACTS

A. Proceedings concerning possession of the applicant's pre-war apartment

11. The applicant, who is of Bosniak origin, is the occupancy right holder over an apartment located at Ulica Gavriła Principa 7 in Banja Luka, the Republika Srpska. Prior to the events in question, she had lived in this apartment since 1966.

12. On 15 September 1995, the applicant was forcibly expelled from her apartment by Ostoja Vasilić (O.V.), a displaced person from Baraci of Serb origin. According to the applicant, O.V. was employed as a military police officer of the Republika Srpska at the time of the events in question. As she had no other place to live, she resided in an orphanage with other Bosniaks, who also had been evicted from their homes in Banja Luka. Thereafter, she found accommodation with friends in Banja Luka. From 1995 to 1997 the applicant "was practically living on the street, in an impossible situation". The applicant states that she immediately informed the police about her forcible eviction, but they "did not take any steps and acted as if it were something normal".

13. On 27 November 1995, the applicant initiated a lawsuit before the First Instance Court in Banja Luka requesting repossession of her pre-war apartment. On 30 April 1996, the First Instance Court issued a judgment in the applicant's favour. It ordered the defendant, O.V., to vacate the applicant's apartment and to hand over possession of it to the applicant "together with all moveable property" and to compensate the applicant for the costs of the proceedings, within fifteen days from the date the decision became final and binding, on threat of forcible eviction.

14. On 26 June 1996, the First Instance Court in Banja Luka issued a procedural decision on enforcement allowing the applicant to repossess her pre-war apartment and ordering the defendant, O.V., immediately to vacate the apartment. The First Instance Court in Banja Luka scheduled the eviction of O.V. for the following dates: 19 September 1996, 4 October 1996, 6 November 1996, 14 April 1997, 14 July 1997, 19 August 1997, and 29 September 1997. The first five scheduled evictions were unsuccessful because the local police merely informed the applicant that O.V. refused to vacate the apartment and the police took no further action.

15. According to the minutes, the eviction of O.V. from the applicant's apartment finally occurred on 29 September 1997, with police assistance and a locksmith. The applicant regained possession of her apartment, which was then empty of all moveable property, on the same day.

B. Proceedings concerning return of or compensation for moveable property

16. On 27 December 1995, the applicant made a list of all moveable property she left in her pre-war apartment. This statement was verified before the Municipal Secretariat for General Administration in Banja Luka. According to the applicant, all her moveable property was new or in good condition.

17. Upon the applicant's request and on an unknown date in early 1996, the First Instance Court in Banja Luka made an inventory list of the moveable property in the applicant's pre-war apartment. The illegal occupant, O.V., was using the apartment at this time. For the most part, the applicant's verified list of moveable property corresponds to the Court's inventory list. However, the inventory list states that the defendant, O.V., claims that all major items and furniture in the apartment belong to him and not to the applicant.

18. On 6 March 1996, the applicant initiated proceedings before the First Instance Court in Banja Luka requesting it to order O.V. to return possession of the moveable property he had taken from her, and she attached a copy of the inventory list to her lawsuit. With the same lawsuit, the applicant requested the Court to issue an order for a provisional measure aimed at preventing O.V. from disposing of the moveable property mentioned in the inventory list. The applicant noted that "as the defendant may sell the mentioned items, there exists a danger that realisation of the claim may be prevented". It appears that the Court did not respond to the request for a provisional measure.

19. As explained above, on 29 September 1997, O.V. was finally evicted from the applicant's apartment, with police assistance. According to the minutes, "moveable items were taken out of the disputed apartment and handed over to the debtor. Not a single item remained in the apartment."

20. On 5 May 1998, the applicant initiated another lawsuit before the First Instance Court in Banja Luka, changing her request by seeking to be compensated for damages for her alienated moveable property in the amount of 20,000 *Deutsche Marks* ("DEM"), equivalent to 120,000 *Yugoslav Dinars* ("YUD"), plus legal interest. The applicant noted that "the defendant showed, through his conduct, that he has no intention of returning the furniture and other items taken from the plaintiff's apartment". She further stated that she would withdraw her lawsuit if O.V. returned her moveable property to her possession.

21. On 25 September 2000, the First Instance Court in Banja Luka found that O.V. is obliged to compensate the applicant for the moveable property he removed from her apartment, in the amount of 120,000 YUD (which is, according to the applicant's calculation, 36,363 DEM), plus legal interest calculated as from 6 August 1998. The Court explained that "before moving out of the apartment, the defendant removed all the claimant's furniture and accessories from the apartment". Moreover, the defendant showed no intention to return this alienated moveable property to the applicant. On 16 December 2000, the judgment became final and binding.

22. On 26 February 2001, the applicant filed a request for enforcement of the judgment of 25 September 2000 to the First Instance Court in Mrkonjić Grad. On 8 May 2001, the First Instance Court in Mrkonjić Grad, which was territorially competent due to O.V.'s residency, issued a procedural decision ordering enforcement through inventory, valuation, and sale of O.V.'s property in order to compensate the applicant.

23. On 21 May 2001, the applicant withdrew her request for enforcement pending before the First Instance Court in Mrkonjić Grad. She offered no explanation for this request.

24. On 28 May 2001, O.V. filed a request for renewal of proceedings before the First Instance Court in Banja Luka. He complained that he had never received the judgment of the First Instance Court in Banja Luka of 25 September 2000 and that he only learned about it when he received the procedural decision on enforcement of the First Instance Court in Mrkonjić Grad of 8 May 2001.

25. On 30 May 2001, O.V. lodged a complaint against the procedural decision on enforcement of 8 May 2001 to the First Instance Court in Mrkonjić Grad. O.V. informed the Court that he has no property that could be subjected to a sale by auction. Thereafter, according to the applicant's representative, the Court suspended the enforcement proceedings due to lack of adequate property for an inventory and auction from which the applicant could gain payment of the judgment.

26. On 22 April 2002, the First Instance Court in Mrkonjić Grad issued a procedural decision terminating the enforcement that had been ordered on 8 May 2001 because the applicant withdrew her request for enforcement (see paragraph 23 above). The applicant has the right to submit a new proposal for enforcement, although the Chamber is not aware whether or not she has done so. It appears that the enforcement proceedings continued, however.

27. On 10 September 2002, the First Instance Court in Mrkonjić Grad issued a procedural decision rejecting the applicant's claim for exemption of court taxes. After the applicant objected to this decision, the First Instance Court in Mrkonjić Grad issued a procedural decision on 14 November 2002 rendering out of force the earlier procedural decision, thereby exempting the applicant from the payment of court taxes in the enforcement proceedings.

28. On 4 June 2003, the First Instance Court in Banja Luka issued a procedural decision rejecting as ill-founded O.V.'s request for renewal of proceedings concluded by the final and binding court judgment of 25 September 2000 (see paragraph 24 above).

C. Criminal proceedings against the illegal occupant

29. The applicant initiated criminal charges against O.V. with the Public Prosecutor's Office in Banja Luka for the criminal offence of aggravated theft, as defined in Article 148 paragraph 3 — special part — of the Criminal Code of the Republika Srpska (Official Gazette of the Republika Srpska nos. 22/00 and 37/01). The case was registered, but she alleges that the prosecutor's office took no action and she was verbally informed that the criminal charges were rejected. The respondent Party claims that "as the relevant evidence and information that the charged person committed this criminal act were not collected, the charge was rejected" and the applicant did not further pursue an investigation.

30. Since the respondent Party submitted no documents in response to the Chamber's request for the file in the criminal proceedings (see paragraph 9 above), the Chamber has no further information about these proceedings.

IV. PROCEEDINGS BEFORE THE OMBUDSPERSON FOR BOSNIA AND HERZEGOVINA

31. Meanwhile, on 9 October 1996, the applicant introduced an application to the Human Rights Ombudsperson for Bosnia and Herzegovina against the Republika Srpska. The Ombudsperson opened an investigation under Article 1 of Protocol No. 1 and Articles 6 and 13 of the Convention "as regards the applicant's complaints that she had been unable to enjoy her possessions because of the failure of the authorities to enforce the judgment of the Court of First Instance of 30 April 1996 and that she had no effective remedy in this respect" (case no. (B)62/96, *Hadžisaković v. The Republika Srpska*, report of the Ombudsperson of 21 August 1997, paragraph 20).

32. On 21 August 1997, the Ombudsperson adopted her report on application no. (B)62/96. In response to the applicant's complaints that "she cannot return to her apartment because of the inaction of the police", the Ombudsperson found that:

"[T]he local police of Banja Luka have consistently failed to fulfil their obligation to respond to requests from the court for police assistance at evictions.... Furthermore, the situation never would have arisen had the original eviction orders been enforced. Finally, the Ombudsperson notes that the court has continued to fix eviction dates for almost one year. In these circumstances, the Ombudsperson considers that the continued inability of the applicant to return to her property is a consequence of the failure to enforce the first eviction orders..." (case no. (B)62/96, *Hadžisaković v. The Republika Srpska*, report of the Ombudsperson of 21 August 1997, paragraph 30).

33. Accordingly, the Ombudsperson found that the failure of the authorities of the Republika Srpska to enforce the judgment of 30 April 1996 "constituted a failure to secure the applicant's peaceful enjoyment of her possessions as guaranteed by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention" (*id.* at paragraph 38), as well as a violation of the applicant's rights under Article 6 of the Convention (*id.* at paragraph 35). The Ombudsperson recommended that the Republika Srpska take the following actions: 1) issue detailed guidelines to the police of Banja Luka regarding their obligations to enforce judgments of the court in accordance with the relevant domestic law; 2) ensure that the occupant of the applicant's apartment is evicted so as to enable the applicant to return to her apartment; and 3) pay to the applicant a nominal sum of 500 *Deutsche Marks* as compensation for non-pecuniary damage (*id.* at paragraph 46).

34. On 7 May 1998, the Agent of the Republika Srpska informed the Ombudsperson that it had complied with the first two recommendations, but not the third recommendation regarding the payment of compensation. The Ombudsperson acknowledged receipt of such information on 18 May 1998. The Chamber has no further information regarding the Republika Srpska's compliance with the Ombudsperson's recommendations.

V. RELEVANT LEGAL PROVISIONS

A. Law on Regular Courts of the Republika Srpska

35. In accordance with Article 18 of the Law on Regular Courts (Official Gazette of the Republika Srpska — hereinafter “OG RS” — no. 6/93), the first instance court issuing a procedural decision on enforcement shall be entrusted with the enforcement of such procedural decision.

B. Law on Enforcement Procedure of the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia

36. The Law on Enforcement Procedure of the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia (Official Gazette of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia nos. 20/78-673, 6/82-149, 74/87-1742, 57/89-1440, 20/90-820, 35/92-589, Constitutional Court of Yugoslavia II N. 109/91 – OG SFRY no. 63/91-1030; amended by Official Gazette of the Republika Srpska nos. 17/93-670 and 14/94-534), as amended, was in force in the Republika Srpska during the applicable time period for the present case. It sets out a detailed regime for the enforcement of court decisions, and the Chamber quotes the relevant provisions from this Law below. The new Law on Enforcement Procedure of the Republika Srpska entered into force on 1 August 2003, and its Article 232 provides that the old Law is no longer applicable in the Republika Srpska (OG RS no. 59/03).

37. Article 2 of the Law on Enforcement Procedure states that enforcement is initiated at the request of the person in whose favour a court decision is issued. Article 3, with respect to “competencies”, provides that the regular court shall carry out an enforcement. More specifically, Article 4 provides as follows:

“The enforcement intended for the realisation of a pecuniary claim and for the assurance of such a claim shall be determined and carried out in the scope required for the payment in full, *i.e.* assurance of that claim.”

38. With respect to enforceability of a decision, Article 18 paragraph 1 provides as follows:

“A court decision or a decision issued in petty offence proceedings shall be enforceable if it is final and binding and if the time limit for voluntary fulfilment of the debtor’s obligation has expired.”

39. Article 10 of the Law on Enforcement Procedure states that “in enforcement proceedings, the court is obliged to act urgently”.

40. Article 7 states that the competent court shall issue a procedural decision or conclusion on enforcement. Article 7 paragraph 3 provides that “the conclusion shall order the officer to enforce certain actions and shall decide on other issues in the management of the proceedings”. According to Article 46 of the same Law, “the officer shall possess the authority to remove a person hindering enforcement proceedings, and, based upon the circumstances of the case, to request assistance from the competent body of the interior”, *i.e.* the police.

C. Law on Internal Affairs of the Republika Srpska

41. For the purposes of the Law on Internal Affairs of the Republika Srpska, the relevant time period for the present case is 15 September 1995, when the applicant was expelled from her apartment, until 29 September 1997, when she regained possession of her apartment in the absence of any of her moveable property. The Chamber quotes below the relevant provisions of the consolidated text of the Law on Internal Affairs (OG RS no. 16/95) enacted by the Assembly of the Republika Srpska that were applicable during this time period. A new Law on Internal Affairs of the Republika Srpska entered into force on 1 July 1998, and its Article 95 provides that the old Law is no longer in force in the Republika Srpska (OG RS nos. 21/98, 18/99).

42. Article 10 of the Law on Internal Affairs (OG RS no. 16/95) provides that the police are obliged to assist the bailiff in the performance of his duties, as follows:

“Public security stations shall be obliged to offer assistance to provide the enforcement of affairs and tasks under the responsibility of other state bodies or enterprises and other legal persons in the exercise of their public authority as provided by the law if, during the performance of such affairs and tasks, physical resistance is encountered or if such resistance may be reasonably expected.

“The manner in and extent to which the assistance is to be provided, within the meaning of the preceding paragraph, shall be decided upon by the head of the public security station.

“When the head of the public security station estimates that, during the provision of the assistance set out in paragraph 1 of this Article, organised and mass resistance or the use of weapons may be expected to arise, s/he is obliged, prior to deciding as set out in the preceding paragraph, to obtain the consent of the Minister of Interior (the “Minister”).

“The head of the public security centre shall decide whether or not to provide, in the territory of the municipality where such public security centre is seated, the assistance set out in paragraph 1 of this Article.”

43. Article 37 of the Law on Internal Affairs (OG RS no. 16/95) further provides:

“Authorised officials are obliged to carry out the instructions of the Minister or head that are made with a view to carrying out the duties and the tasks of the State and protecting public security unless their performance would be contrary to the constitution and the law.”

VI. COMPLAINTS

44. The applicant alleges violations of her rights protected by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention (right to peaceful enjoyment of her possessions) and Article 8 of the Convention (right to home) in connection with her forcible eviction from her pre-war apartment and the delay in being reinstated into possession of that apartment. As a result of this, she states: “I suffered great pain, fear, and suffering because I separated from my family, had to find a way to survive, and had to pay high costs for court proceedings and a lawyer”. She further alleges violations of Article 13 of the Convention (right to an effective remedy) in connection with Article 1 of Protocol No. 1 and Article 8 and discrimination in the enjoyment of all of these rights.

45. With respect to the loss of her moveable property from her pre-war apartment, the application raises issues under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention and Article 6 paragraph 1 of the Convention. The applicant complains about the excessively long period of time her proceedings to recover her moveable property or to obtain compensation for such damage have been pending before the domestic courts. She further complains about the loss of her moveable property.

VII. SUBMISSIONS OF THE PARTIES

A. The respondent Party

46. In its observations of 7 August 2000, the respondent Party states, with no elaboration, that it disputes the facts as presented by the applicant in full. With respect to admissibility, the respondent Party argues that since the applicant repossessed her apartment on 29 September 1997, following the eviction of the illegal occupant, and she was awarded the costs of her civil proceedings, the case has been resolved. In addition, given that her civil proceedings for the return of or compensation for her alienated moveable property are still pending before the First Instance Court in Banja Luka, the respondent Party proposes that the application be declared inadmissible for non-exhaustion of domestic remedies. The respondent Party claims that those proceedings are still pending because the defendant, O.V., is not residing at the address set forth in the applicant’s lawsuit and the court cannot conduct the proceedings without the address of the defendant. Moreover, the applicant failed

to pursue an investigation or to present relevant evidence in support of her criminal charges against O.V.

47. With respect to the merits, the respondent Party argues that the application is ill-founded. “Since the applicant has not demonstrated that domestic remedies were exhausted”, Article 6 could not have been violated. Also, “it did not contribute to the applicant’s loss of possession of her moveable property” and “its organs did not contribute to possible damage to the applicant’s property”. Therefore, the respondent Party could not have violated Article 1 of Protocol No. 1. In addition, the respondent Party submits that the applicant’s compensation claims are ill-founded.

48. In its observations of 3 November 2000, the respondent Party contends that “the applicant abandoned her apartment, and her items along with it, with no influence from the respondent Party. Accordingly, the respondent Party or its bodies contributed in no way to the possible infliction of damages in this case”. Consequently, the application should be declared manifestly ill-founded.

49. In its supplemental observations of 12 October 2001, the respondent Party further argues that the application should be declared inadmissible pursuant to Article VIII(2)(d) of the Agreement because the Human Rights Ombudsman for Bosnia and Herzegovina adopted a report on 21 August 1997 recommending that the Republika Srpska take certain actions to remedy violations of the applicant’s human rights. As of 7 May 1998, the Republika Srpska had complied with two of the three recommendations of the Ombudsperson (see paragraph 34 above).

B. The applicant

50. In her observations of 18 September 2000, the applicant highlights that her lawsuits before the First Instance Court in Banja Luka “have been ‘standing still’ since 1996, with no certainty that they will be concluded”. She characterises the respondent Party’s observations as “manipulat[ing] the legal procedure”.

51. With respect to the actions of the authorities of the respondent Party, the applicant explains:

“I addressed the police, sought their protection, but they did not provide it. The person who expelled me from my apartment is Ostoja Vasilić, then a military police officer of the Republika Srpska. This person later took my moveable property from the apartment, and the police took no measures concerning that act, although I initiated criminal charges against that person. Later, during the court proceedings to retrieve my moveable property, I was unable to obtain his address, and even the authorities of the respondent Party, the Ministry of Interior, which holds such information, refused to provide me with the address. Such information might have been requested by the Court *ex officio*, but it also failed to do that. Thus, the statement that the respondent Party made no contribution is ill-founded, as my right to protection was denied, as well as the information that might have assisted me in obtaining such right on my own. The person who took my moveable property was actually a military police officer at the time, thus not making it impossible for the respondent Party to obtain his address or to act upon the criminal charges I initiated.”

52. Consequently, the applicant contends that the respondent Party is responsible for the loss of her moveable property and for the suffering and anguish she experienced as a result of losing possession of her apartment and her moveable property, specifically: “the Ministry of Interior, which did nothing to protect me, the Prosecutor’s Office, which did not pursue criminal proceedings against the person who threw me out onto the street and took my moveable property, and the courts — the First Instance Court in Banja Luka — which to date has not concluded the proceedings on my lawsuit”.

53. In his supplemental observations of 10 August 2001, the applicant’s representative explains that this case concerns the failure of the authorities of the respondent Party to fulfil their duties. “The plaintiff properly informed the police that she was being illegally thrown out of her apartment (*i.e.*, with no decision by the authorities) and that her belongings were being taken from the apartment thereafter, but nothing was done in response to this information”. Consequently, the applicant suffered both pecuniary damages for the loss of her moveable property and non-pecuniary damages

for “humiliation and fear over a long period of time”. According to the applicant’s representative, Article 180 of the Law on Obligations does not provide the applicant with an effective domestic remedy since it was deleted from the relevant law in 1996 and not replaced by any similar provision. Therefore, the applicant has no remedy in domestic law to obtain compensation from the Republika Srpska for its failure to secure her protection from damage.

VIII. OPINION OF THE CHAMBER

A. Admissibility

54. Before considering the merits of the application, the Chamber must decide whether to accept it, taking into account the admissibility and other criteria set forth in Article VIII(2) and VIII(3) of the Agreement.

1. Strike out under Article VIII(3)(c) of the Agreement

55. In accordance with Article VIII(3) of the Agreement, “the Chamber may decide at any point in its proceedings to suspend consideration of, reject or strike out, an application on the ground that ... (c) for any other reason established by the Chamber, it is no longer justified to continue the examination of the application; provided that such a result is consistent with the objective of respect for human rights.”

56. The Chamber notes that in her application, the applicant complains about her forcible eviction from her pre-war apartment and the delay in being reinstated into possession of that apartment (see paragraph 44 above). However, the Chamber further notes that on 29 September 1997, the applicant was finally reinstated into possession of her apartment, albeit with all of her moveable property formerly therein removed. She also asks the Chamber to order the respondent Party to pay compensation to her in recognition of the damage, both pecuniary and non-pecuniary, suffered by her during the course of the time she was forced to find outside accommodation.

57. The Chamber recalls that under Article VIII(2)(e) of the Agreement, “the Chamber shall endeavour to give particular priority to allegations of especially severe or systematic violations and those founded on alleged discrimination on prohibited grounds”. As the Chamber has explained in the case of *Vujičić v. the Federation of Bosnia and Herzegovina* (case no. CH/99/2198, decision to strike out of 10 October 2002, Decisions July–December 2002), there are presently thousands of undecided applications pending before the Chamber. Moreover, significant progress in the return and property law implementation process in Bosnia and Herzegovina has occurred (*id.* at paragraphs 15-16).

58. Taking into account that the applicant was reinstated into possession of her pre-war apartment, the Chamber considers that this alleged human rights violation was resolved. The Chamber recognises that valid reasons may underlie the applicant’s request to maintain her claim for compensation. However, in the light of the considerations discussed above, the Chamber finds that “it is no longer justified to continue the examination of the application” within the meaning of Article VIII(3)(c) of the Agreement, insofar as it relates to the delay in reinstating the applicant into possession of her pre-war apartment. The Chamber moreover finds that this result is “consistent with the objective of respect for human rights”, as this “objective” must be understood to embrace not only the individual applicant’s human rights, but also the Chamber’s more general mandate to assist the Parties in securing to all persons within their jurisdiction the highest level of internationally recognised human rights (Articles I and II of the Agreement). Therefore, the Chamber decides to strike out the part of the application concerning the delay in reinstating the applicant into possession of her pre-war apartment, pursuant to Article VIII(3)(c) of the Agreement.

2. *Lis alibi pendens* under Article VIII(2)(d) of the Agreement

59. The respondent Party objects to the admissibility of the application because the Human Rights Ombudsperson for Bosnia and Herzegovina has already considered the applicant's case and issued a report (case no. (B)62/96, *Hadžisaković v. The Republika Srpska*, report of the Ombudsperson of 21 August 1997, paragraph 20). "On these grounds the respondent Party opines that the Chamber should reject the application within the meaning of Article VIII(2)(d) of the Agreement".

60. The principle of *lis alibi pendens* generally prevents an applicant who has proceedings pending against a respondent Party in one court from having additional proceedings against the same respondent Party in another court on the same subject matter. This principle is reflected in Article VIII(2)(d) of the Agreement, which provides that "[t]he Chamber may reject or defer further consideration if the application concerns a matter currently pending before any other international human rights body responsible for the adjudication of applications or the decision of cases, or any other Commission established by the Annexes to the General Framework Agreement".

61. As the Chamber explained in the case of *Savka Kovačević v. the Federation of Bosnia and Herzegovina* (case no. CH/98/1066, decision on review of 8 October 2001, Decisions July–December 2001, paragraphs 46-47), Article VIII(2)(d) applies to matters currently pending before other international human rights bodies or other Commissions established by the Annexes to the General Framework Agreement. Article VIII(2)(d), by its express terms, applies only to matters "currently pending". In this case, the Ombudsperson adopted her report on 21 August 1997. The case, therefore, cannot now be considered "currently pending" before the Ombudsperson, nor could it have been considered "currently pending" at the time the applicant filed it with the Chamber on 3 August 1999. Thus, Article VIII(2)(d) of the Agreement does not prevent the Chamber from considering the present application, even though the Ombudsperson had earlier considered the matter.

3. *Res judicata* and Article VIII(2)(b) of the Agreement

62. The Chamber will next consider the admissibility of the application under Article VIII(2)(b) of the Agreement, in the event the respondent Party intended to object on the grounds of *res judicata* because the Human Rights Ombudsperson for Bosnia and Herzegovina has already considered the applicant's case and issued a report (case no. (B)62/96, *Hadžisaković v. The Republika Srpska*, report of the Ombudsperson of 21 August 1997, paragraph 20).

63. Once again the Chamber recalls the case of *Savka Kovačević v. the Federation of Bosnia and Herzegovina* (case no. CH/98/1066, decision on review of 8 October 2001, Decisions July–December 2001, paragraph 40), in which it explained that "the principle of *res judicata* provides that a matter judicially decided in a final and binding decision is finally decided: that is, a final judgment rendered by a court of competent jurisdiction on the merits of a case is conclusive as to the rights of the parties and constitutes an absolute bar to a subsequent action involving the same claim. This principle is reflected in Article VIII(2)(b) of the Agreement, which provides that "[t]he Chamber shall not address any application which is substantially the same as a matter which has already been examined by the Chamber or has already been submitted to another procedure of international investigation or settlement."

64. The Chamber notes that the application before the Ombudsperson concerned the applicant's right to repossess her pre-war apartment and the failure of the authorities of the Republika Srpska to enforce the judgment of the First Instance Court in Banja Luka ordering the illegal occupant of her apartment to vacate it and relinquish possession to her (case no. (B)62/96, *Hadžisaković v. The Republika Srpska*, report of the Ombudsperson of 21 August 1997, paragraph 20). The Chamber has struck out this portion of the present application pursuant to Article VIII(3)(c) of the Agreement because the applicant finally repossessed her pre-war apartment on 29 September 1997 (see paragraph 58 above). Therefore, the report of the Ombudsperson addressed a different complaint than the one to be decided by the Chamber. Moreover, the report of the Ombudsperson contained only non-binding recommendations; thus, the principle of *res judicata* could not attach to it. Under

Article V of the Agreement, the Ombudsperson had no authority to issue final and binding decisions on the human rights allegations it considers (see *Kovačević*, decision on review of 8 October 2001, paragraph 41). Accordingly, neither the principle of *res judicata* nor Article VIII(2)(b) of the Agreement apply in this case to divest the Chamber of its power to consider the application, regardless of the previous application before the Ombudsperson and the Ombudsperson's report on that application.

4. Exhaustion of effective remedies under Article VIII(2)(a) of the Agreement

65. In accordance with Article VIII(2) of the Agreement, "the Chamber shall decide which applications to accept.... In so doing, the Chamber shall take into account the following criteria: (a) Whether effective remedies exist, and the applicant has demonstrated that they have been exhausted ...".

66. The respondent Party objects to the admissibility of the application on the grounds that the applicant has failed to exhaust the effective domestic remedies.

67. In *Blentić* (case no. CH/96/17, decision on admissibility and merits of 5 November 1997, paragraphs 19-21, Decisions on Admissibility and Merits 1996-1997), the Chamber considered this admissibility criterion in light of the corresponding requirement to exhaust domestic remedies in the former Article 26 of the Convention (now Article 35(1) of the Convention). The European Court of Human Rights (the "European Court") has found that such remedies must be sufficiently certain not only in theory but in practice, failing which they will lack the requisite accessibility and effectiveness. The European Court has, moreover, considered that in applying the rule on exhaustion, it is necessary to take realistic account not only of the existence of formal remedies in the legal system of the Contracting Party concerned, but also of the general legal and political context in which they operate, as well as of the personal circumstances of the applicants. In previous cases the Chamber has held that the burden of proof is on the respondent Party to satisfy the Chamber that there was a remedy available to the applicant both in theory and in practice (see, e.g., case no. CH/96/21, *Čegar*, decision on admissibility of 11 April 1997, paragraph 12, Decisions March 1996-December 1997).

68. The Chamber notes that in the present case, the applicant has pursued every available avenue for protection of her moveable property left in her pre-war apartment when she was forcibly expelled from it by a military police officer of the Republika Srpska. First, she complained to the local police, who took no action. Then, on 27 December 1995, she prepared a list of her property, which was verified by the Municipal Secretariat for General Administration in Banja Luka. Next she asked the First Instance Court in Banja Luka to make an inventory list of her moveable property, which was performed. In that inventory list, the defendant O.V. claimed rights over most of the applicant's moveable property. On 6 March 1996, she initiated proceedings before the First Instance Court in Banja Luka seeking a judgment requiring O.V. to return her moveable property and further asking the Court to issue an order for a provisional measure protecting her moveable property. The Court failed to act upon her request for a provisional measure. On 29 September 1997, the applicant was reinstated into possession of her apartment (following the report of the Human Rights Ombudsperson for Bosnia and Herzegovina), which was, at that time, completely empty of all her moveable property. On 5 May 1998, she initiated a second lawsuit before the First Instance Court in Banja Luka requesting O.V. to compensate her for damages for her alienated moveable property. More than two years later, on 25 September 2000, the First Instance Court finally issued a judgment in her favour and against O.V. The applicant filed a request for enforcement of that judgment, and the First Instance Court in Mrkonjić Grad ordered the enforcement through inventory, valuation, and sale of O.V.'s property. However, then the applicant and the Court learned that O.V. had no property that could be subjected to a sale by auction. In other words, O.V. claims to be "judgment-proof". The applicant further pursued criminal charges against O.V., but it seems that the competent prosecutor's office took no action, or at least the Chamber has no evidence of any action being taken. The combined result is that to date the applicant has been deprived of all of her moveable property in the absence of any compensation.

69. The Chamber can envision no further domestic remedies that the applicant should be required to exhaust in order to protect her moveable property. Former Article 180 of the Law on Obligations of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia might have provided the applicant with a domestic

remedy for compensation from the Republika Srpska, but this Article was deleted from the relevant law in 1996 and not replaced by any similar provision (OG RS no. 3/96).

70. Taking these facts into account, the Chamber concludes that the applicant has exhausted the available effective domestic remedies, within the meaning of Article VIII(2)(a) of the Agreement.

5. Conclusion as to admissibility

71. The Chamber declares admissible the part of the application alleging the respondent Party's failure to secure protection for the applicant's peaceful enjoyment of her moveable property left in her pre-war apartment after 14 December 1995, its failure to ensure her right to a court and right to an effective remedy in connection with the protection of her moveable property, and discrimination in connection with these rights under Article II(2)(b) of the Agreement. The Chamber strikes out the remainder of the application pursuant to Article VIII(3)(c) of the Agreement.

B. Merits

72. Under Article XI of the Agreement, the Chamber must next address the question of whether the facts established above disclose a breach by the Republika Srpska of its obligations under the Agreement. Under Article I of the Agreement, the parties are obliged to "secure to all persons within their jurisdiction the highest level of internationally recognised human rights and fundamental freedoms," including the rights and freedoms provided for in the Convention.

1. Right to peaceful enjoyment of possessions (Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention)

73. Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention states as follows:

"Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.

"The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to secure the payment of taxes or other contributions or penalties."

74. Article 1 of Protocol No. 1 comprises three distinct rules. The first rule, which is of a general nature, enshrines the principle of peaceful enjoyment of property. It is set out in the first sentence of the first paragraph. The second rule covers deprivation of possessions and subjects it to the condition that the deprivation must be in the public interest and subject to conditions provided for by law and by the general principles of international law. It appears in the second sentence of the same paragraph. The third rule recognises that States are entitled, amongst other things, to control the use of property in accordance with the general interest, by enforcing such laws as they deem necessary for that purpose. It is contained in the second paragraph (see, *e.g.*, case no. CH/96/29, *Islamic Community*, decision on admissibility and merits of 11 June 1999, paragraph 190, Decisions January-July 1999).

75. The claim in the present case is that the authorities of the respondent Party failed to comply with their positive obligation to secure protection for the applicant's possessions against a continuing and unlawful interference with her moveable property by O.V. This aspect of the case should be examined under the first rule (case no. CH/96/27, *Rifat Bejdić v. the Republika Srpska*, decision on admissibility and merits delivered on 14 January 1998, Decisions and Reports 1998, paragraph 30).

a. Existence of a “possession”

76. The applicant alleges that she owned various moveable property, in new or good condition, which she was forced to leave behind in her pre-war apartment when she was forcibly expelled on 15 September 1995 by O.V., a military police officer of the Republika Srpska. None of this moveable property was returned to her, nor has she obtained any compensation for it. The applicant made efforts to verify the existence and extent of such moveable property, including preparing a detailed list that was verified by the Municipal Secretariat for General Administration in Banja Luka on 27 December 1995 and requesting and obtaining an inventory list from the First Instance Court in Banja Luka in early 1996. None of this moveable property remained in the apartment when the applicant was reinstated into possession of it on 29 September 1997.

77. Apart from its general objection (see paragraph 46 above), the respondent Party has not objected to the applicant's evidence concerning the extent, condition, and value of her moveable property. To the contrary, the First Instance Court in Banja Luka established in its final and binding judgment of 25 September 2000 that O.V. was obliged to compensate the applicant for the moveable property he removed from her apartment in the amount of 120,000 Yugoslav Dinars, plus legal interest (see paragraph 21 above). The Chamber accepts these established facts. Accordingly, the applicant has established the existence of “protected possessions” in the moveable property left in and alienated from her pre-war apartment.

b. Interference with a protected “possession”

78. There is no dispute that O.V. removed all the applicant's moveable property from her pre-war apartment prior to his eviction. The First Instance Court in Banja Luka, in its judgment of 25 September 2000, explained that “before moving out of the apartment, the defendant removed all the claimant's furniture and accessories from the apartment”. The Court further found that the defendant showed no intention to return this alienated moveable property to the applicant. There is further no dispute that O.V. has not paid any compensation and moreover, that he has no property that could be the subject of a sale by auction in order to compensate the applicant.

79. However, in order to hold the respondent Party responsible for the alienation of the applicant's moveable property, the Chamber must identify specific actions or omissions of the respondent Party that contributed to the alienation. In this respect, the Chamber firstly notes that although the applicant requested the First Instance Court in Banja Luka to issue an order for provisional measures protecting her moveable property, it failed to act on that request. Secondly, after the First Instance Court in Banja Luka issued on 26 June 1996 the procedural decision on enforcement allowing the applicant to repossess her pre-war apartment, O.V. was not evicted until 29 September 1997, after seven attempts. The Ombudsperson specifically highlighted the passivity of the police at the first five of those scheduled evictions (see paragraph 32 above). This long period of delay in enforcing the decision in the applicant's favour provided O.V. with the opportunity to remove all the applicant's moveable property from the apartment, which he did. Thirdly, the minutes of O.V.'s eviction state that “moveable items were taken out of the disputed apartment and handed over to the debtor. Not a single item remained in the apartment”. Thus, apparently the police allowed O.V. to remove moveable property at the time of his eviction, even though the applicant claimed ownership over all the moveable property in her pre-war apartment. Fourthly, the Court thereafter delayed until 25 September 2000 issuing a decision upon the applicant's lawsuit to obtain compensation for her alienated moveable property, further providing O.V. with the opportunity to dispose of the property, which he evidently did. As explained above, by the time the First Instance Court in Mrkonjić Grad sought to enforce the judgment against O.V. on 8 May 2001 through inventory, valuation, and sale of his property, O.V. was “judgment proof”. He claims he has no property that could be subjected to a sale by auction. Finally, the Chamber notes that the respondent Party has provided no evidence that the prosecutor's office took any action in response to the criminal charges the applicant initiated against O.V. Rather, it has mistakenly attempted to argue that the applicant — the victim of the crime — was obliged to pursue the investigation against O.V., a former military police officer of the Republika Srpska, on her own (see paragraph 46 above).

80. In the Chamber's view, the sum total of the pattern of passivity and delays in the exercise of public responsibility to secure protection for the applicant's moveable property constitutes an

interference by the authorities of the Republika Srpska with her protected possessions. Had the authorities properly carried out their positive obligations, as also set forth in legislation of the Republika Srpska, O.V. would not have been able to so effectively deprive the applicant of all her moveable property, as well as her right to compensation. O.V.'s position as a military police officer of the Republika Srpska at the time of the events in question stands out as an aggravating factor in the passivity of the authorities of the Republika Srpska.

c. Fair balance test

81. This case involves the failure of the authorities of the Republika Srpska to satisfy the positive obligations to secure protection for the applicant's moveable property protected by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention. In the context of cases involving the positive obligations protected by Article 8 of the Convention (right to respect for private and family life and home), the European Court has explained that the State must satisfy the fair balance test, as follows:

“Whether the present case be analysed in terms of a positive duty on the State to take reasonable and appropriate measures to secure the applicants' rights under paragraph 1 of Article 8 or in terms of an 'interference by a public authority' to be justified in accordance with paragraph 2, the applicable principles are broadly similar. In both contexts regard must be had to the fair balance that has to be struck between the competing interests of the individual and of the community as a whole; and in both contexts the State enjoys a certain margin of appreciation in determining the steps to be taken to ensure compliance with the Convention. Furthermore, even in relation to the positive obligations flowing from the first paragraph of Article 8, 'in striking [the required] balance the aims mentioned in the second paragraph may be of a certain relevance'” (Eur. Court HR; *Powell and Rayner v. United Kingdom*, judgment of 21 February 1990, Series A no. 172, paragraph 41 (citations omitted); see also *López Ostra v. Spain*, judgment of 9 December 1994, Series A no. 303-C, paragraph 51).

82. In order for an interference with a protected possession to be permissible and in compliance with the fair balance test, it must not only serve a legitimate aim in the public interest, but there must also be a reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be realised (Eur. Court HR, *James v. United Kingdom*, judgment of 21 February 1986, Series A no. 98-B, paragraph 50). Thus, the Court has recognised that running through the three distinct rules in Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention is a “fair balance” test; that is, “the Court must determine whether a fair balance was struck between the demands of the general interest of the community and the requirements of the protection of the individual's fundamental rights. The search for this balance is inherent in the whole of the Convention and is also reflected in the structure of Article 1” (Eur. Court HR, *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, judgment of 23 September 1982, Series A no. 52, paragraph 69 (citation omitted)).

83. In this case, the respondent Party has offered no justification for how its failure to protect the applicant's property rights might have been in the public interest. The Chamber further can envision no such public interest on its own motion. To the contrary, in the Chamber's view, the total failure of the authorities of the Republika Srpska to protect the applicant from brutality and abuse against her property inflicted by O.V., a military police officer of the Republika Srpska, as well as to act upon her numerous requests for protection served only to harm the public interest further and to contribute to an atmosphere of distrust, criminality and terror.

84. Since the respondent Party has failed to satisfy the fair balance test contained within Article 1 of Protocol No. 1, it is unnecessary for the Chamber further to consider whether it has complied with the principle of lawfulness required by this Article as well.

d. Conclusion as to right to peaceful enjoyment of possessions

85. In conclusion, the Chamber finds that the respondent Party failed to comply with its positive obligation to secure protection for the applicant's moveable property after 14 December 1995, thereby violating her rights protected by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention.

2. Remaining complaints

86. Article 6 paragraph 1 of the Convention states as follows:

"In the determination of his civil rights and obligations ... everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interests of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice."

87. Article 13 of the Convention states as follows:

"Everyone whose rights and freedoms as set forth in this Convention are violated shall have an effective remedy before a national authority notwithstanding that the violation has been committed by persons acting in an official capacity."

88. Article II(2)(b) of the Agreement provides as follows:

"[T]he Human Rights Chamber shall consider ... alleged or apparent discrimination on any ground such as sex, race, color, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status arising in the enjoyment of any of the rights and freedoms provided for in the international agreements listed in the Appendix to this Annex, where such violation is alleged or appears to have been committed by the Parties, including any official or organ of the Parties, Cantons, Municipalities, or any individual acting under the authority or such official or organ".

89. Taking into consideration its conclusion that the respondent Party has violated the applicant's right to peaceful enjoyment of her possessions, the Chamber decides that it is not necessary separately to examine the application under Article 6 paragraph 1 and Article 13 of the Convention or with respect to discrimination under Article II(2)(b) of the Agreement.

IX. REMEDIES

90. Under Article XI(1)(b) of the Agreement the Chamber must address the question of what steps shall be taken by the respondent Party to remedy the established breaches of the Agreement. In this connection the Chamber shall consider issuing orders to cease and desist, monetary relief as well as provisional measures.

91. The applicant has set forth claims for compensation for pecuniary damages and non-pecuniary damages. She asks the Chamber to order the Republika Srpska to pay her compensation for pecuniary damages in the amount awarded to her in the final and binding judgment of 25 September 2000, including the legal interest stated therein as of 6 August 1998, due to the fact that O.V. is judgment-proof and she cannot collect this compensation from him. She further seeks compensation for her mental suffering in the amount of 10,000 Convertible Marks. The respondent Party submits that the applicant's compensation claims are ill-founded.

92. The Chamber recalls that it has found a violation of the applicant's right to peaceful enjoyment of her possessions protected by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention in that the Republika Srpska failed to satisfy its positive obligations to secure protection for her moveable property left in her pre-war apartment after 14 December 1995. The Chamber further recalls that

although the First Instance Court in Banja Luka issued a judgment in the applicant's favour on 25 September 2000, recognising her claim for compensation for her alienated moveable property against O.V., the applicant cannot collect her compensation because O.V. is judgment-proof. As the Chamber stated above, the pattern of passivity and delays in the exercise of public responsibility to secure protection for the applicant's moveable property allowed O.V. effectively to deprive the applicant of all her moveable property, as well as her right to compensation. This must now be remedied by the respondent Party, whose omissions contributed to this state of events.

93. Therefore, with respect to possible compensatory awards, the Chamber finds it appropriate to order the Republika Srpska to pay to the applicant, no later than one month after the date on which the present decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure, the compensation awarded to her in the final and binding judgment of the First Instance Court in Banja Luka of 25 September 2000 (no. P-2025/98), including the legal interest stated therein as of 6 August 1998, by way of compensation for pecuniary damages for the loss of her moveable property.

94. In recognition of the sense of injustice the applicant has suffered as a result of her inability to obtain protection for her moveable property from the authorities of the Republika Srpska, the Chamber will further order the respondent Party to pay to the applicant the sum of two thousand (2,000) Convertible Marks (*Konvertibilnih Maraka*) by way of compensation for non-pecuniary damages. This sum shall be paid to the applicant within one month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure.

95. Additionally, the Chamber awards simple interest at an annual rate of 10% on the sums awarded to be paid to the applicant in paragraphs 93 and 94. Interest shall be paid as of one month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure on the sums awarded or any unpaid portions thereof until the date of settlement in full.

X. CONCLUSIONS

96. For these reasons, the Chamber decides,

1. unanimously, to declare admissible the part of the application alleging the respondent Party's failure to secure protection for the applicant's peaceful enjoyment of her moveable property left in her pre-war apartment after 14 December 1995, its failure to ensure her right to a court and right to an effective remedy in connection with the protection of her moveable property, and discrimination in connection with these rights under Article II(2)(b) of the Agreement;

2. unanimously, to strike out the remainder of the application pursuant to Article VIII(3)(c) of the Agreement;

3. unanimously, that the Republika Srpska failed to comply with its positive obligations to secure protection for the applicant's moveable property after 14 December 1995, as protected by Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights, the Republika Srpska thereby being in breach of Article I of the Human Rights Agreement;

4. unanimously, that it is not necessary separately to examine the application under Article 6 paragraph 1 and Article 13 of the Convention or with respect to discrimination under Article II(2)(b) of the Agreement;

5. unanimously, to order the Republika Srpska to pay to the applicant, no later than one month after the date on which the present decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure, the compensation awarded to her in the final and binding judgment of the First Instance Court in Banja Luka of 25 September 2000 (no. P-2025/98), including the legal interest stated therein as of 6 August 1998, by way of compensation for pecuniary damages;

6. by 5 votes to 2, to order the Republika Srpska to pay to the applicant, no later than one month after the date on which the present decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure, two thousand (2,000) Convertible Marks ("*Konvertibilnih Maraka*") by way of compensation for non-pecuniary damages;

7. unanimously, to order the Republika Srpska to pay simple interest at the rate of 10% (ten percent) per annum over the above sums specified in conclusions 5 and 6 above, or any unpaid portion thereof, from the date of expiry of the one-month periods set for implementation of these conclusions until the date of settlement in full; and

8. unanimously, to order the Republika Srpska to report to it or its successor institution no later than two months after the date on which the present decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure on the steps taken by it to comply with the above orders.

(signed)
Ulrich GARMS
Registrar of the Chamber

(signed)
Michèle PICARD
President of the First Panel

ODLUKA O PRIHVATLJIVOSTI I MERITUMU

Predmet broj CH/99/2317

Milka GRBIĆ

protiv

FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, na zasjedanju Velikog vijeća od 12. maja 2005. godine, sa sljedećim prisutnim članovima:

Gosp. Miodrag PAJIĆ, predsjednik
Gosp. Mehmed DEKOVIĆ, potpredsjednik
Gosp. Želimir JUKA, član
Gosp. Miodrag Simović, član
Gđa Valerija Galić, član

Gosp. Nedim ADEMOVIĆ, arhivar

Razmotrivši gore spomenutu prijavu podnesenu Domu za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: Dom) u skladu sa članom VIII(1) Sporazuma o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: Sporazum) sadržanom u Aneksu 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini;

Konstatujući da je Dom prestao postojati 31. decembra 2003. godine i da je Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Komisija) dobila mandat prema sporazumima u skladu sa članom XIV Aneksa 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini koji su zaključeni u septembru 2003. i januaru 2005. godine (u daljnjem tekstu: Sporazum iz 2005. godine) da odlučuje o predmetima podnesenim Domu do 31. decembra 2003. godine;

Usvaja sljedeću odluku u skladu sa članom VIII(2)(d) Sporazuma, čl. 3. i 8. Sporazuma iz 2005. godine, kao i pravilom 21. stavom 1(a) u vezi sa pravilom 53. Pravila procedure Komisije:

I. UVOD

1. Prijava je podnijeta 4. augusta 1999. godine. Podnositeljica prijave, koja je po nacionalnosti Srkinja, iz Banje Luke, se žali na nezakonito pritvaranje i traži naknadu štete zbog pretrpljenog straha i bolova.
2. Predmet postavlja pitanja u vezi sa članom 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu : Evropska konvencija).

II. POSTUPAK PRED DOMOM/KOMISIJOM

3. Prijava je podnesena 4. augusta 1999. godine i registrovana istoga dana.
4. Komisija je 13. jula 2004. godine prosljedila tuženoj strani prijavu podnositeljice radi dostavljanja pismenih zapažanja u vezi sa povredom člana 6. Evropske konvencije.
5. Komisija su 13. augusta 2004. godine prosljedila pisana zapažanja tužene strane.
6. Komisija je 17. augusta 2004. godine prosljedila zapažanja o prihvatljivosti i meritumu tužene strane podnosiocu prijave, radi odgovora na zapažanja tužene strane. Podnositeljica prijave dostavila je svoj odgovor 7. septembra 2004. godine.

III. ČINJENICE U PREDMETU

7. Podnositeljica prijave je, kao civil, zarobljena 15. oktobra 1995. godine, u mjestu Gornja Sanica, od strane Armije Bosne i Hercegovine. Navodi da je provela mjesec dana u zatvoru u Gornjoj Sanici, a potom je odvedena u Ključ. Po dolasku u Ključ, podnositeljica prijave nalazila se u kući K.Z, koja je bila zadužena da se stara o zatvorenicima.
8. Podnositeljica prijave oslobođena je 27. januara 1996. godine u mjestu Koprivina.
9. Podnositeljica prijave je 9. augusta 1999. godine podnijela tužbu Općinskom sudu II u Sarajevu protiv Federalnog ministarstva pravde, Federalnog ministarstva odbrane i Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, radi naknade štete.
10. Općinski sud II u Sarajevu donio je rješenje, broj P-1904/99, od 18. januara 2000. godine, kojim se oglasio apsolutno nenadležnim za rješavanje po zahtjevu podnositeljice prijave i odbacio tužbu. U obrazloženju je navedeno: "[...] Dejtonskim sporazumom i to Aneksom 6. Sporazuma o ljudskim pravima za rješavanje ovog spora nadležna Komisija za ljudska prava [...]". Podnositeljica prijave je izjavila žalbu na ovo rješenje.
11. Kantonalni sud u Sarajevu donio je rješenje, broj GŽ-146/00, od 7. juna 2000. godine, kojim je odbijena žalba podnositeljice prijave i potvrđeno prvostepeno rješenje.

IV. RELEVANTNE ZAKONSKE ODREDBE

12. **Aneks 1A Sporazuma o vojnim aspektima mirovnog rješenja uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini**

Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini i njegovi Aneksi stupili su na snagu 14. decembra 1995. godine. Njegovim Aneksom 1A regulišu se vojni aspekti mirovnog sporazuma koji uključuju odredbe o oslobađanju i razmjeni ratnih zarobljenika i civila.

Član 1. stav 1. formuliše opće odredbe i glasi:

Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska (u daljem tekstu Strane) su se sporazumjele o sljedećem:

Član I: Opće obaveze

1. Strane se obavezuju da uspostave, što je prije moguće, normalne uslove života u Bosni i Hercegovini. Strane shvataju da to zahtijeva veliki doprinos s njihove strane u kome će morati da ulože velike napore da bi međusobno sarađivale i da bi sarađivale sa međunarodnim organizacijama i ustanovama koje im pomažu na terenu. Strane pozdravljaju spremnost međunarodne zajednice da pošalje u region, za period od oko godinu dana, snage koje će pomagati u sprovođenju teritorijalnih i drugih vojnih odredbi sporazuma, kako je dalje opisano.

a) Poziva se Savjet sigurnosti Ujedinjenih nacija da usvoji rezoluciju kojom će ovlastiti zemlje članice ili regionalne organizacije i aranžmane da ustanove multinacionalne međunarodne Snage za sprovođenje (u daljem tekstu: IFOR). Strane shvataju i saglasne su da se te Snage za sprovođenje mogu sastojati od kopnenih, vazdušnih i pomorskih jedinica iz zemalja NATO-a i zemalja van NATO-a, raspoređenih u Bosni i Hercegovini, da bi obezbijedile poštovanje odredbi ovog Sporazuma (u daljem tekstu: Aneks). Strane shvataju i saglasne su da će IFOR započeti sprovođenje vojnih aspekata ovog Aneksa po prenosu ovlaštenja sa komandanta UNPROFOR-a na komandanta IFOR-a (u daljem tekstu: Prenos ovlaštenja), i da će do prenosa ovlaštenja UNPROFOR produžiti da ispunjava svoj mandat.

Prenos ovlaštenja sa komandanta UNPROFOR-a na komandanta IFOR-a obavljen je početkom februara 1996. godine.

Član IX Aneksa 1A uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini bavi se pitanjem ratnih zarobljenika. On glasi kako slijedi:

Razmjena zarobljenika

1. Strane će bez odlaganja osloboditi i predati sve borce i civile koje drže u vezi sa sukobom (u daljem tekstu: zarobljenici), u skladu sa Međunarodnim humanitarnim pravom i sa odredbama ovog člana).

(a) Strane će biti obavezane planovima i sprovodiće planove za oslobađanje i predaju zarobljenika koje bi mogao sačiniti Međunarodni komitet crvenog križa/krsta, po konsultaciji sa Stranama.

(b) Strane će u punoj mjeri sarađivati sa Međunarodnim komitetom crvenog križa/krsta i olakšaće njegov rad na sprovođenju i praćenju plana oslobađanja i predaje zarobljenika.

(c) U roku od trideset (30) dana od dana prenosa ovlaštenja, Strane će osloboditi i predati sve zarobljenike koje drže.

(d) Radi ubrzanja ovog procesa, Strane će u roku od dvadeset jedan (21) dan od dana kada ovaj Aneks stupi na snagu sačiniti sveobuhvatne spiskove zarobljenika i predaće te spiskove Međunarodnom komitetu crvenog križa/krsta, drugim Stranama, Zajedničkoj vojnoj komisiji i Visokom predstavniku. Ti spiskovi će identifikovati zarobljenike po nacionalnosti, imenu, činu (ako ga ima) i po bilo kakvom vojnom ili zarobljeničkom broju, u onoj mjeri u kojoj se to može primijeniti.

(e) Strane će obezbijediti da Međunarodni komitet crvenog križa/krsta uživa pun i neometan pristup svim mjestima gdje se drže zarobljenici i svim zarobljenicima. Strane će dozvoliti Međunarodnom komitetu crvenog križa/krsta da nasamo razgovara sa svakim zarobljenikom najmanje četrdeset osam (48) sati prije oslobađanja, radi sprovođenja i praćenja plana, uključujući tu i dalje odredište svakog zarobljenika.

(f) Strane neće preduzimati nikakve odmazde protiv zarobljenika ili njihovih porodica u slučaju da zarobljenik odbije da bude predat.

(g) Bez obzira na gornje odredbe, svaka Strana će poštovati sva naređenja i zahtjeve Međunarodnog tribunala za bivšu Jugoslaviju za hapšenje, držanje, predaju ili pristup licima koja bi inače bila oslobođena i predata po ovom članu, ali koja su optužena za prestupe u jurisdikciji Tribunala. Svaka Strana će morati da zadrži lica za koja se razumno pretpostavlja da su počinila takve prestupe tokom perioda koji je dovoljno dug da se omogući odgovarajuća konsultacija sa organima Tribunala. ...

13. **Zakon o obligacionim odnosima**

Članovi 195. i 200. Zakona o obligacionim odnosima ("Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije", br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89) predviđaju mogućnost potraživanja naknade za materijalne i nematerijalne štete, putem parničnog postupka, pretrpljene u slučaju tjelesne povrede ili narušenja zdravlja.

Član 195. glasi:

(1) Ko drugome nanese telesnu povredu ili mu naruši zdravlje, dužan je naknaditi mu troškove oko liječenja i druge potrebne troškove s tim u vezi, kao i zaradu izgubljenu zbog nesposobnosti za rad za vreme liječenja.

(2) Ako povrijeđeni zbog potupne ili djelimične nesposobnosti za rad gubi zaradu, ili su mu potrebe trajno povećane, ili su mu mogućnosti njegovog daljeg razvijanja i napredovanja uništene ili smanjene, odgovorno lice dužno je plaćati povrijeđenom određenu novčanu rentu, kao naknadu za tu štetu.

Član 200. glasi:

(1) Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode prava ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i o njenom odsustvu.

(2) Prilikom odlučivanja o zahtevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povrijeđenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.

14. **Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine**, koji je stupio na snagu 28. novembra 1998. godine, ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 43/98) reguliše pitanje naknade na sljedeći način:

Članovi 523. i 527. Zakona o krivičnom postupku u relevantnom dijelu propisuju:

Član 523. glasi:

1) Pravo na naknadu štete zbog neopravdane osude ima osoba prema kojoj je bila pravomoćno izrečena krivična sankcija ili koja je oglašena krivom, a oslobođena od kazne, a kasnije je povodom izvanrednog pravnog lijeka novi postupak pravomoćno obustavljen ili je pravomoćnom presudom oslobođena od optužbe, ili je optužba odbijena, osim u sljedećim slučajevima: 1) ako je do obustave postupka ili presude kojom se optužba odbija došlo zbog toga što je u novom postupku oštećeni kao tužilac, odnosno privatni tužilac, odustao od gonjenja, a do odustanka je došlo na osnovu sporazuma s okrivljenim; 2) ako je povodom zahtjeva za ponavljanje postupka na štetu okrivljenog novi postupak obustavljen na osnovu člana 135. ovog zakona; 3) ako je u novom postupku presudom optužba odbijena zbog nenadležnosti suda, a ovlašteni tužilac je poduzeo gonjenje pred nadležnim sudom.

(2) Osuđeni nema pravo na naknadu štete ako je svojim lažnim priznanjem ili na za krivična djela u sticaju, pravo na naknadu štete može se odnositi i na pojedina krivična dijela u pogledu kojih su ispunjeni uvjeti za priznanje naknade.

Član 527.

(1) Pravo na naknadu štete pripada i osobi:

1) koja je bila u pritvoru a nije došlo do pokretanja kaznenog postupka ili je postupak obustavljen pravomoćnim rješenjem, ili je pravomoćnom presudom oslobođena od optužbe ili je optužba odbijena;

2) koja je izdržavala kaznu lišenja slobode, a povodom ponavljanja kaznenog postupka ili zahtjeva za zaštitu zakonitosti izrečena joj je kazna lišenja slobode u kraćem trajanju od kazne koju je izdržala, ili je izrečena kaznena sankcija koja se ne sastoji u lišenju slobode, ili je oglašena krivom a oslobođena od kazne;

3) koja je uslijed pogreške ili nezakonitog rada organa neosnovano lišena slobode, ili je zadržana duže u pritvoru ili ustanovi za izdržavanje kazne ili mjere;

4) koja je u pritvoru provela duže vremena nego što traje kazna zatvora na koju je osuđena.

V. ŽALBENI NAVODI

15. Podnosilac prijave navodi povredu čl. 3, 4, 5, 6, 8, 13. i 14. Evropske konvencije, kao i člana 2. Protokol broj 4 uz Evropsku konvenciju. U vrijeme podnošenja prijave, pa do momenta dostavljanja pimenih zapažanja o prihvatljivosti i meritumu tužene strane, podnositeljica prijave se žalila da o njenoj žalbi protiv rješenja Općinskog suda, od 18. januara 2000. godine nikada nije odlučeno. Podnositeljica prijave tvrdi da je njen boravak u vremenu od 15. oktobra 1995. do 27. januara 1996. godine, u svemu imao zatvorski tretman, jer joj je sloboda kretanja bila ograničena, te je za vrijeme trajanja pritvora prisiljavana na rad, ponižavana, trpila bol i strah, prijetnje, omalovažavanje ličnosti i dr, te da joj je uslijed pritvaranja narušeno zdravlje.

16. Prema mišljenju Komisije, prijava pokreće, pitanja po članu 6. Evropske konvencije, i to pravo pristupa sudu.

VI. ODGOVOR TUŽENE STRANE

17. U vezi sa činjenicama, tužena strana je u pismenim zapažanjima istakla kao netačnu činjenicu podnositeljice prijave da nije donijeto rješenje po žalbi. Tužena strana je istakla da je Kantonalni sud donio rješenje, broj GŽ-146/00, od 7. juna 2000. godine, koje je uručeno podnositeljici prijave na adresu u Banjoj Luci, 11. septembra 2000. godine, u prilog čemu je tužena strana dostavila dostavnicu.

18. Po pitanju prihvatljivosti, tužena strana u svojim zapažanjima navodi da je prijava neprihvatljiva, jer podnositeljica prijave nije obavijestila Komisiju o rješenju koje je donijeto po žalbi, čime je zloupotrijebila pravo žalbe, u smislu člana VIII(2)(c) Sporazuma.

19. U pogledu merituma prijave, tužena strana ističe da je prijava u meritumu neosnovana, te da nije došlo do povrede prava podnositeljice prijave zagwarantovanih članom 6. Evropske konvencije, jer je sud u razumnom roku odlučio o njenom pravu. To što nije donijeta odluka u korist podnositeljice prijave je irelevantno, jer je podnositeljica prijave iskoristila svoje pravo na pristup sudu.

VII. ODGOVOR PODNOSITELJICE PRIJAVE NA ZAPAŽANJA TUŽENE STRANE

20. U odgovoru na zapažanja tužene strane, koji je dosavljen Komisiji 7. septembra 2004. godine, podnositeljica prijave je navela da rješenje od 6. juna 2000. godine nije nikada uručeno njoj, lično, te da je, bez obzira na to što joj nije uručeno, isto samo potvrdilo prvostepeno rješenje i onemogućilo joj da ostvari svoja prava pred sudom.

VIII. MIŠLJENJE KOMISIJE

A. Prihvatljivost

21. Komisija podsjeća da je prijava podnesena Domu u skladu sa Sporazumom. S obzirom da Dom o njoj nije odlučio do 31. decembra 2003. godine, Komisija je, u skladu sa članom 2. Sporazuma iz septembra 2003. godine i članom 3. Sporazuma iz 2005. godine, nadležna da odlučuje o ovoj prijavi. Pri tome, Komisija će uzimati kriterije za prihvatljivost prijave sadržane u članu VIII(2) Sporazuma. Komisija, također, zapaža da se Pravila procedure kojima se uređuje njeno postupanje ne razlikuju, u dijelu koji je relevantan za predmet podnositeljice prijave, od Pravila procedure Doma, izuzev u pogledu sastava Komisije.

22. U skladu sa članom VIII(2) Sporazuma, Komisija će odlučiti koje prijave će prihvatiti. Pri tome će Komisija uzeti u obzir sljedeće kriterije: (a) postoje li djelotvorni pravni lijekovi i da li je podnosilac prijave dokazao da ih je iscrpio, (b) da li je prijava u biti ista kao i stvar koju je Dom/Komisija već ispitao, ili je već podnesena u nekom drugom postupku, ili je već predmet međunarodne istrage ili rješenja. Komisija će, također, odbiti svaku žalbu koju bude smatrala nespojivom sa ovim Sporazumom, ili koja je očigledno neosnovana, ili predstavlja zloupotrebu prava žalbe (c). U skladu sa članom VIII(3) Sporazuma "[Komisija] u bilo kojem trenutku svog postupka može obustaviti razmatranje neke žalbe, odbaciti je ili brisati iz razloga (a) što podnosilac prijave namjerava odustati od žalbe; (b) što je stvar već riješena; ili (c) što iz bilo kojeg drugog razloga, koji utvrdi [Komisija], nije više opravdano nastaviti s razmatranjem žalbe; pod uvjetom da je takav rezultat u skladu s ciljem poštivanja ljudskih prava.

A.1. Pritvor prije 14. decembra 1995. godine

23. U konkretnom slučaju, podnositeljica prijave se žali da je bila pritvorena, kao civilni zarobljenik, u periodu od oktobra 1995. godine, do 27. januara 1996. godine, te je u toku pritvaranja došlo do povrede njenih prava. Komisija zapaža da je podnositeljica prijave bila uhapšena 25. oktobra 1995. godine i zatim pritvorena i navodno zlostavljana, prije 14. decembra 1995. godine, datuma kada je Sporazum stupio na snagu. Komisija, nadalje, zapaža da se pritvor

nastavio poslije stupanja na snagu Sporazuma sve do 27. januara 1996. godine i da su navodne povrede bile nastavljene. Međutim, Sporazum je primjenjiv samo na povrede ljudskih prava za koje se navodi da su se desile poslije njegovog stupanja na snagu. Slijedi da je prijava, u dijelu u kojem se odnosi na hapšenje i pritvor podnositeljice prijave prije 14. decembra 1995. godine, nespojiva *ratione temporis* sa odredbama Sporazuma, u smislu člana VIII(2)(c). Zbog toga, Komisija zaključuje da su žalbeni navodi podnositeljice prijave neprihvatljivi *ratione temporis* u dijelu u kojem se odnose na događaje prije stupanja na snagu Sporazuma.

A.2. Pritvor nakon 14. decembra 1995. godine

24. Međutim, navodne povrede u periodu nakon stupanja na snagu Sporazuma 14. decembra 1995. godine, spadaju u nadležnost Doma *ratione temporis*. Komisija podsjeća da član IX Aneksa 1A Općeg okvirnog sporazuma predviđa da je tužena strana bila obavezna da "bez odlaganja oslobodi i preda sve borce i civile koje drži u vezi sa sukobom". Ovaj član, nadalje, predviđa i vremenski rok od najmanje 30 dana od dana prijenosa ovlasti, koji se desio početkom februara 1996. godine, za ova puštanja i predavanja svih zarobljenika. Komisija zapaža da je u januaru 1996. godine, dakle, prije isteka ovog roka, podnositeljica prijave oslobođena. Komisija, zbog toga, smatra da je žalbeni navod podnositeljice prijave u pogledu pritvora od 14. decembra 1995. do 27. januara 1996. godine neprihvatljiv kao očigledno neosnovan.

A.3. U vezi sa čl. 3. i 4. Evropske konvencije i diskriminacijom

25. Prema članu (2)(c) Sporazuma, Komisija će odbiti svaku prijavu koju bude smatrala očigledno neosnovanom. Komisija zapaža da je žalba podnositeljice prijave u vezi sa mučenjem, neljudskim i ponižavajućim postupanjem (član 3. Evropske konvencije), te da je morala obavljati prisilan i obavezan rad (član 4. Evropske konvencije) izražena paušalno i bez konkretnih dokaza. To što se podnositeljica prijave žali da joj je zdravlje narušeno, u nedostatku dodatnih dokaza, *per se*, ne znači da je narušavanje zdravlja nastalo kao posljedica lošeg postupanja u toku pritvora ili prisilnog rada.

26. U vezi sa povredom parava zagaranovanog članom 14. Evropske konvencije, Komisija primjećuje da podnositeljica prijave nije dostavila niti jedan dokaz, niti je Komisija u razmatranju predmeta mogla naći takav dokaz, da je podnositeljica prijave u toku postupka bila diskriminisana po bilo kom osnovu. Osim toga, član 14. ima subsidijarni karakter, i njegova primjena je moguća samo uz određeno drugo pravo Evropske konvencije (vidi, na primjer, presudu Evropskog suda za ljudska prava *Belgijski jezički slučaj*, od 9. februara 1967. godine, Serija A, broj 6, stav 28), koje podnositeljica prijave nije navela. Zbog toga, Komisija odlučuje da ovaj dio prijave proglaši neprihvatljivim.

27. Iz ovih razloga Komisija proglašava prijavu neprihvatljivom u vezi sa članovima 3. i 4. Evropske konvencije, kao i u vezi s diskriminacijom.

A.4. Zaključak u pogledu prihvatljivosti

28. U vezi sa navodom tužene strane da je prijava neprihvatljiva, jer podnositeljica prijave nije obavijestila Komisiju o odluci po njenoj žalbi, čime je zloupotrijebila pravo na žalbu, Komisija napominje da je podnositeljica prijave tvrdila da joj nije uručena odluka Kantonalnog suda, te da se iz same dostavnice vidi da je odluku primila susjeda podnositeljice prijave. Komisija primjećuje da je rješenjem Kantonalnog suda samo potvrđeno prvostepeno rješenje, a to je upravo i bio razlog podnošenja prijave pred Domom, pa ne smatra da je podnositeljica prijave zloupotrijebila pravo prešutjevši o ovom rješenju, niti Komisija nalazi da postoje uslovi da prijavu proglaši zbog ovoga neprihvatljivom.

29. Komisija zaključuje da je prijava prihvatljiva u vezi sa čl. 6. i 13. Evropske konvencije. U ostalom dijelu prijava se proglašava neprihvatljivom.

B. Meritum

30. Prema članu XI Sporazuma, Komisija mora obraditi pitanje da li utvrđene činjenice otkrivaju da je tužena strana prekršila svoje obaveze iz Sporazuma. Kao što je već naglašeno, prema članu I Sporazuma, strane su obavezne "osigurati svim licima pod svojom nadležnošću najviši stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda", uključujući prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom i drugim sporazumima nabrojanim u Dodatku Sporazuma.

31. Komisija zaključuje da predmetna prijava mora biti ispitana u pogledu člana 6. Evropske konvencije.

B.1. Član 6. Evropske konvencije

32. Član 6. stav 1. Evropske konvencije, u relevantnom dijelu, glasi:

Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.

33. Podnositeljica prijave se žali da joj je onemogućeno, usljed ponašanja tužene strane, da ostvari pravo na materijalnu i nematerijalnu naknadu, koja joj pripada, a po osnovu nezakonitog pritvaranja. Podnositeljica prijave navodi da je rješenje Općinskog suda u II Sarajevu, od 18. januara 2000. godine i Kantonalnog suda od 7. juna 2000. godine neosnovano u pogledu navoda da se na njen slučaj ne može primijeniti član 523. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (vidi tačku 14. gore).

34. Komisija primjećuje da je podnositeljica prijave podnijela tužbu Općinskom sudu II u Sarajevu protiv Federalnog ministarstva pravde, Federalnog ministarstva odbrane i Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, radi naknade štete. U činjeničnom opisu u tužbi podnositeljica prijave je navela da je nezakonito pritvorena, te da je trpila strah i bol velikog inteziteta, maltretiranje u psihičkom smislu i ponižavanja. U tužbi je podnositeljica prijave navela da usljed zakonske regulative u Federaciji Bosne i Hercegovine, posebno zbog suspenzije odredaba koje se odnose na naknadu štete usljed neosnovanog lišenja slobode i zadržavanja u zatvoru, ranije nije mogla pokrenuti postupak. Podnositeljica prijave je tražila da sud donese presudu kojom će solidarno obavezati tužene da podnositeljici prijave na ime naknade štete isplate iznos od 50.000 konvertibilnih maraka (u daljnjem tekstu: KM), kao i troškove parničnog postupka. Da bi se ovi postupci razmatrali u okviru člana 6. stav 1. Evropske konvencije, treba ih razmatrati kao "odlučivanje o građanskim pravima i obavezama". Kao što je Evropski sud za ljudska prava smatrao u predmetu *Georgiadis protiv Grčke* (presuda od 29. maja 1997. godine, Izvještaji 1997-III, tačka 35), garancije postavljene u članu 6. stavu 1. se primjenjuju na postupke kompenzacije nezavisno od karaktera domaćeg zakonodavstva i nezavisno od organa koji imaju nadležnost u ovoj stvari. U vezi sa ovim, Komisija zaključuje da predmet podnositeljice prijave spada u okvir člana 6. stava 1. Evropske konvencije.

35. Općinski sud II Sarajevo, 18. januara 2000. godine, donio je rješenje kojim se oglasio aposlutno nenadležnim. U obrazloženju je navedeno da je Aneksom 6. Sporazum o ljudskim pravima za rješavanje ovog spora (u vezi sa naknadom štete zbog neosnovanog lišenja slobode i zadržavanja u zatvoru) nadležna Komisija za ljudska prava. Rješenjem Kantonalnog suda od 7. juna 2000. godine, potvrđeno je prvostepeno rješenje, uz obrazloženje da se u konkretnom slučaju ne mogu primijeniti uslovi za dosuđenje naknade u smislu člana 523. Zakona o krivičnom postupku, jer se odredbama navedenog zakona predviđa postupak za naknadu štete osobama koje su neopravdano osuđeni i neosnovano lišeni slobode i kada je odluku o tome donio donio odgovarajući redovni sud, što u konkretnom predmetu nije slučaj. Kantonalni sud je, nadalje, povrdio da je prvostepeni sud pravilno zaključio da je za ovu vrstu zahtjeva nadležna Komisija za ljudska prava, «[...] koja je osnovana za kršenje ljudskih prava po Evropskoj konvenciji za zaštitu

ljudskih prava i osnovnih sloboda a to je u skladu sa članom 8 Aneksa 6. Dejtonskog sporazma». Prema tome, sudovi su, tvrdeći da su nenadležni, odbili da meritorno raspravljaju pitanje naknade štete, kao građanskog prava. Samim tim, sudovi su uskratili pravo pristupa sudu podnositeljici prijave.

36. Član 6. Evropske konvencije ne sadrži samo proceduralne garancije u vezi sa sudskim postupkom, već i samo pravo na sudski postupak, tj. pravo pristupa sudu. Pravo pristupa sudu znači ne samo pravo na učinkovit pravni lijek, već i pravo na sud. Pravo pristupa sudu znači da osoba ima pravo ne samo obratiti se sudu radi utvrđivanja svojih prava i obaveza, i na propisan i zadovoljavajući način izložiti svoj slučaj, nego, ima pravo da to bude nezavistan i nepristrasan sud. Pored toga, sud mora imati zakonom propisanu jurisdikciju da bi mogao odlučiti o predmetu.

37. Međutim, da bi Komisija našla povredu prava na pristup sudu, kao što podnositeljica prijave tvrdi, potrebno je ispitati da li se obratila nadležnom organu u cilju zaštite svoga prava. U protivnom, Komisija bi smatrala da podnositeljica prijave nije iscrpila djelotvorne pravne lijekove, jer obraćanje nenadležnom organu se ne smatra ispunjavanjem ovog formalnog uslova za podnošenje prijave.

38. U konkretnom slučaju, podnositeljica prijave je podnijela tužbu sudu, ali su prvostepeni, a zatim i drugostepeni sud, cijenili da nije u njihovoj nadležnosti da raspravlja pitanje naknade, za koju, u skladu sa domaćim zakonom, postoje dva osnova za eventualno dosuđivanje, i to osnov iz Zakona o obligacionim odnosima, kao i osnov iz Zakona o krivičnom postupku.

39. Komisija će prvo razmotriti pitanje mogućnosti primjene Zakona o krivičnom postupku. Član 527. Zakona o krivičnom postupku predviđa pravo naknade štete za svaku osobu, koja je bila u pritvoru, a nije došlo do pokretanja krivičnog postupka. U vezi s tim, Komisija zaključuje da bi član 527. stav 4. u vezi sa članom 524. stav 1. Zakona o krivičnom postupku bio, eventualno, pravna osnova za naknadu štete u konkretnom slučaju. Nadalje, da bi se ostvarila naknada štete, prema navedenim odredbama, podnositeljica prijave se morala obratiti Federalnom ministarstvu pravde, što ona nije učinila. Međutim, Komisija napominje da u periodu od puštanja na slobodu podnositeljice prijave (27. januara 1996. godine), pa do 23. decembra 1996. godine, odredbe o naknadi štete iz glave XXXII Zakona o krivičnom postupku nisu mogle biti primjenjene. U vezi s tim, Dom je, u svojoj Odluci o prihvatljivosti i meritumu *CH/98/1027 i CH/99/1842, R.G. i Predrag Matković protiv Federacije Bosne i Hercegovine* (od 12. maja 2000. godine, tačka 117) naveo:

Dalje, odredbe Zakona o krivičnom postupku su bile suspendovane do 23. decembra 1996. (vidi tačku 81 gore) i tako nisu bile na snazi kada su podnosioci prijave pušteni iz pritvora. Zakon o primjeni Zakona o krivičnom postupku ne određuje, da li, kada prestane suspenzija ovih odredbi, mogu biti podneseni zahtjevi u pogledu navodnog nezakonitog pritvora prije 23. decembra 1996. ili samo u pogledu takvog pritvora koji se desio nakon tog datuma. Dom, prema tome, smatra da ovaj nedostatak preciznosti ima efekat da se stvore još veće poteškoće podnosiocima prijave da uspiju u zahtjevu po Zakonu o krivičnom postupku. Ove činjenice, zajedno sa činjenicama da Federacija ostaje pri tvrdnji da su oni uhapšeni tek 15. oktobra 1996., pokazuje da podnosioci prijave ne bi imali nikakvih šansi na uspjeh da su pokrenuli postupak pred organima Federacije, koji tvrde da su njihovo hapšenje i pritvor bili bespravni.

40. Osim toga, Dom je utvrdio da, ni u jednom od predmeta koje je Dom razmatrao, a koji se odnose na nezakonitost pritvora i loše postupanje u pritvoru, Federacija Bosne i Hercegovine nije bila u stanju da dostavi bilo kakav dokaz da je žrtva nezakonitog pritvora uspješno dobila obeštećenje prema ovom pravnom lijeku (vidi predmet broj CH/98/1373, *Bajrić protiv Federacije Bosne i Hercegovine*, Odluka o prihvatljivosti i meritumu od 10. maja 2002., tač. 70-72).

41. Prema tome, obraćanje nadležnom Federalnom ministarstvu pravde radi naknade štete predstavlja nedjelotvoran pravni lijek, zbog čega ne postoji obaveza njegovog iscrpljivanja. Drugim

riječima, institucionalni sistem zaštite prava prema Glavi XXXII Zakona o krivičnom postupku, ne predstavlja djelotvoran pravni lijek.

42. Obzirom na navedeno, podnositeljica prijave se mogla samo obratiti nadležnom parničnom sudu u skladu sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima, podnoseći tužbu za naknadu štete. Prvostepeni, a zatim i drugostepeni sud, cijenili su da nije u njihovoj nadležnosti da raspravlja pitanje naknade, što za Komisiju, iz prethodno navedenih razloga, nije prihvatljivo.

43. Komisija, konačno, zaključuje da su prvostepeni, a zatim i drugostepeni sud pogrešno cijenili da je za rješavanje pitanja prava na naknedu štete podnositeljice prijave nadležan/a Dom, tj. Komisija. Kantonalni sud, nadalje, pogrešno upućuje na član 8. Aneksa 6. Sporazuma. Komisija podsjeća da se član 8. Aneksa 6. odnosi na jurisdikciju Doma. U vezi s tim, Dom je, u svojoj Odluci o prihvatljivosti i meritumu CH/99/1838 i dr. (Karan i dr. protiv Federacije Bosne i Hercegovine, od usvojena 6. juna 2003. godine, tač. 119-122), naveo:

Po mišljenju Doma ovo otkriva nerazumijevanje raspodjele odgovornosti predviđene prema Sporazumu. Naime, prema članu I Sporazuma, obaveza je tužene Strane i njenih organa da će:

“... osigurati svim osobama pod svojom jurisdikcijom najviši stupanj međunarodno priznatih ljudskih prava i sloboda ...”

Mandat Doma, kao dijela Komisije za ljudska prava je:

“... da pomogne u poštivanju njihovih obaveza prema Sporazumu.”

120. Štaviše, član II(1) Ustava Bosne i Hercegovine i član 2 Ustava Federacije Bosne i Hercegovine predviđaju da će tužena Strana:

“...osigurati najviši stupanj međunarodno priznatih (ljudskih) prava i (osnovnih) sloboda...”,

uključujući i pravo pristupa sudu. Prema članu II(2) Ustava Bosne i Hercegovine i članu 6. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, prava zaštićena Konvencijom su direktno primjenljiva u Federaciji Bosne i Hercegovine i imaju prednost nad svim drugim zakonima. Prema tome, sudovi kojima su se podnosioci prijave obratili imaju nadležnost i obavezu da odluče da li su podnosioci prijave imali pravo na kompenzaciju, ne samo prema Zakonu o krivičnom postupku i Zakonu o obligacionim odnosima, nego i prema Konvenciji.

121. Prema članu VIII(2)(a) Sporazuma, Dom će prihvatiti prijavu samo ako je podnositeljica prijave pokazao da je iscrpio domaće djelotvorne pravne lijekove prije obraćanja Domu. Ovo pravilo odražava opšti princip da je zadatak osiguravanja ljudskih prava, na prvom mjestu, odgovornost potpisnika Sporazuma. Ni u jednom slučaju nadležnost Doma da razmatra navodne i očigledne povrede ljudskih prava ne oslobađa sudove tužene Strane njihove obaveze i dužnosti da odlučuju da li osoba koja traži kompenzaciju za nezakonit pritvor ili loše postupanje ima pravo na traženu kompenzaciju ili ne.

44. Primjenjujući ovo objašnjenje na konkretan slučaj, podnositeljica prijave se pravilno obratila redovnom parničnom sudu, radi naknade štete. Prvostepeni i drugostepeni sud, kako je Komisija utvrdila u prethodnim tačkama ove Odluke, morali su meritorno raspraviti pitanje naknade štete, jer je tužba bila jedini djelotvoran pravni lijek. Nadležni sudovi su se neosnovano proglasili nenadležnim i time povrijedili član 6. Evropske konvencije.

45. Na kraju, Komisija napominje da redovni sud ne može zanemariti činjenicu da se zahtjev podnositeljice prijave, eventualno, treba tretirati i kao zahtjev u smislu člana 5. stava 5. Evropske konvencije, koji garantuje pravo svakoga na obeštećenje, koje je bio „žrtva hapšenja ili lišavanja slobode protivno odredbama člana [5.]”. Komisija koristi riječ „eventualno“ iz razloga što, polazeći od jezičkog tumačenja stava 5, pravo na kompenzaciju je samo onda moguće kada se utvrdi povreda jednog od prava koja su utvrđena članom 5. st. 1-4. Ovakav zaključak jasno proizilazi iz riječi «žrtva» i «protivno odredbama ovog člana». Obzirom na zaključke u vezi sa članom 6. Evropske konvencije, tužba parničnom sudu je jedini djelotvoran pravni lijek na raspolaganju podnositeljici prijave. Prema tome, zadatak je redovnog suda da utvrdi da li je lišavanje slobode bilo protivno navedenom članu, kao predhodno pitanje, što bi bila pretpostavka za primjenu člana 5. stava 5. Obezbjedenjem ovog pravnog lijeka, tužena strana bi ispunila svoje institucionalne obaveze u vezi sa stavom 5. člana 5. Evropske konvencije. U slučaju da nadležni sud ne dođe do zaključka da se radi o protivzakonitom lišenju slobode, onda ovaj zahtjev treba smatrati kao uobičajni zahtjev po osnovu zakonskih obligaciono-pravnih odnosa, u vezi sa relevantnim odredbama Zakona o krivičnom postupku. Naime, Komisija napominje da većina zakonodavstava država-članica (vidi, na primjer, aplikaciju Evropskoj komisiji za ljudska prava, X. protiv Savezne Republike Njemačke, aplikacija broj E 6724/74, od 10. decembra 1975. godine, Odluke i izvještaji (OI) broj 5, str. 80) predviđa pravo na kompenzaciju i u drugim slučajevima lišenja slobode, a ne samo u slučaju protivzakonitog lišenja. Međutim, u oba slučaja, podnositeljica prijave mora dokazati da je određena šteta nastupila (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava *Wassink protiv Holandije*, od 27. septembra 1990. godine, Serija A, broj 185-A, str. 14, stav 38). To se odnosi kako na materijalnu, tako i na nematerijalnu štetu (presuda Evropskog suda za ljudska prava *Ringeisen protiv Austrije*, Serija A, broj 13, od 16. jula 1971. godine, stav 23. ff).

B.2. Članom 13. Evropske konvecije

46. U svijetlu nađenih povrada u vezi sa članom 6. Evropske konvencije, Komisija ne smatra za potrebno da dodatno ispituje povrede iz člana 13. Evropske konvencije.

B.3. Zaključak o meritumu

47. Komisija zaključuje da je postupanjem sudova došlo do povrede prava podnositeljice prijave zagaranovanog članom 6. Evropske konvencije, a da nije potrebno dodatno ispitivati prijavu u vezi sa članom 13.

IX. PRAVNI LIJEKOVI

48. Prema članu XI(1)(b) Sporazuma, a u vezi sa pravilom 58. stavom 1(b) Pravila procedure Komisije, Komisija mora razmotriti pitanje o koracima koje Federacija Bosne i Hercegovne mora preduzeti da ispravi kršenja Sporazuma koja je Komisija utvrdila, uključujući naredbe da sa kršenjima prestane i od njih odustane, te novčanu nadoknadu.

49. Podnositeljica prijave traži novčanu kompenzaciju za povredu njenih prava u iznosu od 50.000 KM. Federacija se nije izjašnjavala o zahtjevu za kompenzaciju.

50. Komisija zapaža da je proglasila prijavu neprihvatljivom u dijelu u kojem se podnositeljica prijave žali na loše postupanje u pritvoru i prisilan rad. U vezi sa ovim Komisija neće dosuditi nikakvu kompenzaciju.

51. Komisija, nadalje, zapaža da nije našla povredu prava na slobodu i ličnu sigurnost.

52. Komisija zapaža da je tužena strana osporila pravo na pristup sudu podnositeljici prijave radi odlučivanja o njenim građanskim pravima prema članu 6. stavu 1. Evropske konvencije.

53. U vezi sa ovim osporavanjem prava na pristup sudu, Komisija će narediti tuženoj strani da se podnositeljici prijave odmah obezbijedi pristup sudu tako da se može odlučiti po njenoj tužbi radi naknade štete.

54. U pogledu zahtjeva za kompenzaciju, Komisija će narediti tuženoj strani da isplati podnositeljici prijave kompenzaciju za nepravdu pretrpljenu zbog uskraćivanja pristupa sudu u iznosu od 2000 (dvijehiljade) KM. Ovaj iznos će se isplatiti u roku od mjesec dana od datuma uručenja ove Odluke;

55. Komisija dosuđuje godišnju zateznu kamatu u iznosu od 10 % (deset posto) na ovaj dosuđeni iznos ili na svaki njegov neisplaćeni dio po isteku jednomjesečnog roka predviđenog za tu isplatu do datuma pune isplate ovog naređenog iznosa.

X. ZAKLJUČAK

56. Iz ovih razloga, Komisija odlučuje,

1. jednoglasno, da prijavu proglašava prihvatljivom u prema čl. 6. i 13. Evropske konvencije;
2. jednoglasno, da odbije ostatak prijave kao neprihvatljiv;
3. jednoglasno, da je prekršeno pravo podnositeljice prijave na član 6. Evropske konvencije usljed odbijanja suda da odluči po tužbi podnositeljice prijave, čime je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila član I Sporazuma;
4. jednoglasno, da je nije potrebno prijavu ispitivati u vezi sa članom 13. Evropske konvencije;
5. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da podnositeljici prijave obezbijedi pristup sudu, tj. da odmah odluči po tužbi podnositeljice prijave po stanju spisa u trenutku njenog podnošenja;
6. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da podnositeljici prijave isplati iznos od 2000 KM (dvijehiljade) na ime kompenzacije za nematerijalnu štetu, usljed onemogućavanja pristupa sudu;
7. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da isplati podnositeljici prijave godišnju zateznu kamatu u iznosu od 10 % (deset posto) na iznos dosuđen u tački 6. Zaključka ili na svaki njegov neisplaćeni dio po isteku jednomjesečnog roka predviđenog za tu isplatu do datuma pune isplate iznosa naređenog u ovoj Odluci; i
8. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da izvijesti Komisiju u roku od tri mjeseca od dana prijema ove Odluke, o koracima preduzetim u sprovođenju gore spomenutih naredbi.

(potpisao)
Nedim Ademović
Arhivar Komisije

(potpisao)
Miodrag Pajić
Predsjednik Komisije

DECISION ON ADMISSIBILITY AND MERITS
(delivered on 5 September 2003)

Case no. CH/99/2386

Pavle DRAGIČEVIĆ

against

THE REPUBLIKA SRPSKA

The Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina, sitting as the Second Panel on 1 September 2003 with the following members present:

Mr. Mato TADIĆ, President
Mr. Jakob MÖLLER, Vice-President
Mr. Mehmed DEKOVIĆ
Mr. Giovanni GRASSO
Mr. Manfred NOWAK
Mr. Vitomir POPOVIĆ
Mr. Viktor MASENKO-MAVI

Mr. Ulrich GARMS, Registrar
Ms. Olga KAPIĆ, Deputy Registrar
Ms. Antonia DE MEO, Deputy Registrar

Having considered the aforementioned application introduced pursuant to Article VIII(1) of the Human Rights Agreement ("the Agreement") set out in Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina;

Adopts the following decision pursuant to Articles VIII(2) and XI of the Agreement and Rules 52, 57, and 58 of the Chamber's Rules of Procedure:

I. INTRODUCTION

1. The case concerns the attempts of the applicant to obtain fulfilment of an contract on fixed-term deposit that he concluded with the Company "Certisana" from, at that time, Sanski Most.
2. The case raises issues under Article 6 paragraph 1 (length of proceedings) of the European Convention on Human Rights (the "Convention") and Article 13 (right to an effective remedy) of the Convention.

II. PROCEEDINGS BEFORE THE CHAMBER

3. The application was introduced on 12 October 1999 and registered on the same date.
4. On 19 May 2000, the case was transmitted to the respondent Party for its observations on admissibility and merits under Articles 6 and 13 of the Convention.
5. On 10 July 2000, the respondent Party submitted its observations on admissibility and merits.
6. In his response to the respondent Party's observations, dated 11 August 2000, the applicant expresses his opinion opposite to the respondent Party's observations. In the same submission, the applicant defines his compensation claim. He requests to be compensated for pecuniary damage in the amount of 8000 DEM, with corresponding interest at the rate of 12% per month for the period of 30 July 1993 through 31 July 1994, plus interest on overdue payments as prescribed by the law, counting from 31 July 1994 until settlement in full. Further, he requests 100,000 DEM as compensation for non-pecuniary damage.
7. On 23 January 2001, the respondent Party submitted its observations regarding the applicant's compensation claim.
8. On 9 December 2002, the applicant informed the Chamber that he maintains his claim before the Chamber as it was initially lodged. The respondent Party did not make any comments after this letter was transmitted to it for its information.
9. On 2 June 2003, the respondent Party informed the Chamber that the court proceedings have not been completed yet.
10. The Chamber deliberated on the admissibility and merits of the application on 13 May 2000, 5 June 2003 and 1 September 2003. On the latter date, the Chamber adopted the present decision on admissibility and merits.

III. STATEMENT OF THE FACTS

11. On 30 July 1993, the applicant entered into a contract on fixed-term deposit with IBC "Certisana" (the Company/the defendant Party), a company at that time located in Sanski Most, the Republic of Bosnia and Herzegovina, and now located in Prijedor, the Republika Srpska. According to the contract, the applicant invested 8000 DEM (*Deutsche Marks*) in this Company under the condition that he would receive 12% monthly interest on the principal sum and be reimbursed for his monetary investment on 31 July 1994.
12. On 6 June 1995, the applicant initiated proceedings before the First Instance Court in Sanski Most. He alleges that he is not aware of any developments in these proceedings. However, in 1995 due to the hostilities, both the applicant and the registered office of the mentioned Company moved to Prijedor. As a result, the applicant's claim before the Chamber is related to the proceedings before the judicial organs of the Republika Srpska, as described below.

13. On 12 June 1996, the applicant lodged a lawsuit against the Company before the First Instance Court in Prijedor. On 22 December 1999, the First Instance Court in Prijedor, while deciding upon the applicant's lawsuit, ruled in the applicant's favour. The Court ordered the defendant Party to disburse to the applicant the amount of 8000 Convertible Marks (*Konvertibilnih Maraka* "KM"), with corresponding interest in the amount of 12% per month for the period of 30 July 1993 through 31 July 1994, plus interest on overdue payments as prescribed by the law, counting from 31 July 1994 until settlement in full.

14. On 2 October 2000, the Second Instance Court in Banja Luka, while deciding upon the defendant Party's appeal, annulled the judgment of 22 December 1999 and returned the case to the First Instance Court for renewed proceedings. The Second Instance Court found that the First Instance Court had failed to summon the defendant Party to the main hearing in a proper manner.

15. On 23 February 2001, the First Instance Court in Prijedor, while deciding in renewed proceedings, reached a judgment of the same substance as the previous one (see paragraph 13 above).

16. On 28 January 2002, the Second Instance Court in Banja Luka, while deciding upon an appeal lodged by the Company, annulled the judgment of 23 February 2001 and, once again, returned the case to the First instance Court for renewed proceedings. The Second Instance Court again found that there were irregularities while summoning the defendant Party.

17. According to information received from the respondent Party on 2 June 2003, the court proceedings are still pending.

IV. RELEVANT LEGISLATION

A. Law on Civil Proceedings

18. Article 10 of the Law on Civil Proceedings that was in force at the relevant period (Official Gazette of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia nos. 4/77, 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 27/90 and 35/91 and the Official Gazette of the Republika Srpska nos. 17/93, 14/94 and 32/94) provided that "the Court shall ensure that the proceedings are conducted without delay and with the least possible expenses and it shall prevent any misuse of the rights of the parties in the proceedings." On 1 August 2003, the new Law on Civil Proceedings enters into force which contains the identical provision.

V. COMPLAINTS

19. The applicant claims that his rights as protected under Article 6(1) of the Convention were violated due to the length of the court proceedings before the organs of the Republika Srpska. He further complains of a violation of his rights as protected under Article 13 of the Convention in relation to his allegations of a violation of Article 6(1) of the Convention.

VI. SUBMISSIONS OF THE PARTIES

A. The respondent Party

20. In its submissions of 10 July 2000, the respondent Party argues with respect to admissibility that the application is inadmissible because the applicant has failed to exhaust domestic remedies by failing to appeal against the judgment of 22 December 1999 (see paragraph 13 above).

21. As to the merits, the respondent Party argues that the applicant's complaints are ill-founded. According to the respondent Party, Article 6 of the Convention was not violated since the reasons for the length of the proceedings are attributable to the complexity of the case. In addition, the

respondent Party opines that further reasons for the length of the proceedings are attributable to the applicant's conduct because the court twice requested the applicant to complete his lawsuit in order to specify the name and address of the defendant Party, which had changed in the meantime. Therefore, according to the respondent Party, the conduct of the court did not have any influence on the length of proceedings, and there could not be an excess of "reasonable time".

22. On 23 January 2001, the respondent Party provided the Chamber with its observations on the applicant's compensation claim. It particularly notes that the applicant's request to be compensated for pecuniary damage should not be directed against the Republika Srpska but rather raised in regular civil proceedings. The respondent Party opines that the compensation claim should be rejected.

B. The applicant

23. On 11 August 2000, in response to the respondent Party's observations, the applicant points out that he initiated proceedings in 1996 for monetary compensation based upon his contract on fixed-term deposit; therefore, the case was of a simple nature. Further, regarding the court's request for specification of the lawsuit, the applicant alleges that it was difficult for him to obtain the requested information (*i.e.* the defendant Party's details), in part because an employee of the First Instance Court in Banja Luka refused to provide him with the information. He contends that the First Instance Court in Prijedor could more easily have obtained that information by requesting it directly from the Court of First Instance in Banja Luka.

VII. OPINION OF THE CHAMBER

A. Admissibility

24. The respondent Party has argued that the applicant has not exhausted domestic remedies since he filed his application to the Chamber while the proceedings are still pending before the competent domestic bodies and he failed to appeal against the first instance court judgment.

1. Exhaustion of domestic remedies

25. In accordance with Article VIII(2) of the Agreement, "the Chamber shall decide which applications to accept.... In so doing, the Chamber shall take into account the following criteria: (a) Whether effective remedies exist, and the applicant has demonstrated that they have been exhausted...".

26. The Chamber observes that the applicant's primary complaint before it concerns a violation of his right to have his civil claims decided by the courts within a reasonable time, as protected under Article 6 paragraph 1 of the Convention. Such a complaint cannot be remedied by awaiting the final decision in the civil court case initiated by the applicant in 1996. As the Chamber has already held, the fact that proceedings are still pending will not prevent it from examining the applicant's complaint in relation to the length of the proceedings (see, *e.g.*, case nos. CH/02/11108 and CH/02/11326, *Basić and Ćosić*, decision on admissibility and merits delivered on 9 May 2003, paragraph 113).

27. The Chamber further notes that the respondent Party argues that the applicant failed to lodge an appeal against the judgment of 22 December 1999. In this respect, the Chamber recalls that in the judgment of 22 December 1999, the First Instance Court in Prijedor ruled completely in the applicant's favour, thus making an appeal unnecessary.

28. In these particular circumstances, the Chamber finds that the applicant could not be required to exhaust, for the purposes of Article VIII(2)(a) of the Agreement, any further remedy provided by domestic law. The Chamber will therefore reject this basis for declaring the application inadmissible.

2. Conclusion as to admissibility

29. The Chamber finds that no ground for declaring the case inadmissible has been established. Accordingly, the Chamber declares the application admissible with respect to Article 6 paragraph 1 of the Convention concerning the length of the proceedings and Article 13 of the Convention.

B. Merits

30. Under Article XI of the Agreement, the Chamber must next address the question of whether the facts established above disclose a breach by the respondent Party of its obligations under the Agreement. Under Article I of the Agreement, the Parties are obliged to “secure to all persons within their jurisdiction the highest level of internationally recognised human rights and fundamental freedoms”, including the rights and freedoms provided for in the Convention.

1. Article 6 of the Convention

31. The applicant complains about the length of the court proceedings he initiated with an aim to obtain fulfilment of his concluded contract on fixed-term deposit. The respondent Party argues that the period of time to be considered in examining a potential violation of Article 6 paragraph 1 of the Convention was prolonged because of the complexity of the case and the applicant’s conduct.

32. Article 6 of the Convention, insofar as relevant to the present case, reads as follows:

“1. In the determination of his civil rights and obligations ..., everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law....”

33. Noting that the pending proceedings concern the applicant’s monetary claim based on the contract on fixed-term deposit of 30 July 1993 (see paragraph 11 above), the Chamber finds that these proceedings relate to the determination of his “civil rights and obligations”, within the meaning of Article 6 paragraph 1 of the Convention. Accordingly, that provision is applicable to the proceedings in the present case.

34. Therefore, the Chamber finds that for the purpose of Article 6 paragraph 1 of the Convention, the period of time to be considered starts on the date on which the applicant initiated proceedings before the First Instance Court in Prijedor, *i.e.* on 12 June 1996 (see paragraph 13 above). These proceedings are still pending. Thus, to sum up, the total proceedings have lasted more than seven years to date.

35. The reasonableness of the length of proceedings is to be assessed having regard to the criteria laid down by the Chamber, namely the complexity of the case, the conduct of the applicant and of the relevant authorities, and the other circumstances of the case (see, *e.g.*, case no. CH/97/54, *Mitrović*, decision on admissibility of 10 June 1998, paragraph 10, Decisions and Reports 1998, with reference to the corresponding case-law of the European Court of Human Rights).

36. The Chamber notes that the issue before the First Instance Court in Prijedor in the underlying case is whether the applicant is entitled to his monetary claim as lodged before the Court. This monetary claim is based upon the provisions of the contract on fixed-term deposit of 30 July 1993 that the applicant concluded with the Company. The case does not seem to the Chamber to be so complex as to require over seven years of proceedings.

37. As to the conduct of the applicant, the respondent Party highlights that he failed to specify details concerning the defendant Party in his lawsuit on two occasions. However, according to the applicant, he was prevented from specifying such information because an employee of the First Instance Court in Banja Luka refused to provide him with the information. Moreover, he claims such information could have been more efficiently obtained by the Court if it had requested the information in an official manner from the relevant institution. Further, the Chamber notes that only on 7 April 2003 the First Instance Court in Prijedor officially requested information about the Company’s details from the Ministry for Internal Affairs, Department for Public Security Prijedor.

38. In addition, with respect to the conduct of the respondent Party, the Chamber recalls that on 22 December 1999, the First Instance Court in Prijedor issued a judgment in the applicant's favour based upon the contract on fixed-term deposit. Since that time, after appeals by the defendant Party, the proceedings have been renewed on two occasions due to the Court's failure to summon the defendant Party in a proper manner. These procedural irregularities have resulted in over two and one half years of delay in the proceedings and they are attributable to the respondent Party.

39. Even if the Chamber accepts that a certain delay was partially caused due to applicant's conduct, it is still beyond any doubt that the domestic courts, in this particular case, have not met their responsibility to ensure that the proceedings have been expedited within a reasonable time. The proceedings have been pending for over seven years. Due to failure of the domestic courts to conclude the proceedings, the applicant has been in a state of uncertainty with regard to his property for a prolonged time.

40. In view of the above, the Chamber finds that the respondent Party violated Article 6 paragraph 1 of the Convention in that the proceedings in the applicant's case have not been determined within a reasonable time.

2. Article 13 of the Convention

41. Article 13 of the Convention provides as follows:

"Everyone whose rights and freedoms as set forth in this Convention are violated shall have an effective remedy before a national authority notwithstanding that the violation has been committed by persons acting in an official capacity."

42. Considering that it has found a violation of the applicant's right projected by Article 6 paragraph 1 of the Convention with regard to the length of proceedings, the Chamber does not consider it necessary separately to examine the application under Article 13 of the Convention.

VIII. REMEDIES

43. Under Article XI(1)(b) of the Agreement, the Chamber must address the question of what steps shall be taken by the Republika Srpska to remedy the established breaches of the Agreement. In this regard, the Chamber shall consider issuing orders to cease and desist and for monetary relief.

44. The applicant has requested compensation for pecuniary damage in the amount of 8000 DEM with corresponding interest of 12% per month and legal interest on overdue payments. He further has requested to be paid the amount of 100,000 DEM for compensation for non-pecuniary damage.

45. The Chamber notes that it has found a violation with regard to the length of proceedings. The Chamber considers it appropriate to order the respondent Party to take all necessary steps to conclude the pending civil proceedings by reaching a final and binding decision in the case within a period of 5 months after the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure.

46. Furthermore, the Chamber considers it appropriate to award a sum to the applicant in recognition of the sense of injustice he has suffered as a result of his inability to have his case decided within a reasonable time.

47. Accordingly, the Chamber will order the respondent Party to pay to the applicant the sum of 1000 Convertible Marks ("*Konvertibilnih Maraka*") as compensation for non-pecuniary damages in recognition of his suffering as a result of his inability to have his case decided within a reasonable time.

48. Additionally, the Chamber further awards simple interest at an annual rate of 10% on the sum awarded to be paid to the applicant in the preceding paragraph. The interest shall be paid as of one

month from the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure on the sum awarded or any unpaid portion thereof until the date of settlement in full.

49. The reminder of the applicant's claims for compensation will be rejected.

IX. CONCLUSIONS

50. For these reasons, the Chamber decides,

1. by 6 votes to 1, to declare the application admissible;

2. unanimously, that there has been a violation of the applicant's rights under Article 6 paragraph 1 of the European Convention on Human Rights with regard to the length of proceedings, the Republika Srpska thereby being in breach of Article I of the Human Rights Agreement;

3. by 6 votes to 1, that it is not necessary separately to examine the application under Article 13 of the European Convention on Human Rights;

4. unanimously, to order the Republika Srpska, through its authorities, to take all necessary steps to conclude the pending civil proceedings in the applicant's case initiated on 12 June 1996 before the courts by reaching a final and binding decision within a period of 5 months after the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure.

5. unanimously, to order the Republika Srpska to pay to the applicant, no later than one month after the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure, one thousand (1,000) Convertible Marks ("*Konvertibilnih Maraka*") by way of compensation for non-pecuniary damages;

6. unanimously to order the Republika Srpska to pay simple interest at the rate of 10 (ten) per cent per annum over the above sum or any unpaid portion thereof from the date of expiry of the above one-month period until the date of settlement in full;

7. unanimously, to reject the reminder of the applicant's compensation claims; and

8. unanimously, to order the Republika Srpska to report to it no later than five months after the date on which this decision becomes final and binding in accordance with Rule 66 of the Chamber's Rules of Procedure on the steps taken by it to comply with the above orders.

(signed)
Ulrich GARMS
Registrar of the Chamber

(signed)
Mato TADIĆ
President of the Second Panel

Annex : Partly dissenting opinion of Mr. Manfred Nowak

ANNEX

According to Rule 61 of the Chamber's Rules of Procedure, this Annex contains the partly dissenting opinion of Mr. Manfred Nowak.

PARTLY DISSENTING OPINION OF MR. MANFRED NOWAK

While I agree with the finding of a violation of Article 6 of the Convention, I disagree with the way in which the majority dealt with Article 13 of the Convention. As far as I am aware, this is the first case in which the Chamber declared admissible a complaint of a violation of the right to an effective remedy (Article 13) in relation to the right to a hearing within a reasonable time as safeguarded by Article 6(1) of the Convention. Traditionally, the European Commission and Court of Human Rights have interpreted Article 13 as an accessory right that can be invoked in relation to other Convention rights with the exception of Article 6, which in itself provides a right of access to a court and a fair trial in civil and criminal matters. Where the Convention right asserted by the applicant is a civil right recognised under domestic law – as the right to property – the protection afforded by Article 6(1) will, in principle, also be available. As the judicial safeguards of Article 6 are stricter than those of Article 13, the European Court and the Chamber usually ruled that a possible violation of Article 13 was absorbed by the finding of a violation of Article 6 and, therefore, they found it not necessary also to rule on a violation of Article 13 in relation to the right to property or another civil right protected by the Convention.

In view of the increasing number of cases in which it has found a violation of the right to a hearing within a reasonable time, the European Court reconsidered its long-standing case law in a judgment of 26 October 2000 in *Kudla v. Poland* (Eur. Court HR, Decisions and Reports 2000-XI, paragraphs 146 *et seq.*). If Article 13 is, as has traditionally been argued, to be interpreted as having no application to the right to a hearing within a reasonable time, then “individuals will systematically be forced to refer to the Court in Strasbourg complaints that would otherwise, and in the Court’s opinion more appropriately, have to be addressed in the first place within the national legal system. In the long term the effective functioning, on both the national and international level, of the scheme of human rights protection set up by the Convention is liable to be weakened” (*id.*, paragraph 155). This reasoning makes sense in the context of the international monitoring of the domestic remedies by the European Court and has been confirmed in later judgments, as in *Silva v. Italy* (Eur. Court HR, judgment of 11 December 2001). By finding a violation of Article 13 in conjunction with Article 6, in addition to a finding of a violation of Article 6 in isolation, the European Court in fact conveys the message to the States parties of the Convention that they should create specific remedies against excessive length of judicial proceedings. These remedies do not necessarily have to be judicial ones. Italy, which has been the subject of a considerable amount of judgments of the European Court finding violations of the right to a hearing within a reasonable time, reacted, *e.g.*, by adopting a special law on 24 March 2001.

The applicant in the present case has explicitly alleged a violation of Article 13 in relation to his right to a hearing within a reasonable time pursuant to Article 6(1). The Chamber had, in principle, two options. It could have declared this complaint inadmissible in accordance with the traditional jurisprudence of the European Court. In view of the special situation in Bosnia and Herzegovina and the role of the Chamber as a human rights court, which is half domestic and half international, this would have been the most appropriate solution. The finding of a violation of Article 6 would have been sufficient to address the problem of delayed justice in the country. The other option would have been to follow the revised jurisprudence of the European Court since *Kudla v. Poland*, *i.e.* to declare the complaint under Article 13 admissible and to find an explicit violation of Article 13 in conjunction with Article 6(1). In this case, the Chamber would also have to order a specific remedy which would have to go beyond the traditional order to take all necessary steps to promptly conclude the pending civil proceedings and to pay compensation to the applicant. The Chamber could have ordered the respondent Party, *e.g.*, to create a special mechanism, to which applicants could complain against excessive delays of judicial proceedings.

Unfortunately, the Chamber decided to follow a third option: It declared the complaint regarding Article 13 in relation to Article 6(1) admissible (see paragraph 30 above of the decision on

admissibility and merits), and at the same time decided on the merits to “not consider it necessary separately to examine the application under Article 13 of the Convention” (see paragraph 43 above of the decision on admissibility and merits). Such a course of action, which has been applied in many cases in which Article 13 had been invoked in relation to another civil right, such as the right to property, simply does not make sense if Article 13 has been invoked in conjunction with Article 6(1). A finding of a violation of Article 6 might absorb a finding of a violation of Article 13 in relation to another civil right, but not in relation to Article 6(1)! For these reasons, I respectfully dissent and express my hope that this unfortunate decision will not create a precedent to be followed in future judgments of the Chamber.

(signed)
Manfred Nowak

ODLUKA O PRIHVATLJIVOSTI I MERITUMU

Predmet broj CH/99/2396

Vinko VRŽINA

protiv

FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, na zasjedanju Velikog vijeća od 9. novembra 2005. godine, sa sljedećim prisutnim članovima:

Gosp. Miodrag PAJIĆ, predsjednik
Gosp. Mehmed DEKOVIĆ, potpredsjednik
Gosp. Želimir JUKA, član
Gosp. Mato TADIĆ, član
Gđa Valerija GALIĆ, član

Gosp. Nedim ADEMOVIĆ, arhivar

Razmotrivši gore spomenutu prijavu podnesenu Domu za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: Dom) u skladu sa članom VIII(1) Sporazuma o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: Sporazum) sadržanom u Aneksu 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini;

Konstatujući da je Dom prestao postojati 31. decembra 2003. godine i da je Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Komisija) dobila mandat prema sporazumima u skladu sa članom XIV Aneksa 6 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini koji su zaključeni u septembru 2003. i januaru 2005. godine (u daljnjem tekstu: Sporazum iz 2005. godine) da odlučuje o predmetima podnesenim Domu do 31. decembra 2003. godine;

Usvaja sljedeću odluku u skladu sa članom VIII(2)(d) Sporazuma, čl. 3. i 8. Sporazuma iz 2005. godine, kao i pravilom 21. stavom 1(a) u vezi sa pravilom 55. Pravila procedure Komisije:

I. UVOD

1. Predmet se odnosi na zahtjev podnosioca prijave da mu se dozvoli povrat u posjed stana, koji se nalazi u Sanskom Mostu, Federacija Bosne i Hercegovine. Podnosilac prijave je podnio zahtjev za povrat stana nadležnom organu Općine Sanski Most 24. septembra 1998. godine. Do danas nije donijeta pravosnažna odluka po njegovom zahtjevu.

2. Predmetna prijava pokreće pitanje po čl. 6. i 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

II. ČINJENICE U PREDMETU

3. Činjenice koje su dole sažete proizilaze iz obrasca prijave i priložene dokumentacije.

4. Podnosilac prijave je 24. septembra 1998. godine podnio Službi prostornog uređenja, imovinsko-pravnih i stambenih poslova Općine Sanski Most (u daljnjem tekstu: Služba) zahtjev za povrat stana, koji se nalazi u naselju "Narodni front", ulaz II, sprat II, sada Naselje "17.VKB" u Sanskom Mostu.

5. Služba je 24. juna 1999. godine donijela rješenje, broj 03-372-1086/98, kojim je odbila zahtjev podnosioca za potvrđivanje stanarskog prava i povrata stana u posjed kao neosnovan, zbog toga što stan u vrijeme dodjele nije bio završen, kao ni tehnički primljen, tako da nije ni mogao biti dodijeljen podnosiocu prijave.

6. Protiv pomenutog rješenja, podnosilac prijave je 16. jula 1999. godine izjavio žalbu Kantonalnom ministarstvu prostornog uređenja, resursa i zaštite okoline Bihać (u daljnjem tekstu: Kantonalno ministarstvo). Odlučujući po žalbi podnosioca prijave, Kantonalno ministarstvo je donijelo rješenje, broj 11/1-31-1192-Ull/99, od 23. marta 2000. godine, kojim se poništava rješenje Službe od 24. juna 1999. godine i predmet vraća na ponovni postupak.

7. S obzirom da prvostepeni organ u ponovnom postupku nije donio rješenje u zakonom predviđenom roku, podnosilac prijave je 23. novembra 2000. godine izjavio žalbu zbog šutnje administracije Kantonalnom ministarstvu. Ipak, odlučujući u ponovnom postupku, općinski načelnik je donio rješenje, broj 03-372-1086/98 od 26. novembra 2001. godine, kojim je zahtjev podnosioca prijave odbijen kao neosnovan.

8. Protiv pomenutog rješenja podnosilac prijave je 7. decembra 2001. godine izjavio žalbu Kantonalnom ministarstvu. Odlučujući po žalbi podnosioca prijave, Kantonalno ministarstvo je 1. oktobra 2002. godine donijelo rješenje, broj 11/1-31-1192-Ull/99, kojim se poništava rješenje općinskog načelnika od 26. novembra 2001. godine i predmet vraća na ponovni postupak.

9. Odlučujući na osnovu rješenju Kantalnog ministarstva od 1. oktobra 2002. godine, a rješavajući po zahtjevu podnosioca prijave, općinski načelnik je 10. juna 2003. godine donio rješenje kojim se zahtjev podnosioca prijave odbija kao neosnovan.

10. Nezadovoljan ovim rješenjem, podnosilac prijave je 21. juna 2003. godine izjavio žalbu Kantonalnom ministarstvu. Odlučujući po žalbi, Kantonalno ministarstvo je 9. septembra 2003. godine donijelo rješenje, kojim je žalba podnosioca prijave odbijena kao neosnovana. U obrazloženju rješenja navedeno je, kao isključivi razlog za odbijanje, da podnosilac prijave nema pravni osnov za useljenje u stan, odnosno rješenje o dodjeli stana na korištenje.

11. Podnosilac prijave je 29. septembra 2003. godine protiv rješenja Kantalnog ministarstva pokrenuo tužbom upravni spor pred Kantonalnim sudom u Bihaću (u daljnjem tekstu: Kantonalni

sud). Kantonalni sud je, rješavajući po tužbi, donio presudu broj U-129/03, od 27. maja 2005. godine, kojom je tužba podnosioca prijave uvažena, poništeno rješenje Kantonalnog ministarstva od 9. septembra 2003. godine i rješenje općinskog načelnika od 10. juna 2003. godine i predmet vraćen na ponovni postupak.

III. POSTUPAK PRED DOMOM/KOMISIJOM

12. Prijava je podnesena 21. oktobra 1999. godine i registrovana istog dana.
13. Komisija je 3. augusta 2005. godine prosljedila prijavu tuženoj strani po čl. 6. i 8. Evropske konvencije i članu 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.
14. Komisija je 22. augusta 2005. godine zaprimila zapažanja tužene strane.
15. Komisija je 24. augusta 2005. godine prosljedila zapažanja tužene strane o prihvatljivosti i meritumu podnosiocu prijave.

IV. RELEVANTNE ZAKONSKE ODREDBE

1. Zakon o prestanku primjene zakona o napuštenim stanovima ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 11/98, 38/98, 12/99, 18/99, 27/99, 43/99, 31/01, 56/01, 15/02, 24/03 i 29/03)

16. U vrijeme kada je podnosilac prijave, 1998. godine, podnio prvostepenom upravnom organu svoj zahtjev za vraćanje stana u posjed, Zakon o prestanku primjene Zakona o napuštenim stanovima uređivao je pitanje vraćanja u posjed stanova predratnim nosiocima stanarskih prava i članovima porodičnog domaćinstva nosioca stanarskog prava. Zakon je stupio na snagu 4. aprila 1998. godine i izmijenjen je i dopunjen u nekoliko navrata.

17. Prema članu 1. Zakona o prestanku primjene zakona o napuštenim stanovima, stipuliše se prestanak primjene Zakona o napuštenim stanovima ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", br. 6/92, 8/92, 15/92, 13/94, 36/94, 9/95 i 33/95) uključujući sve kasnije donesene propise. Nadležni upravni organi odlučuju o pravima nosilaca stanarskih prava i članova njihovog porodičnog domaćinstva, u skladu sa odredbama člana 6. Zakona o stambenim odnosima, da se vrate u svoje stanove. Prema članu 2. Zakona o prestanku primjene, sve administrativne, sudske i sve druge odluke donesene na osnovu propisa navedenih u članu 1, a kojima prestaje stanarsko pravo, su ništave. Član 3. Zakona o prestanku primjene predviđa da nosilac stanarskog prava na stanu, koji je proglašen napuštenim, ima pravo na povratak u skladu sa Aneksom 7 uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini

2. Zakon o upravnom postupku ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 2/98 i 48/99),

18. Član 216. Zakona o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine glasi:

(1) Kad se postupak pokreće povodom zahtjeva stranke, odnosno po službenoj dužnosti ako je to u interesu stranke, a prije donošenja rješenja nije potrebno provoditi poseban ispitni postupak, niti postoje drugi razlozi zbog kojih se ne može donijeti rješenje bez odgode (rješavanje prethodnog pitanja i dr.), nadležni organ je dužan donijeti rješenje i dostaviti ga stranci što prije, a najkasnije u roku od 30 dana računajući od dana predaje urednog zahtjeva, odnosno od dana pokretanja postupka po službenoj dužnosti, ako posebnim propisom nije određen kraći rok.

(2) U ostalim slučajevima kad se postupak pokreće povodom zahtjeva stranke, odnosno po službenoj dužnosti, ako je to u interesu stranke, nadležni organ je dužan donijeti rješenje i dostaviti ga stranci najkasnije u roku od 60 dana, ako posebnim propisom nije određen kraći rok.

(3) Ako nadležni organ protiv čijeg je rješenja dopuštena žalba ne donese rješenje i ne dostavi ga stranci u roku iz st. 1. i 2. ovog člana, stranka ima pravo izjaviti žalbu nadležnom organu, kao da je njen zahtjev odbijen.

[...].

3. Zakon o upravnim sporovima ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 2/98 i 8/00)

19. Član 1. Zakona o upravnim sporovima predviđa da sudovi u upravnim sporovima odlučuju o zakonitosti drugostepenih upravnih akata u vezi sa pravima i obavezama građana i pravnih osoba.

20. Član 22. Zakona o upravnom sporu glasi:

Ako u upravnom postupku drugostupanjski organ nije u roku od mjesec dana ili u posebnom propisom određenom kraćem roku donio rješenje po žalbi stranke protiv prvostupanjskog rješenja, a ne donese ga ni u daljnjem roku od sedam dana po pismenom traženju, stranka može pokrenuti upravni spor kao da joj je žalba odbijena. Na način propisan u stavu 1. ovog člana može postupiti stranka i kad po njenom zahtjevu u upravnom postupku nije donio rješenje prvostepeni organ protiv čijeg akta zakonom nije dozvoljena žalba. Ako u upravnom postupku prvostepeni organ protiv čijeg akta je dozvoljena žalba nije u roku od 60 dana ili u posebnim propisom određenom kraćem roku donio nikakvo rješenje po zahtjevu, stranka ima pravo da se obrati svojim zahtjevom drugostepenom organu. Protiv rješenja drugostepenog organa stranka može pokrenuti upravni spor, a može ga, pod uvjetima iz stava 1. ovog člana, pokrenuti i ako drugostepeni organ ne donese rješenje u propisanom roku.

21. Član 64. Zakona o upravnom sporu glasi:

Kad sud poništi upravni akt protiv koga je bio pokrenut upravni spor, predmet se vraća u stanje u kome se nalazio prije nego što je poništen akt donesen. Ako prema prirodi stvari koja je bila predmet spora treba mjesto poništenog upravnog akta donijeti novi upravni akt, nadležni organ je dužan da ga donese bez odlaganja, a najkasnije u roku od 15 dana od dana dostavljanja presude. Nadležni organ je pri tome vezan pravnim shvatanjem suda i primjedbama suda u pogledu postupka.

22. Član 65. Zakona o upravnom sporu glasi:

Ako nadležni organ poslije poništenja upravnog akta donese upravni akt protivno pravnom shvatanju suda, ili protivno primjedbama suda u pogledu postupka, pa tužitelj podnese novu tužbu, sud je dužan u ovim slučajevima poništiti osporeni upravni akt i sam riješiti stvar presudom. Takva presuda u svemu zamjenjuje upravni akt nadležnog organa.

23. Član 66. Zakona o upravnom sporu glasi:

Ako nadležni organ poslije poništenja upravnog akta ne donese odmah, a najkasnije u roku od 15 dana, novi upravni akt ili novi upravni akt u izvršenju presude donesene na osnovu člana 38. stav 6. ovog zakona, stranka može

posebnim podneskom tražiti donošenje takvog akta. Ako nadležni organ ne donese upravni akt ni za sedam dana od ovog traženja, stranka može tražiti donošenje takvog akta od suda koji je donio presudu u prvom stupnju. Po zahtjevu stranke iz stava 1. ovog člana sud će zatražiti od nadležnog organa spis predmeta i obavještenje o razlozima zbog kojih upravni akt nije donio. Nadležni organ je dužan dostaviti spis i dati obavještenje odmah, a najkasnije u roku od sedam dana. Ako on to ne učini, ili ako dato obavještenje, po ocjeni suda, ne opravdava neizvršenje sudske presude, sud će donijeti rješenje koje u svemu zamjenjuje upravni akt nadležnog organa. Sud će ovo rješenje dostaviti organu nadležnom za izvršenje koji je dužan bez odlaganja da izvrši ovo rješenje suda. Odgovorna osoba u nadležnom organu koja ne postupi sukladno odredbama čl. 64, 65. i 66. ovog zakona, čini tešku povredu radne dužnosti. Prijedlog za pokretanje disciplinskog postupka podnosi sud koji je donio presudu odnosno rješenje kojima je osporeni upravni akt poništen, po službenoj dužnosti ili na zahtjev stranke.

V. ŽALBENI NAVODI

24. Podnositelj prijave navodi povredu prava zagarantovanih čl. 6. i 8. Evropske konvencije i članom 1. Protokola broj 1.

VI. ODGOVOR TUŽENE STRANE

25. U vezi sa činjenicama, tužena strana navodi da podnositelj prijave ne posjeduje valjan pravni osnov za korištenje predmetnog stana i nije dostavio niti jedan dokaz temeljem kojeg bi se pouzdano moglo utvrditi da je podnositelj prijave koristio stan.

26. Po pitanju prihvatljivosti, tužena strana je predložila da je prijava bude proglašena neprihvatljivom, kao preuranjena, jer je postupak pred domaćim organima u toku. Nadalje, tužena strana predlaže da Komisija proglasi prijavu podnosioca neprihvatljivom, zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih lijekova po članu VIII(2)(a) Sporazuma, a koji su se u njegovom slučaju pokazali efikasnim.

27. U vezi sa meritumom tužena strana ističe da nije došlo do povrede čl. 6, 8. i 13. Evropske konvencije, kao ni člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i smatra prijavu podnosioca u meritumu neosnovanom.

VII. MIŠLJENJE KOMISIJE

A. Prihvatljivost

28. Komisija podsjeća da je prijava podnesena Domu u skladu sa Sporazumom. S obzirom da Dom o njoj nije odlučio do 31. decembra 2003. godine, Komisija je, u skladu sa članom 2. Sporazuma iz septembra 2003. godine i članom 3. Sporazuma iz 2005. godine, nadležna da odlučuje o ovoj prijavi. Pri tome, Komisija će uzimati kriterije za prihvatljivost prijave sadržane u članu VIII(2) Sporazuma. Komisija, također, zapaža da se Pravila procedure kojima se uređuje njeno postupanje ne razlikuju, u dijelu koji je relevantan za predmet podnosioca prijave, od Pravila procedure Doma, izuzev u pogledu sastava Komisije.

29. U skladu sa članom VIII(2) Sporazuma, Komisija će odlučiti koje prijave će prihvatiti. Pri tome će Komisija uzeti u obzir sljedeće kriterije: (a) postoje li djelotvorni pravni lijekovi i da li je podnositelj prijave dokazao da ih je iscrpio, (b) da li je prijava u biti ista kao i stvar koju su Dom/Komisija već ispitali, ili je već podnesena u nekom drugom postupku, ili je već predmet međunarodne istrage ili rješenja. Komisija će, također, odbiti svaku žalbu koju bude smatrala

nespojivom sa ovim Sporazumom, ili koja je očigledno neosnovana, ili predstavlja zloupotrebu prava žalbe (c). U skladu sa članom VIII(3) Sporazuma "[Komisija] u bilo kojem trenutku svog postupka može obustaviti razmatranje neke žalbe, odbaciti je ili brisati iz razloga (a) što podnosilac prijave namjerava odustati od žalbe; (b) što je stvar već riješena; ili (c) što iz bilo kojeg drugog razloga, koji utvrdi [Komisija], više nije opravdano nastaviti s razmatranjem žalbe; pod uvjetom da je takav rezultat u skladu s ciljem poštivanja ljudskih prava."

30. U konkretnom slučaju, prijava pokreće pitanje odlučivanja o zahtjevu podnosioca prijave za povrat stana, u postupku u kojem on, ni nakon sedam godina, nema konačnu odluku. Podnosilac prijave navodi povredu prava na pravično suđenje, u smislu nerazumne dužine postupka, što vodi ka povredi prava na djelotvoran pristup sudu.

31. Pravilo iscrpljivanja pravnih lijekova se mora fleksibilno primjenjivati i podnosiocu prijave se moraju uzeti posebne okolnosti u obzir, ako one postoje (vidi odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 22/00*, od 22. i 23. juna 2001. godine, tačka 20, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 25/01). Komisija naglašava da Aneks 7 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, s obzirom na svoje ciljeve i zadatke, podrazumijeva obavezu nadležnih državnih organa za uspostavljanje sistema i procedure, koji bi zadovoljili hitnost rješavanja svih predmeta koji se tiču povrata imovine i ljudi. Prema tome, hitno postupanje kod povrata, bez obzira što sami postupci, pozitivno-pravnim propisima, nisu definisani kao takvi, može se posmatrati kao takve posebne okolnosti.

32. Komisija naglašava da upravni postupak funkcioniše po načelu efikasnosti (član 6. Zakona o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, br. 2/98 i 48/99). Prvostepeni postupak, prema članu 216. stavu 1. navedenog Zakona, traje najduže 60 dana, dok drugostepeni postupak, prema članu 244, traje 30 dana. Uzimajući u obzir čak i mogućnost vođenja upravnog spora, navedeni rokovi i stvarna dužina postupka u konkretnom slučaju nisu u razumnom odnosu.

33. Osim toga, činjenica je da u Bosni i Hercegovini, u konkretnom slučaju u Federaciji Bosne i Hercegovine, ne postoji djelotvorno pravno sredstvo koje bi omogućilo podnosiocu prijave da se žali zbog predugog trajanja postupka ili pristupa sudu (vidi odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *AP 769/04*, od 30. novembra 2004. godine, tačka 31, sa uputom na daljnju praksu Evropskog suda za ljudska prava).

A.1. Zaključak u pogledu prihvatljivosti

34. Komisija zaključuje da je prijava prihvatljiva u vezi sa članom 6. Evropske konvencije, zbog propusta tužene strane da do danas odluči o zahtjevu u postupku, koji je pokrenut 24. septembra 1998. godine, kao i u vezi sa članom 8. Evropske konvencije, kojim je zagarantovano pravo na poštovanje doma.

B. Meritum

35. Prema članu XI Sporazuma, Komisija mora obraditi pitanje da li utvrđene činjenice otkrivaju da je tužena strana prekršila svoje obaveze iz Sporazuma. Kao što je već naglašeno, prema članu I Sporazuma, strane su obavezne "osigurati svim licima pod svojom nadležnošću najviši stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda", uključujući prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom i drugim sporazumima nabrojanim u Dodatku Sporazuma.

36. Komisija zaključuje da bi predmetna prijava, prije svega, trebala biti ispitana u pogledu čl. 6. i 8. Evropske konvencije.

B.1. Član 6. Evropske konvencije

37. Član 6. stav 1. Evropske konvencije, u relevantnom dijelu, glasi:

Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.

38. Podnosilac prijave žali se, jer dužina trajanja postupka u vezi sa povratom stana nije razumna i onemogućava ga da dođe do konačne odluke povodom njegovog zahtjeva.

39. Nema sumnje, što je potvrđeno dugogodišnjom praksom sudskih organa u Bosni i Hercegovini, da je pravo pristupa sudu element inherentan pravu iskazanom u članu 6. stavu 1. Evropske konvencije (vidi odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 3/99*, od 17. marta 2000. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 21/00). Pravo na pristup sudu iz člana 6. stava 1. Evropske konvencije podrazumijeva, prije svega, široke proceduralne garancije i zahtjev za hitni i javni postupak (odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 107/03*, od 19. novembra 2004. godine, tač. 7. i 21). Pravo pristupa sudu ne znači samo formalni pristup sudu, već efikasan pristup sudu. Da bi nadležni organ bio efikasan, on mora obavljati svoju funkciju na zakonit i djelotvoran način, što zavisi od datih okolnosti svakog pojedinog slučaja. Obaveza obezbjeđivanja efikasnog prava na pristup nadležnim organima spada u kategoriju dužnosti, tj. pozitivne obaveze države (vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava, *Airey protiv Irske*, od 9. oktobra 1979. godine, Serija A, broj 32, stav 25).

40. Komisija napominje da ima zadatak, u skladu sa članom I Sporazuma, da osigura najviši stepen zaštite ljudskih prava i sloboda. S druge strane, pravo povratka imovine i lica, u smislu Aneksa 7 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, mora da bude jedan od prioriteta u Bosni i Hercegovini. U vezi s tim, Aneks 7 zahtijeva da se član 6. Evropske konvencije i član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju tumače na širi način, tj. da se tuženim stranama nametne viši standard pozitivne obaveze zaštite u vezi sa povratkom. To znači da su strane potpisnice Sporazuma dužne obezbijediti brz i djelotvoran način povratka imovine i ljudi i djelotvornu zaštitu istih. Drugim riječima, Aneksi 7 i 6 Sporazuma, a u vezi sa članom 6. Evropske konvencije, garantuju pravo na pravično suđenje, koje obuhvata kako efikasan pristup sudu tako i odlučivanje o predmetu spora u vezi povratka u "razumnom roku".

41. Ukidanje odluka nižih organa pred Kantonalnim sudom i vraćanje na ponovni postupak, ne čini pravne lijekove nedjelotvornim (vidi *mutatis mutandis* odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 14/99*, od 29. septembra 2000. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 36/00). Međutim, stalno vraćanje na ponovni postupak može učiniti pravne lijekove iluzornim, a postupak beskonačnim i bespredmetnim. Pravni put, od niže ka višoj instanci, treba da bude pravilo, jer omogućava aplikantu da brzo i djelotvorno dobije odlučenje od najvišeg organa, kao najdemokratičnijeg u vertikalnoj skali lijekova. Samo u izuzetnim slučajevima, ukidanje i poništavanje odlučjenja, vraćanje nižestepenim organima i ponavljanje postupka može biti opravdano, pogotovo ako se radi o hitnim postupcima.

42. Kao što je navedeno, Komisija naglašava da upravni postupak funkcioniše po načelu efikasnosti (član 6. Zakona o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 2/98 i 48/99). Prvostepeni postupak, prema članu 216. stavu 1. navedenog Zakona, traje najduže 60 dana, dok drugostepeni postupak, prema članu 244, traje najduže 30 dana. Uzimajući čak u obzir da je vođen i sudski spor, dužina postupka u konkretnom slučaju nije u razumnom roku. Komisija posebno skreće pažnju da, na osnovu principa efikasnosti, upravni organ mora po zahtjevu stranke promptno postupati, te u slučaju da je zahtjev nepotpun, odmah tražiti dopune i preciziranje. U protivnom, upravni organ propušta da postupi u skladu sa ovim principom. Ovo pravilo važi bez obzira da li podnosilac zahtjeva koristi

svoje pravo da se žali zbog šutnje administracije ili ne. Na taj način ispunjava se i obaveza koja proizilazi iz principa ekonomičnosti, tj. zaštite prava građana, a koji nalaže brzo vođenje postupka, sa što manje troškova i gubitka vremena za stranku i druge osobe koje učestvuju u postupku. S druge strane, Komisija nalazi da u slučajevima u kojima upravni organi ne postupe po zakonom određenim rokovima, sudovi, u upravnim sporovima, moraju biti veoma oprezni u pogledu pitanja da li poništenje upravnih akata i vraćanje na ponovni postupak predstavlja povredu prava na razumnu dužinu postupka. Prema tome, sudovi moraju imati mogućnost da u upravnom sporu donesu presudu u meritumu, bez vraćanja predmeta upravnim organima. U takvim situacijama, njihova nadležnost mora inkorporirati kako mogućnost rješavanja ključnih pravnih pitanja, tako i utvrđivanja činjeničnog stanja u skladu sa standardima iz člana 6. Evropske konvencije. U protivnom, ne bi se radilo o sudu pune jurisdikcije, što je neprihvatljivo sa tačke gledišta Evropske konvencije uzimajući u obzir činjenicu da su u prethodnim instancama odlučivali upravni organi (vidi u tom smislu Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *U 19/00*, od 4. maja 2001. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 27/01).

43. Komisija, zapaža da je zahtjev za povrat stana u posjed podnesen u septembru 1998. godine. Prvostepena odluka upravnog organa donesena je u septembru 1999. godine, kojom je odbijen zahtjev podnosioca prijave. Nakon toga, uslijedili su postupci po žalbi, a zatim odluka drugostepenog organa kojim se poništava prvostepeno rješenje i postupak vraća prvostepenom organu na ponovno odlučivanje. Ovi postupci, prvostepeni-drugostepeni-prvostepeni, ponavljani su tri puta. Nakon odluke Kantonalnog ministarstva od 9. septembra 2003. godine, kojim se žalba podnosioca prijave odbija kao neosnovana, podnosilac prijave je 29. septembra 2003. godine tužbom pokrenuo spor pred Kantonalnim sudom. Presudom Kantonalnog suda Bihać, od 27. maja 2005. godine, predmet je opet vraćen prvostepenom organu na ponovno odlučivanje. Do dana donošenja ove odluke ni podnosilac prijave, ni tužena strana nisu obavijestili Komisiju da je donijeta odluka o povratu u posjed stana.

44. Iz svega navedenog proizilazi da postupak traje sedam godina i nije donijeta konačna, odnosno pravomoćna odluka. Komisija, ukazuje na to da je podnosilac prijave, radi ubrzanja postupka, koristio određene pravne lijekove koji mu stoje na raspolaganju (vidi tačku 7. ove Odluke), ali se isti, u vezi sa navedenim u prethodnoj tački Odluke, očigledno nisu pokazali dovoljno efikasnim da ubrzaju i okončaju cijeli postupak.

45. U vezi sa prethodnim stavom, Komisija zaključuje da su upravni organi bili nedjelotvorni, postupali protivno svojim zakonskim obavezama, jer isti nisu donijeli konačnu i pravomoćnu odluku o zahtjevu za povrat stana u posjed već sedam godina. Kantonalni sud je, također, odlučivao o predmetu, utvrdio povredu člana 8. Evropske konvencije, člana II/2 Ustava Bosne i Hercegovine, i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, ali nije donio meritornu odluku već je predmet vratio prvostepenom organu na ponovno odlučivanje. Prema tome Kantonalni sud je, umjesto da sam meritorno okonča predmet, našao grešku upravnih organa i vratio predmet na ponovni postupak, čime je podnosilac prijave trpio štetu. Na taj način, podnosilac prijave nije došao do konačne i pravomoćne odluke, što znači da nadležni organi i sud nisu bili efikasni.

46. Komisija, zbog svega navedenog, zaključuje da je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila pravo podnosioca prijave prema članu 6. stavu 1. Evropske konvencije, zbog toga što mu nije omogućila djelotvoran pristup sudu.

B.2. Član 8. Evropske konvencije

47. Član 8. Evropske konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Državne vlasti se neće miješati u vršenje ovog prava, osim ako to nije predviđeno zakonom i ako je neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili zaštite prava i sloboda drugih.

48. Osnovna svrha člana 8. Evropske konvencije je zaštita pojedinaca od arbitrarnih miješanja vlasti u njihova prava garantovana članom 8. Evropske konvencije (Evropski sud za ljudska prava, *Kroon protiv Holandije*, presuda od 27. oktobra 1994. godine, Serija A, broj 297-C, str. 56 stav 31).

49. U konkretnom predmetu, Komisija mora prvo utvrditi da li se stan, o kojem je riječ u konkretnom slučaju, može smatrati "domom" podnosioca prijave u okviru značenja člana 8. Evropske konvencije i, ako je to slučaj, da li poduzete mjere predstavljaju "miješanje" u njegovo pravo na poštovanje doma i da li je to miješanje opravdano prema stavu 2. člana 8. Evropske konvencije.

a) Da li se stan o kojem je riječ može smatrati "domom" podnosioca prijave?

50. U odnosu na pitanje da li se stan o kojemu je riječ može smatrati "domom" podnosioca prijave, što je svrha člana 8. Evropske konvencije, Komisija ukazuje na to da član 1. tačka 1. Prvog odjeljka Aneksa 7 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (Sporazum o izbjeglicama i raseljenim licima) predviđa da sve izbjeglice i raseljena lica imaju pravo da se slobodno vrate u svoje domove i da će imati pravo na povrat imovine koja im je oduzeta zbog neprijateljstava počevši od 1991. godine. Osim toga, rani povratak izbjeglica i raseljenih osoba je važan cilj razrješenja konflikta u Bosni i Hercegovini. U vezi s tim, Komisija podsjeća da je jedan od osnovnih ciljeva potpisivanja Okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini povratak ljudi u mjesta prebivališta koja su imali 1991. godine. Prema tome, Komisija smatra da faktičko stanje, zatečeno 30. aprila 1991. godine, treba da bude polazna tačka sa koje će se razmatrati svi pravni sporovi koji proizađu nakon mjera koje preduzmu nadležni organi oba entiteta i organi Bosne i Hercegovine (u okviru svojih nadležnosti) u cilju vraćanja imovine njihovim predratnim korisnicima.

51. U ovom slučaju Komisija ističe da je podnosilac prijave u faktičkom posjedu predmetnog stana, očigledno ga smatrajući svojim domom. Komisija, nadalje, zapaža da prvostepeni upravni organ nije cijenio činjenice, a to su izjava podnosioca prijave o korištenju stana, izjave svjedoka da je podnosilac prijave nosilac stanarskog prava i potvrdu Telekomu Republike Srpske, kojom je potvrđeno da je podnosilac prijave na predmetnom stanu imao telefonski priključak, a što je dovelo do pogrešne primjene materijalnog prava. Ni prvostepeni ni drugostepeni organi nisu postupili u skladu sa Uputstvom o primjeni člana 4. Zakona o prestanku primjene Zakona o napuštenim stanovima, a koje predviđa da u postupku kod podnošenja zahtjeva za povrat stana u posjed, ako podnosilac nije u mogućnosti da dostavi ugovor o korištenju ili rješenje o dodjeli stana na korištenje može dostaviti drugi dokaz, kao što je odluka kojom se proglašava stan napuštenim, potvrda o prijavi prebivališta, uvjerenje o kretanju, računi za komunalne usluge i izjave svjedoka.

52. Osim toga, nesporna je činjenica da je podnosilac prijave koristio stan od momenta useljenja do 30. aprila 1991. godine - i da za to vrijeme niko nije osporio njegovo pravo da koristi predmetni stan. Komisija smatra da se navedeni stan može smatrati njegovim domom u smislu člana 8. Evropske konvencije.

53. Komisija, dalje, smatra da je nemogućnost podnosioca prijave na povratak u stan u periodu od sedam godina rezultirala miješanjem u pravo podnosioca prijave na njegov dom u smislu stava 1. člana 8. Evropske konvencije.

b) Da li je miješanje u pravo na poštovanje doma podnosioca prijave opravdano?

54. Da bi miješanje bilo opravdano, ono mora biti "u skladu sa zakonom". Ovaj uvjet zakonitosti se, u skladu sa značenjem termina Evropske konvencije, sastoji iz više elemenata: (a) miješanje mora biti utemeljeno na domaćem ili međunarodnom zakonu; (b) zakon o kojemu je riječ mora biti primjereno pristupačan tako da pojedinac bude primjereno upućen na okolnosti zakona koji se mogu primijeniti na dati predmet; i (c) zakon, također, mora biti formulisan sa odgovarajućom tačnošću i jasnoćom da bi se pojedincu omogućilo da prema njemu prilagodi svoje postupke (Evropski sud za ljudska prava, *Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 26. aprila 1979. godine, Serija A, broj 30, str. 31, stav 49).

55. Dakle, mora se utvrditi opravdanost ovog miješanja u smislu stava 2. člana 8, odnosno, drugim riječima, da li je ono bilo po zakonu i da li je bilo neophodno u demokratskom društvu da bi se postigao jedan od ciljeva navedenih u stavu 2. člana 8. Evropske konvencije.

56. Komisija smatra da je ovo miješanje prvobitno vodilo zakonitom cilju u skladu sa značenjem stava 2. člana 8. Evropske konvencije. Odgovarajući cilj je bio zaštita prava drugih, tj. prava lica koja su zbog rata bila primorana napustiti svoje domove. Rat u Bosni i Hercegovini je doveo do masovnih pomjeranja stanovništva i izazvao velik broj stambenih problema. Veliki broj stanova i kuća je napušteno, silom iseljeno ili uništeno. Prazni domovi su odmah preuzeti. Vlasti tadašnje Republike Bosne i Hercegovine su donijele zakon kojim su privremeno riješeni stambeni problemi izazvani velikim brojem izbjeglica.

57. Međutim, podnosilac prijave još uvijek nije u mogućnosti da ostvari svoja prava. Stoga "miješanje" koje je u početku i moglo biti opravdano i u saglasnosti sa principom "neophodnosti", ne predstavlja više, devet godina nakon završetka rata, neophodno "miješanje u demokratskom društvu" u pravo podnosioca prijave da se vrati u svoj dom. Komisija ističe da u periodu od 24. septembra 1998. godine, pa sve do dana donošenja ove odluke, podnosilac prijave nije imao nikakvo pravno sredstvo koje bi mu davalo makar minimalne izgleda za ostvarenje njegovih prava, jer su postupci pred upravnim organima i sudom trajali nerazumno dugo. Ni nakon sedam godina, podnosilac prijave nema pravomoćnu odluku na osnovu koje bi bio uveden u posjed stana.

58. U ovim okolnostima Komisija smatra da se onemogućavanje povratka podnosioca prijave u stan u ovom slučaju ne može smatrati "neophodnim u demokratskom društvu" i da je, nesrazmjerno u odnosu na zakoniti cilj kojem se teži. Zaključivši da uvjet o neophodnosti nije zadovoljen, Komisija ne smatra potrebnim da ispita da li je miješanje bilo u skladu sa zakonom.

59. Konačno, Komisija ukazuje na sličnu praksu Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u predmetu *U 102/03* (od 28. aprila 2004. godine, tačka 25. i dalje). Naime, u navedenom slučaju, Ustavni sud Bosne i Hercegovine je, u situaciji u kojoj je lice tražilo povrat stana nad kojim nije imao stanarsko pravo, jer zgrada nije bila tehnički primljena, zaključio (tačka 32):

Apelant je bio u faktičkom posjedu predmetnog stana, u koji je uselio u skladu sa rješenjem preduzeća, dakle po valjanom pravnom osnovu. U stanu je sa svojom porodicom živio do maja 1994. godine, očigledno smatrajući taj stan svojim domom u toku perioda od tri i po godine. Predmetni stan se nalazio u zgradi koja nije bila tehnički primljena, odnosno za koju nije bila izdata upotrebna dozvola, pa stanari nisu mogli zaključiti ugovore o korištenju stana sa "Sarajevostanom", što svakako nije bio propust apelanta. Međutim, iako nije imao zaključen ugovor o korištenju stana, kao ni ostali stanari, apelant je bio dužan plaćati stanarinu po sistemu bodovanja stana koji je odredio "Sarajevostan". Apelant je, dakle, izmirivao obaveze koje bi, inače, izmirivao i da je zaključio ugovor o korištenju stana. Zakon o stambenim odnosima u članu 28. predviđa mogućnost da se, ako jedna od ugovornih strana neće da zaključi ugovor u roku od 30 dana od useljenja u stan, stranke obrate nadležnom stambenom organu koji bi donio rješenje koje bi zamijenilo ugovor o korištenju stana. U konkretnom slučaju takav zahtjev nije

podnesen, što jasno upućuje na zaključak da su obje strane prešutno pristale na faktičko stanje. Osim toga, nesporna je činjenica da je apelant predmetni stan koristio tri i po godine – od momenta useljenja do 26. maja 1994. godine – i da za to vrijeme niko nije osporio njegovo pravo da koristi predmetni stan. Stoga, Ustavni sud smatra da se navedeni stan ima smatrati apelantovim domom u smislu člana 8. Evropske konvencije.

60. Upoređujući ovaj slučaj sa predmetnim, Komisija smatra da Aneks 7 daje pravo podnosiocu prijave na restituciju stambenih odnosa i u situaciji u kojoj se on nalazi. Ovo, prije svega, iz razloga što podnosilac prijave može tretirati ovaj stan kao svoj "dom" u smislu člana 8. Evropske konvencije. Nadalje, do napuštanja stana usljed ratnih dejstava, svi nadležni organi su bili saglasni sa "faktičkim stanjem" koje je vladalo i nijedna strana nije pokrenula adekvatan postupak u skladu sa Zakonom o stambenim odnosima. Osim toga, a kao što je već navedeno, Uputstvo o primjeni člana 4. Zakona o prestanku primjene Zakona o napuštenim stanovima dozvoljava podnosiocu prijave da, bez rješenja o dodjeli stana i/ili ugovora o korištenju stana, može drugim dokazima potvrditi da je to bio njegov/njen dom, što je on učinio (vidi presudu Kantonalnog suda, broj *U 129/03*, od 27. maja 2005. godine). Prema tome, iako je slučaj pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine utoliko različit što podnosilac prijave u predmetu pred Komisijom nije dokazao da ima "rješenje" o dodjeli stana, ova razlika ne može da utiče u smislu da se ovaj predmet ne riješi na način kao što je Komisija zaključila.

61. Na kraju, Komisija napominje da postupci, koje je moguće voditi u situaciji kao što je ona u kojoj se nalazi podnosilac prijave (kako oni koje može pokrenuti podnosilac prijave, tako i oni koje može pokrenuti vlasnik stana, tj. nadležni organ uprave), a koji su regulisani Zakonom o stambenim odnosima, moguće je voditi u skladu sa zakonom propisanim uslovima, s tim što oni ne mogu biti prepreka povratu "doma" podnosioca prijave.

B.3. Zaključak o meritumu

62. Komisija zaključuje da je u ovom predmetu povrijeđeno pravo podnosioca prijave na poštovanje doma iz člana 8. Evropske konvencije.

VIII. PRAVNI LIJEKOVI

63. Prema članu XI(1)(b) Sporazuma, a u vezi sa pravilom 58. stavom 1(b) Pravila procedure Komisije, Komisija mora razmotriti pitanje o koracima koje Federacija Bosne i Hercegovine mora preduzeti da ispravi kršenja Sporazuma koja je Komisija utvrdila, uključujući naredbe da sa kršenjima prestane i od njih odustane, te novčanu naknadu.

64. Komisija nalaže da Federacija Bosne i Hercegovine, obezbijedi djelotvoran i hitan postupak radi donošenja pravomoćnog rješenja, a najkasnije u roku od 6 mjeseci od dana donošenja ove Odluke.

65. Komisija, na kraju, napominje da u skladu sa pravilom broj 62. Pravila procedure Komisije, odluke Komisije konačne su i obavezne i dužno ih je poštovati svako fizičko i pravno lice. Svi organi vlasti tuženih strana u smislu Sporazuma, dužni su, u okviru svojih nadležnosti utvrđenih ustavom i zakonom, provoditi odluke Komisije. U datim rokovima, tužena strana, koja je obavezna da izvrši odluku Komisije, dužna je dostaviti obavijest o preduzetim mjerama u cilju izvršenja odluke Komisije, kako je to naznačeno u odluci. U slučaju nepostupanja, odnosno kašnjenja u izvršenju ili obavještenju Komisiji o preduzetim mjerama, Komisija donosi rješenje kojim se utvrđuje da odluka Komisije nije izvršena. Ovo rješenje dostavlja se nadležnom tužiocu i nadležnom agentu tužene strane. Komisija ističe da neizvršenje odluka Komisije, u skladu sa članom 239. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, predstavlja krivično djelo.

IX. ZAKLJUČAK

66. Iz ovih razloga, Komisija odlučuje,

1. jednoglasno, da prijavu proglaši prihvatljivom u dijelu koji se odnosi na navodne povrede ljudskih prava nakon 14. decembra 1995. godine u vezi sa članom 6. stavom 1. Evropske konvencije;
2. jednoglasno, da je prekršeno pravo podnosioca prijave na djelotvoran pristup sudu zagarantovano članom 6. stavom 1. Evropske konvencije, čime je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila član I Sporazuma;
3. jednoglasno, da je prekršeno pravo podnosioca prijave na poštovanje doma zagarantovano članom 8. Evropske konvencije, čime je Federacija Bosne i Hercegovine prekršila član I Sporazuma;
4. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da preduzme neophodne korake i osigura konačno i pravosnažno rješavanje, u hitnom postupku, po zahtjevu za povrat stana podnosioca prijava, a najkasnije u roku od 6 mjeseci od dana prijema ove Odluke; i
5. jednoglasno, da naredi Federaciji Bosne i Hercegovine da izvijesti Komisiju u roku od mjesec dana od dana protoka roka iz zaključka broj 4. ove Odluke o koracima preduzetim u sprovođenju gore spomenutih naredbi.

(potpisao)
Nedim Ademović
Arhivar Komisije

(potpisao)
Miodrag Pajić
Predsjednik Komisije

DECISION ON ADMISSIBILITY AND MERITS
(delivered on 7 September 2001)

Cases nos.

CH/99/2425, CH/99/2426, CH/99/2427, CH/99/2428
CH/99/2429, CH/99/2430, CH/99/2431,
CH/99/2433, CH /99/2434 and CH/99/2435

Nedeljko UBOVIĆ, Ilija UBOVIĆ, Mladen UBOVIĆ, Radovan HAJDER, Mihajlo TRAVAR,
Pero KRČMAR, Stoja JUZBAŠIĆ, Nikola (Riste) HAJDER,
Pane ŠAVIJA and Zdravko RADIČIĆ

against

THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

The Human Rights Chamber for Bosnia and Herzegovina, sitting in plenary session on 3 September 2001 with the following members present:

Ms. Michèle PICARD, President
Mr. Giovanni GRASSO, Vice-President
Mr. Dietrich RAUSCHNING
Mr. Hasan BALIĆ
Mr. Rona AYBAY
Mr. Želimir JUKA
Mr. Jakob MÖLLER
Mr. Mehmed DEKOVIĆ
Mr. Manfred NOWAK
Mr. Miodrag PAJIĆ
Mr. Vitomir POPOVIĆ
Mr. Viktor MASENKO-MAVI
Mr. Andrew GROTRIAN
Mr. Mato TADIĆ

Mr. Ulrich GARMS, Registrar
Ms. Olga KAPIC, Deputy Registrar

Having considered the aforementioned application introduced pursuant to Article VIII(1) of the Human Rights Agreement ("the Agreement") set out in Annex 6 to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina;

Adopts the following decision pursuant to Articles VIII(2) and XI of the Agreement and Rules 57 and 58 of the Chamber's Rules of Procedure:

I. INTRODUCTION

1. The cases concern the attempts of the ten applicants, all citizens of Bosnia and Herzegovina of Serb ethnic origin, who were displaced in 1995, to return to their privately-owned property consisting of agricultural land and buildings in the municipality of Glamoč in the Federation of Bosnia and Herzegovina (the "Federation"). The properties concerned are located within a military training range used by the Army of the Federation of Bosnia and Herzegovina (the "Federation Army").
2. The area north of Glamoč, in which the applicants' private property is located, was designated for the construction of a combat training centre of the Federation Army in May 1998. In October 1998 the Government of the Federation passed a procedural decision allowing the Ministry of Defence of the Federation to take possession of the real estate before valid procedural decisions on expropriation were issued. Previously, in 1997, the Federation had started construction works on a so-called "tank-range", an area of approximately 2,5 square km in the southern part of the military training range.
3. From 9 July 1998 to 22 August 1998 two training exercises took place during which no high explosive ammunition was fired. A third so-called "laser-exercise", in which tanks used laser light instead of ammunition, was held from 18-21 September 2000.
4. The applicants Radovan Hajder, Nikola Hajder, Pane Šavija, Stoja Juzbašić and Zdravko Radičić own or co-own property in this "tank-range". The other five applicants' property is situated within the wider area of the military range. No constructions have been built there so far.
5. The cases primarily raise issues under Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights and Article 8 of the European Convention on Human Rights.

II. PROCEEDINGS BEFORE THE CHAMBER

6. All ten applications were submitted on 16 November 1999 and registered on the same day. Each application included a request for a provisional measure to be ordered pursuant to Article X(1) of the Agreement. The applicants are not represented by lawyers.
7. On 29 November 1999 the Chamber issued an order for a provisional measure, pursuant to Rule 36 (2) of the Chamber's Rules of Procedure, ordering the Federation to refrain from any action causing further harm to the applicants' property. The order stated that it would remain in force until the Chamber had given its final decision in the cases, unless it was withdrawn by the Chamber before then.
8. On 29 November 1999 the Chamber transmitted the applications to the respondent Party for observations on the admissibility and merits of the cases. The Chamber received these observations by the Federation on 28 December 1999.
9. Ambassador Dieter Woltmann, Deputy Head of Mission of the Organisation for Security and Co-operation in Europe ("OSCE") and Chairman of the Combat Training Centre Commission (hereinafter "CTC Commission"), requested information on the applications before the Chamber in a letter received on 15 December 1999. On 20 December 1999 the President of the Chamber answered his letter.
10. On 31 January 2000, the Chamber received a letter from Ambassador Dieter Woltmann, in his capacity as Chairman of the CTC Commission, with information about the work of that Commission.
11. On 25 January 2000, the Chamber transmitted the written observations on the admissibility and merits of the respondent Party to the applicants. The applicants responded through written observations including claims for compensation which were received from Mr. Nedeljko and Mr. Ilija Ubović on 31 March 2000, from Mr. Mladen Ubović on 31 March 2000, from Mr. Radovan Hajder on 24 February 2000, from Mr. Mihajlo Travar on 24 February 2000, from Mr. Pero Krčmar on 6 March 2000, from Ms. Stoja Juzbašić on 25 February 2000, from Mr. Nikola (Riste) Hajder on 24 February

2000, from Mr. Pane Šavija on 25 February 2000 and from Mr. Zdravko Radičić on 24 February 2000.

12. On 25 January 2000 the Chamber transmitted the written statements of the applicants including their claims for compensation to the respondent Party. The respondent Party's reply to the written observations and the claims for compensation were received on 21 April 2000 after an extension of the time-limit for that purpose.

13. On various dates in May, June, July and August 2000 the Chamber requested and received further information from the respondent Party. The applicants submitted observations in response to this additional information.

14. In a letter dated 27 August 2000, Ambassador Woltmann communicated to the Chamber his willingness to attend a public hearing. On 17 October 2000 and again on 23 November 2000 he was invited as *amicus curiae* to the public hearing on 6 December 2000 in accordance with Rule 32(1) of the Chamber's Rules of Procedure.

15. On 6 December 2000 the Chamber held a public hearing on the admissibility and merits of the applications in the Cantonal Court building in Sarajevo. Of the applicants Mr. Radovan Hajder, Mr. Zdravko Radičić, Mr. Pane Šavija, Ms. Stoja Juzbašić and Mr. Mladen Ubović attended. Mr. Špiro Hajder attended to represent Mr. Nikola Hajder. He also spoke on behalf of all other applicants, as did Mr. Mladen Ubović. The Federation was represented by its agent, Ms. Seada Palavrić, assisted by Ms. Ljiljana Savić-Branković and Colonel Franjo Cačija of the Federation Army. The OSCE, appearing as *amicus curiae*, was represented by Ambassador Dieter Woltmann.

16. The parties and the *amicus curiae* addressed the Chamber, after which they answered questions put to them.

17. On 18 January and on 7 February 2001 the Chamber received written information from the applicants with regard to issues raised at the public hearing. The respondent Party sent further written information on 24 January 2001.

18. In March 2001 the Chamber requested and received further written information from all applicants, except for Mr. Mihajlo Travar, regarding the identification of the plots allegedly owned by each applicant.

19. On 11 May 2001, an information meeting took place before Mr. Rauschnig, who presided over the meeting, and Mr. Popović, who both had been commissioned under Rule 33(2) of the Chamber's Rules of Procedure. This hearing was held exclusively to establish the facts. No legal argument was heard. Of the applicants Mr. Pane Šavija, Mr. Zdravko Radičić, Mr. Radovan Hajder and Ms. Stoja Juzbašić were present. Mr. Špiro Hajder attended to represent Mr. Nikola Hajder. Mr. Radovan Hajder also spoke on behalf of the absent applicants. The respondent Party was represented by its agent Ms. Seada Palavrić, assisted by Mr. Samuel Thompson and Mr. Ed Beville. As *amici curiae*, Ambassador Dieter Woltmann, in his capacity as Chairman of the CTC Commission, and Ms. Maria Prša, executive assistant to the OSCE Deputy Head of Mission, appeared.

20. The Chamber received additional information and an update to the compensation claim of Radovan Hajder on 17 May 2001, of Zdravko Radičić on 17 May 2001, of Stoja Juzbašić on 18 May 2001, of Nikola Hajder on 30 May 2001 and a new compensation claim of Pane Šavija on 6 June 2001. The respondent Party received these submissions for information and comments and replied to the Chamber on 5 July 2001.

21. On 3 September 2001, the Chamber decided to join the applications in accordance with Rule 34 of the Chamber's Rules of Procedure.

22. The Chamber deliberated on the admissibility and merits of the applications on 7 December 2000 and 8 February, 8 March, 7 June, 5 July and 3 September 2001.

III. ESTABLISHMENT OF THE FACTS

A. General facts of the cases

23. In 1997 the Federation began building constructions for the establishment of a military training range in the valley to the north of Glamoč. Main constructions included two tank-lanes, each two kilometers long, from which tanks can fire into an impact area of circa six to seven kilometers. These lanes were completed in June 1999. On 14 May 1998 the Government of the Federation issued a decision titled "The Decision on the Construction of the Centre for Combat Training of the Army of the Federation of Bosnia and Herzegovina". In this decision the public interest for expropriation of the owners of the land affected and the construction of such a training centre was declared without defining the boundaries of the subject area. Instead, the decision refers to a list of all affected cadastral plots archived in the Ministry of Defence. This list was amended by the respondent Party at least three times, from originally covering approximately 49 square kilometres to presently covering approximately 46 square kilometres.

24. From 9 July 1998 to 22 August 1998 two military training exercises, with the participation of one battalion in each, took place. No high explosive ammunition was fired during these two exercises. The training took place on the two tank-lanes.

25. On the area of the so-called tank-range, in addition to two gravel paths used as tank-lanes, the fertile top-layer of soil has been removed to build five further tank-lanes still under construction. In addition, a road in the south, a road in the north, an embankment with rail tracks behind it, a tower, four firing positions and ten target pits have been built. Around the two cemeteries that are situated within this area embankments were built for protection. The rail tracks are close to the properties of the applicants Pane Šavija and Radovan Hajder.

26. It was possible at all times, except for those days on which military exercises took place, to enter the area and to visit the graveyards. The area is not fenced off or guarded.

27. In early 1997, the Ministry of Defence of the Federation made a request to the Stabilisation Force ("SFOR") to establish a Combat Training Centre for the Federation Army in the area of Glamoč. This Training Center would be an expansion of the military training range in the Glamoč area, which existed already before 1991 and is currently used by SFOR. The respondent Party was promised substantial support from the Government of the United States of America as part of the "Equip and Train" programme for this project. As part of that support the American firm MPRI, which is a contractor within the "Equip and Train" programme, was engaged to direct the development of the Center.

28. The CTC Commission, an advisory commission comprised of international agencies with Ambassador Dieter Woltmann of the OSCE as the present Chairman, was set up in late 1997 to oversee the proper resolution of the civilian issues in connection with the project.

29. On 6 October 1998, the Government of the Federation issued a decision entitling the Ministry of Defence of the Federation to take possession of the real property which was subject to the declaration of general interest for expropriation before any procedural decisions on expropriation became legally valid.

30. Also in late 1998 SFOR took aerial photographs of houses and other buildings in the area designated for the military training range. These photographs were meant to document the state of these houses for the purpose of compensation.

31. On these photographs most houses in the villages of Relijno Selo and Kula have roofs. However, on recent pictures, taken in 2001, it appears that these roofs have disappeared. It remains unclear how this happened.

32. In August 1999 the Federation set up a special bank account with an initial sum of 250,000 KM for compensation to the property owners.

33. In November 1999, in view of the fact that the applicants were displaced persons living not in the Federation but in the Republika Srpska and the Federation of Yugoslavia, the respondent Party, with the help of the CTC Commission, tried to inform the owners of the concerned property about the construction of the combat training centre and the planned expropriation in a public media campaign publicised on OBN TV and in newspapers including *Nezavisne Novine*. A press release issued on that occasion also included an early version of the map of the area for which the public interest was declared to give the public some idea of the area in question.

34. The applicants learned of the respondent Party's intention to carry out expropriations of their land through this media campaign, and by the fact that construction works had commenced on their land, and through relatives, friends and Mr. Jose Maria Aranaz of the Office of the High Representative ("OHR"). They applied to the Chamber in November 1999 without seeking relief from any domestic courts.

35. In May 2000 a group of Swedish experts, at the request of the OSCE and the CTC Commission, delivered a report on the value of the real property concerned for the purpose of compensation. In this report the Swedish experts suggested awarding an average of approximately 1.10 DM per square meter for cultivated land. They suggested 0.36 KM per square meter as the average compensation when looking at all types of land including cultivated land. The applicants pointed out at the meeting on 11 May 2001, that the valuation was based on rocky land and not on land classified in the cadasteral records as first class. The applicants also stated that they had not been consulted in the process and were not involved in the valuation process.

36. A third military training exercise was held from 18 to 21 September 2000, in which tanks used laser light. No ammunition was fired.

37. So far, the respondent Party has reached an expropriation and compensation agreement with 12 owners of properties that fall within the area for which the general interest was declared. Not all of these properties fall within the tank-range. The respondent Party must pay a total of 445,520 KM compensation for land, ranging from 220 KM to 65,000 KM per owner. Housing objects, backyards and woods will be subject to special valuation. None of these cases concern any of the applicants. All 250,000 KM that the respondent Party in August 1999 deposited into a special bank account (see paragraph 32) was spent to compensate property owners but none of it was spent to compensate the applicants in the present cases.

38. In seven cases negotiations have not led to any agreement. These cases include the cases of the applicants Radovan Hajder, in which 50,200 KM was offered by the Federation as compensation; Zdravko Radičić in which 26,000 KM was offered for 1/3 of the property (1/3 is Zdravko Radičić's share in the property); and Pane Šavija in which no offer was made.

39. In 2001 the respondent Party stopped the hearings on expropriation due to lack of funds. It is the respondent Party's stated intention to expropriate land and houses as soon as sufficient funds are available.

B. The facts of the individual applicants' cases

40. All ten applicants own or co-own property within the area originally designated as a military training range. Not all property is registered in the name of the present owners.

41. The applicants Pane Šavija, Zdravko Radičić, Nikola Hajder, Radovan Hajder and Stoja Juzbašić own or co-own property within the designated military training range in an area referred to as the tank-range. In this area constructions for the purpose of military training have been built. It is circa 2.5 square km in size and includes the villages of Kula and Reljino Selo.

42. The other five applicants, Ilija Ubović, Mladen Ubović and Nedjelko Ubović, Mihajlo Travar, Pero Krčmar, own or co-own various plots of land and buildings within the area for which the general interest for expropriation was declared but on which no constructions have been made so far.

43. The land owned by the applicants is agricultural land of varying quality, used as plough land, hay-making land or pasture. The quality of the land is reflected by the classification of each individual plot in the cadastral lists. The applicants and the respondent Party agree that this classification should be used as the basis for valuation of the land. All applicants own or co-own houses and other facilities built on their plots.

44. The applicants Nedjelko Ubović, Mladen Ubović and Ilija Ubović applied to the Commission for Real Property of Displaced Persons and Refugees ("CRPC") on 15 April 1998; the applicant Mihajlo Travar on 5 May 1998. None of these applications have been decided by the CRPC so far.

45. The applicants Radovan Hajder, Pane Šavija, Pero Krčmar, Mladen Ubović, Zdravo Radičić and Mihajlo Travar lived on their plots of land in the area now designated to be used for the military training range until they fled in 1995 due to the hostilities. They were farmers who worked on the land, generating most of their income from farming sheep and cultivating potatoes and barley.

46. The applicants Ilija and Nedeljko Ubović, Nikola Hajder and Stoja Juzbašić were officially registered as residents in other places in 1995. Nevertheless, they all retained close ties to the Glamoč region where relatives farmed their land. Nikola Hajder claimed at the meeting on 11 May 2001, in addition, that before the hostilities he had wanted to permanently return to his Glamoč property as he was a pensioner and spent much of his time there.

47. The applicant Mihajlo Travar alleged that his shed and a barn burnt down in June 1998 and his house in June 1999. At the meeting in May 2001 the respondent Party admitted the possibility of a large fire in that area at that time. However, it maintained that no military training exercises had been carried out then.

C. Oral evidence received at the public hearing on 6 December 2000 from *amicus curiae*

48. At the hearing, Ambassador Dieter Woltmann, Senior Deputy Head of the OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina, in his capacity of Chairman of the CTC Commission, appeared as *amicus curiae*. The CTC Commission was set up in response to the request made in 1997 by the Ministry of Defence of the Federation to SFOR for approval to establish a Combat Training Centre for the use of the Federation Army. It comprises members of OSCE, the United Nations High Commissioner for Refugees ("UNHCR"), OHR and CRPC. The CTC Commission's mandate from SFOR is to advise upon the conditions under which the Federation Army range could become fully operative.

49. The CTC Commission required the respondent Party to carry out expropriation proceedings of all owners of property in the concerned area in accordance with national law. Ambassador Woltmann estimated a number of roughly 1000 expropriation procedures.

50. The CTC Commission has undertaken information campaigns to inform all affected owners of real property of their rights. So far, it has not recommended that SFOR approve the taking into use of the range by the Federation Army; the reason being mainly that there is currently no reasonable prospect that sufficient funds for compensating the owners of affected real property will be forthcoming in the near future.

51. The World Bank and the International Monetary Fund required the Federation to reduce its military budget from 730 million KM as originally envisaged to 290 million KM in 2001. The Federation should further reduce the military budget by at least an additional 15 percent each following year. This makes it almost impossible for the Federation to fund the necessary compensations in the expropriation proceedings. Therefore, the Municipality of Glamoč plans to make funds available step by step in small sums.

52. Ambassador Woltmann pointed out that very close to the planned military training range of the Federation there is an SFOR range on which there are frequent exercises. The Federation Army participates in these exercises. In media coverage and amongst the public there has been confusion between the different military training grounds of the Federation Army and the SFOR because both are commonly referred to as the "Barbara" or "Barbare" range.

IV. RELEVANT LEGISLATION

A. Constitutions and Other Laws governing Transitional Arrangements in the Federation of Bosnia and Herzegovina

1. Constitution of Bosnia and Herzegovina

53. The Constitution of Bosnia and Herzegovina entered into force on 14 December 1995. In Article III, it sets out the relations and responsibilities between Bosnia and Herzegovina and the Entities, including the Federation of Bosnia and Herzegovina. Article III, Section 3(a) states: “All governmental functions and powers not expressly assigned in this Constitution to the institutions of Bosnia and Herzegovina shall be those of the Entities.”

54. Annex II to the Constitution of Bosnia and Herzegovina provides for transitional arrangements, including the continuation of laws. In Article 2 of Annex II, it provides as follows:

“All laws, regulations, and judicial rules of procedure in effect within the territory of Bosnia and Herzegovina when the Constitution enters into force shall remain in effect to the extent not inconsistent with the Constitution, until otherwise determined by a competent governmental body of Bosnia and Herzegovina.”

2. Constitution of the Federation of Bosnia and Herzegovina

55. The Constitution of the Federation of Bosnia and Herzegovina entered into force on 30 March 1994 at midnight. It provides, in Article 1, as amended on 5 June 1996, for the establishment of the Federation of Bosnia and Herzegovina:

“(1) Bosniacs and Croats as constituent peoples, along with Others, and citizens of Bosnia and Herzegovina from the territories of the Federation of Bosnia and Herzegovina, in the exercise of their sovereign rights, transform the internal structure of the Federation territories, ... so the Federation of Bosnia and Herzegovina is now composed of federal units with equal rights and responsibilities.

“(2) The Federation of Bosnia and Herzegovina is one of two entities composing the state of Bosnia and Herzegovina, and has all power, competence and responsibilities which are not within, according to the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the exclusive competence of the institutions of Bosnia and Herzegovina.”

56. Chapter IX of the Constitution of the Federation of Bosnia and Herzegovina provides for transitional arrangements, including the continuation of laws. Article 5(1) of Chapter IX provides as follows:

“All laws, regulations, and judicial rules of procedure in effect within the Federation on the day on which this Constitution enters into force shall remain in effect to the extent not inconsistent with this Constitution, until otherwise determined by the competent governmental body.”

3. Agreement on Implementation of the Federation of Bosnia and Herzegovina

57. The Agreement on Implementation of the Federation of Bosnia and Herzegovina was concluded at Dayton and signed on 10 November 1995 by representatives of the Republic of Bosnia and Herzegovina, the Federation of Bosnia and Herzegovina, and the Republic of Croatia. This Agreement, which was a side agreement to the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina which entered into force on 14 December 1995, clarified, among other things, the competencies of the State of Bosnia and Herzegovina and the Federation of Bosnia and Herzegovina. Chapter II, Section 5 states that the Federation of Bosnia and Herzegovina is responsible for “defence”.

4. Decision on Cessation of Application of the Decision on Declaration of Immediate Threat of War on the Territory of the Federation of Bosnia and Herzegovina

58. On 19 December 1996, the Parliament of the Federation of Bosnia and Herzegovina issued the Decision on Cessation of Application of the Decision on Declaration of Immediate Threat of War on the Territory of the Federation of Bosnia and Herzegovina, which entered into force on 23 December 1996 (Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina—hereinafter “OG FBiH”—no. 25/96). Part II of this Decision states as follows:

“Federal Ministries and other bodies and institutions of authority in the Federation of Bosnia and Herzegovina, Cantons, Municipalities and Cities, as well as Companies and other legal persons on the territory of the Federation of Bosnia and Herzegovina shall undertake all necessary actions and organise work in accordance with valid peace-time regulations that are applied on the territory of the Federation of Bosnia and Herzegovina in accordance with the Constitution of the Federation of Bosnia and Herzegovina.”

5. Law on Recognition of Public Documents within the Territory of the Federation of Bosnia and Herzegovina

59. The Law on Recognition of Public Documents within the Territory of the Federation of Bosnia and Herzegovina (OG FBiH no. 4/98) entered into force on 26 February 1998. This law regulates and recognises “all kinds of public documents in legal transactions within the territory of the Federation of Bosnia and Herzegovina issued by administrative, judicial and other bodies and institutions, as well as legal persons exercising powers within the territory of the Federation in the period of 6 April 1992 through 14 October 1997” (Article 1). Article 4 further defines “public documents” in terms of this Law to include “all kinds of public documents, diplomas, certificates on graduation, certificates, attestations, excerpts from public books and other excerpts issued on the basis of official records, as well as court decisions and procedural decisions from the court register, and then verifications of signatures and transcripts of those and other public documents, issued and verified in accordance with the laws applied within the territory of the Federation until the day of entry into force of this law”.

60. “Public documents issued by bodies and legal persons referred to in Article 1 of this law are recognised as public documents issued by competent bodies and have the same legal effect throughout the territory of the Federation” (Article 2).

B. Laws regulating substantive matters concerning the case

1. The Law on Expropriation

61. This law is referred to in the text of this decision simply with the expression “Law on Expropriation” without any further addition, as opposed to “the Herceg-Bosna Law on Expropriation” or simply the “Herceg-Bosna” law, which refers to the Law on Expropriation of the former “Croat Republic of Herceg-Bosna” (“Official Gazette of “Croat Republic of Herceg-Bosna”—hereinafter “OG HR HB”—no. 29/95, see paragraph 81 *et seq.* below).

62. The Law on Expropriation (Official Gazette of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina— hereinafter “OG SRBiH”—no. 12/87, 38/89, 4/90 and Official Gazette of the Republic of Bosnia and Herzegovina— hereinafter “OG RBiH”—no. 15/94), as amended, establishes the legal framework for expropriation.

63. Article 1 of the law states that land may be expropriated if it is necessary in the “general interest”. The examples of the “general interest” listed include “special importance for the defence of the country or state security” and “for the benefit of the army”.

64. According to Article 9, in cases of partial expropriation the owner may request the expropriation of the remaining part of his property if he has no economic interest in the remaining part or if the expropriation of one part of his property disables or considerably deteriorates his previous subsistence.

65. Article 13 provides that the general interest can be established by the authorities by law, decree, decision or procedural decision. According to Article 17, the act must also define the boundaries of the land which is to be expropriated.

66. Chapter IV of the law sets out the expropriation proceedings. After the general interest has been established the beneficiary may present a motion for expropriation to the competent administrative organ of the municipality. The motion for expropriation must, according to Article 24, identify: a) the beneficiary of the expropriation, b) the real property to be expropriated as well as the location of the real property, c) the owner of the real property and his/her residence, and d) the structures or works for which the expropriation is required.

67. Article 25 then sets out a list of documents that must be attached to the motion of expropriation: a) excerpts from the land register as documentary evidence of the ownership over the real properties and information on the real property; if no such registers exist, then excerpts of cadaster records or other information must be provided, b) a decision that the construction will be in accordance with the regulations on investment, c) a certificate of the public audit service or any other document as evidence that the beneficiary of the expropriation has secured funds for compensation of the owners that are to be expropriated in a special account, and d) evidence that the general interest has been established.

68. After receipt of the motion, the competent administrative organ shall, according to Article 26, inform the owner of the property concerned without delay. At the request of the beneficiary, the expropriation shall be registered in the land register or other public documents in which the ownership is normally registered. After such registration on behalf of the beneficiary has been perfected, changes in regard to any rights over the real property do not affect the legal position of the beneficiary.

69. Article 27 provides that the competent administrative organ shall issue a procedural decision on the expropriation in accordance with the Law on Administrative Proceedings. Before doing so, the administrative organ shall hear the owners of the properties concerned in regard to any facts relating to the expropriation. If no cadaster records exist for the area, the competent organ shall determine ownership rights over the real property in question. Only then may it issue a procedural decision on the expropriation.

70. Article 28 provides that the motion for expropriation shall be accompanied by the required documents. If from these documents the necessary facts can be established, a procedural decision on expropriation shall be granted. Otherwise the motion shall be refused. Article 30 grants the owner of the expropriated property the right to appeal against the procedural decision.

71. Article 31 sets out in its first paragraph that the beneficiary shall have the right to the possession of the expropriated real property only once the procedural decision on expropriation becomes final and binding. In paragraph 3 of Article 31 the law provides that in cases of urgency the beneficiary may be exceptionally allowed to take possession before the legal validity of the procedural decision. However, according to paragraph 4 of Article 31, in case there is a building or any other facility or crops grown on the land with a market value, the decision to give the beneficiary the right to

take possession can only be issued after the authority has established and provided evidence of the value of the property in question.

72. Article 32 of the law allows the beneficiary to withdraw, in whole or in part, the proposal for expropriation before the procedural decision on expropriation has become final.

73. In Chapter VII, the law sets out the regulations in regard to compensation. In Articles 50 to 74 the law provides for a detailed regime on how to calculate the appropriate compensation in regard to different kinds of property, e.g., forests, orchards, fertile and infertile land or buildings. Article 49 sets out as the general rule the factors determining the value of the expropriated land, namely, the market price, the price of corresponding agricultural land, the income that can be generated from regular use of the land and the profit the former owner actually made from the land.

74. The expropriated owner is, according to Article 70, also entitled to receive compensation for lost income from the day when the beneficiary took possession of the real property.

75. Articles 75 to 87 prescribe the proceedings in regard to the determination of compensation. According to Article 75, once the procedural decision on expropriation becomes effective the competent administrative organ of the municipality must without delay hold a hearing to effect an agreement on compensation for the real property. This public hearing should be prepared by an exchange of written proposals and information between all parties concerned. Article 76 states that any agreement reached must contain the form of compensation and the amount to be paid. It also must contain a time-frame within which the beneficiary has to fulfil his obligations. Both parties must sign a record of the agreement. This signed record has the force of an enforceable procedural decision.

76. Article 77 concerns the case that the parties fail to reach an agreement on the compensation. In that event the beneficiary may all the same try to pay the owner the sum offered as compensation in the expropriation proceedings. He must do so within 15 days of the offer. If the owner refuses to accept the money, the beneficiary can deposit the money with the court on behalf of the owner within 10 days after the refusal.

77. If no agreement on compensation is reached within two months of the date on which the procedural decision on expropriation becomes effective, the competent administrative organ of the municipality shall transmit the procedural decision and all the files to the competent regular court of the area in which the expropriated property is located for determination of the compensation (Article 79). The transmitted files should include evidence of any payment made by the beneficiary in accordance with Article 77.

78. The competent court shall then decide *ex officio* in extra-judicial proceedings on the amount of compensation. The court shall take into account the amount of compensation paid in similar cases in the same area where an agreement has actually been reached, provided that an agreement was reached in a majority of cases (Article 80).

79. Should the court find that the amount deposited by the beneficiary in the expropriation procedure is not sufficient for an equitable compensation for the value of the property at the time of the deposit of the money, the court shall determine how much compensation remains to be paid (Article 81).

80. Article 85 of the law provides that the beneficiary is obliged to pay the compensation to the former owner within 15 days after the court decision enters into force. In case the previous owner refuses to accept the compensation, it must be paid into a deposit at the court within another 10 days. If the beneficiary fails to do so he must pay legal interest on the amount to the previous owner.

2. Law on Expropriation (“Croat Republic of Herceg-Bosna”)

81. The respondent Party bases its decisions on the declaration of the general interest of May 1998 on the relevant legal provision of the Law on Expropriation and also on Article 9 of the Law on Expropriation of the former “Croat Republic of Herceg-Bosna” (OG HR HB no. 29/95). In the decision of October 1998 allowing the Ministry of Defence the taking into possession, both laws, Article 31 of the Law on Expropriation of the Republic of Bosnia and Herzegovina and Article 28 of the “Herceg-Bosna” Law on Expropriation, were invoked.

82. The Chamber notes that with respect to the present case, the Government of the Federation in fact applied and took into consideration the Law on Expropriation of the former “Croat Republic of Herceg-Bosna”, citing the relevant provisions in the decision of 14 May 1998 and of 6 October 1998. By citing the “Herceg-Bosna” law, the Chamber does not intend to imply any recognition of the existence of the “Croat Community of Herceg-Bosna” or the “Croat Republic of Herceg-Bosna”. The Chamber also does not intend to take any position, nor does it need to take any position to reach its conclusions, on the relationship between or preferential validity or applicability of these laws as compared to the laws applicable in the Federation of Bosnia and Herzegovina.

83. The Chamber notes that the respondent Party in its observations on the admissibility and merits names only the Law on Expropriation of the Republic of Bosnia and Herzegovina as the relevant legal provision. All further legal arguments of all parties concerned are based exclusively on this law and not on the provisions of the “Herceg-Bosna” law.

84. The “Herceg-Bosna” Law on Expropriation was published on 27 August 1995. Article 48 of the law states that from the day of entry into force, which the law sets out to be the eighth day after its publication, this law of the “Croat Republic of Herceg-Bosna” purports to replace the Law on Expropriation of the old Republic of Bosnia and Herzegovina. It establishes a detailed framework for the proceedings on expropriation, similar to the one provided in the Law on Expropriation, including the necessity of compensation of the previous owner. The law regulates how to establish a general interest and sets out the proceedings.

85. Article 9 of the “Herceg-Bosna” law provides for the establishment of the general interest for expropriations in the territory of the “Croat Republic of Herceg-Bosna”. To establish such an interest the Government shall consult the Municipal Council and in certain cases also the Board for Economy, Finances and Survey of the House of Representatives and the Ministry of Physical Planning, Civil Engineering and the Protection of the Environment.

86. Article 28, paragraph 1, states that generally the beneficiary of the expropriation shall acquire the right to the possession of the expropriated real property on the day the procedural decision on expropriation becomes legally valid if the established compensation is paid to the previous owner.

87. Article 28, paragraph 2, provides for an exception in which the beneficiary can enter into possession even before the procedural decision becomes final and binding. The beneficiary can enter into possession, if he has reasons to do so urgently or in order to prevent considerable damage. Additionally, the compensation must be established and the beneficiary must have paid this compensation to the previous owner. In case the owner to be expropriated refuses to accept the compensation, the beneficiary must prove that he made an offer.

88. According to Article 28, paragraph 3, the exception of paragraph 2 must not be invoked in cases of expropriation of residential or business premises where the beneficiary has not secured to provide the previous owner with other adequate real estate in exchange for the expropriation.

3. The Law on Administrative Procedure

89. The Law on Administrative Procedure (OG FBiH no. 2/98) regulates administrative procedure in the Federation of Bosnia and Herzegovina. Article 7 of the law provides that all facts must be established in administrative proceedings in order to establish the *de facto* state of affairs. Article 8 sets out the general principle that the parties must be heard before a decision is passed.

90. The procedure envisaged by the law may be briefly summarised as follows. The deciding organ may receive evidence both by written submission and by oral hearing. The law allows for the issuance of deadlines at various stages of the procedure, which are to be adhered to by the person or persons subject to them, in order to ensure that the proceedings are conducted expeditiously.

91. In matters involving two or more parties with opposing interests, or whenever it is necessary to conduct an investigation or a hearing of witnesses, the responsible administrative authorities shall order a public hearing (Article 147, paragraph 1(1) and (2)). Where it appears that persons may be affected by the proceedings but have not yet appeared as parties in the proceedings or when other reasons of a similar nature require it, the public hearing must be publicly advertised. The public announcement of the hearing must include an invitation for everyone who believes the matter to concern his/her legal interests to come to the hearing. The announcement must contain all data that would be necessary for an individual summons. Article 92 and Article 152 (2) of the law set out the manner in which the announcement of the public hearing is to be published. The announcement should be made on a bulletin board of the competent organ, in the newspapers or other media or in some other appropriate manner.

4. The Law on Fundamental Property Relations and the Law on Property Law Relations

92. The Law on Fundamental Property Relations (the old law) (Official Gazette of SFRY nos. 6/80 (consolidated text), 36/90) was adopted as a law of the former Republic of Bosnia and Herzegovina on 11 April 1992 (Official Gazette of RBiH 2/92, 9/92, 16/92 and 13/94). In the Federation this law was replaced in 1998 by the new Law on Property Law Relations (Official Gazette of FBiH no. 6/98). The laws regulate conditions and the cessation of legal right of ownership and possession and other rights over movable and immovable property.

93. The following provisions of the old law were adopted in the Federation Law on Property Law Relations of 1998 without substantial changes:

94. Ownership can be acquired by immediate operation of the law itself, through legal transfer or by inheritance. Ownership can also be acquired by a decision of a state organ in a manner and under conditions established by the law (Article 20). In the case that ownership is acquired by inheritance, transfer generally takes place at the moment of the opening of the inheritance over the deceased person's estate (Article 36).

95. Article 15 of the Law on Property Law Relations defines the notion of co-ownership. Co-ownership exists in the case that an undivided asset is owned by two or more persons so that each person's interest is expressed in proportion to the whole (so-called "ideal share", which may be expressed *pro rata*, e.g., 1/5). Each co-owner may use and dispose of his share, in which case the other co-owners may have an option of purchase of the *pro rata* interest provided for by the law. Any co-owner may request the division of the asset, which then is decided by consensus of all co-owners. In case no such consensus can be reached, the court shall decide upon the division.

96. The law defines immediate possession in Article 70 paragraph 1. Under this provision the immediate possessor is any person who directly exercises control over a movable or immovable object.

97. The law also defines the notion of constructive possession. Heirs, for example, become constructive possessors of the deceased's estate at the moment of death, regardless of the moment when they obtain *de facto* control over the assets.

5. The Law on Inheritance

98. The Law on Inheritance (OG SRBiH no. 7/80 (consolidated text), OG SRBiH no. 15/80) regulates inheritance in the Federation of Bosnia and Herzegovina.

99. According to Article 6 the heir generally inherits on the basis of the law or on the basis of a will immediately upon death of the *de cuius* (Article 126). The inheritance proceedings are initiated *ex officio* as soon as the court learns about the death. The registrar who recorded the death in the

register of deaths must submit a death certificate to the probate court within 30 days after the registration. This death certificate must among other facts contain the personal details of the deceased and of his close relatives, the approximate value of his property and the place where this property is located and the names of witnesses (Article 173). When the court determines the persons entitled to inherit it shall declare these persons heirs by a procedural decision on inheritance (Article 233, paragraph 1). Under Articles 145 and 146 of the law, the heirs may jointly manage and dispose of the inheritance until a division is made. Such a division may be requested by each heir.

V. COMPLAINTS

100. The applicants claim that their rights as guaranteed by the Agreement have been violated as a result of the establishment of a combat training centre for the use of the Federation Army. In particular, they allege violations of Article 8 of the European Convention of Human Rights (the "Convention") and of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention. In addition, the applicants allege a violation of Article 2, first paragraph, of Protocol No. 4 to the Convention, as they could not choose their residence in the area affected by the plans for the combat training centre. The applicants further complain of discrimination because allegedly only persons of Serb ethnic origin are affected by the military training range. They also complain of a violation of their rights guaranteed under Article 6 of the Convention, more specifically their rights to access to the courts. They claim that due to their lack of information about the status of the expropriation proceedings, they were unable to go before the courts and that courts in Canton 10 are biased against non-Croats. Finally, all ten applicants complain of a violation of their rights guaranteed under Article 9 of the Convention because they cannot visit the churches and cemeteries in the area.

VI. FINAL SUBMISSIONS OF THE PARTIES

A. The Federation of Bosnia and Herzegovina

101. The respondent Party first argues that the relevant law regulating the expropriation complained of by the applicants is the Law on Expropriation (OG SRBiH no. 12/87) and gives a summary of those legal provisions. The Federation submits that the applications are inadmissible for non-exhaustion of domestic remedies. In its further observations on the compensation claims, the respondent Party considers the applications also to be inadmissible *ratione personae*, stating that the military training range falls within the responsibility of SFOR.

102. In respect of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, the Federation submits in its first observations of 28 December 1998 that it established the general interest for expropriation and that it took extensive preliminary action to ensure that the procedure of expropriation would be complied with. Because of the complexity of the situation the process of expropriation requires time. The international community has been involved in all activities regarding the construction of the combat training centre. There is, therefore, no violation of the applicants' rights under Article 1 of Protocol No. 1. In a more recent statement, in a letter of 4 January 2001, the respondent Party admits, however, that "it is evident that some parts of the Law on Expropriation were not fully complied with".

103. As to the merits, the respondent Party submits that Article 6 of the Convention has not been violated at the applicants' expense as they could have initiated proceedings before the competent courts at any time and never even attempted to do so.

104. In regard to Article 8 of the Convention, the Federation states that only those applicants who lived in the area designated for the military training range can claim a right to respect for their homes. The respondent Party is of the opinion that in light of the general interest any interference with the right to home would be justified.

105. With respect to Article 9 of the Convention, the Federation submits that the churches and cemeteries could be visited at all times except while military exercises were in progress.

106. The Federation is of the opinion that discrimination (Article 14 of the Convention and Article II(2)(b) of the Agreement) is not at issue. In the area concerned members of all three ethnic groups of Bosnia and Herzegovina live, and the site for the range was chosen for purely military reasons by SFOR and not by the respondent Party itself.

107. In regard to the alleged violation of Article 2 of Protocol No. 4 to the Convention, the respondent Party argues that all applicants requested to be expropriated and to receive compensation, from which the Federation draws the conclusion that they do not intend to move back to the area in question. The Federation further submits that there will be proper expropriation proceedings, that there is a general interest for the construction of the combat training centre and that the restrictions of the applicants' freedom to move to the area of the military range were for their own safety. It concludes that there was no violation.

108. In its observations of 21 April 1999, the respondent Party contests both the basis and the amount of compensation claimed by the applicants and points to the fact that no evidence was submitted in regard to alleged pecuniary damage. In regard to the additional compensation claims made by the applicants present at the hearing on 11 May 2001, the respondent Party in its written observations of 5 July 2001 suggests to reject those claims as out of time. It further points out that the claims of the applicants are not substantiated. In particular, the applicants did not submit material evidence in respect to the alleged costs for travel expenses and alternative accommodation.

B. The applicants

109. The applicants maintain their claims. They emphasise that the respondent Party did not act in accordance with the Law on Expropriation. In particular, they claim that their rights were already interfered with by the fact that the respondent Party did not establish and make public clear boundaries of the area for expropriation. The Federation was obliged to do so in accordance with Article 17 of the Law on Expropriation. The respondent Party also did not properly inform the applicants about its actions. The applicants further note that the respondent Party failed to fulfil its obligations under the law to secure adequate funds for the compensation of the expropriated land and other property and thus to compensate the applicants.

VII. OPINION OF THE CHAMBER

A. Admissibility

110. Before considering the merits of the case the Chamber must decide whether to accept it, taking into account the admissibility criteria set out in Article VIII(2) of the Agreement.

1. Requirement to exhaust effective domestic remedies

111. According to Article VIII(2)(a) of the Agreement, the Chamber shall take into account whether effective remedies exist and whether the applicant has demonstrated that they have been exhausted.

112. The Chamber has already found that the existence of the remedies in question must be sufficiently certain not only in theory but in practice, failing which they will lack the requisite accessibility and effectiveness (see, e.g., case no. CH/96/17, *Blentić*, decision on admissibility and merits delivered on 3 December 1997, paragraphs 19-21, with further references, Decisions on Admissibility and Merits 1996-1997). It is necessary to take realistic account not only of the existence of formal remedies in the legal system, but also of the general legal and political context in which they operate, as well as the personal circumstances of the applicants (*ibid.*).

113. The respondent Party argues that the application should be declared inadmissible because the applicants did not indicate that there were no domestic remedies available, nor did they show that they had exhausted the available remedies. The respondent Party in its observations on admissibility and merits of 28 December 1999 stated that the applicants could have complained to the courts and relevant administrative bodies about the fact that they were not properly compensated in accordance

with Article 30 of the Law on Expropriation. Article 30 provides the right to appeal against a procedural decision of expropriation. However, such decisions were never passed in regard to the property of the applicants. Moreover, the respondent Party, in the hearing on 11 May 2001, stated that it would postpone any procedural expropriation decisions for the time being as it lacked funds for the necessary compensation. The respondent Party also admitted in a letter on 4 January 2001 that: "It is a fact that it is evident that some segments of the Law on Expropriation have not been fully complied with". The applicants assert that due to the inefficiency of the competent organs, all remedies available would prove to be ineffective.

114. The burden of proof is on a respondent Party arguing non-exhaustion of domestic remedies to satisfy the Chamber that there was an effective remedy available to the applicant both in theory and in practice (see, e.g., case no. CH/96/21, *Čegar*, decision on admissibility of 11 April 1997, paragraph 12, Decisions on Admissibility and Merits 1996-1997).

115. In the present case, the respondent Party has not indicated which remedies were or would be available to the applicants under the given circumstances. In particular, the applicants cannot be required to go before the courts in the given situation, the respondent Party having stated repeatedly that it would like to comply with the Law on Expropriation, but cannot, because of lack of funds to satisfy the compensation requirements.

116. On the information available to it, the Chamber finds that no effective remedy was available to the applicants which could have afforded redress in respect of the breaches alleged. The Chamber therefore concludes that the admissibility requirement in Article VIII (2)(a) of the Agreement has been met.

2. Competence of the Chamber *ratione personae*

117. In its additional written observations of 21 April 2000 on the applicants' compensation claims, the respondent Party claims that the applications are inadmissible as incompatible with the Agreement *ratione personae*, stating that the combat training centre is an SFOR project for which the Federation is not responsible.

118. The Chamber notes that in early 1997 the Ministry of Defence of the Federation made a request to SFOR for permission to establish a Combat Training Centre for the Federation Army in the Glamoč area. Substantial support from the United States of America within the "Equip and Train" Programme was promised. The CTC Commission was set up to advise SFOR as to when and under what conditions to give permission to the Ministry of Defence of the Federation to carry out its plans. The decision number V 89/98 of 14 May 1998, published in the Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina and signed by the Prime Minister Edhem Bičakčić, sets out the legal basis for the "Construction of the Combat Training Centre for the Army of the Federation of Bosnia and Herzegovina" (heading of the decision). The combat training centre project thus cannot be understood to be for the benefit of SFOR, but it is designed for the purposes of the Federation Army. The Chamber notes further that any expropriation attempts in regard to the area affected by the military training range have been carried out by the Federation in its own interest. The Chamber concludes that the applications are correctly directed against the Federation as the respondent Party.

3. Conclusion as to the admissibility

119. As the Chamber finds that none of the other grounds for declaring the cases inadmissible have been established, the applications are declared admissible.

B. Merits

120. Under Article XI of the Agreement the Chamber must address the question whether the facts established above disclose a breach by the respondent Party of its obligations under the Agreement.

1. Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention

121. The applicants complain of a violation of their rights to peaceful enjoyment of their possessions, as guaranteed by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention. This provision reads as follows:

“Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.

“The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to secure the payment of taxes or other contributions or penalties.”

122. It is an undisputed fact between the parties that all applicants are either owners or co-owners of property within the area designated as the combat training centre for the Federation Army. It is further established between the parties that five applicants, Pane Šavija, Zdravko Radičić, Nikola Hajder, Radovan Hajder and Stoja Juzbašić, own or co-own property within the area referred to as the tank-range on which the constructions for military training have been built. The other five applicants, Ilija Ubović, Mladen Ubović and Nedeljko Ubović, Mihajlo Travar and Pero Krčmar, own or co-own various plots of land and buildings within the area for which the general interest for expropriation was declared but in which no constructions have been built so far.

123. Article 1 of Protocol No. 1 comprises three distinct rules. The first rule, which is of a general nature, announces the principle of peaceful enjoyment of property; it is set out in the first sentence of the first paragraph. The second rule covers deprivation of possessions and subjects it to the condition that the deprivation must be in the public interest and subject to conditions provided for by law and by the general principles of international law; it appears in the second sentence of the same paragraph. The third rule recognises that States are entitled, amongst other things, to control the use of property in accordance with the general interest, by enforcing such laws as they deem necessary for that purpose; it is contained in the second paragraph (see, e.g., case no. CH/96/29, *Islamic Community*, decision on admissibility and merits of 11 June 1999, paragraph 190, Decisions January-July 1999).

a. Cases of the applicants who own or co-own property within the so-called tank-range (Pane Šavija, Zdravko Radičić, Nikola Hajder, Radovan Hajder and Stoja Juzbašić)

124. The Chamber will first consider the cases of the above-listed applicants who own or co-own property within the so-called tank-range.

125. As noted above, on the properties of five applicants (of Pane Šavija, Zdravko Radičić, Nikola Hajder, Radovan Hajder and Stoja Juzbašić), constructions for military training have been built, including two gravel paths used as tank-lanes, two connecting roads, an embankment with rail tracks behind it, a tower, four firing positions and ten target pits. The fertile layer of soil has been removed to build five further tank-lanes still under construction. These constructions, for which the respondent Party is responsible, interfere with the possessions of the applicants.

126. This interference constitutes a “deprivation of possession” within the meaning of the second sentence of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention even though the applicants are still formally owners of the property. In light of the fact that the respondent Party has taken the land for its own use, it has taken *de facto* possession of the area of the tank-range. It is not possible for the applicants to enjoy their property in the way they wish. In particular, it is impossible for them to use the land for farming due to the permanent constructions built on the land, the ongoing works and the movement of heavy vehicles and tanks.

127. Any deprivation of possessions must always be subject to conditions provided for by law. The Chamber will now examine whether these conditions were followed in the cases of these five applicants.

128. The Chamber notes that the construction works depriving the applicants of their possessions started in 1997, even before the general interest for expropriation was declared. The *de facto* taking of possessions by the respondent Party took place without any legal justification. The Chamber recalls that the Law on Expropriation provides that a declaration of the general interest is the compulsory first step in any expropriation proceedings.

129. The Chamber notes that the decision of 6 October 1998 of the Government of the Federation allowing the Ministry of Defence to take possession before individual procedural decisions on expropriation became final and binding was issued without any compensation paid or offered to the applicants. The respondent Party also failed to secure any evidence of the value of the applicants’ possessions in question.

130. The Chamber further notes that the respondent Party also failed to pass individual expropriation decisions against any of the ten applicants. Moreover, only with the applicants Radovan Hajder, Zdravko Radičić and Pane Šavija did negotiations take place with a view to their compensation, none of which, however, led to an agreement.

131. Consequently, the respondent Party did not act in accordance with the legal provisions on which the decision was based, namely Article 28, paragraph 2 of the “Herceg-Bosna” Law on Expropriation and Article 31, paragraph 4 of the Law on Expropriation. Article 28, paragraph 2 of the “Herceg-Bosna” Law provides that it is obligatory for the beneficiary to offer and to pay compensation to the owner before a decision could be passed allowing the beneficiary to take possession. Article 31, paragraph 4 obliges the respondent Party to secure evidence of the value of the real property in question. The Chamber makes no comment on or determination of the present validity of, hierarchy between, or preferential applicability of the former laws of the Republic of Bosnia and Herzegovina and the “Croat Republic of Herceg-Bosna”. Rather, the Chamber considers each set of laws individually in analysing whether the interference with the applicants’ rights protected by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention is justified.

132. The Chamber recalls Article 25 of the Law on Expropriation. A motion for expropriation must be accompanied *inter alia* by the certificate of the competent audit institution or another legally valid document, which provides evidence that the beneficiary of the expropriation has secured funds necessary for the compensation of all expropriated property in a special account. The fact that the respondent Party has not secured the necessary funding for the expropriation and thus does not have any such documents is undisputed.

133. Thus, the respondent Party concedes in a letter of 4 January 2001 that: “It is a fact that it is evident that some segments of the Law on Expropriation have not been fully complied with”.

134. The Chamber recalls that there is an obligation for the State to pay compensation for expropriation, which derives from an implicit condition in Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention read as a whole. Article 1 of Protocol No. 1 furthermore embodies the principle that a fair balance between the interests of the State and the possessor must be struck. Compensation terms are material to the assessment of whether a fair balance has been struck between the various interests at stake and whether or not a disproportionate burden has been imposed on the person who has

been deprived of his possessions (see, e.g., European Court on Human Rights, *Lithgow et al. v. The United Kingdom*, judgment of 18 July 1986, Series A no. 102, paragraphs 109, 120).

135. Hence, the deprivation is not justified as the respondent Party has not met the conditions set out in the second sentence of the first paragraph of Article 1 of Protocol No 1 to the Convention. The deprivation of the possessions of those five applicants constitutes a violation of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention.

b. Cases of all ten applicants who own or co-own property within the area of general interest

136. As noted above, all ten applicants own or co-own property within the military training range.

137. In May 1998 the respondent Party passed a decision declaring the general interest for expropriation. In October 1998 it passed a decision to allow the Ministry of Defence to take possession of the area before the individual procedural decisions on expropriation became effective.

138. It should be recalled that the authorities did not proceed to expropriate the property of the applicants. The applicants were, therefore, not formally deprived of their possessions at any time: they were entitled to use, sell, divide, donate or mortgage their properties.

139. In the absence of any formal expropriation, that is, transfer of ownership, the Chamber considers that it must look behind the appearances and investigate the realities of the situation complained of (see, *mutatis mutandis*, European Court of Human Rights, *Van Droogenbroeck v. Belgium*, judgment of 24 June 1982, Series A no. 50, paragraph 38). Since the Convention is intended to guarantee rights that are "practical and effective" (see European Court of Human Rights, *Airey v. Ireland*, judgment of 9 October 1979, Series A no. 32, paragraph 24), it has to be ascertained whether the situation amounted to a *de facto* expropriation. In the Chamber's opinion, the will of the respondent Party to expropriate the property of the applicants, as manifested in the two decisions of 1998, caused the applicants' rights to property to become precarious and defeasible. Under these circumstances the applicants cannot be expected to return, repair the war damages, invest in their properties and resume farming. Although legally the decisions of 1998 did not directly impair the owners' rights to use and dispose of their possessions, they nevertheless in practice significantly reduce the possibility of such exercise. The decisions also affect the very substance of the ownership by creating legal uncertainty for the applicants. Although the right to property lost some of its substance, it did not disappear. The effects of the measures involved are not such that they can be assimilated to a deprivation of possessions.

140. However, the Chamber considers the two decisions of 1998 of the respondent Party to constitute an interference with the applicants' rights to the peaceful enjoyment of their possessions. This interference is considered under the rule contained in the first sentence of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention (see, e.g., European Court of Human Rights, *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, judgment of 23 September 1982, Series A no. 52). This interference affects the entire area designated for the construction of a Combat Training Centre. Thus, it affects all ten applicants.

141. The Chamber must determine whether a fair balance was struck between the demands of the general interest of the community and the requirement of the protection of the applicants' fundamental rights, as guaranteed under Article 1 of Protocol No. 1, against the interference, and whether the respondent Party acted in accordance with the principle of legality (see, e.g., European Court of Human Rights, *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, judgment of 23 September 1982, Series A no. 52).

142. As already discussed above (see paragraphs 131-133 above), the Federation violated the legal provisions on which it based its decision of 6 October 1998, which allowed the beneficiary of the expropriation to take possession of the property before any procedural decisions on expropriation became legally valid.

143. The respondent Party further did not follow the procedure set out in the Law on Expropriation and its formal requirements. Amongst other things, it is the duty of the beneficiary of the expropriation to identify the owners of the land in question and to provide documentation in this regard (Articles 28 and 29 of the Law on Expropriation). The respondent Party's authorities produced no sufficient documentation of ownership. Hence, the respondent Party did not act in accordance with the principle of legality.

144. In conclusion, the Chamber finds a violation of Article 1 of Protocol No. 1 in regard to all ten applicants as a result of an unlawful interference with the peaceful enjoyment of property, as guaranteed by the first sentence of paragraph 1 of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention.

145. With regard to Pane Šavija, Zdravko Radičić, Nikola Hajder, Radovan Hajder and Stoja Juzbašić, owners or co-owners of property within the so-called tank-range, the Chamber in addition finds a violation of the second sentence of paragraph 1 of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, in that they were unlawfully deprived of their possessions.

2. Article 8 of the Convention

146. In their applications to the Chamber, all ten applicants claimed to be victims of a violation of Article 8 of the Convention, which reads as follows:

- "1. Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.
- "2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others."

147. The Chamber notes that the applicants' situations can be divided into three different categories:

- a) The applicants Neđeljko Ubović, Ilja Ubović, Nikola Hajder and Stoja Juzbašić were not ordinary residents before the hostilities in houses on their properties affected by the declaration of the general interest for expropriation.
- b) The pre-war homes of the applicants Radovan Hajder, Pane Šavija and Zdravko Radičić fall within the so-called tank-range.
- c) The pre-war homes of Mladen Ubović, Mihajlo Travar and Pero Krčmar are situated within the wider area for which the general interest for the construction of a combat training centre was originally declared.

a. Applicants who did not have their permanent residence in the area of the combat training centre

148. In their observations received at the Chamber on 31 March 2000, the applicants, Neđeljko Ubović, Ilja Ubović, Nikola Hajder and Stoja Juzbašić, are of the opinion that their rights to respect for their homes as protected by Article 8 of the Convention have been violated. They argue that although they no longer had their permanent residences in the area, even before the outbreak of the hostilities, they had retained strong ties to their houses in which they were born and raised and where their ancestors had lived. The applicant Nikola Hajder, a pensioner, added at the public hearing in December 2000 that he had had the intention of taking up permanent residence in the area concerned.

149. The Chamber finds that for Neđeljko Ubović, Ilija Ubović, Stoja Juzbašić and Nikola Hajder these properties did not constitute a home, as protected under Article 8 of the Convention. It is not

enough to maintain close ties to a previous home. The fact that one was born at a place or that one's ancestors had lived and were buried at a place is not sufficient for the place to be considered a "home" for the purposes of Article 8 of the Convention. Also, in the case of Nikola Hajder, the mere intention to establish permanent residence does not make this place his home (see European Court of Human Rights, *Loizidou v Turkey*, judgment of 18 December 1996, Reports 1996-VI, fasc. 26, p. 2216 *et seq.*, paragraph 66).

150. The Chamber concludes that in regard to the applicants Nedeljko Ubović, Ilija Ubović, Stoja Juzbašić and Nikola Hajder, Article 8 of the Convention has not been violated.

b. Applicants who lived in the now so-called tank-range

151. The applicants Radovan Hajder, Pane Šavija and Zdravko Radičić complain of violations of Article 8 of the Convention. At the time of the respondent Party's actions in question in 1998, these applicants no longer inhabited their properties.

152. The applicants had their homes within the so-called tank-range. They left their houses in 1995 due to the hostilities, and they state that they would have returned there after the end of the hostilities if the respondent Party had not begun the construction of the combat training centre.

153. The Chamber has previously held that the links that a person retained to his dwelling were sufficient for the dwelling to be considered his "home" within the meaning of Article 8 of the Convention in cases in which the applicant had to leave his house or apartment due to the hostilities and wanted to return when it was safe to do so (see, e.g., case no. CH/97/46, *Kevešević*, decision on the merits delivered on 10 September 1998, paragraph 3, Decisions and Reports 1998). The respondent Party, in the meeting on 11 May 2001, agreed to consider the pre-war residences to be the homes of the applicants.

154. The Chamber therefore finds that the properties are to be considered the applicants' homes for the purposes of Article 8 of the Convention.

155. The Chamber notes that the applicants were forced to leave their homes in 1995 as a result of the hostilities. Ongoing construction works, movement of tanks and heavy vehicles for the construction works and the constructions built adjacent to the applicants' homes affected the applicants' properties in such a way that they were prevented from returning to their homes. The uncertainty of possible military exercises aggravated the applicants' situation further.

156. In light of these facts, the Chamber finds that the respondent Party interfered with the applicants' rights to respect for their homes.

157. In order to examine whether this interference has been justified under the terms of paragraph 2 of Article 8 of the Convention, the Chamber must examine whether it was "in accordance with the law, served a legitimate aim and was necessary in a democratic society" (case no. CH/97/58 *Onić v. the Federation of Bosnia and Herzegovina*, decision on the admissibility and merits delivered on 12 February 1999, paragraph 49, Decisions January-July 1999). All these requirements need to be met to justify the interference with the right granted by paragraph 1 of Article 8 of the Convention. The respondent Party argues that the expropriation is in the general interest, follows a legitimate aim and is necessary in a democratic society.

158. However, as already found above, the respondent Party has admitted that it did not act in accordance with the Law on Expropriation. It took *de facto* possession of the applicants' plots and started construction works without observing the required formalities of the Law (see paragraph 133 above).

159. This finding dispenses the Chamber from examining whether the acts complained of pursued a legitimate aim or were necessary in a democratic society.

160. In conclusion, the Chamber finds that there has been a violation by the respondent Party of the rights of the applicants Radovan Hajder, Pane Šavija and Zdravko Radičić to respect for their homes as guaranteed by Article 8 of the Convention.

c. Applicants who lived in the wider area of the military training range

161. The pre-war residences of the applicants Mladen Ubović, Mihajlo Travar and Pero Krčmar are situated in the northern villages of the military training range which fall within the wider area for which the general interest for the construction of a combat training centre was originally declared. These four applicants used their houses as their homes until such time as they were forced to leave in 1995 due to the hostilities. It was their intention to return to their homes when it was safe to do so.

162. The Chamber notes, that the military exercises of 1998 mainly affected the area of the so-called tank-range, which has no defined borders. The exercises also affected a wider area up to approximately 6.5 km north of the tank-range, the so-called range-fan, into which the ammunition was fired. The exercises were not explicitly announced to the applicants.

163. The practical effect of the declaration of the general interest and the decision of 6 October 1998 which allowed the respondent Party to take possession at any time of the land on which the applicants had their homes, was to leave the applicants in legal uncertainty about the future of those properties. This uncertainty was further aggravated by the fact that the applicants were not informed whether further military training exercises would be conducted.

164. The Chamber finds that, in light of the persisting legal uncertainty resulting from the 6 October 1998 decision of the respondent Party and the unannounced military exercises conducted by the respondent Party in an undefined area, the applicants in the wider area of the military training range also had reasons not to return to their pre-war homes. The uncertainty of the situation caused by acts of the respondent Party made it unattractive for them to repair the damage caused to their homes during the hostilities and to resume farming the land in the area. The acts of the respondent Party thus constitute an interference with the right to respect for home as protected by Article 8 of the Convention.

165. In order to establish whether this interference has been justified under the terms of paragraph 2 of Article 8, the Chamber must examine whether it was “in accordance with the law, served a legitimate aim and was necessary in a democratic society” (case no. CH/97/58 *Onić v. the Federation of Bosnia and Herzegovina*, decision on the admissibility and merits delivered on 12 February 1999, paragraph 49, Decisions January-July 1999). Article 8 is violated if any of these conditions is not satisfied.

166. As already stated above, the interference was not “in accordance with the law” because the expropriation proceedings initiated by the respondent Party were not carried out in accordance with the appropriate law. Therefore, it is not necessary for the Chamber to examine whether the acts complained of pursued a “legitimate aim” or were “necessary in a democratic society”.

167. In conclusion, the Chamber finds that there has been a violation by the respondent Party of the rights of the applicants Mladen Ubović, Mihajlo Travar and Pero Krčmar to respect for their homes as guaranteed by Article 8 of the Convention.

3. Article 2 of Protocol No. 4 to the Convention

168. All applicants complain of a violation of their rights to freedom of movement as guaranteed by paragraph 1 of Article 2 of Protocol No. 4 to the Convention. Paragraph 1 of Article 2 of Protocol No. 4 to the Convention, in relevant part, provides as follows:

“Everyone lawfully within the territory of a State shall, within that territory, have the right to liberty of movement and freedom to choose his residence.”

169. In view of its findings that there has been a violation of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, and also in view of its findings in respect of Article 8 of the Convention, the Chamber

does not consider it necessary to examine the cases separately under paragraph 1 of Article 2 of Protocol No. 4 to the Convention.

4. Discrimination

170. The applicants complain of a violation of their rights guaranteed by Article 14 of the Convention, which prohibits discrimination on certain specified grounds in the enjoyment of the rights and freedoms set forth in the Convention. The Chamber will consider this allegation in the context of Article II(2)(b) of the Agreement, which states that the Chamber shall consider:

“alleged or apparent discrimination on any ground such as sex, race, color, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status arising in the enjoyment of any of the rights and freedoms provided for in the international agreements listed in the Appendix to this [Agreement]”

171. The Chamber notes that it has already found violations of all the applicants' rights protected by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention and violations of some of the applicants' rights protected by Articles 8 of the Convention. It must now consider whether the applicants have suffered discrimination in the enjoyment of these rights.

172. In examining whether there has been discrimination in violation of the Agreement, the Chamber recalls the jurisprudence of the European Court of Human Rights and the United Nations Human Rights Committee. As the Chamber noted in its decision in *D.M.* (case no. CH/98/756, decision on admissibility and merits delivered on 14 May 1999, paragraph 73, Decisions January–July 1999), these bodies have consistently found it necessary first to determine whether the applicant was treated differently from others in the same or relevantly similar situations. Any differential treatment is to be deemed discriminatory if it has no reasonable and objective justification, that is, if it does not pursue a legitimate aim or if there is no reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be realised. There is a particular onus on the respondent Party to justify differential treatment which is based on any of the grounds explicitly enumerated in the relevant provisions, including religion or national origin. In previous cases, the Chamber has taken the same approach (see, e.g., case no. CH/97/45, *Hermas*, decision on admissibility and merits delivered on 18 February 1998, paragraphs 86 *et seq.*, Decisions and Reports 1998).

173. The Chamber recalls that the obligation of the Parties to the Agreement to “secure” the rights and freedoms mentioned in the Agreement to all persons within their jurisdiction not only obliges a Party to refrain from violating those rights and freedoms, but also imposes on that Party a positive obligation to protect those rights (see the aforementioned decision in *D.M.*, paragraph 75). Analogous obligations are also contained in the Constitutions of Bosnia and Herzegovina, of the Federation of Bosnia and Herzegovina and of the Republika Srpska.

174. The Chamber notes that all the applicants are citizens of Bosnia and Herzegovina of Serb ethnic origin who were displaced in 1995 due to the hostilities.

175. The Chamber further notes that the area for which the general interest in the expropriation proceedings was declared was an area which, before the hostilities, was owned by citizens of Bosnia and Herzegovina of Serb ethnic origin. However, this area was indicated to the respondent Party as a suitable military training ground by SFOR. SFOR operates an adjacent training range on which joint training can take place. Furthermore, even before the hostilities, the Yugoslav National Army previously conducted military exercises in the Glamoč area. On these facts, the Chamber cannot find that the selection of the area for a military training range was connected to the applicants' ethnicity.

176. The Chamber finds that there is no indication that the failure of the respondent Party to fulfil its obligations under the Law on Expropriation amounts to differential treatment toward the applicants. In light of the drastic reduction of the military budget required by the World Bank and the International Monetary Fund, it seems that the Federation in general has problems to compensate anyone, regardless of his or her ethnic origin.

177. In conclusion, the Chamber finds that no discrimination on the ground of national origin against the applicants can be established.

5. Article 6 of the Convention

178. All the applicants complain of a violation of their rights guaranteed by paragraph 1 of Article 6 of the Convention. That provision reads, in relevant part, as follows:

“In the determination of his civil rights and obligations ..., everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law”

179. The Chamber has already decided that the case primarily raises issues under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention. It considers that, in light of the findings it has made in respect of that Article, and also in respect of Article 8 of the Convention, it is not necessary for it to examine the case under Article 6 of the Convention.

6. Article 9 of the Convention

180. The applicants allege a violation of freedom of religion. In particular, the applicants claim discrimination in the enjoyment of this right because they cannot visit the churches and graveyards within the area that is subject to the declaration of the general interest for expropriation.

181. Article 9 of the Convention reads as follows:

“1. Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief, in worship, teaching, practice and observance.

“2. Freedom to manifest one’s religion or beliefs shall be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of public safety, for the protection of public order, health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.”

182. It is an undisputed fact that it is possible at all times, except during military exercises, to enter the area of the combat training centre and to visit the churches and cemeteries in the area, which are protected by embankments. Under these circumstances, and in light of the findings it has already made in respect of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention and in respect of paragraph 1 of Article 2 of Protocol No. 4 to the Convention, the Chamber does not consider it necessary to examine the case separately under Article 9 of the Convention.

VIII. REMEDIES

183. Under Article XI(1)(b) of the Agreement, the Chamber must address the question of what steps shall be taken by the respondent Parties to remedy the established breaches of the Agreement. In this context, the Chamber shall consider issuing orders to cease and desist, monetary relief, as well as provisional measures.

184. With regard to possible compensatory awards, the Chamber first recalls that in accordance with its order to organise the proceedings in the respective cases, all applicants were afforded the possibility of claiming compensation within the time-limit fixed by the Chamber. On 25 January 2001 the Registry invited all the applicants in writing to submit their compensation claims within one month from the date of the Registry’s letter. All applicants, with the exception of the applicant in case no. CH/99/2430, Mr. Krčmar, submitted detailed compensation claims, requesting compensation for alleged damages resulting from their inability to use their properties, for their loss of properties and for mental suffering.

185. In addition, all the applicants present at the hearing on 11 May 2001, Radovan Hajder, Nikola Hajder, Pane Šavija, Zdravko Radičić and Stoja Juzbašić, also submitted additional compensation claims in respect to costs and expenses and an update on lost income in May and June 2001.

186. Mr. Neđeljko Ubović on 1 March 2000 submitted a compensation claim for a total of 135,000 KM. The sum consists of compensation of 100,000 KM for the deprivation of land (alleged value according to the cadaster), 30,000 KM for the deprivation of forest (alleged value according to the cadaster) and 5000 KM for mental suffering resulting from not being able to visit family graves.

187. Mr. Ilija Ubović on 1 March 2000 submitted a compensation claim for a total of 135,000 KM. The sum consists of compensation of 100,000 KM for the deprivation of land, 30,000 KM for the deprivation of forest and 5000 KM for mental suffering resulting from not being able to visit family graves.

188. Mr. Mladen Ubović on 1 March 2000 submitted a compensation claim for a total of 945,000 KM. The sum consists of compensation of 600,000 KM for lost income, 200,000 KM for the destruction of the family house and other buildings on the applicant's property, 10,000 KM for "destruction of land", 100,000 KM for the deprivation of land, 30,000 KM for the deprivation of forest and 5000 KM for mental suffering resulting from not being able to visit family graves.

189. Mr. Radovan Hajder on 24 February 2000 submitted a compensation claim for a total of 568,800 KM. The sum consists of compensation of 140,000 KM for lost income (35,000 KM per year as of 1 January 1996). He further claimed compensation of 200,000 KM for the destruction of family houses and other buildings, 40,000 KM for the destruction of land within his property and 180,000 KM for the deprivation of land. He also claimed compensation of 3800 KM for alternative accommodation (100 KM per month since 1 January 1996) and 5000 KM for mental suffering resulting from not being able to visit family graves.

190. On 17 May 2001, Mr. Radovan Hajder updated his compensation claim, which now amounts to the total sum of 680,800 KM. He added lost income for the years 2000 and 2001, making his total claim for lost income 210,000 KM (35,000 KM per year as of 1 January 1996). He further requested 5800 KM for alternative accommodation because he was forced to rent a house that cost 200 KM per month. He also submitted a compensation claim of 40,000 KM for two houses (20,000 KM per house) that were allegedly in good condition in 1999 and are now destroyed. In addition, he stated that he maintains his earlier claims in regard to mental suffering, the destruction of houses and deprivation of land.

191. Mr. Mihajlo Travar on 24 February 2000 submitted a compensation claim for a total of 1,110,000 KM. This sum consists of 600,000 KM for lost income, 200,000 KM for the destruction of the family house and other buildings and 10,000 KM for the "destruction of land he owns". In addition, he claimed 250,000 KM for the deprivation of his land. He also claimed 50,000 KM for mental suffering due to the fact that he could not visit the family cemetery.

192. Mr. Pero Krčmar, in his compensation claim of 6 March 2000, requested only just and fair compensation for pecuniary and non-pecuniary damages, without further specification of his claim.

193. Ms. Stoja Južbašić on 25 February 2000 submitted a compensation claim for a total of 645,000 KM. The sum consists of 140,000 KM for lost income (35,000 KM per year starting from 1 January 1996), 200,000 KM for the destruction of the family house and other buildings, and 300,000 KM for the deprivation of land. She further claimed 5000 KM for mental suffering due to the fact that she could not visit family graves.

194. On 17 May 2001, Ms. Stoja Juzbašić updated her compensation claim to a total of 675,000 KM. She increased her compensation claim for lost income to a total of 170,000 KM, including lost income for the year 2001.

195. Mr. Nikola (Riste) Hajder on 24 February 2000 submitted a compensation claim for total compensation of 213,000 KM. The sum consists of 28,000 KM for lost income, 60,000 KM for the

destruction of the family house, 120,000 KM for the deprivation of land and 5000 KM for mental suffering due to the fact that he could not visit family graves.

196. On 30 May 2001, Mr. Nikola (Riste) Hajder updated his compensation claim. He now claimed 17,000 KM lost income per year starting from 1 January 1996. He further claimed compensation in the total amount of 274,000 KM for his house and four ruins of which only walls remain. In detail, he claimed 154,000 KM for the house (154 square meters x 1000 KM), 42,000 KM for ruin no. 1, 26,000 KM for ruin no. 2, 39,000 KM for ruin no. 3 and 13,000 KM for ruin no. 4. (He calculated the value of the ruins as the area in square meters within the remaining walls multiplied by 700 KM). He also claimed total compensation of 316,20 KM for expenses for attending the two hearings before the Chamber: 4 x 50 KM = 200 KM daily allowance for the hearings on 6 December 2000 and 11 May 2001 plus four bus tickets totalling 116,20 KM (29.20 KM for each bus ticket). He further requested 10% legal interest on all sums not paid by the respondent Party.

197. Mr. Pane Šavija on 25 February 2000 submitted a compensation claim of 2,415,000 KM. This sum consists of 2 million KM for lost income, 100,000 KM for the destruction of the family house and other buildings, 120,000 KM for "the destruction of land he owns", 170,000 KM for the deprivation of his land and 5000 KM for mental suffering due to the fact that he could not visit family graves.

198. On 6 June 2001, Mr. Pane Šavija submitted a revised compensation claim in which he claimed only a total of 356 400 KM. This sum consists of 75,000 KM for his house, 70,000 KM for two stables (35,000 KM each), 20,000 KM for a small house used as a summer kitchen, 25,000 KM for a plum orchard, 145,000 KM for lost income since August 1995, 21,000 KM for alternative accommodation since August 1995 (calculation based on 300 KM per month) and 400 KM for travel expenses to attend the two public hearings in Sarajevo.

199. Mr. Zdravko Radičić on 24 February 2000 submitted a compensation claim for a total of 325,000 KM. This sum consists of 140,000 KM for lost income, 60,000 KM for the "destruction of land he owns", 120,000 KM for the deprivation of land and 5000 KM for mental suffering due to the fact that he could not visit family graves.

200. On 17 May 2001, Mr. Zdravko Radičić updated his compensation claim to a total of 335,000 KM. He claimed additional lost income for 2000 and 2001, making his total claim for lost income 90,000 KM (15,000 KM per year from 1 January 1996). He further requested an unspecified sum for travel expenses to the two public hearings before the Chamber and per diems for those days that are not included in the sum of 335,000 KM.

201. The Federation argued in its observations of 21 April 2000 that the applicants' compensation claims are unsubstantiated, that the compensation claims were not submitted within the time-limit and that the compensation claims of Radovan Hajder, Stoja Juzbašić, Pane Šavija and Zdravko Radičić are ill-founded as they could not provide excerpts from the land-books. Fair compensation should rather be established within the framework of the Law on Expropriation. This law prescribes that if no agreement can be reached, then the competent court shall decide *ex officio* in extra-judicial proceedings on the amount of compensation (Article 79 of the Law on Expropriation).

202. In its observations of 5 July 2001 relating to the updated compensation claims submitted by applicants Nikola Hajder, Stoja Juzbašić, Zdravko Radičić, Radovan Hajder and Pane Šavija, the respondent Party reaffirmed its view that the compensation claims were unsubstantiated and thus ill-founded. In addition, the respondent Party argued that the updated compensation claims should be rejected as out of time.

203. The Chamber notes that applicants Mr. Radovan Hajder, Mr. Mihajlo Travar, Ms. Stoja Juzbašić, Mr. Nikola (Riste) Hajder, Mr. Pane Šavija and Mr. Zdravko Radičić lodged their compensation claims on time. The compensation claims of applicants Mr. Nedeljko Ubović, Mr. Mladen Ubović Ilija Ubović submitted on 31 March 2000 and Pero Krčmar submitted on 6 March 2000 were lodged after the Chamber's deadline of 25 February 2000. The submissions made by Mr. Radovan Hajder, Mr. Nikola Hajder, Mr. Pane Šavija, Mr. Zdravko Radičić and Ms. Stoja Juzbašić in

May and June 2001 cannot be regarded as new compensation claims but are mere updates of previously existing compensation claims.

204. The reply of the respondent Party in regard to the compensation claims was received by the Chamber on 21 April 2001 by facsimile and on 25 April by mail. The fact that four compensation claims were lodged late does not put the respondent Party at a procedural disadvantage as the claims were very similar and the respondent Party was able to respond to all claims in a single document.

205. The Chamber recalls that the actions of the respondent Party have violated all ten applicants' rights of peaceful enjoyment of their properties protected by Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention. In addition, the respondent Party violated the rights of applicants Radovan Hajder, Pane Šavija, Zdravko Radičić, Mladen Ubović, Mihajlo Travar and Pero Krčmar to respect for their homes guaranteed by Article 8 of the Convention.

206. The Chamber considers it appropriate to order the Federation to decide whether to pursue expropriation proceedings in regard to each individual applicant in accordance with the relevant Law on Expropriation or, in the alternative, to abandon those plans for expropriation. The respondent Party shall report its decision to the Chamber no later than six months from the delivery of the Chamber's decision. Any further decision of the Chamber on remedies relating to pecuniary damages will be deferred until that time.

207. The Chamber recalls that in the event the respondent Party decides to go ahead with the expropriation, it must pay compensation not only for land, forest, buildings and other facilities within the property of the applicants, but also, in accordance with Article 71 *et seq.* of the Law on Expropriation, for lost income. The applicants may also, as provided by Article 9 of the Law on Expropriation, request to be expropriated and compensated for plots outside the area of the general interest if the conditions of paragraph 1 of Article 9 of the Law are met. In the event the respondent Party decides to go ahead with its plans for expropriation, it must make available the necessary funds for fair and equitable compensation and take further steps in the expropriation proceedings, in particular, issue procedural decisions on expropriation in regard to each individual applicant.

208. In the event the respondent Party decides to abandon the expropriation, it still must pay to the applicants compensation for the damage suffered by them until this decision takes effect. The Chamber will, for the time being, refrain from making any decision on these points, bearing in mind that the applicants and the respondent Party may reach an agreement on these issues among themselves within the six-month time limit.

209. The Chamber considers it appropriate to award each applicant the sum of 5000 KM for non-pecuniary damage up to and including the date of this decision, to be paid by the Federation.

210. The Chamber will further order the respondent Party to pay to the applicants Nikola (Riste) Hajder the amount of 316 KM, to Zdravko Radičić the amount of 300 KM and to Pane Šavija the amount of 400 KM as reimbursement for expenses necessary to attend the public hearings before the Chamber in December 2000 and in May 2001.

IX. CONCLUSIONS

211. For the above reasons the Chamber decides:

1. unanimously, to declare the applications admissible;
2. unanimously, that there has been a violation of all ten applicants' rights to peaceful enjoyment of their possessions within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, the Federation of Bosnia and Herzegovina thereby being in breach of Article I of the Human Rights Agreement;
3. unanimously, that there has been a violation of the rights of the applicants Radovan Hajder, Pane Šavija, Zdravko Radičić, Mladen Ubović, Mihajlo Travar and Pero Krčmar to respect for their homes within the meaning of Article 8 of the European Convention on Human Rights, the Federation of Bosnia and Herzegovina thereby being in breach of Article I of the Human Rights Agreement;
4. unanimously, that there has been no violation of the rights of the applicants Nedeljko Ubović, Ilija Ubović, Stoja Juzbašić and Nikola Hajder to respect for their homes within the meaning of Article 8 of the European Convention on Human Rights;
5. unanimously, that it is not necessary to rule on the applicants' complaints under Article 2 of Protocol No. 4 to the Convention;
6. unanimously, that no discrimination against the applicants has been established;
7. unanimously, that it is not necessary to rule on the applicants' complaints under Article 6 of the Convention;
8. unanimously, that it is not necessary to rule on the applicants' complaints under Article 9 of the Convention;
9. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina, within a period of six months from the date of this decision:
 - a) to decide either to pursue the expropriation in regard to the property of each individual applicant in accordance with the relevant Law on Expropriation,
or
not to pursue the planned expropriations, returning the property to the applicants and compensating them for all damage that has arisen from the actions of the Federation of Bosnia and Herzegovina which led to the violations of the applicants' rights; and
 - b) In either case, to take steps to comply with the consequences of its decision and to make available funds for the necessary compensation of the applicants;
10. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay to each of the ten applicants, no later than 7 October 2001, 5,000 KM (five thousand Convertible Marks) by way of compensation for non-pecuniary damages;
11. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay, no later than 7 October 2001, to the applicant Nikola (Riste) Hajder, 316 KM (three hundred and sixteen Convertible Marks) by way of compensation for travel expenses to attend the hearings of the Chamber on 6 December 2000 and 11 May 2001;
12. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay, no later than 7 October 2001, to the applicant Zdravko Radičić, 300 KM (three hundred Convertible Marks) by way of compensation for travel expenses to attend the hearings of the Chamber on 6 December 2000 and 11 May 2001;

CH/99/2425 *et al.*

13. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to pay, no later than 7 October 2001, to the applicant Pane Šavija 400 KM (four hundred Convertible Marks) by way of compensation for travel expenses to attend the hearings of the Chamber on 6 December 2000 and 11 May 2001;

14. unanimously, to order the Federation of Bosnia and Herzegovina to report to the Chamber within two weeks of the expiry of the time-limits referred to in conclusions numbers 9 to 13 on the steps taken by it to give effect to this decision; and

15. unanimously, to reserve its decision on possible further remedies in light of the respondent Party's decision under conclusion number 9 after the expiry of the six-month period noted in that conclusion.

(signed)
Ulrich GARMS
Registrar of the Chamber

(signed)
Michèle PICARD
President of the Chamber

The present decision is subject to editorial revisions before its reproduction in final form in Decisions July-December 2001.